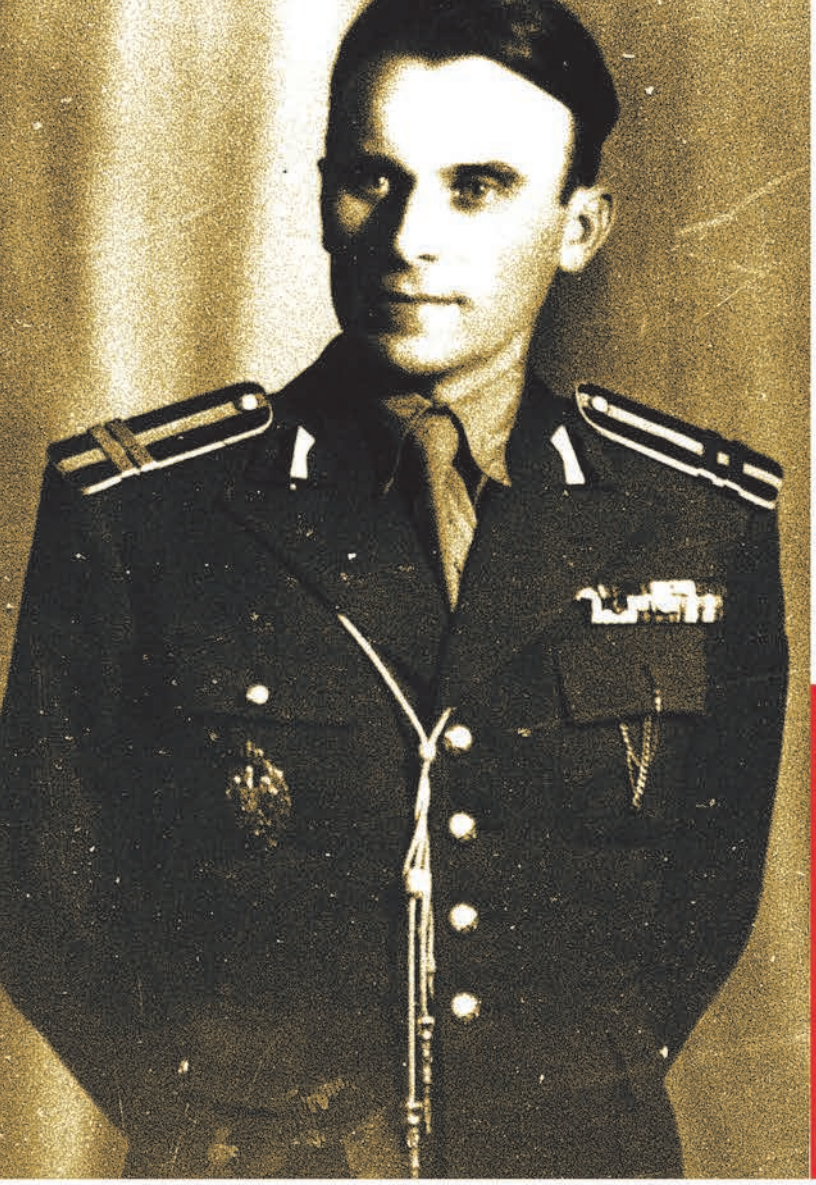

generalul

Titus Gârbea

Memorial și însemnări zilnice

volumul III

editor Silviu Miloiu

EDITURA CETATEA DE SCAUN

Titus Gârbea s-a născut la 22 septembrie 1893 la Bucureşti. A fost licenţiat în ştiinţe juridice la Universitatea Bucureşti. A studiat arta militară la Şcoala militară de ofiţeri de artilerie şi geniu (1913-1915), la Şcoala Superioară de Război (1921-1923), precum şi în Franţa (1918-1921), şi mai târziu, când era deja general cu o stea, în Germania (1943-1944). În anul1916, sublocotenentul de artilerie (promovat la gradul de locotenent un an mai târziu) a participat la luptele din regiunea natală a Gorjului pentru împiedicarea pătrunderii inamicului prin trecătorile montane spre sudul României, iar ulterior a continuat să-şi servească patria în bătăliile pentru apărarea Bucureştilor. Un an mai târziu, în 1917, participa la luptele defensive glorioase de apărare a Moldovei – singura provincie românească care scăpase de ocupaţia inamică. După pacea umilitoare din anul 1918 (tânărul ofiţer a fost delegat să participe la discuţiile de armistiţiu), Titus Gârbea va trăi, alături de întreaga armată română, euforia victoriei Antantei şi a înfăptuirii României întregite. Cariera tânărului ofiţer va parcurge o traiectorie ascendentă în perioada interbelică, fiind promovat la gradele superioare de căpitan (1919), maior (1927), locotenent-colonel (1934) şi colonel (1939). Titus Gârbea a primit însărcinări de a participa ca expert militar la Conferinţa de Pace de la Paris (în anul 1919), la reuniunile Micii Înţelegeri, a fost profesor de geografie militară la Şcoala de Artilerie şi la Şcoala Superioară de Război, a activat în cadrul Secţiei a 4-a din Marele Stat Major (1931-1934) şi a condus Biroul Operaţii din Secţia a 3-a din Marele Stat Major (1934-1937). Ulterior, în calitate de ataşat militar al României în Germania, Elveţia şi Olanda (1937-1940), Titus Gârbea a cunoscut nemijlocit deciziile care au pregătit şi au declanşat cel de-al doilea război mondial, iar în cea de ataşat militar în ţările nordice şi baltice, cu reşedinţa la Stockholm (1940-1942), a fost martor al unor evenimente cruciale pentru istoria regiunii baltice, precum ar fi Războiul de Iarnă (pe care l-a analizat cu multă minuţiozitate în rapoartele sale transmise la Bucureşti), invadarea Danemarcei şi a Norvegiei (9 aprilie 1940), anexarea Ţărilor baltice (finalizată în august 1940), începerea şi desfăşurarea primei etape a Războiului de Continuare finlandez (Jatkosota), precum şi multiplele dificultăţi întâmpinate de Suedia în menţinerea neutralităţii sale. Ca şi în cazul misiunii sale anterioare, ofiţerul român a lăsat o excelentă impresie asupra gazdelor sale, o mărturie a acestui fapt fiind decorarea sa cu „Ordinul Spadei" de către Suedia şi cu „Crucea Libertăţii" de către Mareşalul Mannerheim – moment care este, de altfel, reliefat în memoriile generalului. Însărcinările sale în calitate de şef al Detaşamentului de legătură „Colonel Gârbea" cu Grupul de Armate Sud (1 iulie 1942 - 1 mai 1943), de comandant al Brigăzii 18 Artilerie (1 mai 1943 – 24 martie 1944) şi de şef al Detaşamentului român de legătură cu OKH-ul (24 martie 1943 – 21 august 1944) au reprezentat unele dintre cele mai dificile prin responsabilităţile care i s-au atribuit, acestea constituind, totodată, şi dovada unei înalte aprecieri a calităţilor sale de militar şi de diplomat. De altfel, ca semn de preţuire a meritelor sale pe plan militar, în anul 1943 a fost înaintat la gradul de general de brigadă (cu o stea). Numit pentru scurt timp la 26 august în fruntea comandamentului Capitalei şi apoi la conducerea forţelor româneşti de pe Valea Prahovei şi din regiunea de nord a judeţului Dâmboviţa, aceasta a primit la 6 septembrie misiunea de a comanda forţele militare cantonate în Oltenia de Nord, misiunea sa fiind aceea de a asigura paza militară a tezaurului Băncii Naţionale, ascuns la Mănăstirea Tismana şi în împrejurimi. În februarie 1945, a primit comanda artileriei Corpului IV Armată şi a artileriei Armatei 1 de pe frontul antigerman din Europa Centrală. Trecut în rezervă în anul 1946 şi în retragere în anul 1947, generalul va avea de îndurat vicisitudinile regimului comunist. General respectat, poliglot, spirit rămas lucid chiar la o vârstă înaintată, generalul Gârbea a avut şansa de a fi martor la căderea regimului comunist. Ulterior, meritele sale au început să fie recunoscute şi a fost înaintat, la împlinirea vârstei de 100 de ani, la 17 septembrie 1993, la gradul de general-locotenent (cu 2 stele), pentru ca apoi să îi fie conferite gradele de general de corp de armată (r) (19 septembrie 1996) şi de general de armată cu patru stele (r) (22 septembrie 1998) „pentru merite deosebite în întreaga sa activitate desfăşurată în cele două războaie mondiale". Avea să fie, de asemenea, decorat cu medalia „Crucea comemorativă a celui de-al doilea război mondial, 1941-1945". La scurt timp după aceasta, Generalul Titus Gârbea a încetat din viaţă, în decembrie 1998, la vârsta de 105 ani.

Silviu Miloiu

Generalul TITUS GÂRBEA

Memorial și însemnări zilnice

volumul III

editor Silviu Miloiu

EDITURA CETATEA DE SCAUN

Referenţi ştiinţifici:
Prof.univ.dr. Ion Calafeteanu
Prof.univ.dr. Gheorghe Sbârnă

Editor: conf. univ. dr. Silviu Miloiu
Redactor şi coperta: Dan Mărgărit
Tehnoredactare, culegere şi corectură: Mirela Ivan-Nobel, Claudiu Stan

Foto coperta: Titus Gârbea (foto arhiva personală Titus Gârbea,
primită prin amabilitatea d-lui Horia Gârbea, căruia îi mulţumim).

ISBN vol. III e-book pdf 978-606-537-216-0
ISBN general e-book pdf 978-606-537-213-9

ISBN print general 978-606-537-098-2
ISBN print vol III 978-606-537-128-6
©*Editura Cetatea de Scaun* Târgovişte, 2014
www.cetateadescaun.ro, editura@cetateadescaun.ro

Cuprins

Cuvânt înainte 9
Preambul 15
1. Pregătiri şi plecarea în misiune la OKW 17
2. Plecarea la OKW şi la OKH. În vizuina lupilor 26
3. Prima întoarcere la Bucureşti 43
4. A doua întoarcere la Bucureşti 6-9.IV 46
5. Efectul notei cominatorii la Bucureşti: general Şteflea, mareşal Antonescu. Întoarcerea în ţară – a III-a, 14 aprilie. 47
6. A patra întoarcere la Bucureşti, 27.IV-3.V 56
7. Turneul în Germania, 3-18.V 61
8. Epilogul dezastros din Crimeea 70
9. A cincea întoarcere la Bucureşti, 15-25.V 76
10. Din nou în Germania – zile grele 29.V-11.VI 82
11. Debarcarea aliaţilor – „al doilea front" – 6.VI 87
12. A şasea întoarcere la Bucureşti 12-17 iunie 91
13. Din nou la Berchtesgaden, 18-22.VI: invazia continuă 94
14. Noua ofensivă sovietică 22 iunie 96
15. La Bucureşti 8-14.VII: raport despre gigantica ofensivă sovietică 101
16. Întoarcerea la Berchtesgaden, 15-17 iulie 104
17. Atentatul contra lui Hitler 20.VII.1944 107
18. A opta întoarcere la Bucureşti 26 iulie-3 august 114
19. În Germania nazistă: pregătirea vizitei 119
20. Scurtă întoarcere la Bucureşti (16-17 august) 126
21. Ultima întoarcere în Germania (17 august) 127
22. Marea ofensivă sovietică – 20 august 130
23. Fuga din Germania (21 august) 131
24. „Ziua de 23 august 1944" 134
24.1. Comanda efemeră, schimb de „baricadă" 136
24.2. Detaşamentul General Gârbea „Prahova" 137

24.3. „Paza cloştii cu ouăle de aur” 139
Anexa nr. 1 145
Anexa nr. 2 147
Anexa nr. 3 150
Urmare la anexa 3 152
Preambul la caietul III G 153
25. „Trădarea României”, august 1944 154
A. Despre ataşaţii militari. Amintiri şi reflecţii 163
Introducere 164
1. Selecţionarea ofiţerilor pentru funcţia de ataşat militar 166
2. Condiţiile ce trebuia să le îndeplinească un ofiţer pentru a putea fi numit ataşat militar 166
3. Pregătirea ofiţerilor selecţionaţi pentru funcţia de ataşat militar 167
4. Soţia ataşatului militar 170
5. Documente 172
6. Rechemarea de la post a ataşatului militar 174
7. Personalităţile la care erau obligaţi să se prezinte ataşaţii militari cu ocazia plecării şi sosirii de la post 175
8. Documentele care defineau şi precizau misiunea 178
9. Drepturile băneşti 179
10. Cazarea ataşaţilor militari 182
11. Mijloacele de transport 184
12. Mijloace tehnice 185
13. Principale sarcini ale ataşatului militar 185
14. Informaţiile când Germania şi România erau aliate 194
15. Documentele informative 196
16. Soţia ataşatului militar în munca informativă şi de reprezentare 199
17. Personalul în subordine şi munca informativă şi de reprezentare 201
18. Procedeele folosite pe lângă statele majore din statele de acreditare 203
19. Subordonarea ataşatului militar faţă de şeful misiunii diplomatice 208
20. Comunicările directe ale ataşatului militar cu conducerea statului 210
21. Alte activităţi protocolar-diplomatice în scopuri informative 211

22. Participarea ataşatului militar la reuniunile din cadrul Micii Înţelegeri şi Înţelegerii Balcanice 211

23. Documentarea periodică a ataşatului militar de către Marele Stat Major asupra evenimentelor interne şi internaţionale 211

24. Alte activităţi ale ataşatului militar în afara celei informative şi de reprezentare 212

25. Poziţia ataşaţilor militari faţă de evenimentele principale 212

B. Despre reuniunile statelor majore ale Micii Înţelegeri 213

1. Pregătirea documentelor pentru reuniuni 214

2. Pregătirea reuniunilor 215

3. Procedee în caz de dezacord între statele majore aliate 215

4. Documente întocmite de Marele Stat Major român 216

5. Hotărâri adoptate pentru colaborarea operativă 217

6. Colaborarea informativă 219

7. Activitatea şi legăturile statelor majore în perioada dintre reuniunile Micii Înţelegeri 220

8. Masurile luate de statele majore ale Micii Înţelegeri în timpul crizelor politice – ipoteze operative 221

9. Aprecierile la Marele Stat Major ale acestei activităţi. Comandamentul forţelor aliate 222

C. Detaşamentul de Legătură pe lângă Grupul de Armate Sud 223

1. Compunerea şi încadrarea „Detaşamentului de Legătură” (se dă din memorie, ordinea de bătaie de mai jos) 225

2. Misiunea şi atribuţiile Detaşamentului de Legătură 226

3. Relaţiile Detaşamentului de Legătură cu Comandamentul german şi cu comandamentele marilor unităţi române 228

4. Colaborarea cu Comandamentul german şi cu marile unităţi ale armatei române 239

4.1. La Divizia a 2-a [vânători de] munte 240

4.2. La Corpul de cavalerie 242

4.3. La Divizia a 3-a Vânători de Munte 243

5. Documentele 247

6. Contribuţia adusă de Detaşamentul de Legătură la activitatea de informare 248

7. Relaţiile dintre aliaţi, unul puternic şi unul slab 249

D. Cercetarea la trupe 250
1. Interogarea prizonierilor de război 250
E. Încheierea 252
1. Scrutarea trecutului şi valoarea informaţiei 252
2. Pregătirea personalului de informaţie şi desfăşurarea ei 255
3. Cercetarea relaţiilor 256
4. Metodologia în desfăşurarea lucrului informativ 257
5. Informaţia modernă, perspective 261
Anexa nr. 2 270
Indice 273

Cuvânt înainte

Ca de fiecare dată în ultimii ani zilele de 23 august şi 25 octombrie au suscitat şi de data acesta noi dezbateri cu privire la desprinderea României de Axă şi la întoarcerea armelor împotriva foştilor săi aliaţi în anul 1944. Acestea au fost alimentate de remarcile critice din anul 2011 ale preşedintelui Traian Băsescu la adresa calităţilor de *leadership* şi la presupusa vinovăţie morală a regelui Mihai I cu privire la unele decizii de politică internă şi externă din perioada în care acesta din urmă s-a aflat pe tronul României între anii 1940 şi 1947.[1] Dacă înainte de anul 1989 "adevărul" care se regăsea în literatură, mass-media, în scrierea istorică, la manifestările publice şi la cele ştiinţifice nu putea fi decât unul singur iar legitimarea regimului aflat la putere prin hiperbolizarea meritelor Partidului Comunist de la 23 august nu lăsa niciun loc unor interpretări alternative, astăzi, într-o ţară care nu mai îngrădeşte libertatea de exprimare de peste două decenii, un public din ce în ce mai numeros – avizat sau uneori mai puţin informat – îşi poate exprima deschis opiniile cu privire la evenimentele din urmă cu 68 de ani. Atât în dezbaterile specialiştilor cât şi în cele ale marelui public interesul sporit asupra acestor evenimente istorice – într-un context intern foarte tensionat şi într-un climat internaţional incert – dezvăluie fracţiunile ideologice care îşi pun amprenta asupra punctelor de vedere exprimate cu aceste ocazii. Interpretarea evenimentelor de la 23 august îi opune constant pe susţinătorii monarhiei criticilor acesteia, pe admiratorii regelui Mihai celor ai mareşalului Ion Antonescu, pe filoamericani filogermanilor, pe promotorii valorilor democratice de sorginte occidentală celor ai valorilor autohtoniste etc. Din ce în ce mai des auzim argumentul că România nu a întors armele împotriva germanilor la momentul potrivit. Sau că modalitatea de schimbare a frontului a fost una nefericită. În fine, nu de puţine ori receptăm opinia că România şi-a "trădat" aliaţii din timpul războiului (ba chiar ca românii au o vocaţie în acest sens) şi că ar fi fost mult mai bine să mergem până la capăt alături de Germania nazistă – în abisul spre care se îndrepta aceasta. În urmă cu aproximativ 15 ani chiar un post serios şi echilibrat de radio – am numit aici BBC, secţia în limba română – a dedicat o suită de emisiuni schimbării alianţelor de către România în istoria sa recentă. Unele interpretări contrafactuale, lipsite de orice bază documentară şi de logică istorică, afirmă că o continuare a războiului României de partea Germaniei ar fi putut salva ţara noastră de la procesul de comunizare desfăşurat sub egida Armatei Roşii.

Acestor afirmaţii hazardate memorialul lui Titus Gârbea le dă o replică avizată şi pe alocuri polemică. Nu credem că această importantă sursă documentară pe care o supunem judecăţii publicului cititor va rezolva toate semnele de întrebare care mai subzistă cu pri-

---

[1] "Tot continuăm să considerăm că abdicarea Regelui a fost un mare act patriotic. Nu. A fost un act de trădare a interesului naţional al României. Din partea Regelui. Acesta este punctul meu de vedere […] Vedeţi, noi încă nu ne aşezăm corect valorile. Spre exemplu, pentru noi toţi şi pentru istorie, Antonescu rămâne responsabil de Holocaust împotriva evreilor şi a ţiganilor, ducerea lor în Transnistria, nu ştiu ce. Nimeni nu spune că statul roman avea un şef de stat atunci. Asta (mareşalul Antonescu, n.red.) era doar prim-ministru atunci. Unora le dăm averi, iar pe alţii îi consideram criminali de război - şeful de stat şi prim-ministru. Doar pentru că unul a fost slugă la ruşi şi a lăsat tara prin abdicare îl iertăm, de toate păcatele?", http://revistapresei.hotnews.ro/stiri-radio_tv-9120104-basescu-abdicarea-regelui-mihai-fost-inalt-act-tradare-interesului-patriotic-unora-dam-averile-iar-altii-consideram-criminali-razboi.htm (accesat la 26.X.2012)

vire la evenimentele din urmă cu şapte decenii şi, de altfel, nici nu ar fi de dorit să ne întoarcem la interpretarea într-o singură cheie de dinainte de 1989. Apreciem totuşi că numai recurgerea la documente de arhivă, la mărturii autentice, la surse de primă mână reprezintă calea spre lărgirea sferei adevărului istoric şi la diminuarea celei a speculaţiilor lipsite de un fundament ştiinţific.

Ce ne spun, în esenţă, asupra preliminariilor şi actului de la 23 august 1944 aceste scrieri ce-i aparţin generalului Titus Gârbea? Acestea ne arată, în primul rând, de ce nu se putea realiza întoarcerea armelor de către România înainte de 20 august, deşi suveranul şi forţele politice care-l susţineau doreau să desprindă România de Germania încă din primăvara acelui an. După cum subliniază generalul Gârbea, forţele militare germane prezente pe teritoriul României erau suficient de puternice şi hotărâte pentru a înăbuşi în sânge orice ruptură faţă de Axă în absenţa unui atac violent venit din partea Armatei Roşii. Forţele militare româneşti erau în numeroase cazuri încadrate în mari unităţi mixte şi detaşarea acestora de unităţile germane era foarte dificilă. În plus, până la sfârşitul lunii iulie forţele germane din România, încadrate Grupului de Armate Ucraina de Sud, erau conduse de Ferdinand Schörner, unul dintre cei mai brutali conducători militari germani şi un adept fanatic al nazismului, acesta fiind ulterior înlocuit de moderatul general colonel Johannes (Hans) Friessner. Toate aceste împrejurări l-au determinat pe generalul Titus Gârbea, unul dintre cei mai buni cunoscători ai realităţilor strategice şi militare ale Germaniei, să îndemne forţele de opoziţie din România, prin intermediul rudei sale prin alianţă, generalul Constantin Sănătescu, cu care avea dese întâlniri şi convorbiri pe tema relaţiilor germano-române, la moderaţie şi răbdare. Generalul Gârbea fusese şi martorul profesiunii de credinţă – cum o denumeşte el – făcute într-o discuţie între patru ochi în luna mai de mareşalul Antonescu cu privire la raţiunile care impuseseră participarea României la război şi la fundătura spre care se îndrepta ţara în contextul înfrângerilor germane, precum şi la convorbirile dintre înalţii lideri germani şi români – inclusiv la ultima întâlnire dintre Adolf Hitler şi Ion Antonescu de la Wolfsschanze din 5-6 august – în care s-au discutat evoluţiile războiului şi deciziile care se impuneau, sperând până în ajunul actului de la 23 august că liderul politic şi militar de la Bucureşti va putea fi convins să realizeze desprinderea de Axă.

Dar care era momentul potrivit pentru a realiza ieşirea României din război? Generalul Gârbea considera că un asemenea moment s-a conturat după 20 august şi că el trebuia valorificat. Pe de o parte, forţele germane din România fuseseră sistematic slăbite, mai ales de diviziile blindate, pentru a răspunde necesităţilor frontului din Polonia. Pe de altă parte, la 20 august a început atacul masiv al Armatei Roşii împotriva forţelor germano-române de pe frontul Iaşi-Chişinău, înaintarea sovietică străpungând destul de repede rezistenţa apărătorilor în câteva puncte şi afluind către linia fortificată Galaţi-Focşani. Din punct de vedere militar, circumstanţele erau favorabile desprinderii de Axă, iar generalul Gârbea, întors cu promptitudine de la cartierul general al lui Hitler, a întreprins demersuri pentru a-l convinge pe mareşalul Ion Antonescu, dar şi pe liderii opoziţiei să valorifice acest moment. Ulterior, generalul Gârbea a fost pentru o scurtă perioadă la 26 august desemnat de către noul preşedinte al Consiliului de Miniştri, generalul Sănătescu, şi de către noul şef al Marelui Stat Major, generalul Gheorghe Mihail, să conducă apărarea Bucureştilor, ulterior dându-i-se sarcina de a controla un areal întins ce pornea de la Târgovişte, continua prin pasul Păduchiosu şi ajungea la Sinaia şi Predeal, precum şi de a bloca retra-

gerea forţelor germane pe Valea Prahovei. O altă misiune de mare responsabilitate atribuită acestuia după evenimentele de la 23 august a fost aceea de a prelua conducerea forţelor militare din nordul Olteniei şi de a apăra cele 33 de vagoane ale tezaurului Băncii Naţionale a României depuse spre păstrare la Mănăstirea Tismana.

Deşi un susţinător al retragerii României din efortul comun alături de Germania, autorul acestui memorial nu trebuie înţeles ca un participant direct la elaborarea deciziilor politice ce au marcat preliminariile şi desfăşurarea evenimentelor de la 23 august. Generalul Gârbea a rămas un militar şi un diplomat militar proeminent iar consilierea oferită de el forţelor politice din România a fost inspirată de cunoaşterea intimă a climatului politic, militar, moral din Germania acelor vremuri, precum şi a evoluţiilor internaţionale de pe plan militar şi diplomatic. El nu a nutrit însă ambiţii politice şi nu a fost informat asupra detaliilor pregătirilor diplomatice şi militare ale actului de la 23 august, el însuşi solicitându-i generalului Sănătescu să nu-i transmită informaţii ce puteau deveni periculoase în cazul în care autorităţile germane l-ar fi arestat şi torturat pe generalul român de legătură.

A comis România un act de sperjur împotriva Germaniei prin încetarea operaţiunilor militare alături de aceasta? Autorul memorialului oferă un răspuns foarte răspicat alegaţiilor în acest sens în caietul cu numărul 2095 reprodus în acest volum. În primul rând, arată autorul, România nu avea niciun fel de alianţă cu Germania, prin urmare nu poate fi acuzată că şi-ar fi încălcat obligaţiile asumate într-un document internaţional. În al doilea rând, România nu avea nicio obligaţie morală faţă de Germania, puterea care a fost un participant activ la destrămarea României Mari (1940) şi care nu a ezitat să facă presiuni inimaginabile într-o societate de state asupra liderilor politici români în timpul conflagraţiei. În al treilea rând, impunerea rezistenţei dincolo de orice considerente militare în Crimeea şi retragerea masivă a unor forţe militare germane, mai ales blindate, din România în ajunul atacului sovietic din 20 august 1944, ridiculizau şansele apărătorilor de a stopa înaintarea Armatei Roşii pe teritoriul României. Operaţiunea Bagration din iunie-august 1944 dusese la un avans de 550-600 km, până la porţile Varşoviei, în mai puţin de trei luni, iar temerea generalului român (împărtăşită şi de suveran şi de forţele politice din opoziţie) era că o repetare a succesului militar sovietic în România, în noile circumstanţe, era posibilă. În al patrulea rând – iar aici memorialul vine cu mărturii de cel mai mare interes istoriografic – în calitatea sa de reprezentant al înaltului comandament român pe lângă OKH şi OKW generalul Gârbea a atras atenţia la 20 august 1944 şefului OKH, generalul Heinz Guderian că:

> mâine plecând la Bucureşti, voi găsi în ţară o situaţie schimbată din cauza frontului care se clatină. Aceasta este urmarea slăbirii sistematice a apărării de care comandamentul german este răspunzător, ca şi de desconsiderarea implicită faţă de comandamentul suprem român; noua situaţie va avea urmările cele mai importante.

Acest avertisment cât se poate de deschis adresat lui Guderian îl repeta pe cel făcut de generalul Gârbea predecesorului acestuia, generalul Kurt Zeitzler, la 13 aprilie: „dacă frontul din Moldova-Basarabia se va prăbuşi, situaţia în România se va schimba radical şi cu măsurile politico-militare cele mai importante".

În fine, argumentul suprem pe care îl invocă generalul Gârbea în favoarea deciziei adoptate de forţele politice româneşti derivă din dictonul latin *salus populi est suprema lex*.

Înainte de a avea vreo obligaţie faţă de oricine altcineva, forţele politice româneşti, în special regele Mihai I, aveau datoria ca într-o situaţie în care erau puse în pericol statul, armata, naţiunea română să adopte acele măsuri menite să salveze ceea se putea salva în circumstanţele existente:

> Poporul român, la 23 august, a invocat şi el legea „Salus populi" şi a declarat, a cerut să se desprindă de nazismul care-l duce la pieire. Poporul român nu a recurs la atentat ca poporul german ci a declarat că nu mai luptă cu sila alături de el şi i-a cerut să părăsească teritoriul naţional; poporul român şi armata sa nu au înjunghiat cu pumnalul în spate ci i-au cerut armatei germane să înceteze lupta pe pământul românesc pe care să-l părăsească; comandamentul german a fost avertizat cu patru luni înainte că poporul român nu va mai lupta dacă este părăsit şi dacă ţara sa se prăbuşeşte.

Mărturiile generalului Titus Gârbea constituie o piesă însemnată la dosarul actului de la 23 august 1944, dar acestea reprezintă şi o sursă de informaţii extrem de importantă pentru analiza relaţiilor româno-germane în primăvara şi vara anului 1944. Acesta relevă, de exemplu, dificultăţile întâmpinate la tot pasul de România în realizarea aprovizionării şi dotării armatei române cu armamentul şi mijloacele de luptă necesară, incapacitatea Wehrmachtului de a face faţă multiplelor provocări militare la care era supus pe fronturile de est, vest şi sud, ceea ce i-a impus retragerea unor forţe militare semnificative de pe frontul defensiv românesc, consecinţele pentru România ale amestecului constant al lui Hitler în dirijarea operaţiunilor militare, dar, şi mai important, prezintă pericolul care a planat asupra Bucureştilor de a se continua operaţiunea Margareta I de preluare a controlului asupra Ungariei cu sora ei geamănă, Margareta II (Unternehmen Margarethe II), de ocupare a ţării noastre.

Ca şi în cazul caietelor cuprinse în primele două volume ale acestui memorial, paginile de mai jos prezintă un interes istoriografic care nu poate fi redus la istoria naţională. Astfel, prin prisma misiunii sale de reprezentant al conducerii României pe lângă OKH şi OKW generalul Gârbea a participat la câteva dintre şedinţele de lucru ale ui Hitler pe teme militare de la Berghof (celebrele *Lagebesprechung*), a fost în contact direct cu liderii militari germani (generalii Kurt Zeitzler, Heinz Guderian – şefii OKH, Wilhelm Keitel, Adolf Heusinger, Helmuth Stieff, Fritz Erich Fellgiebel, Eduard Wagner, Ferdinand Schörner etc.), precum şi cu câţiva dintre liderii politici germani proeminenţi. Locuind în preajma lui Hitler a cunoscut îndeaproape atmosfera defetistă în care erau antrenaţi numeroşi diplomaţi, generali şi mareşali germani care înţeleseseră că războiul era ca şi pierdut, unii dintre aceştia, colaboratori ai generalului Gârbea în diversele aspecte ale relaţiilor româno-germane, fiind implicaţi direct în tentativa de asasinare a Führer-ului din data de 20 iulie 1944 şi sfârşind prin a fi executaţi sumar. Acesta a fost martorul decapitării armatei germane acuzate de trădare după atentat, precum şi la suita de decizii eronate de natură strategică şi tactică impuse de liderul nazist. De exemplu, ordinele stricte ale lui Hitler de rezistenţă pe loc a forţelor germane şi de aplicare a tacticii cetăţii asediate au blocat Wehrmachtul într-o suită de pierderi militare şi de înfrângeri catastrofale. Pierzând avantajul manevrei în defensivă, Wehrmachtul nu a mai fost niciodată capabil de a întoarce cursul războiului. De asemenea, generalul Gârbea a remarcat reuşita serviciilor Aliate de spionaj de a învălui în mister debarcarea din Normandia, precum şi eşecul conducerii politice şi militare germane de a reacţiona la timp pentru a împiedica formarea unui nou front important în vestul Europei. Nu în ultimul rând, profitând de poziţia sa din preajma principalului nucleu de putere german generalul Gârbea a înţeles din timp şi a informat de îndată Bucureştii cu

privire la incapacitatea noilor arme cu care se lăuda regimul de la Berlin (cunoscute ulterior ca V1 şi V2) de a schimba cursul războiului.

Ofiţerul superior român şi membrii Misiunii militare general Gârbea au avut posibilitatea de a cunoaşte nu numai punctele de vedere ale unor comandanţi germani şi starea de spirit a conducerii militare germane, dar au putut intra în contact şi cu societatea germană şi astfel au surprins câteva trăsături ale vieţii cotidiene şi ale opiniei germanilor obişnuiţi în penultimul an de război, în contextul masivelor bombardamente Aliate şi a pierderilor militare catastrofale ale Wehrmachtului, memorialul putând fi o lectură utilă şi din acest punct de vedere.

Volumul de faţă integrează şi lucrarea intitulată „Despre ataşaţii militari" redactată de generalul Gârbea în anul 1973 la solicitarea autorităţilor militare ale timpului. Autorul era conştient că acesta reprezenta primul manual scris vreodată pentru uzul ataşaţilor militari, dar nu şi-a făcut nicio iluzie că acesta ar putea fi publicat şi nu l-a conceput în acest sens. Deşi nepregătit pentru a fi publicat – aşa cum autorul menţionează –, generalul Gârbea era conştient că aceasta va circula în cadrul Marelui Stat Major şi a Ministerului Apărării Naţionale, ceea ce i-a impus anumite aprecieri pozitive la adresa regimului de la Bucureşti, aflat, ce-i drept, încă în etapa sa mai puţin represivă. Lucrarea este puternic impregnată de personalitatea şi experienţele autorului, constituindu-se într-o continuare structurată tematic a memorialului, ceea ce ne-a convins să o includem în volumul de faţă. Redactarea lucrării s-a făcut după un plan înaintat de autorităţile militare, autorul încercând să răspundă la cât mai multe dintre întrebările din chestionar cu excepţia celor la care nu putea oferi o opinie documentată. Multe dintre întrebările din acest chestionar cărora generalul le-a răspuns într-un document de mai bine de 100 de file vizau aspecte tehnice precum selecţionarea ataşaţilor militari, pregătirea acestora, documentele de numire şi rechemare a lor, drepturile băneşti, cazarea, mijloacele de transport, cele tehnice, relaţia dintre ambasador / ministrul plenipotenţiar şi ataşatul militar etc. Alte aspecte analizate au avut în vedere munca informativă a ataşatului militar, autorul scriind pagini memorabile cu privire la activitatea de informaţii, la metodologia lucrului cu informaţia, la tehnologia modernă a utilizării acesteia etc.

Având pregătire militară şi în domeniul dreptului internaţional, generalul Titus Gârbea reflectează asupra relaţiei asimetrice dintre o mare putere şi un aliat slab. Punând în lumină această relaţie prin prisma experienţelor sale de legătură militară cu Germania din cel de-al doilea război mondial, Titus Gârbea nu ezită să vorbească chiar de o "imensă apăsare" sau chiar de o „tiranie" pe care marea putere o exercită asupra asociatului său mai mic.

Un interes aparte îl evocă şi subcapitolele dedicate activităţii şi legăturii dintre statele majore ale ţărilor Micii Înţelegeri, aceste pagini oferind şi un imbold istoriografiei pentru un studiu mai amănunţit al acestei teme. În felul acesta manualul elimină parţial şi un hiatus al acestui memorial datorat nereuşitei încercării de a descoperi rândurile dedicate de memorialist activităţii sale militare anterioare desemnării sale ca ataşat militar în Germania. În acest stadiu al cercetării nu excludem posibilitatea ca acele pagini – deşi scrierea lor a fost promisă în memorial – să nu fi fost niciodată scrise.

Considerăm că acest manual dedicat ataşaţilor militari merită cu prisosinţă să fie cunoscut, iar meditaţiile generalului Gârbea izvorâte dintr-o experienţă de cinci ani ca ataşat militar în multe capitale importante europene, de doi ani ca şef al unor detaşamente de legătură cu armata germană şi a mai multor experienţe anterioare de legătură în cadrul Micii Înţelegeri evocă un moment important al gândirii româneşti asupra dreptului, practicii şi relaţiilor militare internaţionale.

Ca şi în cazul primelor două volume ale acestui memorial, editorul a respectat în întregime textul manuscrisului cuprins în Memorialul generalului Gârbea (dosarele III E_1 - 2093, III E_2 - 2094 şi III G – 2095 şi 2096). Am menţinut, de asemenea, textul notelor de

subsol ale autorului, intervenţiile minore vizând doar corectarea tacită a unor trimiteri care nu indicau în mod adecvat sau indicau incomplet sursa folosită şi aducerea la un numitor comun a referinţelor. Orice alte comentarii făcute de editor au fost semnalate prin note marcate cu iniţialele sale (S.M.), aşa încât să nu impieteze asupra textului propriu-zis al manuscrisului lui Titus Gârbea. Au fost menţinute lucrările cartografice şi desenele realizate de autor. De asemenea, a fost actualizată ortografia, conform normelor în vigoare, păstrând anumite particularităţi ale stilului autorului. Pentru a uşura parcurgerea lucrării fără a impieta însă asupra structurii logice gândite de autor, s-a procedat la o renumerotare a capitolelor şi subcapitolelor.

Volumul de faţă nu încheie demersurile de restituire a operei acestei personalităţi militare româneşti, editorul pregătind spre publicare şi volumul al IV-lea al acestei opere cuprinzând însemnările zilnice ale generalul Titus Gârbea, precum şi o serie de documente importante care poartă semnătura acestuia. Descifrarea şi analiza însemnărilor zilnice ale autorului ne-au întărit convingerea în veridicitatea afirmaţiilor cuprinse în memorialul generalului Gârbea, nota de subiectivitate a unor asemenea scrieri memorialistice fiind în cazul de faţă redusă. Cultura vastă, inteligenţa şi imaginaţia autorului, informarea bogată, integrarea sa în cercurile alese ale diplomaţiei şi conducerii militare a timpului său, atenţia orientată spre a lua pulsul opiniei publice a vremii, păstrarea în bune condiţii a însemnărilor sale zilnice şi a unor documente l-au scutit de nevoie de a-şi retuşa în memoriile sale acţiunile întreprinse în misiunile pe care le-a avut de îndeplinit. Aceste considerente îl determină, totodată, pe editorul acestei lucrări la conceperea proiectului unei monografii dedicată *sine ira et studio* acestei personalităţi militare remarcabile.

Preambul

Am absolvit „Cursul de Comandament" în Germania la Hirschberg (29.II.44)[2], şi la 1.III m-am prezentat la Marele Stat Major. Aflasem în Germania de o convocare urgentă şi secretă a mareşalului Antonescu la Hitler, unde la 25.II s-a dus însoţit de Mihai Antonescu şi general Ştefleа. În atmosfera Cursului de Comandament ce urmasem, am trăit în contact cu circa 50 generali şi colonei, comandanţi de mari unităţi de pe toate fronturile şi teatrele de război. Ei marcau toţi o tot mai mare îngrijorare din cauza înfrângerilor continui, cum şi a desprinderii Italiei, a Spaniei – care şi-a retras „divizia albastră" din Polonia (ianuarie 1944) – dar mai ales de nerecunoştinţa lui Horthy (Ungaria), care a cerut retragerea forţelor din Galiţia pentru a apăra Carpaţii (aflasem aceasta chiar în 12.II la Berlin). Cererea lui Horthy a provocat o discuţie aprinsă la Klessheim (Salzburg Vest), între cei doi „H"[3] – Hitler şi Horthy, 17-19.II.[4] Am dedus că venirea lui Antonescu avea şi rost politic, fiindcă era participant şi Mihai Antonescu, dar eram contrariat de faptul că întâlnirea a fost la castelul Klessheim, la circa 4 km vest de Salzburg pe înălţimile – confluenţa dintre Salzach şi Saalach.[5] Campania de iarnă se continuă, viguros şi ofensiv, de armata sovietică, deci asemenea întâlniri erau explicabile. Dar ele se făceau de obicei la Berchtesgaden sau la Berlin şi erau destul de dese. Acum ele erau mai rare, fiindcă se împuţinaseră partenerii şi poate erau lipsiţi de toată încrederea. Sau poate aceasta era măsura înfrângerilor care pe frontul de est ca şi în Italia se ţineau şir.

Dacă se compară aceste întruniri cu cele din anul trecut se constată o mare deosebire, şi atunci – cu tot dezastrul de la Stalingrad – erau încă dese şi se făceau cu ceremonial la Berchtesgaden. Să le enumerăm cam la aceeaşi epocă:

- la 31.III.1943 este convocat regele Boris[6] – Bulgaria
- la 7.IV este convocat Mussolini – Italia
- la 14.IV este convocat Antonescu – România
- la 16.IV este convocat Horthy – Ungaria
- la 10.IV este convocat Tiso[7] – Slovacia

---

[2] Hirschberg = Jelenia Gora, în Silezia, azi în Polonia, era o mică garnizoană unde fuseseră dispersate Şc. Sup. Război şi Cursul de Comandament german.

[3] La Cursul de Comandament Hirschberg, cei doi: Hitler şi Horthy, erau numiţi între comandanţii germani, cei 2 „H", vechi parteneri.

[4] (S.M.) Temerea lui Hitler că Horthy va emula exemplul mareşalului Badoglio a fost cauza principală a deciziei Führerului, vezi pe larg evoluţia relaţiilor dintre cei doi la Mario D. Fenyo*, Hitler, Horthy, and Hungary: German-Hungarian Relations, 1941-1944*, New Haven, London: Yale University Press. 1972.

[5] (S.M.) Importanţa fundamentală a acestei întrevederi din 26-27 februarie 1944 a fost legată de decizia lui Hitler de a renunţa la planul Margareta II de ocupare a României, acesta continuând să-şi manifeste încrederea în dictatorul român. De asemenea, cu această ocazie Hitler a dat din nou speranţe mareşalului Ion Antonescu că ar putea anula Dictatul de la Viena, fără a fixa însă o dată în acest sens. În fine, cei doi lideri au avut opinii contrare în ceea ce priveşte evacuarea Crimeii. În timp ce Antonescu considera că se impunea părăsirea acestei peninsule şi sublinia că trupele române ce se găseau acolo erau cele mai bune pe care le avea România, Hitler refuza să cedeze Crimeea pe care o considera cheia Mării Negre, vezi General Ion Gheorghe, *Un dictator nefericit: Mareşalul Antonescu (Calea României spre statul satelit)*, ediţie de Stelian Neagoe, Ed. Machiavelli, Bucureşti, 1996, p. 306-311.

[6] Boris al III-lea Unificatorul (1894-1943) a fost un monarh popular al Bulgariei (1918-1943) care, deşi a ales calea apropierii de Axă pentru a satisface ambiţiile revizioniste ale ţării sale, a înţeles să nu mizeze totul pe cartea Berlinului şi să păstreze neutralitatea Sofiei în războiul european.

[7] Jozef Tiso (1887-1947) a fost un preot şi lider politic slovac care a activat în perioada interbelică în cadrul Partidului Poporului Slovac ce milita pentru autonomia Slovaciei. La 13 martie 1939, sub ameninţarea lui Hitler că dacă nu declara Slovacia independentă sub egida germană va permite Ungariei şi chiar Poloniei anexarea rămăşiţelor acestei ţări, Tiso a cedat şi a devenit şef al guvernului şi apoi preşedinte (supranumit Vodca – Liderul) al acestui stat marionetă german (1939-1945). Regimul său a

- la 23.IV este convocat din nou Tiso
- la 27.IV este convocat din nou Pavelici – Croaţia

Se putea afirma că atunci a fost o „mare activitate diplomatică la Berchtesgaden". În primăvara lui 1944 [mai era] un singur satelit aliat. Nu trebuie o argumentare mai sprijinită pentru a-ţi face convingerea despre o inexplicabilă prăbuşire chiar dacă ea nu părea a fi atât de apropiată după măsura precipitării evenimentelor şi a operaţiunilor. Cu două zile înainte de a pleca de la cursul de comandament la Bucureşti, am aflat de la Berlin (reprezentanţa noastră diplomatică) despre vizita lui Antonescu care începuse la Salzburg (25.II), dar nimic nu s-a ştiut de rostul său.

La 1.III m-am prezentat pentru întoarcere la Marele Stat Major cu multe informaţii culese, mai ales din atmosfera apăsătoare de pretutindeni din Germania, unde nu numai potenţialul de război se simţea slăbit, dar unde moralul spatelui şi poporului german era zdruncinat după cinci ani de cel mai crunt război.

Nici la Bucureşti situaţia nu era cu nimic mai puţin apăsătoare şi apropierea frontului de Nistru fâlfâia spectrul apropiatei cotropiri a teritoriului naţional. Mi s-a cerut să plec pentru a-mi relua comanda Brigăzii 18 Artilerie la Târgu Jiu şi mi se subliniază că se aşteaptă reîntoarcerea apropiată a lui Antonescu, după care voi primi o nouă misiune; mi s-a comunicat înălţarea la gradul de general. În capitală, ca şi la Târgu Jiu în garnizoana de reşedinţă, la Sibiu unde era Divizia 12 şi la Corpul VI Armată de care depindeam, săptămâni în şir am fost întrebat insistent şi agresiv: „Ce-ai văzut în Germania şi când se termină războiul"?? Erau întrebări stereotipe ce mi se puneau şi la care mă eschivam să răspund. Comandantul corpului de armată mi-a cerut chiar să pregătesc o „conferinţă" pe garnizoana Sibiu. Am eludat şi am reuşit să o amân până la plecare. Revenirile la Târgu Jiu m-au ajutat la aceste evadări. Dar oltenii mei erau mai aproape, erau mai prezenţi şi mai ales mai insistenţi cu aceste întrebări, dar i-am amânat cu o promisiune pe care a trebuit să mi-o ţin până la urmă şi prin care le-am răspuns la întrebările lor = voi ţine o conferinţă.

Încă de la Bucureşti am aflat, ca un zvon, mai apoi ca un fapt cert, că de curând a fost văzut şi a trecut prin capitală şeful de stat major al Grupului de Armate Ucraina „S", general von Greiffenberg Hans. Am lucrat aproape un an în Ucraina, în Caucaz şi în Crimeea (1942-43) când eram şeful statului major de legătură român pe lângă acest grup de armate. Am căutat să-l revăd, dar în timpul scurt nu am izbutit. Voiam să-l salut şi mai ales să-i vorbesc cu scop informativ; ocazii similare le-am folosit totdeauna pentru a alfa cât de cât, chiar puţinul posibil.

Tot în această vreme am revăzut pe generalul Sănătescu Constantin care acum avea funcţia de mareşal al palatului; întrevederea a fost scurtă şi formală, dar după întoarcerea la Bucureşti aceste contacte au fost tot mai dese şi de importanţă crescândă.

Relaţiile mele cu acest şef erau vechi, de peste 20 de ani, [fiind] sub ordinele sale sau [întreţinând relaţii] de colaborare, care s-au sprijinit pe o încredere şi pe o consideraţie reciprocă cu rezultatele cele mai pozitive.

Pentru a nu îngreuna această naraţiune, arăt în anexa 1 antecedentele relaţiilor ce am avut cu generalul Sănătescu care explică colaborarea care a urmat în martie-octombrie 1944.

De asemenea, în anexă, dau detalii privitor la relaţiile ce-am avut cu generalul von Greiffenberg; trecerea acestuia la Bucureşti mi s-a părut de cea mai mare importanţă cum se va

---

împrumutat unele trăsături ale regimurilor fasciste europene şi a acceptat deportarea evreilor săi în teritoriile controlate de Germania unde mulţi dintre aceştia şi-au găsit sfârşitul în camerele de gazare. A sfârşit spânzurat pentru înaltă trădare, vezi Laurence Rees, Auschwitz. Naziştii şi „Soluţia Finală", Ed. Rao, Bucureşti, 2010, p. 132-150; Jan Palmowski, *Dicţionar Oxford de istorie universală contemporană. De la 1900 până azi, K-Z*, vol. II, Ed. All, Bucureşti, 2007, p. 454.

vedea mai în urmă. Recomand deci lectura acestor două anexe care vor ajuta înţelegerea evenimentelor ce-au urmat şi care au culminat cu Insurecţia[8] de la 23 august 1944. Totodată recomand cititorului să consulte şi schema cu organizarea comandamentului suprem german în statul nazist.

1. Pregătiri şi plecarea în misiune la OKW şi OKH. Iniţierea pentru Insurecţia română [9]

14 martie

Sunt chemat telegrafic la Bucureşti unde plec imediat. Mi s-a cerut telefonic de la Bucureşti ca şi de la corpul de armată să predau comanda brigăzii. A doua zi m-am prezentat generalului Şteflea, şeful Marelui Stat Major, care se întorsese din Germania. El mi-a povestit de iarna grea din Germania, iarnă grea şi în sufletele germanilor. Comentăm situaţia tot mai grea a Frontului de Est, îndeosebi pe Nistru şi pericolul pentru ţara noastră. Îmi spune că se va proceda la o schimbare de mari comandanţi în armata germană ca urmare a rupturii de la Uman[10]. De asemenea, îmi spune că se va reforma şi legătura dintre comandamentele suprem român şi german, că voi lua conducerea unui stat major de legătură ca acela ce am condus în 1942-43. Acesta va face legătura direct cu OKW şi cu OKH. În acest scop se va da ordine Secţiei 1 de organizare a acestui stat major şi să mă pun în legătură cu secţiile 1, 3 şi 4; comunicarea a fost confidenţială – secretă.

15 martie

La general Sănătescu

M-am interesat de general von Greiffenberg fără a putea afla ceva.

Telefonic sunt chemat să mă prezint la generalul Sănătescu la Palatul Regal.[11] Am crezut că aflase de intenţia de a fi retrimis în Germania. Sub impresia celor aflate de la general Şteflea şi a situaţiei frontului, cum şi celor ce-mi stăruiau după cele ce văzusem şi auzisem în Germania, m-am prezentat la biroul său. Era liniştit şi fără grabă m-a întrebat „ce-am văzut în Germania" apoi mi-a cerut numeroase informaţii privind armata germană, comandamentul ei, despre mersul frontului şi despre populaţia Germaniei. La întrebarea stereotipă i-am spus că-i voi da un rezumat al conferinţei ce-am pregătit să ţin la Târgu Jiu, iar informaţiile cerute le-am formulat cât mai scurt şi mai precis, cu părerea mea. În zilele care au urmat el a căutat

---

[8] (S.M.) Insurecţia este definită de *Noul dicţionar explicativ al limbii române* (2002) drept o „formă de luptă armată organizată, având ca scop răsturnarea unui regim politic sau izgonirea unei armate ocupante", iar de *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus* drept o „încercare organizată a unui grup de oameni de a înlătura propriul guvern şi de a prelua controlul ţării, de obicei prin violenţă", conceptul fiind prin urmare greu aplicabil Actului de la 23 august 1944. Istoriografia comunistă, în scopul legitimării preluării puterii de către Partidul Comunist, a botezat evenimentele de la 23 august drept „marea insurecţie naţională armată antifascistă şi antiimperialistă", în vreme ce dicţionarele elaborate în această perioadă erau chemate să ofere definiţii care să cadreze cu această necesitate ideologică. De exemplu, *Dicţionarul de neologisme* (1986) definea insurecţia drept o „formă de luptă armată, organizată, a forţelor patriotice, revoluţionare, având ca scop înlăturarea unui regim politic sau izgonirea de pe teritoriul naţional a unei armate ocupante". Generalul Titus Gârbea utilizează conceptul în acest sens.

[9] Pentru anumite perioade cât am avut misiunea la OKW şi la OKH voi nara uneori pe anumite zile evenimentele ce am trăit şi care sunt de un interes major. Această preciziune o fac ajutat de notele zilnice de atunci. A se citi anexa cu organizarea germană.

[10] (S.M.) Referire la ofensiva Uman-Botoşani a Armatei Roşii care a împins frontul deţinut de Grupul de Armate Sud mult spre răsărit şi a dus la eliberarea Ucrainei şi la ocuparea unor porţiuni din teritoriul românesc. Începută la 5 martie 1944, aceasta a reuşit să segmenteze în două forţele aflate în defensivă şi să atingă în final, până la jumătatea lunii aprilie, Nistrul şi Prutul.

[11] Pentru înţelegerea acestui capitol trebuie citită anexa 1-a.

să fie cât mai instigator şi mai informat asupra forţelor germane de pe frontul nostru şi din ţară; nu am putut să-i satisfac cerinţele ca unul ce lipsisem atâta vreme şi, în plus, nu lucrasem pe front. I-am vorbit cu interes despre general von Greiffenberg, activitatea sa, apariţia sa la Bucureşti, misterul şi urgenţa plecării sale în Germania! cum şi despre Ungaria şi despre Horthy. Fie că era preocupat de alte gânduri, nu mi s-a părut destul de interesat, deşi acest general german era şeful de stat major al grupului de armate de care depindea soarta noastră. Era aceasta o superficialitate a lui Sănătescu sau poate era frământat de alte gânduri? De aceea, am revenit când l-am revăzut a doua zi tot la palat.

16 martie

Am început lucrul de pregătiri la Marele Stat Major, dar secţiile nu primiseră un ordin precis şi ne-am condus de experienţa din iunie 1942. Nici asupra misiunii nu se formulase nimic, dar plecarea mea era precizată şi se aştepta hotărârea de sus.

Veşti complementare privind Ungaria, despre Horthy în Germania le aflu de la Misiunea Militară Germană[12] şi le împărtăşesc lui Sănătescu, revenind şi informându-l despre von Greiffenberg[13]; el a fost mult mai atent. În această ocazie l-am întrebat ce relaţii are cu germanii din Bucureşti şi la răspunsul său că nu vorbeşte germana şi nu are niciun fel de relaţii, am opiniat că trebuie să-i cultive, iar în calitatea sa de mareşal al palatului, îi va veni foarte uşor să aibă contacte dese cu ministrul von Killinger; va trebui să înceapă cu şeful misiunii care era general de cavalerie Hansen Erik şi să-şi ia un adjutant care vorbeşte germana, care să-i facă legăturile şi care să-i fie translator. A apreciat sfatul şi a dat urmare. I-am recomandat pe general Gerstenberg Alfred care deţinea şi rolul foarte important de şef al Misiunii Aeronautice Germane în România având şi mare greutate în partid; am subliniat că este bine informat şi că sub acest raport poate fi foarte folositor, deci va fi bine să fie invitat şi în familie (este necăsătorit) şi în alte ocazii; de asemenea, îi va fi uşor să mijlocească decorarea oportună a acestor personaje. Îmi răspunde că-şi va călca pe inimă ca să-şi facă aceste relaţii, dar nu ştie cât va izbuti. A încercat şi până la urmă a izbutit, iar aceste relaţii i-au fost de folos. Curtea regală era la acea vreme pe planul al doilea, şi lui Sănătescu – cu firea retrasă – îi convenea această stare.

17-18 martie

Am o nouă întrevedere cu Şteflea şi cu Mardare care mă lămuresc că Antonescu va pleca din nou în Germania[14] şi până la întoarcere, se va organiza un stat major de legătură; misiunea mi se va preciza la întoarcerea mareşalului. Mă mai informează că au sosit referinţele scrise de la Cursul de Comandament care fuseseră trimise telegrafic în februarie prin Misiunea Militară Germană când mi s-a făcut şi înălţarea în grad. Aceşti doi şefi sunt mai îngrijoraţi ca oricând, fiindcă recenta înfrângere de la Iampol a adus o nouă ruptură a frontului şi ţara va deveni câmp de luptă în Basarabia şi în Moldova. Cele două fronturi sovietice sub comanda lui Jukov? (la nord) şi a lui Konev[15] (la sud) tind să rupă armata germană alunecând în

---

[12] Generalul Gerstenberg, iniţiat în treburile naziste, mi-a împărtăşit aceste informaţii. Sub raportul informativ, el mi-a fost deseori de folos.

[13] Pentru a înţelege rolul generalului Greiffenberg, este necesar a se citi anexa 2.

[14] (S.M.) Vizita a servit exprimării loialităţii României faţă de Germania, fiind abordate de asemenea şi problemele militare legate de apărarea teritoriului naţional al României, Ion Gheorghe, *op.cit.*, p. 311-321.

[15] (S.M.) Ivan Stepanovici Konev (1897-1973) a fost unul dintre capabilii mareşali ai lui Stalin în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, distingându-se în mod deosebit în bătăliile pentru eliberarea Ucrainei, unde a reuşit să ocupe marile centre Kiev şi Odessa. A condus Frontul II Ucrainean, apoi Frontul I Ucrainean, a înaintat prin Polonia şi Silezia spre inima imperiului german şi a jucat un rol important în

lungul Siretului şi a Carpaţilor orientali; ruptura ţinteşte şi scopul politic de a rupe România din alianţa cu Germania. Apoi precizează că în zona de est, la Tarnopol, Armata 1 Blindate, la ruptura pomenită, este izolată la sud ca şi la nord, gata a fi împresurată între Nistru şi afluentul lui ce scaldă Tarnopolul.[16]

Din nou la general Sănătescu

Am avut o nouă întrevedere cu Sănătescu căruia i-am împărtăşit proastele impresii [de] la Marele Stat Major pe urma veştilor îngrijorătoare (proaste) de pe frontul Nistrului. Se cunoştea şi-mi exclamă grăbit că noi „trebuie să reacţionăm şi să ne pregătim până nu este prea târziu". Apoi dintr-odată subliniază situaţia grea a lui Antonescu care nu va mai putea stăpâni situaţia. Mă întreabă animat dacă nu este posibilă o schimbare în Germania a regimului hitlerist după atâţia ani grei de război şi atât de grea dictatură. I-am răspuns că am văzut şi am trăit animozităţi în armata germană mai ales între armata naţională şi armata de partid (SS)[17]; aceasta din urmă este hulită şi de poporul care ştie că acesta este instrumentul statornic, neîndurător al teroarei şi al dictaturii hitleriene. Dar nu am constatat simptome care ar putea duce la o răsturnare a regimului nazist; din contră, în armată, în popor am putut să-mi dau seama de o înverşunare sigură contra faimoasei declaraţii făcută cu un an înainte la Casablanca (24 ianuarie 1943); această declaraţie repetată până la saturaţie, cu exagerări de neînchipuit ca: „stingerea Germaniei de pe harta lumii", „capitularea Germaniei, oricare ar fi guvernul ei, fără condiţii", şi altele de felul acesta, au îndârjit poporul german, deci au avut un efect contrar, l-au împins în silă lângă Hitler, deci printr-o discrepantă galvanizare va lupta pentru „a fi sau a nu fi". Prin aceasta, forţa morală şi de rezistenţă a acestui mare popor a crescut, deşi e încătuşat de o dictatură şi de o teroare recunoscută. Este drept că postulatele naziştilor notorii în cap cu Hitler sunt mult prea pretenţioase şi încă tiranice. Poporul şi oamenii cu măsură îşi dau seama că după doi ani de înfrângeri, după grelele pierderi, Germania nu va mai fi în stare cu forţele de care dispune să impună chiar o pace onorabilă şi cu atât mai puţin păstrarea teritoriilor cucerite. În situaţia actuală, poporul german împins de nenorocita, sălbateca politică nazistă se află pe marginea prăpastiei şi va lupta până la ultimul om, murind cu arma în mână, apărându-se pentru a nu se lăsa rostogolit în prăpastia unde: „Germania va fi ştearsă de pe harta lumii" şi unde va găsi aceeaşi moarte! Sănătescu admite acest raţionament, dar adaugă că aceasta este soarta Germaniei naziste pe care noi nu o împărtăşim şi nu vrem să o avem. Eu i-am adăugat că: „noi trebuie să ne rupem de alianţa cu Germania pentru a nu fi atraşi în vâltoarea uriaşei sale prăbuşiri", la care Sănătescu replică că pentru asta trebuie să reacţionăm, şi repede, până nu este prea târziu; la

---

capturarea Berlinului, manifestându-şi cu această ocazie rivalitatea cu mareşalul Jukov, încurajată de altfel de Stalin. Comandant al forţelor terestre sovietice (1946-1950) şi apoi al trupelor Pactului de la Varşovia (1955-1960), a comandat operaţiunea de reprimare a revoluţiei maghiare (1956), Anthony Beevor, *Berlin. The downfall 1945*, Penguin Books, London, 2002, p. 146-401; Jan Palmowski, *op.cit.,* vol. II, p. 27.

[16] (S.M.) Tarnopol a fost prima fortăreaţă fortificată pe care Hitler le-a ordonat forţelor germane să o apere cu înverşunare (10 martie 1944). Localitatea comanda controlul asupra căii ferate dintre Odessa şi Lvov şi avea o importanţă strategică deosebită. Armata 1 Blindate, aproape înconjurată de sovietici, a reuşit în cele din urmă să se sustragă distrugerii de către Armata Roşie, dar garnizoana germană, în ciuda unei rezistenţe tenace, a fost nevoită în final să cedeze la 18 aprilie 1944, http://www.balagan.org.uk/war/ww2/tarnopol/index.htm (accesat la 3.IX.2012).

[17] (S.M.) Afirmaţie care este amplu documentată de istoriografie, vezi capitolul „The *Kamarilla* and the General Staff", în Anthony Beevor, *Berlin…*, p. 148-164. Exact în zilele în care avea loc această conversaţie, la 21 martie 1944, Heinz Guderian a mers la Heinrich Himmler şi i-a cerut să-l sprijine în găsirea unei soluţii pentru salvarea Wehrmachtului, în condiţiile în care războiul nu mai putea fi câştigat, dar puternicul lider al organelor represive germane a fost evaziv în răspunsul său.

care i-am replicat, cu armata germană în ţară şi cu regimul lor, atât de puternice, mijloacele noastre sunt prea slabe şi nu vom reuşi; ar urma o represiune sângeroasă şi „de fiecare felinar vor atârna trupurile răsculaţilor"; oportunitatea ieşirii din alianţă va fi gradul lor de slăbiciune; acum sunt încă foarte tari şi aşezaţi pe grumazul nostru; deci conchid, nu vom putea reuşi. Sănătescu mă întreabă „dar atunci când?" Am răspuns că nu se poate indica o dată precisă, dar se poate defini un termen în formulă vagă: „când vor fi slabi, ca să nu mai poată reacţiona". Am făcut un tablou al cruzimilor de care naziştii sunt capabili chiar faţă de conaţionalii lor cum am văzut ani la rând în Germania. Pe gânduri am rămas amândoi.

21 martie

Noua misiune şi gânduri potrivnice

În cele cinci zile cât am lipsit din capitală, am reflectat în linişte asupra sarcinii delicate ce urma să mi se încredinţeze. Situaţia tot mai grea prin care treceam cu toţii şi cunoscând sălbaticele procedee naziste, am socotit că misiunea în apropiatul viitor putea să aibă o evoluţie plină de mari riscuri de tot felul. Eram sceptic că o asemenea legătură, ce eram chemat să fac, oricât de reuşită ar fi fost şi ar fi decurs, nu va putea să îndrepte situaţia grea care devenea catastrofală. Vechile mele convingeri făurite de ani în şir se conturau într-o perspectivă de confirmare sumbră pentru ţara noastră, în lumina evenimentelor şi a înfrângerilor, în care acum România era în linia I-a şi devenise pustiitorul câmp de bătălie. Ce putea un om, cu un stat major improvizat, să facă în scrâşnirea uriaşelor angrenaje, ca să oprească cotropirea totală a ţării? Cum putea un om de legătură să oprească uriaşa roată a istoriei care împinge Germania cu sateliţii săi către catastrofă? Cum să colaboreze el la o dorită ameliorare de situaţie? Aveam credinţa că în această misiune eram pus între ciocanul comandamentului nostru cu repetate, justificate şi legitime cereri, şi „nicovala nazistă" care va fi de multe ori surdă la aceste cereri. Aveam experienţa acestei situaţii din 1942 şi 1943[18], când într-o perioadă politico-strategică mult mai bună şi departe mult de teritoriul naţional, s-a demonstrat că Germania nazistă era tot mai slăbită şi mai ales că dădea prioritate intereselor sale, sacrificând pe ale sateliţilor, lăsându-le teritoriul spre cotropire. Nici sacrificiul impus de Germania prin sângerarea dictatului de la Viena (1940) nu era mai puţin doveditor şi nu se uita!

Un alt grup de gânduri mă frământau privind cum s-ar putea desprinde ţara din capcana alianţei cu Germania şi a ieşi din „Axa" care se frânsese. Aveam în minte actul Italiei care, cu puternicii aliaţi pătrunşi adânc în ţară, pătimea amarnic de nouă luni represaliile naziste şi urgia războiului. Pentru noi nu vedeam o ieşire decât cu mari sacrificii de oameni care trebuia să se adauge la cele care au curs din belşug în trei ani ai războiului care nu era al nostru. În ţară era dorinţa unanimă de a ieşi din acest război greu care nu avea legătură cu aspiraţiile noastre; dar era imposibil ca (la această vreme) acum această dorinţă să fie liber consultată şi sub nici o formă liber exercitată.

Din convorbirile cu generalul Sănătescu am întrezărit şi alte aspecte de evoluţie cu riscuri care puteau să mă privească direct. Aveam convingerea fermă, în iarna lui 1944, că o grabă, biciuită de înfrângerile de la Uman, de la Tarnopol, de pe Nistru şi din Moldova, nu putea să ne aducă rezultate pozitive printr-o bruscă răsturnare oricât de mare şi de unanimă ar fi fost dorinţa ţării de a ne desprinde din încleştarea nazistă. Dorinţa şi graba, cu care am avut de a face deseori în lunga mea activitate de serviciu exterior şi de relaţii diplomatice în ultimii 8-9-10 ani, nu le-am socotit buni prieteni sau înţelepţi sfătuitori; aveam presimţirea că şi în această situaţie în care ne aflam, de la locul ce ocupam şi de unde puteam să scrutez viitorul apropiat, dorinţa vie ca şi graba ne pot revărsa mari pericole pentru popor ca şi pentru per-

[18] Eram atunci tot în misiunea de „legătură" la grupul de armate german care înglobase aproape întreaga „armată română". Deseori m-am simţit atunci între „ciocan şi nicovală".

sonalităţi. Îmi stăruia în amintire graba loviturii de stat din 25.III.1941, cu toată dorinţa de atunci a vecinului nostru, care au produs distrugerea statului iugoslav în numai câteva zile, cu un lung cortegiu de vieţi pierdut şi de nesfârşite suferinţe pentru poporul iugoslav.

La aceste zile de martie, rece, de continui frământări, în garnizoana Târgu Jiu mă întorsesem ca să dau comanda în primire şi a mă libera pentru noua misiune ce mă îndepărta iarăşi de ţară şi de familie. Pregătisem şi trebuia să ţin o conferinţă publică pe care o promisesem gorjenilor mei, ca răspuns la mii de întrebări ce mi s-au pus de când mă întorsesem din Germania (1.III.1944). Un imbold năvalnic – dorinţa – mă împingea ca să spun şi să strig acestor curioşi şi vioi olteni toată convingerea mea privind pătimirile noastre de dinaintea războiului şi de când am intrat în el cu silnicia ce am trăit cu toţi. Mi-am meşteşugit cuvintele şi fraza ca să nu divulg nimic din ce ştiam şi mai ales din ceea ce era convingerea mea. Era cu putinţă să fac altfel, de la nivelul unde am ajuns, cu rolul ce aveam, cu germanii care ne ocupase ţara, cu spionii pretutindeni şi în regimul dictatorial de atunci??

Am ţinut conferinţa: „Ce-am văzut în Germania şi când se termină războiul??" la 23 martie 1944 în sala Căldăruşă, unica unde gorjenii ascultau teatrul, muzica sau cinematograful. Am răspuns întrebărilor nesfârşite: „Ce-ai văzut în Germania? Când se termină războiul??" Era lume multă, era seară, s-au aşteptat la mai mult, la precizări, dar am fost scurt (a durat o oră) şi i-am „dezamăgit" pe gorjenii mei; am primit reproşuri că în vorbirea meşteşugită nu am pus punctul pe „i" ca să fiu mai clar. Au fost puţini cu urechi care să poată auzi adevăruri periculoase exprimate străveziu. După un an, târziu, după 23 august 1944, conferinţa mi-a căşunat nemulţumiri; fie că mărginiţi zeloşi, cu aspect mai mult de haimanale decât de adevăraţi bărbaţi comunişti, au văzut în conferinţă o proslăvire a nazismului; erezia a fost numai un ponos urzit care n-a putut sta în picioare şi n-a avut urmări.

A doua zi eram la Marele Stat Major. După zile de frământări arătate eram hotărât să refuz misiunea ce mi se pregătea. Aveam un argument puternic. Cum am arătat mai înainte în acest memorial în decembrie 1939 am fost transferat de la postul ce aveam în Germania în Ţările Nordice, fiindcă „Comandamentul suprem german şi Ministerul Afacerilor Externe considerau că am judecat duşmăneşte campania din Polonia".

Cum am sosit în Bucureşti în seara zilei, în audienţă la general Mardare[19], am invocat aceste argumente, conchizând că persoana mea nu va putea să deservească conducerea noastră. Mardare vădit contrariat şi plictisit îmi spune că va pune Misiunea Militară Germană să ceară agrementul. Apoi îmi spune că statul majorul este aproape organizat, că mă vor urma cu trenul când va fi desăvârşit. Încheie că mareşalul va sosi a doua zi cu avionul înainte de amiază, că după-amiază mă va prezenta mareşalului ce-mi va preciza misiunea formulată de Marele Stat Major. Am văzut la Secţia Operaţiilor această misiune redactată ce mi-a arătat-o prietenul meu, general Leonida Paul[20] cu care am avut o lungă întrevedere asupra situaţiei.

Seara am avut o lungă convorbire cu Sănătescu la el acasă şi cu detalii îmi povesteşte de starea foarte grea din Basarabia şi Moldova, despre panica populaţiei provocată de retragerea în debandadă a trupelor germane şi auxiliare (tătari, ucraineni, caucazieni), precizând că a doua călătorie a lui Antonescu a fost pricinuită de această retragere dezordonată; a adăugat nemulţumiri crescânde în Transilvania, cum şi în lumea muncitorilor, conchizând fără a

---

[19] Generalul Mardare Socrate era subşeful numărul 2 al Marelui Stat Major.

[20] (S.M.) Paul Leonida (1895-1982) a fost un general român care absolvise Şcoala militară de ofiţeri de artilerie, geniu şi marină (1914-1916) şi Şcoala Superioară de Război (1925-1927). A urmat toate gradele militare până la cel de general de brigadă pe care l-a atins în 1945. A fost şef al Secţiei Operaţii în Marele Stat Major (1943-1945), comandant al Brigăzii 10 Artilerie (1945), Alecsandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata română în al doilea război mondial (1941-1945)*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1999, p. 267-268.

preciza cum că trebuie pus capăt la această stare ce se va înrăutăţi foarte repede. Era iritat şi îngrijorat apoi m-a întrebat ce mai este pe la Gorj. I-am depănat gândurile ce m-au frământat aceste zile, despre cele ce am vorbit şi i-am spus despre conferinţa ce-am ţinut la Târgu Jiu prin care răspund la întrebările sale mai vechi. I-am lăsat un rezumat al conferinţei, dar îi subliniez trei idei din aceasta şi anume:

- la întrebarea tuturor: „când se va termina războiul" am răspuns cu o dojană făcută auditoriului, fiindcă este mai important întrebarea mult mai interesantă: „cum se va termina războiul?" pe care nu mi-a pus-o nimeni! Aceasta este dovada unei grabe şi a unei dorinţe ca el să se termine cât mai repede fără a stărui cum se va termina şi ce urmări va avea pentru noi;

- a doua idee exprimată a fost o împrumutare a cugetării lui Napoleon care s-a verificat totdeauna, că: „batalioanele mari au învins batalioanele mici" (ori în 1944 se ştia unde sunt batalioanele mari ale acestei coaliţii contra Axei); am stăruit asupra conducerii germane;

- a treia idee spusă de mine era un refugiu în istorie şi am completat conferinţa arătând că primul Reich în Europa a fost al lui Carol cel Mare care a durat 500 ani şi în acest timp a fost pace pe continent; al doilea Reich, acela al lui Bismarck, care nu a durat nici 50 ani (1871-1918); Reichul al treilea, cel actual[21], pentru care – a proclamat Führer-ul când a dezlănţuit războiul la 1 septembrie 1939 – poporul german va lupta pentru viaţă de una mie de ani e la început; acest Reich – am completat la conferinţă – nu are nici cincisprezece ani! Şi repede am încheiat că poporul german angajat la o luptă pe viaţă şi pe moarte, după faimoasa declaraţie de la Casablanca (1943), este grupat în spatele lui Hitler iar eu în Germania nu am văzut semne de defetism, ci de luptă hotărâtă, la disperare.

Sănătescu râdea de gorjenii auditori care mai voiau alte preciziuni.

Am reluat firul şi i-am arătat că am declinat generalului Mardare onoarea de a primi misiunea de legătură la OKW; lui Sănătescu i-am adăugat implicaţiunile grave ce pot decurge care îmi dau temeri că nu-mi voi putea împlini această sarcină ce avea mari riscuri.

Când Sănătescu a auzit această hotărâre a săltat vivace exclamând: „nu!... nu!... să te duci, trebuie să te duci, mai bine tu decât altul, fiindcă tu ai o veche convingere care s-a verificat şi care te va susţine!" Apoi după o tăcere pe gânduri, serios şi mai grav ca de obicei îmi spune cam aşa: „te cunosc de mult, ai legături ca şi mine în Oltenia şi în Gorj. Mi te-ai dezvăluit de mult de hora în care jucăm. Nu uit ce mi-ai spus în 1939 şi ce mi-ai prevestit atunci, ca şi acum doi ani, la Stalino, despre capcana în care intrasem atunci. S-a adeverit tot, chiar mai rău decât mi-ai prezis şi decât am crezut".

După scurtă tăcere mă întreabă răspicat: „Nu mai păstrezi convingerea aceea pe care destul de străveziu ai lăsat să se înţeleagă în conferinţa ce-ai ţinut la Târgu Jiu??" La întrebarea clară i-am răspuns afirmativ şi tot mai clar. După o mai lungă tăcere, se reculege şi-mi spune că după situaţia militară ce o cunosc tot atât de bine, acum că ţara a devenit câmp de luptă, îmi adaugă că noi nu mai putem aştepta. Apoi precizează că regele a luat iniţiativa ca să ne desprindem de Germania aşa cum a făcut Italia şi regele ei; îmi vorbeşte de înjghebări politice care se reculeg şi se organizează în „rezistenţă", că pretutindeni sunt nemulţumiri, la transilvăneni, printre muncitori, între vechii oameni politici, între şefi şi comandanţi militari. Apoi referindu-se la convingerile mele, exprimate cu curaj mult înainte, adaugă: „nu mai poţi să-ţi arunci aceste convingeri şi să nu colaborezi la această salvare pe care altcineva nu ne-o va face!" Eram uimit de cele ce mi-a spus şi tăceam cum a tăcut şi el. Mai apoi conchide sur-

[21] La conferinţă am rostit că „acest Reich nu are nici 15 ani"..., dar repede am alunecat şi m-am refugiat la ce-a proclamat Hitler când a dezlănţuit războiul. Cine a avut „urechi" a putut înţelege, ca şi ideea cu „batalioanele mari".

prinzător: „Tu pleci, eu rămân, lucrez cu Antonescu (care) trebuie ajutat şi la timp informat; asta o vei face, tu şi cu atât reuşita va fi mai sigură cu cât vom fi mai bine informaţi".

Astfel exprimat, Sănătescu lăsa să se înţeleagă că ar fi în înţelegere pentru schimbare politică la care colaborau după îndemnul şi directiva regelui. Eram tot mai uimit fiindcă ştiam bine că Antonescu nu se înţelegea cu regele, iar Sănătescu de mult, pe tăcute, nu admitea iniţiativele dictatoriale ale conducătorului. Uimirea mea şi nedumerirea mea au putut să dezvăluie pe faţa şi în privirea sa o teamă că a dezvăluit prea mult un gând şi o concepţie, care ar putea descoperi pe rege; am dedus că lansarea ideii de colaborare cu Antonescu ar putea fi o figură de a masca un proiect de răsturnare a lui Antonescu. Am ieşit din rezerva mea şi precaut i-am răspuns, ţinând seama de teama ce i-o atribuiam, că nu-i cer nici un detaliu, nici un nume şi este mai bine să nu le ştiu. I-am precizat că rămân la vechea mea convingere pe care el poate să conteze. Nu ştiu încă dacă voi pleca; mâine se întoarce mareşalul şi se va hotărî. I-am promis că voi reveni a doua zi şi în orice caz îl voi vedea înainte de plecare. I-am subliniat că nimic şi nimănui nu va trebui comunicat despre cele vorbite şi mai ales nici un cuvânt scris. Târziu ne-am despărţit.

După cele aflate şi multe ghicite, reflectam că serviciile naziste au trebuit să ia măsuri de supraveghere severă şi straşnic organizată, că forţe de poliţie, naziste şi poate de ale noastre, erau la pândă; toate frământările mă năpădeau, şi ieşirea vivace a lui Sănătescu ca să primesc misiunea era în legătură cu presupusul său proiect în care avea nevoie să fie cât mai bine informat pentru ca „reuşita să fie mai sigură"!!

În notele mele secrete în noaptea aceea mă întrebam dacă Sănătescu cu firea sa vioaie, cu discernământul fin, dar cu o natură firavă, va avea forţa morală şi fizică ca să-şi ia o asemenea sarcină şi să îmbrace o cămaşă a lui Nessus[22], care poate să-l ducă la pieire? Poate avea el cutezanţa unei asemenea întreprinderi contra unei forţe atât de bine organizată şi atât de crudă ca cea nazistă care era încă uriaşă? Apreciam că Sănătescu era şi putea să devină numai o verigă importantă în ceea ce se pregătea şi despre care făcea aluzia rezistenţei politice, despre transilvăneni nemulţumiţi şi despre oprimaţi, sabotori, şefi şi comandanţi pe front şi în ţară. Cu atât mai mult mă gândeam la măsurile represive în ţară (SS), la pândă şi gata a se dezlănţui la cel mai mic simptom[23], [la reacţia] din partea naziştilor ocupanţi şi stăpâni peste tot, alarmaţi după cele petrecute în Italia şi cele ce fierb în Ungaria, în Iugoslavia, poate şi în Slovacia sau Cehia.

25 martie

Cu toată hotărârea ce luasem de a refuza misiunea în Germania, care nu-mi prevestea bine, am venit de dimineaţă la Marele Stat Major unde am lucrat la Secţia a 3-a. Şeful secţiei mi-a înmânat documente detaliate pregătite de secţiile operaţii, informaţii, organizare şi servicii: armament, muniţii, artilerie anticar şi artilerie antiaeriană etc., etc. După lunga lectură, am refuzat să iau cu mine instrucţiunea operativ-informativă şi contrainformativă; nu aveam nici cea mai mică siguranţă că aceste documente nu vor fi interceptate; vechea mea practică informativă nu avea nevoie de o asemenea Instrucţiune ce putea deveni compromiţătoare. Am convenit cu prietenul meu, şeful Secţiei Operaţii Leonida Paul, să nu folosesc

---

[22] (S.M.) Centaur ucis de Heracles în timp ce încerca să-i siluiască soţia. Acesta a îndemnat-o când era pe moarte pe soţia eroului să strecoare sângele său pe hainele lui Heracles pentru a se asigura că acesta îi va fi fidel pe vecie. Cămaşa umezită cu sângele lui Nessus îl va ucide însă pe Heracles.

[23] În notele secrete ce-mi făceam de ani şi mai ales în epoca aceasta foloseam deseori expresii de mascarea gândirii. Foloseam cele mai anodine nume şi fapte din domeniile cele mai variate: mitologie, literatură, ştiinţă, care să-mi reîmprospăteze memoria fără a dezvălui ceva chiar şi pentru cei din familia mea. Cu acest procedeu am izbutit a trece multe situaţii pe multe meridiane pe unde misiunea m-a purtat, ca şi în 1944, la OKW-OKH.

cifru şi nici o corespondenţă secretă privind operaţiile sau informaţiile, iar pentru rest se puteau folosi comunicări sau telegrafice sau scrise care se puteau transmite uşor. Totuşi, am convenit un scurt cod privind personaje proeminente şi câteva operaţii de mare importanţă sau de securitate a statului. Acest cod a fost uşor de memorat; nimic nu am stabilit scris între noi privind acest cod.

La Secţia Organizare, cu prietenul şi vechiul coleg, Borcescu Enache, am convenit să-mi trimită un ofiţer superior care să vorbească germana şi i-am propus pe Mârza-Reus Eugen, bucovinean, ce-mi era vechi prieten şi de încredere; i-am mai cerut pentru chestiunile de „servicii" pe locotenent-colonel Nedelcu Dumitru pe care-l ştiam în Germania (Hirschberg) unde făcea un curs de perfecţionare şi pe care puteam să-l am imediat. Mi-a promis că în 2-3 zile statul major va pleca cu trenul la München.

La Secţia a 4-a Servicii, deşi colegul, vechi prieten, Nestorescu Constantin şi ajutorul său, Zălaru, erau sceptici în ajutorul scontat german, mi-au dat sprijinul şi am convenit cu ei să aduc de la OKH pe respectivii responsabili la Bucureşti şi la Marele Stat Major, să li se facă cereri concrete, care să fie satisfăcute în baza unui plan-convenţie. Ei se menţineau în scepticismul lor după o lungă experienţă cu Misiunea Militară Germană[24] (Bucureşti).

Fixarea misiunii

Înainte de amiază mareşalul cu general Şteflea se întorc din Germania. Şteflea a venit direct la Marele Stat Major; este orientat de Leonida despre situaţia frontului apoi împreună cu Mardare sunt chemat; după ce în câteva cuvinte vorbeşte iar despre iarna grea din Bavaria şi despre fronturi, îmi dă instrucţiuni despre misiunea mea de legătură, consultând documentaţia acestei operaţii:

1 – Vei face misiunea de legătură la OKW între Hitler şi mareşal; când el se deplasează, îl urmezi la eşaloanele operative unde se deplasează;

2 – Vei face legătura între Marele Stat Major, între mine şi general Zeitzler ce este şeful lui OKH. Legătura priveşte orice operaţiuni militare: operaţii, informaţii, organizare, dotare, armament, transmisiuni etc;

3 – Armata 1 Blindate general Hube[25], care luptă greu, cu linia de comunicaţie tăiată spre Lemberg=Lvov, să stărui a manevra spre Moldova - Basarabia al cărui front are nevoie de forţe blindate, de artilerie anticar şi de artilerie antiaeriană, artilerie de asalt. Toate acestea au fost cerute la ultimele două conferinţe cu mareşalul, din februarie şi din martie, „la marile şi repetatele insistenţe mi s-au permis"!!

4 – Vei cere şi vei stărui ca trupele române din Crimeea să fie retrase pentru a apăra Moldova. Este de cea mai mare nevoie a fi retrase în ţară.

5. – La flancul nostru stâng al frontului din Moldova s-a produs o spărtură de circa 80 km unde nu este nici o apărare şi este pericol de invazie în Transilvania, ca şi în câmpia Tisei. „Am atras atenţia lui Zeitzler"!

---

[24] Misiunea Militară Germană.

[25] (S.M.) Hans-Valentin Hube (1890-1944) a fost un general german care a luptat în ambele războaie mondiale şi s-a bucurat de o excelentă reputaţie printre superiorii şi subordonaţii săi. A luptat în campaniile din Polonia (1939) şi în campania din vest din 1940. A condus Divizia 16 Infanterie, apoi Divizia 16 Blindate în fruntea căreia a luptat la declanşarea Operaţiunii Barbarossa şi în atacul împotriva Stalingradului. A mai comandat Corpul 14 Blindate (1942-1943), în fruntea căruia a fost încercuit la Stalingrad, ulterior primind sarcina să-l reconstituie din temelii. A comandat Grupul Hube din Sicilia şi Italia împotriva atacurilor Aliaţilor (1943), Führer-Reserve OKH (1943) şi Divizia 1 Blindate (1943-1944) pe care a reuşit să o salveze de pericolul unei încercuiri sovietice. A decedat în urma unui accident de avion (21 aprilie 1944), http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/HubeHV.htm (accesat la 3.IX.2012).

6. – Comandamentul nostru va face apărarea la Iaşi pe două poziţii: una înaintată rezemată cu dreapta pe Prut la Sculeni – înălţimile Stânca – apoi pe Jijia şi retrasă cu stânga pe Bahlui

- a doua poziţie de fund şi care va fi la sud de Iaşi pe Bahlui şi pe înălţimile Dealu Mare denumită şi poziţia Traian; „Zeitzler se opune la această zisă împrăştiere de forţe, dar mareşalul are raţiuni politice de a apăra Iaşi, capitala Moldovei"!

Detaliază apoi cererile de armament, muniţii şi iar artilerie anticar, artilerie antiaeriană şi blindate. Cere rapoarte zilnice telefonice, „telegrafice în caz de urgenţă", rapoarte scrise când mă întorc în ţară.[26]

După această lungă enumerare, arăt raţiunile temeinice care nu mă indică la această grea misiune pe care eu o declin. Şteflea contrariat şi iritat nici nu vrea să audă şi subliniază că a doua zi voi pleca, iar după-amiază la ora 16.30 mă prezint mareşalului pentru plecare.

Intervine general Mardare care adaugă că a cerut de ieri referinţe – agrement la Misiunea Militară Germană, fiindcă misiunea aceasta este foarte grea şi imposibilă dacă OKW şi OKH au vreo opoziţie. Şteflea gândeşte, apoi spune că mareşalul nici nu vrea să audă de general Rozin Gheorghe ce nu este indicat şi nici de general Potopeanu Gheorghe ce are altă misiune; „de altfel, aşa a hotărât mareşalul; am şi vorbit cu general Zeitzler; mâine eşti aşteptat la Berchtesgaden"; apoi spune lui Mardare ca să telefoneze generalului Hansen că la ora 16.30 când vine la mareşal să aducă şi răspunsul cu referinţe.

După-amiază la mareşal mi se repetă misiunea de legătură arătându-mi că voi lucra la OKW mai mult cu mareşal Keitel şi ajutoarele sale. Subliniază retragerea Armatei 1 Blindate în Moldova sau să ne trimită trei divizii blindate pentru a apăra frontul moldo-basarabean. Când i se pune chestiunea agrementului de la OKW, mareşalul arată şi lui Şteflea şi mie o notă de la Misiunea Militară Germană, răspuns telegrafic foarte bun că: „este bine cunoscut de când a fost ataşat militar, corect, nu ne-a dezamăgit şi adevărurile spuse au fost juste şi româneşti, chiar dacă uneori au putut să fie neplăcute; misiunea este aşteptată".

Generalul Şteflea era liniştit şi vioi spune: „nici eu nu aş fi putut să-ţi dau o notă mai bună!" Aceeaşi atitudine mulţumită a avut foarte manieratul general Hansen, care sosise între timp.

Încercarea mea nu reuşise şi (m-am) resemnat, am plecat.

Înainte de plecare am trecut pe la general Sănătescu aşa cum îi promisesem.

I-am narat pe scurt tot ce s-a petrecut, cum m-am resemnat şi că toate pregătirile s-au încheiat, iar a doua zi de dimineaţă voi zbura în Bavaria.

Sănătescu a fost vădit mulţumit, dar nu s-a mai exprimat. Îi adaug că Antonescu a spus în treacăt că în Ungaria situaţia se dezvoltă în favoarea noastră apoi îl întreb dacă a aflat ceva despre starea de la aceşti vecini. Îmi răspunde confuz la care precizez că naziştii stăpânesc situaţia şi ţara.

Eu dau să plec, iar Sănătescu deodată repetă lapidar ca în ajun: „Tu pleci... eu rămân... lucrez aşadar cu Antonescu... (care) trebuie ajutat şi bine informat". Vorbeşte rar, sacadat şi cu întreruperi. Mă întreabă când revin.

Am răspuns că mă voi întoarce curând. Apoi clar, spun că nu ştiu ce este acolo, îmi vor trebui mai multe zile, o săptămână de orientare. Nu pot să mă angajez până nu mă întorc, să văd atmosfera, cum sunt primit, supravegheat, pândit; nu sunt singur, voi avea colaboratori care vor lucra cu persoane străine, temperamente variate, pot surveni multe.

Sănătescu mă înţelege şi nu-mi cere nimic în plus şi mai precis, decât ca să-l văd la întoarcere, ceea ce îi promit. Ne-am despărţit liniştiţi, dar o emoţie a coborât între noi. El ar fi vrut

---

[26] Aceste cereri se întemeiau pe baza acordului economic încheiat în februarie 1944 şi în baza celor convenite la cele două convocări ale lui Antonescu (februarie şi martie 1944).

o acţiune mai rapidă ca urmare a evenimentelor care se precipitau. El socotea că dacă bătălia dintre Nipru şi Nistru s-a desfăşurat atât de repede, în 2-3 luni, frontul se va rostogoli până în Ungaria.[27]

2. Plecarea la OKW şi la OKH. În vizuina lupilor

Zborul s-a făcut cu un avion „Condor" cu care venise din Germania mareşalul Antonescu şi care făcea parte din parcul de avioane ale Führer-ului (cum spuneau ofiţerii germani). Era un cuadrimotor, cu viteză mai mare, elegant şi practic carosat; am călătorit cu mai mulţi pasageri ocazionali, curieri ai Misiunii Militare Germane cu care nu mă cunoşteam. Am zburat direct spre vest – nord-vest pe la sud de Piteşti, peste munţii Gorjului (ce-mi erau cunoscuţi şi cu toată zăpada am identificat crestele principale), deasupra Aradului direct deasupra Vienei; peste Ungaria ploaia, ceaţa şi zăpada au închis vederea. Fără escală am aterizat la München pe ninsoare şi lapoviţă. Eram aşteptat şi întâmpinat de un colonel Schuhardt, de la un oficiu de relaţii cu personajele străine; el era însoţit de un maior de stat major, von Hinckelday, delegat al OKH. Ei m-au însoţit la vestitul hotel din oraş: „Vier Jaherszeit Hotel = Hotelul celor patru anotimpuri", unde am făcut un mic popas şi am luat dejunul. Hotelul pe care îl cunoşteam mi-a făcut o impresie tristă; el era aproape dezafectat, toate covoarele şi mobilierul de la etaj adăpostite, pentru a fi ferite de bombardamente, iar partea în folosinţă era la dispoziţia armatei. Cei doi ofiţeri m-au condus auto la Berchtesgaden pe ninsoare unde am ajuns încă pe lumină şi am fost cazat în frumosul şi marele hotel „Berchtesgadenhof"[28] al vestitei localităţi climaterice. Doar mi-am lăsat bagajul şi înainte de căderea serii m-am prezentat şefului OKH, general colonel Zeitzler Kurt, care m-a primit jovial, bucuros că am venit să-l „ajut".

Acesta deţinea funcţia încă din octombrie 1942 când a urmat pe general Halder Franz. Hitler l-a ales – spunea acesta – ca ajutor sigur, „care nu pierde timp să-mi cântărească ordinele şi trece energic la executarea lor". L-am cunoscut în vara lui 1942 când era şeful statului major al Armatei 1 Blindate în Caucaz sub mareşal von Kleist, ce o comanda. El nu a fost ales din elita generalilor; a sărit peste două trepte ierarhice ajungând şef al OKH când nu era decât general maior. Era considerat ca un specialist comandant de trupe blindate şi fusese şef de stat major al primei armate blindate. În 1940 – era numai colonel – a făcut campania din Franţa tot cu mareşalul von Kleist apoi tot împreună, colonel şi general, fac în primăvara 1941 campania în Balcani; continuă în Rusia având aceeaşi funcţiune unde este avansat general-locotenent; în 21 septembrie 1942 este numit din Caucaz ca şef al OKH, funcţie pe care a deţinut-o până la 20 iulie 1944 când după atentat a fost înlocuit cu general Guderian Heinz.

Zeitzler a avut o ascensiune vertiginoasă şi acest necunoscut ofiţer de infanterie a fost pizmuit. El era un om activ, dinamic, rezolut, unii l-au socotit agitat. Era totuşi un pătrunzător al situaţiilor grele pentru care avea soluţii ce excelau în execuţie; de asemenea, avea tot discernământul strategico-politic în anii grei pentru Hitler, după despărţirea Italiei şi gravele înfrângeri la est. El a intuit pericolul din Ungaria şi a pregătit ocuparea ei militară; a servit cu râvnă şi devotament care i-au păstrat graţia lui Hitler, deşi uneori erau în contradicţie pe

---

[27] (S.M.) Jurnalul generalului Sănătescu din această perioadă consemnează răspândirea panicii în România ca urmare a retragerilor succesive, nemulţumirea sa vizavi de pierderea Bucovinei şi a nordului Moldovei, precum şi intenţia Casei Regale de a impulsiona discuţiile cu privire la armistiţiu cu Naţiunile Unite, vezi *Jurnalul generalului Sănătescu*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 141-146.

[28] (S.M.) Numele hotelului a fost Berchtesgadener Hof, hotelul la care, la 15 septembrie 1938, a fost găzduit şi premierul britanic Neville Chamberlain, venit la Hitler pentru a găsi o soluţionare politică diferendului germano-cehoslovac început de al Treilea Reich, http://www.thirdreichruins.com/bgadenerhof.htm (accesat la 3.IX.2012).

timpul retragerii pe Nipru şi al bătăliei din Ucraina (1943/44). L-a uşurat pe Hitler de mari griji asigurându-i liniştea pe Frontul de Est.

I-am spus că-l cunosc de la Don şi din Caucaz (1942), ceea ce a uşurat foarte mult primul contact şi când m-a prezentat lui Hitler i-a subliniat că este în fapt o continuare a colaborării. El avea darul de a nu se impresiona la primele cereri şi la grelele situaţii; admitea iniţiativele şi dorea sincer a fi ajutat. Mi-a pus la dispoziţie un auto şi un avion Heinkel de bombardament (bimotor) pentru călătoriile în ţară sau când mă solicita el; în afară de maiorul von Hinckelday la aceste călătorii îmi ataşa un colonel Glasing (?), ofiţer tanchist care m-a însoţit totdeauna. El mi-a acordat toată încrederea şi pe tot posibilul a răspuns pozitiv cererilor mele; mi-a declarat deschis despre bunele referinţe primite de la Cursul de Comandament şi de la Misiunea Militară Germană Bucureşti. Acest prim contact a fost scurt şi reciproc mulţumitor. Mi-a fixat a doua zi, la ora 10, o audienţă de lucru.

Am continuat convorbirea la hotel cu colonelul Schuhardt. Acesta îmi era o cunoştinţă veche, cu 6 ani în urmă când era căpitan de stat major la Attache Gruppe în Statul Major General[29] (1938) când eu eram ataşat militar. Din această lungă convorbire am înţeles că el fusese ales ca să mă primească, fiind o veche cunoştinţă, şi a avut misiunea „să mă prelucreze", arătându-mi cât de strâns legată este soarta României de a Germaniei şi ca atare nevoia cea mai mare de concentrarea şi de convergenţa tuturor sforţărilor în acest război într-o luptă pe viaţă şi pe moarte. Era totdeauna un om măsurat în vorbe, în manifestări şi în activitatea sa, dar după atâţi ani şi mai ales în iarna aceasta grea prin anotimp dar mai grea prin înfrângerile continui, o vădită îngrijorare îl preocupa. El mi-a vorbit despre defecţiunea Italiei, despre pasivitatea Spaniei, despre singularizarea Japoniei, chiar despre nerecunoştinţa Ungariei, despre slăbiciunea Slovaciei ca şi a Croaţiei. El nu a detaliat prea mult, dar a ţinut să mă orienteze pentru a înţelege – cum spunea el – cât de imperios este necesar efortul României alături de ţara sa. El a sărit apoi la „asediul" adversarilor contra Europei şi îndelungat îmi detaliază îngrijorarea despre debarcările aliaţilor care s-au făcut cu mijloace uriaşe în Africa în 3-4-5 zone, apoi la fel în Italia şi pretutindeni au reuşit, dovedindu-se şi o conducere mai pricepută ca în Norvegia. Se părea că este bine informat asupra perspectivelor şi transpărea pentru mine primul simptom care trăda teama de deschiderea unui al doilea front care ar putea fi în Balcani, ca şi în Franţa sau Belgia. Eram din ce în ce mai interesat şi mai atent. Mi-a vorbit de declaraţia de la Casablanca (ianuarie 1943) care prevede dispariţia Germaniei, despre conferinţele aliate de la Cairo (22 noiembrie 1943) şi mai ales de la Teheran (decembrie 1943)[30] prin care îmi precizează că soarta României este pecetluită ca viitoare „guber-

---

[29] În acest memorial s-a mai explicat despre acest organ, care era o secţie specială a Statului Major General german care se ocupa cu ataşaţii militari.

[30] (S.M.) Importante conferinţe interaliate care au contribuit la elaborarea strategiilor de continuare a războiului împotriva Axei şi a celor despre configurarea lumii postbelice. Cea mai importantă dintre acestea, Conferinţa de la Teheran (28 noiembrie - 1 decembrie 1943) i-a reunit pentru prima dată pe cei trei conducători politici ai S.U.A. (F.D. Roosevelt), U.R.S.S. (I.V. Stalin) şi Marii Britanii (W. Churchill) alături de miniştrii lor de externe, de şefii statelor majore şi de numeroşi experţi. Stalin a insistat asupra deschiderii celui de-al doilea front în Europa şi s-a convenit ca deschiderea celui de-al doilea front să aibă loc în mai 1944, concomitent cu debarcarea din sudul Franţei şi cu o ofensivă sovietică. A fost pusă în discuţie şi chestiunea intrării Turciei în război până la sfârşitul anului şi a sprijinirii mai intense a partizanilor iugoslavi. În „Declaraţia cu privire la Iran", Stalin, Roosevelt şi Churchill au recunoscut că această ţară a sprijinit eforturile de război ale Naţiunilor Unite şi au admis că vor acorda ajutor economic statului iranian. În discuţiile cu privire la Germania, Roosevelt şi-a susţinut punctul de vedere conform căruia această ţară trebuia împărţita în cinci state autonome. Churchill a insistat asupra constituirii Confederaţiei danubiene, din care să facă parte Austria, Ungaria şi teritorii din sudul Germaniei, izolând astfel Prusia. Stalin a insistat însă ca Austria si Ungaria să fie state independente, respingând propunerile americană şi britanică. A fost discutată şi chestiunea Poloniei. Moscova a solicitat stabilirea liniei Curzon ca graniţă de est a acestui stat, iar linia Oder-Neisse ca frontieră de vest. Pro-

nie sovietică". Am luat cina împreună conversând pe această temă în tur de orizont; mai mult am tăcut lăsându-l să vorbească, înţelegând că era o sarcină ce i se dăduse. M-a orientat asupra serviciului interior la OKH unde voi lucra majoritatea timpului, cum şi la celelalte eşaloane ale acestui suprem comandament. M-a lăsat în grija maiorului von Hinckelday, cu care am început a lucra a doua zi, şi mi-a subliniat atmosfera de camaraderie cu ceilalţi oaspeţi mari, care locuiau la acelaşi hotel, cu care voi avea dese contacte şi care toţi lucrează la OKW şi OKH sau sunt în trecere. Subliniază că toţi sunt consideraţi oaspeţi ai lui Hitler. Că eu şi ofiţerii mei vom avea acelaşi tratament şi nu avem a plăti nimic pentru masă şi cazare.

Eram impresionat de sinceritatea cu care mi-a vorbit acest ofiţer, veche cunoştinţă şi îmi propusesem să mă mai văd cu el. Am reţinut ca foarte importantă teama de o nouă debarcare aliată pe continent şi pesimismul lui privind soarta României după conferinţa de la Teheran care se ţinuse cu patru luni înainte. Cu mare întârziere, în februarie, primisem în Bucureşti de la Stockholm de la un diplomat prieten cu care eram în corespondenţă o veste străvezie de viitorul sumbru al României. A mai fost vorba în acest memorial despre acest prieten, diplomat la ambasada Franţei în capitala nordică, contele Médéric de Fleurieu; el îmi scria printre [chestiuni] personale, familiale şi banalităţi, despre decizii triste asupra ţării noastre de pe care aliaţii Anglia şi USA „au ridicat mâna şi orice sprijin". El era partizan al lui de Gaulle, era căsătorit cu o nepoată a celebrului Nobel (cel cu premiile) şi era bine informat. Am dedus că această veste se completa cu ceea ce-mi spusese colonelul Schuhardt, dar mă întrebam cum au putut transpira astfel de veşti de la conferinţele aliate care presupuneam că îl ţineau în cel mai strict secret.

Am încheiat această lungă zi cerând maiorului ce-mi era ataşat ca să comunice locotenent-colonelului Nedelcu Dumitru (la Cursul Statului Major = Hirschberg) că este numit la „Misiunea militară general Gârbea" şi să se prezinte neîntârziat la Salzburg unde va fi aşteptat în gară; să anunţe sosirea sa la OKH. Apoi acesta m-a informat despre funcţionarea celor două comandamente, OKW şi OKH, cum şi fracţionarea lor pe eşaloane; urma ca statul major de legătură român să se fracţioneze la fel pentru o colaborare rapidă. Va fi vorba deseori despre aceste eşaloane; de aceea, se arată pe scurt complexa organizare a conducerii superioare germane ce a fost hotărâtă de Hitler în februarie 1938 şi se rezumă în schema anexată. Prin această organizare Führer-ul Germaniei are comanda unică supremă a tuturor forţelor armate având un stat major general numit Ober Kommando der Wehrmacht – OKW al cărui şef era un general cu rang de ministru[31]; acest OKW a înlocuit vechiul minister de război care a fost desfiinţat în 1938 odată cu demiterea pleiadei de generali, în cap cu von Blomberg, von Fritsch ş.a. – circa 30 mari, vechi comandanţi.

Totalul forţelor militare formează trei mari grupe având fiecare câte un comandant cu un Stat Major General, denumit Kommando şi anume:

I. forţele terestre = das Heer, sub comanda general von Brauchitsch Walther având un stat major care împreună este Ober Kommando des Heeres – OKH, al cărui şef era (1938) general Beck.

II. forţele aero = die Luftwaffe, sub mareşal Göring Hermann cu un stat major care împreună este Ober Kommando der Luftwaffe – OKL, al cărui şef era (1938) general Milch[32].

---

blema a rămas deschisă. Stalin a cerut porturile baltice Memel şi Königsberg şi împrejurimile pentru U.R.S.S., deoarece ţara sa nu avea porturi utilizabile iarna la Marea Baltică, Ralph B. Levering, *The Cold War, 1945-1987*,
Harlan Davidson, Arlington Heights, p. 1-13.

[31] Funcţia a fost deţinută din februarie 1938 - mai 1945 de mareşal Keitel W. Este singurul şef care s-a putut menţine pe post.

[32] (S.M.) Erhard Milch (1892-1972) a fost feldmareşal german care şi-a adus o contribuţie esenţială la dezvoltarea Luftwaffe ca instrument de luptă capabil să asigure dominaţia germană asupra teatrelor de

III. forţele navale = die Marine sub grossadmiral Raeder Erich cu un stat major care împreună este Ober Kommando der Marine – OKM, al cărui şef era amiral Schniewind[33].

Funcţionarea comandamentului este ca în schemă:

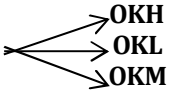

Cu această organizare a intrat Germania în cel de-al doilea război mondial, [organizare] care a durat până la sfârşitul războiului.

Funcţionarea comandamentului s-a schimbat pe timpul războiului; iniţial a funcţionat ca în schema de mai sus şi cu ea s-a făcut campania din Polonia, din Franţa, din Balcani şi din Rusia sovietică până în decembrie 1941; după această dată, după pierderea bătăliei de la Moscova, general von Brauchitsch este demis, iar Hitler ia comanda directă a trupelor terestre ajutat în continuare de şeful de stat major general Halder Franz (care funcţiona din noiembrie 1938).

Numeroasele fronturi create au impus o repartizare şi o împărţire a răspunderilor astfel (după decembrie 1941):

OKH are răspunderea directă pe teatrul de est, unde sunt forţele terestre principale; conducerea o are Hitler, dar răspunderea operaţiilor o are Halder; acest teatru este de la Baltică la Marea Neagră inclusiv România, deci fără Finlanda, fără Bulgaria, Iugoslavia şi chiar fără Ungaria.

OKW are răspunderea directă pe celelalte teatre de război; conducerea o are Hitler, dar răspunderea operaţiilor o are mareşalul Keitel W.

Sarcina mea de legătură era pe lângă OKH fiindcă frontul românesc depindea direct de acest comandament; dar făceam şi legătura între cei doi şefi de stat, deci trebuia să fac legătura şi pe lângă OKW; ne interesa situaţia în ţările vecine: Ungaria-Iugoslavia-Bulgaria-Turcia-Grecia care depindeau de OKW.

Aceste comandamente s-au fracţionat pe eşaloane astfel:

- **OKH** avea eşalonul I în Prusia Orientală într-un complex uriaş de baracamente în pădurile dintre Rastenburg şi Angerburg[34]; iar eşalonul II era la Wünsdorf (40 km de Berlin). Eşalonul I avea indicativul de cod „Anna" (de la Angerburg)[35]. Eşalonul I avea un eşalon operativ şi o „permanenţă" la Berchtesgaden unde locuia şi lucra Hitler pe durate mai mari; de asemenea, acest eşalon operativ urmărea pe Hitler la posturile înaintate pe teatrul de est (la Rastenburg – „Wolfschanze") care era cel mai important, sau la Vinniţa – în Podolia, sau la Jitomir în Ucraina şi altele, sau dacă se deplasa pe teatrul de vest.

---

operaţiuni. El a fost şi autorul Planului de Producţie nr. 1 al Luftwaffe din 1935 care prevedea realizarea a 3820 de avioane de luptă, dintre care 473 Stukas. A contribuit totodată la elaborarea doctrinei militare a Luftwaffe. A fost, de asemenea, primul director al Lufthansa. Descendenţa sa parţial evreiască i-a creat anumite probleme de care a scăpat însă cu ajutorul lui Göring, James S. Corum, „The Luftwaffe's Army Support Doctrine, 1918-1941", *The Journal of Military History*, Vol. 59, No. 1 (Jan., 1995), p. 62.

[33] (S.M.) Otto Schniewind (1887-1964) a fost un amiral general german care a luptat în cele două războaie mondiale. A fost şef de stat major al Seekriegsleitung (1938-1941) şi comandant al Marinegruppenkommandos Nord (1943-1944), http://en.wikipedia.org/wiki/Otto_Schniewind (accesat la 9.IX.2012).

[34] (S.M.) Denumirea poloneză a localităţii este Węgorzewo, localitatea aflându-se în apropierea Kaliningradului.

[35] Locuinţa lui Hitler era într-un complex de vile numite „Berghof" care se afla la numai câţiva km de Berchtesgaden, în satul denumit Obersalzberg. OKW şi OKH (op) erau instalate în complexul de cazărmi STRUB la marginea de vest a Berchtesgaden.

- OKW avea eşalonul I în Tirol la Berchtesgaden în cazărmile STRUB, Hitler şi-a avut tot aici reşedinţa pe timpul războiului[36]; eşalonul II era la Zossen la sud de Berlin în apropiere de Wünsdorf (la 7-8 km nord-est); eşalonul operativ era pentru est la nord-est de Rastenburg cu indicativul de cod „Wolfsschanze = vizuina" şi altele înaintate după nevoi la Vinniţa, Jitomir, Poltava etc; tot astfel era şi pentru vest în Germania şi în Franţa.

Statul major de legătură a trebuit să-l fracţioneze în Prusia Orientală – eşalonul I, la Wünsdorf era eşalonul II, iar eşalonul operativ la Berchtesgaden unde aveam o permanenţă şi de unde eram în permanentă legătură cu Marele Stat Major Bucureşti.

La sosirea târzie în München a statului major l-am fracţionat, l-am dirijat şi prezentat:

- eşalonul I la „Anna" (Prusia Orientală), indicativ „Anna rom."
- eşalonul II la „Wünsdorf" şi indicativ „W. rom."
- eşalonul operativ la Berchtesgaden, indicativ „Vatra"

Pentru detalii a se vedea schema [din] Anexa 3-a.

Cu această scurtă descriere se va putea înţelege naraţiunea ce urmează.

27 martie

Am început ziua prezentându-mă la OKW la general Warlimont[37], care era ajutorul faimosului Jodl Alfred ce avea direcţia operaţiilor şi care împreună cu mareşal Keitel Wilhelm erau primii colaboratori operativi ai lui Hitler.

La general Warlimont

General Warlimont Walter avea o înfăţişare diferită; era brun, ochi verzi, facies francez, statură potrivită, se ghicea rasa galică fiindcă era originar francez din hughenoţi emigraţi în sec. al XVI-lea. Vorbea calm, clar, dar vădit obosit şi mai ales îngândurat. Pe scurt, în faţa hărţilor face descrierea situaţiei: la est pe Nistru frontul staţionar în Basarabia şi Moldova de nord; ruşii sunt în înaintare, în Podolia Armata 1 Blindate sub general Hube, împresurată, luptă din greu manevrând spre Lemberg; pe rest, staţionar ca şi în Finlanda-Norvegia; în Franţa bombardamente continui, aliaţii pregătesc în Africa şi în Anglia marea operaţiune de debarcare şi de deschidere a celui de al doilea front în Europa: poate în Balcani, poate în Franţa – Mediterană sau Atlantic, poate Belgia – Olanda; toate au şanse egale şi au fost discutate în „toate privinţele cu patru luni înainte la Cairo şi la Teheran"; în Italia situaţia este restabilită, dar toate debarcările aliate: Sicilia, Calabria, Salerno, Anzio (sud Roma) au reuşit; Papa a cerut beligeranţilor să ferească Roma de bombardamente; în Iugoslavia mişcarea de partizani foarte vie, ca şi în Franţa; pregătiri în Egipt pot indica debarcări demonstrative în Balcani; Turcia ca şi Spania, în expectativă, rămân neutre. Repetă că această situaţie nu diferă mult de cea expusă mareşalului cu 4-5 zile înainte mai puţin teama unei debarcări în Grecia!?

La hotel am văzut cu surprindere pe mareşal von Kleist abătut, trist. Mă prezint imediat, îi spun rostul meu; el îmi spune de ruşi care au atins Prutul. Convine să ne vedem la dejun la ora 13, am a-i raporta, el era comandantul Grupului de Armată Ucraina de Sud.

---

[36] La „Anna" ca şi la „Vizuina lupului" un complex uriaş de cazemate şi baracamente era răspândit într-o pădure seculară lungă de 20 km cu şosele, căi ferate, teren aterizare, cazemate, săli de mese, de cinema etc.; numai OKH avea un personal de peste 5000, printre care şi femei. Eşalonul român avea mai multe vile cu toate instalaţiile, inclusiv calorifer; personal aveam o baracă-vilă de 3 camere cu toate dependinţele.

[37] (S.M.) Walter Warlimont (1894-1976) a fost un general german care a participat la ambele războaie mondiale şi la Războiul Civil Spaniol în calitate de coordonator al ajutorului militar german pentru Franco. A susţinut în 1937 reorganizarea forţelor militare germane sub o comandă centralizată, favorizând creşterea rolului lui Hitler în dauna castei militarilor germani. A fost răsplătit prin promovarea destul de rapidă în înalta funcţie în care îl găseşte generalul Gârbea în 1944, fiind totodată rănit în încercarea de asasinare a lui Hitler din 20 iulie 1944. Era tot mai convins că Germania va pierde războiul, http://en.wikipedia.org/wiki/Walter_Warlimont (accesat la 9.IX.2012).

La OKH şi la general Zeitzler

Înainte de a intra la şeful OKH general Zeitzler, zăresc pe vestitul mareşal von Manstein Erich, dar n-am avut timp nici să-l salut. Maiorul von Hinckelday îmi arată repede cele 3-4 camere unde va lucra statul meu major; camere mari, luminoase, la parter, într-o clădire despărţită cu mari spaţii verzi de altele, pe afară totul văruit în verde şi gri-deschis, bine camuflat sub neaua groasă; mobilierul este curat, comod, atmosfera rece ca şi anotimpul, dar îmbrăcate în curtoazie corectă; îmi arată, în fine, două dormitoare mari, curate, cu dependinţe în aceeaşi aripă pentru subofiţeri şi trupă (circa 50 oameni ai noştri). Era clar că pregătirea cazării era corectă, bună.

În audienţă la general Zeitzler arăt cererile noastre pe care le consideră cu atenţie. Îi subliniez că direcţia ofensivă sovietică Uman-Iampol-Iaşi are de scop să rupă frontul şi România de Germania. Cu clar discernământ, el încuviinţează această presupunere pe care o completează cu dezvoltarea succesului alunecând spre sud în lungul Carpaţilor pe valea Siretului şi Prutului. Armata 1 Blindate, împresurată în Podolia, nu se mai poate opune acestei direcţii periculoase în Moldova şi nici nu poate abandona breşa spre Lemberg unde nu mai este nimic care să oprească succesul Frontului rus al lui Jukov. „Armata 1 Blindate luptă în retragere cu succes spre vest, este aprovizionată aero şi în câteva zile general Hube se va desprinde, nu avem grijă". Pentru închiderea văilor din Moldova, grupul de armate a primit întăriri şi cu cele 4 armate româno-germane va opri înaintarea chiar pe Prut!?!

Deplânge „risipirea de forţe" pe cele două poziţii la Iaşi, totuşi s-a ţinut seama de dorinţa mareşalului Antonescu şi poziţia avansată la nord de Iaşi va fi apărată; marile unităţi blindate nu pot fi dislocate momentan, dar ele vor veni; vor fi două divizii blindate şi unităţi – brigăzi de Sturmgeschütze adică artilerie auto-asalt.

Breşa din Carpaţi spre Transilvania şi Ungaria nu-l îngrijorează. Retragerea trupelor române din Crimeea îl întunecă fiindcă el este de aceeaşi părere, dar Führer-ul se opune pentru raţiuni politice care-l depăşesc[38]; raţiunile militare sunt două, care privesc direct România; Hitler concepe „o contraofensivă din Crimeea în flancul şi spatele ruşilor" – aceasta nu o înţelege Zeitzler, dar nu o comentează; a doua raţiune este apărarea României şi a zonelor petrolifere care din Crimeea pot fi bombardate de aviaţia sovietică; răspund repede că din Transilvania şi din Basarabia bombardamentele sunt mai periculoase, fiindcă distanţa de zbor este pe jumătate ca din Crimeea. Zeitzler este de acord, dar îmi cere ca la prezentarea astă-seară să nu-i mai cer lui Hitler retragerea trupelor din Crimeea, nici manevra Armatei 1 Blindate spre Moldova, fiindcă l-ar putea indispune, fiindcă ele au mai fost discutate recent cu Antonescu!!??

Asupra armamentului, artileriei anticar şi antiaeriene cum şi celelalte aprovizionări urgente îi propun ca o delegaţie a OKH de responsabili să meargă în România şi de urgenţă să constate nevoile noastre; şi pe baza convenţiei economice să fim dotaţi şi aprovizionaţi; admite propunerea şi-mi cere o notă scrisă pentru a doua zi; de asemenea, îi voi da şi tabel de toate aceste cereri.

La general Heusinger

După amiază am fost condus la direcţia operaţiilor unde am cunoscut pe şeful său, general Heusinger Adolf[39] şi pe ajutorul său, colonelul Brandt[40]. Cu aceştia am avut de lucru zil-

---

[38] Hitler avea credinţa că, dacă se părăseşte Crimeea, Turcia va putea fi determinată de aliaţi pentru a se angaja în război contra Germaniei.

[39] (S.M.) Adolf Heusinger (1897-1982) a avut o carieră îndelungată care a început în armata imperială germană, a continuat în cadrul Wehrmachtului şi apoi, după al doilea război mondial, în cadrul Bundeswehrului (ajungând inspector general al acestuia) şi al Comitetului Militar al NATO pe care l-a condus în perioada 1961-1964. Din august 1937, a lucrat în Secţia Operaţii a Marelui Stat Major de unde a

nic, mai ales cu Heusinger; acesta era unul din acei germani nordici de înfăţişare blondă, cu un păr subţire spălăcit şi cu ochi albaştri gânditori; era mai mult scund faţă de ajutorul său oacheş, subţire şi înalt. Heusinger era de pe Weser din zona sud Hanovra, din germanii oneşti, siguri pe cuvântul şi pe munca lor, supuşi şi disciplinaţi; el mi s-a părut supus funcţiei grele ce avea. A făcut primul război mondial ca tânăr ofiţer apoi a urcat cu sârguinţă toate treptele; vorbea englezeşte şi nu dispreţuia pe adversar; era ponderat, elastic în judecată şi cu liniştită argumentare. M-am bucurat că voi lucra cu un asemenea distins ofiţer general. Cuvântul său potolit şi tăcutul său lucru de nădejde l-au impus şefilor ca şi lui Hitler cel tumultos, lui Zeitzler cel agitat şi lui Keitel cel vorbăreţ; ajutorul său, colonelul Brandt, a fost trimis mai înainte la Bucureşti pentru a expune şi clarifica unele neînţelegeri de situaţie lui Şteflea şi mareşalului. La atentatul din 20.VII, Heusinger a fost grav rănit; iar Brandt a fost ucis.

Cu aceştia am lucrat aproape zilnic, de aceea am insistat şi adaug că Heusinger în această perioadă (1944) părea că nu mai avea vreo speranţă că războiul mai poate fi câştigat cu politica şi cu strategia hitleriană; dar nici cel mai mic cuvânt nu a schimbat şi nici cea mai ştearsă aluzie nu s-a făcut, însă, la Heusinger, „dacă buzele au tăcut convingerea s-a exprimat prin priviri". Nu am fost mirat când la situaţii grele de pe front, nu-mi ascundea greutăţile şi când îmi spunea adevărul şi grijile, care mă priveau şi pe mine. Aveam acces la el oricând. Am discutat zilele următoare cererile ce-i făcusem lui Zeitzler, şi el care era depozitarul gândirii acestuia ca şi a lui Hitler, mi-a spus deseori temeiul şi argumentaţia acestora, fără a divulga secrete; aceasta m-a ajutat să mă strecor şi să ştiu cum să-mi formulez dezideratele, dar mai ales să scrutez viitorul; cum se va vedea mai târziu, el mi-a fost de un mare ajutor.

La mareşal Keitel

La mareşalul Keitel m-am prezentat în aceeaşi zi. Intenţionam să-i formulez răspicat nevoile noastre, dar după audienţa la Zeitzler am socotit că nu mai este nevoie. Acest mareşal era un uriaş ca statură şi un microcefal caracteristic, dar cu o ţinută de falnic grenadir, ca un tunar conducător rotaş[41] al unui greu tun. El putea să impresioneze cu această înfăţişare, dar când începea să vorbească era o dezamăgire; îi plăcea să debiteze. Aveam sarcina să-i vorbesc, dar n-a mai fost cu putinţă şi aşa mi s-a întâmplat ori de câte ori am avut nevoie. Era displăcut şi chiar revoltător de aceea mai târziu am renunţat. Era din acei specifici nazişti de tipul Schörner, Lorenz, Bormann, poate Dietrich Otto, care foiau în preajma şi în umbra lui Hitler, extaziindu-se în faţa proiectelor şi concepţiilor dictatorului, ferindu-se să-l incomodeze sau să-l contrarieze măcar cu vreo aluzie de îndoială. La şedinţele de lucru cu Hitler, Keitel era de o tăcere absolută şi de la înălţimea lui zdrobitoare, numai din cap, făcea discrete semne aprobatoare pentru Führer. Era în stare să-i ascundă adevărul ca să nu-l indispună; amâna adevărul supărător sau chiar îl denatura dând o falsă asigurare şefului său. Dar era un executor zelos şi fără îndurare.

---

contribuit la conturarea planurilor de atac asupra Poloniei, Norvegiei, Danemarcei, Franţei. În iunie-iulie 1944, a fost înlocuitor al generalului Zeitzler în fruntea OKH, fiind rănit în încercarea de asasinare a lui Hitler din 20 iulie 1944. Fiind bănuit de legături cu complotiştii, a fost trecut în rezervă, fiind reintegrat în armată în 1945, http://www.hdg.de/lemo/html/biografien/HeusingerAdolf (accesat la 9.IX.2012).

[40] Heinz Brandt (1907-1944) a fost un general german care a participat la al doilea război mondial. Se remarcase ca sportiv şi câştigase o medalie olimpică de aur. La 20 iulie 1944, a mutat geanta unde se afla bomba pusă pentru a-l asasina pe Hitler, aceasta conducând se presupune la salvarea vieţii Führerului, dar pierderea propriei sale vieţi, http://en.wikipedia.org/wiki/Heinz Brandt (accesat la 9.IX.2012).

[41] La artileria hipomobilă tunarul conductor rotaş era un om voinic care călărea şi conducea caii grei rotaşi ce trăgeau la roata tunului.

La audienţă n-a vorbit decât mareşalul Keitel. În debit, debordând preamărea pe mareşalul Antonescu; era tema ce-o repeta constant, asigurând că Antonescu este salvarea României şi a fiecăruia dintre noi. În proslăvirea aceasta, pe ceilalţi îi socotea nişte pigmei şi nişte cantităţi neglijabile. În ditirambul aceasta de aramă răsunătoare – avea o voce metalică – de câteva ori mi-a spus că Antonescu a salvat de mai multe ori ţara sa, în ultimii ani ca şi în ultimele zile? Repeta că se bucură de o desăvârşită încredere a Führer-ului şi că numai prin Antonescu va acorda României tot interesul, tot sprijinul, ca şi consideraţia şi încrederea; a ţinut să sublinieze că asupra celorlalţi comandanţi şi şefi germani a făcut cea mai mare impresie. El încheie urându-mi spor în misiune şi adaugă că pentru orice cerere mă adresez la OKH care a primit ordine. Eram surprins de această sporovăială în osanale, dar mai apoi la alte audienţe sau contacte, repeta tema aceasta; îl observam cu dezamăgire şi fără vreo speranţă. Şi, totuşi, această vorbărie a putut să mă ajute a face deducţii cum se va vedea. La prima audienţă m-a izbit şi am reţinut afirmarea lui că Antonescu a fost salvarea ţării de mai multe ori în anii trecuţi ca „şi în ultimele zile". Puneam această exclamaţie în legătură cu întrevederea lui Antonescu la Hitler ce a avut loc în ultima săptămână şi la care cu marele prestigiu, încrederea de care Antonescu se bucura la Hitler şi la OKW a avut succes. Veşti şi informaţii ce am cules ulterior mi-au dat o concluzie de cel mai mare folos şi care va explica anumite atitudini şi anumite reuşite de la noi.[42]

La mareşalul von Kleist Ewald

M-am bucurat că am putut revedea pe mareşalul von Kleist care era comandant al Grupului de Armată Ucraina de Sud, pe care l-am cunoscut în Caucaz (septembrie 1942), am lucrat sub ordinele sale aproape un an pe Frontul de Est, când a avut sub comandă multe mari unităţi româneşti; am avut în acest timp unele confruntări şi contradicţii, când aveam aceeaşi grea misiune de legătură pe lângă comandamentul său, dar care nu au lăsat urme. (La terminarea misiunii la est, în iunie 1943, ne-am despărţit bine, mi-a adresat elogii şi mi-a dat o fotografie a sa înrămată, spre amintire). Împreună am luat masa frugală la hotel, şi el trebuia să părăsească OKW. I-am spus că am zărit în fugă pe mareşalul von Manstein, dar cu regret nu l-am putut nici măcar saluta. Aceasta i-a prilejuit a deschide vorba că amândoi au fost convocaţi aflându-se în contradicţie cu Führer-ul. Ca şi Manstein a făcut deseori, la timp, unele propuneri salvatoare care au fost respinse ca şi acum, care vor avea urmări!! Îşi reamintea că încă din Caucaz eu i-am făcut unele comentarii privind conducerea operaţiilor fără menajamente pentru trupe şi pierderile grele. Adaug că mi-a spus atunci că punctul meu de vedere era just pentru armata română, dar nu putea fi valabil pentru cea germană. Mai apoi precizează că „acea părere era cea justă, dar acum este prea târziu, noi şefii cei mari am fost dezamăgiţi, de atunci am coborât din înfrângeri în retrageri cu cele mai grele pierderi ce nu se mai pot înlocui". Aşa cum l-am văzut dimineaţa era trist, îngândurat, dar cu demnitate s-a abţinut de la critici precise şi nici despre urmări posibile, după dezacordul său cu Hitler.

Bănuiam că se întâmplase ceva, poate o discuţie cu Hitler sau cu mareşalul von Keitel. În noaptea aceea, la prezentarea mea şi la şedinţa cu Hitler, m-am lămurit că aceşti doi mari străluciţi comandanţi fuseseră demişi de la comandă şi înlocuiţi cu alţii mediocri, de mai mică valoare, dar docili executanţi fără personalitate; aceştia cu atât mai mult nu mai puteau să salveze ceea ce inexorabil era destinat înfrângerii.

---

[42] Mareşalul Keitel avea în armată o faimă proastă de mediocru comandant, de oportunist şi viclean; era poreclit „LaKaitel", căci Lakai = lacheu. S-a menţinut neclintit în preajma lui Hitler din 1938-1945; executat criminal de război la 16 octombrie 1946.

M-am despărţit cu adâncă tristeţe de acest şef, care avea printre strămoşii săi generali-comandanţi sub Frederic cel Mare, cu peste două secole înainte. Acum el pleca singur de la comandă, copleşit de amărăciune şi numai cu stoicism îşi mai purta demnitatea.[43]

La general de artilerie Lindemann

Eram copleşit de câte văzusem şi auzisem, care în cadrul sarcinii mele aveau un răsunet deosebit, care îmi cereau un timp pentru punere în ordine a atâtor idei, pentru decantare şi pentru deslușire. Mi-am notat ascuns unele idei, dar situaţia nu-mi permitea o metodologie şi nici măcar o înregistrare comodă a atâtor date, impresii şi informaţii. Seara era audienţa de prezentare la Hitler şi o şedinţă de lucru în faţa hărţilor de la OKW. Am ieşit după-amiază pentru o reculegere în aerul rece al iernii cu zăpadă şi cu mare întârziere în Alpi. Am întâlnit în holul hotelului pe un sincer prieten al românilor, pe general locotenent Lindemann[44], vestit artilerist. Acesta a avut la Armata a 11-a (von Schobert apoi sub von Manstein) acţiuni iscusite, de mare cutezanţă şi succese când a condus acţiuni de cercetare = Vorausabteilung (1941). A operat cu trupele române şi a fost distins cu un înalt ordin. A fost o bucurie reciprocă când ne-am revăzut şi ne-am arătat rostul nostru la OKH. El mi-a spus că este la OKH adjutant lui Zeitzler şi este folosit în servicii exterioare la marile unităţi şi la front ca trimis al lui OKH. Eu i-am spus misiunea mea şi el mi-a promis ajutorul său. I-am vorbit de prezentările, personajele ce am cunoscut şi de prima audienţă la Hitler – în noapte şi la „Lagebesprechung".[45] Mi-a recomandat prudenţă, spunându-mi „lasă-i pe aceşti şefi să vorbească". Neam hotărât întâlnirea a doua zi seara în sala mare a hotelului.

Acest general mi-a fost de cel mai mare folos sub diferite aspecte, cum voi arăta ulterior; a fost la mine, la unele mese colegiale. Era un comandant de nădejde, un şef de elită şi un patriot; în vâltoarea atentatului de la 20.VII contra lui Hitler, a dispărut ucis ca participant.

O şedinţă de lucru cu Hitler – primăvara 1944

La OKW, 27 martie

Berchtesgaden a fost aleasă, cu ani înainte, de Hitler reşedinţa sa preferată, situată între Alpii bavarezi şi Tirol; localitatea este foarte aproape de frontiera Austriei, la circa 25 km sud de Salzburg şi spre nord-vest la 20 km se află vestita staţiune climaterică Reichnhall. Reşedinţa este înconjurată de înălţimi alpestre (2000-2700 m), stâncoase, golaşe şi abrupte ce formează un uriaş amfiteatru ce cuprinde un lac alungit – Königsee – din care izvorăşte un

---

[43] Mareşalul Ewald von Kleist din Prusia avea strălucite state de serviciu ca comandant (sic!) de mari unităţi pe diferite teatre de operaţii. Era provenit din cavalerie, a comandat, cu mari victorii, trupe blindate în Polonia, în Franţa, în Balcani şi în Rusia. Provenea dintr-o veche familie de vestiţi militari şi cărturari. Istoria pomeneşte de meritoşi generali ai lui Frederic cel Mare (1750) şi de alţii ce-au luptat contra lui Napoleon (1813). Mareşalul a condus cu măiestrie manevra în retragere a Grupului de Armate de la Vladikavkaz = Ordjonikidze în Crimeea şi apoi în Ucraina până în Moldova – Basarabia. A făcut primul război mondial, a îmbrăţişat cauza nazistă şi a crezut în steaua lui Hitler pînă în campania din URSS (1942-1943).

[44] (S.M.) Fritz Lindemann (1894-1944) a luptat în ambele războaie mondiale. A privit cu rezervă instaurarea regimului naţional-socialist, dar în 1938 a devenit membru al NSDAP. Şi-a menţinut însă unele rezerve care s-au accentuat pe măsură ce Germania se îndrepta spre pierderea războiului, în final fiind implicat în complotul împotriva lui Hitler şi găsindu-şi sfârşitul în urma unei răni căpătate în momentul arestării sale de către Gestapo. A condus Regimentul 27 Artilerie la invadarea Poloniei, a luat apoi parte la campania militară împotriva Franţei şi la cea împotriva URSS în cadrul Grupului de Armate Sud. A condus Divizia 123 Infanterie la asediul şi ocuparea fortăreţei Sevastopol. Din 1943, a fost responsabil de problemele de artilerie în cadrul OKH,
http://www.dhm.de/lemo/html/biografien/LindemannFritz/index.html (accesat la 9.IX.2012).

[45] Lagebesprechung = convorbire despre situaţie, şedinţă de lucru.

râuleţ care deschide amfiteatrul spre est – nord-est către Salzburg. Vila unde locuieşte Hitler se află într-un loc mai retras către peretele munţilor, unde este un complex de clădiri ce fac parte din Obersalzberg (un sat lângă Berchtesgaden). Deasupra se ridică semeţ, ameninţător masivul Watzmann (2714 m).

Cartierul lui OKW este instalat în complexul de clădiri arătat ce este foarte aproape de vila locuită de Hitler, care se cheamă Berghof (ceea ce ar însemna, curtea sau conacul muntelui).

Cartierul lui OKH este instalat în clădiri cu aspect de cazarmă, la marginea lui Berchtesgaden spre sud. În uriaşul amfiteatru erau numeroase puncte fumigene ce dezlănţuiau o ceaţă artificială care, adăugată la ceaţa naturală a văilor, realiza pe o mare întindere, un camuflaj eficace. Personalul OKH era cazat la cartier şi în marele hotel Berchtesgadener Hof, rechiziţionat în acest scop; ocupanţii erau socotiţi oaspeţii Führer-ului.

Cele ce se narează au fost aflate şi văzute în cursul lunilor cât a durat misiunea din martie - 21 august 1944.

Trebuie să adaug că Hitler mai avea o locuinţă în apropiere, somptuoasă, care era asemănătoare unui „schit"; aceasta era clădită, cocoţată la circa 2000 m, chiar pe buza prăpastiei care se deschide din masivul Watzmann deasupra amfiteatrului. Acest „schit sau refugiu" cuprinde săli şi saloane cu largi ferestre ca nişte balcoane de unde se deschid privelişti măreţe ca dintr-un avion spre nord, spre est şi sud; dependinţele completează locuinţa. Accesul la această cabană, cu moderne instalaţii, este inedit şi asemănător acelor castele ale cavalerilor-tâlhari medievali, care pe poteci şi drumuri ascunse urcau cu prada ce şi-o depozitau în grotele castelului. Şoseaua în serpentine urcă 10-15 km pe faleza muntelui şi dispare în stâncă ca într-o gură de mină. Accesul este cu auto şi cu piciorul, în această gură care se înfundă în munte şi este încercuită de puternice porţi metalice cu dispozitive secrete de straşnică pază. Înapoia acestor porţi dintr-un hol subteran şi din sala ascensoarelor sau a scărilor de acces, toate sfredelite în stâncă, se urcă peste 100 m la nivelul „schitului". Priveliştea pe timp senin este unică şi măreaţă, aleasă şi deschisă pe cea mai mare parte a zilelor frumoase, mai ales după-amiază când soarele este în spate şi dă vizibilitate spre valea Inn-ului şi mai spre nord către Dunăre.

În această locuinţă retrasă Hitler lucra cu unii colaboratori şi primea unele personaje în audienţă, la ceai sau la mese. Nu am intrat în ea, dar am văzut-o clar în afară de pe versantul celălalt unde am avut vara ocazia [de] a mă urca cu telefericul, adăugând la descriere ce mi s-a spus de martori vizitatori.[46]

Lucrarea este opera vestitului inginer-constructor Dr. Todt după indicaţiile lui Hitler; a durat mai mulţi ani cu cheltuieli fabuloase. Ea dă măsura ce ilustrează fantezia şi megalomania acestui dictator; am dat aceste amănunte care împreună cu cele ce s-au mai spus în acest memorial, ar putea ajuta la înţelegerea personajului care a fost numit şi „miracolul Hitler".[47]

Şedinţele de lucru cu Hitler, privind situaţia militară, au fost zilnice şi se ţineau totdeauna seara târziu, după ce soseau telegrafic-telefonic rapoartele armatelor şi grupurilor de armate de pe întinsele şi îndepărtatele fronturi; mai era necesar un timp de înlocuire a hărţilor care traduceau grafic aceste rapoarte; hărţile erau întinse pe mari planşete groase pe care se făcea expunerea şi comentarea situaţiilor. Aceste şedinţe zilnice se numeau: „Lagebesprechung" = discuţie asupra situaţiei, care dura mai multe ore în noapte; uneori se făceau şedinţe suplimentare după-amiaza zilei când operaţiunile se desfăşurau repede. Între aceste

---

[46] Generalquartiermeister Wagner Eduard şi alţii.

[47] Clădirea văzută de jos şi mai bine de pe versantul opus, nu are nimic arhitectonic; ea este mai mult joasă chiar pleoştită, dar şoseaua de acces este interesantă, interiorul frumos, iar priveliştea alpestră impresionantă.

şedinţe zilnice şi principale, aveau loc săptămânal şi după un program, şedinţe cu caracter politic, financiar şi economic etc. etc.

La aceste şedinţe militare participau responsabilii şefi de la OKW şi OKH, uneori comandanţi de pe front sau chemaţi de la alte eşaloane de conducere, uneori chiar grade mici (maiori, căpitani) care aveau a raporta sau conferenţia. Când se discuta frontul român (nu zilnic şi deci nu totdeauna) participam ca reprezentant al armatei române. Se începea cu Frontul de Est şi cu flancul drept, deci cu frontul român.

În acest caz, luam loc lângă Hitler, iar de cealaltă parte era şeful lui OKH – general Zeitzler, iar mai târziu (după 20.VII), general Guderian. Ceilalţi participanţi se aşezau înşiraţi pe lângă perete, la distanţă, în sala de şedinţe foarte mare unde ascultau, nu aveau nimic de spus, ci numai dacă erau întrebaţi sau poftiţi de Führer. Mareşalul Keitel era totdeauna prezent, dar nu spunea nimic, ci numai dădea discret din cap, totdeauna de acord cu părerea şi concepţia exprimată de Hitler. Totdeauna obligatoriu participa la şedinţe generalul ce conducea Direcţia Personalului, care împreună cu ajutoarele ce-l însoţeau notau hotărârile lui Hitler de luarea şi darea comenzilor, făcând propuneri sau arătând disponibilii şi indicaţii şefi.

Aceste şedinţe se ţineau la OKW (Berghof) în aripa cu foarte mari săli, saloane şi holuri. Ele se desfăşurau după aceeaşi normă dacă Hitler era la Eşalonul I (Prusia Orientală – Wolfschanze").[48] În aşteptare, participanţii vorbeau potolit; nu se fuma, dar se putea bea; în colţuri erau mese şi mari tăvi, cu sticle multicolore care îndemnau pe cei ce aşteptau să guste sau să bea, ca uzanţă şi uneori chiar cu abuz. Hitler era un abstinent la băutură, rareori bea la mesele oficiale puţin vin, mai des un pahar cu bere; la masă este cumpătat, dar nu a fumat niciodată şi nu suportă fumul. Am fost deseori invitat să beau şi m-am abţinut fără a refuza; mulţi repetau plăcerea şi însuşi şeful lui OKH nu respingea, cu riscul de a exala aroma. Hitler admitea această plăcere şi chiar scuza pe băutori care toţi erau truditori, munciţi şi-i înţelegea în acest derivativ; dar uzul crea o euforie la cei mai mulţi, care îndemna pe interlocutori să se exprime cu optimism şi să înlăture îndoiala sau o părere contrară ce ar fi supărat pe Hitler.

Prima oară am participat la aceste şedinţe când m-am prezentat; a fost la „Lagebesprechung" din 27 martie 1944, către ora 23. General Zeitzler anunţase sosirea mea şi m-a prezentat lui Hitler şi imediat a început şedinţa.

Nu-l mai văzusem din 1 septembrie 1939, eram atunci ataşat militar, când în sala Opera Kroll a ţinut faimosul discurs în faţa Reichstag-ului; atunci anunţa deschiderea campaniei contra Poloniei care avea să marcheze începerea celui de al doilea război mondial. După atâta răstimp, era tare schimbat; m-a izbit paloarea sa ca a unei coli de hârtie gălbuie, era gârbovit, se ghicea uriaşa povară ce-şi luase şi pe care o ducea de patru-cinci ani pe umerii săi; mersul era destul de încet, mâinile îi tremurau vizibil mai ales când mai arăta cu creioanele colorate pe hartă intenţiile şi hotărârile sale; uniforma deschisă la gât avea culoare verde-gri de campanie, dar pantalonii erau lungi, negri, ce acopereau pantofi negrii, cravata era tot neagră.

Mareşal Keitel ca şi general Zeitzler mi-au indicat să nu supun lui Hitler decât două din cererile fixate prin misiune şi după ce arătam pe scurt situaţia grea a frontului nostru în mişcare. Ei explicau că chestiunile au mai fost dezbătute la vizita lui Antonescu din săptămâna trecută; de aceea, am cerut numai:

1. ca Armata 1 Blindate, împresurată în Podolia, să manevreze spre sud şi să rupă încercuirea spre Basarabia şi Moldova de nord, pentru a întări frontul românesc;

2. breşa mare de circa 80 km din Bucovina până în Galiţia era un mare pericol de irupţie a Armatei Roşii în Transilvania şi în valea Tisei.

---

[48] Wolfschanze = vizuina lupului, era un nume codificat.

Hitler m-a ascultat liniştit apoi cu vocea sa guturală arată că Armata 1 Blindate trebuie să se retragă spre vest pentru a acoperi Galiţia cu marele centru deschis Lemberg. Manevra în retragere pe frontul român va avea o linie de fund, apoi mişcând şi arătând cu creioanele colorate – sprijinită pe Carpaţi şi Marea Neagră, pe Dunărea de jos şi linia Galaţi-Focşani. Surprins, am replicat că noi nu concepem părăsirea provinciilor Basarabia şi Moldova. El răspunde animat că linia arătată este o limită extremă pe care sigur frontul se va consolida ca să se oprească orice retragere dezordonată sau darea peste cap a frontului, cum s-a petrecut după ruptura de la Uman. Apoi, continuând, îmi arată în şirul de generali de la perete, pe general Schörner Ferdinand – care avansează cu un pas –, declarându-l noul comandant al Grupului de Armate Ucraina Sud; el avea ordin să apere Moldova şi Basarabia. Îl privesc şi cunoşteam pe acest nou comandant, apoi tot animat şi repede declar că am avut cinstea să-l cunosc de la Berlin (1938) şi când comanda (1942) în Finlanda Corpul de Armate alpin, având pe colonel von Le Suire şef de stat major. Debitul meu prompt şi sigur atrage privirea lui Hitler mirat, ca şi surprinderea lui Schörner, precum şi a asistenţei; general Zeitzler surâde când Hitler exclamă satisfăcut: „cu atât mai bine" şi face semn lui Schörner care purta enormi ochelari; el se apropie ca să mă recunoască şi să mă identifice fără a-şi risipi nedumerirea; nu mă recunoscuse.

La a doua mea cerere, Hitler spune că în Carpaţi, mai ales iarna, terenul muntos este, „unfahrbar = impracticabil". Hitler judeca după iarna grea din Alpi şi după semeţele creste stâncoase Watzmann din regiune, deci a vrut să spună că breşa semnalată nu este periculoasă. Am declarat că părerea poate fi eronată!, fiindcă în Carpaţi eşalonarea poate fi făcută şi de autoturisme. Contrazisesem pe Führer!! A căzut o bruscă tăcere, şi Hitler îşi mişca contrariat creioanele, iar asistenţa încremenise. Am înţeles şi repede, scurt am adăugat că în această breşă în primul război mondial o grupare de armate austro-ungare-germane, apoi numai k.u.k., a apărat frontul în 1915-1916 contra ruşilor care nu aveau atunci tancuri.[49] Argumentul acesta a fost hotărâtor, fiindcă penibila impresie s-a risipit. Pe loc Führer-ul întors către general Zeitzler îi cere să angajeze un corp de armată cu batalioane de pionieri care să bareze toate trecerile Carpaţilor în breşa semnalată.

Hitler încheie cerând ca marile unităţi româneşti refăcute şi disponibile să fie aduse în Moldova de nord ca să asigure în adâncime apărarea pe Prutul superior, iar Antonescu să consimtă ca: comandamentul (sic!) să fie unic, adică cele două armate române să depindă de grupul de armate german. Aşa i-a scris (telegrafic) recent şi aşa s-a stabilit la ultima convorbire (23.III). Referindu-se la telegramă, Keitel şi Zeitzler confirmă. Trecându-se la alte sectoare de discutat, m-am retras cu general Schörner.

În salonul alăturat, Schörner mă întreabă curios unde l-am cunoscut. I-am reamintit călătoria din februarie 1942 în Finlanda, la Petsamo, a corpului de ataşaţi militari; îi precizez că sub ochii noştri şeful său de stat major, fiind pe schi, şi-a fracturat piciorul la un povârniş stâncos.[50] Şi-a reamintit, şi vesel m-a invitat la un cognac; mai apoi din „mein lieber Gârbea" nu mă mai lăsa. Ne-am revăzut la Bucureşti unde l-am condus să-l prezint, aşa cum a ţinut el. Schörner m-a sfătuit „părinteşte" să evit de a mai contraria pe Hitler care este obosit, nervos şi foarte sensibilizat; el a mai spus că cunoştinţele (sic!) din primul război mondial l-au surprins şi au readus buna impresie tuturor pentru acest prim ofiţer român oaspete la OKW. I-am mulţumit pentru sfat şi am precizat că misiunea mea nu este să-l induc sau să-l las în

---

[49] În aprilie 1915 frontul Cernăuţi – pasul Tătar era apărat de Armata (k.u.k.) general Planzer Baltin şi Armata Sud germană general Linsingen; în august 1916 erau Armata a 7-a şi Armata a 3-a, ambele k.u.k. = austro-ungare. Armatele austro-ungare aveau indicativul k.u.k.= Kaiserlich und Königlich = imperiale şi regale.

[50] I-am precizat că îl cunosc din primăvara 1939 la Berlin, la o şedinţă festivă în „Haus der Flieger" când am fost chiar fotografiat cu el, ce a apărut în revista: „Kraft dürch Freude".

eroare. General Zeitzler şi alţi prezenţi mi-au semnalat această imprudenţă, deşi părerea mea era justă. Am dat aceeaşi asigurare, dar am semnalat că altfel nu ar fi dat atât de prompt ordinul de angajarea unui corp de armată în breşă cu trupe speciale de pionieri pentru a bara Carpaţii de nord.

Astfel a fost debutul meu în noua misiune. Din toate cererile noastre, nu s-a soluţionat nici una afară de cea cu breşa, graţie unei „ieşiri imprudente"!!

Când Hitler mi-a arătat în şedinţă pe Schörner şi apăsând pe cuvinte mi-a spus că este noul comandant în România, am înţeles mai bine aluziile şi amărăciunea rezervată a mareşalului von Kleist din timpul zilei. Dar această schimbare m-a cufundat şi în alte preocupări, care se îndepărtaseră vremelnic din primul plan. Noul mare comandant îmi era cunoscut ca un şef energic şi om de mână forte, om de încredere al partidului. Îl cunoşteam încă de la Berlin când era colonel comandant de regiment. În mai puţin de cinci ani a ajuns la cea mai înaltă comandă.

Ca militar nu avea o faimă strălucită şi ascensiunea sa se datora zelului de nazist. Socoteam că numirea lui Schörner putea să aibă o altă semnificaţie pe care aş fi vrut să o desluşesc şi aveam intenţia să-l abordez din nou pe mareşalul von Kleist. Acestuia i se reproşase că după ruptura de la Uman a scăpat frânele conducerii şi a făcut o retragere dezordonată. Chiar comandamentul nostru a făcut asemenea reproşuri. Însuşi Antonescu s-a plâns cu tărie de debandada din spatele Grupului de Armate von Kleist şi de dezmăţul criminal al trupelor auxiliare de simpatizanţi ruşi ce s-au revărsat peste România. Acestea s-au adunat în sarcina mareşalului von Kleist care, demis, a fost înlocuit cu un om de mână tare care să pună ordine în acest uriaş spate. Mai presupuneam că dacă numirea lui Schörner în România are legătură cu vreo bănuială asupra politicii lui Antonescu sau ce se fermentează în ţară, mi se impunea o atenţie mărită; mi se impunea să mă străduiesc să aflu cât de întemeiată este această posibilă bănuială şi cât de adevărată este încrederea pe care vorbea Keitel că i-a acordat-o Hitler lui Antonescu. De asemenea, ce sens avea afirmaţia lui că în „ultimele zile a salvat din nou România"; se putea ca aceste vorbe să fie şi exagerări ale acestui mareşal nazist ce mi s-a părut că uneori era foarte vorbăreţ.

Bănuiala ce se atribuia tuturor naziştilor asupra noastră nu era ceva deosebit după cele întâmplate în Italia şi aiurea, ca şi după atâtea înfrângeri care pe noi ne cotropiseră. În timpul scurt de când am venit numeroasele personaje cu care am vorbit mi-au dovedit o corectă, dar rezervată curtoazie; înclinam să cred că nu sunt privit cu bănuială şi cu nimic suspectat; o asemenea consideraţie mi-ar fi îngreunat misiunea până la eşuarea ei. Dar o rezervă era prezentă.

Debutul ce l-am narat se încheia sub această apăsare morală pe care am mai trăit-o în activitatea din ultimii 6 ani; ea îmi răpea libertatea de gândire sau putea să mi-o deformeze.

În noaptea târzie, cutreierat de impresii şi gânduri de natură atât de diferite şi de grave, în totala izolare a unei lumi ce-mi era cunoscută dar nu era a mea, am fost susţinut de prevederea şi de concepţia [pe] care mi-o făurisem cu ani în urmă, privitor la drama ce trăiam.

Aveam avantajul că nu voi fi surprins oricât de mare va fi înfrângerea ce va putea surveni; aveam avantajul omului care a fost prevenit şi pregătit.

În dimineaţa următoare (28.III), în convorbirea cu Secţia Operaţii, general Leonida îmi spune că frontul este „în mişcare" şi că Racoviţă[51] (Armata 4 refăcută) se concentrează în Moldova de mijloc, ceea ce s-a comunicat telegrafic la OKW prin Misiunea Militară Germană.

---

[51] Mihail Racoviţă (1889-1954) a fost general român care a luptat în cele două războaie mondiale. A urmat cursurile Şcolii militare de ofiţeri de cavalerie (1906-1907, anul I), Şcolii militare din Hanovra (1907-1909), Şcolii de echitaţie din Paderborn, Germania (1910-1911) şi ale Şcolii Superioare de Război (1919-1921). Sublocotenent (1908), locotenent (1911), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-colonel (1923), colonel (1928), general de brigadă (1936), general de divizie (1940), general de corp de

Alte şi noi vizite, contacte şi tatonări, comunicare la Marele Stat Major
28 martie

După odihnă şi priza matinală de aer, au fost readuse liniştea şi curajul. Prezentările şi introducerile în activitatea intimă a birourilor, cu reşedinţa de la OKW, mi-au îndepărtat grija presupuselor bănuieli. Stăruia grija frontului care se menţinea mărită de când Hitler mi-a definit linia de fund a apărării – HKL.[52]

Revederea timpurie cu maiorul german adjutant îmi îngăduie să-mi fac programul zilei: prezentare şi vizite la Direcţia Organizării, Direcţia Spatelui, Transmisiuni, Direcţia Operaţiilor, convorbire la Bucureşti către 12-14 şi „Lagebesprechung". Până el a pregătit aceste prezentări, am avut prima zi de lucru la OKH, unde am fracţionat statul major pe eşaloane, compunerea, transportul, ordine pregătite până la sosire în gara München: pentru noi şi pentru autorităţile germane era mult de lucru, dar distanţele scurte şi eficienţa, după lunga practică germană, m-au ajutat în rezolvare cu concursul preţios al maiorului von Hinckelday.

Acest foarte tânăr ofiţer de stat major cunoştea foarte bine funcţionarea OKH, precum şi personajele de seamă cu locul lor de lucru; era prevăzător, cu iniţiativă şi bine informat; provenea dintr-o familie de ofiţeri; tatăl său era colonel în retragere, l-am cunoscut la Berlin împreună cu familia sa; avea un frate locotenent-colonel pe front în Grecia (Creta); m-a însoţit pretutindeni şi mi-a fost de cel mai mare ajutor. Foloseam orice răgaz disponibil să mă informez; despre Schörner mi-a confirmat ceea ce ştiam, completând că era cazarmagiu cu mână de fier, având porecla de „der Bulle = taurul" şi avea faima de a pune ordine în marile unităţi sau în sectoarele încercate, panicate sau dezordonate; era folosit să stingă asemenea focare, de aceea i se completase porecla: taurul pompier. Aceste completări mi-au putut aduce o linişte. Despre personaje cu care lucrasem mi-a completat referinţele la cererea mea; despre general Greiffenberg, ce era în Ungaria; despre general Lindemann, era adjunctul lui Zeitzler, specialist în misiuni exterioare de legătură şi de informaţie, de iniţiativă, un discipol al generalului Beck ce a fost şeful Statului Major General (1938). Mai apoi i-am spus că este de mare importanţă pentru noi ajutorul german promis şi că vreau să purced la realizarea lui printr-o călătorie urgentă la Bucureşti a unei delegaţii cu generalii-şefi la care să mă prezint; urmăream ca livrările să înceapă fără întârziere pe baza unui plan şi program[53] pe care l-aş fi urmărit cu tenacitate. Urmăream mai multe obiective prin aceasta:

1. Dacă sunt sinceri şi hotărâţi să ne ajute, vor răspunde pozitiv;
2. Dacă au încrederea să ne completeze înarmarea, ne vor ajuta;
3. Dacă potenţialul de război nu cumva este epuizat şi deci înfrângerea este foarte apropiată, atunci ajutorul promis va fi o amăgeală.

La Direcţia Organizării m-am prezentat la generalului Stieff Helmuth[54], provenit din artilerie; era peste măsură de aglomerat pentru a reorganiza, a reface şi a pune pe picior noi

---

armată (1942), general de armată (1946). A fost comandant al Corpului de Cavalerie (1941-1943), al Comandamentului Militar al Capitalei (1943), al Trupelor motomecanizate (1943-1944), al Armatei 4 (1944), ministru de război (1944), inspector general al Cavaleriei (1944-1945) etc. A decedat în închisoarea de la Sighet în anul 1954, Alecsandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *op.cit.*, p. 342-343.

[52] HKL înseamnă poziţia principală de rezistenţă (luptă) – Haupt Kampf Linie

[53] Ce ar fi fost anexă la acordul economic-financiar din 9 februarie 1944.

[54] (S.M.) Helmuth Stieff (1901-1944) a fost un general german care a participat la al doilea război mondial. Format ca militar în deceniul al III-lea, Stieff s-a alăturat din 1938 Statului Major General al Wehrmachtului în subordinea generalului Adolf Heusinger. A fost numit ulterior în fruntea Direcţiei Organizării a OKH în ciuda faptului că nu se bucura de simpatia lui Hitler. Dacă Hitler nu-l simpatiza, Stieff a devenit unul dintre membrii rezistenţei la adresa Führerului începând din 1943, deşi încă din timpul campaniei din Polonia din 1939 acesta se arăta dezgustat de modul în care Germania înţelegea să poarte războiul şi să trateze populaţia civilă. Acesta nota impresiile sale ca martor ocular al ororilor din

mari unităţi care i se cereau cu toată urgenţa după înfrângerile grele la est. Efectivele îi făceau cea mai mare grijă în epoca aceasta. Era vădit surmenat. Ca şi generalii Walimont, Heusinger, cum şi marea majoritate a şefilor transpirau fără vorbe sau gesturi un pesimism vizibil după aproape cinci ani de război fără a se vedea o încheiere favorabilă. Toţi făcuseră primul război mondial şi toţi erau urmăriţi de spectrul înfrângerii pe care o mai trăiseră.

I-am spus dorinţa Marelui Stat Major, despre încuviinţarea generalului Zeitzler şi i-am făcut o invitaţie formală ca să zboare la Bucureşti pentru 5-6 zile, la front şi să se desprindă un timp de atmosfera şi lucrul care-l epuizează. Era un as în materie, avea soluţii totdeauna de dotarea marilor unităţi, avea priză şi autoritate, putea deci să mă lămurească asupra potenţialului german.

A primit bucuros şi seara, după ziua grea, la hotel, discutam tot mai deschis problemele care mă interesau. Am revenit arătându-i schematic-grafic nevoile noastre şi când a ajuns la Bucureşti era documentat asupra acestor nevoi pe urgenţe, pe front şi în interior; cererile erau totdeauna superioare, după cifrele Marelui Stat Major, adică ceream mai mult ca să aibă de unde reduce.

La Transmisiuni, am văzut pe general Fellgiebel Erich[55], un mare specialist în materie; o înfăţişare închisă, acrită, suprasolicitat, dar mai apoi a devenit locvace. I-am subliniat faima transmisiunilor care funcţionează perfect pe numeroasele şi îndepărtatele fronturi. Armata noastră era foarte slab dotată şi i-am spus că-i voi prezenta un tabel cu nevoile de aparatură – materiale în legătură cu organizarea.

S-a avântat într-o vivace critică arătând că faimosul spirit de organizare al rasei germane a făcut defect în acest război; el arată că aviaţia, marina, organizaţia Todt, economia militară, securitatea, armata SS a partidului ş.a., toate vor să-şi aibă reţeaua de transmisiuni proprie şi suprapusă; la aceasta se adaugă pierderile enorme şi distrugerile de bombardamente aero, toate au adus o lipsă generală. Îi fac propunerea unei călătorii pe front în România, este foarte bucuros, dar se teme că nu se va putea desprinde. Ne-am revăzut deseori şi mi-a dat cele mai deschise şi periculoase aluzii şi informaţii critice.

La Oberquartiermeister – Direcţia Aprovizionărilor şi Administraţie a Armatei. General colonel Wagner Eduard conducea acest foarte complex şi greu serviciu cu titlu de Generalquartiermeister. Era vestit şi cu faimă mare în toată armata. Ştiam de acest personaj din 1938 la Berlin, în 1940 în Norvegia, în 1942 la Stalino, în 1943 în Caucaz. Era bavarez, originar din artilerie, a făcut primul război mondial, a scos multe promoţii de stat major şi era apreciat ca superioară concepţie strategică a materialelor, care n-a făcut un moment defecţiune în timpul pregătirii de război cum şi pe timpul marilor bătălii. Era şeful cel mai autorizat pentru aprovizionările şi dotarea armatei noastre. Înfăţişarea sa înaltă, bine legat, vocea clară, privirea ageră, dar mai ales discernământul ascuţit, marcau o personalitate apreciată şi în cercurile militare civile; nu era nazist şi i-a fost considerat ca unicul cusur.

Polonia: „exterminarea unor rase întregi incluzând femei şi copii este posibil [a fi îndeplinită] doar de o subumanitate care nu mai merită numele de germană. Mi-e ruşine să fiu german!" Implicat în încercarea de asasinare a lui Hitler din 20 iulie, a fost în cele din urmă condamnat la moarte prin spânzurare la 8 august 1944, Michael Burleigh, *The Third Reich. A new history*, Pan Books, London, 2001, p. 437-438.

[55] (S.M.) Fritz Erich Fellgiebel (1886-1944) a fost la rândul său implicat în încercarea de asasinare a lui Hitler din iulie 1944. A fost participant la ambele războaie mondiale, iar în cea de-a doua conflagraţie s-a ilustrat ca şef al comunicaţiilor dintre OKH şi OKW. În această calitate, a contribuit la adoptarea maşinii de cifrat Enigma. A fost un cunoscător al secretelor Înaltului Comandament german, precum şi un discipol al generalului von Beck. S-a alăturat rezistenţei împotriva lui Hitler încă din 1938. A fost executat în urma unei sentinţe a Tribunalului Poporului şi executat la
4 septembrie 1944, P. Hoffmann, *History of the German Resistance, 1933-1945*, McGill-Queen's University Press, Montreal, 1996, p. 128, 398-411.

Faţa sa impasibilă, uneori imobilă şi aplombul său n-au trădat nici un moment patriotismul său şi nici rezistenţa lui contra lui Hitler; m-a invitat la locuinţa sa lângă München unde i-am cunoscut familia; avea două tinere din Ucraina, una era moldoveancă din Transnistria, care ajutau la menaj; erau bine îmbrăcate, mulţumite şi moldoveanca mi-a spus că nu vor să se mai întoarcă acasă, învăţaseră germana şi gospodăria. General Wagner a fost printre primii şefi conjuraţi, şi după eşuarea atacului contra lui Hitler s-a sinucis.[56] Am fost mişcat, dar nu surprins.

A acceptat să meargă în România, a fost şeful delegaţiei germane şi a grăbit încheierea unui acord general care a primit indicativul de plan „Olivenbaum = măslinul". Avea subalterni capabili şi mecanismul aprovizionărilor a mers foarte bine cât materiile prime şi fabricaţia au mai putut funcţiona. Pentru el debarcarea aliaţilor pe continent era sigură, deci avea cea mai mare îngrijorare.

Audienţa a decurs în atmosferă deschisă, pe faţă mi s-au arătat greutăţile; unele erau de resortul „Wi-Stab"[57] unde m-a îndreptat şi unde am fost mai târziu, fără succes, fiindcă lipsurile erau foarte mari. General Thomas G. nu mai conducea acest Stab; fusese demis. Ne era favorabil.

Ocuparea Ungariei – martie 1944

Convorbirea telefonică cu Marele Stat Major (operaţii) dă vestea bună că frontul oprit pe Nistru, nord Chişinău, nord Iaşi, nord Târgu Frumos este în curs de consolidare. Aceasta mi se confirmă la „Lagebesprechung" din seara zilei.

Târziu, la hotel în holuri şi sala mare am văzut adunaţi oaspeţii lui Hitler, despre care va fi vorba pe rând, fiindcă acest larg şi superior cerc, după orele de serviciu a fost cea mai utilă sursă de informaţii. Am fost primit cu interes în acest interesant cerc militar; bănuiam că aici puteau foii şi mulţi agenţi SS în personalul de serviciu (bărbaţi şi femei), ca şi printre oaspeţi. Am întâlnit în această seară pe general Lindemann. Se bea, se fuma şi se sporovăia mult. Cei ce lucrau 8-10-12 ore în şir găseau în acest cerc un derivator; fiecare îşi comanda băutura preferată la care oaspeţii se invitau reciproc în grupuri. Cu general Lindemann vorbeam, plimbându-ne apoi ne-am retras la un salonaş mai retras. M-a întrebat ce-am făcut, şi el mi-a povestit că a fost în Polonia, la Galiţia şi Ungaria la comandamente pentru orientarea lor în numele OKH şi pentru aducerea de situaţii. Am întrebat dacă a văzut pe general von Greiffenberg ce-mi fusese şef. Mi-a detaliat că este „Împuternicit cu comanda în toată Ungaria" direct sub ordinele lui Hitler; apoi cum s-a făcut ocuparea Ungariei după un plan pregătit de OKW, cum ungurii nu mai erau tovarăşi de încredere, cum a informat marile unităţi din Ungaria şi Slovacia; că succesorul lui von Greiffenberg în România era general Wenck[58], că dacă

---

[56] (S.M.) Despre rolul său în încercarea de asasinat, vezi Hans Mommsen, *Germans Against Hitler: The Stauffenberg Plot and Resistance under the Third Reich*, I.B.Tauris, London, 2008, p. 6, 249, 257. Autorul arată că generalul Wagner avea pe conştiinţă implicarea activă în persecuţia şi exterminarea evreilor, dar acesta a devenit tot mai deziluzionat cu privire la strategia militară a lui Hitler şi la regimul său.

[57] „Wi-Stab – Wirtschafts und Rüstungsamt" era statul major economic condus de general colonel Thomas Georg ce-mi era cunoscut încă din 1938; Wistab depindea de OKW şi avea agenţii la fiecare armată-grup de armate un comandant teritorial unde putea exploata orice fel de materiale; nu era nazist şi a fost curând demis (1942). I-a urmat adjunctul său general Becker pe care-l cunoşteam din 1939.

[58] (S.M.) Walther Wenck (1900-1982) este considerat a fi fost cel mai tânăr general german din al doilea război mondial. A fost şef al operaţiilor Diviziei 1 Panzere (1939-1942), şef de stat major al Detaşamentului de Armată Hollidt, a funcţionat şi pe lângă Armata 3 Română, a fost şef de stat major al Armatei 1 Panzere (1943-1944) şi apoi al Grupului de Armate Ucraina de Sud (1944). A condus una dintre ultimele ofensive de tancuri pe Frontul de Est (fără succes), ulterior fiind desemnat comandant al Armatei 12. A condus această armată în lupta pentru apărarea Berlinului şi a ajutat un număr mare de

situaţia pe frontul nostru nu ar fi fost atât de grea, prin planul de ocuparea Ungariei era iniţial prevăzut ca mari unităţi româneşti să concure; Antonescu a revendicat Transilvania, dar Hitler a răspuns că nu este oportun să slăbească Ungaria, ci să o întărească pentru lupta la front.[59] M-a sfătuit să iau contact cu diplomaţii lui Ribbentrop ce fac legătura la ambele comandamente OKW şi OKH. Acest general era un dinamic, era un admirator al mareşalului von Manstein care – mă informează – la 26.III, a fost înlocuit cu general Model W.[60], care era un energic, dar nu de valoarea lui Manstein. Apoi s-a lansat în critica manevrei defensive la est care a neglijat mişcarea ce da superioritate armelor germane; critica era contra lui Hitler care se înverşunează pentru orice localitate, curs de apă sau înălţime. Eu i-am ridicat problema trupelor noastre din Crimeea şi el încuviinţează că cramponarea (sic!) în peninsulă va aduce noi pierderi irecuperabile. Îi vorbesc despre „linia de front" a lui Hitler în Moldova care ne îngrijorează. El prevede alte greşeli ale lui, dar Carpaţii vor ajuta ferm apărarea, crede că situaţia este foarte grea în Podolia-Galiţia şi în Polonia; defecţiunea Ungariei măreşte acest pericol, de aceea s-a dezlănţuit planul de ocuparea ei. El socoteşte că România este aliatul cel mai puternic pe care Hitler nu-l va lăsa să se piardă din cauza petrolului; iar flancul drept la est pe mare şi munţi este o nevoie strategică, ca să fie cât mai tare pe acest teatru. El sare şi consideră că situaţia se va putea stăpâni, dar când invazia aliaţilor pe continent se va face, va fi – apoi spune textual în şoaptă – „începutul sfârşitului"; Führer-ul este deprimat şi nici o invazie şi debarcare aliată nu a putut fi respinsă; superioritatea aliaţilor este generală: pe uscat, în aer şi pe mare; aceasta este cea mai mare preocupare; noi mai putem avea şanse a ţine pe uscat la est cu o manevră abilă, dar pe celelalte fronturi nu mai avem superioritatea aeriană, iar cea navală n-am avut-o niciodată. „Dezgheţul şi noroaiele la est ne vor da un răgaz, dar pericolul cel mai mare este în Italia, Franţa şi în Balcani, unde avem multe forţe încleştate sau fixate, înşirate pe coaste şi deci slabe peste tot". Ne-am despărţit seara cu impresie pesimistă. Eu adaug că voi zbura în Prusia Orientală („Anna") pentru 24 ore, iar la sfârşitul săptămânii la Bucureşti; el îmi spune că va zbura la Grupul de Armate Centru. În

---

civili să părăsească Berlinul asediat, http://en.wikipedia.org/wiki/Walther Wenck (accesat la 9.IX.2012).

[59] Antonescu mi-a confirmat această idee la 22.V la Bucureşti când a remarcat că nu era oportun să se lase reîntregirea României la ocuparea Ungariei din martie 1944; Hitler mai avea credinţa că, cu ajutorul fasciştilor maghiari, va redresa Ungaria pentru a întări frontul în Galiţia.

[60] (S.M.) Feldmareşalul Walter Model (1891-1945) a luptat în ambele războaie mondiale şi s-a distins prin capacitate militară remarcabilă, o energie nestăvilită, ferocitate şi devotament nemărginit faţă de Hitler. S-a bucurat de preţuirea soldaţilor săi în egală măsură în care era temut de ofiţerii care-i reproşau amestecul în chestiuni tactice. A condus Divizia 3 Panzere în Ucraina la începutul Operaţiunii Barbarossa. Din ianuarie 1942, a preluat comanda Armatei 9, reuşind să obţină o victorie defensivă preţioasă. Sovieticii au reuşit să-l îndepărteze din faţa Moscovei abia în martie 1943. Operaţiunea Citadel care a condus la bătălia de la Kursk a fost pierdută cu largul concurs al lui Model. În ianuarie 1944, a preluat conducerea Grupului de Armate Nord, tactica sa fiind de a accepta o retragere numai ca parte a unei contraofensive. Devenit feldmareşal din 1 martie 1944, a preluat în aceeaşi lună conducerea Grupului de Armate Sud (redenumit Grupul de Armate Ucraina de Nord), apoi Grupul de Armate Centru unde a obţinut o nouă victorie defensivă importantă, împingând inamicul 50 km din apropierea graniţei Prusiei Orientale. Din august 1944, a condus Grupul de Armate B şi i s-a atribuit pentru puţin timp conducerea operaţiunilor militare din Occident. A obţinut o nouă victorie defensivă în estuarul Scheldt, a luptat în Ardeni şi apoi s-a sinucis în timp ce era împresurat cu trupele sale în Ruhr, Model, Field Marshal Walther, The Oxford Companion to World War II. Ed. I. C. B. Dear and M. R. D. Foot. Oxford University Press, 2001. Oxford Reference Online. Oxford University Press. Turku University. 10 September 2012
http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t129.e1090
(vezi şi mai jos).

încheiere, mă sfătuieşte să iau contact cu diplomaţii-agenţi ai Ministerului de Externe şi cu alte personalităţi civile, şi-mi arată pe Dr. Dietrich Otto care nu se înţelege cu Ribbentrop.

După această lungă convorbire eram lămurit de misiunea lui von Greiffenberg, secretul şi urgenţa în meteorica lui apariţie şi mă linişteam că era mai bine să fie „depline puteri ale lui Hitler" în Ungaria decât în România unde se aflase în ianuarie-februarie-martie. Două idei m-au dominat din tot ce-am vorbit cu Lindemann:

- planul pregătit de OKW pentru ocuparea Ungariei cu concursul diviziilor române şi
- teama de debarcarea aliaţilor.

Planul pentru Ungaria era pregătit încă din defecţiunea Italiei şi mă întrebam dacă după tensiunea dintre Antonescu şi Hitler, din vara-toamna 1943[61], un asemenea plan nu fusese pregătit şi pentru România ca să fie ocupată cu... ajutorul diviziilor ungare; despre aceasta general Lindemann ar putea să mă lămurească; a doua zi seara şi tot la hotel i-am pus chestiunea la care mi-a răspuns: „chiar şi în cazul unei cât de mici îndoieli, D-ta n-ai mai fi printre noi, prin birouri şi la şedinţele de lucru cu Hitler..., dar mareşalul Antonescu se bucură de mare încredere"! Confirmarea aceasta mi-a uşurat situaţia şi ea s-a coroborat cu ceea ce auzisem străveziu de la Keitel.

29 martie

Pregătesc întoarcerea la Bucureşti împreună cu Schörner pe care să-l conduc şi să-l prezint la mareşal, la Marele Stat Major – el a cerut să-l prezint şi regelui – apoi să ia comanda în Moldova.

Lucra la OKH cu general Heusinger care-mi confirmă consolidarea apărării în Moldova, iar efortul sovietic este concentrat spre Tarnopol; Bugul (polonez) inferior a fost atins de ruşi apoi el precizează că Nikolaiev pe Bug (Ucraina) va fi părăsit.

Lui Zeitzler îi spun că plec la Bucureşti pentru a conduce pe generalul Schörner şi să raportez; repet şi cer răspuns clar cu ce forţe blindate va întări frontul nostru şi când retrage forţele române din Crimeea. Precizez că voi pregăti sosirea delegaţiei germane la Bucureşti pentru livrările de armament cum s-a cerut. Nu-mi dă nimic clar şi pozitiv decât despre această delegaţie. Apoi îmi adaugă că Schörner va mai întârzia 24 ore şi va veni vineri, 31 martie, la Bucureşti. Am plecat singur cu avionul Heinkel bimotor ce mi s-a pus la dispoziţie. Vremea foarte rea, aşteptare lungă la Salzburg şi mai ales la Viena. Sosesc târziu la Bucureşti, târziu pe întuneric. Scurtă întrevedere am numai cu general Sănătescu.

3. Prima întoarcere la Bucureşti

30 martie-3 aprilie

Raportul ce-am făcut generalului Şteflea a fost dezamăgitor şi, iritat, aprins la faţă îmi spune: „Du-te la mareşal". Am prezentat acestuia o notă scrisă cu rezultatul după primele contacte; în această notă am arătat că nu cred că este o lipsă de încredere după cum am fost primit, purtat prin birouri, participat la şedinţa cu Hitler, dar am subliniat că un plan de ocupare militară şi de represalii este posibil să existe cum a fost pregătit şi executat în Ungaria la care era prevăzută şi participarea de mari unităţi române, dacă situaţia la est ar fi îngăduit; planul contra noastră s-ar fi putut executa cu mari unităţi ungare. Închei că general Schörner este trimis ca omul cu mână de fier pentru a pune „ordine" pe frontul nostru; urma să-l conduc, dar a mai întârziat 24 ore pentru a primi „Instrucţiuni", de al căror cuprins nu pot avea cea mai mică cunoştinţă. Am alăturat un tablou scris al acestui comandant pe care-l cu-

[61] În toamna 1943, Mihai Antonescu iniţiase contacte cu Aliaţii pentru a ne rupe de „Axă" şi a face pace separată. Naziştii aflaseră şi M. Antonescu era detestat de ei.

noşteam din 1938 şi pe care l-am mai văzut. Privitor la armamente (artilerie antitanc şi artilerie antiaeriană etc.), muniţii, materiale, aprovizionări etc., am arătat scris că am obţinut aprobarea ca o delegaţie să vină la Marele Stat Major pentru a stabili un acord şi un plan de urgenţe în livrări; aceasta, sub conducerea Oberquartiermeister General Wagner, va veni săptămâna viitoare. Antonescu era încruntat şi după ce ultima veste l-a mai putut linişti, îmi spune că-i va telegrafia şi-mi cere să văd telegrama, dar „trebuie să stăruieşti când te întorci că fără sprijinul lor de mari unităţi blindate şi de întărire a apărării antiaeriene nu vom putea ţine frontul".

A urmat o conversaţie asupra lucrului interior, primirea, relaţii, impresii; el încheie cerându-mi să dau toate datele la Marele Stat Major care să pregătească lucrările cu delegaţia germană; mă întreabă când plec şi răspund că de îndată ce lucrările acestea se iniţiază, astfel ca să plec la OKH şi joia următoare să aduc delegaţia militară la Bucureşti. Această pregătire a durat mai mult din cauza scepticismului ce domnia la Marele Stat Major izvorâte din tărăgănările recente ale naziştilor la asemenea tratative.

31.III la general Sănătescu

Seara am avut o lungă întrevedere cu general Sănătescu, informându-l asupra celor trăite patru zile în Germania şi am insistat asupra:

- Ungariei, ocuparea militară şi comandantul ei von Greiffenberg;
- generalului Schörner Ferdinand, „taurul", comandant de mână forte!!

I-am atras atenţia asupra lui von Greiffenberg care îi era necunoscut, dar nici nu prea a luat în seamă când în zilele trecute i-am vorbit despre el.

I-am vorbit detaliat despre Schörner care va veni a doua zi şi şi-a arătat dorinţa specială să se prezinte regelui; i-am opiniat să-l primească la palat cu cel mai fastuos ceremonial, la care este sensibil, dar am socotit că ar fi bine ca prezentarea la suveran să fie amânată. Din nou i-am cerut să cunoască, să cultive şi chiar să-şi apropie personajele germane, subliniind pasajele din naraţiunea mea unde cunoştinţele vechi m-ar fi putut ajuta neaşteptat de eficace. Despre delegaţia germană pe care o voi conduce la Bucureşti, se interesează.

I-am detaliat şi raţionat astfel (citez după notele de atunci):

„Dacă îi aduc (pe aceştia) va fi o mare reuşită, fiindcă după rangul lor (funcţia) vor trebui să răspundă la cererile noastre, onorând vizita aceasta de mare importanţă. Dacă nu se va da urmare cererilor ar rezulta că:

- sau nu au încredere în noi;
- sau nu mai au de unde, adică potenţialul de război este slăbit.

În prima ipoteză, atenţia tuturor se impune, dar fără grabă;

În a doua ipoteză, de asemenea nu trebuie să ne grăbim, fiindcă represaliile vor putea fi foarte dure şi sângeroase, dacă se află ceva despre pregătirile noastre.

În eventualitatea că cererile noastre vor fi acceptate şi livrările efectuate, înseamnă că o prăbuşire imediată nu se poate sconta, deci iar atenţie, şi să nu ne grăbim. Conchid, atenţie, chiar atenţie mărită şi nici o grabă". Remarc îngrijorarea mare a lor în aşteptarea debarcărilor aliate pe continent.

Sănătescu m-a ascultat liniştit şi vădit interesat, dar poate încurcat de frânarea pe care o puneam la o mai precipitată acţiune. M-a asigurat de primirea lui Schörner de a doua zi. El pare mulţumit şi o exprimă, şi-mi cere să-l mai văd înainte de plecare.

Am subliniat să păstreze cel mai desăvârşit secret, micile însemnări să nu transpire nimic, ele ar putea fi foarte periculoase. Adaug că în situaţia mea unde mă aflu, sunt suspectat, sunt supravegheat, iar această misiune pentru care activez nu-mi va aduce ca răsplată lauri şi că mai repede voi culege spini; am convingerea mea cea veche şi aceasta mă îndeamnă să-l ajut ca să fie cât mai bine informat. Eu mă găsesc acolo, precizez aspru, în gâtlejul lupului, din

care nu voi mai scăpa dacă se va produce o divulgare sau o lovitură prematură. Cu asigurările sale, ne-am despărţit cu acelaşi simţământ de încredere şi prietenie, dar şi cu grijă.

General Schörner în România
1 aprilie 1944

A doua zi am condus pe general Schörner însoţit de general Hansen la palat, unde a fost primit cu mare, fastuoasă pompă de mareşalul palatului. Regele era la Sinaia, deci prezentarea lui Schörner se va face mai târziu; de aceea, a fost rugat să semneze în registru. Conversaţia a fost greoaie, nu s-a discutat situaţia frontului şi despre operaţii, ci numai despre dezordinea din spatele frontului pe urma retragerii precipitate. Schörner a dat aceleaşi formale asigurări ca şi mareşalului Antonescu, amintind de directivele date în acest sens de Führer, luându-mă de martor asupra lor referindu-se la şedinţa de lucru când am fost amândoi prezenţi. Sănătescu, mai mult rece, dar liniştit, i-a mulţumit apoi l-a condus cu numeroasa sa escortă în holul registrelor unde toţi au semnat. Cu acelaşi ceremonial, l-am condus pentru şedinţă de lucru la mareşalul Antonescu. Am revăzut pe Sănătescu după vizită care nu a putut spune decât că trebuie să fie atent. Am repetat completând că:

- „dacă întăresc frontul nostru şi ne dau armamentul cerut, înseamnă că mai au mijloace, sunt încă tari, au încredere, deci o prăbuşire a frontului nostru va întârzia, căci ţinând România cu petrolul mai pot prelungi războiul";
- „dacă nu ne dau, înseamnă că potenţialul este scăzut şi atunci scadenţa este aproape"!

Apoi într-o scurtă expunere am subliniat despre marea îngrijorare a tuturor responsabililor de la OKW şi OKH privind aşteptata debarcare a aliaţilor.

La 4-5 aprilie

Pe zi frumoasă, dar târziu zbor cu rapidul avion ce adusese pe Schörner. În avion mi se comunică bombardamente masive aeriene asupra Bucureştilor (4.IV).[62]

Îl văd imediat pe Zeitzler, şi după ce i-am raportat starea de la Bucureşti şi de masivele bombardamente aeriene, stărui în cererea de unităţi blindate, circa 500 tancuri şi de peste 10.000 autovehicule la care trebuie să se mai adauge cele din bătălia de desfăşurare din Podolia; apoi arată situaţia ameliorată pe frontul nostru după care îmi precizează că delegaţia germană va putea pleca şi mă roagă să o însoţesc la Bucureşti.

Mi-au sosit colaboratorii din statul major; i-am instalat în Prusia Orientală lăsând instrucţiuni de lucru cu organele de la Oberquartiermeister privind armamentul şi muniţiile, transport etc.; ajutorul meu, locotenent-colonel Nedelcu Dumitru, rămas cu mine, are această sarcină, iar maiorul Gheorghiu Siminel conduce eşalonul de la „Anna" – Prusia Orientală, şi căpitanul Rosetti-Solescu eşalonul II de la Wünsdorf – ambii vorbeau germana.

A doua zi la OKW (operaţii) cer situaţia; Warlimont marchează îngrijorarea debarcării iminente ca urmare a bombardamentelor aero [din] Franţa şi Italia care au adus o încordare; OKW nu consimte a ceda rezerve pentru Frontul de Est, aşa cum cere insistent OKH; Heusinger arată presiunea sovietică [la] nord de Nistru, iminenta pierdere [a] Tarnopolului; el subliniază nenorocita strategie a războiului „pe două fronturi", în realitate, spune el, „pe multiple fronturi", îmi precizează că Armata 1 Blindate s-a putut desprinde din încercuire retrăgându-se spre vest, noul comandant al Grupului de Armate Ucraina de Nord, general Model W.[63]

---

[62] Bombardamentele anglo-americane s-au urmat sistematic şi asupra regiunii petrolifere din raţiunea provocată de Hitler ca să se menţină forţe româneşti (7 divizii). Totuşi, Hitler a fost nevoit să ordone evacuarea tuturor forţelor din Crimeea sub presiunea gravă a atacurilor violente sovietice; trupele noastre au avut cele mai mari pierderi cum numai la Don şi la Stalingrad s-au mai produs.

[63] După aprinsa discuţie cu Hitler – ultimele zile din martie – Manstein obţine forţe din rezerva de vest, pentru a întări Grupul de Armate Ucraina de Nord. Dar el este demis la comandă. Obsesia debarcării

După-amiază, revin stăruitor cu cererile principale la general Zeitzler care îmi face o bună argumentare politico-strategică privind încercarea sovietică de a rupe România de Germania, dar sus, la OKW (subînţeles Hitler) este altă părere de teama unei debarcări aliate hotărâtă la Teheran-Cairo şi care este iminentă; informaţii confirmă – spune el – că România este vizată apoi adaugă că pentru a răspunde telegramei lui Antonescu şi pentru a-l linişti, colonel Brandt va zbura la Bucureşti odată cu delegaţia Wagner. Mă asigură că nu se va neglija frontul nostru în curs de consolidare, va trimite două brigăzi de Sturmgeschütze-Selbstlafettekanone = artilerie de asalt şi moto (Schweren Waffen = arme grele).

4. A doua întoarcere la Bucureşti 6-9.IV

9 aprilie

Plecarea timpurie cu avionul rapid permite sosirea [la] Bucureşti a delegaţiei înainte de amiază şi începerea lucrului la Marele Stat Major imediat. Ea este a lui OKW şi cuprinde:

- general Wagner, şeful delegaţiei şi atotputernicul pentru armamente, materiale;
- general Stieff, direcţia organizare;
- general Dr. Handloser (?)[64], inspector gral sanitar;
- colonel Brandt, emisarul lui Zeitzler;
- maior von Hinckelday, secretar.

Raportul ce fac la această a doua întoarcere cuprinde:

a. La OKW şi OKH îngrijorare mare pentru debarcare nouă a Aliaţilor şi deschiderea unui „al doilea front activ la vest".

b. Întărirea Grupului de Armate Ucraina de Nord cu forţe din rezerva de la vest spulberă speranţa întăririi frontului românesc; generalul Zeitzler, favorabil, a promis numai unităţi de arme grele şi se va putea retrage din Crimeea.

---

aliate era atât de mare încât OKW (Keitel şi Jodt) s-a opus ca să se slăbească Frontul de Vest. De această întâlnire a beneficiat mai apoi (aprilie – mai) succesorul său, general Model Walther; din această cauză, Zeitzler n-a mai putut obţine întărirea frontului românesc. Am auzit de general Model încă din 1942 (Poltava) când trebuia să ia comanda după Schubert (Armata a 11-a), apoi în 1944 (Berchtesgaden). Era un vechi comandant de blindate unde s-a distins. L-am cunoscut la OKH unde ofiţeri şi generali de sub comanda sa mi l-au descris. Era o statură mijlocie, bine legat, vioi, energic, aspru, foarte pretenţios, clarvăzător, rezolut, uneori repezit, meticulos, sâcâitor, deseori coborând la subalterni iritându-i; purta permanent monoclu. Era socotit nazist mai mult ca să parvină decât din convingere. S-a distins pe Frontul de Est în Prusia Orientală, la Moscova, la Riev şi Orel; s-a distins ca comandant al Armatei a 9-a. După ce a luat comanda Grupului de Armată Ucraina de Nord a fost avansat mareşal dând dovezi de un aprig şef ceea ce l-a mulţumit pe Hitler. Între mulţi mari şefi la OKH am auzit părerea că faţă de von Manstein sau von Kleist era „abia un bun Ersatz" = înlocuitor. Nu a stat mult la această comandă; în iulie 1944, după accidentarea gravă a lui Rommel, este trecut la comanda Grupului de Armate B pe Frontul de Vest. Acest grup de armate era rău famat, mai ales după atentatul contra lui Hitler. Mareşal Model, având ca şef de stat major pe acelaşi general Speidel, a venit cu ordin sever de la Hitler „să taie în carne vie". Am aflat la OKW că acesta a fost debutul la vest al noului comandant şi a avut rezultate penibile. Era uşor să se întrebe oricine dacă la un comandament atât de mare se putea conduce cu astfel de ameninţări şi lipsă de încredere; vechiul solid spirit german era minat iremediabil. Pentru cei ce aflam asemenea veşti, demoralizarea era aceeaşi. În iulie 1944, am raportat-o alarmat. După 1945, despre Model nu s-a mai auzit nimic; n-a lăsat nimic scris.

[64] (S.M.) Generalul Gârbea a notat corect numele acestui medic, Siegfried Adolf Handloser (1895-1954), doctor, prof.dr.med., general colonel, şef al Serviciilor Medicale ale Forţelor Armate Germane şi ale Waffen-SS în timpul celui de-al doilea război mondial. Acesta a fost condamnat de Tribunalul de la Nürnberg în procesul medicilor acuzaţi de crime de război la închisoare pe viaţă, ulterior pedeapsa fiindu-i redusă, http://nuremberg.law.harvard.edu/php/docs_swi.php?DI=1&text=medical (accesat la 10.IX.2012).

c. General Schörner preia sub comandă Misiunea Militară Germană Hansen şi răspunderea [pe] întreg teritoriul României, dar Misiunea Aero şi Navală Germană depinde de OKW; şeful delegaţiei, general Wagner, are puteri depline de tratative pentru remedierea acestei organizări teritoriale, hibridă şi defectuoasă.

Antonescu şi Şteflea sunt foarte dezamăgiţi. Arăt că Zeitzler mi-a promis ferm că va trimite două brigăzi artilerie moto, apoi despre divizii blindate mi-a spus că are speranţe să trimeată două divizii după 15 aprilie.

La general Sănătescu
8 aprilie

Lucrul intens şi cu spor al delegaţiei general Wagner nu mi-a îngăduit să abordez pe general Sănătescu pe care l-am orientat complet subliniind că Schörner are comanda pe toată ţara şi că pericolul debarcării aliate a ajuns o obsesie la OKW, ca şi la OKH. Conchid şi-i spun pentru prima oară că el nu va putea întreprinde nimic cu şanse de reuşită mai înainte de a se deschide al doilea front al Aliaţilor, deci după o masivă şi reuşită debarcare pe continent, care să uluiască pe germani şi după angajarea rezervelor naziste.

Sănătescu este tăcut, vizibil frământat de gânduri, pesimist privitor la apărarea Moldovei şi-mi spune: „evenimentele ne vor surprinde"! Repet că această debarcare reuşită este cel puţin prima condiţie pentru noi să putem să ne desprindem din încleştarea nazistă; şi adaug că plec în Germania a doua zi cu ordinul expres al lui Antonescu să stărui la disperare pentru a aduce două divizii blindate pe frontul nostru. Dacă nu obţin nimic, mă întorc repede.

Din nou în Germania, 9-13.IV

Vorbe! Vorbe! Prima ameninţare scrisă la OKH

Sunt din nou în Germania. Am stat numai 4 zile şi am bătut la toate uşile pentru întărirea frontului, dar în zadar. Delegaţia germană s-a întors mulţumită, fiindcă cererile de materiale s-au perfectat, s-a încheiat un plan pe care – spune general Wagner – l-a dat în execuţie. Acesta mă şi ia într-una din zile la o ascensiune-teleferic; îmi arată „schitul" lui Hitler cocoţat pe Watzmann şi-mi vorbeşte de „pacea care trebuie să vină altfel ne nimicim". El voia să mă scoată din pesimismul meu. Sunt peste două săptămâni de când tot cer fără rezultate pozitive. Planul livrărilor este un plan, abia început şi până la virtuala execuţie mai poate dura.

Hotărăsc să mă întorc la Bucureşti ca să se ia o hotărâre care mă depăşeşte. Dau ordin de pregătirea avionului.

În după-amiaza zilei, după telefon de la Bucureşti, şi după repartizarea lucrului la ajutoarele mele, redactez o „notă scrisă" pe care o semnez în numele comandamentului român şi pe care prin maiorul von Hinckelday o dau către ora 22, adresată generalului Zeitzler aflat în şedinţă cu Hitler.

Această notă scris cuprindea două puncte:

1. „Dacă trupele române din Crimeea nu sunt retrase pentru a fi aduse să apere Moldova-Basarabia, toată răspunderea pentru pierderea lor, ca şi pentru ce se va întâmpla rămâne asupra OKW – comandamentul suprem german".

2. „Dacă nu suntem ajutaţi ca să întărim frontul român şi apărarea ţării, iar frontul din Moldova se prăbuşeşte, se vor produce în România, evenimente militare şi politice de cea mai covârşitoare importanţă".

A doua zi la ora 7 am plecat la Bucureşti.

5. Efectul notei cominatorii la Bucureşti: general Şteflea, mareşal Antonescu. Întoarcerea în ţară – a III-a, 14 aprilie.

Am voit să plec cât mai timpuriu, dar vremea ploioasă şi ceaţa [de] sub Alpi ne-a întârziat; îmi făceam ideea că nota mea predată în ajun ar fi putut indispune pe cei de la OKH care ar fi oprit zborul! Escala la Viena cu oprirea din cauza ceţii o atribuiam aceleiaşi temeri. Abia la ora 13 am sosit, şi direct la Marele Stat Major, am dat raportul lui Şteflea predând „nota" (copia germană şi traducerea ei). În spate, peste umăr citea şi primul subşef al Marele Stat Major, general Arhip[65] care îmi lansează: „ţi-ai depăşit misiunea"; Şteflea tare aprins încuviinţează: „da, da... ţi-ai depăşit-o, nota este tare, gravă...". „Dacă mă dezavuaţi, eu nu mă mai întorc la Berchtesgaden", am răspuns imediat completând: „M-aţi încălecat cu sila pe cel mai nărăvaş armăsar şi de aproape trei săptămâni îmi tot ordonaţi să cer! să cer!... şi nu obţin nimic important şi eficace!" General Şteflea mă priveşte şi scurt, „plecăm la mareşal", care ne primeşte imediat, de faţă fiind – ca întotdeauna la chestiunile militare – colonel Davidescu Radu. Antonescu primeşte scurtul meu raport şi-i predau „nota" s-o citească. După primul punct privitor la retragerea trupelor din Crimeea, mă întreabă ca pentru confirmare: „ai scris D-ta asta?" şi răspund clar: „exact aşa!" Şedea într-un fotoliu adânc în afara biroului de scris, şi când am socotit că a terminat, spun hotărât că dacă: „mă dezavuaţi, eu nu mă mai întorc la OKW!". El sare din fotoliul său cel adânc, exclamând şi repetând: „nu! nu dezavuez nimic şi pe nimeni; te întorci şi totdeauna să le vorbeşti aşa, răspicat, să înţeleagă că nu putem fi duşi cu vorba şi cu promisiuni goale!!" General Şteflea era uşurat; şi mai apoi tuturor li s-a părut foarte natural acest protest din „nota cominatorie".[66]

În audienţă prelungită, am detaliat îngrijorarea până la teamă, ce am putut să întrezăresc la OKW şi la OKH, pentru debarcarea Aliaţilor şi deschiderea celui de-al doilea front; am subliniat că la OKW, ca şi la OKH aceasta s-ar baza pe informaţii proaspete, verosimile; se presupune că acest al doilea front ar putea fi în Franţa de nord sau sud (este mai probabil în Mediterană), ca şi în Balcani, ceea ce impune păstrarea de multe mari unităţi în peninsulă; Antonescu urmăreşte foarte atent expunerea mea şi adaugă că debarcarea în Balcani ar urmări atragerea Turciei în coaliţie şi deschiderea comunicaţiilor pe apă, ceea ce ar ajuta foarte mult Rusia, dar se întreabă: „este aceasta un al doilea front??".

Apoi arăt starea de tensiune dintre OKW şi OKH pentru folosirea rezervelor generale; organizarea comandamentului s-a dovedit defectuoasă acum când situaţia a devenit critică şi care curând se poate înrăutăţi; fiecare din cele două organe de comandament îşi păstrează forţele pe teatrele de operaţii unde îşi au răspunderea; şi manevra lor întârzie din cauza organizării. Acest defect se simte şi la noi unde linia Bucureşti-Ploieşti-Braşov desparte zona operaţiilor care intră în răspunderea Grupului de Armate Schörner şi OKH, iar restul României depinde de OKW prin Misiunea Militară Germană general Hansen, aşa cum recent (9.IV.1944) s-a statuat cu general Oberquartiermeister Wagner. Adaug că mai sunt şi alte defecţiuni ale acestei organizări care nu confirmă că naziştii urmează vechiul spirit care a creat geniul organizatoric german.

Închei lungul meu raport cu cererea ce mi-a făcut general Zeitzler de a vizita linia frontului între Prut şi Siret, mai cu osebire Siretul, pentru a vedea starea poziţiilor: ocuparea lor, cazematele, şanţul anticar. Acesta se consideră specialist în bătălia tancurilor şi apărarea

---

[65] (S.M.) Ioan Arhip (1890-1980) a fost un general român care a participar la cele două războaie mondiale. A absolvit Şcoala militară de ofiţeri de infanterie (1909-1911) şi Şcoala Superioară de Război (1920-1922). A fost, pe rând, sublocotenent (1911), locotenent (1914), căpitan (1917), maior (1920), locotenent-colonel (1929), colonel (1935), general de brigadă (1941), general de divizie (1944). A fost comandant secund şi apoi comandant al Diviziei 3 Infanterie (1941-1942), subşef al Marelui Stat Major (1942-1944), comandant al Diviziei 15 Infanterie (1944), Alecsandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *op.cit.*, p. 28.

[66] Această „notă", textul german şi român, a fost pusă de mareşal pe birou, apoi plecând din audienţă, am văzut cum a aşezat-o colonelul Davidescu într-o mapă-carton.

contra lor; în acest scop, mi-a dat doi ofiţeri din care unul este specialist tanchist, colonel Glasing Arthur (?). Şteflea priveşte pe mareşal care spune: „inspecţie"! Eu completez că este bine, fiindcă vor vedea cât de slabă este armarea poziţiilor mai ales cu armament greu, artilerie anticar şi artilerie antiaeriană.

La general Sănătescu, 15 aprilie

A doua zi am avut întrevedere la Sănătescu care după lungă tăcere şi îngândurat îmi spune că am alarmat pe germani cu „nota" arătată", că m-am dezvăluit, că este periculos. Am argumentat că îi cunosc pe germani la care o cerere şi o atitudine umilă nu vor avea niciodată rezultate pozitive; din contră, acţionând răspicat, clar, categoric, îi voi sili să se dezvăluie şi ei, deci voi putea fi prevenit; e mai bine să mă menţin pe linia aceasta.

Sănătescu opiniază că o debarcare a Aliaţilor în Balcani va grăbi deznodământul la noi şi ar fi bine să nu ne lăsăm surprinşi, deci iar grabă. Completează că a raportat regelui care nu vrea să se lase surprins, la care răspund: „mai bine surprins decât grăbit şi prins!" El îmi mai spune pentru prima dată că oamenii politici la noi sunt temători, sunt nehotărâţi şi nu se înţeleg, apoi revine la ideea că evenimentele se vor precipita şi ne vor surprinde nepregătiţi. Îi spun că zbor în Moldova a doua zi, după care mă întorc în Germania; îmi adaugă că va merge şi el să vadă unii comandanţi şi atmosfera frontului pentru a raporta regelui.

La întoarcerea din Moldova am lăsat un raport scris la Secţia Operaţii unde subliniam că cei doi ofiţeri germani s-au convins *de visu* că frontul este ocupat de trupele române cu efective mari, că sectoarele sunt relativ largi, că şi cazematele sunt ocupate, că şanţurile şi alte obstacole anticar sunt puternice, că armarea trupelor ca şi a cazematelor este slabă mai ales în arme grele, artilerie anticar şi artilerie antiaeriană; subliniam în raport că voi folosi acest raport la OKH ca să sprijin repetatele mele cereri cu caracter urgent. Şeful Secţiei Operaţii îmi dă un alt argument pentru urgenţă în cererile noastre; reluarea ofensivei sovietice în jur de 1 mai este foarte posibilă, dar fără blindate, fără artileria cerută şi alte arme grele, nu voi putea rezista cu succes. (Ziua 1 Mai se considera onorată şi sărbătorită în URSS, deci ar fi fost posibil un atac general în cinstea acestei zile). General Şteflea a subliniat acest pericol de 1 Mai, cu zece zile înainte.

La OKH şi OKW, 19-27 aprilie

Cu* general *Zeitzler

După cinci zile de absenţă şi de la predarea „notei cominatorii", am fost primit în scurtă audienţă la general Zeitzler. El primise pe însoţitorii mei la front care i-au raportat cele văzute. Era satisfăcut şi m-a asigurat că în prima urgenţă armamentul greu va fi trimis în cursul săptămânii. Mă asigură să nu fie disperat mareşalul şi generalul Şteflea că apărarea frontului român ar fi neglijată; mă angajează a doua zi la o mai lungă convorbire privind trupele din Crimeea, asigurându-mă că evacuarea nu va întârzia, fiindcă Armata Roşie a invadat peninsula (Kerci şi Eupatoria) de 7 zile!! El îmi exprimă felicitări pentru bravura şi angajarea personală a generalului Şteflea care în zona Târgu Neamţ şi Piatra Neamţ a restabilit ordinea şi a consolidat frontul. Confidenţial, îmi adaugă că două divizii blindate cu dotare redusă vor fi aduse în Moldova pentru recompletare cu materialul deja dirijat spre Roman. Comandanţii şi cadrele sunt foarte bune; este vorba de Divizia Blindate „Grossdeutschland"[67] comandată de general Baron von Manteuffel. Deci sunt mari unităţi încercate, dar cu pierderi, aduse pentru refacere, constituind o primă rezervă.

---

[67] (S.M.) Unitatea de elită prin excelenţă a Wehrmachtului, foarte bine dotată, având la activ numeroase victorii pe front, aflată în acel moment în refacere. Originile sale sunt trasate până în anul 1921. A fost condusă de general Hasso-Eccard Freiherr von Manteuffel între lunile februarie şi august 1944.

Generalul Zeitzler este mai puţin alarmat de ameninţătoarea debarcare, dar recunoaşte că manevra rezervelor este îngheţată. În schimb, la OKW toţi şefii cei mari sunt oprimaţi de îngrijorare.

Convorbire cu general Dr. Speidel H., aprilie 1944

În această atmosferă grea am văzut de două ori pe general Speidel Hans[68] chemat (pentru ordine şi nouă misiune) la OKW. El este destinat şef de stat major la Grupul de Armate din vest comandat de vestitul mareşal Rommel. Cunoşteam pe Speidel din Caucaz de la Armata 17 general Ruoff (toamna 1942) şi era foarte mirat că mă întâlneşte la OKW. Era recunoscut ca foarte rezervat, tăcut şi abil în a purta discuţii; avea studii superioare, era doctor în filozofie; a fost suspectat după atentatul contra lui Hitler, dar s-a putut strecura graţie calităţilor sale arătate. I-am spus ce rol am la OKW, unde m-a văzut în conversaţie cu general Warlimont şi i-am reliefat grijile noastre majore pentru frontul mişcător din Moldova. Voia să-mi spună cât consideră de întemeiată teama de această aşteptată debarcare aliată. El a vorbit mai deschis şi surâzând îmi precizează: „eu primesc misiune, instrucţiuni şi grija la vest, iar D-ta eşti cu faţa la est; nu vom colabora: eu zbor mâine spre Franţa, voi avea enorm de lucru şi pe o lungă durată, atât de lungă, încât nu-ţi vine să crezi că o debarcare s-ar putea produce curând". Opiniez că adversarul nu va tolera acest lung răgaz, după părerea unanimă la OKW. El ridică din umeri. Apoi, gânditor, adaugă că: „defensiva este cea mai grea formă de război, iar dacă se neglijează manevra, ea devine falimentară; armele germane au avut mari succese numai graţie manevrei; apărarea, pas cu pas, cu îndârjire, ne-a făcut să pierdem orice iniţiativă pe toate fronturile; suntem sub legea adversarilor; noi am avut ocazii să manevrăm în retragere, să salvăm forţele, să ne creăm libertatea de manevră şi să manevrăm în cadrul strategic; am pierdut aceste ocazii şi am adoptat defensiva cea mai nenorocită, pe care am practicat-o şi în primul război mondial, fără o concepţie de manevră, de a ne recâştiga libertatea de acţiune, prin retrageri adânci în Rusia; am fi putut activa prin întoarceri ofensive, profitând de greşelile inamice şi de armele noastre rapide; defensiva noastră a urmat postulate politice de prestigiu care ne-au încătuşat şi ne-au paralizat". N-a spus nici un nume, nici un front sau sector, ci numai: „noi", pe „noi toţi", îi considera culpabili, duşi de prestigiu. După 20.VII.1944, mi s-a spus că era legat de Rommel şi va urma soarta lui; este o minune că nu a fost secerat ca mulţi alţii.

Ceea ce mi-a povestit reflecta o nemulţumire, o critică şi cred că şi o dezamăgire. El nu trebuie confundat cu general colonel Speidel W.[69] care era din aviaţie şi a fost şeful Misiunii

---

[68] (S.M.) Hans Speidel (1897-1984) a fost un general german a cărui carieră s-a întins pe perioada celor două războaie mondiale şi a Războiului Rece. A luptat în campania din Franţa în 1940 şi a fost desemnat şef de stat major al comandantului militar în această ţară. În 1942, a fost trimis pe Frontul de Est în calitate de şef de stat major al Corpului de Armată 5, apoi al Grupului de Armate Sud din 1943. În aprilie 1944, a devenit şef de stat major al Grupului de Armate B al feldmareşalului Erwin Rommel (condus apoi de Günther von Kluge) care avea misiunea de apăra coasta atlantică. Naţionalist german şi susţinător al războiului făcut de Germania, Speidel a fost însă împotriva politicilor rasiale germane şi s-a alăturat opoziţiei militare la adresa lui Hitler, în care a început să-l atragă şi pe mareşalul Rommel. A fost arestat de Gestapo la 7 septembrie 1944 şi ţinut prizonier pentru mai multe luni până la eliberarea sa de către francezi. După război, a fost profesor de istorie modernă la Tübingen, a fost apoi implicat în constituirea forţelor militare ale R.F.G. (Bundeswehr) şi a devenit general NATO şi comandant-şef al acestora în Europa Centrală (1957-1963), p. 279-280, 351-354, 471-474.

[69] (S.M.) Wilhelm Speidel (1895-1970) era fratele mai mare al lui Hans Speidel, care spre deosebire de acesta a luat parte la crimele de război din Grecia şi a suferit o condamnare la 20 de ani închisoare. A luptat în ambele războaie mondiale. În timpul celei de-a doua conflagraţii, a condus Luftflotte 1 (1939), a fost apoi şef de stat major al Flotei 2 Aeriene (1940), şef al Misiunii Militare Aeriene (1940-1942), fiind numit apoi la comanda forţelor germane din sudul Greciei.

Aero Germane în România (1940-1942), apoi această misiune a fost dată generalului Gerstenberg Alfred.

Cu general-colonel Guderian

În aprilie 1944, am întâlnit la Berchtesgaden pe general-colonel Guderian Heinz, cu care am avut dese convorbiri la hotel, apoi cu care am lucrat direct de la 20 iulie-21 august 1944, când a avut conducerea OKH. L-am cunoscut la Berlin şi la manevra în 1938; i-am citit cartea şi l-am socotit un inovator şi un mare şef. A făcut primul război mondial la trupe moto şi avea o mare practică de mecanizare. El a conceput principiul că armata blindată şi motorizată trebuie organizată pe mari unităţi (divizie, corp de armată, armată), pentru a fi întrebuinţată în masă pentru ruptura, străpungerea frontului şi dezvoltarea succesului. Hitler a intuit valoarea acestui inovator; i-a acordat mare credit şi a dispus organizarea armei blindate pe mari unităţi. S-a născut la Thorn = Torum (pe Vistula) în Polonia. El face parte din pleiada redusă a prusienilor care dezbrăcaţi de rigiditatea rasei avea o maleabilitate de spirit, cum a fost Bismarck; vorbea franceza cu uşurinţă ca şi engleza; era bine legat, dar de statură potrivită, blond, cu privirea pătrunzătoare ce putea exprima multă amabilitate; era vivace, cu imaginaţie, vorbea deschis, putea fi impulsiv, a ţinut piept cu mult curaj ideilor şi deciziilor greşite ale lui Hitler, uneori nu-şi ascundea critica faţă de Führer; era o personalitate.

A luat parte la toate campaniile ca comandant (sic!) de corp de armată şi armată de blindate. După bătălia Moscovei, decembrie 1941, a fost dizgraţiat şi trecut în „rezerva Führerului”[70], unde a stat fără misiune până în 20.II.1943, când este numit Inspector General al Trupelor Blindate; după atentat este numit (21.VII.1944) şeful statului major general = OKH, misiune pe care a deţinut-o până în martie 1945 când a fost definitiv demis; a decedat în 1953, a fost multă vreme suferind de inimă. L-am revăzut pe acest vestit general la 20.IV; era în funcţia de Inspector General al Armei Blindate; călătorea mult pe fronturi şi în Germania; locuia în acelaşi hotel; depindea direct de OKW. Era iritat şi în vădită tensiune cu general Zeitzler care se socotea un tanchist special. Guderian considera pe aceşti: „Stăbleri tankişti” impostori[71], care din „hârţoage” nu puteau avea practica de tanchist.

Îl cunoşteam de mulţi ani (1938). I-am vorbit de necazurile noastre, de Armata 1-a Blindate, apoi i-am spus de „nota cominatorie” dată lui Zeitzler, precizând că România „nu mai poate ţine alianţa cu Germania” dacă frontul din Moldova se va prăbuşi. Nu a spus nimic, dar m-a privit pătrunzător.

Recules, reia conversaţia noastră ce a purtat asupra acestei arme. El, bucuros de revedere şi după şase ani de când îl cunoscusem la manevră în ascensiunea sa, mi-a arătat interes şi multă amabilitate. El mi-a vorbit despre „armele noi” de care am auzit şi parţial am văzut la Cursul de Comandament; aceasta l-a încurajat să-mi precizeze că armele noi ce am putut vedea erau minore şi aveau cel mult un efect tactic; despre armele noi, majore, pe care se scontează efecte şi rezultate strategice, nu se poate vorbi fiindcă se păstrează un secret sever, explicabil în timp de război, asupra căruia numai o foarte mică minoritate ar putea avea o idee mai mult sau mai puţin precisă. Dar mai interesantă este părerea sa asupra rezultatelor strategice cu aceste „arme noi majore” pe care le consideră cu scepticism din două motive: punerea lor la punct va mai cere timp fiindcă bombardamentele adversarilor sunt tot mai nimicitoare şi mai eficace; al doilea motiv este greutatea ce-a trăit-o ani la rând cu „arma

---

http://de.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_Speidel_(General) (accesat la 10.IX.2012).

[70] Prin „Rezerva Führer-ului” se înţelegea acel corp de ofiţeri şi comandanţi cărora li se lua comanda, dar erau susceptibili de întrebuinţare viitoare. Ei făceau parte din „armata din interior” comandată de general Fromm.

[71] Aluziile sale erau la adresa gralului Zeitzler care a funcţionat multă vreme în statele majoare de M.U., dar nu a avut comandă efectivă de blindate.

blindată" până a ajuns la stadiul de organizare şi de întrebuinţare care a dat rezultatele pozitive cunoscute. Apoi se întreabă cu îndoială dacă războiul în desfăşurarea lui va îngădui ca armele noi să-şi spună cuvântul decisiv? Cuvântul acestui încercat comandant şi părerea lui, chiar sub forma străvezie a îndoielii, trebuie luat cu tot interesul şi cântărit ca un preţios avertisment. El completează ideea sa „că atmosfera liniştită din adâncile văi ale Alpilor, ca şi cea din secularele păduri din Prusia Orientală pot să dea o falsă speranţă; pustiitoarele bombardamente din Germania, care se vor înteţi, vor reduce treptat potenţialul nostru şi toţi cei de la vârfuri ar trebui să facă mai des călătorii în Germania. Mai înainte am vorbit că Hitler se arăta des poporului şi armatei, partidului, înainte de război sau în prima parte a lui; acum este tot mai obosit şi nu se mai arată nici măcar la comandamentele mari; el completează ideea că singularizarea şi izolarea de popor şi de armată a înalţilor comandanţi le deformează perspectiva şi judecata. Langajul său deschis mi l-a ţinut în atmosfera de la OKH, fiindcă se considera ca un ostracizat şi fiindcă m-a cunoscut cu atâţia ani mai înainte la Berlin, la manevre şi în Cehoslovacia; în 1939, am încercat să obţinem o cotă din blindatele – zestrea cehoslovacă capturate la 15.III.1939; multe piese uşoare ce nu interesau pe generalul Guderian, ar fi putut fi cedate, dar s-a opus categoric Statul Major Economic. Apoi faptul că am urmat „Cursul de Comandament" condus de generalul Brennecke, colegul şi prietenul său, l-a încurajat să-mi vorbească deschis despre „armele noi", făcând comentariile arătate. Despre aceste arme noi se vorbea des la OKH cu tot mai multă insistenţă, cu mari speranţe, dar fără vreo precizare.

Întors de câteva zile din ţară am oferit la OKH un dejun celor mai de seamă personaje cu care lucram, care mă informau şi de la care mai aşteptam asemenea sprijin. Puternicul avion de bombardament mi-a îngăduit să aduc ceva alimente, băuturi, dulciuri care puteau da o idee de folclor, de obiceiuri şi de artizanat românesc; dejunul a fost în duminica după paşti cu cortegiul de datini cunoscute.[72] Printre oaspeţi nu am putut avea de data aceasta pe generalul Guderian, plecat în misiune, şi nici pe generalul Zeitzler, ocupat, dar care preţuia o asemenea scurtă petrecere. Am avut în schimb pe adjunctul său, generalul Lindemann. De asemenea, pe delegaţia germană ce condusesem la Bucureşti. Atmosfera a fost destinsă, s-a putut vorbi mai deschis, despre ospitalitatea română, despre delicatesele bucureştene, despre pământul roditor şi despre renumitele vinuri. Trebuie să remarc că în ocazii când vorbirea este mai fluentă şi mai cursivă, criticile oaspeţilor şi interlocutorilor sunt mai deschise şi uneori atât de aspre încât m-am alarmat socotind că ar putea fi o momeală ca a unor agenţi provocatori. Printre aceştia, am aşezat pe tinerii agenţi de legătură ai Ministerului Afacerilor Externe. Se ştia de mult că Ribbentrop nu era iubit de poporul german şi i se atribuiau multe ponoase din cauza sfaturilor sale greşite de nazist îngâmfat, cum şi din cauza aroganţei sale. Aceasta m-a făcut să alarmez pe ofiţerii mei, atrăgându-le atenţia deseori ca să fie rezervaţi şi să se abţină de la orice comentarii, discuţii şi orice părere personală. În situaţia generală cunoscută, le-am spus că schimbări bruşte se pot produce de la un pol la altul. Adjuncţilor

[72] În preajma Paştelui fiind la Bucureşti, mi-a venit idea unei mese-dejun şi am transportat de la Bucureşti toate cele necesare. Mâncărurile cu băuturile au fost cele de sezon, inclusiv ouă roşii. Vinul alb era un risling german cultivat în România care deşi tânăr a dat completă satisfacţie; în pământul şi soarele nostru el era mai aromat şi nu atât de aspru ca cel original. Oaspeţii germani nu au recunoscut acest vin de origină germană, ţuica aromată a fost tot atât de apreciată. Dejunul a fost organizat şi a decurs foarte bine graţie adjutantului meu, locotenent cavalerie Juncu Gheorghe ajutat de câţiva gradaţi germani din care unul era de specialitate. Locotenent Juncu mi-a fost cea mai bună gazdă. Au fost de mare efect mai ales ouăle roşii (de raţă, gâscă); delicatesă rară şi scumpă la mesele oficiale în vremea de pace, erau ouăle răscoapte de pescăruşi = Möweneier! Acest ou este foarte mic şi nu atât de gras ca cel de raţă; ouăle de raţă-gâscă nu se mănâncă din utilitarism, fiindcă un ou produce o gâscă, deci cu randament de hrană mult superior unui ou. Cozonacul dar mai ales tradiţionala pască de datină i-a făcut să cunoască acest aspect al folclorului şi obiceiului românesc.

mei cum şi adjutantului le-am spus precis că în aceste schimbări şi răsturnări posibile: „noi putem trece de la starea majoră prezentă în OKH, la starea minoră, mizeră, într-un lagăr de prizonieri; fără preaviz, prevestire, de la o zi la alta". De asemenea le-am cerut să se ferească şi să observe orice agent, persoană, oricât de neînsemnată, care li se pare suspectă; să fie convinşi că până şi rufele noastre murdare pot fi cercetate de spionajul german şi de agenţii lui – şi am precizat numele – Himmler.

În cererea mea fără răgaz de noi forţe m-am adresat generalului Lindemann, care putea să dea o explicaţie mai precisă la statornica tărăgănare. Acesta îmi răspunde foarte simplu: „de unde să dea dacă n-au; organizarea se zbate şi face toate artificiile ca să reorganizeze diviziile pierdute sau să completeze pe cele decimate". Replic, fără aşteptare, cum s-au putut găsi luna trecută 11 divizii de infanterie cu care s-a făcut ocuparea Ungariei (numărul mi-a fost dat chiar de el); cu surâs amar îmi răspunde că acelea erau sferturi de divizii sau şi mai reduse; ele se recompletează şi primesc arme acolo unde sunt dislocate pentru ocupaţie. Apoi îmi precizează că: „lipsurile sunt atât de mari încât disputa între OKH şi OKW este chiar şi pe batalioane scheletice. Ungaria a intrat în zona operaţiilor, deci în răspunderea lui OKH, drept pentru care OKW şi-a retras batalioanele de poliţie din Ungaria de sud şi le-a trecut în Iugoslavia unde rezistenţa şi sabotajele au devenit tot mai virulente; nu a mai fost cu putinţă să fie reţinute de generalul von Greiffenberg cu toate cererile şi insistenţele lui OKH. Mareşalul Keitel a refuzat şi a interzis ca asemenea cereri să mai fie supuse Führer-ului. De unde deci să mai se ia divizii pentru frontul român unde se socoteşte că efectivele române sunt de 3 şi 4 ori mai mari ca cele germane. Vor fi trimise – spune general Lindemann, acest prieten al nostru care s-a arătat sincer – în România divizii pentru refacere şi recompletare, astfel ca până la 24-25 aprilie să fie în Moldova 2 divizii blindate, apoi vor urma divizii de infanterie". Am insistat – ca să văd reacţia – să se trimită formaţii sau chiar o divizie SS. El surâde subliniind că cu (sic!) atât mai mult nu se vor trimite trupe SS socotite de elită de care este mare nevoie în Franţa, în Iugoslavia şi chiar în Italia, Polonia, Cehia. Ele sunt cele mai bine armate şi instruite pentru poliţia şi paza teritoriului. El conchide că Germania nu mai poate dura mult şi numai pacea o mai poate scăpa de nimicire. Reamintesc declaraţia de la Casablanca la care el răspunde că aceasta a fost o mare greşeală şi o sălbatică concepţie care nu a slăbit poziţia lui Hitler, fiindcă a amalgamat în jurul său poporul german care ar vrea să se redreseze desprinzându-se de nazism.

El conchide asigurător că înaltul comandant german are tot interesul ca flancul drept sprijinit pe mare să fie cât mai tare la est, pentru a asigura petrolul armatei germane; dacă acest comandament nu intervine cât mai repede este fiindcă n-are rezerve, după uriaşele pierderi şi retrageri continui din 1943 şi 1944.

Această cea mai lungă perioadă de lucru la OKW şi OKH mi-a fost cea mai prielnică din punct de vedere informativ. Desele contacte mi-au confirmat că neîncrederea lui Hitler în Antonescu a fost o realitate în toamna şi iarna 1943 care putea să ducă la o ocupare militară a ţării; în atare cunoaştere, am cântărit [ca fiind] mai grele cuvintele lui Keitel, arătate mai înainte, care demonstrau că o primejdie a planat asupra noastră. Aceste contacte mai dovedeau că o nemulţumire a început să-şi facă drum contra conducerii politicii şi a războiului.

Dintre aceştia, un fost politician, ofiţer de rezervă, un mare mutilat de război, adjutantul generalului Wagner, căpitan Schöltz (?), era atât de manifest şi făţiş în exclamaţiile şi părerile sale, încât ascultătorii germani interveneau să-l domolească. Începusem să cred că asemenea aluzii şi exprimări nu mai puteau fi „provocări" pentru mine; ele se însumau cu cele ale diplomaţilor tineri şi aprinşi ce făceau legătura la OKH cu Ministerul Afacerilor Externe. Dar cel mai caracteristic a fost generalul Fellgiebel, care după mai multe convorbiri ajunsese să-mi declare că ajutorul României ca şi orice alt presupus ajutor nu mai pot salva Germania de la prăbuşire; numai o rapidă încetare a războiului o poate salva. Importanţa acestui personaj

dădea greutate covârşitoare acestor afirmaţii. La atentat el a avut un rol important, a sfârşit ca toţi conjuraţii, iar eu am înţeles cât de profundă era nemulţumirea contra lui Hitler, dacă şi la Comandamentul Suprem German se fermenta o răsturnare a dictatorului.

Toate acestea mă făceau mai atent şi mai alarmat, începând a mă crede tot mai spionat şi pândit, iar îngrijorarea mea pe mai multe planuri se transformase în temeri. Presupuneam că spionajul şi S.D. trebuie să cunoască aceste critici sau cel puţin să bănuiască şi ca atare toţi cei [angajaţi] în convorbiri, ca cele desfăşurate, să fie suspectaţi. Începusem să bănuiesc sau chiar să observ această pândire a noastră a tuturor. După această constatare, teama ce mă cuprinsese nu mai m-a părăsit. Nu pregetam să fac atenţi pe subalternii mei ca să fie foarte rezervaţi şi să observe supravegherea sau pândirea lor.

La Otto Dietrich, şeful Serviciului Presei

În această perioadă l-am abordat pe Dr. Otto Dietrich, apoi i-am vorbit de mai multe ori. Îl cunoscusem la Berlin din 1937-38 când era considerat ca un marcant nazist, Secretar de Stat al Presei. În 1944, deţinea acelaşi oficine şi depindea direct de Hitler căruia îi era apropiat şi devotat încă de la München (1923). Lucra direct cu Ministerul Propagandei, dar era în duşmănie aprigă cu von Ribbentrop căruia îi atribuia în mod făţiş mari greşeli politice la care l-a îndemnat pe Führer. El fusese invitat ca oaspete la ambasada română în 1937-38 şi considera România ca ţara cea mai dotată care „să completeze Germania".

Contactele s-au purtat numai asupra situaţiei Frontului de Est şi era de acord – cum îi spusesem – că numai încetarea războiului ne mai poate salva de nimicire. Am făcut aluzie la importantul său rol pentru încheierea păcii; răspunsul său privind tratativele de pace era foarte sceptic: „unde să-i găsim pe aceşti negociatori" şi a pomenit de faimoasa „declaraţie de la Casablanca".

Acesta nu trebuie confundat cu Dietrich Sepp[73], un alt şi mai înverşunat nazist, tot aşa de apropiat şi cu mult credit pe lângă Hitler. Despre acesta s-a pomenit de mai multe ori la Berchtesgaden şi am aflat cu mare îngrijorare că el ar putea fi trimis cu marea unitate[74] ce comanda ca să asigure spatele frontului în Polonia (Galiţia) şi în Moldova. Avea gradul de general, a comandat unităţi militare din garda personală a lui Hitler – „Leibstandarte" – şi se afla în aprilie-mai 1944 dislocat în Italia. Se zvonea atunci că avea un rol important de poliţie cu aspre planuri şi sancţiuni în această ţară „trădătoare", ba chiar era plănuit ca împreună cu alt general SS, Wolff[75], să facă anumite presiuni de arestare a Papei, considerat duşmănos pen-

---

[73] (S.M.) Generalul Josef (Sepp) Dietrich (1892-1966) s-a remarcat prin bravura de care a dat dovadă în luptă în timpul Primului Război Mondial. A fost unul dintre cei mai timpurii asociaţi ai lui Hitler. A constituit pentru acesta un fel de gardă special (Leibstandarte) în 1933, devenită ulterior o formaţiune a Waffen-SS, Leibstandarte Adolf Hitler. Aceasta a fost angajată în cele mai multe dintre marile bătălii ale celui de-al doilea război mondial, ulterior fiind ridicată la statutul de Corpul de Panzere SS. Din decembrie 1944, Sepp Dietrich a condus Armata 6 Panzere (devenită mai târziu SS) care a fost angajată în bătăliile din Ardeni, Ungaria şi Austria (ultima i-a şi adus demiterea). A primit sentinţă de condamnare pe viaţă în 1946, aceasta fiind redusă ulterior, „Dietrich, General Josef («Sepp»)" The Oxford Companion to World War II. Ed. I. C. B. Dear and M. R. D. Foot. Oxford University Press, 2001. Oxford Reference Online. Oxford University Press. Turku University. 10 September 2012 http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t129.e478.

[74] Sepp Dietrich comanda cea mai tare divizie SS în Italia.

[75] (S.M.) Karl Friedrich Otto Wolff (1900-1984) a luptat în ambele războaie mondiale, câştigându-şi o tristă notorietate în timpul celei de-a doua conflagraţii când a ajuns SS-Obergruppenführer şi general SS. A fost şef al statului personal al Reichsführerului Heinrich Himmler (din 1937 devenise al treilea în comandă din întregul SS) şi ofiţer SS de legătură cu Hitler, apoi adjutant SS al guvernului republican fascist al lui Benito Mussolini şi comandant suprem al tuturor forţelor SS din Italia. Anumite surse vorbesc despre un ordin al lui Hitler de răpire a papei Pius al XII-lea, dar se pare că în colaborare cu trimisul german la Vatican, Ernst von Weizsäcker, a reuşit să evite aducerea acestuia la îndeplinire. O

tru Hitler. Acest Sepp Dietrich, vechi nazist, bavarez vorbăreţ, a socotit toate aceste planuri de represalii, de pedepsire şi de capturare a Papei drept: „o absurditate, sau noi bluf-uri pricinuite de insomniile lui Hitler!". Avea obiceiul să vorbească şi să critice în auzul tuturor; el a refuzat să plece din Italia pe alte fronturi unde unitatea sa de poliţie şi-a învăţat bine rolul, iar slăbirea poliţiei poate să răstoarne destul de dificila stare din peninsulă.

Din aceste contacte am desprins clar două idei importante şi de reţinut:

- Şeful presei naziste socoteşte că nu se mai găsesc negociatori care să trateze cu naziştii şi că rămâne activă, ameninţătoare „declaraţia de la Casablanca";

- Trupele disponibile SS de poliţie pentru a fi trimise în România sau Polonia (Galiţia) nu sunt.

În această ultimă decadă, general Zeitzler a reuşit să desfăşoare? şi să facă apte de angajare două divizii blindate („Grossdeutschland" şi „Totenkopfhusaren[76]"), alte divizii de infanterie sunt sosite, ca şi armele grele. Aceste străduinţe, cum şi continua alarmă dată de OKH pentru frontul din România la repetatele şedinţe de lucru, au putut să indispună OKW-ul, dar Zeitzler explica că aceasta a fost şi mai înainte, iar psihoza debarcării aliate a putut să o accentueze.

Şedinţele de la 24 şi 25 aprilie pentru est se concentrează asupra atacurilor puternice cu tancuri la Siret-Târgu Frumos şi pe Nistrul inferior. Rezultatele sunt considerate mari succese defensive care dovedesc consolidarea frontului românesc, cum şi eficacitatea măsurilor luate de OKH. Aceste atacuri se consideră a fi acţiuni puternice de recunoaştere şi Zeitzler a putut susţine cu succes în faţa lui Hitler că ele ar putea fi preludiul unei ofensive generale cu acelaşi scop politic şi strategic de a rupe România de Germania, de a desprinde flancul drept, puternic sprijinit de un an pe mare şi consolidat pe Carpaţi. De aceea, a conchis el la 25.IV, grija sa de a întări acest front sub conducerea energică (general Schörner) este o asigurare pentru „noi şi pentru aliaţii noştri", adică România. Discuţiile s-au continuat.

Pentru plecarea mea la Bucureşti, generalul Zeitzler mă roagă din nou să mă duc pe front, mai ales în Moldova, să văd cum a decurs lupta defensivă victorioasă de la Târgu Frumos şi cu slăbiciunile de pe colinele de la Târgu Neamţ. (Divizia Vânători de Munte a generalului Cămăraşu M.).

În după-amiaza [de] 26.IV am interpelat pe generalul Warlimont asupra situaţiei generale şi am opiniat că îngrijorarea de „debarcare a aliaţilor" poate fi o exagerare până la o psihoză. El răspunde că totuşi ea este o realitate: o hotărâre a aliaţilor este luată în mod sigur privind un al doilea front, [constituit] prin debarcări, pregătiri sunt în curs şi anume bombardamente aero masive, pe zone întinse care au cuprins Ungaria, România şi Balcanii; informaţii care se întretaie abundă; luptele rezistenţei în Franţa şi în Iugoslavia sunt foarte virulente. Întreb dacă absenţa lui Hitler la unele şedinţe este legată de această teamă; el răspun-

---

coincidenţă stranie a fost şi boala sa în momentul intrării trupelor aliate în Roma, care a condus la imobilizarea apărării germane. A acţionat în 1945 în colaborare cu Himmler pentru ieşirea Germaniei din război pe filieră elveţiană (contacte cu Allen W. Dulles), în final negociind predarea tuturor forţelor germane din Italia. A fost arestat în mai multe rânduri după război ca parte a procesului de denazificare, „Wolff, Lt-General Karl", The Oxford Companion to World War II. Ed. I. C. B. Dear and M. R. D. Foot. Oxford University Press, 2001. Oxford Reference Online. Oxford University Press. Turku University. 10 September 2012
<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t129.e1804>.

[76] (S.M.) Denumirea provine de la trei regimente de husari din fosta armată imperială germană care îşi aveau garnizoana la Danzig şi la Brunswick. Uniforma acestora era de culoare neagră şi aveau ca insignă un craniu pe partea frontală a căciulii. „Totenkopfhusaren" *The Oxford Companion to German Literature*. Henry Garland and Mary Garland. Oxford University Press 1997. *Oxford Reference Online*. Oxford University Press. Turku University. 10 September 2012
<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t189.e5306>

de că au fost acţiuni de stat, vizite care l-au făcut să absenteze la 23-24.IV (duminică şi luni). În Italia luptele sunt în curs la nord de Neapole (spre Cassino în munţi), iar în Iugoslavia sunt sângeroase, multe sabotaje, acţiuni de agenţi, spioni, paraşutări, care ne obligă să fim atenţi. Despre Franţa nu a insistat decât amintind bombardarea comunicaţiilor. Conchide că sunt de aşteptat, odată cu încălzirea pe care o constatăm şi în Alpi, evenimente importante să se producă, deci îngrijorarea nu trebuie să fie considerată cu uşurinţă. Conchide că mai ales OKW [care este] responsabil, trebuie să dea toată atenţia ipotezelor de debarcare pe continent.

6. A patra întoarcere la Bucureşti, 27.IV-3.V

Am găsit la Bucureşti o apăsătoare grijă din cauza bombardamentelor aeriene anglo-americane care au devenit pustiitoare. Lungul meu raport verbal a făcut impresie la mareşal şi la Marele Stat Major mai ales privitor la depresia morală şi pesimismul la aceste superioare foruri, OKW şi OKH, privind aşteptata debarcare, cum şi la soarta războiului; asupra defetismului ce mă impresionase, am fost mai măsurat în raportul meu ca o precauţie faţă de spionajul german asupra căruia aveam experienţa mea de ani, dar rezerva mea era impusă de o infirmare ce-ar putea surveni din afara cercurilor şi a persoanelor ce ascultasem la OKW şi mai ales la OKH. Vreau să am o confirmare ca să pot expune o concluzie sigură şi o prognoză mai aproape de realitate. Am încheiat raportul cu dorinţa de a asista cu cei doi ofiţeri germani la demonstraţia de apărare contra tancurilor care se făcea a doua zi la Tabăra Mihai Bravu (Dadilov), apoi a treia zi voi zbura din nou la front în zona Siret-Târgu Frumos. Antonescu, tot gânditor, îmi spune că va veni şi el la front în Moldova.

Demonstraţia de a doua zi s-a făcut cu mijloace ce erau în uz atât privind racheta = Faustpatrone[77], cât şi aparatele de lansare (două tipuri cu bătăi diferite – un fel de tuburi simple cu vizoare de ochire). Demonstraţia a dovedit eficacitatea acestor arme care demonstrau un triumf al ştiinţelor şi al tehnicii aplicate, dar cu o condiţie: vânătorii de tancuri, armaţi cu asemenea arme noi, trebuia să fie aleşi dintre cei cu curaj şi o fire rară; apoi, ei să aibă o instrucţie desăvârşită; este foarte greu să improvizezi asemenea vânători care să aibă forţa morală cum şi liniştea de a avea răbdare să lase tancul, tancurile, puhoiul de tancuri care năpădesc să se apropie, să-ţi păstrezi liniştea şi să ocheşti de la distanţa mică la care s-au apropiat: 50-10 m. Aceste condiţii absolut necesare, nu cred că s-ar fi putut realiza într-un timp scurt de pregătire a vânătorilor. Ofiţerii germani confirmau că şi vânătorii germani au dat un proces de pierderi de circa 90% al acestor luptători de elită, folosind un mijloc tehnic cu adevărat eficace, dar numai de la mică depărtare.

Trebuie să subliniez că aceste mijloace folosite în câmpul tactic ca şi ceea ce am văzut la „Cursul de Comandament" (1943), nu puteau fi din faimoasele „arme noi", despre care s-a vorbit dar fără nici o precizare şi asupra cărora plana un mister complet; despre acestea am fost întrebat de Şteflea ca şi de Antonescu fără să dau o reală şi precisă relaţie, decât că ele vor avea un efect strategic, capabile să producă o cotitură a războiului. Această singură relaţie mi-au dat-o dintre puţinii zeloşi naziştii ce se credeau mai informaţi. În luna următoare, am abordat tema armelor noi cu general Wagner, presupunând că acesta ar fi putut şti ceva. După ce i-am evocat cele ce aflasem la „Cursul de Comandament" în luna februarie, i-am reamintit de faimoasa artilerie din primul război mondial cu bătaie lungă (150 km); faimoasele tunuri „Dicke Bertha", care au fost un mare succes al tehnicii germane şi care au produs un senzaţional efect moral la bombardarea Parisului. Am adăugat că şi „arma nouă" ar putea fi şi un nou produs de concepţie balistică, dar cu putere şi mai mare din care să rezulte efecte

[77] (S.M.) Sau Panzerfaust 30 klein, aruncător reactiv de grenade antitanc.

mari strategice. Eram la vila sa de lângă München, ca invitat, când am reluat această temă. El era general de artilerie şi deci la curent cu chestiuni balistice. Părându-se constrâns, a recunoscut că arma nouă ar putea folosi procedee balistice, dar îmi precizează că efecte strategice care să aducă „o schimbare în soarta războiului sunt greu de presupus". Apoi el precizează că asemenea arme, ca şi în primul război mondial, au putut avea efecte de senzaţie dar dacă ele nu sunt făcute la timp şi realizate în masă, ca să fie folosite prin concentrări masive pe zone mari şi pe importante centre, efectul strategic este iluzoriu. Ca şi în 1918, marile noastre ofensive n-au putut fi ajutate de efectele izolate ale proiectilelor lansate de la mare distanţă, fiindcă nu s-au putut exploata şi fiindcă nu s-au putut realiza concentrări masive. Vor putea aceste arme noi să aibă efecte mai pustiitoare ca în trecut, se întreabă general Wagner, apoi continuă că ar fi posibil, dar fără o exploatare tactică, adâncă în dispozitivul şi în teritoriul inamic sau fără o concentrare distructivă uriaşă asupra adversarului, nu se pot sconta nici efecte strategice şi [cu atât] mai puţin o întorsătură favorabilă pentru armele noastre.

Această părere exprimată clar de „marele bavarez", cum i se spunea acestui şef, mi-a dat-o la 29 mai, două săptămâni înainte de bombardarea Angliei (16 iunie) cu faimoasele bombe V_1, care se considerau „arme noi strategice"; de notat că această părere a fost exprimată cu o săptămână înainte de debarcarea reuşită a aliaţilor în Franţa, deci înainte de deschiderea celui de al doilea front. Faptele au confirmat părerea sa; el şi-a completat-o reamintind concepţia lui Napoleon care a considerat că arma nouă – atunci – a artileriei, nu va putea realiza efectul maxim decât dacă este folosită în masă şi concentrat; ca un corolar, spunea el, „aşa cum am făcut noi cu arma blindată organizată pe mari unităţi folosite în masă, pe direcţii conjugate sau convergente; rezultatele sunt cunoscute. Dar acum nu avem masa acestor arme noi!!", încheie cu amărăciune acest şef. Peste mai puţin de două luni, el s-a sacrificat când atentatul a eşuat (20.VII). S-a sinucis în aceeaşi casă unde şi-a exprimat aceste păreri.

La această întoarcere în ţară, îndemnat în plus de generalul Zeitzler, am văzut din nou frontul. Însoţit de aceiaşi ofiţeri am vizitat Divizia Blindată „Grossdeutschland" în apropiere de Târgu Frumos, unde se afla în rezervă. Comandantul, generalul von Manteuffel Thomas, ne-a primit la punctul de comandă, ne-a prezentat pe unul din comandanţii de regiment; o activitate domnea în toate unităţile pentru reparaţii, refacerea şi pentru completarea acestei mari unităţi. Apoi comandantul ne-a condus pe câmpul unde s-a desfăşurat bătălia de tancuri cu cinci zile înainte.[78] Pe crestele teşite ale terenului colinar, pe mari distanţe am văzut numeroase tancuri sovietice, multe din ele complet nimicite nu prin perforarea cuiraselor cât prin disocierea lor pustiitoare din cauza exploziilor muniţiei din interiorul acestor tancuri; pe o rază destul de mare a acestor explozii, cuirasele, în piese întregi, smulse din corpul tancului, zăceau între ţăndările lui.

Comandantul ne-a arătat grosimea acestor cuirase, superioară celor germane cu câţiva centimetri; dar superioritatea artileriei sovietice era notorie cu efect distrugător la peste 2000 m, în timp ce tunurile tancurilor germane numai sub această bătaie (mai sigur la 1000-1500 m) puteau izbi cu efect. Chiar şi bunele tancuri sovietice din 1942-43, de tipul „Kw I-II" şi „T.34", dădeau de furcă tunurilor germane; cu atât mai eficace erau modelele „T.34/85" şi supragreul „Tancul Stalin" tipul „J.S. I până la III", care au apărut în bătălia de la Târgu Frumos. Acesta din urmă, spunea Manteuffel, cu greutate a putut fi combătut la distanţe de peste 2 km, de către tancul german „Tiger II". În asemenea condiţii de superioritate a tunului, a cuirasei şi a mobilităţii tancurilor sovietice la distanţele mari, a fost nevoie să manevrăm; terenul colinar mi-a ajutat să apar cu tancurile noastre pe aceste creste la numai 1000 m şi

[78] Generalul von Manteuffel provenea dintr-o familie de militari vestiţi. Un strămoş al său a fost mareşal care s-a distins în războiul Prusiei contra Danemarcei (1864), contra Austriei (1866) şi contra Franţei (1870-71).

chiar mai puţin, când focul nostru a fost precis, eficace, perforând şi producând efecte nimicitoare. Comandantul ne-a mai atras atenţia [asupra] iscusinţei constructorilor sovietici care au renunţat la operaţiuni de perfectă finisare tehnică în profitul: puterii de foc, a blindajului, cum şi a razei de acţiune; tancurile au fost distruse prin exploziile interioare provocate, şi comandantul ne arată puternicele cuirase de front sau laterale care erau numai „înseilate = besäumen", din loc în loc prin puncte de sudură de corpul tancului; aceste cuirase la explozie s-au detaşat, dar ele au rezistat la loviturile în plin şi nu le-au perforat. Manteuffel conchide că manevra a salvat tancurile germane, deci şi în bătălia blindatelor, manevra este cea care aduce succesul şi victoria. Cine nu manevrează este pierdut. În această bătălie sovieticii – spunea el – au angajat peste 500 de tancuri de diferite tipuri din care numai puţine s-au mai putut salva, dar şi acelea vătămate. Câmpul de bătaie adeverea.

El a subliniat bravura şi iscusinţa în această grea luptă a Diviziei Gardă română, îndeosebi a comandantului adjunct, general Opriş[79], la Ruginoasa-Târgu Frumos, care a susţinut şi a secundat contraatacul diviziei blindate germane.

Am văzut pe acest comandant român la Ruginoasa care ne-a confirmat detaliat acest fapt de arme.

La aceste două vizite pe front nu am trecut pe la armate şi nici la Armee Gruppe general Wöhler Otto[80] (care cuprindea Armata 8 germană – a sa – şi Armata a 4-a română general Racoviţă). Am vizitat marile unităţi după cum urmează:

- Corpul VII Armată cu mult încercata Divizie 103 Vânători de Munte (o unitate de abia [de] forţa unei brigăzi);

- Corpul I Armată (general Gherghe R.[81]) cu Divizia 104 Vânători Munte[82] (general Creţulescu Ilie[83]);

---

[79] (S.M.) Ştefan Opriş (1893-1979) a fost general român care a luptat în cele două războaie mondiale. A urmat cursurile Şcolii militare de ofiţeri de infanterie (1913-1915). Sublocotenent (1915), locotenent (1917), căpitan (1919), maior (1927), locotenent-colonel (1934), colonel (1939), general de brigadă (1944). A fost comandant al Regimentului de Gardă „Mihai Viteazul" (1941-1943) şi al infanteriei Diviziei 1 Gardă (1943-1946), Alecsandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *op.cit.*, p. 310.

[80] (S.M.) Otto Wöhler (1894-1987) a fost general de infanterie care a luptat în cele două războaie mondiale, fiind decorat pentru meritele sale excepţionale dovedite pe câmpul de bătălie. A fost şef de stat major al Armatei 11 conduse de Erich von Manstein (până în 1942), a îndeplinit apoi aceeaşi funcţie în cadrul Grupului de Armată Centru condus de Günther von Kluge, a condus Corpul 1 armată (1943), Armata 8 (1943- 1944) şi Grupul de Armate Sud (1944-1945). A fost condamnat de Tribunalul Militar de la Nürnberg pentru susţinerea acţiunilor criminale ale Einsatzgruppe, http://en.wikipedia.org/wiki/Otto_W%C3%B6hler (accesat la 11.IX.2012).

[81] (S.M.) Radu Gherghe (1886-1959) a fost un general român care şi-a servit patria în cele două războaie mondiale. A urmat cursurile Şcolii militare de ofiţeri de infanterie (1907-1909) şi ale Şcolii Superioare de Război (1919-1921). Sublocotenent (1909), locotenent (1912), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-colonel (1925), colonel (1932), general de brigadă (1938), general de divizie (1942), general de corp de armată (1944). A fost prefect al Poliţiei Capitalei (1941-1942), comandant al Diviziei 1 Blindate (1942-1943), director al Învăţământului militar superior (1943-1944), comandant al Corpului 1 Armată (1944) şi al Corpului de Munte (1944-1945). A luptat la Cotul Donului şi pe râul Siret la Târgu Neamţ, Alecsandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *op.cit.*, p. 227.

[82] (S.M.) Aceasta este redată în dicţionarul enciclopedic dedicat armatei române în al doilea război mondial sub denumirea de Comandamentul 104 Munte ce avea în compunere batalioanele 113, 114, 116 şi 117 vânători de munte. Fusese înfiinţat la data de 18 octombrie 1943 sub denumirea Comandamentul „Siret", fiind amplasat iniţial la nord de Târgu Neamţ, *Ibidem*, p. 95.

[83] (S.M.) Ilie Creţulescu (1892-1971) a fost un general român care a participat la luptele de pe fronturile celor două războaie mondiale. A urmat cursurile Şcolii militare de ofiţeri de infanterie (1911-1913) şi ale Şcolii Superioare de Război (1923-1925). Sublocotenent (1913), locotenent (1916), căpitan (1917), maior (1923), locotenent-colonel (1933), colonel (1938), general de brigadă (1942), general de divizie (1945). A fost şef de stat major al Corpului 4 Armată (1941-1942), comandant al Brigăzii 9 Infanterie

- Corpul V Armată (general adjutant Nicolescu Constantin[84])
- Corpul VI Armată unde am văzut Divizia de Gardă
- Divizia 6 Infanterie şi Regimentul 2 Artilerie de Gardă.

În cadrul Corpului V Armată am asistat la Roman la o conferinţă cu comandanţii de unităţi şi corpuri de trupă, unde am remarcat pe general de artilerie Popescu Constantin. La aceste vizite am urmărit în plus să văd moralul comandanţilor şi al luptătorilor, aşa cum convenisem cu generalul Sănătescu care era cel mai interesat asupra acestui aspect.

În această atmosferă a frontului nostru şi sub impresia celor auzite şi simţite la OKH simţeam nevoia unor verificări şi confirmări. Pe tema aceasta gândeam să zbor în Prusia Orientală la Eşalonul I al OKH şi al meu, pentru a vedea dacă şi acolo domneşte acelaşi spirit de îndoială, de critică ce înclina spre defetism. De asemenea, voiam să călătoresc mai departe cu trenul la Berlin pentru a vizita reprezentanţa noastră diplomatică. Voiam apoi, pe linia informativă, să continui contactele în capitala Reichului apoi tot cu trenul să străbat Germania până la Berchtesgaden. Acest itinerariu stabilit cu ofiţerii germani era foarte plauzibil şi posibil fără a da ceva de bănuit.

Mai 1944, convorbire cu Sănătescu

După un răgaz de peste două săptămâni, plin de fapte noi şi importante, am avut o lungă întrevedere cu generalul Sănătescu. L-am întreţinut în primul rând asupra îngrijorării şi asupra psihozei de la OKW privitor la debarcarea aliaţilor şi crearea celui de al doilea front în Europa. Am insistat arătându-i ceea ce am narat în paginile precedente, considerând de importanţă capitală pentru descătuşarea noastră de „Axă" şi pentru ceea ce plănuise. I-am subliniat că este o primă condiţie, dar nu suficientă pentru reuşita noastră. I-am subliniat că OKW nu consideră debarcarea atât de iminentă, deşi recunoaşte că sunt informaţii serioase, că acestea abundă, că s-a creat artificios o credinţă şi o psihoză. OKH întemeiază credinţa sa [pe faptul] că ruşii nu vor trece la o ofensivă de mare anvergură decât dacă acest al doilea front s-a produs ameninţător (după informaţiile sale sigure), ori pregătirile sovietice pentru altfel de ofensivă nu se confirmă cu nimic. Arătând acestea lui Sănătescu am vrut să-i demonstrez că o grabă pripită nu este justificată. De asemenea, am subliniat că dacă debarcarea se va produce chiar în Balcani, din cauza distanţelor mari cum şi a unei, desigur, dârze rezistenţe germane, va trebui un timp destul de lung ca să se producă o prăbuşire care să determine dezlănţuirea răzvrătirii noastre; cu atât mai mult dacă debarcarea se va produce în Franţa sau în Belgia-Olanda care sunt şi mai departe. Iar dacă pe Frontul de Est nu se va produce o mare ofensivă, cu atât mai mult se impune o rezervă şi o frânare pentru orice acţiune prematură, fiindcă naziştii vor reacţiona instantaneu. Am completat această idee că atât OKW cât şi OKH pregătesc defensiva lor cu rezervele ce-şi organizează şi îşi adună, cum şi prin pregătiri din timp cum a fost cazul Ungariei şi foarte probabil şi pentru România. Pentru noi este vorba de divizii în refacere, sau cu efective reduse, sau de linia a III-a sau a IV-a.

(1942-1944), al Comandamentului 104 Munte (1944), al Diviziei 103 Munte (1944), al Diviziei 4 Munte (1944), subsecretar de stat pentru Armata de Uscat (1944), subşef al Marelui Stat Major (1944-1945) etc. A luptat la Cotul Donului (1944), la Nemţişor şi Cuhnea Pleşului (1944), *Ibidem*, p. 133.

[84] (S.M.) Constantin Nicolescu (1887-1972) a fost un general român care a fost pe câmpurile de lupte ale celor două războaie mondiale. A urmat cursurile Şcolii militare de ofiţeri de infanterie şi cavalerie (1906-1908) şi ale Şcolii Superioare de Război (1919-1921). Sublocotenent (1908), locotenent (1911), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-colonel (1923), colonel (1929), general de brigadă (1936), general de divizie (1940), general de corp de armată (1942). A fost comandant militar al Capitalei (1941-1943), al Corpului V Armată şi al Armatei 4 (1943-1944), şef al Casei Militare Regale (1944-1947). A fost implicat în pregătirea Actului de la 23 august 1944, *Ibidem*, p. 301-302.

Am încheiat cu tărie să nu întreprindă nimic pripit care ne-ar duce la un eşec şi la mari pierderi.

I-am narat apoi despre spiritul defetist ce domneşte la OKW şi mai ales la OKH. Am subliniat că nu cunosc întinderea acestui spirit şi de aceea am să fac o călătorie în Prusia Orientală la eşalonul I al lui OKH şi al meu, apoi voi merge la Berlin unde voi lua contact în primul rând cu reprezentanţele noastre, apoi la eşalonul II şi voi cutreiera Germania de la nord la sud pentru a mă întoarce la Berchtesgaden. Am insistat că voi face această călătorie şi cu trenul, şi cu auto pentru a avea o verificare pe care să o raportez lui Antonescu, ca şi lui Sănătescu. Ceea ce am spus, deşi socotesc acest defetism o realitate, nu trebuie considerat determinant pentru descătuşarea noastră şi deci să nu ne îndemne la o declanşare grăbită, fiindcă chiar dacă realitatea aceasta se va desemna printr-o mişcare sau răscoală în Germania, ce va putea fi reprimată, cu atât mai sălbatice vor fi represaliile naziste făcute în România.

În câteva cuvinte îi vorbesc despre armele noi – cum şi despre demonstraţia de la tabăra M. Bravu – pe care le consider de valoare redusă şi i-am narat ceea ce am scris privind această temă, cum am arătat mai înainte.

Vizitele de front i le-am detaliat şi am conchis că deşi frontul nostru acum este consolidat şi ţine ferm, domneşte în unităţile noastre o mare îngrijorare [împletită] cu convingerea comandanţilor că nu vom rezista la o ofensivă organizată ca cele dezlănţuite de Armata Roşie în 1943-1944. Dintre toţi comandanţii de mari unităţi numai general Gherghe Radu – Corpul I Armată mai avea credinţa în succesul armelor germane.

Nu am omis să-i spun că tot timpul am fost însoţit de doi ofiţeri superiori germani care, ca şi mine, aveau sarcina dată de OKH să vedem cât este de ocupat şi de armat frontul nostru, cazematele, obstacolele şi mai ales şanţurile antitanc, densitatea şi organizarea apărării, aşadar o „inspecţie la teren", la comandamente şi la poziţia de rezistenţă (HKL – Haupt Kampf Linie).

Am încheiat expunerea lui Sănătescu [cu afirmaţia] că aşa cum este organizat comandamentul şi cum sunt ţesute sau legate marile unităţi între ele, germane şi române, o desprindere a armatei noastre de cea germană nu se va putea face într-o perioadă calmă a frontului; într-o asemenea situaţie şefii germani şi rezervele lor pot acţiona instantaneu la primul simptom aşa cum au făcut în Ungaria. Am insistat ca să nu fim furaţi şi momiţi de dorinţa arzătoare de a ne despărţi cât mai repede de nazişti. Această vie dorinţă, chiar unanimă, ne-ar putea împinge la mari greşeli.

Sănătescu a ascultat tăcut lunga mea expunere şi-mi replică: „mi-ai adus veşti calde şi reci, iar unele se bat cap în cap", apoi adaugă: „văd că ai frică de nemţi".

I-am răspuns că nu mai am nici o îndoială în prăbuşirea Germaniei dar mă simt dator să dau informaţiile cele mai sigure posibil şi să-mi expun deschis părerea, socotind că nu este oportună o dezlănţuire a descătuşării care n-are sorţi de reuşită.

Lăsând acestea la o parte îmi spune că a raportat regelui cele aflate şi tot ce i-am spus, cum va face şi după această lungă expunere. Apoi se referă la o nehotărâre şi la o frică de răspundere a oamenilor politici, încât nu este organizată nici o forţă care să facă faţă reacţiunii violente şi la represalii, decât armata ţării. Oamenii politici n-au nici curajul şi nici putinţa a se adresa poporului şi maselor, care în starea actuală, pe lângă mizeriile războiului, se află într-o stare amorfă, deci, spune el, nu se poate conta pe o răscoală generală în spatele frontului şi al naziştilor. O încercare de contact cu masele populare pe această linie ar dezvălui mişcarea în mod prematur, oricâte măsuri de ascunderea sau de mascarea ei s-ar lua. Spionajul german cu întreaga coloană a 5-a, cum şi Siguranţa, au atâtea organizaţii ascunse, cum şi atâtea iscoade, încât orice încercare pe linie politică de a organiza o mişcare de mase populare nu este posibilă. El precizează că singură armata va fi forţa pe care se poate conta.

Am profitat de această argumentare pentru a-i întări demonstraţia mea care se referea numai la factori exteriori faţă de noi: debarcarea aliaţilor, ofensiva generală sovietică, rezervele germane, organizarea uriaşă nazistă; iată că şi factori interni pledează pentru aceeaşi concluzie că o dezlănţuire în condiţiile de nepregătire a forţelor este prematură, destinată eşecului. La această vreme, bombardamentele aeriene care se înteţiseră slăbiseră considerabil moralul tuturor şi justificau dorinţa de a ieşi cât mai repede din război.

M-am despărţit de Sănătescu asigurându-l că pregătirea internă cu armonizarea şi înţelegerea oamenilor politici îi va cere timp şi deci acolo va trebui să se activeze mai stăruitor decât la o dezlănţuire pripită. Am încheiat menţionând că lunga călătorie-turneu îmi va permite să-i aduc informaţiile scontate care ar putea într-un sens sau altul să hotărască asupra dezlănţuirii întreprinderii ce se plănuieşte. Ultimul său gând şi cuvânt, în această lună mai, este aceeaşi îngrijorare că evenimentele ne vor surprinde nepregătiţi şi când vom vrea să facem ceva vom fi cu lancea în coastă, spune el precizând: „dacă OKW este atât de îngrijorat, aceasta ne impune să fim alarmaţi; tu împrumuţi spiritul de amânare al naziştilor şi socoteşti că evenimentele vor curge mai agale". Din scepticismul său arătat eu înţelesesem că pregătirea noastră nu este gata, de aceea nu am mai insistat şi ne-am despărţit târziu.

7. Turneul în Germania, 3-18.V

În Prusia Orientală, „Anna" 3-4.V, OKH eşalonul I, Direcţia Operaţiilor

Zborul în Prusia Orientală s-a făcut pe deasupra Varşoviei, fără incident şi foarte repede (mai puţin de 3 ore). Am putut să iau contact înainte de amiază cu Direcţia Operaţiilor. Şi am avut o orientare mai clară asupra lungului front finlandez care era în răspunderea directă a OKW. Forţele germane erau în proporţie mai mare amestecate cu cele finlandeze în sectorul karelian faţă de Leningrad şi la nord de lacul Ladoga. În sectorul central (foarte lung, circa 400 km), sprijinit pe păduri, erau numai trupe finlandeze. În sectorul nord cu faţa spre Murmansk şi spre Oceanul Arctic era Armata Germană Nord (trupe de munte bavareze şi austriece). Se comenta că se opune o rezistenţă pasivă din partea conducerii – politică şi militară – finlandeze asupra operaţiunilor importante, chiar limitate ca cucerirea (sic!) Leningradului şi mai ales [asupra celor legate] de ocuparea liniei de comunicaţii de valoare strategică: Murmansk-Leningrad. Se invoca de [către] finlandezi lipsa de efective şi de armament; au fost momente de tensiune. Colaborarea a fost şi mai grea în 1943; interceptarea acestei căi ferate în Karelia s-a făcut de mai multe ori în diferite puncte, sectoare, dar durata a fost efemeră, fiindcă ruşii s-au dovedit rapizi în intervenţii şi dibaci în refacerea distrugerilor [provocate] de aviaţie ca şi a patrulelor. Tot greul pentru interceptarea acestei importante şi celei mai scurte căi de aprovizionare a Rusiei Sovietice a fost suportat de marina germană în condiţiile grele de iarnă. Practic aceste aprovizionări, mi se precizează la OKH, s-au desfăşurat normal atât în portul Murmansk cât şi în portul Arhanghelsk (îngheţat pe o lungă perioadă de iarnă, portul Murmansk nu îngheaţă iarna). Practic, armata finlandeză a stat şi stă „cu arma la picior" după ce cu ajutorul nazist şi-a recucerit teritoriile pierdute (1940) în Istmul Karelia, în zona est de Salla şi a lichidat bazele ruseşti din porturile finlandeze. Colaborarea a mers atât de şchiopătând încât la convocările şi la invitaţiile aliaţilor-sateliţi, Finlanda s-a abţinut de la participare în 1943 şi 1944. Mai mult chiar, Finlanda suferă de lipsa alimentelor, şi obosită de război, a intrat în tratative cu guvernul USA (1943) şi a declarat pe cale diplomatică guvernului german acest lucru, cerând ca armata germană să evacueze ţara. Hitler şi Ribbentrop au refuzat furioşi şi tensiunea s-a menţinut.[85] Dar din informaţiile repe-

[85] (S.M.) Informaţiile de care dispunea generalul român din surse germane reflectă numai parţial adevărul istoric. Într-adevăr, după înfrângerea germană de la Stalingrad, începând din ianuarie 1943, gu-

tate, de la OKH îmi anunţă deplasări masive de artilerie sovietică de pe front spre nord, cum şi mişcări importante la nord de Ladoga. OKH crede că se va încerca o ofensivă puternică asupra Finlandei cu acelaşi scop limitat politic cum s-a încercat în Moldova pentru a smulge România din alianţa cu Germania. Este de aşteptat această ofensivă de îndată ce perioada noroiului va trece, deci o crede iminentă comandamentul finlandez, care a cerut forţe considerabile şi blindate. Este de presupus că guvernul sovietic are cunoştinţă de oboseala Finlandei, de tensiunea cu naziştii, cum şi de demersurile de pace separată.[86] Cele mai bune informaţii politice mi-au fost date de doi tineri diplomaţi germani, agenţi de legătură la OKH (pe consilierul Grobman îl cunoşteam de mult de la Berlin 1937-38 şi l-am reîntâlnit în 1942 în Suedia).

Privitor la restul Frontului de Est, la „Anna" (OKH, eşalonul I) era linişte, cu o îngrijorare spre Lemberg şi Moldova, care confirma temerea generalului Zeitzler. Mi se preciza că o ofensivă de importanţă strategică în sectorul de nord va fi închisă de Marea Baltică, deci este puţin probabilă; chiar cucerind aceste ţărmuri cu porturi, Rusia Sovietică ar ajunge la o mare închisă fără putinţă de legătură cu aliaţii săi.

Rămâne în grijă sectorul central şi cel de sud; colonelul Brandt Karl[87] de la Operaţii concluzionează cu logică şi cu discernământ că o ofensivă strategică sovietică este mai probabilă în

---

vernul finlandez a decis să caute o cale pentru a sfârşi războiul cu U.R.S.S. La 1 decembrie 1943, în timpul Conferinţei de la Teheran, Roosevelt l-a întrebat pe Stalin dacă era de acord să discute chestiunea finlandeză şi dacă guvernul american putea întreprinde paşii necesari pentru scoaterea Finlandei din război. Stalin şi-a afirmat pretenţiile faţă de Finlanda: restaurarea tratatului din 1940; bază navală la Hanko sau Petsamo; rambursarea a 50% din distrugerile pricinuite Uniunii Sovietice; ruptura definitivă cu germanii; internarea tuturor germanilor; demobilizare. Guvernele Finlandei şi U.R.S.S. au menţinut contactul prin intermediul Ambasadei sovietice din Stockholm. La 15 februarie, Kollontay i-a înmânat lui Paasikivi termenii sovietici de armistiţiu: ruptura cu Germania şi internarea trupelor germane şi a vaselor germane din Finlanda; Moscova era dispusă să asiste Finlanda cu trupe şi raiduri aeriene; restaurarea frontierei sovieto-finlandeze şi a tratatului din 1940; imediata întoarcere a prizonierilor de război şi a populaţiei civile ţinută în câmpuri de concentrare şi folosită ca braţe de muncă. Trei chestiuni urma să fie discutate mai târziu în cadrul negocierilor de la Moscova: demobilizarea parţială sau totală a armatei finlandeze; compensarea daunelor; chestiunea regiunii Petsamo. Mai târziu, emisari finlandezi – J.K. Paasikivi, C. Enckell, G. Enckell – au mers la Moscova pentru a găsi termenii unei înţelegeri cu sovieticii. O atenţie specială a fost acordată punctului care prevedea internarea trupelor germane din Finlanda. C. Enckell a accentuat ideea că ruperea relaţiilor cu Germania va provoca acţiuni militare germane împotriva Finlandei şi că războiul va izbucni automat. Finlandezii încercau să arate că trupele germane nu erau în postura de a face nici un rău Uniunii Sovietice. Moscova propunea termeni inacceptabili pentru un stat care încă avea trupe pe teritoriul sovietic. În această etapă, tratativele de pace s-au întrerupt în aprilie 1944, Elena Dragomir, Silviu Miloiu, *Istoria Finlandei*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2010, p. 300-301.

[86] (S.M.) Informaţiile generalului Gârbea s-au confirmat în termen de circa o lună. În vreme ce Aliaţii avansau în Normandia, la 9 iunie 1944, mai mult de 20 de divizii de artilerie sovietice, sub acoperirea unuia dintre cele mai devastatoare baraje de artilerie din al doilea război mondial, şi susţinute de 400 de avioane de luptă, au lansat o ofensivă împotriva liniilor finlandeze pe îngustul front al Istmului Kareliei. Ofensiva i-a surprins pe finlandezi nepregătiţi. Ele au reuşit să spargă frontul pe drumul spre Viipuri şi au forţat trupele finlandeze să se retragă. La 21 iunie, ofensiva a atins linia Svir-Petrozadovsk. Încercarea Finlandei de a purta convorbiri de pace cu Moscova s-a lovit de cererea sovietică de capitulare. La 23 iunie, Moscova a cerut o declaraţie guvernului finlandez, purtând semnătura primului ministru şi a ministrului de externe, care să specifice că Finlanda era gata să se predea, cerând pacea de la guvernul sovietic. Primul ministru finlandez Linkomies a interpretat cererea ca fiind una de predare necondiţionată şi a refuzat să-i dea curs, *Ibidem*, p. 301.

[87] (S.M.) Nu excludem o confuzie de nume în manuscris, este posibil ca generalul Gârbea să-l fi avut în vedere pe colonelul Heinz Brandt, pe care-l mai amintise în paginile anterioare. Karl Brandt (1904-1948) a fost un medic SS, doctor personal al lui Hitler, general maior, ajuns în fruntea ministerului

câmpia deschisă către Varşovia şi către Lemberg; în acest sector, Armata Roşie va putea desfăşura mijloacele ei cele mai redutabile şi covârşitoare: arma blindată şi artileria; acestea nu ar putea avea asupra Carpaţilor sau a Dunării de Jos, contra României, posibilităţi de dezvoltare strategică, pe când în câmpia Poloniei, se ţinteşte teritoriul şi inima Germaniei.

Despre debarcarea aliaţilor pe continent, la OKH se consideră cu mai multă linişte posibilitatea, care cu toate bunele informaţii, nu acuză o iminenţă; mi se subliniază că psihoza care durează de câteva luni în jurul acestei debarcări a obosit atât spiritele, încât reaminteşte de vechea poveste alarmantă: „vine ursul!... vine ursul!...", dar ursul se lasă aşteptat şi alarma pierde din importanţă.

La întrebarea mea când se întrevede ofensiva generală sovietică, mi se răspunde că nici pe Frontul de Est nu se întrevede o iminenţă cu caracter strategic. Mi se arată că pierderile sovietice de continuă ofensivă din 1943 şi campania de iarnă 1944 au fost considerabile, încât unităţile sunt reduse mult, vechea „masă" de oameni a ruşilor nu mai se arată, în schimb a apărut masa de tancuri şi de motoare, dar care au mare uzură, însă subliniază o vădită măiestrie în folosirea acestor blindate şi motorizate, mult superioară conducerii din 1942 şi chiar din 1943.

Direcţia Operaţii a OKH crede că efortul considerabil sovietic şi pierderile semnalate ar putea impune comandamentului suprem sovietic o aşteptare până când aliaţii săi vor face debarcarea şi vor deschide cu adevărat un al doilea front care să fixeze şi să blocheze rezervele principale germane. Apoi, adaugă că dacă o ofensivă se va dezlănţui în Finlanda aşa cum se pregăteşte de [către] Armata Roşie, sau intempestiv s-ar produce în Moldova-Basarabia, acestea se vor putea considera ca nişte puternice demonstraţii şi numai după aceea s-ar produce ofensiva generală în direcţia Varşovia sau Lemberg; aceasta nu s-ar putea prevedea, decât după ofensiva aliată va fi campania de vară sovietică. Se mai semnalează că înaintarea sovietică de până acum a avut o mare adâncime care a îndepărtat frontul de bazele sale; până la apropierea acestora va trece timp, deci şi această raţiune indică un răgaz pentru apărarea germană, organizarea şi întărirea ei.

Am trecut la două întrebări concrete:

1. Care este planul de întărirea frontului român şi

2. Care este planul de livrările de armament cum s-a convenit prin acordul (februarie şi aprilie 1944 – „Olivenbaum").

Pe o hartă mi s-au dat forţele germane-române şi dispozitivul lor. La această dată erau 24 divizii infanterie? germane cu alte 6 divizii infanterie în curs de transport pentru întărire din care jumătate erau cu efectivele necomplete şi cu armamentul în curs de completare. Mi se arată că sunt în plus 8 divizii blindate şi divizii moto (divizii aşa numite „Panzer Grenadiere"). La acestea se mai adaugă o divizie de instrucţie (un fel de centru mobil de instrucţie).

Forţele române: divizii de infanterie, de vânători munte şi de cavalerie cu o divizie blindată, un total de 27 mari unităţi (divizii şi brigăzi), fiindcă diviziile de vânători şi de cavalerie erau socotite brigăzi. Din aceste mari unităţi jumătate sunt angajate, restul sunt în rezervă şi în curs de transport.

Gruparea acestor forţe dată la această vreme de OKH se arată schematic aşa cum urmează:

	Armata 4 Română cu 19 mari unităţi (11 mari unităţi angajate)	
	Armata 8 Germană cu 8 divizii infanterie	în Moldova

sănătății nazist, condamnat după război pentru implicarea sa în programul de eutanasie, Richard J. Evans, *The Third Reich at War*, 1st American ed., Penguin Press, New York, 2009, p. 606-607.

Grupul de Armate Ucraina de Sud	Armata 6 Germană cu 16 divizii infanterie	în Basarabia
	Armata 4 Română cu 8 mari unităţi	
	1 divizie blindate şi panzer grenadiere germane	Rezervă
	1 divizie infanterie	
	1 divizie instrucţie	
	1 divizie blindată română	

Organizarea comandamentului, îmi spun Operaţiile, că a fost o foarte spinoasă problemă, fiindcă comandamentul român nu mai vrea ca marile unităţi române să fie subordonate conducerii germane. De asemenea, nu mai voia amestecul până la regimente şi batalioane al unităţilor, care au provocat mari pierderi inutile. Ştiam încă din aprilie de la generalul Zeitzler aceste dificultăţi care au provocat un schimb de scrisori – telegrame între Hitler şi Antonescu.[88] La această dată mi s-a comunicat soluţia propusă de OKH şi care deja este în curs de funcţionare de: reciprocă comandă, şi anume grupul de armate va avea două comandamente:

Armeegruppe Basarabia sub comandă românească = general Dumitrescu P.[89] care cuprinde Armata 3 Română şi Armata 6 Germană.

Armeegruppe Moldova sub comandă germană = general Wöhler Otto care cuprinde Armata 8 Germană şi Armata 4 Română.

Cu această organizare a comandamentului s-au condus operaţiunile din Moldova-Basarabia în august 1944.

Forţele române din Crimeea rămân mai departe în compunerea Armatei 17. Subliniez grelele pierderi suferite de trupele române în această peninsulă care este ţinută cu înverşunare de Hitler fără nici un scop strategic, iar cel politic este iluzoriu. Colonelul ajutor al generalului Heusinger este de acord şi adaugă că OKH nu a reuşit „să dizolve cerbicia Führerului". Mi se completează că la Sevastopol sunt lupte grele în curs, dar că 3 divizii româneşti care au fost mai greu încercate (una de infanterie, una de vânători şi a treia de cavalerie) au început evacuarea în peninsulă unde au rămas 4 divizii româneşti şi 3 divizii germane.

Astfel, cererile noastre de mai bine de două luni[90] abia după ce s-a pierdut orice speranţă în Crimeea sunt în parte satisfăcute. Însăşi OKH apreciază că de la catastrofa Stalingrad, Frontul de Est nu a mai suferit pierderi atât de grele[91]. La întrebarea mea, mi s-a răspuns că în capul de pod Sevastopol luptă cu mari greutăţi la 3.V diviziile româneşti: 1-a şi a 2-a Vânători de Munte, a 9-a (a 6-a) Cavalerie şi a 10-a (a 19-a) Infanterie împreună cu numai 3 divizii germane; ce vitregie!!

---

[88] [Neinteligibil] frontului pe Prutul superior şi mijlociu. La 27.III, Antonescu refuză subordonarea comandamentului român, iar concentrarea marilor unităţi române se face în Moldova mijlocie. La 1.IV, Hitler răspunde că este de acord cu concentrarea mai la sud a grosului român şi cu poziţia de rezistenţă Sculeni – nord Iaşi – Târgu Frumos – Piatra Neamţ, dar insistă [asupra] subordonării comandamentului român şi organizării teritoriului – spatele Grupului de Armată german = general Wagner vine [la] Bucureşti 6.IV pentru această chestiune ş.a.

[89] Generalii Dumitrescu Petre şi Wöhler Otto şi-au păstrat mai departe comanda asupra armatelor lor, respectiv Armata 3 Română şi Armata 8 Germană. Armata 4 Română a fost comandată de general Racoviţă apoi urmat de Avramescu, iar Armata 6 Germană comandată de general Hollidt Karl urmat de Fretter Pico Maximilian.

[90] Antonescu a cerut imperios retragerea celor 7 divizii româneşti la întrevederea de la 27.II.1944 – Klessheim.

[91] Pierderile în oameni au fost evaluate de OKW la 100.000, cea mai mare parte a trupelor româneşti, fiindcă germanii n-au avut decât 5 divizii de infanterie cu efective foarte reduse. Ruşii au comunicat 130.000 [cifra 3 este neclară – Silviu Miloiu] pierderi.

Cu această ocazie, am reamintit nota scrisă [din] 13.IV.1944, predată la OKH pentru Hitler, „că toată răspunderea morală şi materială pentru pierderile româneşti în Crimeea o poartă comandamentul suprem german" care prin conducerea fără scop şi fără discernământ a produs o catastrofă în 1944, ca şi la Don – Stalingrad în 1942.

În continuare, OKH-Operaţii deplânge scăderea de producţie şi de transport a carburanţilor din România în urma bombardamentelor sistematice şi zilnice anglo-americane. Am ripostat cu vehemenţă că cererile noastre încă din iarnă pentru întărirea apărării antiaeriene n-au avut nici o urmare, fiindcă atât OKW (mareşal Keitel) ca şi OKH nu au mai adus [nici] măcar un tun, un avion sau un aparat-ceaţă. Am avertizat că starea aceasta este numai o fază primară şi lipsa de carburanţi va grăbi sfârşitul catastrofal al înfrângerii. Colonelul trist îşi notează declaraţia mea.

Expunerea situaţiei este încheiată de Direcţia Operaţii cu greutăţile de organizare a evacuărilor şi a conducerii în spatele frontului, evacuările masive prin România, care deşi nu este de resortul „operaţiilor" totuşi îi preocupă, fiindcă îngreunează operaţiile ca şi aprovizionările. I-am răspuns că voi trata această chestiune cu generalul Zeitzler.

„Keine Absetzbewegungen mehr!" – Idee funestă

5.V.1944, Hitler ordonă: „Keine Absetzbewegungen mehr"!

Am cerut acestui colonel, pe care îl văzusem numai trecător la Berchtesgaden, să-mi explice cum s-a putut prăvăli frontul de la Nipru atât de repede până pe teritoriul nostru şi în Galiţia, într-un timp atât de scurt – circa 300 km în 1-2 luni. El începe prin a-mi arăta situaţia pe Nipru când dreapta germană era mult înainte, urmând malul dominant al fluviului. OKW, recte Hitler, pretindea că în felul acesta avea „balcoane" de unde supraveghea dispozitivul sovietic şi avea „deschideri" de contraofensivă. În urma retragerilor succesive din 1943, ca şi în urma discuţiilor înverşunate cu OKH ca şi cu Grupul de Armate Sud, Hitler a dat la sfârşitul lui decembrie 1943 un ordin general: „nici o retragere" nu se mai admite – „Keine Absetzbewegungen mehr". Prin acest ordin conducerea [de] la toate marile unităţi este paralizată. Apărarea pe loc fără gând de manevră a făcut jocul comandamentului sovietic care reia ofensiva la mijlocul lui ianuarie cu Frontul 1 Ucrainean la nord de Kiev (sub general Vatutin) şi Frontul 2 Ucrainean la sud (sub mareşal Koniev). Au rezultat străpungeri largi în apărarea germană cu împresurarea de la Cerkasî (Nipru) – Korsun. Luptele disperate germane au putut salva circa 35.000 luptători, dar numai cu armamentul portativ; restul a fost pierdut. Nenorocitul ordin: „Nici o retragere" îşi dădea nefastele roade. Înaintarea vijelioasă a Frontului 1 (sub mareşalul Jukov[92]) a dus la împresurarea Armatei 1 Blindate în zona Kamianeţ-Podilskîi[93] – Skaba (nord de Nistru). Mareşalul Koniev cu Frontul 2, deşi i-a scăpat prada de la Cerkasî- Korsun, dezvoltă succesul spre Uman. Convergent cu Jukov trebuiau să se unească în zona Iaşi şi să încheie un al doilea Stalingrad, dar de proporţii mult mai mari. Despresurarea de la Korsun a slăbit apărarea iremediabil la Uman şi repede a prăvălit frontul în Basarabia-Moldova de nord cu mari pierderi de oameni, circa 50.000 tunuri, tancuri, arme grele şi 120.000 autovehicule. A fost dezastrul concepţiei hitleriene: „Nici o retragere".

Mi se completează expunerea, menţionându-se controversa dintre mareşalii von Kleist şi von Manstein cu Hitler care a dus la demiterea acestora la sfârşitul lui martie, aşa cum aflasem la OKW şi cum am arătat. Mi s-a adăugat că la această controversă von Manstein l-a sfătuit pe Hitler să lase comanda unui conducător de carieră care să aibă răspunderea faţă de Führer, iar Hitler să rămână cu conducerea politică. Propunerea a fost socotită insuportabilă şi autorul a fost înlăturat.

---

[92] După rănirea mortală a lui Vatutin în luptele din febr. comanda a trecut la Jukov.

[93] (S.M.) Sau Cameniţa, în Ucraina.

Conducerea hitleriană a războiului ca şi a operaţiunilor s-a dovedit defectuoasă şi era criticată de un cerc tot mai larg de comandanţi şi militari germani. Acelaşi lucru l-a făcut Antonescu în scris, după catastrofa de la Stalingrad, şi aceasta a contribuit la cunoscuta tensiune din 1943; tensiunea a culminat după prăbuşirea Italiei (iulie 1943), generând pregătirea ocupaţiei militare a României cum s-a arătat mai înainte.

Această expunere mi-a dovedit că şi la OKH – eşalonul I îşi face drum un spirit critic privitor la conducerea hitleriană. Scurta convorbire ce am avut ulterior cu diplomaţii - agenţi de legătură ai Ministerului Afacerilor Externe mi-a confirmat această ambianţă de critică până la defetism; dar la acest eşalon nu se făcea caz şi nu se socotea debarcarea ca un pericol iminent. Depărtarea şi mai redusele informaţii puteau reduce iminenţa aşteptatei şi temutei debarcări aliate pe alt front.

Planul de livrări „Olivenbaum"

Convorbirea cu Oberquartiermeister privitor la livrările de armament şi la aprovizionarea armatei noastre nu a avut nici pe departe efectul dorit şi aşteptat. Colonelul Riedl, ajutorul de mare calificare al generalului Wagner, mi-a tăiat-o scurt, declarându-mi că a aflat de acest acord-plan de livrări „Olivenbaum", că a primit ordin să pregătească o evidenţă a disponibilităţilor, dar că nu a primit nici un ordin de livrări şi de transport-armament pentru armata română. El a continuat cu vehemenţă arătându-mi numeroasele cereri, cum şi uriaşul volum de armament şi de materiale pentru armata germană, pentru numeroasele fronturi, pentru a înlocui marile pierderi [de] pe Frontul de Est, pentru armatele aliate: slovacă, croată, bulgară etc., conchizând că producţia este tot mai mică din cauza bombardamentelor şi că resursele merg către sleire. La tabloul sumbru ce mi-a făcut am replicat că el este în contrazicere cu şeful său care la Bucureşti (tratativele generalului Wagner) a stabilit cantităţi apreciabile de armament şi livrările cu datele stabilite. El s-a refugiat spunând că aşteaptă ordine. Apoi, pentru a mă îmbuna sau pentru a mă distrage, îmi vorbeşte despre organizarea producţiei de război, despre randamentul mulţumitor şi îmi propune ca a doua zi să văd un „Stalag" (Stamm Lager).[94] Am vizitat două secţii ale unui asemenea Stalag unde se reparau autovehicule de tot felul; am văzut secţia autoturisme de fabricaţie franceză şi italiană, iar cealaltă de autocamioane. Tot ce-a capturat nazismul ani la rând din Europa a fost dat maşinii de război germane şi diversitatea tipurilor a impus o organizare caracteristică a lucrului; reparaţia se făcea pe bandă rulantă în hale mari ridicate – improvizate în regiunea cea mai ferită ce era Prusia Orientală; erau sute şi mii de asemenea secţii de Stalager în care se perindau autovehiculele după uzura grea a războiului; la capătul bandei din marea hală autovehicul ieşea după circa 1-1,30 ore reînnoit şi revopsit. Lucrătorii erau prizonieri şi deportaţi, iar maiştrii germani erau [cei] grav răniţi sau cei incapabili de front; am văzut şi maiştri prizonieri sau deportaţi; întreţinerea şi cazarea lor era bună pentru a da maximul randament. Organizarea tehnică era a Întreprinderii Dr. Todt urmată de ministrul Speer Al.

Vizita mi-a dat prilejul să reînnoiesc cererea noastră urgentă de autovehicule prevăzută în planul „Olivenbaum"; mi-a răspuns să le trimitem pentru reparare şi recondiţionare; i-am replicat ca să trimită garnituri reparate şi vom trimite acelaşi număr uzate sau deteriorate.[95]

Am prezentat colonelului Riedl pe ajutorul meu, maiorul Gheorghiu Siminel, însărcinat cu evidenţa livrărilor şi expediţiilor de armament şi de materiale pentru armata română; speram că ordinele ce voi provoca la gral Wagner nu vor întârzia pentru aceste livrări.

---

[94] Stamm Lager este o organizaţie germană făurită în timpul celui de-al doilea război mondial unde lucrau prizonierii şi deportaţii. Ea avea diferite mari şi complexe anexe unde se fabrica sau repara materiale de război. Stamm Lager = Lagăr Central (Principal).

[95] Pesimismul acestui colonel privind producţia de armament nu corespundea realităţii. Alb. Speer reuşise să redreseze situaţia încă din 1943 şi producţia crescuse în toate bombardamentele aeriene.

Am lucrat cu ofiţerii mei de la Eşalonul I pe care i-am orientat asupra situaţiei din ţară, situaţiei generale şi mai ales asupra acordului de livrări după planul „Olivenbaum". Le-am cerut o prudenţă desăvârşită în raporturile cu ofiţerii germani, o rezervă în vorbă la comentarii şi atenţie la tot ce pot auzi cu caracter critic sau defetist; am stabilit cum să-mi comunice telefonic mascat – codificat numai fapte urgente şi de primă valoare.

După încheierea situaţiei recente şi a schiţei, am plecat cu trenul la Berlin (6.V) şi Wünsdorf. Fusesem grăbit de OKH – Berchtesgaden, să nu întârzii la Eşalonul I (Anna).

La Berlin şi la Wünsdorf (Eşalonul I – 6.V)

După o călătorie regulată am sosit la Berlin dis-de-dimineaţă când atacurile nocturne nu mai tulburau circulaţia. Revedeam capitala după doi ani; bombardamentele o transformaseră într-un imens câmp de dărâmături printre care străzile (numai carosabile) se putea deosebi. Liniştea dimineţii da un aspect mai sfâşietor al catastrofei [aflate] în continuare. Vechi furgoane de gunoaie din secolul trecut, trase de boi, se târau să descarce cutiile scoase din găurile prăbuşiturilor de bătrâni sau de femei care se târau demoralizate. Era sfârşit de săptămână şi animaţia era scăzută.

Gândul mi s-a îndreptat la acest nebun tiran care şi-a adus ţara şi capitala în halul de dezastru. Mi-am explicat pentru ce refuză să mai vină la reşedinţă, prin ţară şi la front. (Reşedinţa normală era la Berlin).

Nu am găsit la legaţia română pe ministrul general Gheorghe Ion[96], am putut vedea numai pe ataşatul militar, colonel Tilichi Eugen şi pe fostul meu secretar, Anişca Iulin (grav bolnav de picioare). Erau copleşiţi de plicticoase griji în legătură cu stagiari, comisii, misiuni, cursuri venite din ţară pe durate scurte sau urgente; activitatea aceasta zi de zi, în demoralizanta ambianţă de bombardamente ce se concentrau asupra oraşului zdrenţuit, distrăgea personalul legaţiei noastre; ca şi restul populaţiei se cufundase într-o stare de îngrijorare continuă care se îngemăna cu un fel de nepăsare ce îndepărta orice gând de perspectivă; reprezentanţii noştri sufereau legea mediului. Pe maiorul german ce mă însoţea l-am liberat de mine ca să se ducă să-şi vadă familia mai la margine unde, sub dărâmături, mai aveau două camere pe care le locuiau sub o cuirasă groasă de câţiva metri de moloz şi de cărămizi. Toată lumea aceasta având clipă de clipă tabloul prăbuşirilor şi spectrul morţii, sub alarme, nu avea decât un gând al sfârşitului pe care soarta îl desemnase cu toată cruzimea. Era o supunere caracteristică rasei; o disperare tăcută era sentimentul general. Se mai putea articula o vorbă sau se mai putea exprima o critică în acest imens cimitir ca în liniştea pădurilor seculare din Prusia Orientală sau pe văile încă înzăpezite de la Berchtesgaden?? Dar la Berlin mai mult decât vorba sau gestul, vorbeau privirile şi apăsătoarea ambianţă. Părea viaţă de asediu.

Ce primire i-ar fi făcut dictatorului dacă ar fi venit să vadă şi să încurajeze populaţia capitalei răstignite sub dărâmături!

Eram impresionat când am părăsit întinsul oraş pentru a merge la Wünsdorf. Maiorul Hinckelday mi-a vorbit de familia sa ce trăieşte între dărâmături sub capacul greu al raţionalizării; dar hrana se completează cu ceea ce membrii militari mai pot trimite. Fratele său din Creta a putut trimite un săculeţ cu stafide, ce a fost totdeauna o rară delicatesă; acum ea era

---

[96] (S.M.) Ion Gheorghe (1893-1957) a fost un general şi diplomat român. A studiat la Şcoala Militară de Artilerie, Geniu şi Marină (1911-1913) şi Şcoala Superioară de Război (1920-1922), fiind considerat un specialist redutabil în arma geniului. Sublocotenent (1913), locotenent (1916), căpitan (1917), maior (1922), locotenent-colonel (1932), colonel (1938), general de brigadă (1943), general de divizie (1945). A fost ataşat militar la Ankara (1934-1938) şi la Berlin
(1940-1943), precum şi ministru plenipotenţiar în Germania, Elveţia şi Danemarca (1943-1944),
Stelian Neagoe, Cazul generalului Ion Gheorghe, în Ion Gheorghe, *op.cit.*, p. 8-12.

şi mai preţuită prin zahărul şi prin vitaminele climatului mediteranean; câteva sultanine zilnic, pentru fiecare din familie, era un adaus pentru înviorare după iarna grea trecută.

La Wünsdorf Eşalonul II lucra la întocmirea de tabele şi forme de livrări, de împachetări şi de transport de la diferite centre, pe bază de ordine pregătitoare primite chiar de la OKH Eşalonul I ce-l părăsisem, dar despre execuţie nu s-a făcut nimic. Instalarea era într-un complex de barăci mai mici şi mai modeste ca la Eşalonul I sau cel Operativ. Lucrul cot la cot cu personalul german era cursiv şi raporturile normale, corecte, fără vorbă multă, fiindcă ai noştri nici nu aveau mijloace fluente. Căpitanul Rosetti-Solescu, din neamul Elena Doamna Cuza I, conducea acest eşalon, vorbea bine germana, avea priză şi ascendent cum şi raporturi corecte la Eşalonul german. Era din rezerva infanteriei, dar cu spiritul său de aleasă instrucţie şi cu potolita sa perseverenţă mi-a fost de nepreţuit ajutor în chestiunile tehnice de armament şi de materiale. Amintirile şi lucrul comun m-a legat de atunci în prietenie care a durat ani după aceea până s-a sfârşit cu conştiinţa că i s-au recunoscut meritele ca ostaş-ofiţer.

Îl cunoşteam mai de mult şi i-am vorbit mai deschis cu aceleaşi recomandări de prudenţă. El mi-a confirmat demoralizarea în lumea germană în care trăia, pe care o frecventa la serviciu şi pe care o preţuia în răbdarea şi în îndurerarea atâtor lipsuri.

5[97] mai. La Eşalonul Operativ, Berchtesgaden

Am renunţat să mă mai opresc în mijlocul Germaniei (la Halle, în sud) unde aveam rude prin alianţă şi unde mai fusesem cu 4-5 ani mai înainte. A fost numai o amânare.

Sosirea sub Alpi a fost pe ninsoarea care se depusese groasă în liniştea caracteristică care contrasta cu atâtea griji şi îngrijorări ce frământau minţile şi eşaloanele risipite pe văile înguste de la Berchtesgaden. Era o duminică şi a fost o zi plină de lucru.

După ce am fost orientat de ofiţerii mei de cele întâmplate şi despre luptele grele, sterile din Crimeea, în jurul Sevastopolului, mi s-a subliniat pierderea în lupte grele a 4 divizii române! Presupuneam cele mai mari nenorociri. Mi s-a făcut apoi situaţia bombardamentelor aero din România, nu numai asupra capitalei şi a zonei petrolifere, dar şi pe comunicaţii, centre şi posturi importante, toate puse pe mai multe hărţi reprezentând efectele acestor bombardamente. Pentru acestea sunt chemat la OKW unde imediat m-am anunţat.

La OKW, 7.V.[98] Vehemente reproşuri

Am fost primit de general Warlimont care îmi arată situaţia sumbră a producţiei de petrol şi a transporturilor de carburanţi în Germania, deci „nu mai onorăm convenţia economică". Arătarea cuprindea reproşuri la adresa noastră. Am desfăşurat harta cu rezultatele bombardamentelor sistematice de mai bine de o lună (4.IV-7.V) care face parte dintr-un program interaliat de bombardamente aero în Balcani şi în Ungaria. Am subliniat că după cele petrecute în Italia (1943) şi odată cu venirea primăverii era de aşteptat această avalanşă de foc aero. Dar în România conducerea germană nu a întărit nici măcar cu o mitralieră apărarea antiaeriană, deşi Marele Stat Major a alarmat şi a cerut întăriri. La întrevederile de la Klessheim (februarie şi martie 1944) s-a cerut din nou; iar eu personal am cerut între altele întărirea urgentă a apărării antiaeriene. Răspunzând la reproşuri, am arătat că sunt în România Comisii, Misiuni, Comandamente aero şi apărare antiaeriană – toate germane –, dar numai „personal" (care se adăposteşte la atacurile aliate care ne pustiesc ţara), însă tunuri şi materiale antiaeriene nu sunt mai multe ca cele din 1941. Am subliniat recenta scrisoare a Conducătorului din 26.IV către OKW – Mareşal Keitel, prin care cere urgentă întărire a apă-

[97] (S.M.) În original, 15.

[98] (S.M.) Probabil că autorul a omis o cifră la dată – corect 17.V.

rării antiaeriene şi material de cale ferată pentru refacerea comunicaţiilor. Răspunsul meu a avut o notă de vehemenţă pe care am socotit că este bine să o accentuez, fiindcă organele germane din România ce aveau sarcina apărării antiaeriene depindeau direct de OKW; el ştia că prin acordul petrolului avea această sarcină. În plus, am socotit că suspiciunea care ni se putea arăta era mai uşor de risipit printr-o atitudine fermă decât prin una timorată sau umilă; o atare sfiiciune sau teamă le-ar fi confirmat bănuielile. I-am răspuns scurt: „Adresaţi-vă personalului Dvs. la Bucureşti, el are răspunderea".

După aceea l-am rugat să-mi spună situaţia generală şi pe hartă îmi vorbeşte de luptele în curs care nu pot face progrese în Italia cu toată forţa superioară a Aliaţilor; în Balcani se menţine tensiunea; dar grija mare este pentru Franţa unde bombardamente pe suprafeţe mari şi pe comunicaţii sunt preludiul unei pregătiri de lungă durată.

Revin repede asupra greutăţilor din România privitor la evacuarea coloniştilor, conaţionalilor, deportaţilor, voluntarilor ş.a. pentru care autorităţile române fac dificultăţi mari mai ales la transport. Tema îmi era cunoscută şi vina era tot a germanilor. I-am răspuns precis şi cu fapte că a suporta o armată germană şi povara războiului pe teritoriul naţional este covârşitor pentru România şi nu ni se mai pot cere şi sarcini noi de evacuări germane. Dintre acestea cea mai grea este a celor 125.000 conaţionali (Volksdeutsche)[99] pentru care s-a convenit încă din ianuarie-februarie 1944 ca să se facă prin sarcina şi grija organelor de partid germane. Apoi am subliniat că aceste organe se ocupă mai mult de politică pe teritoriul român decât să uşureze soarta acestor refugiaţi conaţionali germani. Am arătat în cifre ce evacuări sunt în curs şi în perspectivă:

1. Circa 130.000 conaţionali din Rusia, Transnistria, Basarabia,etc.
2. Circa 40.000 voluntari, deportaţi, refugiaţi etc. sovietici, tătari etc.
3. Refugiaţi români din Rusia, Transnistria, Moldova şi Bucovina-Basarabia
4. Evacuări din Crimeea de 125.000-130.000 luptători.

Cei de la punctul 1, deşi s-a convenit a fi în sarcina germană, guvernul român a făcut actul de pietate de a permite evacuarea a jumătate din conaţionali – 60.000 – de la Galaţi pe valea Trotuş în Transilvania, iar restul pe Dunăre, Bulgaria, Ungaria;

Cei de la punctul 2 prin Basarabia-Moldova-Galiţia;

Cei de la punctul 3 prin grija exclusivă a administraţiei române

Cei de la punctul 4 în Dobrogea prin grija administraţiei române.

Am precizat că este o chestiune care trebuie rezolvată la teren şi de organele locale; ea este în parte mare rezolvată şi nu cred că mai este necesar ca OKW de la Berchtesgaden să-şi facă griji.

Revenind la grija mai importantă şi mai gravă a carburanţilor, am subliniat că ea ne depăşeşte, nu este a noastră şi am precizat că dacă măsuri urgente de întărire a apărării antiaeriene, cum şi de refacere a comunicaţiilor, nu se iau, în 15-30 zile producţia şi transporturile vor cădea la zero. Am precizat că nu sunt vorbe de ameninţare, cum [nu a fost] nici alarma dată scris la 13.IV privind retragerea la timp din Crimeea. Cererile noastre n-au fost considerate şi toate pierderile din Crimeea apasă mai mult pe armata română care avea 7 divizii cu efective mari faţă de 5 divizii germane cu efective mult reduse.

Gral Warlimont şi-a luat note, mi-a spus că eventual mă va mai consulta şi încheie declarându-mi că va prezenta urgent un raport cerând o urgentă întărire a apărării antiaeriene în România. I-am promis tabel cu organizarea prezentă a apărării antiaeriene, foarte slabă, cum şi cifrele de pierderi umane; pierderile numai după 3 bombardamente la Ploieşti şi Bucureşti (4-24.IV) totalizează 12.100 din care mai mult de jumătate morţi (6590).

Apărarea antiaeriană la 7.IV.1944 în România româno-germană cuprindea:

---

[99] Vechi colonişti germani din Rusia şi din Basarabia-Bucovina.

- 26 baterii antiaeriene grele
- 20 baterii antiaeriene mijlocii şi uşoare
- 5 unităţi de proiectoare
- 8 unităţi de reperaj
- 3,5 grupuri aviaţie vânătoare române plus 1 grup german de zi
- 1 escadrilă aviaţie vânătoare română plus 4 grupuri german de noapte
- nici un aparat fumigen sau ceaţă artificială.

8. Epilogul dezastros din Crimeea

La OKH – armare, reproşuri dar ...[100], 7.V

După lunga conferinţă la OKW am avut o dublă convorbire telefonică cu Marele Stat Major – Operaţii care m-a informat asupra nenorocirilor din Crimeea de mari pierderi în oameni şi în materiale care au fost depăşite numai de dezastrul de la Don-Stalingrad. Nu am putut conferi la OKH decât a doua zi când m-am prezentat cu o notă scrisă la generalul Zeitzler. Eram hotărât să relev cât de întemeiate au fost cererile şi prevederile noastre privitoare la Crimeea şi cât de deficientă a fost conducerea germană care ne-a produs imensele pierderi fără cel mai mic folos.

Generalul Zeitzler mă primeşte satisfăcut de apărarea de pe frontul românesc. Însoţitorii mei germani îşi făcuseră raportul. Satisfacţia lui răspundea eforturilor pe care – spunea el – le-a realizat în luptă cu Hitler şi cu OKW, cum şi cu Grupul de Armate Ucraina de Nord din ale cărui întăriri a defalcat diviziile blindate şi de infanterie pe care le-a dirijat în Moldova. Era satisfăcut de ordinea şi liniştea întronate de Schörner în luna aprilie. Îmi dă de înţeles că i s-au făcut reproşuri lăsându-se condus şi înduplecat de Antonescu şi de trimisul său.[101] Satisfacţia sa putea fi fondată, dar succesul şi liniştea din Moldova nu putea şterge nenorocirile din Crimeea al căror volum şi întindere nu erau încă cunoscute. M-am referit cu amărăciune şi cu revoltă la pierderile cum şi la avertismentele noastre din februarie, din martie apoi la nota scrisă din 13.IV, care au fost atât de întemeiate cum evenimentele le-a demonstrat prea crud. Apoi subliniez că această nenorocită stare nu se explică decât sau printr-o completă desconsiderare a cererilor noastre, sau printr-o greşită conducere a operaţiilor la nivelul cel mai înalt. De mai multe ori a vrut să-mi ia vorba, dar nu i-am dat pas. Am încheiat aprins, că s-a făcut aceiaşi gravă greşeală ca şi la Don-Stalingrad când s-a avertizat de mai multe ori asupra pericolului iminent; avertismentele au fost repetate din timp de comandamentele române şi de Marele Stat Major, dar totul a fost zadarnic, aruncându-se apoi vina pe diviziile române ce aveau fronturi uriaşe de 30-40 km fără apărare anticar corespunzătoare şi fără rezerve de blindate.

Generalul Zeitzler, vădit încurcat, îmi mărturiseşte că atât OKH cât şi comandantul Armatei 17 general Jaenecke Erwin[102] au cerut evacuarea din peninsulă de îndată ce s-a lichidat capul de pod din Kuban (octombrie 1943), şi de atunci s-au repetat propunerile, întărite cu cererile comandamentului român, personal de conducătorul Antonescu. Hitler a refuzat

---

[100] (S.M.) Ilizibil.

[101] Reproşurile i s-au făcut chiar şi de Hitler. Acestea au fost şi mai amare în 26 iunie când i s-a spus că s-a lăsat înduplecat de „trimisul lui Antonescu", adică de mine, pentru a întări apărarea din Moldova.

[102] (S.M.) Erwin Jaenecke (1890-1960) a fost un general german care şi-a început cariera militară în 1911 şi a luat parte pe fronturile de luptă la ambele războaie mondiale. A fost intendent general al Armatei 2 (1939-1940) şi al Armatei 9 (1940-1942). A comandat Divizia 389 Infanterie (1942) şi Corpul 4 (1942-1943), apoi Corpul 82 (1943) şi Armata 17 (1943-1944). A luptat în Crimeea până la evacuarea acesteia, ulterior fiind făcut ţap ispăşitor al eşecului germano-român şi trecut în rezervă, http://www.historyofwar.org/articles/people_jaenecke.html (accesat la 13.IX.2012).

până a deveni furios invocând raţiuni strategice şi politice. Aceleaşi propuneri au fost respinse şi privitor la retragerea din timp a Armatei a 6-a de la Stalingrad – completează Zeitzler –, precizând că ele au fost făcute de predecesorul său – general Halder Fr. – în toamna 1942 şi de OKH, el însuşi în 1943. Ridicând din umeri, el spune că sunt situaţii grele – în trecut ca şi acum – care îl depăşesc.

Îi precizez că ultimele patru divizii, două de vânători, una de infanterie şi una de cavalerie, care au luptat în capul de pod Sevastopol, au avut grele pierderi împreună cu tot armamentul greu şi artileria. Cine şi când mai pot fi refăcute aceste mari unităţi?? Nu crede că toate acestea pot demoraliza comandamentul, ca şi cele mai tari trupe, ceea ce poate înrâuri asupra situaţiei politice şi militare din România??

Este surprins de aceste reproşuri, şi când îi cer să-mi precizeze aceste pierderi îmi răspunde că la Bucureşti se va discuta şi rezolva completarea armamentului acestor patru divizii. Cu amărăciune replic: „dar oamenii pierduţi pentru o himeră şi o îndărătnicie??" Completez că vreau să supun Führer-ului în numele Conducătorului, situaţia şi pierderile din Crimeea, la „Lagebesprechung" din seara zilei.

Zeitzler alunecă peste această clară cerere şi mă întreabă cu amărăciune pentru ce se fac atâtea greutăţi din partea autorităţilor române ca şi a mareşalului Antonescu pentru rezolvarea rapidă a problemei „Evacuărilor" cum şi a chestiunilor „Economico-financiare" pentru care Hitler a trimis mai înainte pe Reichs minister Himmler[103] şi pe ministru Dr. Clodius. I-am răspuns că am dezbătut aceste chestiuni la OKW şi i-am rezumat că nu din vina noastră, a României, nu se pot rezolva în interesul Germaniei. Ele fac obiectul discuţiilor şi activităţii de la Bucureşti şi nu privesc direct operaţiile.

Profit de această interpelare pentru a-l întreba pentru ce nu promovează şi nu urgentează livrările de armament şi de material stabilite cu delegaţia germană prin „Planul Olivenbaum"? Îşi ia note şi explică întârzierea prin tărăgănarea tratativelor economice, la care i-am răspuns că apărarea frontului nu aşteaptă până când economiştii se vor înţelege; or asupra acestor armamente la întrevederile ultime din februarie şi martie dintre Führer şi Conducător s-au luat decizii clare, pozitive, dar execuţia este nulă. Îmi cere să vorbesc cu Oberquartiermeister general Wagner şi îşi ia note.

Fără a mai aştepta, îi repet ceea ce am spus la OKW privitor la atacurile aero din România, dând aceleaşi avertismente severe privitor la urmările militare şi politice.

---

[103] (S.M.) Heinrich Himmler (1900–1945) a fost şeful SS (1929-1945) şi ministrul german de interne (1943-1945). Absolvent al unui colegiu tehnic la München, Himmler a lucrat în agricultură ca vânzător de fertilizatori şi apoi ca avicultor. S-a alăturat NSDAP în anul 1925, a fost desemnat adjunct de Gauleiter, urmând apoi o carieră de succes în SS. Şi-a extins cu tenacitate puterea şi influenţă în cadrul partidului şi apoi al partidului-stat nazist, devenind vocea cu cea mai mare autoritate în ceea ce priveşte securitatea statului şi politicile interne. S-a aflat iniţial în fruntea poliţiei din München (mai 1933), apoi a celei din întreaga ţară (1936). Unul dintre vinovaţii principali în ceea ce priveşte Holocaustul, deplasarea în masă a unor populaţii întregi pentru a face loc Lebensraumului rasei ariene – a fost numit Comisar al Reichului pentru Întărirea Naţiunii Germane, practica abuzivă a muncii forţate etc. Încercarea de asasinare a lui Hitler din iulie 1944, menţionată în paginile de mai sus, i-a întărit puterea, ajungând chiar şi comandant şef al Armatei de Rezervă şi apoi al Grupului de Armată Vistula, în ciuda faptului că era lipsit de competenţe în domeniu. În contextul în care devenise tot mai clar deznodământul războiului, a ordonat încetarea aplicării Soluţiei Finale şi a început contactele cu Aliaţii prin intermediul contelui Bernadotte pentru a-l înlocui pe Hitler şi a încheia pace. Hitler l-a demis din toate funcţiile atunci când a aflat despre aceste tratative. Ulterior, a fost prins de Aliaţi, dar s-a sinucis, „Himmler, Heinrich" *The Oxford Companion to World War II*. Ed. I. C. B. Dear and M. R. D. Foot. Oxford University Press, 2001. *Oxford Reference Online*. Oxford University Press. Turku University. 13 September 2012 <http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t129.e779>

Repet că vreau să particip la „L.B." din seara aceea pentru a pune chestia pierderilor şi refacerilor ce am suferit în Crimeea.

În după-amiaza zilei sunt chemat pentru a-mi spune părerea şi sfatul său de a nu pune chestiunea Crimeii la şedinţa din seara zilei = Lagebesprechung, fiindcă ea va fi abordată de Führer. În acelaşi timp, îmi menţionează că OKW (general Warlimont) a ascultat protestele şi avertismentele mele asupra pierderilor din Crimeea, din România după bombardamentele aero, cum şi celelalte greutăţi, iar vehemenţa mea l-a surprins. I-am replicat că justeţea noastră a fost confirmată de evenimente şi chiar de OKH ale cărui propuneri şi prevederi au fost respinse. Zeitzler s-a mărginit a ridica din umeri neputincios şi mi-a repetat sfatul dat.

În seara zilei (8.V), târziu, în „şedinţă", la discuţia operaţiilor pe Frontul de Est, s-a vorbit de apropierea bazelor de aprovizionare şi de pregătirile sovietice la centru şi la sud, dar nu s-a pomenit nimic despre Crimeea. Nu s-a abordat tema nici în şedinţele de la 9 şi 10.V, iar despre atacurile aeriene din vest şi din sud s-a subliniat că ele sunt întinse şi fac parte din lunga pregătire de debarcări. Despre cele din România şi despre urmările lor nici un comentariu, nici un cuvânt. La şedinţele de la 11-13.V Hitler nu a mai participat şi a prezentat Mareşalul Keitel cu aceleaşi rezultate pentru frontul nostru. Am remarcat că la aceste şedinţe erau prezenţi stenografi care notau discuţiile care se prelucrau în mai multe exemplare. Nu mi s-a dat o explicaţie despre nevoia lor, iar dacă se proceda cu „prelucrarea" stenogramelor valoarea lor istorică era relativă. Generalul Zeitzler, deşi uneori era în controversă cu Hitler privind operaţiile, era totuşi forţat, în clica curtezanilor ce înconjura pe dictator, să se mulţumească a spune câteodată că îşi calcă pe conştiinţă sau să ridice neputincios din umeri. Niciodată nu a proferat un cuvânt sau o părere de critică la adresa lui Hitler. Avea rezervele lui de soldat supus, disciplinat.

11.V. Lungă convorbire Oberquartiermeister şi grave prevederi

Nu am cunoscut nici un mare şef cu atât de mare prestigiu şi iubit în statul major german ca generalul de corp de armată (artilerie) Wagner Eduard de care a mai fost vorba. În Ucraina şi în Caucaz, toţi ofiţerii germani mi-au vorbit cu respect şi cu admiraţie, la fel în Ucraina, în Basarabia şi în Moldova, la „Cursul de Comandament" Hirschberg, ca şi la OKH. Prestigiul acesta nu şi l-a creat la comandă de mari unităţi, ci în asprul, complexul lucru de aprovizionări în grele situaţii când el găsea soluţii de adâncă prevedere. Mijloacele lui aparente erau cele mai simple ca şi soluţiile sale. În lucrul de stat major subalternii lui erau devotaţi şi lucrau cu ardoare.

În situaţia după Crimeea m-am anunţat să-l interpelez asupra a două chestiuni importante.

1. Tratativele despre armament din aprilie, încheiate dar ineficiente;
2. Refacerea celor 4 divizii din Crimeea care şi-au pierdut armamentul.

Abia la 11 mai am putut avea convorbirea care a fost cea mai importantă din tot ce am avut la OKW şi la OKH.

El era la curent cu aspectul politic şi militar al situaţiilor, iar pentru partea economică-financiară era de specialitate. Mai mi s-a spus şi s-a dovedit că era un patriot german şi fără a exterioriza, nu admitea pe Hitler ca strateg.

M-a primit cu aceeaşi linişte în spatele căreia transpărea îngrijorarea. La chestiunile ce-am pus, mi-a răspuns foarte clar şi cu previziune:

a. Tratativele economico-financiare cu România s-au perindat ani la rând, mai grav, mai uşor, până în 1943 când ele s-au înglodat, astfel încât mareşalul Antonescu a făcut la 15 noiembrie 943 o scrisoare-protest acuzând, pe bună dreptate, Germania că nu a livrat materialele de război aşa cum se convenise după dezastrul de la Don-Stalingrad 1942-43; pe bună dreptate, spune el, fiindcă cererile germane erau mari şi producţia germană era deficientă

până când ministrul Speer a luat în conducere strânsă, cu o nouă organizare a ministerului armamentului. În această scrisoare – continuă el – Antonescu a cerut urgent blindate, artilerie anticar, material de transmisiuni. Tratativele ce au urmat n-au progresat, fiindcă „mareşalul nu a mai vrut să dea fără să primească" şi n-au putut fi încheiate la 9.II.1944 decât după ce s-a admis teza lui Antonescu. Wagner repetă vechiul dicton: „războiul cere aur, aur şi iar aur" (Napoleon).

Acordul din 9.II denumit protocol economic = Wirtschaftsprotokoll stipulează următoarele, spune Wagner:

- Banca Reich-ului depune în Elveţia o sumă în aur pentru BNR;

- BNR (Banca Naţională a României) va face credit Germaniei pentru plata carburanţilor livraţi sau care se vor livra, cum şi pentru nevoile trupelor, în limita acestei sume depuse în aur;

- România se obligă să mărească cantitatea de cereale (pentru că izvoarele din Ucraina au secat), iar Germania se obligă să mărească cantităţile de armament şi de material de război.

b. Dar acest acord nu a durat mult fiindcă au survenit alte nevoi, greutăţi şi presupuneri[104] din cauza frontului în continuă mişcare care a rostogolit grupul de armate german peste România. Problemele spinoase au fost întreţinerea armatei germane ce lupta în retragere, organizarea teritoriului, evacuări de tot felul, numeroase, dezordonate, cu întreţinere şi transporturi, evacuări din Crimeea, în afară de marea grijă a operaţiilor care invadaseră în România.

„Toate aceste grele probleme produceau contradicţii de netrecut şi au impus noi tratative economico-financiare pentru situaţia nouă. Ele au început la Bucureşti; din ele fac parte şi cele făcute de noi sub conducerea mea, din aprilie, după stăruinţa dvs. personală – spune generalul Wagner – care s-au încheiat, dar care n-au intrat pe calea livrărilor fiindcă celelalte probleme ivite nu-şi primiseră soluţia şi fiindcă s-au ivit şi alte presupuneri care şi acum subzistă. Între timp, nevoile româneşti şi cererile s-au mărit din cauza atacurilor aero tot mai sistematice şi mai eficace, iar Crimeea a deschis alte răni şi cereri. Solicitările germane au crescut şi ele, dar guvernul român, pe baza acordului din februarie 1944, făcea rezistenţă. Din această cauză şi acordul Olivenbaum a fost stopat.

În această fază grea, periculoasă, Hitler a ordonat că ministrul Dr. Clodius, peste ministrul von Killinger, depăşit, să ia conducerea tratativelor politice ca şi economico-financiare; pentru această a doua misiune l-a trimis ca specialist-consilier pe colonel Dr. Krull de la OKW-OQ = Oberquartiermeister. Noile tratative au început la Bucureşti (6.V), sunt acum în a 5-a zi, merg favorabil, şi dacă se vor termina pozitiv pe la 15-18.V, colonelul Dr. Krull va veni la Berchtesgaden să raporteze". Apoi adaugă că în caz favorabil Wagner va merge la Bucureşti pentru semnarea acordului şi „dispune livrarea armamentului şi materialelor stipulate".

Pentru a doua chestiune el mă asigură că foarte recent Hitler a dispus să se refacă cele patru divizii române din Crimeea, dând tot armamentul necesar, şi adaugă: „Führer-ul îşi cunoaşte răspunderile, dar va repara urmările??"

Aş mai fi vrut să-l chestionez despre aşteptata debarcare aliată, dar el îmi propune, în această „aşteptare de la V ca şi de la E", să facem o mică excursie la poalele lui Grossglockner în Tirol, la circa 70 km. Mi-a făcut impresia că vrea să-mi vorbească şi personal. Era liniştit, dar un scepticism mi se părea că-l stăpâneşte în tot ce face.

Am primit invitaţia şi recunosc că după această deschisă convorbire m-a captat pentru bunele sale intenţii. De câteva ori m-am recules şi mă întrebam dacă nu cumva generalul

---

[104] Bănuiam că aceste presupuneri erau temerile că România va putea să-şi schimbe politica şi să se desprindă de Germania.

Zeitzler – care mă trimisese la el – nu era avizat ca să mă amăgească şi să mă liniştească cu această „plimbare".

Colaboratorii mei îmi semnalează că se simt urmăriţi în micile lor plimbări din jurul localităţii; apar aceleaşi figuri, deşi locul este frecventat de o populaţie locală numeroasă; supravegherea se face cu discreţie, iar la OKH relaţiile de serviciu sunt corecte. Recomand mare atenţie, rezervă şi continuă aparentă nepăsare. Eu însumi nu dau nici un semn de grijă decât cea a misiunii.

Mica excursie a generalului Wagner a fost pregătită de maiorul von Hinckelday, un elev al său şi un mare, sincer admirator; el ne-a însoţit în ziua însorită de 12.V. Nu-mi mai făceam iluzii că-mi putea vorbi mai deosebit, totuşi eu nu am luat niciunul din ofiţerii mei. Am urmat valea pitorească Salzach pe la cunoscutul Zell am See. Nu s-au făcut comentarii asupra frumuseţilor naturale, natura se deşteptase, dar cu 4 zile înainte ninsese puternic. Generalul Wagner mi-a vorbit despre tratativele economico-financiare de la Bucureşti care merg încet, dar merg totuşi. Îmi vorbeşte cu detalii despre acest mare economist, Dr. Dr. Krull – are mai multe doctorate – care este delegatul german al lui OKW cu gradul de colonel rezervă. Este renumit pentru soluţii îndrăzneţe şi energice care contrastează cu specialitatea sa ştiinţifică, fiindcă are alura unui aspru ofiţer activ, dârz şi categoric. Reflectam că delegaţii noştri vor avea de luptat cu apriga lui rezistenţă şi cu vestita viclenie a ministrului von Clodius. Pe acesta din urmă îl cunoşteam încă din 1938, avea cuvânt greu pe lângă von Ribbentrop, era specializat în chestiunile politico-economice din sud-estul Europei, şi României i-a dat mult de lucru. Am replicat că „cunosc (sic!) de multă vreme abilitatea şi – i-am spus pe nume – viclenia sa = Geschicklichkeits und seine Schlauheit" ministrului, dar ignoram pe specialistul „mic cel dârz".

La poalele masivului impresionant (3797 m), într-o mică staţiune alpestră ne-am oprit, şi însoţitorul nostru a rămas să pregătească un mic dejun în timp ce pedestru noi am mers să vedem un gheţar. Acum mi-a vorbit despre mult temuta şi aşteptata ofensivă aliată de care era sigur. Se întreba cum de a putut concepe conducerea de sus că o debarcare s-ar produce în Balcani sau în sudul Franţei când de anul trecut se cară în convoaie după convoaie uriaşa armată aliată. Aceasta este mai mult decât o informaţie şi o ipoteză, totuşi trupele şi comandamentele celor zeci de mari unităţi se lasă zăpăcite de noianul de informaţii pe care el le consideră cu dispreţ. Generalul Wagner face parte din marea pleiadă a comandanţilor germani care după concepţia napoleoniană şi moltkiană se bazează pe raţionament mai mult decât pe intuiţie şi pe păienjenişul informaţiilor amăgitoare. El continuă deplângând starea de defensivă care are numai păcate şi care este totdeauna inferioară formei strategice: ofensiva. De doi ani în şir armata germană a fost silită de conducerea politică a războiului la o deprimantă defensivă. Ofensiva şi debarcarea aliată va reuşi fiindcă defensiva este slabă, iar „zidul atlantic" este departe de a fi inexpugnabil = unbezwinglich, frontul este imens şi oriunde are sectoare de slabă rezistenţă şi chiar breşe. Manevra apărării pe care noi ar fi trebuit să ne întemeiem totdeauna, mai ales în Rusia, este o formă superioară cu condiţia ca să avem o cât de relativă (redusă) superioritate aeriană.

Am întrebat dacă se prevede o ofensivă strategică sovietică concomitent cu ofensiva aliaţilor, precedând-o sau ulterior. El răspunde animat, negreşit. După experienţa războiului şi după manualele în vigoare, ofensiva sovietică ar trebui să preceadă debarcarea, dar pregătiri de mare importanţă nu se fac la est ceea ce presupune că sau debarcarea nu este iminentă sau ofensiva sovietică va urma pe cea aliată. Ruşii au sângerat mult şi cu tot potenţialul lor uman se resimt. În plus, „se ştie că între Aliaţi şi URSS au fost mari discuţii pe tema celui de al doilea front" promis de multe ori, ca şi la conferinţa de la Teheran, Cairo (1943). „Este cea mai mare probabilitate = Wahrscheinlichkeit ca ruşii să atace ulterior debarcării, fiindcă grosul armatei noastre este angajat la est". El conchide că armele germane nu mai pot aduce

încheierea războiului şi cu decepţie adaugă că „tot ce mai facem este o rezistenţă disperată de pe linia căreia să se trateze pacea... numai soluţia aceasta ne-ar mai putea salva... şi numai la ea trebuie să ne gândim." Nu mi-a cerut nici o părere şi nu mi-a pus nici o întrebare.

Luna următoare, ajutorul meu pentru executarea planului „Olivenbaum", locotenent-colonel Nedelcu Dumitru a fost întrebat de acest general, aflându-se la Eşalonul I (Prusia Orientală) cum vede acest război şi sfârşitul lui. Acesta, surprins, după gândire, i-a răspuns tot cu o întrebare: „vreţi un răspuns de complezenţă sau părerea mea intimă??" Iar după optarea lui pentru ultima, Nedelcu – care mi-a narat această scurtă convorbire – i-a spus franc că războiul este pierdut pentru noi. I-a mulţumit pentru acest răspuns onest şi i-a strâns mâna cu tristeţe.

Convorbirea noastră ca şi excursia s-a încheiat, el considerând-o un derivativ pentru a împrăştia gândurile negre.

L-am revăzut la Bucureşti (22-23.V) când venise şi a semnat planul de livrări „Olivenbaum".

La OKW şi OKH, 14 mai

Înainte de plecarea în ţară după „turneul" din Germania am cerut situaţia generală la OKW. Am fost primit şi orientat de general Buhle[105] în locul lui Warlimont care îmi da obişnuit situaţia. Am crezut că vehemenţa ultimei noastre întrevederi – pe care mi-o semnalase Zeitzler – l-a indispus şi a evitat să mă mai vadă. Era o figură nouă şi în fond eram interesat să ascult şi altă părere. Acesta lucra tot la operaţii, era mai nou decât Warlimont, dar mai înalt, blond spre şaten, măsurat la vorbă şi cu o atitudine de dispreţ-suspicios, uneori o mândrie până la îngâmfare, caracteristică la ofiţerii germani de stat major. Discernământul său (voit reţinut) era redus şi fără umor; exprima rece, otova ca ceva pregătit sârguitor; avea o bună considerare în lumea nazistă.

Mi-a spus scurt că în Balcani este linişte şi că România avea spatele asigurat, ca şi Ungaria. Însă în Iugoslavia forţele germane de aproape 20[106] divizii! sunt în continuă veghe şi deseori în lupte de gherilă, deci foarte greu de dislocat forţe pentru alte sectoare sau pentru frontul român; în Italia lupte în curs lent spre Cassino; în Franţa este cea mai mare îngrijorare cu perspectiva de lupte grele pe un nou front. El precizează că este de aşteptat că importanţa frontului aşteptat va fi mult mai mare ca în Italia şi, desigur, decât în Iugoslavia; apoi adaugă că abia acum „vom avea temutul război pe două fronturi", cel din Norvegia şi din Italia-Iugoslavia nu pot fi considerate ca fronturi importante.

S-a străduit să nu manifeste o îngrijorare, dar a precizat „temutul război pe două fronturi" ca o perspectivă apropiată. Deşi rezervat şi displăcut la lucru, el a eşalonat importanţa fronturilor, cele din România şi din Balcani fiind considerate secundare, totuşi fără putinţă de întrajutorare. Mi-a fost preţioasă şi precizarea „de 20 divizii" în Iugoslavia faţă de 11 divizii în Ungaria. Cifrele acestea pe care le-am reţinut mi s-au părut exagerate, dar le-am considerat cu mare atenţie. Am socotit că OKW putea să disloce la nevoie din aceste forţe în România unde puteau interveni foarte repede în afară de rezervele grupurilor de armate.

La OKH generalul Zeitzler mă primeşte jovial, spunându-mi că apărarea antiaeriană este în curs de consolidare până a se dubla forţa şi capacitatea cu unităţi, chiar avioane de vână-

---

[105] (S.M.) Walther Buhle (1894-1959) a fost un general german care a luat parte la bătăliile din cele două războaie mondiale. Începutul conflagraţiei l-a găsit în calitate de şef al Secţiei Organizare a OKH. A fost rănit în timpul atentatului împotriva lui Hitler din iulie 1944, apoi a fost numit şef al armamentului în ultima etapă a celui de-al doilea război mondial din Europa, http://ww2db.com/person_bio.php?person_id=528

[106] După alte date anterioare am dedus că în Iugoslavia numărul de divizii germane era mai redus, poate la jumătate. Era un procedeu ieftin de a exagera sarcinile germane.

toare (zi şi noapte) din Ungaria şi din Italia. Apoi adaugă că un număr mare de aparate fumuri-ceaţă au fost şi sunt în curs de transport.

Apoi îmi vorbeşte de grija sa în Podolia şi în Galiţia către Lemberg, cum şi la nord unde ruşii prepară noi atacuri în Finlanda, ceea ce ar putea impune trimiterea de forţe germane peste mare (Golful Finic), şi aceasta îl supără fiindcă Frontul de Est rămâne totuşi cel principal. Debarcarea în Franţa pe orice sector nu ar putea deveni principala acţiune decât după ce ea se va produce şi după ce se va desemna efortul strategic, ca şi numărul de mari unităţi aliate ce se vor angaja. La Dieppe, în 1942, am considerat-o o acţiune principală şi „am aruncat-o în apă", ca şi la Dunkerque în 1940, când nici o armă grea n-a mai putut salva englezii. La apropiata şi la aşteptata debarcare în Franţa va trebui să se deducă care va fi acţiunea principală din complexul lor; este probabil ca ea să cuprindă multe debarcări. Zeitzler nu consideră debarcarea iminentă, şi ea va fi odată cu cea sovietică care nu se desemnează încă ca o ofensivă de importanţă strategică. Ceea ce se pregăteşte la nord, ca şi ceea ce îl îngrijorează în Podolia-Galiţia, le socoteşte diversiuni şi demonstraţii = neben Tätigkeiten.

Apoi sare la convorbirea mea cu generalul Wagner şi mă anunţă că tratativele la Bucureşti vor ajunge curând la rezultatele pozitive după ce livrările, ce vor fi organizate de Wagner, vor începe efectiv; îmi precizează că în acest scop Wagner va zbura foarte curând la Bucureşti.

Îi spun că-l voi devansa şi-l voi aştepta la Bucureşti. Completez că voi merge din nou pe front şi-mi exprim speranţa ca livrările de armament pentru armata noastră le-aş putea găsi sosite la front.

9. A cincea întoarcere la Bucureşti, 15-25.V

Pentru motive tehnice avionul greoi Heinkel, după trecerea Carpaţilor (peste Retezat), a trebuit să aterizeze la Stăneşti în Gorj pe un teren de curând pregătit, fără pistă betonată; terenul era îmbibat cu apă după ploile continui. Am continuat călătoria cu auto.

Am început lucrul de documentare la Marele Stat Major abia la 18.V după-amiază. Lucrările laborioase s-au terminat repede, fiindcă s-a revăzut ceea ce se stabilise la tratativele din aprilie privitor la armament de tot felul; din partea română s-au mai adăugat avioane de vânătoare, artilerie antiaeriană şi aparate fumi-ceaţă. Dar greutăţile cele mai mari au fost asupra modalităţii de plată. Propunerea germană de a deschide conturi pentru România şi Germania de înregistrare a livrărilor reciproce şi reglare a plăţilor la sfârşitul războiului a fost respinsă de guvernul român, şi Antonescu „a refuzat să mai primească pe Dr. Clodius" dacă nu se plăteşte aşa cum s-a făcut înainte şi cum s-a stipulat la ultimul acord din 9.II.1944. Prin noile tratative partea germană a cerut o cotă foarte mare de cereale, carburanţi şi sume imense pentru plata armatei germane şi anexe pe teritoriul român; aceste plăţi însemnau peste 12 miliarde pe lună.

Delegatul german al lui OKW a plecat în Germania ca să obţină dezlegarea şi să semneze acordul în sensul cererilor române. Deci tratativele nu mergeau către o soluţie pozitivă aşa cum spera Wagner şi nici cum afirma la 14.V generalul Zeitzler, sau poate că Hitler era dispus să cedeze iar cei doi generali se făceau ecoul acestei probabile cedări germane.

Peste zece zile când m-am întors în Germania am aflat crâmpeie: - delegatul german Dr.Dr. colonel Krull şi-a prezentat raportul în faţa lui Hitler la OKW şi a propus două soluţii: una din aceste soluţii ale dârzului economist a fost o soluţie politică de forţă = ocuparea militară a României şi rezolvarea chestiunilor economice în interesul Germaniei;

Hitler ar fi respins această soluţie.

Interlocutorul meu a completat această respingere, fiindcă s-ar mai fi adunat alte tensiuni după cele cunoscute din toată Europa ocupată şi cea recentă din Ungaria.

20 mai

A doua zi am făcut un scurt raport mareşalului care era foarte iritat, poate şi din cauza tratativelor economico-financiare eşuate. Mi-a cerut ca duminică către ora 17, când va fi mai liniştit, să-i raportez detaliat. Dar a încheiat izbucnind: „omul acesta (Hitler) care a ajuns în situaţia aceasta trebuie să se hotărască, ca falitul în ultima fază, să se hotărască unde să cedeze şi să facă plăţi, iar în rest să reziste... el trebuie să se hotărască, sau rezistă în faţa vest-aliaţilor cedând ruşilor cu care face pace separată, ori să se înţeleagă cu aliaţii şi să-şi ducă toate forţele pentru a rezista Uniunii Sovietice!"

La generalul Sănătescu 21.V

În aşteptare, am avut o lungă convorbire cu generalul Sănătescu căruia i-am narat turneul meu în Germania şi tot ce-am cules [de] la diferitele eşaloane ale OKW şi OKH din Prusia Orientală, cum şi de la Berchtesgaden, marile dificultăţi economico-financiare. Am conchis că demoralizarea în Germania fără să fie manifestă este generală şi mai vizibilă la comandamentele superioare. I-am relatat şi depresia Conducătorului care socoteşte politica lui Hitler falimentară. Sănătescu îmi spune că oamenii politici, îndemnaţi cu stăruinţă, de rege sunt în curs de organizare a unei opoziţii-bloc contra lui Antonescu. Este un început bun în care conducerea este în mâna regelui la această vreme.

Îi subliniez lui Sănătescu convingerea [de] la conducerea germană că o debarcare a Aliaţilor se va face odată sau urmată de o mare ofensivă sovietică care cu nerăbdare aşteaptă de ani participarea şi ofensiva Aliaţilor în Europa. Am insistat asupra acesteia, precizând că orice mişcare a noastră nu va avea şanse dacă Frontul de Est va fi liniştit. OKH nu socoteşte o atare ofensivă în est ca iminentă, deşi are temeri pentru sectorul Podolia. Îi spun deci lui Sănătescu că pentru reuşita noastră o a doua condiţie se impune, şi anume, numai când o ofensivă sovietică s-ar dezlănţui care să zdruncine Frontul de Est şi inclusiv frontul românesc. Aceste informaţii ce i-am adus îl lămuresc asupra stării generale din lumea germană şi de la comandamentul suprem care – rezum – este foarte alarmat pentru frontul din vest şi liniştit pentru frontul din est.

Îi mai spun că voi merge la Misiunea Militară Germană şi voi cere relaţii generalului Hansen dacă OKW a hotărât asupra acordului economico-financiar.

A doua zi, Hansen mi-a răspuns afirmativ la întrebările mele şi completează că unităţile: aviaţie, artilerie antiaeriană şi aparate fumi-ceaţă au sosit, mai sosesc şi au intrat în dispozitivul de apărare la Bucureşti, dar mai ales la Ploieşti.

După lunga conversaţie cu Sănătescu, închei spunându-i că voi merge din nou la front, voi merge şi la Grupul de Armate Schörner, după care la 25, 26.V mă voi întoarce în Germania; înainte de plecare îl voi revedea; adaug că mareşalul este foarte ocupat şi mă tot amână pentru un raport mai detaliat ca cel pe care i l-am dat lui Sănătescu.

Profesia de credinţă a mareşalului Antonescu

La mareşal Antonescu, 22.V

Târziu, în această zi de început a săptămânii, mă pot prezenta lui Antonescu care grăbit îmi spune să vin la Snagov unde mă invită la dejun pentru a-i raporta detaliat, după masă. Era prima oară când mă invita. Eram condus de un ofiţer; avea 2-3 oaspeţi şi sosit, mă prezintă soţiei sale căreia îi şopteşte că sunt invitat la masă. Mi s-a spus că vila unde am prânzit a fost a prinţului Nicolae.

Masa simplă a decurs liniştit apoi ceilalţi oaspeţi s-au retras pentru cafea şi siestă. Amfitrionul m-a chemat într-un birou-cameră mai retrasă unde mi-am depus verbal lungul raport cu aceeaşi concluzie ce spusesem lui Sănătescu adică: „la OKW se consideră situaţia iminentă gravă pe frontul de vest şi linişte pe frontul de est, dar cu marea îngrijorare că războiul pe două fronturi abia acum începe".

Mareşalul dă din cap zicând: „dar ei au front la nord, la sud în Iugoslavia..." I-am completat cu ceea ce-mi spusese generalul Hansen că Hitler a admis încheierea acordului economico-financiar cum am cerut noi, respingând „propunerea delegaţiei germane"; această soluţie „de mână forte" ar fi rezolvat totul!!

El îmi spune să mergem afară unde în parc este mai bine şi mai sigur. El se lansează într-o lungă expunere asupra situaţiei. Arată că omul acesta, Hitler, cu mâinile lui îşi dărâmă opera lui de a fi făcut marele Reich după o laborioasă, deşi scurtă activitate. „A fost desigur un mare merit şi cu puternica lui armată a reuşit să ocupe continentul. Acesta era cristalizat după secole de războaie şi acţiuni diplomatice, dar el în câţiva ani l-a întors cu susul în jos. Sunt realităţi".

„România, după răsturnările şi prăbuşirile cunoscute, nu mai putea să se menţină în orbita puterilor aliate de la vest, fiindcă, nepăsătoare, nepregătite, indolente, îndepărtate şi ineficiente, nu mai puteau onora semnătura ce şi-au pus pe tratate. Rusia nu ne-a nutrit niciodată gânduri bune, fie ea ţaristă, fie bolşevică; de trei secole ne-a cotropit cu tendinţa de a ne înghiţi şi cu duşmănie, fiindcă eram o piedică în drumul spre Ţarigrad sau al revoluţiei universale. România avea de ales între nazismul violent, fără scrupule, dar atotputernic faţă de Aliaţii neputincioşi şi bolşevismul tot atât de cotropitor, dar ce nu era în stare să reziste Germaniei. Oamenii noştri politici îmi reproşează că simpatizez şi că sunt captat, hipnotizat de Hitler. Nu! Nu! Nu este adevărat", spune el cu tărie. „Simpatiile mele au fost totdeauna pentru Franţa şi Anglia cu care am luptat cot la cot în primul război mondial". Ne mişcam pe aleile peluzei deschise, departe de indiscreţii şi mă aşeza totdeauna la dreapta sa, spunându-mi că nu aude bine cu urechea stângă. Reluând firul, el spune: „Am fost în Franţa şi în Anglia cu sarcini importante, îi cunosc, îi apreciez şi îi iubesc, dar după prăbuşirile din 1938-1940" – pe care le enumeră – „după răpirea Basarabiei şi a Bucovinei, după ciopârţirea Transilvaniei, după dezmăţul şi destrămarea de sus, ca şi după anarhia legionarilor, am ajuns în fundul prăpastiei, iar în acest timp se produceau repetate violenţe, demonstraţii, ameninţări, loviturі de tun etc. din partea ruşilor; ce mai putea face conducerea ţării şi ce alt drum putea să aleagă pentru salvarea poporului, decât acela al unei politici alături de Germania; era în mintea tuturor dispariţia şi însângerarea, deportările din Iugoslavia. Pentru mine care am privit de aproape şi am luat parte la pierderile, la zbuciumul năzuinţelor, dar mai ales am văzut sângele care a curs pentru întregirea neamului, a fost sfâşietor văzând cum se năruia şi se desface clădirea neamului nostru ce era pus în calea nimicirii pe care a cunoscut-o de-atâtea ori în viaţa lui. Gândul de salvarea şi de reîntregirea neamului m-a cuprins şi m-a purtat în tot ce am întreprins. Care din aceşti bărbaţi politici ai noştri s-a ridicat să ia conducerea statului izbit din toate părţile, ca să-l conducă în ape mai liniştite?? Nici unul nu s-a ridicat, nici măcar cu un sfat. Nici unul nu avea nici putere în interior şi nici credit în afară. Garda Legionară care întrunea simpatia Germaniei şi sufragiile naziste, era slabă, dezorganizată şi dădu-

se dovada incapacităţii pe care a crezut că o poate înlocui cu silnicii, cu cruzime şi cu crime. Partidul Comunist, care ar fi fost susţinut de Rusia, nu reprezenta decât o minoritate, care-şi avea puţină priză în popor; deci ambele aceste două formaţiuni politice, una pro germană, cealaltă prorusească, nu puteau să ia puterea sau conducerea ţării în aceşti ani de grele încercări pentru noi şi de război european dezlănţuit pentru cotropiri şi cu tendinţe de extindere şi de alte cotropiri ca în Finlanda, în Polonia, în Ţările Baltice, în Balcani."

Mareşalul era însufleţit, şi reamintirea dramaticelor evenimente 1938-1941 îl aprinsese şi se arăta dispreţuitor faţă de bărbaţii politici din vechile partide care nu aveau curajul să se pronunţe clar pentru o politică sau alta. „Crimele legionarilor şi greutăţile ţării îi speriaseră, se ţineau pe lături sau se ascundeau, lipsiţi de bărbăţie şi de curaj. Aveau Maniu sau Brătianu, Mihalache sau Tătărescu sau Lupu vreun credit la Berlin sau la Moscova? Puteau ei vorbi în numele poporului în aceste capitale care îşi împărţiseră Europa?? De la aceste două guverne care-şi dovediseră vrăjmăşia şi pofta de a ne cotropi teritoriul naţional şi resursele de viaţă??

A trebuit să intrăm în hora războiului în care tot am fi fost târâţi, mai devreme sau mai târziu, când ar fi dispărut orice urmă de forţă politică, de forţă armată, de forţă economică, de administraţie românească şi, desigur, monarhia. Reîntregirea neamului nostru trebuia să se facă tot cu sacrificii şi tot cu sângele neamului.

Mi s-a proferat învinuirea că neamul se bate şi sângerează pentru Germania! Nu este adevărat! Nu! Noi nu ne batem pentru Germania după cum nici ea nu se bate pentru noi, după cum şi mai puţin, Rusia Sovietică nu s-ar bate pentru reîntregirea noastră. Pe germani îi interesează ţara noastră pentru petrolul şi pentru agricultura ei; Germania are cel mai mare interes şi pentru acest petrol, pentru economia noastră, ca să dăinuim spre folosul ei; ne va da chezăşia că vom mai dăinui ca stat şi chiar ca naţiune faţă de alte tendinţe vrăjmaşe ce s-au dovedit ca atare de-a lungul secolelor. Iar dacă vom lupta şi vom munci cu stăruinţă, cu râvnă, vom putea aspira la reîntregirea noastră". După lungă pauză reia: „Spuneam că Hitler şi-a dărâmat opera. Ani în şir a denunţat inamicul de la est şi a pregătit războiul contra Rusiei. Dar mai înainte şi-a paralizat partenerii şi aliaţii naturali: distruge Polonia în 1939 şi ciopârţeşte România prin pactul cu Rusia şi la Viena, adică îşi distruge braţul stâng (Polonia) şi-şi taie mâna dreaptă (România). Apoi se încâlceşte în politica obscură după ce s-a îmbătat de victorii. Tot astfel, în încâlceala lui, nu s-a mai putut angaja printr-un tratat ca să ne restabilească drepturile asupra Transilvanei, nici asupra Basarabiei şi nici a Bucovinei. În primăvară, la Klessheim[107] mi-a spus că va ocupa Ungaria, dar nu ca să o slăbească ca partener. Mi-a vorbit de reglementarea definitivă a frontierelor la sfârşitul războiului, nu acum când ar putea slăbi Ungaria. În mod repetat, la Klessheim Hitler mi-a declarat, ca şi ministrul Ribbentrop, că reglementarea definitivă va fi la sfârşit şi că toate hotărârile mai vechi şi de la Viena nu pot dăinui, că după război hotărârea va fi reformată". Apoi precizează că: „Hitler i-a declarat că Horthy şi guvernul său de multe ori şi-au arătat nerecunoştinţa şi că regentul îi este un tovarăş neînţeles la drumul greu al războiului!" „Dar asemenea declaraţii nu pot fi nici publice şi nici transformate într-un act convenţional. Jertfele şi lupta aprigă a poporului român creează drepturi pentru reîntregirea noastră şi fiecare luptător ştie şi este convins de asta fără să aibă nevoie de un act scris public aşa cum vor oamenii noştri politici"!!!... Antonescu se opreşte, tace apoi reia: „La ultimele întrevederi în februarie şi în martie, Hitler mi-a spus că vrea să purceadă la ocuparea militară a Ungariei, dar aceasta nu ca să o slăbească ca partener de luptă, ci ca o asigurare, deci nu poate să asigure României retrocedarea Transilvaniei de nord". Apoi Antonescu precizează: „Aceiaşi încâlceală ca şi cu popoarele din ţările cotropite cărora le declamă salvarea de bolşevism, dar soarta şi libertăţile lor?... Nici o declaraţie, nici o vorbă despre viitorul lor"...

---

[107] Întrevederile dintre Hitler şi Antonescu din februarie şi martie 1944 de la Klessheim.

Mareşalul iar se opreşte, gândeşte apoi reia, reproduc pe cât mai precis ideea sa: „Îţi spun Dumitale acestea, fiindcă ai trăit şi ai făcut războiul pentru reîntregirea neamului nostru, ai simţit şi ai suferit de la loc superior ciopârţirile şi rapturile ţării. Deci mă înţelegi mai bine, dar ţi le spun ca să ştii pe locul ce ocupi şi la rolul ce ai, că noi, prin jertfele ce am făcut în acest al doilea război, ne-am căpătat anumite drepturi pe care le vom avea la vremea ce se va cuveni şi vom cere împlinirea lor. Astfel vei simţi şi vei avea autoritatea şi curajul în cererile ce vei formula în numele nostru. Te angajez să păstrezi pentru D-tale cele ce ţi-am spus şi să le evoci la nevoie ca nişte promisiuni ferme. Cum ţi-am spus, la timp ele vor fi evocate şi scoase la iveală pentru recâştigarea pământului nostru".

Pentru a întări şi a ilustra angajamentele verbale ale lui Hitler faţă de Antonescu, el îmi narează mai departe: „Hitler a avut intenţia sa şi trăsăturile lui geniale care l-au dus din succes în succes. În firea sa are sentimentul prieteniei pe care o acordă cu zgârcenie şi numai pe încredere. Eu cred în sinceritatea acestui simţământ ce mi l-a acordat şi, chiar din spusele lui Hitler, îl are în faţă de Mussolini şi faţă de Franco. El avea intenţia fermă de a ataca punctele slabe ale Angliei care erau între altele Gibraltarul; după cum mi-a declarat, se pregătise ca împreună cu Spania să-l atace şi a pregătit din timp artileria de lungă bătaie. Dar Franco a refuzat cu hotărâre simţind Spania şi poporul prea slăbit după războiul civil. Hitler a trebuit să se resemneze renunţând, spunându-mi că nu poate ataca şi forţa un prieten".

„Dar nenorocirea lui este că slăbindu-i capacitatea, intuiţia şi raţionamentul, a împins şi a extins războiul pe plan mondial, amestecându-se în conducerea operaţiilor pe care vrea să le conducă singur şi unde a făcut mereu greşeli mari. El nici acum nu-şi dă seama că mijloacele Germaniei nu sunt la nivelul scopurilor ce şi-a propus prin ideologia nazistă. El nu şi-a făurit forţele ca să lupte cu Anglia, şi mai puţin încă cu America".

„Aşa cum ţi-am mai spus, el trebuie ca să aleagă unde să-şi facă efortul: în faţa Aliaţilor cedând sută la sută în anumite părţi până la o pace oricum ar fi ea, ca să reziste în alte părţi. Eu nu pot merge până la nimicirea neamului nostru [ca] să mă ţin alături de el! I-am spus acest lucru!"

„La noi este în curs de organizare o opoziţie a acestor vechi şi noi oameni politici. Ei vor lupta contra mea când vor fi gata".

„D-ta acolo de unde eşti poţi să-i spui lucrul acesta şi să-i arăţi că eu nu pot să mă duc cu revolverul şi să-i împuşc cum a făcut el[108] cu opozanţii lui". Însoţea aceste cuvinte cu gestul revolverului întins asupra cuiva ascuns sub mese. M-a mirat faptul că mi-a cerut să-i spun lui Hitler vorbele proferate apoi revenind la cedările şi concesiunile ce trebuia să facă aliaţilor din vest şi popoarelor cotropite în Europa, el dă şi proporţii în cifre: 80, 90, 100%. Apoi continuă: „Dacă îşi iubeşte poporul şi Germania – cum a declarat de atâtea ori în discursurile sale, completez eu – el trebuie să facă aceste cedări, mai poate salva Germania. Numai acest uriaş *marche arrière* mai poate salva ce mai este de salvat. Iar dacă adversarii nu ar mai voi să trateze cu el, atunci să se dea la o parte" – şi, întărind, Antonescu exclamă – „să dispară", lăsând altora greaua sarcină a tratativelor. „Dar, spune Antonescu, el se agaţă de puterea ce-a cucerit şi cu sălbatecă sete, se leagă de orice speranţă, cum şi pe front se leagă de orice colină şi curs de apă conducând armatele pas cu pas într-o luptă în care pierde continuu de doi ani".

Încheie spunând: „Păstrează ce ţi-am spus pentru D-ta, când vorbeşti cu Hitler, eşti depozitarul gândirii mele, deci spune-i că nu se mai poate salva poporul german, ca şi al nostru, dacă nu se hotărăşte să sacrifice şi să renunţe la tot în Europa. Numai astfel Europa va fi salvată de năvala asiatică a bolşevismului care va rade teritoriul şi populaţia cum se va întâmpla şi la noi". Se opreşte şi tace. Apoi reia: „Mizeriile unei alianţe, a celui mic şi slab cu unul mare şi tare!! Aceasta a fost ursita noastră..." Apoi, redresându-se, spune: „Reaminteşte-ţi că

[108] Aluzie la opoziţia lui Röhm şi ceilalţi pe care i-a împuşcat (1934).

o lungă cale de luptă desperată, cu jertfe şi pierderi,... numai astfel ne vom reîntregi neamul, nu cu braţele încrucişate, stând în umbră, în nepăsare!!" Se opreşte şi tace îndelung.

Cu aceasta a terminat şi mă întreabă când vine Wagner şi când mă întorc în Germania. Îi răspund că voi merge la front în Moldova, chiar şi la grupul de armate, apoi joi, 25.V, voi zbura în Prusia Orientată la OKH Eşalonul I în legătură cu aplicarea planului „Olivenbaum". Îmi răspunde că va merge şi el pe front peste două zile, cerându-mi să-l însoţesc.

Această neaşteptată naraţiune a urmat după o lungă şi detaliată expunere a mea de cele văzute şi simţite în Germania într-o perioadă mai lungă. Poate că l-a impresionat defetismul pe care l-am descris că îşi face loc chiar la conducerea supremă şi chiar în preajma lui Hitler, aceste ştiri aduse de mine, care trăiam în acest mediu şi deci eram cel mai apropiat a cunoaşte aceste stări ce ne interesau, deci poate că acestea l-au îndemnat să facă această profesie de credinţă. Sau poate era încă sub impresia tratativelor cu Dr. Clodius pentru chestiunile financiare prin care ni se cereau noi sarcini. Sau poate era sub influenţa altor factori ce-mi scăpau, dar care pe mareşal îl frământau, când şi-a deşertat gândurile în spovedania sa.

Am rezumat de îndată ce am ajuns acasă în note cât mai explicite ceea ce auzisem. Vorba sa curgea năvalnic, uneori debordând, apoi sacadat, subliniat sau accentuat, cu zvâcniri apoi cu înşirări repezi, cu opriri din mers pentru a accentua unele afirmaţii sau pentru a formula unele întrebări ce-şi punea. Pe peluza deschisă, însorită, cu paşi rari, în atmosfera caldă de mai, peroraţia sa a avut sincere accente ale unui patriot care vedea mai întâi neamul şi ţara lui, pentru care era conştient că în trecut şi-a pus o mare strădanie, iar pentru epoca prezentă îşi luase o mare şi grea răspundere. Reflecţiile ce mi le făceam atunci concurau la concluzia că şi mareşalul îşi dădea seama că partida grea în care se angajase era pierdută şi că deci se prenumăra în grupa acelor personaje din Germania care mi-au arătat scepticismul, pesimismul despre sfârşitul apropiat şi nenorocit al războiului.

Numai că după trei săptămâni am avut răgaz să-i spun generalului Sănătescu în parte ce mă credeam autorizat să-i spun.

Odată cu venirea generalului Wagner (22.V) şi semnarea acordului pentru livrarea de armament, s-a redus încă una din numeroasele tensiuni. La Misiunea Militară Germ. s-a dat o recepţie de [către] generalul Hansen la care am participat. Din partea noastră au fost mulţi ofiţeri în cap cu generalul Ştefleа. Atunci am cunoscut pe ministrul von Killinger de care aflasem multe şi de mai mult timp. Am vorbit puţin şi mi-am făcut ideea ca despre un notoriu nazist ca mulţi ce am cunoscut. Generalul Wagner îmi spusese că acesta la Bucureşti nu prea a avut succes, că nu avea priză nici la mareşal, nici la rege şi că se ţinea la distanţă faţă de bărbaţii politici români şi că nici la Ribbentrop nu mai era agreat. Din această cauză ministrul Clodius, deşi a avut mai mult sarcini economice, încet, încet l-a surclasat, preluând şi conducerea politică-diplomatică a legaţiei germane. Aşa fiind, fără să vreau, nu am fost cu nimic peste normal mai amabil faţă de acest ministru reprezentant diplomatic nazist.

Înainte de a mă reîntoarce în Germania, maiorul von Hinckelday mi-a înmânat o mare fotografie a ministrului Killinger ca semn de consideraţie şi ca amintire. Ea nu avea nimic scris şi nici măcar semnătura. L-am rugat pe maior să-i transmită mulţumirile mele. Nu l-am mai văzut, nu aveam legături de serviciu şi chiar l-am evitat.

În vizita pe front am revăzut pe mareşal chiar în una din tranşeele înaintate în sectorul Ruginoasa-Târgu Frumos, apoi la o conferinţă, după care am plecat la Grupul de Armate German. Acolo am aflat că forţe germane refăcute au fost sau sunt retrase pentru a întări frontul la Lemberg. Eram foarte surprins, fiindcă de la OKH mi s-a vorbit de o întărire şi iată că survenea o de-garnisire. Faptul mi se părea verosimil şi mişcarea lor de la un grup de armate la Grupul de Armate Ucraina de Nord (general Model) nu se putea face decât cu ordinul lui OKH general Zeitzler.

La 26.V, am zburat direct şi repede la OKH Eşalonul I Prusia Orientală.

29.V [109]

10. Din nou în Germania – zile grele 29.V-11.VI

M-am întors la OKH după cele văzute în Moldova pe front unde situaţia era ameliorată şi după ce lungile pertractări s-au încheiat. Speram că livrările nu vor mai întârzia, totuşi am zburat la OKH – Eşalonul I în Prusia Orientală peste Carpaţii Păduroşi şi peste Polonia – valea Vistulei; cunoşteam situaţia Frontului de Est[110]: pe la est Câmpulung – est Colomeea – vest Tarnopol – înălţimile vest Brodî – est de Kovel – est de Pinsk pe Pripet – apoi de aici frontul avea un mare ieşind spre est cuprinzând marele centru Orşa (puternic ţinut) – idem est de Vitebsk – est Pskov – lacul Peipus. Nu am întâlnit nici un avion sovietic, dar multe avioane germane brăzdau aerul cu misiuni de transport şi de legătură.

În aceeaşi zi am putut lua contact cu Direcţia Operaţii care mi-a descris mari mişcări sovietice către Finlanda şi un volum mare de comunicări radio, mişcarea artileriei între marile lacuri nu se mai camuflau, tragerile în lent tempo fără oprire zi şi noapte, pregătirile sunt serioase, cererile de ajutor ale finlandezilor au ajuns şi la OKH/I.[111] Întreb dacă retragerea în curs a diviziilor din Moldova este pentru Finlanda şi mi se răspunde negativ, adăugând că Polonia este mai îngrijorătoare, aşa cum mi-a spus şi generalul Zeitzler.

Prezenţa generalului Lindemann mă face să întreb de ce nu face întărirea frontului românesc cu Armata 17 retrasă din Crimeea, dar dispărută şi ea din Dobrogea. Mi se răspunde că este deja în Galiţia, îşi reface, îşi completează şi îşi instruieşte unităţile. Reflectam la ideea lui Zeitzler că efortul sovietic vizează Galiţia pentru a rupe România şi Ungaria; se menţine şi se concentrează forţe pentru a face faţă ofensivei de mari proporţii a Sovietelor.

Venisem la OKH/I pentru a supraveghea pornirea planului „Olivenbaum"; venise şi generalul Wagner; erau adunaţi mai mulţi şefi care mă ajutaseră, şi fiindcă abia sosisem, socoteam să pornesc livrările fără întârziere. Fiind şi pregătit, am invitat pe toţi aceşti şefi la un dejun cu delicatese ce adusesem din România între care recunoscutele, rarele şi mult apreciatele icre negre. De data aceasta a participat şi comandantul Transmisiunilor, generalul Fellgiebel[112], cel atât de critic şi de straniu faţă de conducerea superioară a războiului.

30 mai – Masa cu destăinuiri

A fost un dejun între colegi, şi cu unii din invitaţi s-a continuat convorbirea asupra ofensivei aşteptate a Aliaţilor, cum şi aceea a ruşilor întârziată din cauza noroiului pasager, după

---

[109] (S.M.) De aici debutează caietul III E2.

[110] Vezi schiţa nr. 1/IIIF.

Aceste pertractări economico-financiare de care s-a scris în caietul precedent „III E", iar acordul încheiat cuprinde şi Planul livrărilor de armament şi materiale numit „Olivenbaum-Măslin".

[111] OKH/Op = OKH – Operaţii; OKH/I – OKH Eşalonul I; OKH/II – OKH Eşalonul II; OKH/OQ Ober Quartiermeister = Armata Aprovizionare.

[112] (S.M.) Fritz Erich Fellgiebel (1886-1944) a fost un general german care a participat la cele două războaie mondiale. Expertiza sa de general de comunicaţii l-a plasat din 1940 în poziţia cheie de a conduce liniile de comunicaţie ale Wehrmachtului cu Comandamentul Suprem, care i-a permis să cunoască foarte multe dintre secretele cel mai bine ascunse ale lui Hitler. A susţinut introducerea maşinii de criptat Enigma. A fost implicat în încercarea de asasinare a lui Hitler din 20 iulie 1944, fiind în cele din urmă executat în septembrie 1944. Generalul Fellgiebel este unul dintre personajele principale ale lucrării sintetice a lui Kenneth Macksey, *Without Enigma: The Ultra and Fellgiebel Riddles*, Ian Allen Publishing and Conshohocken, Surrey, 2010, volum care se concentrează asupra adoptării maşinii Enigma şi a consecinţelor acestei decizii.

dezgheţ şi după ploile de primăvară.[113] Niciunul nu-şi mai făcea iluzii cu privire la dezlănţuirea lor, despre faza cea mai grea a războiului pe două fronturi şi toţi, mai deschişi sau mai rezervaţi, conchideau că războiul trebuie încheiat mai înainte de a fi prea târziu pentru a salva poporul german şi teritoriul de ororile lui. Concesiuni şi o cedare, la nevoie integrală, ar putea pune capăt acestuia.

Lucrasem în ajun cu general Wagner şi cu ajutoarele sale şi stabilisem că sarcina noastră este de a supraveghea livrările şi expediţiile pentru care temporar am însărcinat pe maiorul Gheorghe Siminel care a fost prezent la şedinţa de lucru. Eram cu toţi la această masă după acest lucru şi pentru destindere. Era duminica în care se serba în Germania Pfingsten = Rusalii.

La urmă am avut o lungă convorbire numai cu general Lindemann căruia i-am narat necazurile cu armamentul şi cu livrările legate şi condiţionate de concesiunile noastre şi de livrările continui de carburanţi şi de cereale. Mi-a spus că le-a cunoscut, că s-a cedat la OKW, dar îmi adaugă că delegaţii au propus ca soluţie radicală, „ocuparea militară a României pentru satisfacerea integrală a intereselor germane"; această propunere a fost respinsă de Hitler; dar menţionează că Dr. Clodius, ca exponent al lui Ribbentrop, este pentru „soluţii aspre". Lindemann trebuia să zboare la Grupul de Armate Ucraina de Nord – general Model (von Manstein dispăruse şi odată cu el încrederea); aici, spunea Lindemann, este un pericol de ruptură cu masa de blindate sovietice în direcţia Lublin sau Brest-Litovsk, în flancul şi spatele Grupului de Armate Centru – mareşal Kluge[114], care făcea un mare întrând pe la nord de zona păduroasă Pripet şi spre Orşa – Vitebsk. El era dintre cei mai pesimişti şi vedea – spre deosebire de şefii de la OKH – o iminentă ofensivă de la vest (unzertrennliche = inseparabilă) cu cea de la est, din nou strigoiul războiului nimicitor pe două imense fronturi apărea în vorbă.

M-am despărţit de acest şef german – el vădit tulburat – care mă privea cu aceeaşi amară prevedere asupra sorţii noastre. Am înţeles din spusele sale că în gândul unor mari şefi nazişti, nu se menţine planul de a dezlănţui instantaneu ocuparea radicală militară a României, ceea ce presupunea fără îndoială o pregătire militară în acest sens.

---

[113] După părerea lui OKW şi OKH (inclusiv generalul Lindemann), ruşii nu vor mai întreprinde nici o ofensivă importantă până nu se deschide al doilea front important în Europa de către Aliaţi.

[114] (S.M.) Günther Adolf Ferdinand „Hans" von Kluge (1882–1944) a fost un feldmareşal german cu rădăcini aristocratice prusace care a luptat şi a fost rănit pe frontul de la Verdun în 1941 şi a devenit unul dintre comandanţii germani cei mai proeminenţi în a doua conflagraţie mondială. A comandant Armata 4 (1939-1941), a fost comandant-şef al Grupului de Armate Centru de pe frontul din Uniunea Sovietică (1941-1943), apoi comandant-şef al forţelor armate germane din vest în perioada iulie-august 1944. A manifestat o atitudine critică faţă de nazism, dar admiraţia sa faţă de noua armată germană l-a convins să evite implicarea deschisă în planurile de răsturnare a lui Hitler. A condus Armata 4 în victoria din Polonia, apoi şi-a dovedit capacitatea militară în timpul ofensivei din Ardeni împotriva Franţei în anul următor. Armata pe care o comanda a jucat un rol important în cursul Operaţiunii Barbarossa, fiind aruncată în luptă în cadrul Grupului de Armată Centru cu obiectivul Moscova. În decembrie, von Kluge i-a succedat lui vom Bock în fruntea Grupului de Armată Centru. A respectat indicaţiile lui Hitler cu privire la conducerea operaţiunilor militare, chiar şi atunci când acestea au dus la dezastru militar, precum în vara anului 1943 în cursul bătăliei de la Kursk. Revenit pe frontul după un accident de maşină, von Kluge a preluat conducerea operaţiunilor militare germane de pe Frontul de Est. La jumătatea lunii august 1944, von Kluge i-a contactat pe Aliaţi. Informaţia a ajuns la Hitler care l-a înlocuit la 17 august. A doua zi, de teama represaliilor Führerului, von Kluge s-a sinucis, I. C. B. Dear, „Kluge, Field Marshal Günther (Hans) von", în *The Oxford Companion to World War II, Oxford University Press.* (, n.d.). Retrieved 12 Oct. 2012, from http://www.oxfordreference.com.ezproxy.utu.fi:2048/view/10.1093/acref/9780198604464.001.0001/acref-9780198604464-e-910.

În preajma debarcării
La OKW şi OKH/Op. Berchtesgaden 30.V

Din convorbirile avute la OKH/I şi OQ, privitor la planul livrărilor am aflat că o partea depindea de Eşalonul II Wünsdorf, iar în parte mai depindea şi de Wirtschaftsstab = Statul Major Economic de la Berlin, unde am simţit nevoia să mă duc. În acelaşi timp, iminenţa atacului din Franţa îmi dicta să mă întorc la Berchtesgaden – OKW-Op. De aceea am zburat dis-de-dimineaţă la Salzburg – Berchtesgaden, astfel că în după-amiaza de 30.V am putut să am o lungă convorbire cu generalul Zeitzler cerută de mine, privind nevoile noastre.

Îmi pregătise o situaţie de forţele destinate să întărească frontul nostru (o parte din slăbitele forţe de refacere ale Armatei a 17-a retrasă din Crimeea), cum şi forţele de întărire a apărării antiaeriene pentru care OKW s-a ocupat şi a dat ordine ce s-au executat sau erau în curs.

I-am replicat cu reproş că în timp ce aduce divizii slăbite din Crimeea, alte divizii, dintre care blindate, sunt retrase pentru a fi trimise la nord de Nistru. El îmi răspunde că manevra marilor unităţi este atributul comandamentului care se exercită fără piedici şi, ca să întărească raţionamentul, arată situaţia precară a Grupului de Armate Ucraina de Nord în câmpia deschisă a Podoliei şi Volâniei, cu Armata 1 Blindate slăbită după ieşirea din încercuire şi cu Armata 17 înşirată pentru România, Ungaria şi Galiţia. Retragerea forţelor de pe frontul român începuse de la 15 mai, iar o parte din cele ale Armatei 17 (Dobrogea), chiar mai înainte[115]. Discuţia se făcea pe o hartă de pe care am putut extrage ce arăt în schiţă.

Zeitzler îmi vorbeşte cu grijă de frontul finlandez unde Armata Roşie va ataca în curând. Finlanda speriată şi obosită de război prezintă dificultăţi politice şi militare.[116] Întreb dacă sunt ca în Ungaria, dar fără a releva întrebarea, îmi spune că trebuie să fie întărit frontul său în preajma lacurilor Lodoga-Onega, ceea ce va reveni tot OKH.

Explicaţia justifică în continuare retragerea de forţe de la noi. Dar faptul că mă lăsa în ignoranţă despre greutăţile politice mă alarmează; ne găseam sub multe aspecte într-o situaţie asemănătoare cu acest aliat, Finlanda.[117]

Îmi vorbeşte de tratativele economice de la Bucureşti care au descreţit frunţile. I-am răspuns că am fost la OKH-I pentru a pune în mişcare livrările „Olivenbaum" şi voi merge curând la Wistab ca şi la Wünsdorf.

Încheind, întreb despre aşteptata ofensivă aliată. Îmi precizează că ea se va dezlănţui aproape sigur din Anglia, dar nu poate avea o părere când şi în ce sectoare se va produce.

Am a doua zi o convorbire telefonică cu Marele Stat Major – anunţ că momentan grija este Finlanda asemănătoare nouă. „Olivenbaum" mă punea pe drumuri fiindcă se simte nevoia pentru a pune în mişcare livrările de armament deci voi fi pe drumuri 4-5 zile.

La OKW mi se confirmă întărirea apărării antiaeriene din România. Pentru Finlanda mi se confirmă mare grijă în curs; o ofensivă sovietică pentru a rupe Finlanda de Germania şi slăbirea aripii de nord este în curs. Pe frontul italian lupte în curs de tărăgănare iar în Franţa –

---

115 Vezi schiţa 1/IIIF.

116 (S.M.) Referire la discuţiile de armistiţiu dintre Finlanda şi Uniunea Sovietică, întrerupte însă în aprilie 1944. Ulterior, la 9 iunie 1944, mai mult de 20 de divizii de artilerie sovietice, sub acoperirea unuia dintre cele mai devastatoare baraje de artilerie din al doilea război mondial, şi susţinute de 400 de avioane de luptă, au lansat o ofensivă împotriva liniilor finlandeze pe îngustul front al Istmului Kareliei, vezi Elena Dragomir, Silviu Miloiu, *Istoria Finlandei*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2010, p. 301.

117 Vezi Silviu Miloiu, From „Allies without alliance to concerted action: Romania and Finland in the aftermath of the Operation Barbarossa (1941)", *Revista Română pentru Studii Baltice şi Nordice***,** Vol. 2, Issue 2, 2010, pp. 249-284; Idem, „Diverging their destinies. Romania, Finland and the September 1944 armistices", *Valahian Journal of Historical Studies*, nr. 10 (2008), pp. 43-58.

Belgia – Olanda bombardamentele aero tot mai intense asupra comunicaţiilor şi centrelor de cale ferată.

În zilele ce a urmat am fost la Berlin – Wistab, unde general Becker (ce în 1939 era adjunct) m-a primit aproape demoralizat de nevoile crescânde ce nu mai pot fi rezolvate. El înlocuia pe fostul său şef, general Thomas, demis cu 1-2 ani înainte; el a cunoscut uriaşul volum de activitate şi de materiale consumate sau pierdute în timpul războiului. Am lucrat cu acesta în 1938 şi 1939, după anexarea Austriei şi a Cehiei, când am sperat că din uriaşa zestre capturată ne va putea da pentru armata română armament şi echipament. Atunci, după lungi pertractări, mi s-a comunicat că nu au disponibil decât: Fusslappen = călţuniobiele.

Acum, după 6 ani, îmi spune că este proaspăt la curent cu nevoile noastre şi Wistab a dat deviz favorabil, dar ministrul armamentului, prin OQ, va stabili cotele, transportul şi livrarea. Adaugă că avizul favorabil dat a fost în funcţie de materialele ce România poate să livreze: carburanţi, cereale şi lemn.

Lucrul bine îndreptat pentru livrări mi-a permis să mă întorc de urgenţă la OKQ/Op. Berchtesgaden, pentru a participa la Lagebesprechung şi a vedea atmosfera pentru Finlanda. La legaţia noastră din Berlin nu am primit nicio informaţie de perspectivă şi nici măcar nu cunoşteau asprimea tratativelor economice pe care le considerau o „boală lungă". Despre pericolul „mână forte" în România, asemănătoare cu Ungaria, ministrul era liniştit, iar despre Finlanda nu avea cunoştinţă că ar trece prin greutăţi politice nici chiar militare.

La OKW, avertismente stranii 5.VI

Întors la Berchtesgaden, sunt chemat la OKW unde mi se dă o situaţie de întărirea apărării antiaero, care se arată mai jos, cu precizarea că unele formaţiuni de proiectoare şi de fumceaţă n-au intrat încă în dispozitiv, fiind în transport. Mi se subliniază că acum mijloacele sunt duble faţă de trecut şi este necesar ca şi din partea noastră să se facă eforturi similare. Răspund imediat că materialul nostru (avioanele) s-au avariat sau au fost distruse şi tocmai de aceea comandamentul nostru a cerut avioane şi materiale care ni s-au precupeţit, deci din partea noastră nu ni se poate cere un efort asemănător până nu primim materialele. Mi se replică că este vorba de sabotajele întâmplate şi mi se adaugă că dacă acestea se continuă, vor fi nevoiţi să ia măsuri speciale. Am formulat că sabotajele nu formează obiectul apărării antiaeriene ci este o chestie de pază şi de poliţie, iar sabotaje se produc şi în Germania precum şi în alte teritorii ocupate. Am cerut explicaţii pentru „măsurile speciale" ce mi-a pomenit, pentru a putea comunica precis la Bucureşti ce mi se cere la OKW. Îmi răspunde că-şi vor face paza şi poliţia singuri; am replicat imediat că OKW are la Bucureşti o misiune aero condusă de generalul Gerstenberg cu, „sarcina de a asigura producţia de carburanţi cum şi transportul lor" şi care lucrează direct cu comandamentul român ca şi cu autorităţile din ţară, prin urmare nu este nevoie de alte „măsuri speciale – stranii", afară de cele luate de Misiunea Militară Germană sau care le va lua cu autorităţile noastre. Generalul Buhle care îmi ţinea acest langaj încheie că este o chestie de viaţă pentru armata germană chestia carburanţilor şi transportul lor, deplorând că linia pe la Cernăuţi – Polonia a căzut iar minarea din avion de către Aliaţi a apelor Dunării ridică grele probleme de transport, ceea ce îi face să se gândească a construi o conductă până la Budapesta care până în iarnă ar putea fi gata. Era o concepţie de perspectivă cu o soluţie posibilă, dar foarte costisitoare şi cerea mână de lucru considerabilă. Am relevat că pentru livrarea armamentelor noastre eficienţa străduinţelor nu este asemănătoare. Mă asigură că afacerea este reglată şi că acest armament va începe foarte curând a fi livrat după ordinul expres al Führerului. I-am precizat că misiunea mea nu

este de a mă dubla ca o „Aufnahme Kommision”[118], ci numai de la nivelul înalt ce este OKW, unde funcţionez, să impulsionez a se livra şi transporta fără întârzieri şi fără tărăgănări acest armament şi alte materiale de război cum facem noi pentru Germania cu petrolul şi cu cerealele.

La 10.VI.1944

Cifrele date de OKW pentru întărirea apărării antiaeriene vor atinge următoarele cote:
- 2 grupe avioane de vânătoare zi cu 51 avioane
- 2 grupe avioane de vânătoare noapte 30 avioane
- 30 baterii grele cu 150 tunuri
- 11 baterii mijlocii cu 250 tunuri
- 1 unităţi de baraj cu 10 baraje
- 7 unităţi proiectoare cu 77 aparate
- 5 baterii fumigene-ceaţă cu 2500 aparate lansat ceaţă.

5 iunie

Discuţia operaţiilor s-a făcut în prezenţa lui Hitler, a început mai devreme cu expunerea general Zeitzler care a menţionat consolidarea frontului în Galiţia prin aducerea în întregime a Armatei a 17-a din Dobrogea; apoi a sărit la Baltikum[119], unde se continuă retrageri de forţe sovietice ce sunt transportate în zona lac Ladoga; ca urmare s-au pregătit nave în porturile Golfului Finic pentru a întări frontul de la Vâborg.

A fost una din cele mai liniştite seri şi şedinţe de lucru!? Liniştea furtunii!?

S-a ascultat apoi raportul meteorologic ce era defavorabil aviaţiei şi flotei în Marea Nordului ca şi pe canal. A urmat raportul bombardamentelor aero din Franţa şi din Belgia la care Hitler a ordonat represalii. S-a discutat despre Belgia şi despre Picardia cum şi zona Bordeaux (Franţa). Nu s-a hotărât mişcarea rezervelor ci numai întărirea aviaţiei din Germania pentru apărarea teritoriului naţional; aceasta a surprins pe şefii de la OKW; era vădit, dar docili au trecut la situaţia din Italia. Atunci aflu de ocuparea Romei şi de retragerea „regulată manevrând” pe o poziţie „G”. Eram în ignoranţă, nici nu mă privea, încet generalul Heusinger[120] mă conduce afară unde îmi arată decepţia că vântul de pe Marea Nordului a determinat retragerea de valoroase unităţi aero cerute de organizaţiile de partid. Am întârziat mult

---

[118] „Comisie de recepţie” care se limitează a recepţiona ce binevoieşte să i se livreze...

[119] Germanii obişnuiau să numească Ţările Baltice, deci zona Grupării de Armate Nord, prin Baltikum; în 1919, aici au luptat resturile Armatei a 8-a germane sub conducerea lui Awelow-Bermondt contra revoluţiei bolşevice.

[120] Adolf Heusinger (1897-1982) a fost un general german care a luptat în ambele conflagraţii mondiale. Începutul celui de-al doilea război mondial l-a găsit ca membru al Direcţiei Operaţii (Operationsabteilung) din cadrul Marelui Stat Major German, ulterior devenind şef al acestuia. A participat la pregătirea planurilor de operaţiuni militare pentru atacurile germane din Polonia, Danemarca, Norvegia, Franţa, Belgia şi Olanda. Ulterior, sarcinile sale de planificare vor avea în vedere Frontul de Est, acolo unde OKH avea principala responsabilitate. În iunie 1944, din cauza îmbolnăvirii generalului Zeitzler, Heusinger a fost numit în fruntea Statului Major german. A fost rănit în timpul atentatului împotriva lui Hitler, iar ulterior a fost anchetat pentru rolul său în această tentativă. A fost eliberat în octombrie 1944, fiind reintegrat în armata germană abia în martie 1945. După război Heusinger va fi reintegrat în forţele armate germane, ajungând până la poziţia de şef al Consiliului Comandamentului Militar, Inspector-Şef la Bundeswehrului, şi chiar de comandant al Comitetului Militar al NATO (1961-1964),
http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/!ut/p/c4/NYxBC4JAEIX_0Y4mRHTLQuhSpyi7xLoO65A7K-Ool358a9B78B3eBw-ekMp2Jm-VItseHlA72jeLacLsTSCmUVFoCsbj6DpyneLr5zwyiu2JxwHfipOkfYH7-tiicZFRVyqyUqIXq1HMEEX71UwiyRhqoc7yU5nl2T_5Z1uVx9tuUxTnS3WFIYTDF0HROcE!/ (accesat la 12.X.2012)

cu acest foarte liniştit şi totdeauna gânditor şef al Direcţiei Operaţii; l-am chestionat dacă în adevăr rezistenţa franceză este atât de activă şi de temut. El îmi spunea că nu o cunoaşte decât din rapoarte şi deduce că informativ este activă, dar operativ cea din Iugoslavia este cea mai virulentă şi mai activă ceea ce preocupă OKW-ul. Acesta admite periculoase debarcări din Italia. Acesta a făcut primul război mondial şi îngândurarea lui îl poartă la acel spectru al războiului pe „două mari fronturi" în perspectivă foarte apropiată; ca răspunzător direct al frontului sud-estic, aşteaptă o mare ofensivă sovietică; este ros de acest gând. Îl întreb dacă ea ar putea viza România şi Balcanii. Îmi răspunde net negativ, completând că îl înspăimântă masa de tancuri sovietică ce se va dezlănţui în câmpia Poloniei – Galiţia (Varşovia) direct asupra Germaniei. Îmi vorbeşte intrigat de marea cantitate de artilerie de tot felul ce se desfăşoară de Armata Roşie contra frontului de sud finlandez; ar putea să o considere ca o stratagemă pentru a le atrage demonstrativ atenţia în această parte excentrică.

Ne-am despărţit târziu.

În acest timp, în marele hol al hotelului ofiţerii fără treburi urgente au continuat conversaţia ca şi altă dată; la o masă era generalul Guderian care avea pe adjunctul meu, locotenent-colonel Nedelcu, care mai mult asculta micul cerc din jurul vestitului general. Nedelcu mi-a spus a doua zi că acest cerc şi-a prelungit şederea mult după miezul nopţii, iar la un moment dat în liniştea cercului, un ofiţer vine şi-i raportează şoptit la urechea generalului Guderian. Acesta se ridică spunând că o acţiune aeriană caracteristică se produce în Franţa pe coasta de nord care ar putea fi preludiul ofensivei aşteptate şi care ar putea aduce noi elemente în conducerea războiului.

11. Debarcarea aliaţilor – „al doilea front" – 6.VI

Timp noros, vânturi, mare grea, valuri

La ora 9:05, maiorul von Hinckelday îmi comunică că Aliaţii au început debarcarea în Franţa pe coasta de nord ceea ce împărtăşesc lui Nedelcu şi am înţeles că preludiul, enunţat în cursul nopţii de generalul Guderian, era un fapt real. Maiorul von Hinckelday îmi adaugă că superioritatea aliată aero şi navală este autoritară; un acoperiş de bombe şi de mari proiectile sprijină continuu debarcarea pe toată regiunea de coastă de la Belgia la Bretania.

Îmi spune că informaţiunile sunt rare şi mă sfătuieşte să mai aştept pentru a merge la OKW. La întrebarea mea îmi răspunde că Führerul n-a fost anunţat, „er ist noch nicht hoch" = el nu este încă sculat.[121]

Am aşteptat alte ştiri şi către amiază am telefonat la Marele Stat Major unde am vorbit cu generalul Mardare şi cu Leonida, cărora le-am confirmat faptul ce era cunoscut, presupuneam, prin radio.

Maiorul von Hinckelday, ce era de faţă, avea o înfăţişare deprimată ce nu mai cunoscusem. Presupuneam că ea reflecta starea şefilor pe care îi văzuse şi care l-au autorizat să mă informeze. Aceştia nu îndrăzneau să-l scoale pe Hitler, deşi rapoartele de pe front au început să sosească dis-de-dimineaţă. În această zi nu am mai reuşit să abordez nici un şef. Nici chiar la hotel în hol nu am mai întâlnit decât oaspeţi minori. În birouri nu se mai lucra, erau toţi conştienţi de importanţa evenimentului care era socotit decisiv. Abia a doua zi am putut vorbi la OKH/Op. cu Directorul Operaţii. Maiorul von Hinckelday nu a putut (sau nu a vrut) să-mi dea nicio informaţie. Era mai rezervat ca de obicei ceea ce nu-mi prevestea a bine. Generalul Heusinger era direct întunecat cu gândul la sarcina sa principală şi aştepta la est o „bombă" similară; era convins că aceasta nu va întârzia să cadă. Privitor la luptele din Franţa,

---

[121] Hitler n-a fost niciodată matinal: se scula obişnuit la 10-11; în ultima vreme fizicul său a slăbit, în plus adormea foarte târziu noaptea – ora 2 sau 3 noaptea.

îmi precizează că ele se dau pe plajele de debarcare (nu mi le precizează) în Normandia la vest de Sena şi că trupele debarcate cu planoare au un câştig mai mare de teren pe plajele de la nord de Caen.[122] Îmi adaugă că la OKW se consideră că operaţia ar putea fi un atac demonstrativ şi că efortul debarcării ar putea fi în alt sector mai periculos pentru Germania, cum ar fi Belgia, Picardia şi chiar Olanda pe unde se putea pătrunde mult mai uşor în provinciile Rinului.[123] După căderea Romei, în Italia retragerea a început spre nord.

La OKW nu am avut acces nici la 7 şi nici la 8 iunie. Am răspuns la Marele Stat Major cu aceste sărace informaţii şi am opinat că nu este semn bun. Mă întrebam pentru ce eram ţinut în ignoranţă?? Or situaţia era foarte gravă în zona de debarcare cu urmări ce puteau deveni şi mai rele; or nici OKW nu era lămurit pentru a trage o concluzie.

Aveam acces mai uşor la OKH care – general Heusinger – îmi vorbeşte de „informaţii contradictorii", de „nesiguranţă", de „nimic clar". Despre Frontul de Est, îmi spune că un atac în Finlanda este oricând posibil. (Era la 8 iunie către amiază).

Am telefonat la Bucureşti şi anunţ această incertitudine şi ignoranţă în care sunt ţinut, apoi de îndată ce voi avea ceva pozitiv voi zbura la Bucureşti pentru raport. Eram interesat să aflu cum a primit populaţia vestea debarcării în Franţa.

Generalul Stieff (Organizare) îmi arată (22.VI) la Berchtesgaden pe ministrul Albert Speer[124], care avea sarcina grea a armamentului, şi-mi spune: „Acesta este un arhitect apreciat de Führer şi l-a făcut ministrul armamentului; el este şi urmaşul inginerului dr. Todt". Vorbeam despre „organizare" defectuoasă care este în economia germană, cu conduceri multiple cu randament scăzut, ca şi în conducerea militară. Îmi sublinia că în zona grupurilor de armate şi armatelor, peste capul comandantului şi fără ştirea lui, lucrează organe de partid, de poliţie, de SS, de „organizaţia Todt" etc. Arătându-mi pe Speer precizează că şi el a lucrat la fortificarea „Zidului Atlantic" care a început după debarcarea englezilor în 1942; s-a folosit multă aparatură şi armament, spunea generalul Stieff, din linia Maginot ca şi din linia Siegfried (Germania). Comandanţii de mari unităţi care făceau apărarea Atlanticului n-au fost nici măcar consultaţi; s-a lucrat încet şi inegal cu peste 500.000 lucrători, dar şefii cei mari considerau, spunea Stieff, fortificaţiile un „enorm bluf" umflat de propaganda lui Goebbels. Diviziile organizate ca noi cuprind cei mai bătrâni soldaţi sau tineri inapţi şi Hiwis – adică voluntari = Hilfswilliger de toate naţiile; numai diviziile blindate sau de grenadiri sunt bune; tot ce-a fost valid a fost trimis la est. Apoi Stieff încheie că nu este o surprindere că aceste divizii de infanterie au cedat şi Aliaţii au prins solid piciorul pe „Zidul Atlantic".

Între timp nu am mai participat la nici un Lagebesprechung – discuţia situaţiei, la care eram invitat când vreau. Era şi aceasta un semn. În aşteptare, am putut să vorbesc cu generalul Wagner care m-a asigurat că a dat toate ordinele pentru executarea planului „Olivenba-

---

[122] (S.M.) Debarcarea s-a făcut cu 4000 de nave de desant şi cu 1000 de nave de război. Liderii germani nu au fost convinşi dacă sau nu această operaţiune era cea principală, în vreme ce Rundstedt şi Rommel, care comandau acest sector, nu au fost capabili să realizeze eficienţă pentru a contracara forţele aliate, vezi şi Richard J. Evans, *The Third Reich at War*, 1st American ed., Penguin Press, New York, 2009, p. 624.

[123] Notă indescifrabilă.

[124] (SM) Albert Speer (1905-1981), deja amintit în memorialul generalului Gârbea, a fost arhitectul favorit al lui Hitler, cu un gust pentru monumental. Printre construcţiile sale se numără stadionul din Nürnberg, pavilionul german pentru Expoziţia Internaţională din 1937 de la Paris etc. Din 1942, a fost numit ministru al armamentelor, utilizând pe scară largă prizonierii de război ca pe nişte sclavi pentru a întări capacitatea militară a Germaniei,

„Albert Speer" în *The Oxford Companion to World War II, Oxford University Press.* (, n.d.). Retrieved 12 Oct. 2012, from http://www.oxfordreference.com.ezproxy.utu.fi:2048/view/10.1093/oi/authority.20110803100522653

um". Despre debarcare, nu mi-a spus o părere netă ca înainte, dar a adăugat că dacă va fi posibilă o oprire a Aliaţilor, tratativele de pace ar trebui să înceapă. Am vorbit şi cu generalul Fellgiebel care mi s-a plâns că transmisiunile sale merg foarte greu din cauza bombardamentelor pe zone foarte întinse, ca şi din cauza sabotajelor care sunt tot mai agresive. El îmi mai spunea că la OKW după debarcare abia s-a discutat de Hitler cu şefii conducerii militare şi civile „apărarea interioară a Reichului". El avea cuvinte şi expresii de ură la adresa lui Hitler pe timpul conversaţiei ce a avut loc la hotel.

Am delegat pe ajutorul meu colonel Nedelcu să plece la OKH/I („Anna") în Prusia Orientală pentru a prelua supravegherea execuţiei planului „Olivenbaum". Am avut o nouă comunicare telefonică cu Marele Stat Major, în care mi-am exprimat scepticismul asupra situaţiei, pe cât am putut telefona, şi am cerut expres şi urgent să-mi trimită ca ajutor pe generalul de artilerie Mârza-Reus Eugen, de origine bucovinean care vorbea bine germana pe care-l cunoşteam de multă vreme şi îmi era prieten.[125]

Menţionez că în aceste zile, apoi în continuare, supravegherea, deşi discretă, a misiunii române am remarcat-o mai vigilentă şi mai aparentă, ceea ce au remarcat şi colaboratorii mei. Era oare în legătură cu evenimentele din Franţa? Cum puteam noi să le influenţăm? Era puţin probabil. Era poate o dispoziţie luată mai demult şi abia acum se dezvăluise această mai strictă supraveghere; am prescris colaboratorilor mei atenţie, rezervă, nicio apreciere. La fel am telefonat discret la Eşalonul I şi al II-lea.

La OKW – 9 iunie

Aveam impresii proaste dar fără precizie asupra mersului operaţiilor în Franţa. Radioul german nu transmitea decât propagandă, iar posturile străine erau tulburate; totuşi, din crâmpeiele prinse şi din cele aflate de la generalul Transmisiuni, rezulta că Aliaţii au „prins picior solid pe coasta Normandiei unde se menţin în cap de pod".

Am fost primit la OKW înainte de amiază, de către generalul Warlimont ce conducea Direcţia Operaţiilor pentru toate armele: uscat, marină, aviaţie, blindate. Era obosit şi vizibil deprimat. M-am scuzat că poate îl deranjez în situaţia grea cunoscută, dar voi zbura la Bucureşti şi desigur trebuie să transmit părerea OKW asupra evenimentului.

Cu vorba înceată îmi spune că aliaţii au debarcat cu mijloace considerabile de tot felul; de la 6.VI, au cucerit porţiuni de coastă în Normandia unde se menţin sub protecţia flotei şi a aviaţiei care au supremaţia absolută. Apoi precizează că luptele sunt în curs la nord de linia Caen – Bayeux – Carentan. După ce îmi detaliază urgia aviaţiei aliate, care atacă chiar şi autovehiculele izolate sau pe luptătorii izolaţi, conchide că manevra rezervelor cum şi a marilor unităţi blindate nu se poate face decât noaptea, fiindcă ziua sunt decimate şi atacate chiar în câmpul tactic fără să se aibă în vedere pierderile. La întrebarea mea, îmi răspunde că OKW socoteşte că este prea devreme să se considere debarcarea ca o acţiune decisivă şi că se aşteaptă o alta pe o direcţie de efort strategic. În exprimarea acestei idei el pare sceptic, dar continuă spunând părerea OKW că „tocmai cramponarea şi rezistenţa Aliaţilor pe plajele şi pe terenul unde au pus piciorul este semn că desfăşurarea debarcării în Normandia este un mare atac demonstrativ pentru a atrage rezervele noastre strategice". Din mina ca şi din vorbele monotone ale lui Warlimont am socotit că el nu este convins de această părere. Se grăbeşte ca să risipească o asemenea presupunere, sărind la frontul din Finlanda, unde îmi spune că aşteptatul atac s-a produs în sectorul lacurilor unde predomină trupele finlandeze;

[125] Generalul Mîrza Eugen făcea parte dintr-o veche familie din Bucovina. Ca tânăr student a fugit din Austro-Ungaria în 1914 pentru a nu fi înrolat în armata duşmană şi s-a înrolat în armata română, a făcut Şcoala de Artilerie, şi în 1916 a ieşit ofiţer de artilerie. În această şcoală l-am cunoscut şi i-am fost instructor.

nu-mi poate da o precizare a situaţiei, dar menţionează că artileria angajată şi focul ei este uriaş, cum nu a fost niciodată pe Frontul de Est, nici chiar la Stalingrad. El continuă: că industria sovietică a reuşit să fabrice o artilerie manevrabilă, iar comandamentul dispune de o rezervă de artilerie organizată în divizii şi corpuri de armată de artilerie de diverse calibre şi bătăi, toate motorizate; de această organizare se ştia, dar amploare în acţiune nu se bănuia cum s-a dovedit pe frontul finlandez. El conchide că folosirea ei pentru ruptura şi străpungerea fronturilor de [către] artilerie va fi o regulă, pentru a lansa tancurile cât mai proaspete în atac şi în breşe, pentru dezvoltarea operaţiilor de adâncime. Warlimont era artilerist şi mi-a expus foarte clar această întrebuinţare strategică a „rezervei generale de artilerie" de care dispune comandamentul suprem sovietic. El completează, afirmând că nicio apărare în câmp nu va putea rezista unui uragan de foc al unei asemenea mase de artilerie şi ar fi o mare greşeală pentru orice apărare care s-ar agăţa de terenul ce va fi răscolit şi care va fi nimicită, aşa cum s-a întâmplat şi sub focul artileriei navale în Normandia unde numai cazematele au mai putut rezista. Cred că argumentaţia lui Warlimont era şi o critică a celebrului şi nefastului ordin dat de Hitler cu un an mai înainte: „Keine Absetzbewegungen mehr" – nici un fel de retrageri nu se mai admiteau de Hitler.

M-am zorit să mă informez la OKH/Op. despre atacul din Finlanda. Abia după-amiază generalul Heusinger mi-a putut confirma pe scurt, apoi detaliat mi-a dat a doua zi (10.VI) situaţia care devenise gravă pe acest front. Am încercat să aflu dacă acesta este în legătură cu operaţiunile din Franţa. Mi-a răspuns afirmativ, dar cu discernământ adaugă că el poate fi o diversiune care maschează marea ofensivă sovietică p care OKH o aşteaptă în Polonia şi care nu poate întârzia. Îşi exprimă amărăciunea că pentru raţiuni politice Finlandei care cere ajutoare, nu i se poate răspunde pozitiv. Am întrebat dacă nu este posibil un atac german la sud de Leningrad pentru a ajuta pe finlandezi; după o răzgândire îmi răspunde că o asemenea acţiune nu este posibilă. Am înţeles că ajutorul va fi cu mari unităţi din rezerva frontului sau din Baltikum. La această dată OKH pierduse orice libertate de acţiune şi nu mai avea forţa ca să execute o contraofensivă la sud de Leningrad pentru a degaja şi uşura frontul finlandez unde luptele erau în curs, defavorabile pentru acest front.

Convorbirea cu generalul Zeitzler, la 11.VI, în ajun de a zbura la Bucureşti, a fost scurtă şi caracteristică. El îmi confirma luptele grele din Finlanda pentru a „rupe – socoteşte el – acest aliat de Germania aşa cum a încercat cu România în primăvară"; mă asigură că s-au luat măsuri de stăvilirea ofensivei. Zeitzler socotea că acest atac sovietic este numai o coincidenţă cu ofensiva aliaţilor din Franţa. Dar, formulează el, că dacă debarcarea aliaţilor se va consolida şi se va transforma într-o mare ofensivă, va fi de aşteptat o mare ofensivă sovietică conjugată cu aceea a Aliaţilor; vor urma atunci zile mai grele pentru OKH redus la forţele proprii.

Apoi dintr-odată sare la „rezistenţa" franceză care s-a dedat la multe sabotaje şi la distrugerea totală a transmisiunilor; aşa se explică intervenţia tardivă a rezervelor de sector; a fost nevoie de măsuri represive dure şi de pedepsiri asupra populaţiei franceze, fiindcă tratamentul cu mănuşi nu mai era cu putinţă; şi el încheie că pe viitor oriunde se va proceda cu maximă seriozitate ca în Italia şi ca în Iugoslavia. Aceste avertismente caracteristice care priveau fronturi ce nu erau în răspunderea generalului Zeitzler mi-au dat de gândit, şi aluzia sa privea desigur România unde se produseseră sabotaje mai ales în zona petroliferă. Măsuri severe s-au luat pentru paza în interiorul Germaniei.[126]

Am mai avut o scurtă convorbire cu generalul Wagner şi cu generalul Becker privitor la livrările după planul „Olivenbaum", şi a doua zi dis-de-dimineaţă am plecat la Bucureşti.

---

[126] A fost un ansamblu de măsuri ce s-au ordonat pentru „apărarea Germaniei" în conferinţa lui Hitler cu cîteva zile mai înainte.

12. A şasea întoarcere la Bucureşti 12-17 iunie

Invazia aliaţilor, „o demonstraţie", după OKW

12 şi 13 iunie – raport la Marele Stat Major şi la mareşalul Antonescu

De îndată ce am sosit la Bucureşti (ora 15:40) mi-am început raportul verbal la Marele Stat Major, iar după-amiază către seară la mareşal. Mai înainte de a detalia tot ce aflasem, arătate în paginile anterioare, am fost oprit şi întrebat ce părere are Hitler.

I-am răspuns că după şase zile de la debarcare nici Hitler, nici anturajul său nu au o părere clară. El continuă să-şi păstreze grosul forţelor în Picardia şi în Belgia (puternica Armată 15) având credinţă că în Normandia este o „înverşunată" demonstraţie. Această părere o are şi mareşalul von Rundstedt, dar crede că această debarcare trebuie urgent lichidată şi a cerut forţe ce nu i s-au dat la timp, deci aliaţii au prins solid picior pe coastă unde luptele sunt în curs. Se pare că Aliaţii preferă să-şi consolideze capul de pod; niciunul din marile oraşe din apropierea coastei nu a fost cucerit şi nici gând de cucerirea vreunui port mare; în schimb, contraatacurile germane sunt lovite nimicitor de o aviaţie numeroasă şi atentă, iar apariţia tancurilor germane este primită de un foc puternic şi distrugător al artileriei anglo-americane anticar, bine camuflată şi foarte eficace; rapoartele au precizat: „multe din blindatele germane au fost distruse mai înainte de a putea deschide focul sau de a riposta". În concluzie, spun că Hitler, Keitel şi Jodl cred că este un mare atac demonstrativ.

Mareşalul a ascultat pe gânduri apoi a exprimat: „da! da! s-ar putea să fie o mare demonstraţie!"...

Am adăugat că am impresia că generalii Zeitzler şi Warlimont nu împărtăşesc această părere, fiindcă amândoi mi-au spus că aviaţia aliată este atât de covârşitoare iar rezistenţa franceză atât de virulentă încât manevra marilor unităţi este imposibilă. Ei au precizat că aviaţia germană a fost nulă. Ea nu a putut să aducă decât informaţia în aceste zile că sunt câteva mii de vase de la marile cuirase până la micile vase de asalt şi debarcare care sunt concentrate pe coasta Normandiei sau care cutreieră Marea Mânecii între Franţa şi Anglia. Aceste precizări ale celor doi generali mă fac să cred că ei au părerea că debarcarea pe frontul larg este acţiunea principală.

Generalul Zeitzler mi-a subliniat acţiunea agresivă şi eficace a rezistenţei franceze care a paralizat transmisiunile, şi a fost necesar să se ia măsurile cele mai severe dându-se ordine generale privind şi Italia, Iugoslavia şi oriunde s-ar produce. Adaug că în acest raport Zeitzler a vrut să facă o aluzie şi la România unde s-au produs sabotaje şi de care îmi vorbise mai înainte. Atrag atenţia asupra acestei semnificaţii, fiindcă OKH nu are nicio răspundere asupra celor petrecute la vest, deci cu atât mai mult ea are importanţă; probabil că informaţii proaspete venite din România l-au determinat la aceste avertismente pe care le relev. Generalul Şteflea ce era de faţă ridică din umeri şi spune către Antonescu: „nu ne priveşte"!! iar acesta a tăcut.

Atacul din Finlanda, după părerea OKH, este o încercare de a rupe această ţară de Axă şi a impus acesteia, cum am arătat mai înainte, întărirea frontului care a cedat sub focul uriaş de artilerie. Subliniez părerea OKH că pentru viitoarele ofensive sovietice să ne aşteptăm la o masă de foc a artileriei care să rupă apărarea înaintea atacului cu blindatele care [se doreşte] să fie cât mai proaspete faţă de rezistenţele rupte de artilerie.

Retragerea forţelor germane de pe frontul nostru am relevat-o ca foarte importantă, fiindcă priveşte nu numai Armata 17 retrasă din Dobrogea şi transportată în Galiţia, dar şi marile unităţi din Moldova. Este un prim eşalon care mi s-a arătat la OKH şi care s-a mişcat între 15-31 mai. Completez că Zeitzler are cea mai mare îngrijorare cu privire la sectorul din Galiţia care este cel mai vulnerabil. Alte divizii refăcute şi recompletate în Germania şi destinate frontului estic au fost dirijate tot la Grupul de Armate Ucraina de Nord.

În concluzia raportului ce l-am depus şi scris, am arătat că nu ne mai putem aştepta la o întărire a frontului cu mari unităţi germane ci numai cu armament. O atenţie deosebită are OKH asupra unei rezistenţe în România care ar putea dezlănţui represalii şi „măsuri speciale" de felul acela dezvăluit cu ocazia tratativelor economico-financiare din luna mai.

Raportul are o anexă privind întărirea apărării antiaeriene în România (pentru a fi verificată), iar privitor la livrările de armament şi material de război acestea se vor face de Misiunea Militară Germană cu care Marele Stat Major trebuie să lucreze strâns. Misiunea la OKH ce conduc va avea rol de a impulsiona intervenind la OKH şi la OKW când va fi necesar.

12 iunie seara la general Sănătescu

Am făcut o lungă expunerea generalului Sănătescu asupra acestor importante evenimente arătate mai înainte şi am subliniat următoarele:

- Evenimentele din Franţa au o mare influenţă asupra comandamentului german şi, desigur, asupra cursului războiului care va fi decisivă ca şi asupra acţiunilor sale (sic!); dar înrâurirea aceasta nu poate să fie imediată şi deci nici pe departe nu ar justifica o dezlănţuire a unei mişcări de rupere a ţării de Germania.

- Atacul sovietic din Finlanda dat cu mijloace superioare este în curs şi OKH a făcut pregătiri, după cum are şi forţe ca să îngrădească ofensiva în curs. Evenimentele din Franţa n-au nicio înrâurire asupra Frontului de Est, fiindcă „războiul pe două fronturi abia a început". Numai o mare ofensivă sovietică conjugată cu dezvoltarea masei ofensive aliată ar putea să sugă şi să sleiască rezervele germane pe Frontul de Est, deci ar îndreptăţi dezlănţuirea cu sorţi de izbândă a unei acţiuni româneşti de desprindere de Axă. O asemenea ofensivă sovietică nu este considerată iminentă la OKH şi numai după desfăşurarea ei se va putea judeca când este oportun să ne dezlănţuim şi noi.

Precizez că aceste două condiţii arătate sunt absolut necesare pentru reuşita noastră dar nu este de ajuns, fiindcă dacă Grupul de Armate German condus de Schörner nu va fi şi el izbit, înlănţuit de o ofensivă viguroasă sovietică, va fi destul de puternic pentru a strivi de la început orice încercare de răzvrătire a noastră. Îl fac atent pe Sănătescu de aluzia ameninţătoare a lui Zeitzler privitor la „rezistenţe" în genere, cum şi [de] cele aflate în legătură cu tratativele economice. I-am argumentat că dacă pentru nevoi minore OKW s-a gândit la o ocupaţie militară radicală a României, pentru majore raţiuni politico-strategice o va face imediat.

În concluzie, spun lui Sănătescu că va fi necesar ca şi frontul nostru să fie cuprins într-o viguroasă ofensivă sovietică, care să înghită toate forţele germane din România, pentru ca să se dezlănţuie de către noi o acţiune de răzvrătire cu cei mai mulţi sorţi de izbândă.

Sănătescu m-a ascultat în linişte în lunga mea naraţiune cum şi asupra concluziilor arătate; el şi-a luat note după cele subliniate de mine. Era foarte preocupat şi se temea că evenimentele ne vor surprinde. L-am asigurat că adversarul nostru este un colos cu o mare forţă, plus inerţia acestui colos care se adaugă la forţa lui vie; pentru a le înfrânge aceste complexe forţe va trebui timp de săptămâni şi luni, poate şi mai mult. Nu scap ocazia să-i spun că suntem suspectaţi, că în Germania suntem supravegheaţi destul de aparent, deci orice gest sau orice act pripit în România va produce o instantanee reacţie, şi desprinderea la care lucrează va putea să eşueze cu cele mai grave pierderi.

La preocuparea şi la îngrijorarea ce-i citesc pe faţă, îl asigur că nimeni nu-l va putea orienta şi informa mai bine ca mine asupra evenimentelor, chiar şi asupra intenţiilor ce va putea să-şi facă comandamentul german.

Completez lungul meu raport cu informaţia că voi merge pe front pe Prut şi la Iaşi, cum şi la Grupul de Armate German pentru a culege impresiile după ofensiva aliată din Franţa.

15 iunie la Iaşi şi la Grupul de Armate German

Vizita de front s-a făcut în sectorul Iaşi-Prut la Divizia 3 ce avea punctul de comandă chiar în marginea oraşului. La unităţi ne-am dat seama că armamentul promis pentru unităţi nu fusese livrat din cauza Misiunii Militare Germane şi pe loc am arătat celor doi ofiţeri de la OKH care mă însoţeau această carenţă şi nepăsare. Comandantul Diviziei 3 era generalul Calotescu Corneliu[127] cu şef de stat major colonelul Ionescu Marin[128]; împreună cu cei doi ofiţeri germani am cercetat şi nu am găsit nici măcar o comunicare pentru armamentul greu german pe care-l anunţa OKH ca livrat şi desfăşurat la front. Aceştia au făcut proteste a doua zi la Misiunea Militară Germană/OQ care abia începuse să se mişte. Vizita s-a încheiat la Grupul de Armate unde nu am putut vedea decât pe şeful de stat major, generalul Wenck. Comandantul era perfect liniştit, nici o impresie nu avea despre ofensiva aliaţilor şi nici despre ofensiva din Finlanda, deşi o socotea puternică, iar poziţia de rezistenţă din Istmul Karelian, numită „Mannerheim", străpunsă, deşi oraşul vestit Vâborg – Viipuri era înconjurat de Armata Roşie; ofensiva era prea excentrică ca să aibă vreo înrâurire asupra Frontului de Est, şi mai ales în România.

Am zburat pe lumină la Bucureşti fiindcă unul din ofiţerii ce mă însoţea, colonelul Glasing, avea să conducă demonstraţii la tabăra Mihai Bravu, de apărare contra tancurilor. Totul era sub comanda generalului Rozin Gheorghe, ce comanda trupele noastre mecanizate; exerciţiile s-au încheiat la 17 mai.

În acest timp s-a comunicat la radio bombardarea Angliei cu „armele noi" germane; bombardarea se făcea din Franţa invadată. Comunicatele, chiar cele engleze, afirmau efecte nimicitoare ale acestor arme care erau nişte rachete – proiectile autopurtate şi cu mare încărcătură de explozie. Era desigur o armă nouă ca cea discutată cu generalul Wagner. Efectul ei oricât de nimicitor, nu era de masă şi (aşa cum pronosticase acest general) era tardiv fiindcă ofensiva aliaţilor înaintând va opri aceste bombardamente din Franţa.

După întoarcerea de pe front am revăzut pe generalul Sănătescu căruia, în susţinerea argumentării ce-i făcusem, i-am arătat cât de inert este frontul şi comandamentul german din Moldova faţă de evenimentele din Franţa ca şi cele din Finlanda unde atacul sovietic a avut succes mare. Îi mai adaug lui Sănătescu că şeful de stat major, generalul Wenck – unul din renumiţii şefi germani – nu era cu nimic mişcat că forţe germane au fost luate de pe frontul nostru pentru a întări frontul galiţian; el spunea liniştit şi chiar cu umor că – la nevoie – vor fi aduse înapoi sau vor veni altele.

Apoi i-am vorbit de faimoasele „arme noi", reamintindu-i cele ce discutasem despre acestea. Am adăugat că poporul englez acum când ştie că de 10 zile armata sa a pus solid piciorul în Normandia, nu se va lăsa copleşit de aceste bombardamente oricât de nimicitoare, dar care nu vor putea să mai aibă durata de până acum.

---

[127](S.M.) Corneliu Calotescu (1889-1970) a fost un general român care a luptat în ambele războaie mondiale. A absolvit Şcoala militară de ofiţeri de infanterie (1908-1910) şi Şcoala Superioară de Război (1920-1922). A fost, pe rând, sublocotenent (1910), locotenent (1913), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-colonel (1927), colonel (1934), general de brigadă (1939), general de divizie (1942). A fost secretar de stat al Subcomisariatului de Stat al Armei de Uscat (1940-1941), guvernator al Bucovinei (1941-1943), comandant al Diviziei 3 Infanterie (1943-1944). A fost condamnat la moarte pentru rolul său de guvernator al Bucovinei, sentinţă comutată în închisoare pe viaţă. A fost graţiat în anul 1956, Alecsandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *op.cit.*, p. 72.

[128] Colonelul Ionescu Marin îmi reamintea după ani vehementa mea dojană ce-am făcut în iunie 1944 la punctul de comandă al Diviziei 3 celor 2 ofiţeri reprezentanţi ai OKH şi penibila lor situaţie după această dojană.

Sănătescu era mai liniştit; mi-a spus că a raportat regelui informaţiile aduse cum şi părerea mea asupra duratei care nu va putea fi scurtată decât de o puternică ofensivă sovietică care să zdruncine decisiv Frontul de Est, ca şi frontul nostru.

Închei spunând textual: „până acum nu s-a întâmplat decât prima condiţie, a celui de al 2-lea front, să vedem cum se desfăşoară el"!! Sănătescu admite şi ne despărţim asigurându-l că nu voi mai lipsi atât de mult şi că sunt în aşteptarea evenimentelor cu aceeaşi înfrigurare ca noi toţi. I-am repetat supravegherea serviciilor germane asupra noastră mai aparentă ca înainte, deci să nu ne expună prin vreo neatenţie sau vreo divulgare scăpată.

Am plecat contrariat că atât mareşalul cât şi generalul Şteflea nu au dat nicio importanţă deosebită evenimentelor din Franţa care ar fi putut să fie „începutul sfârşitului". Nici atacul sovietic din Finlanda cu nemaicunoscuta putere de foc, nu a făcut vreo impresie. Erau atât de mari alte preocupări care-i năpădeau care puteau da o explicaţie la acest redus răsunet. Dar reflectam că se datora şi imenselor spaţii care ne separau de aceste zone fierbinţi unde fuseseră aruncaţi sorţi de valoare decisivă; mai reflectam cât de uriaş era blocul acesta nazist care cotropise continentul şi-l ţinea încă în cătuşe grele. Toate aceste gânduri îmi întăreau convingerea că acţiunea noastră subterană de a ne smulge din ghearele nazismului are o forţă slabă prea disproporţionată faţă de forţele lui politice şi militare.

Nici la Secţia Operaţiilor nu am văzut o impresie mai deosebită. La Secţia a 4-a, într-o convorbire lungă cu vechiul meu coleg şi prieten general Nestorescu, am văzut o idee mai clară şi cu scepticism mai raţionat; el conchidea că mai este o chestie de timp ca fortăreaţa nazistă ce va fi izbită de pe toate fronturile să se prăbuşească. Era, de asemenea, sceptic că germanii ne vor livra la timp şi în cantităţile prevăzute armamentul convenit; el conchide că, „nici pentru ei nu mai au".

13. Din nou la Berchtesgaden, 18-22.VI: invazia continuă

18 iunie la OKH/Op.

Niciodată n-am avut dorinţa de a mă reîntoarce la OKH ca de data aceasta. Voiam să ştiu un moment mai repede care este situaţia. Deşi am aterizat la München, am continuat cu auto, astfel că la 12:30 eram în faţa hărţilor generalului Heusinger. Am găsit o atmosferă vădit febrilă, dar el nu şi-a ieşit din calmul său, şi după o scurtă introducere în care am subliniat liniştea din România şi de la generalul H. Schörner mă pune în situaţie.

Finlanda are trupe obosite, demoralizate, totuşi, cu toată retragerea stopată, pot surveni schimbări politice.

Frontul de Est în mari pregătiri sovietice de la Baltică la Carpaţi. Îmi vorbeşte despre uraganul de foc al artileriei în Finlanda (la fel ca Warlimont cu zece zile mai înainte). Am profitat pentru a releva „eşalonarea apărării" şi [necesitatea de] a scoate de sub focul nimicitor a poziţiilor de rezistenţă = HKL = linia principală de luptă. El reflectează lung apoi îmi spune: Führerul se opune pentru că eşalonarea aduce o risipire de forţe. Replic că de dragul principiilor nu se pot lăsa oamenii măcelăriţi de obuze; precizez, simple avanposturi pe HKL, iar grosul marilor unităţi la distanţă mare înapoi, la 10-12 km. Este preferabil a renunţa la o ocupare densă care tot nu asigură terenul părăsit – este o manevră – decât a pierde alţi bravi luptători. Această temă am discutat-o şi [cu] Zeitzler, dar fără a putea să-l conving: „Manualul de tactică" se opunea. Totuşi, am văzut mai târziu la un general german, Heinrici Gotthard[129],

[129] (S.M.) Gotthard Heinrici (1886-1971) a fost un general german care a luptat în cele două războaie mondiale. Era vărul unei alte figuri de marcă a Wehrmachtului, Gerd von Rundstedt, familia sa fiind de veche origine aristocrată. Soţia sa avea unul dintre părinţi evreu. Era cunoscut ca un excelent tactician militar, iar tenacitatea sa l-a făcut unul dintre cei mai temuţi conducători militari în perioada în care

aplicând această manevră a apărării eşalonată adânc pentru a scoate trupele de sub focul ucigător de pregătire al artileriei şi al aviaţiei; el a avut mari succese şi i-a mers faima că era cel mai strălucit comandant în defensivă.

Generalul Heusinger nu avea nicio părere unde se va produce ofensiva sovietică cu „Schwerpunkt = efort principal, centru de gravitate".

Normandia nu-l preocupă, progresiunea aliată nu este periculoasă dar consolidarea capului de pod este cea mai periculoasă; la Caen sunt lupte grele în curs.

Arma nouă este încă o mare necunoscută; efectele acestei rachete-torpilă pot fi mari, dar entuziasmul german se menţine mic.

20 iunie la OKW

Cer audienţă la mareşalul Keitel în numele lui Antonescu. Ştiam că el ca şi Jodl nu ies din cuvântul lui Hitler, dar speram că asupra ofensivei din Franţa putea să-mi spună părerea.

Am fost pus în situaţie de generalul Warlimont care cu o mină amărâtă îmi spune pe scurt că Aliaţii consolidează capul de pod la sud de Bayeux şi Carentan, iar Caen, ţinut ferm de germani, impune lupte grele. Forţe aliate debarcă fără încetare şi Peninsula Cotentin este tăiată de rest, fiindcă americanii au ajuns la coastă, sud-vest de portul Cherbourg.

Consideră mai gravă situaţia în Italia unde Aliaţii au debarcat (francezii) pe Elba, la 200 km nord de Roma, de unde se poate sări sau în Italia mai spre nord (Genova) sau chiar în Franţa (Toulon, Marsilia).

Despre arma nouă nu-mi spune nimic decât că ar fi un tun puternic ce aruncă o rachetă mare. Despre Finlanda socoteşte că a putut fi o puternică şi eficace diversiune, fiindcă a reuşit şi a slăbit periculos Baltikum. Voiam să reiau tema „apărării eşalonate în adâncime" pe care o admitea şi o discutasem, dar eram aşteptat pentru audienţă la mareşal Keitel.

La Keitel, 20.VI, ora 11

În numele lui Antonescu eram hotărât să-i cer precis părerea sa asupra ofensivei aliate şi să nu mă mai las dus de vorbe.

Nu a fost cu putinţă. M-a întrebat de România, de liniştea frontului, de întărirea apărării antiaeriene, apoi iar a început despre mareşal care nu are grijile lui Hitler şi poate să se consacre conducerii statului fără probleme grele, şi... „ce fericire pe poporul român cu o asemenea conducere". Nu-mi da răgaz să revin la chestiune, îmi lua vorba şi depăna aceiaşi temă. Când s-a epuizat şi audienţa s-a terminat, l-am întrebat direct: „atunci ce părere aveţi despre debarcare ca să-i spun mareşalului Antonescu??" Îmi răspunde cu o privire ce voia să mă compătimească: „despre aceasta nici Führer-ului nu pot să-i spun... este încă neclar... este prea timpuriu pentru o concluzie sigură"!... după două săptămâni??!!

---

armata germană s-a aflat în defensivă. În cursul Bătăliei Franţei, trupele conduse de Heinrici din Corpul 12 Armată din cadrul Armatei 1 au reuşit să străpungă Linia Maginot, la 14 iunie 1940. A luat parte la Operaţiunea Barbarossa în subordinea lui Guderian. În 1942, a primit conducerea Armatei 4 care se confrunta cu atacurile insistente ale Armatei Roşii în faţa Moscovei, ocazie cu care a dezvoltat tactica defensivă la care face referire generalul Gârbea. Din vara anului 1944, a comandat Armata 1 Blindate germană şi Armata 1 ungară, executând operaţiuni de retragere spre Slovacia. Din martie 1945, a fost numit Comandant-şef al Grupului de Armate Vistula de pe Frontul de Est. A fost înfrânt în cursul Bătăliei de pe Oder-Neisse (16-19 aprilie 1945), iar ulterior a încercat să adopte decizii bazate pe considerente militare şi umanitare şi nu să urmeze ordinele politice ale lui Hitler şi Keitel, fiind demis la 29 aprilie. Ulterior, acesta s-a predat forţelor britanice în mai 1945. S-a împotrivit doctrinei pământului pârjolit, atât la Smolensk cât şi la Berlin, http://en.wikipedia.org/wiki/Gotthard_Heinrici (accesat la 12.X.2012).

L-am mai revăzut dar nici odată nu i-am mai făcut vreo întrebare. La primul raport am conchis că acest mare şef militar german era incapabil să aibă o părere în afară de a lui Hitler iar pe aceasta nu îndrăznea să o spună.

La Zeitzler, 21.VI, seara

Înfrigurarea de la OKH era mare şi şefii se pregăteau de plecare în curând la OKH/I în Prusia Orientală. Generalul Zeitzler era un mare amator de vin roşu, de aceea l-am invitat la o scurtă cino-gustare la care a participat şi generalul Wagner. Cu aceasta le-am spus că voi merge şi eu la OKH/I, fiindcă evenimentele aşteptate erau de cea mai mare importanţă. Vorbind de ofensiva Aliaţilor în Franţa amândoi erau convinşi că debarcarea în Normandia este o acţiune principală, decisivă, dar la OKW şefii cei mari – aluzia era la Hitler, Keitel şi Jodl – socotesc că acţiunea principală va fi în Flandra – Picardia. Zeitzler era neliniştit, preocupat, chiar agitat de situaţia Frontului de Est. În schimb, Wagner era liniştit dar gânditor. Amândoi aceşti mari şefi făcuseră primul război mondial şi îşi dădeau seama că războiul este pierdut, ei îşi duceau fiecare sarcina cu toată râvna, dar o singură soluţie politică putea pune capăt războiului.

După două zile – la 23 iunie – zburam cu toţi la OKH/I în mare grabă. Ofensiva cea mare sovietică se dezlănţuise la 22.VI de la Pripet până la Baltică.

Veştile telefonice de la Bucureşti arătau linişte şi acalmie pe frontul românesc.

14. Noua ofensivă sovietică 22 iunie (schiţa 1/IIIF)

Războiul pe "nouă" fronturi

22-30.VI

A doua zi după dezlănţuirea ofensivei sovietice, când am sosit la OKH/I – Rastenburg în după-amiaza zilei, se ştia că este marele atac aşteptat. El a fost precedat de o urgie de foc (artilerie) care deşi nu a durat decât 1 sau 2 ore (după sectoare), a depăşit violenţa şi eficacitatea celor din Istmul Karelia. Ofensiva s-a dezlănţuit, cu efortul principal pe magistrala Smolensk – Minsk, de către patru fronturi sovietice din care cel condus de mareşalul Rotmistrov[130] era cu efortul „Schwerpunkt". Germanii identificaseră cele 4 Fronturi cum şi un număr mare de divizii de tancuri, dar desfăşurarea giganticei artilerii de diverse calibre i-a surprins; totuşi, după experienţa din Finlanda (cu numai 12-13 zile înainte) mai era admisibil ca OKH să se lase surprins?? Am zis OKH şi nu Grupul de Armate Centru de sub comanda mareşal von Kluge sau armatele sale; aceştia trebuiau „ţinuţi în ignoranţă potrivit unui vechi şi sever ordin al lui Hitler care a interzis orice comunicare sau informaţie de pe alte fronturi sau sectoare.

După OKH, masa de atac sovietică a cuprins circa 100 divizii cunoscute şi alte 50 divizii aduse în ultimul moment, precedate de circa 43 brigăzi tanc şi moto; artileria sovietică – după informaţiile şi aprecierile lui OKH la sfârşitul bătăliei (30.VI) – a desfăşurat circa 400 tunuri pe km front, ceea ce era mai mult decât dubla densitate de la Stalingrad (ianuarie 1943).

Oricât mi se reduceau sau mi se atenuau rezultatele sau mersul bătăliei, am putut să-mi dau seama că îngrijorarea făcuse loc unei panici vădite chiar la acest înalt eşalon. Centrele întărite la Vitebsk, Orşa, Moghilev au fost depăşite, împresurate sau căzuseră în primele zile. Diviziile germane se „volatilizaseră = sich verflüchtigen" sub bombardamentele de artilerie

---

130 (S.M.) Pavel Rotmistrov (1901-1982) a luptat în Războiul Civil de partea bolşevicilor. A fost absolvent al Academiei Militare Frunze. S-a ilustrat în Bătălia de la Kursk-Orel, fiind de asemenea unul dintre protagoniştii Operaţiunii Bagration (iunie-august 1944) de care vorbeşte generalul Gârbea, http://www.generals.dk/general/Rotmistrov/Pavel_Alekseevich/Soviet_Union.html (accesat la 13.X.2012).

şi ale valurilor de tancuri. Se considera după câteva zile că acest Grup de Armate Centru era nimicit; pe o hartă mare am văzut mari breşe, printre care săgeţi roşii (sovieticii), iar forţele germane erau reduse la mici insuliţe împresurate. Nefericitul ordin din iarnă al lui Hitler ce interzicea orice mişcare de retragere a impus această încăpăţânată apărare pe loc care a dus la nimicirea unui întreg Grup de Armate[131]; în câteva săptămâni s-au spulberat 26-30 divizii germane (infanterie şi grenadieri); invazia sovietică creştea şi ameninţa în a doua jumătate a lui iulie Vistula şi Prusia Orientală neapărate. Ofensiva s-a întins în iulie la frontul Baltikum cu acelaşi rezultat de dezastru; o revoltă surdă îşi făcea drum în armată contra incapacităţii conducerii lui Hitler. Într-o lună de atacuri Armata Roşie pătrunsese aproape 500 km, până la graniţa Reich-ului.

În acest timp am ţinut la curent Marele Stat Major cu mersul operaţiilor, de unde mi se răspundea că în România şi pe frontul nostru era linişte şi nici semne prevestitoare de ofensivă. Pe cât de acoperit, am putut să dau o idee de dezastrul din Rusia Albă (la nord de Pripet) şi în Baltikum. Am călătorit la Berlin pentru a verifica starea de spirit a populaţiei. Din capitală iar am putut telefona la Marele Stat Major. La ambasada română nu se cunoştea dezastrul de pe front, comunicatele laconice şi neadevărate ascundeau realitatea. Am călătorit la Wünsdorf şi în centrul Germaniei (la Halle an der Saale) unde am luat cunoştinţă şi am văzut incendii (probabil sabotaje).

În această lună de iunie am putut afla despre primele transporturi de armament în România. La insistenţele colonelului Nedelcu, care urmărea chestiunea cu statornicie, ajutorul lui OQ, colonelul Riedl scapă apostrofa semnificativă: „cine nu mai garantează că aceste arme ce livrăm nu se vor întoarce mâine contra noastră??" Era un gând clar exprimat care explica tărăgănirile şi frânările în livrarea armamentului, dar era un gând care bănuiam că sălăşluieşte în multe spirite germane. Am arătat această exprimare marelui şef, general Wagner, care a pus lucrurile la punct ca să şteargă impresia unei mari lipse de tact peste capul unor acorduri încheiate; dar pentru mine semnificaţia mai avea şi un alt aspect pe care numai îl presupuneam. Apostrofa confirma ceea ce în lumea germană începuse să se bănuiască despre atitudinea politică română. Dar asupra acestei îngrijorări nu puteam face nicio comunicare sau împărtăşire, nici chiar la ambasada noastră. Aş fi dorit să zbor la Bucureşti, dar situaţia de pe front şi mai ales ceea ce puteau să mai survină mă reţineau la OKH/I, unde m-am întors din Germania centrală adică din alt turneu.

OKH/I, prin generalul Heusinger mi-a dat situaţia precară la începutul lui iulie şi manevra rezervelor care au fost aduse să oprească revărsarea ofensivă sovietică. Mari unităţi erau aruncate în bătălie, unele retrase chiar după frontul român; în câmpia deschisă a Rusiei Albe se dădeau lupte grele de tancuri unde se înfrunta tânăra măiestrie sovietică cu rutina germană. OKH căuta să aducă şi să pompeze noi mari unităţi, iar comandamentele să recupereze fugarii sau ce mai puteau scoate din numeroasele împresurări.

Hauptquartierul = Marele Cartier General = Hitler preocupat de Vest, a rămas la Berchtesgaden de unde s-a mulţumit să schimbe comandanţii, atât pe teatrul de vest ca şi pe cel de est, dar nu aveau precizări. O atare schimbare putea să se producă la Grupul de Armate

---

131 (S.M.) Într-adevăr, Operaţiunea Bagration, desfăşurată între 23 iunie şi 29 august 1944, a fost cea mai amplă din cursul celui de-al doilea război mondial, aceasta reuşind să distrugă Grupul de Armate Centru şi să elibereze Belarusul. La ofensivă au luat parte 1,4 milioane de soldaţi cuprinşi în patru fronturi de armată. Sovieticii au atacat în şase sectoare dintr-un front lung de 1100 km, sovieticii ocupând Minskul, pătrunzând în Prusia Orientală şi ajungând la porţile Varşoviei, după o înaintare de 550-600 km, Christopher Bellamy, „BAGRATION, Operation", în *The Oxford Companion to Military History, Oxford University Press.* (, n.d.). Retrieved 12 Oct. 2012, from http://www.oxfordreference.com.ezproxy.utu.fi:2048/view/10.1093/acref/9780198606963.001.0001/acref-9780198606963-e-125

Nord = Baltikum unde izbucnise o stare acută; armatele respinse în dezordine luptau gata să fie aruncate în Baltică. Manevra de retragere cum şi propunerile comandanţilor indispuneau pe Hitler care îşi căuta comandanţi înlocuitori. S-a pomenit numele generalului Schörner care avea o bună apreciere de pe urma situaţiei ameliorate de pe frontul român, dar mai ales fiindcă nu se produseseră atacuri serioase, violente. Dar practicile acestuia iritau conducerea noastră iar violenţele lui cunoscute nu puteau fi decât dăunătoare iar uneori alarmante.

Evenimentele care se precipitau mă frământau şi mă îndemnau să mă ţin cât mai aproape de OKH pentru a fi informat cât mai repede asupra stărilor ce puteau deveni caleidoscopice. În aceste gânduri, după ce planul „Olivenbaum" trecuse pentru execuţie la Bucureşti (Misiunea Militară Germană), am dispus ca ofiţerii de prisos, pe mici grupe, prin Berlin sau prin Wünsdorf, să se întoarcă în ţară; am început cu colonelul Nedelcu care a plecat la 1 iulie pentru a urmări „Olivenbaum" la Marele Stat Major. Am profitat de repartiţia personalului meu între cele trei eşaloane, larg separate, pentru a-l retrage succesiv în luna iulie, fără a dezvălui vreo bănuială. Venirea între timp a adjunctului meu, generalul Mârza Eugen, mi-a ajutat această camuflată retragere care s-a continuat treptat toată luna iulie şi august. Între timp, am fost interpelat din Franţa de ofiţeri români ce aveau diferite sarcini – ei au putut obţine mai uşor legătura la OKW – întrebându-mă ce ordine le dau fiindcă evenimentele puteau să-i surprindă şi voiau să se retragă spre est prin Germania; aceasta se întâmpla pe la sfârşitul lui iulie şi în august, când mai mult de jumătate din statul meu major fusese retras la Bucureşti. La această dată era pericol ca personalul român din Franţa să fie retras spre Germania, să întârzie şi să fie blocat în Germania. De aceea, la interpelările amintite, am răspuns coloneilor Tomoroveanu Ion şi Stavrescu, să rămână pe loc în Franţa sau să se pună la adăpost spre vest în această ţară sau în Elveţia.

Ţinându-mă cât mai strâns de OKH/I, eram constant informat; şi la o vremelnică acalmie, generalul Wagner mă invită să-l însoţesc la Wünsdorf (OKH/II-OQ) pentru a-mi arăta livrarea şi transportul unui mare stoc de armament spre ţară între care şi mai multe tancuri grele(tip Panther sau Tiger, V şi VI). În acelaşi timp, situaţia se înrăutăţise în Normandia unde Aliaţii au trecut la lărgirea spre sud-vest a capului de pod, iar portul Cherbourg a căzut la 26 iunie împreună cu toată Peninsula Cotentin. Întreaga echipă în cap cu general Zeitzler va pleca din Prusia la Berchtesgaden. Acesta intenţiona să ceară mari unităţi blindate invocând apărarea Reich-ului ameninţat de cotropire.

Călătoria la Berlin şi la Wünsdorf a demonstrat buna credinţă a generalului Wagner care a promovat începutul livrărilor. Acesta mi-a uşurat sarcina şi grupul care se ocupa de aceasta se putea libera şi pleca la Bucureşti, ceea ce am hotărât la 29 iunie, iar plecarea grupului colonelului Nedelcu a urmat în două zile după aceea.

Intenţionam să mai zăbovesc pentru a vedea această plecare, dar generalul Wagner îmi dă veşti rele din Franţa unde, dacă bătălia de la Caen va fi probabil pierdută, va deschide zăgazurile aliaţilor către Paris, iar o debarcare în sudul Franţei este iminentă. Fiind târziu, generalul Wagner ne invită – pe mine cu maiorul von Hinckelday, fostul său ofiţer elev – la locuinţa sa în vecinătate de München pentru a poposi. Era o bună ocazie a mai afla ceva; în adevăr, mi-a spus că numai cu câteva zile înainte, Hitler a avut o întrevedere la Berchtesgaden cu Mussolini (24.VI), „acest rege detronat fără armată!", cum l-a caracterizat el. Această vizită, spunea el, „ce putea să mai aducă celor doi dictatori, decât înfrângeri şi retrageri!?"... Apoi el bănuieşte că şi acum, după mai bine de 20 de zile de la debarcare, Hitler susţine că în Normandia nu-i decât o demonstraţie. Privitor la Frontul de Est, el prevede iar o confruntare între Keitel şi Zeitzler care va cere divizii blindate. El mai îmi spune că măsurile drastice luate de Speer (ministrul armamentului) au făcut să crească producţia cu toate bombardamentele aliaţilor; se folosesc intens deportaţii pretutindeni, dar lipsa alimentelor se face tot mai grav simţită.

30 iunie

Întors la Berchtesgaden – OKH/Op, sunt orientat de generalul Heusinger de „oprirea" ofensivei sovietice la centru, dar se menţine foarte precară în Baltikum unde frontul a fost despicat în mai multe trunchiuri şi legăturile terestre sunt întrerupte. El conchide că Frontul de Est trebuie întărit cu forţe mobile. Restul frontului este liniştit, mai ales în România.

Informez Marele Stat Major care este alarmat de sistematica retragere de mari unităţi de pe frontul românesc; era la 1 iulie, şi precizez că va fi discutată sus întărirea Frontului de Est, dar în vest s-a înrăutăţit situaţia.

Nu mai pot participa la „discuţia zilnică" a situaţiei în nici una din zilele 20 iunie-4 iulie. Totuşi am aflat că discuţia s-a urmat pe recuperarea de mari unităţi de pe toate fronturile pentru a reface rezerva generală a lui OKW, şi a doua temă, întărirea Frontului de Est, care este în curs.

Cu bucurie am putut vorbi cu generalul Lindemann care-mi face tabloul negru al războiului pe „două fronturi" şi sleirii forţelor. El îmi spune că OKW – Keitel a câştigat, Hitler nu vrea să dea nimic la est, iar forţele SS, chiar disponibile, sunt interzise la est. Despre ofensiva sovietică îmi spune că este oprită la Centru, dar este virulentă la nord unde va fi trimis generalul Schörner. Nu ştie cine va fi înlocuitorul său, dar îmi adaugă că mareşal Model va lua comanda la Centru având şi conducerea Grupului de Armate Ucraina de Nord; în fapt – spune Lindemann – Model a luat „conducerea unei uriaşe breşe" unde sunt îndreptate de pretutindeni blindate care încetinesc şi opresc pe ruşi. Era în 6 iulie când am aflat toate acestea, confirmate parţial la OKH unde informaţiunile şi perspectivele mi se dădeau cu linguriţa, dar bănuiesc că alte temeri sunt prezente privind Frontul de Est.

Mă întrebam şi reflectam privind pe hartă evoluţia ofensivei sovietice: 9 iunie Finlanda, 22 iunie Rusia Albă-Baltikum[132], 30 iunie ruptură la centru spre Prusia...!!... Întrebare: unde se va produce următorul atac şi ruptură? Ce repercusiuni va putea să aibă asupra situaţiei în România? Socoteam necesar să plec pentru a informa despre tot ce am putut afla; deşi nu ne privea direct, putea să orienteze conducerea noastră.

O altă convorbire am avut în seara de 6 iulie cu generalul Stieff, ce fusese în România (aprilie) şi care era copleşit de nevoile de organizare, reorganizare şi refaceri de noi mari unităţi pe toate fronturile. Era extenuat şi deprimat de volatilizarea diviziilor în furnalul bătăliilor pe toate fronturile, în contrast cu exigenţele nenumărate de la Hauptquartier = recte Hitler. El mă informează că Hitler – iritat – i-a luat comanda lui von Rundstedt[133] la vest şi i-a dat-o mareşalului von Kluge. Conchide: „ich sehe schwarz = văd negru!"... „facem şi suportăm un război pe nouă fronturi"...[134]

În holul hotelului, la un colţ, m-am întreţinut mai lung cu generalul Fellgiebel (transmisiuni) care era aspru-critic şi chiar revoltat. Numai tratativele politice cu orice preţ mai pot scăpa Germania, spunea el, „dar cine să le facă??", apoi depreciativ şi cu dispreţ, spune un singur nume: „Ribbentrop??"; mai îmi detaliază că nici diplomaţii lui de la OKW şi de la OKH nu mai au cea mai mică încredere; adaugă, tot din sursa acestora, că nici în Finlanda, în mica

---

132 (S.M.) Autorul foloseşte alternativ denumirile de Balticum şi Baltikum. Am unificat, utilizând terminologie germană de Baltikum.

133 O violentă altercaţie la telefon a fost între mareşalii von Rundstedt şi Keitel; acesta din urmă vexat i-a cerut părerea la care cel mai vechi mareşal german i-a răspuns violent şi puţin măgulitor; apoi Rundsted şi-a cerut înlocuirea. (informaţii nesigure)

134 În comentariile lor iulie 1944, generalii Lindermann şi Fellgiebel îmi arată dezastruoasa situaţie strategică a Germaniei care duce un război pe „nouă fronturi": Frontul de Est, Finlanda, Norvegia-Danemarca, Olanda-Belgia, Franţa NV., Franţa S., Italia, Jugoslavia şi Grecia. „Iată genialul Hitler unde a dus Germania", exclamă cu amărăciune aceşti doi interlocutor, fără reţinere.

ţară, ce are atâtea simpatii pentru Germania, Ribbentrop nu a mai avut cel mai mic credit şi succes; el fusese cu 10-15 zile înainte la Helsinki unde a găsit un popor obosit şi o conducere ce i-a refuzat orice angajament.[135] Din convorbirea aceasta dar mai ales din tonul ei, am dedus convingerea lui că lupta pe „două fronturi" intră în faza decisivă pentru Germania, care trebuie să facă pacea. Îl priveam cum era frământat şi ros de furia ce-l stăpânea contra lui Hitler şi contra nazismului care a aruncat, spunea el, Germania în prăpastie.

7 iulie la OKW şi OKH

În ajunul plecării în ţară am cerut situaţia pe fronturi.

La OKW am fost orientat cu multă linişte de ajutorul de la Operaţii, general von Brandenfels[136]. Era liniştit şi cu un calm ce şi-l impunea (cum era de rigoare pentru orice ofiţer de stat major). În Normandia, Aliaţii n-au făcut progrese mari şi lupte „grele sunt în curs la Caen" care a fost recucerit şi ţinut ferm de germani; cu regret spune că progresia americană este marcată în peninsulă între Carentan şi Saint-Lô şi mai ales pe coastă-ocean.

În Italia, progresia de la nord de Roma se face încet fără nici un pericol. Întrebând despre debarcări în Franţa de sud, respinge asemenea pregătiri dar recunoaşte bravura marilor unităţi franceze în Italia care vor putea încerca debarcarea la Toulon.

Despre Frontul de Est este asigurător! prin consolidarea apărării la est de Niemen – Wilna şi Minsk. Despre demiterea lui von Rundstedt, niciun cuvânt dar nici nu am întrebat, pentru a nu da ideea că am alte surse de informaţii.

La OKH, generalul Zeitzler nu are nimic deosebit pentru noi, decât grija din Rusia Albă şi Baltikum unde luptele de apărare sunt în curs pe linia de est de Wilna – de Niemen (superior) – Pinsk. Era sub impresia refuzului vehement de a i se da forţe blindate. La întrebarea mea, el rămâne la vechea sa idee că o ofensivă rusă în Volânia – Galiţia va urma după ce înaintarea spre Prusia va fi oprită. Era afectat că a fost aspru refuzat în cererile sale. Aflasem că OKW = Keitel i-a făcut reproşuri că a neglijat Centrul Frontului de Est pentru Galiţia şi Moldova unde el a fost influenţat şi captat de „generalul român" – acesta eram eu; el s-a apărat arătând situaţia transporturilor de mari unităţi din România între 15.V-15.VI, care cuprinde întreaga Armată a 17-a, iar numai din Moldova-Basarabia 7 divizii din care 3 divizii blindate şi grenadieri, iar altele sunt în curs. El însuşi mi-a spus că Führer-ul a văzut buna lui credinţă şi este convins, dar nu l-a ajutat „vorläufig = deocamdată"; totuşi Keitel a făcut impresie proastă cu afirmaţii ce nu erau juste. Această tensiune a durat o săptămână; poate din aceas-

---

[135] În realitate, finlandezii au cedat parţial presiunilor germane. Preşedintele Finlandei, Risto Ryti, a oferit la 26 iunie promisiunea cerută de germani sub forma unei scrisori personale adresată lui Hitler. El şi-a depăşit astfel deliberat puterile constituţionale, pentru a evita implicarea guvernului finlandez. Istoricul finlandez Markku Jokisipilä demonstrează, pe de o parte, amplitudinea presiunilor ministrului plenipotenţiar al Germaniei la Helsinki pentru a determina Finlanda să semneze un angajament politic cu Reichul, iar pe de alta, probează că promisiunea oferită de Ryti lui Ribbentrop nu a fost necesară şi a fost o greşeală, deoarece Finlanda nu mai avea nevoie de ajutorul german în armament care se găsea deja în cantităţi suficiente, altele fiind deja în drum spre front, Markku Jokisipilä, *Aseveljiä vai liittolaisia?: Suomi, Saksan liittosopimusvaatimukset ja Rytin-Ribbentropin-sopimus,* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura,
Helsinki, 2004, pp. 261-366.

[136] (S.M.) Horst Freiherr [baron] Treusch von Buttlar-Brandenfels (1900-1990) a fost un general german de stat major care a participat la ambele războaie mondiale. A participat la campania din Norvegia. A jucat un rol important în timpul debarcării aliate din Normandia, neacceptând iniţial să trimită rezervele de blindate cerute de feldmareşalul Gerd von Rundstedt. Ulterior a fost şef al Departamentului Apărării al Înaltului Comandament German (1944), iar în 1945 a condus Divizia 11 Blindate, http://de.wikipedia.org/wiki/Horst_Freiherr_Treusch_von_Buttlar-Brandenfels şi http://forum.axishistory.com/viewtopic.php?f=5&t=149002&start=0 (accesate la 13.X.2012)

tă cauză nu am mai fost invitat la „Lagebesprechung = discuţia situaţiei"! De altfel, frontul nostru nu a fost discutat decât cu ocazia disputei înverşunate Keitel – Zeitzler în care primul a câştigat.

15. La Bucureşti 8-14.VII: raport despre gigantica ofensivă sovietică

8 iulie raport la Mareşal Antonescu

Lunga zi de vară mi-a permis, după un zbor direct, să ajung repede şi la ora 12 raportam mareşalului Antonescu situaţiile cum şi veştile culese în lunga absenţă de trei săptămâni (pe care le-am narat în paginile precedente). Am insistat asupra „catastrofalei rupturi" după gigantica ofensivă sovietică cu 4 Fronturi, uriaşa artilerie şi masa de tancuri a aproape 50 de brigăzi, care au nimicit 25-30 divizii germane. Am explicat zăbovirea mea cauzată de succesiunea de înfrângeri şi dezastre care s-au extins până la Baltică; aici situaţia este atât de grea încât s-ar putea ca generalul Schörner să fie mutat de pe frontul nostru la Baltikum.

Generalul Şteflea, care mă luase repede la acest aşteptat raport, desfăşoară harta ce-i adusesem şi pe care i-o arătasem în auto. Amândoi erau impresionaţi de proporţiile ofensivei sovietice şi de adânca pătrundere în câmpia deschisă de la nord de Pripet. Am subliniat marea greşeală de a concentra toată apărarea germană pe „HKL"[137], făcând jocul conducerii sovietice care cu pustiitorul uragan de artilerie a spulberat 26 din cele mai bune divizii germane; am repetat acel ordin nefast pentru armata germană dat de Hitler: „nicio retragere în apărare!"

Antonescu are amare aprecieri: „Omul acesta – Hitler – îşi distruge armata, ţara şi pe noi".

Înainte de a încheia raportul mă întreabă dacă în Franţa debarcarea din Normandia este o „puternică demonstraţie". Răspund că slaba înaintare a Aliaţilor în capul de pod cum şi luptele grele în curs la Caen care au atras rezerve germane, au întărit „intuiţia" lui Hitler, care crede şi acum că ofensiva principală va fi în nord la Calais sau în sud la Toulon. Adaug că marii şefi în cap cu Hitler sunt furioşi contra spionajului şi informaţiei germane care a dat un fiasco complet.

Mareşalul m-a convocat seara la ora 17 pentru a continua şi a detalia. În această continuare am descris starea de spirit şi depresia rezultată din „nefastul război" pe două fronturi: subliniez că atmosfera generală, în Prusia, în Germania ca şi la Berchtesgaden, la OKW şi mai ales la OKH, pot genera noi situaţii din care nu va rezulta decât numai rău; şefii pe care i-am abordat mi-au declarat că văd totul „în negru".

Fără să exagerez i-am făcut tabloul cel mai real şi sumbru, avertizând că propaganda germană, cum şi ignoranţa, dau o falsă linişte pe care am văzut-o şi la Legaţia română, care este în afara realităţilor de pe fronturi.

Pentru viitorul apropiat, am precizat că OKH – Zeitzler mi-a confirmat retragerea de forţe de pe frontul nostru şi că aşteaptă ofensiva sovietică sau în nord pentru a nimic Grupul de Armate [din] Baltikum sau spre Lemberg pentru a ocupa zona petroliferă. Mişcările sovietice sunt reduse pe frontul românesc şi el are convingerea că în apropiatul viitor, frontul nostru va trăi în continuare o perioadă de linişte.

Raportul s-a încheiat cu livrările expediate din Germania pentru armata română, dar am marcat suspectarea faţă de noi cu manifestările arătate mai înainte; nu am omis acele nume de generali cu care am avut de lucru sau contact şi care mi-au dovedit un spirit favorabil pe care mai pot conta şi în viitor, pentru orientare şi informare.

Raportul meu a rupt liniştea pe care inactivitatea frontului nostru a putut să o aşeze în ţară, la Bucureşti şi la conducerea noastră. Eu nu am vrut să-i las pe aceşti şefi într-o greşită

[137] Haupt Kampf Linie = poziţia principală de rezistenţă.

idee. În presimţământul meu de „mai rău", i-am raportat generalului Şteflea că pe toţi ofiţerii folosiţi pentru armament şi materiale am început să-i trimit în ţară la dispoziţia Marelui Stat Major; prin aceasta mi-am redus volumul misiunii, dar mi-am simplificat-o. El mi-a admis în totul procedura, dar mă întreabă dacă cred că lucrurile s-ar putea înrăutăţi atât de repede. Am precizat că nu este vorba de ceva „rapid", dar când mari generali de la OKH şi OKW sunt atât de dezamăgiţi şi de pesimişti, eu ca şef de misiune trebuie să prevăd şi să raportez că evenimentele se pot grăbi; cine s-ar fi aşteptat la năprasnica ofensivă sovietică care în 3 săptămâni a ajuns la Minsk şi la Wilna, dar la Uman în martie n-a fost tot aşa? O asemenea ofensivă pe frontul nostru ar aduce în 1-2 săptămâni invazia sovietică în Muntenia.

Generalul Şteflea tace şi prin aceasta arată că este de aceiaşi părere. A doua zi i-am dat lămuriri la M.S.M. despre livrările conform planului „Olivenbaum"[138].

8 iulie seara, la generalul Sănătescu

În seara zilei am regăsit calm dar foarte atent pe general Sănătescu care mă primeşte cu reproşuri că am revenit atât de târziu, dar este satisfăcut că demonstraţia mea trecută s-a adeverit şi stă în picioare, în sensul că nu era justificată o grabă şi că o prematură acţiune ne-ar fi adus un eşec sigur.

După lunga naraţiune ce i-am făcut cu aceleaşi sublinieri ce le făcusem şi lui Antonescu, am încheiat astfel:

Dacă colaboratori atât de apropiaţi de Hitler la OKW, şi mai ales de la OKH, au pierdut orice încredere în conducerea germană, cu atât mai mult noi, românii, nu trebuie să ne mai facem scrupule când ne hotărâm a ne rupe din alianţa cu Axa, cu nazismul şi de Germania. I-am adăugat că pentru mine, care am avut vechi convingeri cu privire la evenimentele prezente, resping orice scrupul sau remuşcare cu privire la această desprindere pe care o urmărim; iar dacă ne reamintim câte lovituri dure sau viclene am primit de la politica vrăjmaşă a Germaniei fasciste, remuşcările şi scrupulele trebuie să facă loc unei dorinţe arzătoare şi a unei râvne ca desprinderea să se facă cât mai repede. Eram aprins în peroraţia ce o făceam în faţa acestui vechi şef şi m-am recules spunându-i că nu susţin o răzbunare sau o răsplată; acestea ar fi cu totul îndreptăţite, dar este vorba în primul rând ca să ieşim din acest război nenorocit care nu este al nostru şi este în joc fiinţa neamului ca şi a statului nostru. Dacă rămânem în Axă şi persistăm a sta alături de Hitler, ne vom scufunda în vârtejul prăbuşirii lui.

În continuare, îi spun lui Sănătescu, ceea ce a remarcat şi el, că cu (sic!) toată ofensiva în Franţa şi cu alta mai grozavă în Rusia Albă-Baltikum, forţele germane refăcute, consolidate din România se menţin gata a reacţiona la orice gest al nostru. Îi repet vorba generalului Lindemann că acum pentru România OKH nu va putea trimite nici măcar un soldat, un jandarm sau un SS-Mann = poliţist de partid. Deci, continuând demonstraţia mea, dacă prin ofensiva sovietică de proporţiile arătate (dar pe care Sănătescu nu le cunoştea şi aprecia), sarcina noastră ce ne-am pus-o pe umeri s-a uşurat, totuşi – din nou repet – să nu ne grăbim până când aceste forţe germane din România nu vor fi angajate într-o luptă decisivă ca cea în curs la nord de Pripet. Îi conchid lui Sănătescu că numai când ofensiva sovietică va izbi şi frontul nostru, atunci socotesc că se poate dezlănţui şi mişcarea noastră de eliberare.

Îi mai spun că, cu (sic!) îngrijorare şi chiar cu spaimă, mă menţin în contact strâns la OKH pentru ca la timp şi un moment mai devreme să aflu când o asemenea ofensivă sovietică se va dezlănţui, pentru a zbura în ţară şi a-l preveni. Apoi îi spun: „Aveţi putinţa să arătaţi la locul de Sus acest raţionament al celui mai cunoscător om de stările din armata nazistă şi

[138] Atrag atenţia generalului Şteflea că indicativul „Olivenbaum" = Măslin a fost dat de generalul Wagner ca simbol al păcii, pacea care în gândurile sale de patriot mai poate salva ţara sa.

care pot fi valabile pentru reuşita desprinderii, eliberării noastre şi a ieşirii din războiul pierdut"!

Îl asigur pe general Sănătescu că măsuri deosebite de poliţie pe teritoriul nostru nu sunt în perspectivă, în afară de ceea ce va putea lua generalul A. Schörner; apoi îi precizez că după atacul Aliaţilor, la numai câteva zile, Hitler a convocat la Berchtesgaden [pe] marii şefi răspunzători pentru apărarea şi siguranţa Reich-ului; atunci el a spus să nu se conteze pe nici un jandarm sau SS-Mann care sunt necesari la fronturi; aceasta este temeiul explicaţiei generalului Lindemann când mi-a spus că niciun luptător nu va mai putea fi trimis să apere România. De aceea, Sănătescu să fie atent la acest forţe germane angajate şi fixate de o ofensivă puternică sovietică, căci din spate, generalul A. Schörner nu poate conta pe alte întăriri, nici chiar pe un soldat.

Mai adaug că Misiunea Militară Germană a organizat alte noi exerciţii de apărare contra tancurilor pentru armata română în altă zonă şi, fiind întrebat de OKH, am fost de acord şi am ales câmpul de instrucţiuni de la Târgu Jiu sau Câmpul Mare (Gorj). Acestea se vor desfăşura la 10 şi 11 iulie, sub supravegherea a doi ofiţeri superiori care m-au însoţit, deci nu este vorba de măsuri de pază poliţienească.

Însă îndepărtaţii olteni erau furioşi că s-au adus asemenea „buclucuri războinice" pe locurile lor. Îi spun lui Sănătescu că printre târgoveţii locali s-a exprimat şi „linşarea acestor nemţotei"; ei erau de mult revoltaţi de instalarea unei mari staţii radar pe Câmpul Mare[139] cu mari şi moderne amenajamente şi comunicaţii, deşi poporul mărunt şi mâna de lucru erau satisfăcute pentru că aveau de lucru foarte bine plătit.

Dar veştile telefonice de la adjunctul meu general Mârza, ce rămăsese „permanenţă" la OKH/Op., erau proaste pentru germani; comunicările de la 12 şi de la 13 iulie se purtau asupra continuării şi extinderii ofensivei sovietice în câmpia Poloniei. Mârza Eugen îmi da să înţeleg că pentru frontul nostru se întrevede linişte. Comunic imediat la Marele Stat Major aceste informaţii de care Misiunea Militară Germană nu avea ştiinţă şi nici de la Grupul de Armate German nu s-a dat „nimic". Închei lucrările şi mă pregătesc de plecare la Berchtesgaden pentru sâmbătă la 15 iulie. La amiaza de 14 iulie ultimul telefon al lui Mârza confirmă o asemănătoare ofensivă la sud de Pripet după acelaşi „violent şablon" (expresia lui), prin „ucigaşul foc de artilerie"[140] – care nu a surprins OKH-ul şi nici pe mareşal Model – (Mârza mi l-a numit „Mitocanul")[141]. I-am raportat lui Ştefl ea şi i-am subliniat cum ofensiva de la 22 iunie s-a extins, dezastruos pentru germani, spre nord, tot aşa se poate extinde acum spre sud, deci, opinez eu, că ar trebui luată legătura urgent cu generalul A. Schörner, apoi îi adaug că a doua zi foarte de dimineaţă voi zbura la OKH/Op. de unde voi raporta telefonic chiar în cursul zilei.

Seara de 14 iulie îl revăd şi îi repet raportul generalului Sănătescu despre noua ofensivă (14 iulie) în Polonia, care se poate extinde şi către Moldova, şi-l asigur că voi telefona la sosirea în Germania generalului Leonida, care-l va anunţa dacă mesajul meu îl voi transmite ca alarmant. El îmi răspunde decis că tot pe noi rămâne nădejdea, grija şi pericolul; din „alte părţi"[142] nu ne mai putem aştepta la niciun sprijin.

---

[139] Prin „Câmpu Mare" se numeşte o mare întindere sterilă, fără sate şi fără păduri, între Gilort şi Jiu; este patul unui vechi geologic con plat de dejecţie.

[140] Generalul Mîrza Eugen Reus era ofiţer de artilerie şi de stat major.

[141] Mareşal Model avea această faimă şi în codul nostru avea indicativul „Mitocan".

[142] După 23 august, destul de târziu, generalul Sănătescu mi-a spus că liniştea lui aparentă din iulie 1944 se datora faptului că în această lună încercările noastre de pace, după tratativele multiple, eşuaseră şi nu mai rămânea regelui decât singura soluţie a răscoalei cu mijloacele noastre, ca să ne rupem de Germania nazistă.

Înainte de plecare, după o serată-recepţie la Misiunea Militară Germană, maiorul von Hinckelday îmi predă o mare fotografie din partea ambasadorului von Killinger fără vreo vorbă scrisă sau semnătură. Am fost surprins. I-am transmis mulţumirea mea şi am profitat de plecare pentru a evita o prezentare cu o mulţumire personală ce mi-ar fi displăcut. Rostul ei a fost un fel de linguşire. Era oare un semn de suspectare??!

16. Întoarcerea la Berchtesgaden, 15-17 iulie

Uneltiri naziste-legionare!??

Înainte de decolare aflu că naziştii de la noi se agită pe tema legionarilor ceea ce a iritat pe mareşalul Antonescu; agitaţiile se fac în Transilvania, în centrele naziste ale lui Volkgruppe, cum au mai procedat şi pe timpul „rebeliunii legionare"; se mai presupunea că membrii ai ambasadei i-ar putea ajuta; mesagerul[143] îmi cere din ordinul ministrului afacerilor externe[144] să aflu dacă în Germania sau la ambasada noastră se ştie ceva de această agitaţie, personaje, legionari şi orice legătură cu o atare mişcare.

15 iulie

Am sosit la Berchtesgaden – OKH/Op. a doua zi după ofensiva sovietică în Polonia care s-a dezlănţuit la 14 iulie, ora 8:20. Ajutorul meu, general Mârza Eugen mă pune la curent şi-mi exprimă dezamăgirea asupra conducerii superioare germane. Ofensiva sovietică a fost pregătită şi executată după acelaşi şablon ca ofensivele din Finlanda (9 iunie), din Rusia Albă (22 iunie), din Baltikum (29 iunie) adică o masă nemaiîntâlnită de artilerie, cu o pregătire scurtă ca durată (1-1,5 oră); în plus, pentru Polonia s-au angajat numai în sectorul Armatei 1 Blindate (între Nistru şi Bug-polonez) peste 1000 avioane. Pentru prima dată, supremaţia aeriană sovietică a fost completă. Diviziile germane au avut foarte mult de suferit şi rapoartele primite, numai după o oră, nu mai lăsau nicio îndoială. Mârza mi-a precizat că deşi i s-au dat puţine date, a putut totuşi afla că apărarea germană a fost din nou surprinsă, că ea s-a concentrat pe poziţia de rezistenţă unde a fost zobită sub focul artileriei şi aviaţiei, că au fost discuţii asupra eşalonării în adâncime a apărării, dar mareşalul Model a executat nefastul ordin al lui Hitler: „nicio mişcare de retragere". Era deprimant să constaţi cum acest comandament german nu mai era capabil să tragă niciun învăţământ din şirul de bătălii defensive unde s-au pierdut zeci şi sute de mii de soldaţi, începând de la Stalingrad.

Mai mi se comunică că dezastrele de la nord de Pripet şi din Baltikum au descumpănit conducerea supremă care a procedat la schimbări de mari comandanţi pe teatrul de operaţii de vest, ca şi la est. Mi se completează situaţia cu probabila plecare a lui Hitler la vest pentru a lua contact cu mareşal Kluge; apoi va merge la est, în Prusia Orientală, care este direct ameninţată de înaintarea sovietică.[145]

---

143 Mesagerul lui Mihai Antonescu a venit la aeroport.

144 (S.M.) Mihai Antonescu.

145 Deoarece importanţa operaţiunilor pe teatrul de est a căpătat prioritate, comandamentul suprem german se va deplasa în Prusia Orientală (la 16 şi 17.VII.1944). Cum am mai arătat în naraţiunile anterioare aici a fost instalat şi a funcţionat Marele Cartier General nazist de la începutul războiului contra URSS. Instalarea este în pădurile şi la vest de lacurile Mazuriene între Angerburg şi Rastenburg (vezi schiţa). Cele două comandamente se vor deplasa: OKW = Comandament Suprem – Hitler în barăcile şi cazematele „Wolfsschanze = vizuina lupului", OKH = Comandamentul Armatei de uscat în asemenea barăci la „Anna – de la Angerburg". Grupele de barăci erau apropiate
(la 5-6 km).

Hotărâm să ne pregătim de plecare împreună pentru a urmări cu asiduitate operaţiunile care pot avea mare înrâurire asupra frontului nostru şi asupra situaţiei din România.

Asupra suspectării noastre, nu mi se dă informaţiuni în plus decât aceeaşi observare atentă. Mârza mi se plânge de informaţiile foarte reduse ce i se dau la operaţii şi a dedus că ele au fost totdeauna proaste.

După-amiază, în lipsa generalului Zeitzler, am abordat pe general Heusinger căruia i-am detaliat situaţia de pe frontul român, am făcut uz de multe amănunte apoi am insistat asupra retragerilor masive de divizii, mai ales blindate, care au alarmat comandamentul român şi am întrebat precis când se vor opri aceste retrageri. După insistenţele mele şi ca o explicaţie îmi arată pe hartă situaţiile grave de la Pripet şi din Baltikum, ameninţarea Prusiei Orientale. Explicaţiile sale se deversă apoi asupra bătăliei din Polonia unde pătrunderile sovietice sub conducerea lui Koniev la nord-est de Lemberg sunt tot atât de grave.

Se lansează într-o lungă expunere a pierderilor din primăvară când s-au rupt comunicaţiile cu România la est de Carpaţi, acum sunt ameninţate sondele poloneze; apoi, transporturile pe la vest de Carpaţi şi prin Ungaria ridică mari probleme pentru manevra forţelor şi aprovizionarea frontului în Polonia ca şi în Moldova. Subliniază rezistenţa maghiară cum şi duşmănia faţă de România. Profit de această arătare pentru a cere ca să înceteze retragerea de divizii germane; răspunsul stereotip că vor fi readuse la nevoie nu mai poate linişti nici comandamentul român şi nici [pe] cel german, date fiind greutăţile de transport. General Heusinger dă din umeri la acest raţionament apoi îmi spune că general Zeitzler este la „Anna". Îl întreb când va pleca el însuşi la „Anna" – Prusia Orientală, şi-mi răspunde că va pleca a doua zi.

Îl întreb în concluzie ce forţe sovietice sunt desfăşurate pe frontul românesc, pe care el le apreciază la două fronturi sovietice. Conchid că acestea reprezintă circa 100 divizii din care cel puţin 1/3 sunt blindate; de aceea am întrebat, chiar în această situaţie, vor putea cele circa 50 divizii germano-române să reziste la o ofensivă sovietică întărită cu aceeaşi masă de artilerie şi de aviaţie ca în Polonia?? Şi continui, dacă Grupul de Armate Ucraina de Nord n-a putut rezista cu 75 divizii, din care jumătate erau blindate, cu atât mai mult Grupul de Armate Ucraina de Sud, care nu are decât 5-6 divizii blindate, în curs de a fi retrase (îi subliniez această retragere), nu va putea rezista. Tăcem amândoi şi eu socotesc că trebuie să vorbesc cu general Zeitzler, de aceea mă pregătesc a pleca la OKH – „Anna".

A doua zi atmosfera la OKW era mai sumbră. Generalul Warlimont, vădit obosit şi îngândurat, mă orientează cu greutate, alegându-şi cuvintele pentru a acoperi situaţia tot mai grea pe toate fronturile. Îmi confirmă înlocuirea mareşalului vonRundstedt prin mareşalul von Kluge, iar la est i-a luat locul mareşalul Model.

Cer cu insistenţă audienţă la Hitler, pentru ca în numele mareşalului Antonescu să cer oprirea slăbirii frontului român şi menţinerea a cel puţin 6 divizii blindate sau grenadieri. Îmi răspunde că Hitler este plecat şi socoteşte că este mai bine să mă prezint la „Wolfsschanze" unde el va veni direct. Ulterior, am aflat că Hitler a fost plecat la vest pentru a vedea şi a da instrucţiuni lui von Kluge.

Am întrebat dacă schimbări de comandanţi sunt în curs pe Frontul de Est. El îmi răspunde laconic că acestea sunt posibile oricând. Cu această penibilă orientare a luat sfârşit şi am dedus că schimbări pot surveni şi pe frontul nostru.

Aceste două zile grele la Berchtesgaden încărcau impresia întunecată cu care am plecat din ţară privitor la front ca şi la uneltirile naziste din interior. Am hotărât să mai lichidez o parte din personalul meu, şi la Berchtesgaden nu am mai lăsat decât pe căpitanul Rosetti-Solescu cu câţiva subofiţeri. Până la 18.VII, am telefonat la Marele Stat Major: principalul = noi mari unităţi germane vor fi retrase mai ales tancuri; secundar = atmosfera deprimantă şi

schimbări de mari comandanţi care vor afecta – probabil – şi frontul nostru, apoi anunţ plecarea la „Anna", de unde voi telefona precizări asupra retragerilor posibile de alte M.U.

Harta 1. Situaţia la 20.VII.1944

Cititorul acestor naraţiuni va fi izbit de lipsa lor de cursivitate, sacadat, sărind din Rusia în Franţa sau în Italia, de la operaţii la livrări de armament, de la certurile germanilor la frământările noastre de a ne rupe de nenorocita alianţă. Dar aceasta a fost atmosfera tensionată din aceste luni ale anului 1944.

17. Atentatul contra lui Hitler 20.VII.1944

„Foc în casă”... „Trâmbiţa lui Elias”[146]
La „Anna” OKH 17-26.VII

În Prusia Orientală era adunat tot „Hauptquartier = Marele Cartier General”. Hitler venise mai repede decât era aşteptat; aflasem că deplasarea sa la vest se scurtase pentru cauze neînţelese, necunoscute – în şoaptă se spunea – misterioase! Se mai spunea că Führer-ul este „obosit” şi nu-i mai place să meargă la comandamente pe front. Era sigur că au fost contraziceri cu mareşalul von Rundstedt care în prima decadă fusese înlocuit cu von Kluge. Acesta şi-a câştigat gradul de mareşal pe frontul francez în 1940 când a comandat Armata a 4-a apoi a condus multă vreme Grupul de Armată „Mitte = Centru”. Această schimbare de care aflasem încă de la Berchtesgaden, mi-a fost confirmată de general Heusinger (Operaţii). Mi-am arătat uimirea că în plină bătălie pe teatrul de est s-a făcut această schimbare. Ştiam că la Centru, la sud de Pripet, se făcuse o mare breşă către care alergau rezerve aduse în grabă de peste tot – mai ales din Moldova – prin grija OKH. Heusinger îmi replică că şi la vest era plină bătălie, voind să sublinieze că această greşeală era dublă; era o raţiune în plus să fiu îngrijorat. Îmi completează, la cererea mea, că înlocuitor era proaspătul mareşal Model. Cunoscând pe toţi aceşti mari şefi, acesta înlocuise cu abia trei luni înainte pe mareşalul von Manstein, mi-am exprimat mirarea; şi atunci, vădit dezamăgit, foarte liniştitorul meu interlocutor, Adolf Heusinger îmi spune că mareşalul Model păstrează şi conducerea Grupului de Armate Ucraina de Nord. Prin aceste schimbări, proaspătul mareşal luase în primire – aşa cum a spus el – „eine riesige Lücke = o uriaşă breşă” (22.VI) pe care trebuia să o închidă în Rusia Albă; dar o altă mare breşă se produsese în Polonia spre Lemberg (14 iulie). Nu-mi ascunde să-mi arate că pericolul nu este mai mic la nord, unde progresia sovietică a pătruns ţintind către Riga (Baltică), ameninţând Grupul de Armate de Nord să fie încercuit. Am subliniat lui Heusinger, că un front în descompunere de la Carpaţi la Baltică este comandat, prin schimbările de pe o noapte, de un nou comandant. Conchid că această situaţie în agonizarea comandamentului este foarte rău prevestitoare pentru întreg teatrul de est. Prin tăcerea lui, afirmă concluzia mea, dar pentru a reduce atmosfera grea îmi arată pe hartă cascada pierderilor de teritoriu şi de oraşe - „fortăreţe”[147] şi-mi indică săgeţi roşii periculoase spre Lemberg, spre Prusia Orientală şi spre Riga (Baltică).

Se făcuse târziu şi i-am cerut să mă prezint generalului Zeitzler, dar mi-a spus că este absent.

Tot ce-mi telefonase general Mârza la Bucureşti din frânturile căpătate şi bănuite, se adevereau peiorativ[148]. Am pus împreună pe harta noastră situaţia primită şi reţinută din memorie, dar am renunţat să telefonez la Bucureşti de teamă că la Marele Stat Major nu găseam pe şeful Secţiei Operaţii cu care aveam langaj codificat, în plus voiam să aflu cuvântul generalului Zeitzler pentru sistematicele retrageri de mari unităţi de pe frontul nostru. Până la mijlocul lui iulie, aceste retrageri se făcuseră de la 15 mai în două loturi: unul până la 22.VI (ofensiva sovietică la „Centru”) ce cuprindea toată Armata 17 din Dobrogea, al doilea după

---

[146] Atentatul nu m-a surprins, dar m-a consternat şi am exclamat: „Focul este în casă”. Cei mărunţi şi omul de pe stradă: „Trâmbiţa lui Ilie”; Churchill, mai sugestiv: „Viermele este în fruct”! În Germania aceste aluzii în şoaptă dădeau măsura neîncrederii.

[147] Hitler ordonase încă din 1943 ca anumite oraşe să fie considerate ca „fortăreţe” şi să fie apărate fără gând de retragere până la (inclusiv) asediere.

[148] (S.M.) În sensul de a se dovedi chiar mai nefavorabil decât comunicase generalul Mîrza.

această dată, lotul de 7 divizii tancuri, grenadieri şi infanterie, până la 17.VII (între care în mod sigur erau diviziile 6 şi 24 tancuri cu Divizia Grenadieri nr. 6).

Atmosfera devenise tot mai grea; în acea seară de iulie, după o zi călduroasă pe aleile dintre barăcile depărtate, vorbeam cu vechiul prieten Mârza, împărtăşindu-ne gândurile şi presupunerile; era o linişte caracteristică a pădurilor bătrâne de stejari cu trunchiuri care nu erau mai înguste de 80-100 cm. Am discutat şi tema noilor amestecuri naziste în treburile noastre interne, de agitarea minorităţii germane şi de suspectarea noastră. Toate se înmănuncheau pentru a vedea viitorul apropiat tot mai negru. Atunci, din nou, l-am avertizat că schimbări şi prăbuşiri repezi ar putea să ne arunce pe noi, reprezentanţa armatei române, în lagăre de prizonieri, dacă nu şi mai rău.

Nici a doua zi – 18.VII – n-am putut aborda pe general Zeitzler. Fusese la comandament, o febrilitate se desfăşura, eram ţinut în ignoranţă, poate alte preocupări erau mai urgente şi mai grave. Mai tot timpul şefii erau adunaţi la OKW pe lângă Hitler la „Wolfsschanze". La discuţia situaţiei zilnice (nici la amiază şi nici seara) nu mai eram invitat: frontul român este liniştit. Aflasem că, în fapt, Führer-ul venise după o săptămână după ce „încercase"!?!? să se ducă şi la vest. Pentru ce acest „încercase"?? Era situaţia atât de gravă??... În acest caz, judecam că, nu s-ar fi grăbit să lase Frontul de Vest pentru a veni pe Frontul de Est. Dar dacă pe Frontul de Est era atât de grav, şi deci impunea o grabă, pentru ce a mai plecat la vest??

Întrebări şi nedumeriri... Mai mi s-a explicat că a avut mare încredere în noul comandant al Frontului la Vest, de aceea nu a mai zăbovit; un mai mic adjutant ar fi explicat graba prin căldura lui iulie care l-ar fi obosit pe Führer, sau poate o „toană"! sau poate o „teamă"! (Comandamentele aero foarte virulente în Franţa).

În această stare şi în aceste zvonuri, am putut comunica la Marele Stat Major, unde am rezumat: „febrilitate, schimbări, noi migraţii de păsări (mari unităţi) spre miazănoapte, de pretutindeni cereri..."

Nu mai aveam ce face: în aşteptare, două zile am dat o raită prin complexul de baracamente. Două vorbe despre acestea şi viaţa de la aceste două: „Anna" şi „Wolfsschanze".

În masivul păduros de la vest de lacurile Mazuriene din provincia Mazuria (Masurien), s-a constituit încă din 1941 un uriaş complex de baracamente de diferite forme şi mărimi; ţinutul îşi purta numele după vechiul trib de slavi Mazurii care au fost prusianizaţi. A luat naştere astfel un „oraş camuflat" în pădurile seculare de stejari. Drumurile şi aleile principale erau asfaltate; întreaga complexitate era îngrădită şi sever păzită, iar puţinele intrări erau asemenea celor de la fortăreţe; căi de cale ferată brăzdau aşezarea care avea şi un mare aeroport. O mare organizare de servicii asigura viaţa interioară în acest oraş; el era grupat în două aşezări apropiate (la câţiva kilometri una de alta): OKW şi OKH. Personalul de tot felul era foarte numeros; numai pentru OKH însemna peste 5000 de persoane, din care multe femei, de la îngrijitoare până la secretare şi steno-dactilografe; în acest număr nu intra administraţia şi muncitorii[149]. Baracamentele cuprindeau diferite săli mari de lucru, teatru, cinema, de mese, spitale etc. şi aveau tot felul de instalaţii până la calorifer, locuinţe de tot felul.

Ofiţerul ataşat, maior von Hinckelday, vădit jenat de situaţia grea a fronturilor şi de insistenţele mele de a mă informa, pentru a mă distrage m-a condus prin aceste întinse complexe unde nu lipseau adăposturi betonate; cazemate la periferii şi un sistem de apărare a acestei „fortăreţe" ce era la vest şi la adăpostul lacurilor Mazuriene. În această regiune s-au dat mari bătălii între germani şi ruşi la Tannenberg, Osterode, în primul război mondial (1914).

---

[149] Judecând numai după întinsele silozuri desfăcute pentru aerisire, în care se depozitau cartofii pentru iarnă, personalul era foarte numeros.

În afară de ordinea normală ce trebuie să domnească în asemenea aşezări, spiritul practic-utilitarist se remarca şi la ocupanţii barăcilor; acestea nu erau clădite toate sub frunzişul copacilor, destul de rari, deci văzute de soare şi peste tot unde era posibil, se cultivau legume de cel mai bun neam, îndeosebi tomate ce se roşeau atârnând pe araci (poci) în ciorchini.

Am putut telefona Marelui Stat Major, insistând asupra atmosferei apăsătoare care prevesteşte rău; despre aceasta voiam să-l informez pe mareşalul Antonescu ca şi pe generalul Sănătescu.

Voiam să am o audienţă la Hitler privitor la slăbirea sistematică a frontului român, dar repetat şi mai insistent am cerut să mă prezint înainte de amiază (20 iulie) la generalul Zeitzler care se întorsese. Am telefonat că după rezultatul acestor audienţe voi zbura peste Polonia, direct la Bucureşti.

Atentatul „Focul în casă" 20 iulie, ora 12:55

În aşteptarea maiorului von Hinckelday pe care-l trimisesem la cabinetul lui Zeitzler, lucram situaţia la zi după datele obţinute în ajun de la colonelul Brandt, ajutorul preţios al generalului Heusinger, care era cunoscut şi apreciat la Bucureşti unde fusese trimis cu diferite misiuni şi mesaje.

Târziu, la ora 13:25, maiorul von Hinckelday vine şi-mi anunţă atentatul care m-a aruncat în consternare. Pentru noi, românii, care ne legasem forţaţi de soarta Germaniei, socoteam că dacă atentatul s-a putut produce chiar la vârful piramidei şi contra capului, este semnul unei profunde revolte sau al unei adânci descompuneri. El s-a produs la o adunare-conferinţă într-o baracă.

Informaţia mi-a fost completată cu detalii asupra celor morţi, grav răniţi, dar Hitler a scăpat teafăr, cu o puternică comoţie, rănit la cap şi la mâna dreaptă iar cu pantalonii lungi ce purta făcuţi şuviţe, zdrenţe de suflul gazelor unei bombe cu întârziere şi cu dispozitiv de orologiu. Explozia s-a produs – mi s-a spus, din fericire pentru toţi cei prezenţi – într-o sală-baracă, în care sub puternica presiune a gazelor pereţii au cedat, burajul nu s-a mai putut face şi explozia şi-a pierdut toată violenţa. Printre cei ucişi şi grav răniţi mi s-a spus că este colonelul Brandt şi general Heusinger, iar generalul Zeitzler a fost pe loc demis, fără a mi se da explicaţii. Detunătura pe care am auzit-o de la cartierul nostru – redusă de distanţă – nu avea nimic alarmant, iar goana unor motociclişti pe alei, de asemenea, nu ne-a putut intriga. Explozia s-a produs la ora 13 (fără câteva minute) sub marea planşetă grea şi groasă de 4-5 cm. Aceasta a primit tot suflul gazelor, a lovit cu putere antebraţul drept al lui Hitler şi le-a rănit tuturor timpanele; schijele au ucis pe cei mai apropiaţi sau i-a rănit.

Am revăzut pe Hitler abia după două săptămâni când el încă nu putea folosi mâna dreaptă şi da mâna cu stânga.

Am văzut după câteva zile de la distanţă baraca sfărâmată ţăndări. Mi s-a spus că această conferinţă trebuia să se ţină într-o sală adăpost betonat, dar în aceasta trebuia să fie primit Mussolini care venise la o convorbire chemat de Hitler. În acest adăpost betonat burajul[150] exploziei s-ar fi realizat complet şi foarte probabil că din participanţi nu ar mai fi scăpat teafăr nici unul. Colonelul von Stauffenberg[151], unul din principalii complotişti, era ofiţer de cavalerie şi cred că nu avea o idee clară de efectul burajului în materie de explozie, altfel poate ar fi amânat atentatul. El venise de la Berlin cu avionul pentru această conferinţă şi

---

[150] Burajul, neologism francez, înseamnă îndoparea cu păslă, sau alte materiale, a unei arme sau a unei încărcături de exploziv pentru ca explozia să se facă în spaţiu închis şi deci să aibă cea mai mare putere.

[151] (S.M.) Claus Philipp Maria Schenk Graf von Stauffenberg (1907-1944) a fost un colonel german de origine aristocrată, membru din 1942 al rezistenţei militare antinaziste. A luptat în campaniile din Polonia, Franţa, Uniunea Sovietică, Tunisia, unde a şi fost rănit. A fost personajul central al încercării de asasinare a lui Hitler, pe larg, Hans Mommsen, *op.cit.*

pusese bomba într-o servietă sub planşeta de conferinţe. La Berlin, fiind în statul major al comandamentului generalului Fromm[152], care conducea armata din interior, a pregătit complotul şi atentatul. De la început am dedus că acesta are o întindere mai mare. În minte mi-au venit toate criticile, nemulţumirile şi spiritul defetist al multor şefi de la comandamentul suprem (Berchtesgaden), cum am arătat mai înainte, şi care îmi sunau în urechi încă din luna aprilie. La toate acestea s-a adăugat demiterea fulger a lui Zeitzler şi am dedus că acest complot poate că are şi profunzime. Îi spuneam lui Mârza că situaţia este grea, foarte grea, „focul este în casă!". [153]

Încercările mele de informare şi documentare chiar şi fără ajutorul ofiţerului german au eşuat. Direcţia Operaţiilor din OKH era absentă, nu am mai găsit pe nimeni în afară de un ofiţer de serviciu şi subofiţeri desenatori care nu mi-au spus nimic şi probabil aveau ordine în acest sens.

Mai apoi pe frânturi, pe şoapte şi prin zvonuri la sala de masă, la sala de cinema şi ce mai putea să ne aducă maiorul von Hinckelday, încet, încet am putut înţelege cât de zguduitor a putut să fie atentatul, „cei din casă i-au dat foc".

Cuvântarea lui Hitler la radio după seara aceleiaşi zile a putut fi liniştitoare, dar ea nu a putut fi convingătoare pentru a readuce încrederea total zdruncinată şi înainte de acest atentat.

Într-o scurtă convorbire telefonică la Marele Stat Major (subşeful general Mardare), i-am confirmat către seară ştirea, adăugând că cei mai apropiaţi cu care lucram sunt „dispăruţi sau înlăturaţi". Am adăugat că „pata uleioasă poate să fie întinsă şi adâncă" apoi am încheiat că următoarea comunicare va fi a doua zi până la amiază.

Cine mai putea să se ocupe şi să conducă operaţiunile pe teatrul de est? Toată Direcţia Operaţiilor era descompusă:

General Zeitzler demis; general Heusinger grav rănit; colonel Brandt era mort; ofiţerii mai mici primeau rapoarte, puneau situaţia pe hărţi, dar nimeni nu mai putea răspunde la cererile urgente, să ia o dispoziţie, sau să raporteze, sau să dea un ordin.

Ancheta atentatului şi a complotului începe în aceeaşi zi. Chiar a doua zi aflu că generalii Wagner, Stieff, Fellgiebel, Lindermann, Zeitzler, Heusinger sunt implicaţi fie ca participanţi fie ca tăinuitori sau simpatizanţi.

Alte şoapte şi zvonuri conduc iţele complotului în capitală unde mari personalităţi politice au pregătit şi au aţâţat de multă vreme o rezistenţă care dura de ani. Aflu de răsunătoare nume de mareşali şi alţi generali care sunt implicaţi sau bănuiţi. Oamenii partidului se lansează în anchete şi mai ales în denunţuri; printre aceştia se ilustrează „uniformele negre"

---

[152] (S.M.) Friedrich Fromm (1888-1945) era comandantul-şef al Armatei de Rezervă (Ersatzheer), având sarcina de a asigura pregătirea militară şi înlocuirea trupelor Wehrmachtului. A fost informat despre planurile îndreptate împotriva lui Hitler, dând ordinul de executare a principalilor conspiratori pentru a evita ca numele său să fie implicat în vreun fel în complot. Aceasta nu-l va salva, fiind executat în martie 1945 la închisoarea Brandenburg-Görden, în ciuda faptului că nu s-au descoperit dovezi certe care să-l asocieze cu acţiunea din 20 iulie, http://www.ritterkreuztraeger-1939-45.de/Infanterie/F/Fromm-Friedrich.htm (accesat la 13.X.2012).

[153] (S.M.) Unul dintre membrii proeminenţi ai rezistenţei, Helmuth James von Moltke, aprecia că sarcina rezistenţei antinaziste nu putea să fie limitată doar la înlăturarea regimului lui Hitler, ci era necesară o primenire radicală a vieţii sociale şi politice germane. Această nouă fundaţie trebuia clădită, în opinia sa, din renaşterea sentimentului de umanitate prin religie, educaţie, familie, legături de serviciu şi prin reforme sociale ample. Cu toate acestea, majoritatea membrilor rezistenţei militare aveau o viziune antipluralistă şi antiliberală, considerându-se parte a elitei tradiţionale germane. Aceştia nu concepeau o societate pluralistă şi deschisă şi prin urmare nu au adus nicio contribuţie la fundamentale ideologice care au marcat renaşterea democraţiei germane după 1945, vezi *Ibidem*, p. 42, 131-133.

adică cei din SS. Îmi vine ideea de a pleca la Berlin pentru a informa legaţia noastră, dar informaţii sigure sunt puţine.

A doua zi aflu că urmaşul lui Zeitzler era generalul Guderian. Era o satisfacţie pentru mulţi şi mai ales pentru mine care-l cunoşteam bine încă din 1938, l-am abordat deseori al Berchtesgaden în ultimele zile şi era un mare comandant, un caracter ferm, un spirit ales, dezbrăcat de orice servilism, şi la toate aceste superioare calităţi, avea în spate un trecut şi o activitate care-l înconjurau de mare prestigiu. El avea autoritatea să ţină piept exagerărilor şi îndărătniciei lui Hitler cum a făcut şi în decembrie 1941; atunci, în faţa Moscovei, a căzut în dizgraţie, fiindcă a declarat că nu este de acord cu Hitler.

Am luat un scurt contact cu noul şef al OKH pentru a-l felicita şi a-l anunţa că plec la Berlin în legătură cu livrările de armament pentru armata noastră. Mi-a mulţumit pentru că îi înţeleg situaţia grea când nu poate să-şi exprime o părere. I-am urat mult succes.

Dar am obţinut un contact la OKW unde mă primeşte general Warlimont. Avea dureri ascuţite în urechi, timpanele îi fuseseră vătămate; avea moralul zdruncinat, dar l-am felicitat că a scăpat teafăr. Mi-a dat o scurtă situaţie la vest şi-mi anunţă schimbări de comandanţi ce sunt chemaţi la OKW; această schimbare va afecta şi frontul nostru, dar nu-mi dă nici un nume. Încheie spunând că Führerul este teafăr, dar moralul zdruncinat. Nu am mai insistat. Era duminică spre seară – 23 iulie – când telefonez la Marele Stat Major anunţând marea numire a lui Guderian şi apropiata schimbare a „Taurului", general Schörner, fără a-i spune succesorul care ar putea fi de la nord: fie dintre comandanţii lui Baltikum sau din Finlanda. Adaug că plecarea Taurului – (ştiam că nu se înţelege cu autorităţile noastre) – va fi primită cu bucurie în ţară.

Ameninţătoarea înclinare a Axei
Convorbire cu ambasadorul Japoniei, confesor care se spovedeşte 23-24.VII

Am călătorit cu trenul de noapte la Berlin. În afară de informarea cât mai precisă de ce s-a întâmplat la OKW – Wolfsscahnze, voiam să arăt în legaţia noastră şi să aflu despre uneltirile naziste în ţară şi despre agitaţia posibilă a legionarilor; personal eram interesat să aflu la Berlin cât a fost de profund şi de întins acest complot ce a explodat la OKW.

Însoţit în călătorie de ofiţerul german şi condus la gară de generalul Mârza cu un alt ofiţer, întâlnesc în acelaşi tren pe ambasadorul Japoniei, general Oshima Hiroshi; venise la OKW după atentat, să felicite în numele guvernului pe Hitler, să culeagă informaţii şi impresii ca un „credincios partener al Axei". Era pentru mine o plăcută surprindere fiindcă în tren puteam să-l abordez, evident să-i dau informaţii şi să pot primi ceva de la mândrul ambasador.

Nu mai puţin surprins a fost şi acesta, mai ales când a văzut mica mea suită mărită cu comandantul trenului, un ofiţer superior cu cască şi alţi doi ofiţeri de la gară care m-au condus la compartimentul ce era alături de al ambasadorului. Reamintesc că în 1938, general Oshima era ataşat militar japonez la Berlin unde îi eram coleg[154], apoi am devenit în 1940, „parteneri ai Axei". Încă de atunci el era un general distant, iar acum, ca ambasador, luase o atitudine trufaşă cum se cuvenea marelui partener al vestitei „Axe. Din 1939 (la Berlin), l-am mai revăzut în vara 1942 la Grupul de Armate Sud al mareşalului List Wilhelm, eu fiind pe lângă acesta reprezentantul comandamentului suprem român. Repet acest fapt, de care s-a mai scris în acest memorial, pentru a face mai înţeleasă atmosfera revederii la tren, după doi ani, cu înaltul personaj, ce reprezenta pe împăratul Japoniei.

El venise atunci – în 1942 – pe front la Grupul de Armate Sud cel ce avea atunci o grea sarcină strategică, de a cuceri regiunea petroliferă Baku şi a deschide peste Caucaz trecerile

---

154 Generalul Oshima a fost ataşat militar al Japoniei şi mi-a fost coleg până la 21 noiembrie 1938; după această dată a fost numit ambasador al Japoniei, post pe care îl ţinea în 1944.

(în 1942) pentru operaţiuni viitoare în Orientul Mijlociu (în 1943). Operaţiunea era conjugată cu o înaintare la est de Marea Roşie (Suez) a armatei germano-italiene (Rommel). A nu se uita că în 1942 flota japoneză pustiise coastele Indiei şi stăpânea Oceanul Indian (Ceylon, Colombo, Bombay erau bombardate), cu intenţii de extindere în Golful Persic sau spre Madagascar. În acel an reamintesc că Hitler a stăruit pe lângă partenerul său se opereze spre Orientul Mijlociu. El l-a invitat pe falnicul ambasador nipon să zboare cu „celebrul său cuadrimotor Condor", să vadă pe Don puternicul Grupul de Armate de 10-11 „armate ale Axei" sub comanda mareşalului List ce înainta victorios spre Volga şi în Caucaz spre Baku. Era o încercare care exprima mai mult o „dorinţă" a lui Hitler de a aduce pe partenerul său la efort concentric sau conjugat al Axei. Dar nimeni nu a uitat că Japonia în 1942[155], după victoriile navale din Oceanul Indian, în loc să se conjuge cu partenerul de Axă, preferă să facă cu flota cale de trei ori mai lungă de la Singapore în centrul Pacificului pentru a da bătălia navală de la Midway (iunie 1942). Prin aceasta, comandamentul suprem japonez a „întors spatele Axei" ca să dăruiască USA acea „The Incredible Victory = Victoria de necrezut". Este încă o dovadă cât de destrămată a putut fi strategia faimoasei Axe.

Scurta vizită din august 1942 în Rusia (Stalin) a enigmaticului ambasador s-a încheiat cu un zâmbet caracteristic; dacă aş împrumuta vestitul mesaj al lui Cezar, aş spune că zâmbetul lui Oshima în august 1942 parcă exprima: „Veni, Vici, con-Vinci". El era convins că Japonia nu-şi va trimite flota şi forţele în Golful Persic, lăsând Oceanul Pacific în stăpânirea Americii şi descoperind arhipelagul nipon.

Mi-am permis după plecarea ambasadorului în acel august 1942, să exprim părerea mea mareşalului List că poate vizita japoneză ar putea fi în legătură cu o conjugată acţiune în Orientul Mijlociu. Am arătat în acest memorial răspunsul depreciativ al mareşalului: „Ah! Japonezii îşi fac războiul lor şi puţin le pasă de Axă"!!

Reamintind toate acestea lectorului, adaug că şi eu am fost năpădit de aceste gânduri şi proaspete, încă, amintiri, acum la revederea din gara Rastenburg la OKW în Prusia Orientală, în 23.VII.1944.

I-am explicat pe scurt ambasadorului rostul meu pe lângă OKW, ca să-l scot din nedumerirea când m-a văzut venind la tren cu ofiţerii germani şi români. Apoi când i-am vorbit de atentat, pe care l-am trăit în baracamente, cu informaţiile ce am început să-i depăn, treptat, şi-a lepădat rigiditatea, apoi a devenit mai „înţelegător", ba chiar locvace!! Îşi lăsase trufia şi fiindcă i-am servit noutăţi, pe care tot le-ar fi aflat, m-a copleşit cu întrebări în legătură cu atentatul şi cu complotiştii! Diplomatul era interesat şi, desigur, odată cu felicitările că Führerul partener a scăpat teafăr, venise să vadă ce: „unghi de înclinare" mai luase Axa, după ce aceasta pierduse în 1943 piciorul slăbit al Italiei. A fost o lungă conversaţie până noaptea târziu din care nu au lipsit întrebări ce priveau viaţa interioară la OKH şi OKW, ceea ce l-a interesat vădit; dar au fost evocate şi evenimentele înşirate de la Caucaz (1942), de la măreţele planuri şi himericele proiecte până la înfrângerile din Ucraina, România, Finlanda, Polonia, Baltikum (1944). Şi tot nu se sătura, tot mai voia să-mi afle păreri. Trebuia să fiu prudent, uneori mă refugiam în „nu ştiu, sau nu cunosc". Eu am putut să desprind din ceea ce mi-a spus că acest complot are ramificaţii în ţară cu participarea vechilor partide şi politicieni, dar că Dr. Goebbels a dominat situaţia în ţară şi complotul a eşuat.

A doua idee importantă ce-am căpătat din această convorbire a fost despre „pactul de oţel" şi despre „Axa Berlin-Tokio" pe care ambasadorul o numeşte: „o noţiune fără conţinut"

---

[155] După răsunătoarele victorii japoneze în sud-estul Asiei şi după cucerirea puternicei baze navale Singapore, comandamentul suprem japonez avea 3 proiecte principale: 1) ofensiva la sud spre Australia; 2) ofensiva la vest spre India şi spre Orientul Mijlociu care începuse să se extindă spre Golful Persic şi 3) ofensiva spre Pacific, arhipelagul şi baza americană Hawai. A avut precădere aceasta din urmă.

sau o simplă lozincă = „ein Spruch". Mi-am permis că întreb dacă Axa a fost aşa de la obârşia ei. El îmi răspunde laconic şi gânditor „da! de multă vreme". Iar eu completez, ca să justific un act ce a rămas mult timp neînţeles în lumea nazistă: „această noţiune explică şi pactul de neagresiune sovieto-japonez (1940)?" – şi el pe gânduri – „Axa... această noţiune goală de conţinut". Generalul Oshima, tot gânditor şi tot laconic continuă ca pentru a-şi întări convingerea: „gewiss = desigur!".

Apoi am alunecat pe alte chestiuni fără importanţă.

L-am revăzut dimineaţa când l-am salutat respectos la despărţire şi când pe peron era aşteptat de conaţionali de la ambasadă. De la acea zi (24.VII), nu l-am mai revăzut. Amintirea lui mi-a rămas vie ca a unui diplomat distant, rigid (la care surâsul nu îndulcea nimic) şi ca a unui şef militar tiranic, de concepţie strategică singulară ce nu se putea ridica la înălţimea mondială a Axei pe care a voit să urce singular, de una singură Germania, dar mai ales Japonia. În iulie 1944, se putea deduce de oricine că Axa era o noţiune goală; de aceea, s-a şi pronunţat ambasadorul atât de clar după lungile mele mărturisiri, care l-au îndemnat să-şi dezvăluie gândurile:

„confido che a nullo confidente
confidarsi perdona
che come vedi fidente
ancor non l'abandona"
(Prelucrat după Dante, Divina Comedie – Inferno, Canto V, 103)[156]

Tot astfel vechea cunoştinţă, ambasadorul, ascultând cu nesaţ şi interesat tot ce i-am mărturisit, s-a lăsat dus şi şi-a iertat rezerva sa mărturisindu-şi părerile şi gândurile sale A fost confesor care s-a spovedit.

La legaţia română, ministrul general Gheorghe Ion m-a ascultat cu interes, a recunoscut oboseala de război, întinderea rezistenţei şi a opoziţiei în cercurile tot mai largi, armata din interior prin şefii ei era în complot, dar dacă masa era nemulţumită, spunea el, nu putea participa; complotul nu se face cu mulţimile; acestea puteau fi câştigate; apoi adaugă că organizaţia de partid condusă de Dr. Goebbels a putut fi salvatoare. Totuşi, ministrul îşi dă seama că războiul este pierdut şi s-a arătat critic faţă de americani care predau Europa Rusiei sovietice, cu slăbiciunea, cu voia sau fără voia englezilor. Realist, dar sceptic credea într-o soartă crudă către care alunecăm fără putinţă de reacţie. Acest punct de vedere cred că nu ar fi putut avea sufragiile sau aprobarea oamenilor de la noi. Nu mi-am spus nicio părere decât că dacă atât de sus a izbucnit „tromba lui Ilie"[157], noi nu trebuie să ne mai facem nicio iluzie şi mai ales niciun scrupul. Gheorghe Ion dă din umeri mai mult fiindcă nu am fost destul de clar. Peste mai puţin de două săptămâni, tema aceasta a fost reluată la un nivel superior, la vârf, dar atunci eu am fost mai clar, cum se va vedea (la venirea mareşalului Antonescu în Germania).

Despre uneltirile naziste la noi ca şi despre noi urzeli legionare, nu ştia nimic, dar atent a ciulit urechile. Atunci îi precizez şi îl întreb dacă are cunoştinţă de venirea cu zece zile înainte la Berchtesgaden a lui Schmidt Andreas unde a căutat pe Ribbentrop, cu care cred că a vorbit; acesta era şeful nazist al grupului german din Transilvania şi venise să ceară ocrotirea şi eventual evacuarea conaţionalilor săi pentru probabila invazie sovietică; dar – îi spun ministrului – el a denunţat şi o schimbare foarte posibilă a politicii româneşti; aceasta, susţinea el,

---

156 (S.M) În original, cântul V, versurile 103-105: „Amor, ch'a nullo amato amar perdona, mi prese del costui piacer sẽ forte, che, come vedi, ancor non m'abbandona.", Dante Alighieri, *Divina Commedia, Inferno*, Canto V, http://www.italica.it/dante/inferno/inferno5.htm (accesat 13.X.2012)

157 În calendarul german ziua de 20 iulie (atentatul) este a lui Elias; de aceea, am auzit pe unele mărunte personaje la OKH: „es donnert Elias!! Elias posaune! Elias, Posaunenblase! = tună Ilie!! Trâmbiţa lui Ilie!... Ilie, trompetul!".

îşi face drum în cercuri tot mai largi şi era de părere că un apel la legionari, care sunt mai de încredere, ar fi oportun.[158] Eu îi adaug că în sânul legaţiei germane la Bucureşti sunt păreri pentru a se relua susţinerea legionarilor. Ministrul este tot mai surprins, şi-i completez informaţia cu mesajul verbal şi mesagerul de ultima clipă al lui Mihai Antonescu. Aceasta îl luminează la faţă şi apreciază că nu este ceva serios dacă vine de la „Ică Antonescu". Îl întreb însă pentru ce atunci a venit Schmidt Andreas?? Cred că nu a putut obţine audienţă la Hitler, dar a luat contact cu mai mulţi şefi mari nazişti, în frunte cu von Ribbentrop. De acesta din urmă ştiam sigur că a alarmat OKW şi i-a cerut să ia măsuri severe poliţieneşti în România. Gheorghe Ion replică că aceasta este o veche teamă de care se tot vorbeşte încă din iarnă şi se readuce pe tapet; totuşi, îmi promite că va investiga chestiunea şi că în caz important va telegrafia la minister.

Am vorbit şi cu ataşatul militar, colonelul Tilichi Eugen, care îmi spune că comandanţii mari ai uriaşei garnizoane Berlin erau printre complotişti. Represaliile se continuă cu sălbăticie şi pe faţă; oamenii partidului sunt lansaţi ca copoii, iar denunţurile se ţin lanţ, multe cu scop de răzbunări pentru controverse mai vechi; calamitatea suspectărilor s-a aşezat demoralizant peste giulgiul gigantic de dărâmături ce era, în iulie cel cald 1944, capitala Germaniei.

Am încercat să revăd prietenii vechi; n-am regăsit decât pe Dr. Bruno Schwedt, ce nu iubea pe nazişti. Era un infirm şi trăia cu soţia şi cu copila sa între ruine. Era încă speriat de suspectare şi de cercetare, dar infirmitatea l-a ajutat de data aceasta. Familia unui vechi refugiat, român, nu era mai puţin speriată. Vârsta acestora nu mai era un pericol de stat, dar ca să-i liniştesc i-am părăsit repede. Eu ca şi ei, am socotit că era mai prudent să scurtez vizita ce le făcusem.

M-am reîntâlnit cu maiorul von Hinckelday pentru a ne reîntoarce la „Anna". Fusese şi el în marea cetate de dărâmături. Mi-a vorbit de urgia „denunţurilor", de plaga „conspiratorilor" ce sunt căutaţi şi văzuţi pretutindeni, de molima „spionilor" ce se furişează printre vecini şi chiar printre prieteni; este zdruncinată încrederea între oameni şi chiar faţă de autorităţi; uniforma nazistă era omnipotentă, chiar şi brasarda cu svastica nazistă produce înfiorare. O disociere socială îşi face drum în viaţa şi în lumea germană. Cu un avion curier ne întoarcem repede la OKH.

18. A opta întoarcere la Bucureşti 26 iulie-3 august

Cum sosesc de la Berlin la „Anna" la 25 iulie, mi se comunică înlocuirea generalului Schörner care a făcut schimb la Baltikum, Grupul de Armate Nord, cu general colonel Fri-

---

158 (S.M.) Informaţiile generalului Gârbea sunt dovedite de cercetările bazate pe surse de arhivă. Istoricul Vasile Ciobanu arată că Andreas Schmidt şi conducerea Grupului Etnic German manifestau încă din toamna anului 1943 îngrijorare cu privire la posibilitatea ieşirii României din război în condiţiile unui atac sovietic, avându-se în vedere, la sfârşitul aceluiaşi an, pregătirea formaţiunilor Grupului Etnic German pentru ocuparea unor puncte strategice, în condiţiile în care România ar fi ieşit din război. În martie 1944, procesul de organizare a „apărării patriei" (*Heimatschutz*),
luându-se în calcul înregimentarea bărbaţilor necuprinşi în formaţiuni paramilitare. În mai 1944, aprecia ca fiind suficientă primenirea guvernului cu oameni favorabili Germaniei, eventual şi cu legionari, şi înlăturarea lui Mihai Antonescu. În cadrul vizitei sale la Cartierul General al lui Hitler din data de 10 august, acesta a conferit cu Joachim von Ribbentrop şi a atras atenţia asupra gravităţii situaţiei din România, fără însă a reuşi să-l convingă pe ministrul de externe nazist care primise informaţii contrare de la ministrul Manfred von Killinger de la Bucureşti, Vasile Ciobanu, *Contribuţii cunoaşterea istoriei saşilor transilvăneni, 1918-1944*, Ed. Hora, Sibiu, 2001, pp. 262-263.

essner[159] – proaspăt avansat; acesta a luat comanda Grupului de Armate Ucraina de Sud. În acelaşi timp, aflu că generalul Wenck[160] este trecut la OKH înlocuind pe Heusinger. Nu am fost surprins, dar după atâtea retrageri de divizii – tancuri din Moldova, luarea comandantului şi în acelaşi timp luarea şefului de stat major, o socotesc o măsură periculoasă şi puţin înţeleaptă. Mârza nu aflase schimbările decât în aceeaşi zi. Deşi prevenisem telefonic cu 3-4 zile înainte Marele Stat Major, cer telefonic la Bucureşti şi pot vorbi direct cu general şef Ştefflea căruia îi raportez nesăbuita înlocuire şi a şefului de stat major; ambele schimbări s-au făcut fără a anunţa Marele Stat Major; adaug că voi zbura a doua zi pentru a prezenta un raport asupra gravelor evenimente.

Apoi mă înscriu în audienţă la general Guderian pentru a doua zi dimineaţă, 26 iulie, înainte de a zbura la Bucureşti.

Audienţa a fost scurtă. Guderian era foarte activ în noua sa grea sarcină; i-am subliniat cât de puţin oportună a fost plecarea comandantului ca şi a şefului de stat major fără ca Marele Stat Major să fie măcar prevenit. El se justifică că a preluat un întreg teatru de operaţiuni în „descompunere" şi un OKH dezorganizat, deci în situaţii atât de excepţionale a trebuit să ia măsuri excepţionale. Cu privire la retragerea de noi forţe, îmi dă aceeaşi explicaţie. Pe o foaie de hârtie arăt cele 6 divizii noi retrase sau în curs de plecare din care 4 divizii de tancuri şi grenadieri (diviziile 3 Tancuri + 14 Tancuri + 23 Tancuri + Divizia „Grossdeutschland" de Trupe Grenadieri apoi Divizia 97 Vânători + Divizia 103 Infanterie)

General Guderian surâde, spunând că eu le cunosc mai bine ca el.

Apoi îi exprim credinţa că în curând şi la rând ofensiva sovietică se va dezlănţui şi pe frontul românesc probabil cu aceleaşi rezultate dezastroase ca în Finlanda, în Baltikum, în Rusia Albă.

la 9 iunie	în Finlanda
la 29 iunie	în Baltikum
la 22 iunie	în Rusia Albă
la 14 iulie	în Polonia
??	în Moldova

Îi arăt pe aceeaşi hârtie scara acestor ofensive începând cu 9 iunie în Finlanda şi coborând succesiv spre sud către Moldova. Conchid că în luna august ofensiva în Moldova va fi sigură, fiindcă frontul a rămas mult în ieşind spre est. De aceea îl întreb, cum vor face faţă, dacă retrage forţe atât de masiv şi mai ales divizii de tancuri; nu mai poate fi vorba că veţi fi surprinşi nici strategic şi nici tactic, îngrămădind diviziile şi apărătorii pe HKL ca să fie măcelăriţi sub uraganul de foc sovietic. Toate ofensivele sovietice – adaug – „s-au desfăşurat după acelaşi şablon cu un nimicitor foc masiv de artilerie, iar comandamentul german s-a apărat

[159] (S.M.) Johannes (Hans) Friessner (1892-1971) a fost un general german care a luptat în cele două războaie mondiale. Devenit general-maior în august 1940, a luptat ulterior pe Frontul de Est, unde a condus Divizia 102 Infanterie (1942-1943). A comandat apoi Corpul 23 armată german (1943), Grupul Sponheimer (redenumit ulterior Detaşamentul Narva) din zona nordică a Frontului de Est, Grupul de Armate Nord (iulie 1944) şi Grupul de Armate Ucraina de Sud (iulie-decembrie 1944). În 1951, a devenit preşedinte al Verbund Deutsche Soldaten (Asociaţia Soldaţilor Germani), ajutând şi la dezvoltarea Bundeswehr-ului, http://en.wikipedia.org/wiki/Johannes_Frie%C3%9Fner (accesat la 13.X.2012).

[160] Generalul Wenck a fost şeful de stat major al Grupului de Armate Ucraina de Sud – Moldova – Basarabia, din martie 1944, când l-a înlocuit în funcţia aceasta pe general von Greiffenberg; iar „HKL" este Haupt Kampf Linie = linia principală de luptă.

după acelaşi tipic lăsând luptători să oprească în HKL valurile de foc, de oţel şi de tancuri".[161] La critica aceasta făţişă, replică că el nu a fost prezent şi nici răspunzător.

Îi declar că zbor la Bucureşti pentru a raporta tratamentul vitreg ce se face unui aliat care nu este ajutat şi i se cere să se sinucidă, fără cauză şi fără considerare.

Guderian, alarmat, caută să mă liniştească cu asigurări de readucerea diviziilor. El nu este convingător nici pentru sine.

Am orientat pe adjunctul meu asupra celor discutate şi-l rog ca zilnic de două ori să ceară la Operaţii situaţia ca şi simptomele ofensivei sovietice în Moldova – Basarabia. Îi completez tabloul despre general Wenck, care a lucrat mult în România, care este binevoitor şi care ne va împlini cererile asupra situaţiei ce se va cere zilnic.

La Bucureşti, 26.VII

Plecarea a fost pregătită ca pentru luptă. Avionul Heinckel de bombardament – bimotor avea acelaşi echipaj, toţi războiţi şi răniţi; maior von Hinckelday a ordonat echiparea ca pentru luptă fiindcă i-am dat direcţia: est Varşovia – lungul Vistulei – fortăreaţa Przemyśl – Satu Mare – Bucureşti, pe deasupra câmpului de bătălie; rușii trecuseră Bugul polonez, învăluiseră pe la nord Lemberg care abia se mai ţinea şi înaintau spre Vistula mijlocie. Trebuia să traversăm de două ori Carpaţii. La est, în zare, bătălia era în desfăşurare maximă; echipajul era în atenţie încordată, vremea era frumoasă, vizibilitatea era bună, totuşi avionul a zburat mai jos ca de obicei, de teama eventualelor atacuri. Încordarea în avion a durat până a început să se vadă creasta Carpaţilor, făcusem jumătate din traiect şi avionul urca încet şi din vreme pentru a traversa creasta principală a Munţilor Beskizi.

Gândurile îmi stăruiau asupra convorbirii cu Guderian şi îmi reproşam critica ce i-o rezumasem. Cunoşteam din 1938 pe acest capabil şef german de mare prestigiu şi cel mai amabil dintre toţi. Este drept că această critică nu i se adresa, dar adevărul spus putea să-l impresioneze mai ales în dezastroasa situaţie când luase conducerea OKH. Mă linişteam fiindcă tratamentul cererilor noastre a fost totdeauna vitreg din martie şi până în prezent din partea conducerii germane; în plus, eu eram reprezentantul conducerii române în starea aprigă de război, trebuia să dau semnalul de alarmă chiar cu o critică şi cu vehemenţă. Dar cum îl cunoşteam pe Hitler şi, conştient de starea grea a frontului în câmpia poloneză, eram convins că retragerea forţelor din Moldova nu se va opri. Socoteam necesar ca mareşalul Antonescu sau cel puţin general Şteflea să intervină direct. Mă fixasem asupra raportului cel lung după evenimentele grave petrecute, cu perspectivele foarte negre şi concluzia generală: nevoia de revedere, convorbirea şi confruntarea urgentă între cei doi dictatori, discutarea eventuală a armistiţiului sau a păcii.

Drumul lung cu încordări, cu repetate suiri şi coborâri, cu vântul de sud în faţă şi din cauza unui mare ocol, am ajuns târziu la Bucureşti. Aflu că Antonescu era plecat şi general Şteflea la telefon îmi comunică că-l voi însoţi în avion „Storch" la Olăneşti a doua zi, unde se află; plecarea ora 7 de la aeroportul Băneasa.

Las pe maiorul von Hinckelday la Bucureşti împreună cu avionul şi cu echipajul în repaus până duminică 30 iulie, inclusiv; acordam totdeauna o primă echipajului, pe care am dublat-o de data aceasta; îşi făceau mici cumpărături din România mai ales de alimente pentru familiile lor. Echipajul era [alcătuit] din 5 gradaţi.

---

[161] I-am subliniat lui Guderian că în iunie ca şi în iulie rapoartele armatelor afirmau că „mult aşteptatul atac rus a început etc. etc."... „begann die grosse langeswartete russische Angriffsoperation gegen... etc. etc....".

La mareşalul Antonescu, raportul asupra atentatului
La Olăneşti, 27 iulie

Înainte de ora 10, general Şteflea cu mine eram la vila unde era instalat mareşalul. Era mai multă lume şi-mi reamintesc bine că am văzut fugitiv pe mitropolitul Nicolae al Transilvaniei, cu pălăria mare lustruită caracteristică, pe Veturia Goga înmuiată în văluri sumbre cu ceva podoabe violete, pe Mihai Antonescu şi alţii. A început conversaţia în jurul atentatului şi mesagerul – ce sosisem – eram întrebat pe rând sau deodată. Răspundeam cât mai scurt, sau dam detalii fără importanţă; conversaţia a durat cel puţin o oră; a fost vorba şi de Dr. Goebbels care s-a întrebuinţat cu succes la Berlin înăbuşind complotul. La un răgaz de linişte, Mihai Antonescu mă întreabă dacă Dr. Goebbels mai este tot atât de hulit de publicul german; întrebarea nu avea legătură cu tema, dar am răspuns spontan: „este hulit ca orice ministru al propagandei!" Răspunsul a fost dat fără nicio aluzie dar mareşalul a izbucnit în râsul lui reţinut sau cum i se spunea: „Râdea mânzeşte"!

Mi s-a spus după că Mihai Antonescu, ca ministru al afacerilor externe în principal, conducea şi „propaganda cu informaţiile". Ştiam că nu era cu nimic simpatizat şi răspunsul meu se potrivea unei realităţi: poate că aceasta a provocat râsul caracteristic al lui Antonescu, care râdea foarte rar.

Răspunsurile mele privind atentatul erau scurte şi nu alarmante pentru asistenţă.

Într-un birou alăturat pe hartă am făcut raportul verbal care a cuprins cele narate în paginile anterioare şi am conchis:

Atentatul are întindere, are adâncime, dar mai ales are o mare semnificaţie. Dacă complotiştii au până acum un număr cunoscut redus în cercurile politice şi la comandamente, este normal fiindcă atentatele nu se fac cu masele ci cu aleşii, pentru a se păstra secretul; dar masele sunt obosite, nu mai vor războiul, nemulţumirea este generală şi numai fanatismul unor nazişti şi teroarea, mai ţin în picioare statul naţional-socialist.

Puternica semnificaţie ar putea determina pe Hitler ca să tragă anumite consecinţe şi să ia anumite hotărâri. Pentru toate acestea, socotesc că este necesar ca mareşalul să aibă o convorbire cu Hitler cât mai curând.

Situaţia militară este mai rea ca oricând. În afară de invazia din Franţa care se continuă ameninţător, pe Frontul de Est ea este dezastroasă, iar pierderile sunt enorme; arăt scala în timp, pe care am arătat-o şi lui Guderian, cu convingerea că o ofensivă de stil mare o prevăd pentru luna august pe frontul român care este slăbit de toate rezervele. După pătrunderile adânci sovietice din iunie şi din iulie a celor trei mari ofensive, o izbire sovietică pe frontul nostru va împinge frontul nostru, în 10-15 zile, până în câmpia Dunării unde nimeni şi nimic nu-i va mai opri pe ruşi.

Un nou lot de divizii, mai ales de tancuri sunt luate de Guderian, sau sunt în curs de plecare fără a anunţa; este al treilea lot de divizii. Arăt că tratamentul acesta vitreg la toate cererile noastre de aliaţi durează din primăvară, cum se ştie. Apărarea la care suntem obligaţi pe front, ca şi în interior, deposedaţi de rezerve mobile blindate, părăsiţi la slabele noastre mijloace, este o sinucidere.

Această stare impune o urgentă întâlnire cu Hitler ca să se oprească retragerea diviziilor blindate şi întărirea cât mai este timp a apărării noastre. Opinez că trebuie întrebat şi noul comandant al Grupului de Armate, general Friessner. Arăt că nu-l cunosc, însă el a fost „luat de rău (slab)" de la nord (Baltikum) pentru a fi „adus de bun" la sud. Conchid că la OKH, ca şi la OKW, cu Hitler în cap, consideră frontul nostru liniştit, deci poate fi desconsiderat ca şi comandamentul său.

Împreună cu general Şteflea adun hărţile şi rapoartele pe care acesta le ia. Rămân singur cu mareşalul care mă întreabă care este sănătatea lui Hitler şi răspund că este rea, dar mai

ales este zdruncinat sufleteşte. Repet că este nevoie ca noi să provocăm cât mai urgent întâlnirea cu Hitler pentru hotărâri decisive.

Mareşalul, pe gânduri, aşteaptă şi întreabă care este această hotărâre, la care răspund că însuşi Hitler ar putea propune să se deschidă urgente tratative de pace, deci este nevoie de o întâlnire şi o discuţie cu el. Între timp revine general Şteflea, când mareşalul pune întrebarea: „Şi dacă Hitler nu vrea să facă demersuri de pace??", răspund imediat că el a mai făcut oferte de pace, deci poate să mai facă. Mareşalul tot pe gânduri, iar Şteflea susţinând că pacea este singura soluţie, armele noastre nu mai pot nimic.

Mareşalul reia spunând: „Omul acesta este stăpânit de o îndărătnicie sălbatică!! sigur că nu va vrea să cedeze nimic!!" Şteflea părăsind biroul, mareşalul, ca pentru sine, se întreabă: „care este ieşirea?" Răspund imediat: „Ieşirea din alianţă, desprinderea de Germania care ne împinge la sinucidere!!"

Antonescu, convins, conchide: că trebuie să se întâlnească cu Hitler; că trebuie să-i spună verde a opri degarnisirea frontului nostru; că trebuie să vorbească cu noul comandant[162] şi că trebuie să dea ordine pentru pregătirea acestei întrevederi. Mă întreabă, eu ce voi face?, la care răspund că mai stau câteva zile până când se vor preciza hotărârile sale, cum şi contactul cu noul comandament, după care voi zbura. În realitate, vizita ce-o socoteam urgentă, s-a amânat.

Raportul la general Sănătescu la 26 iulie şi apoi la 1 august

26 iulie, seara

Încă din seara sosirii în Bucureşti am avut o lungă convorbire arătându-i detaliat ce întinsă şi ce adâncime are atentatul, care nu poate fi bagatelizat şi nici ca o „simplă răzvrătire". Dar semnificaţia lui are cea mai mare importanţă.

Îi arăt că plecarea generalului Schörner înlătură o mare grijă pentru desprinderea noastră de Germania; că noul comandant nu-mi este cunoscut, dar adaug: „a fost extras ca «slab» de la nord şi considerat «destul de bun» pentru sud"; că retragerea şi slăbirea frontului nostru înseamnă că rezervele germane sunt epuizate, deci frontul nostru se va putea prăbuşi la prima izbire, că alte forţe care să asigure spatele frontului nu mai pot fi aduse şi că deci – conchid eu – se apropie curând ziua când mişcarea de desprindere a noastră de germani va putea fi dezlănţuită. Dar precizez: s-ar putea ca Hitler după acest atentat să tragă alte consecinţe: să ceară armistiţiu sau pacea. De aceea, îi spun că odată cu raportul, voi cere mareşalului să vină urgent în Germania pentru a discuta cu Hitler această posibilitate şi pentru a hotărî apărarea noastră în Moldova.

Sănătescu este foarte atent şi parcă luminat; de aceea, repetat mă întreabă dacă această posibilitate este verosimilă. Îi răspund că ar fi o speranţă şi o dorinţă subţire, slabă, ca un pai, dar „cel ce se îneacă se agaţă şi de un pai".

El îmi spune ceva nou, că a văzut pe mulţi comandanţi la front sau veniţi la Bucureşti şi absolut toţi au afirmat că numai la o mare ofensivă sovietică noi putem să ne mişcăm şi să ne desprindem din încătuşarea germană.

I-am arătat lui Sănătescu scara în timp şi ofensivele sovietice pe teatrul oriental şi conchid că în luna august putem fi siguri că o mare ofensivă rusă se va produce pe frontul nostru. Este ceea ce i-am arătat şi lui Guderian.

Am remarcat că Sănătescu nu avea cunoştinţă de grozăvia ofensivelor sovietice şi de pătrunderea lor violentă; el mi-a subliniat că la noi toţi sunt ţinuţi, chiar pe front, în totală ignoranţă. Se crede că pătrunderile adânci sunt asemănătoare celor din iarnă sau din primăvară sau cu cele din 1943. Niciodată nu am fost atât de înţeles, eram bucuros de convingerea lui,

---

[162] Noul comandant al Grupului de Armate Ucraina de Sud, general Friessner.

ca să nu sfătuiască pe nimeni la o dezlănţuire prematură şi înaintea masei ofensive sovietice aşteptată pe frontul nostru.

Am convenit să-l informez despre hotărârea mareşalului privitor la întâlnirea cu Hitler. Aceasta putea să înrăurească sfaturile ce le va da regelui, cum şi hotărârile acestuia. Eu însumi voiam să ştiu de aceasta, chiar în forma cea mai vagă; o acţiune precipitată m-ar fi putut surprinde şi bloca în Germania.

1 august, seara

După întoarcerea de la Olăneşti am o nouă convorbire cu general Sănătescu. Îl informez că noul comandant german în România, general Friessner, a venit la Bucureşti pentru a lua contact cu reprezentanţii germani şi cu autorităţile române. Se pare că nu a fost mulţumit nici de diplomaţi şi nici de generali. Pe aceştia i-a găsit risipiţi, fiecare cu răspunderea şi cu sarcina sa, dar mai ales i-a găsit în ignoranţă faţă de situaţia politică; în opoziţie cu aceşti „risipiţi" reprezentanţi germani, situaţia i se pare nesigură atât pe front cât şi în spatele frontului.

Comentez cu general Sănătescu şi ne întrebăm cum a putut acest comandant, socotit „slab" în Baltikum, să fie atât de perspicace în România, încât în numai 6 zile să vadă comandamentele germane, române, trupele, poziţiile, apărarea şi interiorul ţării, ca să-şi facă o părere atât de peremptoriu pesimistă??

Ne întrebăm dacă este plauzibil ca generalii Schörner şi cu Wenck să-i fi lăsat vreun document care să-i fi făcut un tablou atât de sumbru asupra României, fără ca aceşti predecesori să nu fi luat măsuri de siguranţă sau să fi raportat sus la OKW.

Îl mai informez pe Sănătescu că noul comandant nu a putut lua contact decât cu ministrul general Pantazi şi convorbirea a decurs bine.

Toate acestea îl fac atent pe Sănătescu; el îmi spune că regele este absent, dar va informa pe cei în drept de această serioasă suspectare a comandamentului german. Eu îl asigur că voi urmări chestiunea în continuare şi cu aceeaşi atenţie în Germania la OKW şi OKH.

Îl mai informez pe general Sănătescu că mareşalul s-a hotărât să vorbească cu Hitler şi va veni chiar în cursul săptămânii la OKW aşa cum i-am propus; s-au făcut demersurile, dar ziua nu s-a fixat.

Eu voi preceda şi cel mai târziu, miercuri, 3 august, voi zbura în Prusia.

Subliniez că s-ar putea lua decizii importante care să privească mişcarea de desprindere a României, evenimentele s-ar putea precipita, mişcarea frontului le-ar putea grăbi, deci pregătirea mişcării noastre trebuie sfârşită. La orice simptom de ofensivă sovietică sau alte măsuri şi hotărâri germane care ne privesc, eu mă voi întoarce în ţară.

19. În Germania nazistă: pregătirea vizitei

3 august

După lungi zile de pregătire a vizitei mareşalului Antonescu la Hitler, am hotărât plecarea mea precedându-l. Am aflat componenţa suitei în care era şi Mihai Antonescu, ceea ce m-a făcut să cred că vor putea fi luate hotărâri politice importante, speram armistiţiu sau chiar cererea de pace din partea Germaniei.

La Marele Stat Major am luat ultimele informaţii care, deşi nu aveau caracter alarmant, pregătirile erau mai mari în Moldova, dar cele două mari capete de pod sovietice pe Nistru, dădeau cele mai mari griji la Marele Stat Major.

La plecarea atât de timpurie, ceaţa matinală reducea şi vizibilitatea peste Carpaţi şi Transilvania, dar la est de Tatra şi peste Beskizi, totul era clar; ştiam că în valea adâncă a Dunajeculuі, la nord de Beskizi, era transportată Armata 17 cu valoroase divizii de tancuri din Ro-

mânia, încă din iunie, în grele, lungi, tărăgănite convoaie de cale ferată. Survolând această zonă, cu triste̦e gândeam la desconsiderarea şi tratamentul ce ni se da de acest aliat nazist totdeauna vitreg, când nu era viclean sau rapace. Când ni se pregătea această apărare destrămată şi de sinucidere, nu era aceasta o trădare din partea „marelui aliat" ce începuse să simtă fiorul catastrofei către care ne târa??[163]

Cu această stare sufletească am aterizat la Rastenburg mult înainte de amiază. După o primă orientare de către adjunctul meu, am anunţat la OKW ca şi la OKH venirea mareşalului Antonescu. Generalul Guderian era surprins. Greaua sa sarcină l-a ţinut în afara noutăţilor care nu priveau uriaşul şi zdrenţuitul Front de Est, pe care se străduia să-l reînchege. Bătălia aprigă din Normandia nu permitea retragerea de forţe pentru Frontul de Est, de aceea la data reîntoarcerii mele la „Anna" – OKH, alte divizii germane erau în curs de transport din Moldova; propunerile lui Guderian în acest sens au fost aprobate de Hitler. Venirea lui Antonescu cădea în această perioadă.

Imediat m-am orientat la OKW şi la OKH asupra situaţiei generale:

a) Frontul de Vest, armata americană străpunsese Armata 17 germană şi din Normandia se revărsa în Anjou învăluind stânga frontului german;

b) Frontul de Sud, anglo-americanii atinseseră Arno (fluviu) şi Florenţa,

c) Frontul de Est, ofensiva sovietică – mareşalul Bagramian[164] – atinsese Baltica în Golful Riga înconjurând Grupul de Armate Nord (700.000 oameni) care lupta cu spatele la mare în cele mai grele condiţiuni. Generalul Schörner, care venise de la 25 iulie, nu a mai putut redresa situaţia, „Taurul pompier" nu a mai putut stinge pârjolul baltic...

- Zăgazul către Prusia se ţinea de bine de rău pe Niemen şi mai la sud.

- În Polonia, Grupul de Armate Ucraina de Nord a fost rupt de la sud de Vistula, şi numai Armata 17 cu divizii retrase din România (iunie şi iulie) a reuşit pe Dunajec să închidă o breşă nouă ce se căscase la vest de Lemberg. Îndeosebi, mi se arată angajarea iscusită a Diviziei 24 Tancuri (general Edelsheim[165]), adusă din Moldova; aceasta, abia debarcată, din marş s-a angajat în luptă în sprijinul Armatei 17 la est de Dunajec. La 3 august, dimineaţă, zburând jos peste această zonă, zăream clar lupta în desfăşurarea ei.

- În Germania, se continua „baia de sânge" cu represaliile şi mai ales răzbunările, în formele cele mai sălbatice, care se ţineau lanţ după atentatul cunoscut din iulie.

Venirea mareşalului Antonescu cădea în această atmosferă.

---

[163] Perioada acestor transporturi de pe frontul nostru a fost foarte lungă din cauza căilor ferate cu un randament mic şi din cauză că pentru noi slăbirea apărării, chiar şi cu o divizie, avea mare răsunet. De aceea, în expunerea aceasta se revine mereu asupra acestei teme.

[164] (S.M.) Ivan Hristoforovici Bagramian (1897-1982) a fost un mareşal sovietic de origine armeană, acesta ieşind în evidenţă mai întâi în timpul luptelor defensive purtate de forţele sovietice împotriva invadatorilor germani. În noiembrie 1943, a fost numit comandant al Frontului 1 Baltic, reuşind să-i alunge pe germani din Ţările baltice, ocupate astfel pentru a doua oară de Uniunea Sovietică. După război, a fost numit în sovietele supreme din Letonia şi Armenia, din 1961 ajungând membru al CC al PCUS, http://en.wikipedia.org/wiki/Ivan_Bagramyan (accesat la 13.X.2012).

[165] (S.M.) Konstanz Johann Georg Maximilian Reichsfreiherr von Edelsheim (1897-1994) a fost un general german care a participat la cele două războaie mondiale, continuând să servească în cadrul forţelor militare germane şi în perioada interbelică. A luptat în Polonia, Franţa, Uniunea Sovietică. A condus Regimentul 22 Cavalerie, redenumit ulterior Regimentul 26 Puşcaşi şi apoi Regimentul 26 Grenadieri până la Stalingrad (1941-1942). Din 1943, a comandant Divizia 24 Blindate constituită în Franţa, pe care a condus-o în Italia, înainte de a fi fost retrimis pe Frontul de Est, servind în sectorul sudic al acestuia. A mai condus Corpul 24 Blindate (1944) şi Corpul 48 Blindate (1944-1945), http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/E/EdelsheimMRv.htm (accesat la data de 13.X.2012).

În liniştea de la Olăneşti, de la Bucureşti şi chiar aceea de pe front, mi s-a imputat că raportul ca şi stăruinţa mea erau „alarmiste”[166], când am propus vizita mareşalului la Hitler. Printre aceştia a fost şi Mihai Antonescu; mai mi s-a şoptit că mareşalul era suferind; dar mai ales mi s-a spus că el suportă greu „vraja şi vorbăria lui Hitler”!!

Am fost surprins că un eveniment atât de grav şi de semnificativ cum a fost complotul, putea să fie considerat atât de minor, dar mai ales slăbirea atât de primejdioasă a apărării pe frontul ţării.

Numai agitând ideea că după complot, Hitler ar putea cere pacea, care ne interesa în cel mai înalt grad, a fost un argument mai puternic. Am mai adăugat şi ideea ca măcar de politeţe, pentru a felicita pe Hitler că a scăpat cu viaţă, o vizită a lui Antonescu se impune.

Totuşi demersurile pentru această vizită ce-am propus au durat, fiindcă ea s-a produs abia după zece zile (de la 27.VII-5.VIII). Am dedus că a fost o îndoială şi o tărăgănare.

În timpul scurt până la vizita mareşalului am avut convorbiri cu reprezentanţii ministerului afacerilor externe ce erau pe lângă OKW şi OKH şi am sondat dacă este posibil să se discute despre scopul şi conducerea politică a războiului, sau despre deschiderea unor negocieri de armistiţiu sau de pace. Unul din aceşti diplomaţi socotea că profunzimea complotului dovedeşte că încrederea majorităţii lumii germane a slăbit, şi Hitler ar putea trage o concluzie capitală în acest sens. Eu am opinat că în această eventualitate, scopul vizitei lui Antonescu, însoţit de ministrul său al afacerilor externe, ar fi atare discuţii importante. Interlocutorul îşi exprimă o vădită bucurie pentru o asemenea eventualitate – şi îmi adaugă – poate de aceea vor fi prezenţi marii şefi ai aparatului de stat: Himmler, Dr. Goebbels, Ribbentrop, tot OKW-ul şi alţii. În continuare, îmi precizează că Führerul avea intenţia acestei convorbiri pentru a întări încrederea atât în interior ca şi a aliaţilor parteneri. Aceasta mă încurajează să-l întreb dacă nu este iniţiativa Führerului pentru această vizită la care el punctează că este probabilă, sau poate o dorinţă reciprocă.

Nuanţele pe care urmăream să le precizez erau în legătură cu suspectarea faţă de politica României, şi deşi nu se luase nicio măsură concretă, era totuşi o realitate. Să nu se uite acele aluzii din aprilie ale mareşalului Keitel când afirma că numai graţie mareşalului Antonescu, Führerul are în stimă România şi armata sa.

Tot în aceste zile şi despre „suspectare” aflu că grupa de generali complotişti de la OKH au fost în România, au lucrat multe chestiuni privind armarea noastră, că au avut cele mai bune relaţii cu generalul român de legătură, îndeosebi generalii Zeitzler, Wagner, Heusinger, Stieff, Lindemann ş.a.; unii au fost bănuiţi, unii ucişi, alţii sub anchetă; ca urmare, bănuiala s-a întins şi asupra mea, ca şi la Bucureşti. Desigur, am fost îngrijorat, deşi nu mi s-a pus niciodată vreo întrebare, însă perioada suspiciunilor, a denunţurilor, a anchetelor etc. etc. era în plină desfăşurare. Aflu tot acum că nici vechiul şi emeritul mareşal von Rundstedt nu a fost scutit de suspiciuni; el a avut pomenita altercaţie la telefon cu Keitel care a prins prilejul să-i propună lui Hitler retragerea definitivă a valorosului comandant care s-ar fi gândit la „pace”. Aceasta s-a întâmplat în a treia decadă a lui iulie, în plină bătălie, dar înlocuirea nu adusese vreo ameliorare.

Ultima vizită a mareşalului Antonescu la Hitler, 5-6 august 1944, la „Wolfsschanze”

Ministrul României, general Gheorghe Ion, venise de la Berlin pentru a-l primi. În aşteptare, pe aeroportul Rastenburg l-am întrebat dacă la această vizită s-ar putea discuta eventual o propunere de armistiţiu sau chiar de pace. Părea surprins de această întrebare apoi răs-

---

166 Printre cei cu această părere a fost în parte şi generalul Ştefleа. Chiar dacă situaţia pe fronturi nu ar fi fost atât de rea, numai atentatul în casa lui OKW avea o covârşitoare semnificaţie care genera cea mai mare alarmă de la începutul războiului.

punde negativ. I-am rezumat raportul meu la Bucureşti, cum şi spiritul lumii noastre. El îmi repetă că nu ştie de demersuri proaspete ale Germaniei pentru armistiţiu şi pace. Despre situaţia fronturilor este lămurit, şi acest om pozitiv avea ideea clară că Germania a pierdut războiul. Era gânditor, dar convins ca România să lupte alături de Germania până la sfârşit.

Către ora 11 avionul a aterizat; era marele avion cvadrimotor „Condor" trimis de Hitler. Antonescu este condus cu tot onorul la „Wolfsschanze" unde este primit de Hitler şi convorbirea începe imediat după ce a fost felicitat că a scăpat cu viaţă. Aceasta s-a făcut cu curtoazie, dar fără efuziune.

Atentatul este tema pe care o atacă Hitler; ea este lungă şi prolixă; o plângere cu un şir de acuzări la adresa armatei şi a poporului. Reaminteşte lupta sa, succesele sale, cum a dărâmat tratatele umilitoare, a redat armatei drapelele, armele, onoarea; a adunat şi grupat poporul german, a mărit Germania şi i-a adus o glorie pe care numai poeţii au putut să şi-o imagineze. Tonul era potolit, dar cu emoţii şi cu tremurări. Îl priveam pe Antonescu care asculta crispat şi mă gândeam la vorbele lui anterioare referitor la tot ce-a realizat pozitiv Hitler: „Omul acesta (Hitler) îşi distruge opera". În ieremiada sa, Hitler nu pomenea un cuvânt că a împins poporul german şi armata sa la marginea abisului, la cele mai grele eforturi şi mari pierderi.

La un răstimp, general Şteflea se retrage condus de general Guderian.

Hitler reia cu detalii asupra complotului, organizării, exploziei, tonul se ridică şi arată vinovaţii, mersul anchetei şi pedepsele, represaliile care se aplică cu loviri crunte pe făptaşi, pe bănuiţi, pe neamurile lor ascendenţi şi descendenţi.[167] Ura ce se degaja din vorbe şi din expresii împingea la înfiorare. După reveniri, conchidea că asemenea fapte nu se vor mai întâmpla.

Lunga vorbire voia să arate că atentatul nu a putut să zdruncine încrederea în conducerea superioară, în partid, în dreapta cauză germană şi că lupta se continuă cu înverşunare crescută, fiindcă tot ce a fost laşitate va fi aruncat în lături sau ucis.

Situaţia pe Frontul de Est este în continuare imediată tema următoare care s-a făcut în faţa hărţilor şi s-a dat cuvântul lui Guderian. Hitler era vădit obosit şi faţa sa de o paliditate caracteristică era ca a unui pergament abia ieşit de la argăseală.

Nu s-au putut ascunde străpungerile adânci, împresurările, luptele desperate de degajare, marile pierderi de teritoriu începând de la Baltică până la Moldova unde frontul marca un vulnerabil ieşind. Antonescu întreba mereu de unde se dezlănţuiau atacurile sovietice, direcţiile de efort şi forţele de atac. Acestea erau cifre care arătau lupta inegală de 1 contra 5-8-10, iar pentru tancuri şi artilerie proporţiile erau şi mai mari.

Pe frontul românesc unde se revine, Guderian, care vorbea în franceză pentru Antonescu şi în germană pentru Hitler, a remarcat liniştea care a domnit din mai şi care a permis retragerea continuă de forţe, grelele şi încetele transporturi de cale ferată pe secţiunea din Carpaţi care trebuie de două ori traversaţi, pe reţeaua de debit mic cu multe „gâturi" şi alte infinite greutăţi. Antonescu a luat deseori cuvântul, conchizând că în situaţia arătată, apărarea aripii drepte germane în Moldova şi în Basarabia nu mai poate conta pe un joc al rezervelor şi pe o manevră a lor. Cum va putea rezista apărarea atât de slăbită dacă ofensiva sovietică sigură şi aşteptată se va da cu aceleaşi proporţii de covârşitoare superioritate. Antonescu este clar şi incisiv; punând întrebările priveşte pe Hitler şi pe Guderian. Acesta răspunde în întâmpinare arătând propunerile de retragerea apărării din timp pe Prut. Este propunerea comandantului general Friessner care are răspunderea acestui front. Propunerea merge până la o poziţie de fund sprijinită pe Dunăre în jos şi pe Carpaţi prin Galaţi şi Focşani.

---

[167] Asupra represaliilor hitleriste, P. Hoffmann, *History of the German Resistance, 1933-1945*, McGill-Queen's University Press, 1996, pp. 507-534. Sunt analizate execuţiile ordonate de generalul Fromm, arestările, procesele şi execuţiile ordonate de Hitler şi de apropiaţii acestuia.

Antonescu, cu mâna pe zona Iaşi, nu era dispus să cedeze nici această veche capitală, nici Basarabia. Discuţia se încinge, Guderian o prezintă ca o soluţie extremă. El aduce argumentul că în prevederea sa comandamentul român a organizat de mult această poziţie, ce este cunoscută şi comandamentului german încă din 1916-18. Antonescu consimte prevederea care este luată drept o „generoasă consimţire de sacrificiu". Hitler intervine în discuţie şi urmând vechea sa concepţie cunoscută: „nici o retragere în apărare", precizează că rămâne la latitudinea ca să se facă retragerea generală la ordinul său, pe linia Prutului şi în extremis pe linia de fund care apără câmpia Dunării, precizat Galaţi – Focşani – Carpaţi.

În discuţia aceasta, Antonescu nu a avut o atitudine clară, răspicată pentru a stabili cu Hitler ca:

- retragerea să se facă înainte de ofensiva sovietică, sau
- să se facă o manevră de retragere pe Prut apoi pe linia Dunărea – Galaţi – Focşani – Carpaţi.

Chestiunea a rămas suspendată în sensul că retragerea se va face la ordinul lui Hitler. Guderian ca şi Hitler şi-au dat seama că în situaţia prezentă a forţelor româno-germane frontul actual nu va rezista. Dar nu s-a tras consecinţa „prevederii generoase de consimţire" a lui Antonescu nici la această convorbire din 5 august şi nici de atunci până la 20 august.

Armele noi. Convorbirea care dura obositor de mai multe ore este relansată de Hitler către armele noi – rachetele uriaşe lansate asupra Angliei care vor schimba soarta bătăliei în vest. El lasă să se înţeleagă că alte asemenea arme mai puternice vor apărea din care îşi făcea iluzia de rezultate ce puteau fi decisive. Uriaşa putere de distrugere a acestor noi arme, asigura Hitler, că va fi o răsplată binemeritată; figura sa lua trăsături crunte ca pentru o apropiată răzbunare de mult aşteptată după ani de înfrângeri. Hitler arăta ce creştere de potenţial va avea armata germană pentru care toţi luptătorii trebuie să aibă desăvârşită încredere.

Confruntare dramatică între cei doi dictatori

Poziţia în viitor a României. Cu faţa răvăşită, încruntată, Hitler sare deodată, după obiceiul său, şi ţintindu-l pe Antonescu, întreabă care va fi poziţia României şi a conducătorilor ei, dacă este hotărât să meargă alături de Germania, până la capăt. Bruscheţea temei noi şi tonul imperativ al întrebării au descumpănit un moment pe Antonescu, dar recules, suportându-i privirea, la rândul său, cu înfăţişarea fermă, cu trăsături încordate ale feţei, nu se lasă copleşit de faimosul „mod fascinant hitlerian"; el îi răspunde fachirului cu întrebări clare, nu evaziv, cum s-a pretins:

- Care este hotărârea Germaniei, dacă armata ei nu va putea să ţină aripa de sud pe mare şi în Moldova, retrăgându-se sute de kilometri, cum a făcut în rest de două luni – în Polonia, Curlanda – părăsind şi expunând România la o distrugere totală?

Keitel şi Guderian rămân împietriţi. Antonescu priveşte fix şi dur, aşteptând răspunsul. Hitler nu poate afirma că va ţine dreapta frontului pe mare şi pe actuala linie. Antonescu trece la o altă întrebare.

- Cum vede Germania şi conducerea ei, că România va mai putea rezista la bombardamentele aliate, complet dezarmată. Acestea vor distruge complet economia şi transporturile de stat, în afară de pierderile omeneşti, dacă Germania nu-i dă nici o putinţă de apărare şi de refacere? Germania şi conducerea ei nu au luat nicio mare măsură eficace ca România să facă faţă acestor bombardamente, astfel – şi subliniază – ca să poată duce lupta mai departe. Hitler priveşte în vag şi nu răspunde. În Germania asemenea bombardamente erau tot atât de pustiitoare, dar refacerile se urmau efectiv, completează ideea Antonescu; apoi urmează fără răgaz cu altă întrebare:

- Turcia a trecut de câteva zile în câmpul adversarilor, şi dacă va deschide strâmtorile, Rusia Sovietică, ajutată de Aliaţi, va debarca în Dobrogea şi în Bulgaria, răsturnând toată

apărarea românească. Cum va ajuta Germania ţara noastră într-o situaţie catastrofală ca aceasta?

Hitler răspunde că nu crede în această eventualitate foarte gravă. El începe să dizerteze pe contrazicerile dintre aliaţi şi URSS, care – susţine acesta – ne vor putea ajuta mult. Conversaţia alunecă pe tema aceasta care se prelungeşte, ipotezele care se pun exprimă „dorinţe arzătoare"!... Cei doi dictatori se resimt după vorbirea care durează de aproape 5 ore, Antonescu mai făcuse şi un zbor lung, sigur obositor.[168]

Conversaţia s-a încheiat. Antonescu nu a răspuns la întrebarea lui Hitler, dar i-a „ţinut piept cu încruntare", cum va scrie Guderian. Hitler nu a răspuns la întrebările premize dure ale lui Antonescu care l-au zdruncinat, decât evaziv, nesigur pe el şi numai parţial.

Cei doi şefi sunt chit şi rămân pe poziţiile lor: Hitler crede că Antonescu „n-are încotro"; iar Antonescu crede că Hitler „este la capătul forţelor". Hitler crede că Antonescu stă alături, de nevoie. Convorbirea n-a dat niciun rezultat. Ea a început liniştit, a degenerat într-o răfuială când fiecare şi-a spus ce avea pe inimă, apoi ea s-a potolit. Erau vădit obosiţi amândoi.

Despre armistiţiu, despre tratative de pace, despre o consecinţă care ar fi putut-o trage cei doi parteneri şi mai ales Hitler, nicio urmă. Singurele care s-au putut constata din peroraţia furibundă a lui Hitler au fost crunte represalii şi baia de sânge din Germania, iar pe fronturi, luptă, apărare desperată.

6 august

A doua zi dimineaţă, Antonescu a mai avut o scurtă convorbire cu Guderian prin care încă odată s-a convenit ca la timpul oportun să se dea ordin de o retragere, sau o manevră în retragere pe Prut şi eventual pe poziţia F-N-G.[169]

Pe aeroport, în aşteptarea plecării, Antonescu mă cheamă să-mi dea instrucţiuni, dar socoteşte să cheme şi pe ministru Gheorghe Ion. Începe prin a ne întreba ce părere avem în situaţia asta gravă a războiului pierdut şi a cererii lui Hitler de a merge lângă Germania până la capăt.

Primul răspunde Gheorghe Ion care susţine a nu ne despărţi de Germania, să nu ne pătăm onoarea, chiar dacă ne prăbuşim cu ea.

Nu aştept să mi se ceară părerea, şi-i răspund că dacă poporului român i s-ar cere să hotărască, nici măcar 1% nu ar împărtăşi opinia ministrului României la Berlin.

Apoi direct mareşalului îi repet ceea ce i-am spus la Olăneşti în iulie, că România nu poate să meargă la sinucidere; când apărarea a fost slăbită cum se ştie şi când Germania ne-a părăsit retrăgându-şi forţele principale din România, pentru noi aceasta este egal cu trădarea; deci nu trebuie să ne facem scrupule a ne desprinde din alianţa cu Germania şi să cerem aliaţilor încetarea ostilităţilor, depunând armele.

Gheorghe Ion ridică din umeri „a neînţelegere" şi privirea lui pare „compătimitoare". El încheie, noi intrăm în istorie, fie prăbuşindu-ne odată cu ei, fie trădând, cu mâinile pătate.

Antonescu nu zice nimic, se gândeşte apoi se reculege şi spune textual: „Dumneata la Berlin pe lângă Ribbentrop (către Gheorghe Ion) iar Dumneata la OKH şi OKW, stăruiţi să nu fim părăsiţi, să nu ni se lase pământul cotropit, fiindcă nu putem fi împinşi la sinucidere; stăruiţi, stăruiţi, poate că tot vor înţelege să apere Europa, ţara lor şi pe noi!!" Iniţial el a vrut să ne dea acest ordin în avion ca să nu fie auzit, dar eu am opinat că nu este prudent[170]; am primit aceste scurte instrucţiuni mai la o parte. Era profund amărât, ne mişcam încet pe iarbă şi

---

[168] Mareşalul Antonescu era revoltat şi enervat când a ieşit de la convorbire. Apoi, către anturajul său vocifera, şi iritat, surprins, spunea: „Mi-au pus mâna în gât, Domnule! Ce fel de maniere sunt astea, Domnule??".

[169] Focşani – Nămoloasa – Galaţi, sprijinită cu dreapta pe Dunăre, iar cu stânga pe Carpaţi.

[170] M-am temut de microfoane.

tăceam toţi sub impresia rezultatului nul al acestei convorbiri la nivel înalt, între Hitler şi Antonescu.

A fost ultima întrevedere dintre cei doi dictatori.

Delegaţia română a fost salutată şi condusă la avion de vârfurile germane fără Hitler. Avionul a plecat normal. După ce a luat ceva înălţime el se întoarce şi aterizează din cauza unei pene la unul din motoare. Repede se încălzeşte alt avion. Antonescu era contrariat, iritat, enervat; apoi s-a urcat cu toată delegaţia în noul avion asemănător. Era puţin înainte de ora 11. Zborul şi sosirea la Bucureşti au fost normale. O presupusă sabotare sau suspiciune[171], nu s-au adeverit.

Sosirea, primirea, şederea ca şi plecarea au fost, de partea germană, corecte şi cu toată curtoazia. Comentariile ulterioare au fost foarte favorabile lui Antonescu. Răspunsurile ferme ce i-a dat lui Hitler şi mai ales întrebările ce i-a pus erau logice şi carenţa era de partea germană. Hitler era zdruncinat după atentat, nu mai rezista la eforturi cerebrale, a fost evaziv, fără a urma clar; numai o voinţă îl mai susţinea.

Delegaţia română numeroasă nu a fost supusă nici unui control corporal şi nici unei supravegheri vizibile, dar fiecare dintre noi eram sigur marcaţi de agentul SS ofiţer sau subofiţer. Societatea era destul de numeroasă, mai ales la dejunul zilei când amestecul şi apropierea de cei mari era la 1-2 paşi. La masă s-a vorbit deschis şi feţele s-au mai luminat. S-a servit o supă cu găluşti, carne (câte 2 feliuţe) cu sos şi cu cartofi fierţi, apoi un compot de Rhabarber (o plantă de grădină care are coade lungi, asemănătoare cu ţelina, din care se face compot cu gust acrişor); ca băutură un pahar de bere; cei doi şefi de stat au servit aceleaşi bucate. Nu s-a servit cafea. Masa a durat puţin, 30-40 de minute. După foarte obositoarea conferinţă, cel mai resimţit fiind Hitler, toţi au luat un repaus. La cină Hitler ca şi Antonescu, nu au mai apărut după confruntarea furtunoasă.

După conferinţa fără rezultat nu mai era nimic bun de aşteptat. Un mesager autorizat al lui Friessner aduce informaţii precise de pregătirea ofensivei sovietice şi cere suspendarea scoaterii şi retragerii de noi divizii. La OKH mi se confirmă acest mesager; general Guderian îmi adaugă că noul comandant cere să i se dea comanda tuturor forţelor germane şi „române", inclusiv misiunile şi apărarea antiaeriană; de asemenea, acest comandant cerea din timp ordin de retragerea frontului din Basarabia pe Prut; se invoca şi consimţământul lui Antonescu, dar Guderian îmi precizează că cererile nu pot fi admise, iar retragerea se va face la ordinul lui Hitler ce va fi dat la timp.

O asemenea eventualitate – a retragerii – pentru care Guderian era foarte favorabil, punea grele probleme de stat care trebuiau reglate. Atrag atenţia că evacuarea teritoriului va trebui să precede cu mult ordinul acestei retrageri. Tocmai de aceea OKW nu poate aproba „comandamentul unic şi total în România" cerut de general Friessner.

În această eventualitate m-am alarmat, fiindcă date fiind insistenţele, ca şi „toanele" lui Hitler, un asemenea ordin ar putea cădea oricând. Guderian, care avea nevoie de noi mari unităţi, putea promova retragerea pentru scurtarea frontului. În această teamă, am telefonat la Marele Stat Major dacă o atare operaţiune a fost pregătită şi dacă evacuarea autorităţilor s-a făcut. Comunicaţia nu se putea face destul de clar şi-mi impunea un zbor urgent măcar pentru 24 ore. Este drept că general Ştefleа care a fost prezent la conferinţă era dator să tragă consecinţe şi să facă complexe operaţii în eventualitatea discutată. Pretenţia „comandamentului unic" cerută de Grupul de Armate Friessner punea complexe probleme politice, iar eu, în plus, eram preocupat a-l informa cât mai repede şi pe general Sănătescu; mişcarea în organizare şi în pregătire putea să fie profund influenţată de un asemenea „comandament unic". Toate aceste griji îmi cereau să mă reped la Bucureşti.

---

[171] Mareşalul Antonescu suspecta să nu i se întâmple ceva asemănător cu procedeul faţă de Horthy.

În acelaşi timp, informaţiile ce primeam despre pregătirile sovietice pe frontul român demonstrau o iminentă ofensivă generală. În acelaşi timp, probleme urgente de armament pentru România mă reclamau în centrul Germaniei, unde totuşi în mare urgenţă am fost. Am constatat că, cu (sic!) toată teroarea represaliilor care se continua, o serie de sabotaje, incendii şi explozii s-au produs în luna aceasta.

15 august

Am comunicat generalului Guderian de a zbura la Bucureşti pentru 24 ore, la 16 august, pentru a se face pregătirile pentru cazul când un ordin de retragere a frontului din Basarabia, ar fi dat brusc de Führer. El a încuviinţat în totul. Cu această ocazie i-am exprimat lui Guderian dezamăgirea că la vizita conducătorului Antonescu nu s-a discutat soluţia politică a războiului: armistiţiul şi pacea. El era de părere că Hitler nu ar fi admis şi nici nu era oportun după atentat, şi mai ales după marile victorii ale coaliţiei în Franţa, în Italia şi în Rusia. El admitea că soluţia politică era unica pentru Germania şi poate că ea va fi încercată dacă fronturile ar putea fi stabilizate măcar în Franţa şi în Rusia. Dar, adaugă el, Führerul este refractar la asemenea încercări, îi stăruie în minte „declaraţia de la Casablanca" şi încheie că dacă conducătorul Antonescu ar fi luat iniţiativa unei atari discuţii, ar fi fost refuzat chiar şi după o prealabilă prevenire pe cale diplomatică. Am reţinut aceste păreri şi mă hotărâsem să le raportez la Bucureşti.

20. Scurtă întoarcere la Bucureşti (16-17 august)

Evacuarea teritoriului din Moldova – Basarabia

Întoarcerea şi raportul meu la Bucureşti au avut ca scop să arate după zece zile de la conferinţă că:

- retrageri de forţe din Moldova sunt în curs deşi Grupul de Armate Friessner prin mesager special arată febrile pregătiri de ofensivă sovietică care este iminentă;
- un ordin de retragere nu s-a dat cu toată dorinţa lui Guderian care speră ca prin scurtarea frontului să poată retrage alte mari unităţi; un asemenea ordin ar putea fi dat brusc;
- o asemenea retragere fiind foarte posibilă, se impune o evacuare a teritoriului;
- Aliaţii au debarcat forţe importante în sudul Franţei şi apărarea Franţei se va prăbuşi în cursul lunii (15.VIII)

Am raportat toate acestea cum am sosit. General Şteflea îmi spune că evacuarea s-a făcut în mare parte, iar pentru rest dacă se continuă, s-ar putea produce panică la trupe.

Antonescu pregetă pentru desăvârşirea evacuării. Pentru retragere şi abandonarea provinciilor din est, nu este hotărât cu toate stăruinţele generalului Friessner. Precizez că acesta a cerut prin raport scris şi prin mesager special: „conducerea unitară a tuturor forţelor germane din România inclusiv cele române". Informaţia confirmată de Guderian mi s-a completat de acesta că cererea lui Friessner a fost refuzată de Hitler, iar Keitel ar fi declarat că ea are multe implicaţii politice şi în plus: „Führerul are încredere deplină în mareşalul Antonescu". Am arătat aluziile de armistiţiu şi pace ce le-am făcut lui Guderian. Antonescu devine atent şi vădit iritat atunci când i-am precizat părerea lui Guderian că Hitler ar fi respins asemenea iniţiative pe care înţelege să şi le rezerve cu tot zelul.

Din nou el întreabă, care este soluţia?

Am profitat pentru a răspunde că şi în Germania, majoritatea este pentru soluţia politică, cu excepţia fanaticilor nazişti. Am continuat că propunerea lui Gheorghe Ion ca România să stea alături de Germania până la capăt, este o soluţie eroică, dar care nu va fi primită de poporul român. Antonescu părea convins de aceasta şi tăcea. Am continuat spunând că situaţia prezentă foarte rea va deveni curând catastrofală şi precizez că ofensiva generală sovietică

pe frontul nostru – după ultimele informaţiuni de la OKH – este iminentă. Totuşi „Guderian continuă să slăbească apărarea noastră prin noi retrageri de forţe, şi atunci mai putem noi să ne facem scrupule?? Cum i-aţi spus Führerului, pe front suntem slăbiţi şi, desigur, apoi, părăsiţi; în aer suntem părăsiţi; la eventuale debarcări pe coasta dobrogeană vom fi de asemenea părăsiţi; în Balcani situaţia înrăutăţită ne va aduce aceeaşi părăsire germană, fiindcă nu mai pot să se apere nici pe ei!! Mai putem avea încredere?"

Antonescu tăcea amărât, demonstraţia ce-i făceam era aceea pe care el i-a făcut-o lui Hitler la „Wolfsschanze" cu zece zile mai înainte. Îmi cere să mă întorc în ţară cu ultimele hotărâri ale lui Hitler, după ce bătălia în Moldova va începe.

La Marele Stat Major am văzut că informaţiile privitor la ofensiva sovietică se confirmau cu cele de la OKH, dar eforturile se considerau că vor fi conjugate cel din Moldova de nord cu cel din Basarabia de sud.

Convorbirea cu general Sănătescu (16 august seara)

Seara, am avut o lungă convorbire cu general Sănătescu căruia i-am relatat detaliat convorbirea dintre cei doi dictatori care s-au întâlnit în Prusia; am insistat asupra suspectării din partea naziştilor.

I-am subliniat cererea categorică a generalului Friessner care îl interesează şi îi precizez că dacă i s-a refuzat, nu este exclus ca în ultimul moment să i se dea comanda unică pentru întreaga ţară. Deci, pe lângă atenţia mărită, să-şi ia măsuri ca mişcarea proiectată să nu fie sugrumată în faşă.

Îi fac tabloul situaţiei militare şi-l întreb când crede că se va dezlănţui „mişcarea de desprindere" dacă ofensiva sovietică va începe. Nu i-am cerut nici nume şi nici planul de acţiune.

El îmi răspunde că dacă atacul sovietic va începe la 20-25 august şi dacă va progresa, mişcarea va putea începe pe la 30 august-1 septembrie.

Cu aceasta ne-am despărţit spunându-i că a doua zi voi zbura înapoi la OKH – Prusia. Îl asigur că dacă bătălia decisivă va începe pe frontul nostru, mă voi întoarce în ţară cu ultimele instrucţiuni şi hotărâri asupra acestei bătălii; în acest sens, am primit şi ordin de la Antonescu.

Dintre aceşti doi mari şefi, Antonescu era profund îngândurat, dar stăpânit, liniştit; chiar şi replica, ordinul sau vorba sa erau sigure, neşovăitoare. Sănătescu era crispat, tras la faţă, vorba îi era liniştită, dar vădit stăpânit de îngrijorare. Pentru amândoi miza era foarte mare, decisivă. Sănătescu era mulţumit că mă voi reîntoarce cu ultimele informaţii ce-ar fi putut înrâuri mişcarea periculoasă la care lucra de atâta timp.

21. Ultima întoarcere în Germania (17 august)

În aşteptarea ofensivei sovietice

Mă gândisem un moment să nu mă mai întorc în Germania. Evenimentele care se puteau precipita m-ar fi putut surprinde acolo, şi dacă suspectarea de care eram învăluiţi, se transforma în certitudine printr-o greşeală sau printr-o prematură acţiune, urmările ar fi fost cele mai triste; îmi stăruia în minte represaliile crunte şi sângeroase din ultimele săptămâni. Dar aveam un ordin formal de a mă întoarce pe timpul bătăliei cu ultimele hotărâri ale aliatului; acestea interesau deopotrivă de grav pe Antonescu ca şi pe Sănătescu. Îmi făceam iluzia ca însăşi Conducătorul să ceară armistiţiu şi să înceapă tratativele de desprinderea din Axă, de Germania... de a salva ţara de invazie.[172]

---

[172] (S.M.) Discuţii secrete dintre regimul Antonescu şi Aliaţi se purtaseră mai întâi sub forma stabilirii de contacte, deja din 1943 acestea luând o formă mai concretă la Stockholm, în 1944, între ministrul

Am zburat pe acelaşi traiect general şi pericolul unui atac era mare; el se putea produce oricând, dar importanţa celor discutate şi aflate era covârşitoare şi nu mai lăsa loc grijii unui atac aerian asupra noastră. Gândul unei schimbări atât de radicală posibilă era halucinant. El mă ducea înapoi cu exact cinci ani când, în calda vară din 1939, am raportat scris regelui şi la Marele Stat Major pierderea războiului de către Germania dacă va recurge la această extremă soluţie. Dar nu mi-am imaginat atunci proporţiile uriaşe la care se dezvoltase războiul; nu am avut atâta îndrăzneală să-mi închipui zguduitoarea catastrofă care se căscase gata să înghită puternica Germanie nazistă; şi nu-mi puteam închipui că ţara noastră ar fi putut fi târâtă în această catastrofă.

Muncit de aceste gânduri am aterizat la Rastenburg. Am fost orientat asupra ultimei situaţii, dar cu zgârcenie mi se dădeau crâmpeie de informaţii despre pregătirile marelui atac sovietic în România. Am aflat însă schimbarea senzaţională din Finlanda care întrezărea din nou desprinderea acestui partener de Germania; generalisimul Mannerheim luase conducerea statului în acest scop.[173] Din nou am nutrit speranţa că Antonescu va putea activa, de-o manieră oarecare, pentru a se desprinde.

Nu am putut să abordez în ziua sosirii la OKH pe şefii răspunzători. Dar cu colegul meu general Mârza am putut deduce că marii comandanţi germani erau dominaţi de conştiinţa unui apropiat „Zusammenbruch = prăbuşire"! Judecând numai după evenimentele principale, fără a mai judeca semnificaţiile şi detaliile, concluzia prăbuşirii era vădită, inexorabilă. O nebuloasă stăpânea atunci concepţia supremului comandament german din care o singură idee clară ţâşnea: rezistenţă. Aceasta era ideea lui Hitler şi a fanaticilor din jurul său, care toţi, în nebuloasa concepţie, mai sperau într-o minune salvatoare. Chiar trecerea Turciei în lagărul Aliaţilor a întărit această speranţă, considerând „începutul contradicţiilor" dintre Aliaţi. Înşişi şefii militari se hrăneau cu aceste posibile contradicţii, din cât a putut deduce adjunctul meu în ultimele zile.

Abia a doua zi am putut lua contact cu noul şef al Direcţiei Operaţiilor, general Wenck, succesorul lui Heusinger (evacuat la spital şi suspectat pentru atentat). Wenck era o veche cunoştinţă şi era recunoscut ca un distins şi eficient ofiţer de stat major. Mi-a expus clar şi deschis situaţia pe Frontul de Est, ce era în curs de redresare; apoi a trecut la frontul din România pe care-l cunoştea foarte bine şi detaliază pregătirile sovietice pentru ofensivă, atacurile parţiale de tatonare, desfăşurare de artilerie şi despre efortul de atac care va fi în Moldova, la Iaşi. L-am întrebat cum se va putea apăra acest front şi mai ales, am accentuat, cum a putut ceda împreună cu general Schörner, atât de multe divizii – mai ales de tancuri – pentru a fi trimise în alte sectoare, chiar până la Baltikum?

Frederic Nanu şi ambasadoarea sovietică Kollontay, precum şi la Cairo, sub egida opoziţiei, dar cu autorizarea guvernului, între Barbu Ştirbey şi alţi trimişi români şi Aliaţi. Din ampla bibliografie asupra subiectului, o utilă şi sintetică selecţie de documente la Marin Radu Mocanu (coord.), *România – marele sacrificat al celui de-al Doilea Război Mondial*, vol. I, Arhivele Statului, Bucureşti, 1994, în special documentele 45, 46, 54, 59, 61, 62, 68, 71-75, 79, 83, 85, 86, 118,
129-131.

[173] (S.M.) Parlamentul finlandez, printr-o lege specială, l-a desemnat pe Mannerheim preşedinte al Finlandei la 4 august, iar curând după aceasta, noul şef de stat i-a transmis lui Hitler că nu se simţea legat de conţinutul scrisorii personale a predecesorului său, aşadar Finlanda avea deplină libertate de a lua deciziile de politică externă care se impuneau. Mannerheim i s-a adresat lui Hitler, în august 1944, în următorii termeni: „Germania va trăi, chiar dacă soarta nu o va ajuta să obţină victoria în lupta pe care aţi început-o. Nimeni nu poate da însă o asemenea asigurare în privinţa Finlandei. Dacă această naţiune de nici 4 milioane de locuitori va fi înfrântă militar, nu există nici un dubiu că ea va fi dusă în exil sau exterminată. Nu pot să-mi expun poporul la un asemenea risc", Elena Dragomir, Silviu Miloiu, *op.cit.*, p. 304.

Am mai subliniat că la Marele Stat Major plecarea generalului comandant atât de bruscă şi în acelaşi timp a şefului de stat major, fără a fi prevenit şi chiar fără a fi anunţat, au produs surprindere. Acest fapt şi mai ales retragerea celor 13 divizii şi a altora în curs, este judecat la comandamentul român o desconsiderare a apărării României; îi precizez că faptul este semnificativ pentru că s-au retras din Moldova toate diviziile blindate. El era liniştit la aceste reproşuri, explicându-mi că pe Frontul de Est situaţia era dezastroasă, apoi îmi aşterne o idee nouă: „arma redutabilă şi în masă a Armatei Roşii ar putea pătrunde în câmpia deschisă a Poloniei până în Reich, pe când la aripa de sud dezvoltarea ofensivei sovietice va putea fi oprită pe Dunărea de Jos şi pe Carpaţi; arma blindată sovietică nu va mai avea efect în munţi".

Din această idee se deducea la OKH în 18 august că, deliberat, cele două provincii române, Basarabia şi Moldova, vor putea fi părăsite. Pledoaria lui Guderian în conferinţa de la 5 august pentru această părăsire până la linia de fund Galaţi – Focşani – Carpaţi avea un grav sens. De aceea, acesta şi-a exprimat atunci: „mulţumind pentru generosul consimţământ al mareşalului Antonescu la această eventuală retragere". Intervenţia lui Hitler, care în concepţia lui nu admitea retrageri, că ordinul unei eventuale retrageri a frontului îl va da numai el, a împăcat discuţiile atunci la 5 august. Antonescu a cedat atunci considerând o eventualitate, ceea ce la OKH era o hotărâre luată deliberat, şi care explica masivele retrageri de forţe care s-au continuat până la dezlănţuirea marii ofensive ruse. I-am răspuns pe loc lui Wenck (ce i-am repetat lui Guderian) că această („möglicherweise Absetzbewegung = eventuală retragere) nu a fost o decizie nici în concepţia Führerului, nici a mareşalului Antonescu, şi în nici un caz decizia de a goli apărarea frontului de 13-15 divizii, aşa cum s-a făcut de mai bine de o lună şi cum se continuă.

În audienţa de la 18.VIII după-amiază la general Guderian, i-am repetat cele spuse lui Wenck şi i-am conchis că între cele două idei discutate de Hitler şi Antonescu: „eventualitate = möglicher Fall" şi „decizie = Entscheidung", decizia care nu a fost luată nici de Führer şi nici de Antonescu, OKH deliberat a considerat „decizia de retragere" şi s-a crezut autorizat să transporte rezervele frontului, compromiţând apărarea României. Apoi îi subliniez că consimţământul, pentru o eventualitate, al lui Antonescu a îmbrăcat forma unei amăgeli şi azi avem pe frontul nostru o apărare incapabilă.

Am încheiat protestul astfel:

„Mai ales, războiul acesta a dovedit că în faţa avalanşei de foc şi a valurilor de tancuri, nicio apărare nu mai este capabilă să reziste, cum nu a rezistat nici cea germană în Finlanda, în Curlanda, în Rusia Albă, în Polonia şi acum nu va rezista nici în România". Pregătisem argumentarea mea şi i-o debitez pe scurt. „De la Stalingrad duceţi o continuă apărare şi aţi reuşit să vă aduceţi trupele pe linia actuală. Această apărare nu a fost îndărătnică, pe o singură linie, ci s-a bazat pe manevră, cu divizii de tancuri; tot aşa şi în luptele din ultimele luni, fiindcă aţi avut şi aţi adus rezerve. Cum veţi crede că veţi mai face apărarea în România când nu mai aveţi rezerve nici o divizie blindată. Bătălia [pe] care vreţi să o daţi este pierdută înainte ca să înceapă, fiindcă prăbuşirea frontului se va face în câteva ore sau în cel mult una, două zile. În mod deliberat ne-aţi împins la această apărare, părăsindu-ne în focul artileriei sovietice şi în valurile lor de tancuri. Domnule general, i-am spus, sunteţi luptător vechi de tancuri şi mă înţelegeţi mai bine ca oricine". „Cele spuse sunt în numele comandamentului român şi, repet, ne-aţi părăsit retrăgând toate blindatele; cea rămasă este Divizia 10 Grenadieri, a doua n-are tancuri, iar divizia română nu va rezista. Ne-aţi redus forţele şi ne împingeţi la o desperată apărare care este o sinucidere".

Îl cunoşteam din 1938 în diverse ocazii şi i-am vorbit deschis, clar. Totuşi era surprins. Voia să-mi ia vorba pentru răspuns, dar i-am cerut să mă lase să termin.

Reproşurile îi erau adresate direct, fiindcă la scurta audienţă ce avusesem la mareşalul Keitel, acesta m-a trimis la OKH, la general Guderian, singurul autorizat să mă asculte şi să-mi satisfacă cererile; Führerul era obosit şi nu se mai poate ocupa de Frontul de Est.

Guderian, după uimirea lui, îmi spune că prea văd în negru situaţia. Trecând apoi la „apărarea mobilă", îmi spune că ea se face prin contraatacuri de infanterie şi încă cu mult succes.

Replic izbucnind: „contra tancurilor??... aşa aţi făcut dvs.??... atunci pentru ce ne-aţi luat toate diviziile de tancuri din România ca să le duceţi în Polonia, chiar şi în Baltikum (şi îi numesc aceste divizii bine precizate)?... pentru ce nu aţi atacat acolo cu infanteria dvs. războită şi foarte bine înarmată?"

Văzându-mă atât de aprins, mă linişteşte, asigurându-mă că voi vedea acolo în România contraatacurile reuşite cu rezervele care mai sunt. Mi s-a părut ceva derizoriu şi nu am mai insistat.

Pentru a încheia îi spun că „am ordinul categoric ca odată bătălia începută, să iau ultima dvs. hotărâre şi intenţiile Marelui Cartier General pentru a i le duce şi a raporta verbal mareşalului Antonescu". De aceea, îl întreb când estimează că va începe „de mult aşteptata mare operaţiune de atac sovietic pe frontul român = die grosse lang erwartete russische Angriffsoperation".[174]

General Guderian a dat din umeri evaziv spunând poate câteva zile, poate câteva săptămâni, apoi liniştitor îşi arată convingerea că „apărarea va rezista; noi am trecut multe asemenea crize şi o vom birui şi pe aceasta".

M-am retras. Era către ora 20 în ziua de 18 august.

În zilele următoare, general Mârza a cerut situaţia de la Operaţii care i s-a dat. Telefonam la Bucureşti pentru a o compara, mă temeam că puteam fi înşelat. Guderian dăduse ordin să fiu invitat la o frumoasă instalaţie de reparaţii în Eylau, pentru a o vizita şi „pentru a-mi destinde nervii"!!! Era oare timp de asemenea vizite??!!

Dădusem dispoziţii ca avionul să fie pregătit, gata de a pleca oricând la Bucureşti. Informaţiile ce primeam de la Marele Stat Major erau mai alarmante ca cele de la OKH, în sensul că ofensiva sovietică era iminentă. Dar la Marele Stat Major ca şi la OKH totul arăta că bătălia se va primi pe actuala poziţie, pe „HKL". Împărtăşeam în totul dezamăgirea lui Mârza că OKH nu a tras niciun învăţământ din marile ofensive sovietice şi lăsase apărarea frontului în bătaia de foc masiv ca şi sub valurile de tancuri, fără a o eşalona.

22. Marea ofensivă sovietică – 20 august

Prăbuşirea frontului germano-român

Informaţiile primite de la Operaţii OKH la 18 şi 19 august defineau pregătirile: „acţiuni de recunoaşteri ofensive şi de tatonare" pe întregul front român; ele au fost mai numeroase la vest de Prut, dar unele pătrunderi mai adânci au fost şi în Basarabia din capul de pod de la Tiraspol. Se aprecia că acestea făceau parte din pregătirile sovietice pentru ofensiva apropiată. Raportul meu telefonic la Marele Stat Major în seara de 19 august era o confirmare a rapoartelor de pe front cu deosebirea pătrunderilor mai adânci ce s-au arătat în sectorul Tighina (Bender).

A doua zi, duminică, 20 august, pe la ora 9, mi se comunică că ofensiva sovietică s-a dezlănţuit pe frontul român; după o violentă pregătire de artilerie de 90 de minute, atacuri masive cu tancuri, cu numeroasă infanterie şi cu aviaţie de asalt au spart frontul la Iaşi şi în capul de pod de la Tiraspol; luptele erau în curs.

---

[174] Rapoartele germane asupra tuturor marilor ofensive din iunie (la Centru) începeau cu această formulă reprodusă.

Către amiaza zilei raportez telefonic, şi Marele Stat Major (Operaţii) consideră superioritatea Armatei Roşii covârşitoare, sectoarele noastre la divizii erau mari şi rezervele minime.

La căderea amurgului am audienţă la general Guderian căruia mă anunţ că a doua zi voi zbura la Bucureşti pentru a duce comandamentului român intenţiile OKH.

Acesta îmi spune că OKH nu intervine cu forţe şi Grupul de Armate conduce bătălia în care este prematur să intervină. Discutăm posibilitatea de a aduce rezerve de tancuri şi întreb dacă aceasta nu este posibil din Balcani: Bulgaria sau Iugoslavia. Îmi răspunde că acest teatru de sud este în sarcina şi răspunderea OKW, şi Führerul a hotărât a nu se atinge, mai ales după pierderea Turciei. O retragere de forţe din Balcani ar putea rupe echilibrul care este destul de zdruncinat în această regiune importantă.

Reamintesc generalului Guderian că în martie-aprilie 1944, pe frontul nostru era o situaţie foarte grea şi s-au făcut atunci repetate cereri de forţe germane şi de armament pentru armata noastră, ca să consolidăm apărarea ţării invadată; am cerut cele 7 divizii române care se luptau fără rost în Crimeea. Toate cererile noastre n-au avut urmări eficiente. Atunci, la 13.IV, am făcut o comunicare scrisă în numele mareşalului, predată generalului Zeitzler, în care am conchis: „dacă frontul din Moldova-Basarabia se va prăbuşi, situaţia în România se va schimba radical şi cu măsurile politico-militare cele mai importante".

Apoi, adresându-mă lui Guderian, îi spun: „reamintindu-vă acestea, vă declar că mâine plecând la Bucureşti, voi găsi în ţară o situaţie schimbată din cauza frontului care se clatină. Aceasta este urmarea slăbirii sistematice a apărării de care comandamentul german este răspunzător, ca şi de desconsiderarea implicită faţă de comandamentul suprem român; noua situaţie va avea urmările cele mai importante".

Guderian mă judecă pesimist: „bătălia a început numai de 12 ore, suntem în prima fază, trebuie să ne păstrăm nervii şi trebuie să avem încredere".

Îi răspund textual că: „aşa cum ne-au părăsit luându-ne diviziile de tancuri, apărarea pe loc, cu înverşunare ce ni se impune, este o sinucidere!... Aşa vi s-a întâmplat în toate bătăliile ce aţi dat şi Armata Roşie într-o lună a înaintat de la Vitebsk la Vistula, adică 600 km... Eu conchid că aşa cum aţi organizat dvs. apărarea, Armata Roşie va fi într-o lună la Dunăre şi în Iugoslavia".

Guderian se revarsă în expresii de liniştire şi de asigurare care nu mai pot să mă convingă şi conchid: „mă duc în România cu mâna goală"...

În aprilie, când vorbeam cu el în particular la Berchtesgaden şi când nu avea răspundere, era mai înţelegător faţă de situaţia României şi mai critic faţă de Zeitzler pe care îl considera „tanchist între hârţoage"!

Îmi urează zbor bun, şi la întoarcere, voi găsi o situaţie mai puţin neagră...

23. Fuga din Germania (21 august)

Am plecat de la Rastenburg mai târziu decât aş fi vrut. Am mai luat cu mine pe unul din ofiţerii care îi aveam în Germania; acesta era de origină germană românizat şi de multe ori mă ruga să-l trimit în România unde îşi avea familia pe care o cunoşteam. Aveam conştiinţa că nu mă voi mai întoarce în Germania, însă am avut prudenţa să nu spun la nimeni niciun cuvânt sau să fac vreo aluzie. De asemenea, bagajele, geamantanele, lucrurile personale, auto Mercedes etc., etc., etc., care uneori şi la unele firi atârnă greu, sau pot influenţa anumite atitudini, toate acestea au rămas şi plecarea mea nu a avut nimic deosebit. Aveam în jurul meu mulţi ofiţeri germani şi echipajul care mă priveau, deci, uşor aş fi fost suspectat la orice gest deosebit.

Era drept că mai înainte, şi de câteva ori, pe cei mai apropiaţi de mine[175] i-am avertizat spunându-le să fie prudenţi la faptă şi la vorbă fiindcă schimbările sunt repezi şi profunde în mersul evenimentelor; astfel că noi vom putea trece de la o zi la alta ca din starea majoră în care ne aflăm la stare minoră sau şi mai rea, într-un lagăr de prizonieri. Acest avertisment avea substratul cunoscut al pregătirii de răscoală şi de ruperea noastră de Germania.

De data aceasta, nu am mai spus nimic şi despărţirea a fost cea obişnuită, cu excepţia locotenentului de geniu, Prall Paul, care abia îşi stăpânea bucuria că se întoarce la Bucureşti şi părăseşte ţara nazismului cu care nu se împăca.

Făcând multe ocoluri şi intrând la Băneasa cu un mare viraj pe la sud-est, am ajuns târziu după-amiază. Cum sosesc aflu că mareşalul Antonescu era pe front la Bacău, la Armata a 4-a şi, fără să mai zăbovesc, am continuat zborul cu acelaşi avion la Bacău. Cartierul General al Armatei a 4-a era într-un local în marginea de vest a oraşului, nu departe de terenul de aterizare. Graba mi-a fost răsplătită, fiindcă am putut să mă prezint imediat mareşalului. Tocmai se terminase judecarea situaţiei după ultimele ştiri care se raportaseră după front şi care erau rele. Era la punctul de comandă al Armatei a 4-a.

Raport şi convorbire dramatică cu mareşalul Antonescu, 21 august, ora 17-18

Am făcut raportul verbal de faţă fiind şi general Avramescu, noul comandant al armatei. În această prezenţă, raportul a fost scurt şi am conchis, auzind şi Avramescu, că germanii nu ne vor ajuta cu nimic, nici chiar măcar cu un soldat, iar ultimele transporturi (în curs) de forţe germane sunt grăbite spre Polonia sau aiurea.

Am continuat să-i raportez confidenţial urmările vizitei. Mareşalul m-a scos la o parte, pe pajiştea de iarbă şi i-am detaliat concepţia de la OKW şi de la OKH. Am subliniat că generalul Guderian a speculat „eventualitatea" de retragere chiar pe linia de fund Galaţi – Focşani şi pe care a considerat-o ca o „hotărâre" comună; astfel, el s-a crezut autorizat să retragă toate diviziile blindate cu excepţia Diviziei 10 Grenadieri şi slaba Divizie a 13-a descompletată. Arăt că deliberat s-a făcut aceasta, considerând că ofensiva sovietică va putea fi oprită în gâtul dintre Dunăre şi Carpaţi. Deci, deliberat şi cu uşurinţă, s-a plănuit cedarea celor două provincii româneşti, slăbind apărarea lor. Precizez că această concepţie mi-a fost enunţată chiar de general Wenck Walther; când i-am cerut explicaţii lui Guderian, mi-a confirmat, întemeiat pe cele discutate şi admise în 5 august. Am protestat că ceea ce a fost discutat ca o „eventualitate" a fost rău înţeles şi deturnat. Apoi îi repet ce am declarat la 20.VIII la OKH: „niciodată Conducătorul statului nu a consimţit la retragerea pe poziţia de fund decât ca o eventualitate, şi nu să îndreptăţească slăbirea frontului nostru; însuşi Führerul a confirmat eventualitatea, rezervându-şi ordinul de retragere."

Conchid lui Antonescu, care era mirat şi crispat, că faţă de amăgelile şi deturnările germane, noi nu trebuie să ne mai facem scrupule. Ei ne vor părăsi deliberat Moldova şi Basarabia.

La aceasta mareşalul, care se mişca încet lângă mine, mă întreabă: „atunci, ce să facem, care este soluţia"??

Răspund: „frontul nostru se va prăbuşi, aşa cum i-am spus lui Guderian, la fel ca peste tot de două luni de ofensive sovietice. Nu trebuie să lăsăm răul să se întindă, şi Dvs., ca comandant (sic!) suprem român, să cereţi încetarea ostilităţilor pe baza unui armistiţiu!!"

---

[175] Printre aceşti colaboratori au fost: primul adjunct, colonel Nedelcu D. – Bucureşti, şos. Colentina nr. 33, bloc [neclar], et. 2, ap. 11, tel. 42.45.67; locotenent Juncu Gh., adjutant, Bucureşti, şos. M. Bravu, nr. 117, bloc E1, et. 4, ap. 16; general Mîrza Eugen Reus, Sibiu, str. Negoi nr. 3; toţi sunt în rezervă sau retragere.

El mă priveşte, apoi spune cu amar: „Eu nu pot să fac asta!!"... Eu reiau: „La toate cererile noastre germanii au tărăgănat şi ne-au dat cu linguriţa. Acum şi-au retras forţele şi ne-au părăsit în urgia ofensivei sovietice: germanilor nu le pasă să cedeze teritoriul nostru!"

Şi îi repet ce i-am spus lui Guderian la plecare şi ce i-am spus lui Zeitzler (la 13 aprilie 1944), că dacă frontul românesc se va prăbuşi... şi repet ce-am arătat în paginile anterioare.

La atitudinea mea hotărâtă, mareşalul exclamă ca o răsuflare: „Dacă n-aş şti că este o laşitate, mi-aş trânti un glonţ în cap!!" Apoi privind în jos se mişcă încet. Eu şoptesc emoţionat: „aceasta nu este o soluţie; nu sunteţi legat de un tratat iar Axa... s-a sfărâmat demult!"

Mareşalul Antonescu tace îndelung, se mişcă încet, apoi reia: „Eu mă duc acum la Grupul de Armate General Friessner, iar mâine... sau poimâine vin la Bucureşti să raportez regelui şi... să-i predau puterea!" Aceasta am considerat-o ca o hotărâre, după concepţia sa, că el nu va putea să ceară armistiţiu. Apoi mă întreabă şi îi răspund că eu voi zbura la Bucureşti unde voi aştepta ordinele sale.

Îmi dă mâna, mi-o strânge şi încet se îndepărtează spre asistenţa de ofiţeri care ne priveau de la distanţă. Eu m-am îndreptat spre avionul meu. Era 21.VIII, ora 18.

A fost ultima oară când l-am mai văzut!

Raport şi convorbire cu general Sănătescu
22.VIII ora 6.30

După o zi obositoare sosesc seara târziu pe întuneric la Bucureşti şi nu am putut lua legătura telefonică cu general Sănătescu. Abia a doua zi foarte de dimineaţă l-am văzut, când îmi exclamă primindu-mă acasă: „bine că ai venit! va trebui să ne grăbim! bine că ai venit la timp!"

Apoi îi fac acelaşi raport încheind că germanii nu ne vor mai ajuta nici măcar cu un soldat. Narându-i convorbirea cu Antonescu şi subliniindu-i că intenţionează să predea la Bucureşti regelui puterea, fiindcă el nu poate cere armistiţiu, Sănătescu, bucuros de o asemenea hotărâre, se reculege şi apoi se întreabă: „dar dacă totuşi revine şi cere armistiţiu anunţându-i pe germani!?!... ne încurcă periculos toate socotelile!"

Îmi spune că pleacă direct la palat pentru a raporta regelui, era grăbit. Îmi adaugă în fugă să nu-i mai telefonez, chiar şi în ajun era acasă dar nu mai răspunde la niciun telefon. Îmi mulţumeşte de raport, veştile ce-i aduc l-au luminat şi-i vor fi de folos. Îmi spune să ne vedem a doua zi dimineaţa la Marele Stat Major, fiindcă este mai puţin bătător la ochi; îl anunţ că nu mă voi mai arăta prin oraş care este desigur supravegheat de agenţii nazişti.

Am urmărit la Marele Stat Major operaţiunile şi mersul frontului; mi-am dat seamă că pătrunderile erau adânci pe Nistru şi la vest de Prut, unde poziţia tare „Traian" fusese străpunsă şi adversarul era în înaintare cu tancurile spre Vaslui. În Basarabia pătrunderea prin Tarutino spre Prut era tot aşa de periculoasă.

22 august, către ora 13

Presimţeam că misiunea mea în Germania s-a terminat mai repede; în curând, schimbări importante vor surveni în ţară şi am întrebat repetat despre întoarcerea mareşalului la Bucureşti; în această zi, era tot pe front în Moldova.

Mă întrebam dacă întorcându-se în capitală mă va trimite cu vreun mesaj urgent la Hitler, fie cerând desperat ajutoare ce nu putea să-i dea şi nici nu avea timp să le mai aducă, fie să-i anunţe cererea unui armistiţiu. Aceste comunicări se puteau face mai repede şi poate mai cu succes prin Misiunea Militară Germană la Bucureşti; mă sugestionam că nu va mai fi nevoie de întoarcerea mea la OKW.

Maiorul von Hinckelday mă interpelează când va fi zborul de întoarcere în Prusia. Îi răspund că va fi înainte de rezultatele bătăliei în curs care abia este la a treia zi, deci, adaug, echipajul în aşteptare se poate odihni.

Presimt că rolul meu de a-l informa pe generalul Sănătescu s-a terminat, mai ales dacă nu mă mai întorc la OKW.

Era prima zi când grijile sarcinii ce avusesem se diluau şi nu mă mai dominau; în schimb, alte îngrijorări îşi făceau loc privitor la necunoscutele ce puteau izbucni şi la crudele represalii. Familia mea era „în dispersare" – o expresie foarte curentă la vremea aceea – şi mă aflam singur la Bucureşti cu un soldat nesigur, cartofor, lacom de bani. Încercările de a afla cum se face supravegherea noastră de serviciile germane care foiau pretutindeni, nu au avut rezultate în timpul scurt de când mă întorsesem. Eram de multă vreme frământat de temeri mai ales în Germania, dar ele se măreau acum şi în ţară. Îmi propusesem ca a doua zi să merg la Misiunea Militară Germană, să-l văd la ambasada germană pe general Dr. Spalcke, ataşatul militar, şi mai ales pe generalul Gerstenberg, cel atât de bine informat; telefonez lui von Hinckelday pentru aceste vizite ce le fixez de dimineaţă la Misiunea Militară Germană, unde fixez întâlnire cu el. Accept pentru a doua zi o invitaţie la familia Prall (seara de 23 august), unde va fi o societate germană şi unde se putea afla ceva. Am mai făcut şi alte investigaţii pe cont propriu.

Mareşalul Antonescu nu se întorcea la Bucureşti; la Marele Stat Major prietenul meu, general Leonida, ce conducea Secţia Operaţii, judecă situaţia foarte grea, slabele forţe româno-germane nu mai pot zăgăzui pătrunderile tancurilor; nu sunt rezerve, nu sunt puternice unităţi de tancuri pentru contraatacuri şi oprirea periculoaselor pătrunderi de cleşte. El era liniştit, nu avea răspunderea conducerii directe.

Vorbesc la „Anna" cu general Mârza care era mai liniştit, dar căruia îi accentuez dezastroasa lipsă a celor retrase de mult de „neîndurătorul Tanchist" (acesta era indicativul de cod ce era dat generalului Guderian). I-am cerut să-i comunice dezvoltarea gravă a situaţiei, de care este primul răspunzător; adaug că-i voi telefona a doua zi după-amiază.

Mă bucur pentru a doua zi că voi vedea pe fostul ambasador la Berlin, Radu Cruţescu, cu care am colaborat în cea mai perfectă armonie. El era pentru o grabnică desprindere de Germania.

24. „Ziua de 23 august 1944"

Rezervă de încredere – misiuni pe timpul insurecţiei

Am reuşit să-l văd pe general Sănătescu la Marele Stat Major într-o importantă convorbire cu general Borcescu şi cu Leonida privind unele pregătiri. Mă retrag după ce îi spun că cercetez gradul de suspectare la toate forurile germane şi eventuale măsuri; în caz de urgenţă îl voi anunţa chiar acasă, iar în caz de linişte nu voi apărea.

La Misiunea Militară Germană îngrijorarea este mare, dar nu alarmantă, cu privire la situaţia frontului. Pe general Gerstenberg nu-l pot găsi, mi se spune că este plecat. Aflu că la Misiunea Militară Germană spiritele erau dispuse contra generalului Friessner care nu se are bine cu general Hansen privitor la atribuţii şi la încălcări ale acestora.

Intenţionam să abordez pe ambasadorul german, baron von Killinger, cel atât de hulit în Bucureşti şi care se străduia să se facă odios. Voiam să-i „mulţumesc" pentru fotografia ce mi-a trimis şi deci să-i vorbesc cu speranţa că aş fi putut afla ceva privitor la suspectare. Nu venise, iar restul ambasadei era preocupată în febrilitate! La ataşatul militar am găsit pe ajutoarele lui punând pe hartă situaţia gravă, acuzând trupele noastre care în unele sectoare s-au retras sau au fugit; un locotenent-colonel (poate Braun) se lansează în amare reproşuri la această conduită a trupelor române. I-am ripostat pe loc că: „soldatul oricât de brav nu va

rezista focului de artilerie şi nici tancurilor sovietice". Apoi îl întreb dacă ştie că la Grupul de Armate „Mitte" = Centru, într-o lună apărarea germană s-a retras 500-600 km de la Vitebsk şi de la Orşa până la Vistula, şi că 25 divizii germane „s-au volatilizat = sich verflüchtigen"? Şi îl mai întreb dacă ştie că OKH, recte general Guderian, a retras toate diviziile germane de tancuri de pe frontul nostru cu excepţia Diviziei 10 Grenadieri, şi îi conchid ca: „va putea deveni şi mai rău!" Era mirat şi perplex. Şeful său, general Spalcke, era la Grupul de Armate. Plecând, i-am lăsat salutări pentru ataşatul militar. Maiorul von Hinckelday i-a explicat colonelului de unde venisem şi de protestul meu la OKH proorocind ceea ce se întâmplă. Am preferat o „asemenea tare punere la punct" care se cuvenea şi care era cea mai bună pentru o risipire a suspectărilor.

La ambasadorul Cruţescu Radu am putut afla străduinţele noastre îndelungate de a face pace cu aliaţii; era ceva nou pentru mine şi eram mirat că acestea s-au făcut cu ştirea şi cu învoirea lui Antonescu, care păstra totuşi scrupule faţă de germani în a cere armistiţiu. El era informat de diplomaţii ce-i cunoşteam amândoi, Niculescu-Buzeşti Gr.[176] şi Rădulescu-Pogoneanu Victor[177]. Despre suspectarea noastră era convins, fiindcă spionajul nazist îl considera dezvoltat în toate păturile şi în toate instituţiile. Era convins că situaţia aceasta nu va mai dura şi că o răsturnare apropiată se va produce, pentru care „regele este câştigat". Mi-a cerut să-l mai văd şi i-am promis, asigurându-l că voi sta mai mult timp în ţară.

În societatea germană unde am luat cina, familia Prall m-a copleşit cu mulţumiri că i-am adus unicul fiu din Germania, pe locotenentul pomenit mai înainte. Familia era de aproape o sută de ani în ţară, dintre invitaţi unii erau din Transilvania (saşi), doi erau proveniţi din fosta armată austro-ungară. Niciunul nu mai spera într-o victorie germană şi toţi preferau un sfârşit pentru a se pune capăt războiului şi bombardamentelor aeriene. Erau convinşi că nici germanii şi nici românii nu vor mai putea răbda mult. Deşi toţi erau cetăţeni români, se temeau de răzbunări şi de persecuţii în viitorul apropiat.

După masă, în convorbire potolită, resemnată, a răsunat declaraţia regală anunţând cererea de armistiţiu. A fost primită cu bucurie şi cu uşurare mai ales de gazdă, farmacistul Prall, ofiţer de rezervă şi de fiul său, proaspătul venit din Germania. Dar doi dintre bătrânii germani erau foarte îngânduraţi de teama represaliilor.

Ne-am despărţit. Eram în civil şi repede am venit acasă străbătând oraşul în vădită senzaţie. Mă gândeam la colaboratorii mei rămaşi în Germania. Vorbisem la amiază cu Mârza

---

176 (S.M.) Grigore Niculescu-Buzeşti (1908-1949) a fost un diplomat român. Şi-a început cariera diplomatică la 1 mai 1930 ca ataşat de legaţie, devenind consilier de legaţie la 1 aprilie 1943 şi consilier de legaţie clasa I la 1 iunie 1944 şi ministru plenipotenţiar, clasa a II-a, la 15 iulie 1944. A lucrat la legaţiile de la Geneva şi Stockholm, iar din 1 septembrie 1939 a devenit însărcinat cu afaceri al României la Riga şi Tallinn. Ulterior, a lucrat în administraţia Ministerului Afacerilor Străine, la Direcţia Cabinetului şi Cifrului, Direcţia Afacerilor Economice şi Administraţie şi Direcţia Personalului. A ajutat la răsturnarea regimului Antonescu, ulterior fiind numit, la 23 august 1944, ministru al Afacerilor Străine în cadrul primului guvern Sănătescu, Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, fond Cazierul 77/1930, litera N, nr. 37.

177 (S.M.) Victor Rădulescu Pogoneanu (1910-1962) a fost licenţiat în drept, filosofie şi sociologie. În 1934, este recrutat în cadrul Ministerului Afacerilor Străine. Va deveni director al Cabinetului şi Cifrului din Ministerul Afacerilor Străine, apoi delegat cu conducerea Direcţiei Presei şi Informaţiilor. A fost implicat, alături de Camil Demetrescu şi Grigore Niculescu-Buzeşti, în desfăşurarea negocierilor cu Aliaţii şi Uniunea Sovietică, pregătind astfel înlăturarea mareşalului Antonescu de la putere. Un apropiat al lui Iuliu Maniu, a fost arestat în august 1947, suferind la 11 noiembrie 1947 o condamnare la 25 ani temniţă grea, pentru „instigare la crimă de trădare prin necredinţă". S-a stins din viaţă în închisorile comuniste, "Fişă matricolă penală: Victor Rădulescu Pogoneanu", în Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei, http://www.memorialsighet.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=286&Itemid=153&lang=ro (accesat la 13.X.2012).

căruia nu am putut să-i dau decât veşti mai proaste. Ei au rămas în Germania. Aceştia au fost: general Mârza Eugen, adjunctul meu, căpitan Rosseti Solescu şi locotenent Juncu Gh., amândoi de rezervă; în afară de aceşti trei ofiţeri, au mai rămas prizonieri încă şapte subofiţeri şi un soldat.[178]

24.1. Comanda efemeră, schimb de „baricadă"

Chiar în ziua de 24 august situaţia se înrăutăţeşte în capitală şi luptele dintre foştii aliaţi încep. Generalul Gerstenberg scapă de la legaţia germană, călcându-şi cuvântul de onoare şi începe la 25 august dimineaţa atacurile aero concomitent cu atacurile terestre cu scop de a cuceri Bucureştii. Urmează în aceeaşi zi declaraţia de război a României către Germania.

În noaptea de 25/26 august, sunt căutat de doi ofiţeri cu ordinul de a fi condus la primul ministru. Marele Stat Major era adăpostit la clădirea cea nouă de la Gara de Nord, adăpostit de urgia bombardamentelor naziste; acolo am întâlnit în ajun pe general Leonida de unde conducea apărarea capitalei. Am crezut că cei doi ofiţeri mă vor conduce la punctul de comandă al Marelui Stat Major, dar ei se îndreaptă spre Pantelimon unde, mi-au spus aceştia, s-a făcut dispersarea guvernului. Începuse a se lumina de ziuă – la 26 august – când am ajuns în gara Pasărea, într-un vagon-salon mă prezint primului ministru, general Sănătescu şi noului şef al Marelui Stat Major, general Mihail Gheorghe.[179]

Aceştia îmi spun că generalul Teodorescu Iosif[180], comandantul „cetăţii Bucureşti", a căzut prizonier la germani dintr-o neatenţie. Pe hartă cei doi mari şefi îmi arată situaţia şi pregătirea de contraatac asupra pădurii şi aeroportului Băneasa, de la Bucureştii noi, conjugat cu o acţiune de la Pipera. Mi se dă ordin să iau comanda trupelor române din cetatea Bucureşti cu misiunea: „de a apăra capitala şi a lichida rezistenţele naziste". Cei doi mari şefi erau după o noapte de veghe, cu privirile trase, dar liniştiţi. Eu am fost surprins şi am obiectat că la acest comandament sunt în subordine generali mai vechi ca mine. La aceasta şeful Marelui Stat Major răspunde răspicat: „la situaţii excepţionale s-au luat măsuri excepţionale; nimeni nu-i cunoaşte pe nemţi mai bine ca Dumneata, şi desigur că Dumneata, care abia ai venit din Germania, nu te vei lăsa prins de naziști"... apoi „ori ţi-e frică de această grea misiune care te-

---

178 Am sperat că voi recupera acest minim personal militar valoros prin schimb de personal german aflat în ţară. În iulie 1945, la Centrul de Crucea Roşie din Viena, am stăruit de a afla de soarta acestui personal, dar abia în toamnă acesta s-a întors în ţară din captivitatea nazistă. Acest personal a refuzat să se declare şi să lupte pentru Germania.

179 (S.M.) Gheorghe Mihail (1887-1982) a fost un general român care a luptat în ambele războaie mondiale. A absolvit Şcoala militară de ofiţeri de infanterie (1905-1907) şi Şcoala Superioară de Război (1919-1920). A fost, pe rând, sublocotenent (1907), locotenent (1910), căpitan (1915), maior (1917), locotenent-colonel (1920), colonel (1927), general de brigadă (1935), general de divizie (1939), general de corp de armată (1944), general de armată (1944). A fost şef al Marelui Stat Major (1944) şi Inspector General al Infanteriei (1944-1945). A fost unul dintre generalii de încredere ai lui Carol al II-lea, apropiindu-se ulterior de fiul său, regele Mihai I, în condiţiile în care Ion Antonescu i-a impus domiciliu forţat în staţiunea Sinaia. A condus operaţiunile militare împotriva forţelor germane din 23 august 1944. Nu a acceptat să cedeze în faţa pretenţiilor sovietice, dându-şi demisia din fruntea Marelui Stat Major, ulterior suferind o serie de condamnări la închisoare din partea regimului comunist. A fost eliberat la 10 octombrie 1957, Alecsandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *op.cit.*, pp. 283-284.

180 (S.M.) Iosif Teodorescu (1885-1961) a fost un general român care a luptat în ambele războaie mondiale. A absolvit Şcoala militară de ofiţeri de infanterie (1906-1908). A fost, pe rând, sublocotenent (1908), locotenent (1911), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-colonel (1924), colonel (1929), general de brigadă (1937), general de divizie (1942), general de corp de armată (1944). A fost comandant al Diviziei 18 Infanterie (1941), Diviziei 11 Infanterie (1941-1942), comandant secund al Corpului 5 Armată (1942-1944), comandant militar al Capitalei (1944-1945), Inspector al Infanteriei (1945-1946), *Ibidem*, p. 381.

ar depăşi??" Răspund imediat că o voi executa ca oricare altul în care conducerea supremă are încredere. Mi se adaugă că se vor da ordine scrise generalilor mai vechi după cum şi ordinul scris de misiune mă va urma la punctul de comandă în Aleea Alexandru nr. 10 (casa Filipescu), unde sunt aşteptat de şeful de stat major, colonel Cristea, şi să plec imediat. Cu aceeaşi maşină am alergat şi am ajuns dis-de-dimineaţă. Colonelul Cristea îmi arată situaţia pe hartă şi dispozitivul trupelor în curs de regrupare. Atacul concentric la Băneasa urma să se dea a doua zi (27 august). Forţele române în prezenţă pe liziera de nord a capitalei erau numeroase şi bine dispuse. Printre acestea erau mai multe „batalioane de patrioţi", organizate şi comandate de inginerul Ceauşu-Bodnăraş[181]; colonelul Cristea îmi spune că erau formaţiuni de luptă ale partidului comunist iar comandantul lor trebuia să vină la punctul de comandă neîntârziat. Îmi reaminteam de acest nume al unui ofiţer de artilerie, şef de promoţie, de la Timişoara. În adevăr, era acest fost ofiţer, în civil, şi revederea noastră a fost foarte cordială; îl credeam maior sau locotenent-colonel. Pe scurt mi-a spus „Odiseea" sa pe care nu o cunoşteam fiindcă eram plecat din ţară de circa şapte ani; l-am întrebat dacă batalioanele sale pot coopera la atac, sau ca să nu le expunem la pierderi grele, să fie folosite ca trupe de ocupaţie sau auxiliare. După aceea, îl iniţiez asupra planului de atac care se va dezlănţui curând, la care este bine să participe şi batalioanele sale.

În timp ce luam aceste dispoziţii şi voiam să plec la comandanţi de unităţi şi la trupe, apare fostul prizonier, general Teodorescu Iosif care a reuşit să scape tot atât de neaşteptat pe cât de surprinzător fusese capturat.

I-am predat comanda ce-i revenise de drept şi am plecat la gara Pasărea unde am raportat faptul şefului de guvern.

24.2. Detaşamentul General Gârbea „Prahova"

Şeful Marelui Stat Major, general Mihail, îmi spune ca să fiu în aşteptare fiindcă voi primi o nouă misiune importantă. S-a creat un detaşament numit „Detaşamentul General Gârbea", sub ordinele Marelui Stat Major.

El avea o compunere de unităţi foarte mobile de infanterie purtată, de autoblindate, de cavalerie şi artilerie cu misiunea de a merge repede prin Târgovişte şi de a cădea peste Muntele Păduchiosu în valea Prahovei, pentru a intercepta retragerea germanilor spre Transilvania. Operaţiunea începea la 27 august. Ea avea caracter urgent pentru ca forţele germane considerabile din zona Ploieşti-Câmpina să nu scape spre nord şi să organizeze o rezistenţă nouă în Carpaţi.

După un marş forţat cu un scurt popas la Târgovişte, am devansat coloana şi în după-amiaza de 28 august eram în Sinaia unde cavaleria a debuşat şi a ocupat poziţie cu faţa spre sud. Răzleţii fugari germani în panică s-au risipit prin păduri sau au fost luaţi prizonieri. La Sinaia, colonelul Mavrichi D., comandantul garnizoanei, pe care l-am văzut, îmi comunică că a luat toate măsurile de interceptare a comunicaţiilor şi de pază în această mare staţiune. Îmi spune că nu cunoaşte situaţia la Buşteni şi mai la nord, pe valea Prahovei. Personal am făcut

---

[181] (S.M.) Emil Bodnăraş (1904-1976) provenea dintr-o familie bucovineană alcătuită dintr-un tată ucrainean şi o mamă germană. A absolvit Liceul Militar, apoi Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi, Şcoala Militară din Timişoara şi Şcoala specială de ofiţeri de artilerie din Bucureşti. Ca tânăr locotenent, acesta a fost racolat de sovietici în Basarabia şi a devenit spion al U.R.S.S. A dezertat din armata română în 1932 şi a fugit în U.R.S.S., fiind ulterior prins în timp ce se afla ilegal în România şi a fost condamnat la 10 ani, apoi la 5 ani de muncă silnică. S-a apropiat, treptat, de Gheorghe Gheorghiu-Dej, care la 5 noiembrie 1947 l-a numit ministru al apărării, coordonând activitatea de sovietizare a armatei. Devenit general şi membru al Biroului Politic al partidului, Bodnăraş l-a sprijinit în adjudecarea puterii pe Nicolae Ceauşescu, „Emil Bodnăraş - de la spion al URSS la general în Armata Română", în *Historia*, http://www.historia.ro/exclusiv_web/portret/articol/emil-bodnaras-spion-al-urss-general-armata-romana# (accesat la 13.X.2012).

o recunoaştere la Buşteni – zona Zamora, unde era perfectă linişte. În ziua de 29.VIII, raportez la Marele Stat Major, situaţia era neschimbată, iar recunoaşterile de cavalerie au coborât până la sud de Comarnic; întregul detaşament era în valea Prahovei interceptând comunicaţiile dintre Sinaia şi Comarnic. Grupe mici, răzleţe ce apăreau se risipeau şi dispăreau prin păduri fără luptă.

În această situaţie, dispun ca „Detaşamentul general Gârbea" să înainteze spre sud pentru a ocupa zona deschisă de la Comarnic-Breaza. Personal am trecut la cavaleria care preceda coloana, am depăşit-o şi am ajuns la Breaza la comandamentul teritorial general Vasiliu-Răşcanu[182] care era în luptă cu coloana germană; acestea atacau spre nord pentru a-şi deschide calea de retragere spre Braşov; inamicul se întărea progresiv cu trupele în retragere din Moldova şi progresa simţitor. „Detaşamentul general Gârbea" era prima întărire ce sosea; iar spre nord, valea de sus a Prahovei, liniştită, era în stăpânirea noastră, ca şi zona Târgovişte.

Ajunsesem la Breaza la 30 august, înainte de amiază, unde întâlnesc pe subşeful Marelui Stat Major, general Mardare, căruia i-am raportat. Bucuros, îmi spune că întreg detaşamentul întăreşte Comandamentul 5 Teritorial (şef de stat major colonel Zotter Toma). Mardare îmi dă ordine să merg la Braşov pentru a vedea care este situaţia şi a raporta prin orice mijloace la Marele Stat Major.

După patru zile această operaţiune s-a încheiat şi a fost:

- un marş forţat;
- interceptare şi stăpânirea văii Prahova de sus;
- întărirea Comandamentului 5 Teritorial;
- lupte, nici una; detaşamentul a fost sperietoarea fugarilor germani.

Detalii a se vedea anexa.

30 august – 1 septembrie

La Braşov, mă prezint comandantului, general Dumitrache Ion (veche cunoştinţă din 1936 şi strălucit comandant al Diviziei 2 Munte din Caucaz de sub Kazbek, de la Ordjonikidze-Alagir 1942). Aici situaţia bună, linişte, iar germanii se retrăgeau greu mai pe la est, pe la Sfîntu Gheorghe, pe Oltul superior către nord. O extindere a operaţiilor spre Braşov era posibilă, dar puţin probabilă; apărarea se făcea pe Olt şi cotul Oltului – Şapte Sate. Legătura telefonică cu Marele Stat Major foarte grea. Orientat fiind, am încercat în zadar legătura.

La 2 septembrie raportam la Marele Stat Major această situaţie.

Documentele care privesc această operaţie de cinci zile se află ca exponate la Muzeul de Istoria Partidului Comunist – sala a 8-a în Bucureşti.

---

[182] (S.M.) Constantin Vasiliu-Răşcanu (1887-1980) a fost un general român care a participat la cele două războaie mondiale. A absolvit Şcoala militară de ofiţeri de infanterie (1906-1908) şi Şcoala Superioară de Război (1919-1920). A fost, pe rând, sublocotenent (1908), locotenent (1912), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-colonel (1924), colonel (1933), general de brigadă (1939), general de divizie (1942), general de corp de armată (1945), general de armată (1948). A îndeplinit următoarele misiuni: director al Direcţiei recrutării (1941), director al Direcţiei superioare a infanteriei (1941-1942), comandant al Brigăzii (Diviziei) 1 Munte (1942-1943), comandant al Corpului 5 teritorial (1944-1945), ministru de război (1945-1946). A luptat cu mult curaj la Sevastopol, Crimeea (1942) şi în Kuban (1943). A contribuit însă şi la procesul de politizare a armatei, Alecsandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *op.cit.*, pp. 389-390.

24.3. „Paza cloştii cu ouăle de aur"

6 septembrie

Abia întors mă cheamă subşeful Marelui Stat Major, general Mardare, care mă anunţă că o nouă misiune îmi va fi dată de primul ministru; aceasta este secretă, şi să nu mă îndepărtez de Bucureşti. În Transilvania îmi spune că germanii cu ungurii consolidează un front pe Mureş şi pe Târnave, iar în ţară s-au dezlănţuit ororile „invaziei şi ale războiului", care n-ajungeau de patru ani în şir pe spinarea poporului.

În aceste zile am văzut pe ministrul afacerilor externe,[183] Niculescu-Buzeşti Gr., care avea mari îngrijorări, dar pe care spera să le rezolve cu ajutorul promis al aliaţilor proaspeţi. Aceleaşi îngrijorări le aveau diplomaţii Radu Cruţescu şi Rădulescu-Pogoneanu V.; acestea priveau noile relaţii externe, dar mai spinoase erau cele interne ca mai revoltătoare şi uneori fără un sens. Ultimul, Piki Pogoneanu, bolnav, aproape infirm, mă întreabă dacă primesc să mă trimită la comandamentul armatei engleze din Orient, pentru legătură şi pentru sprijin al aliaţilor. Am răspuns negativ; eram plecat din ţară din 1937, şi starea din ţară era tot mai tulbure. De altfel, însuşi ministrul Niculescu-Buzeşti, deşi tânăr era bolnăvicios; îşi luase o sarcină grea, în cabinetul generalului Sănătescu; aceasta se putea complica şi mă temeam că tânărul ministru nu va putea rezista, în pofida spiritului său sagace şi întreprinzător.

La 6 septembrie, mă convoacă general Mardare care mă trimite urgent la primul ministru. Acesta m-a primit destins, dar aşa cum îmi spunea el era năucit de alte griji. Apoi, în vorbă oltenească, el îmi spune: „măi! o făcurăm p-asta" dar, în afară de războiul ce se continuă, alte mari necazuri, şi în fiecare zi noi necazuri, se ivesc; el îmi face un tablou al nenorocirilor invaziei şi ocupaţiei sovietice; mă întreabă dacă îmi dau seama şi-i răspund:

„novi tormenti e novi tormentati"[184]

apoi îi zic, Antonescu cu echipa lui era chinuit, „acum cu alte chinuri sunteţi dvs. cu noua echipă, noii turmentaţi, aşa cum mi-a spus şi ministrul Niculescu-Buzeşti".

Dând din cap, el reia pentru a-mi spune: „Încă de mult noi am dus şi am dispersat în Oltenia ce aveam mai de preţ: tezaurul ţării, documentele, hrisoave, icoanele, aur şi argint; ele sunt la Tismana, Baia de Fier, la Săcel ş.a. Dezmăţul, jaful, omorurile, dezertori nazişti şi altele... vor cuprinde şi Oltenia, deci riscăm să pierdem această avuţie. Vei lua comanda trupelor din nordul Olteniei şi a jandarmeriei grăniceri, garnizoana Târgu Jiu, Divizia a 2-a Munte[185] (general Agricola[186]) din zona Cărbuneşti[187], pentru a păzi. La nevoie vei fi întărit. Du-te la

---

[183] Ministrul Niculescu-Buzeşti a fost însărcinat cu afaceri în Ţările Baltice (1939-1940), unde îl precedasem ca ataşat militar şi unde am avut o foarte folositoare colaborare.

[184] „Noi chinuri şi noi chinuiţi" = Dante – Divina Commedia, Inferno, Canto VI – vers. 4.

[185] (S.M.) Aceasta era condusă în acea perioadă de colonelul Gheorghe Bartolomeu (august-septembrie 1944), fiind dislocată în zona Haţegului, Alecsandru Duţu, Florica Dobre,
Leonida Loghin, *op.cit.*, pp. 193-194.

[186] (S.M.) Filip Agricola (1891-1965) a fost un general român care a luptat în cele două războaie mondiale. În anul 1913 a absolvit Şcoala de Tragere a Infanteriei, în 1916 Şcoala de Comandament a Infanteriei, în 1921 Şcoala Superioară de Război. A fost, pe rând, sublocotenent (1911), locotenent (1914), căpitan (1917), maior (1920), locotenent-colonel (1929), colonel (1934), general de brigadă (1942), general de divizie (1945). A fost comandant secund al Diviziei 13 Infanterie (1941), comandant al Diviziei 13 Infanterie din zona interioară (1941-1942), comandant al infanteriei acestei unităţi (1942), şef de stat major al Armatei 1 române (1942-1943), comandant al Diviziei 3 Infanterie (1943-1944), comandant al Diviziei 7 Infanterie (1944), al Corpului 6 Armată (1944), al Diviziei 4 Munte (1944-1945) şi al Corpului 7 Teritorial (1945-1946). În perioada la care face referire generalul Gârbea, generalul Agricola era la comanda Diviziei 7 Infanterie, care trecea prin trecătorile Carpaţilor Răsăriteni pentru a lupta în zona Mureş împotriva noului inamic germano-ungar. A suferit condamnări la închisoare şi o îndelungată detenţie în timpul regimului comunist, „General de divizie Filip AGRICOLA", în *Veterani din judeţul Suceava*, pp. 33-35, la adresa http://www.scribd.com/doc/78242523/8/General-de-divizie-Filip-AGRICOLA (accesată la 14.X.2012)

guvernatorul Băncii Naţionale a României, C. Angelescu[188], care a fost în Consiliul de Miniştri şi care îţi va da instrucţiuni tehnice cum şi largi mijloace". Îmi mai spune că nimeni nu cunoaşte mai bine ca mine provincia, locurile şi oamenii, trupele. Înainte de a pleca, îmi cere să-l văd. Eram rezerva sa de vreme rea; în 10 zile îmi dăduse 3 sarcini.

Noua misiune înseamnă să păzesc „cloşca cu ouăle de aur", şi-l întreb contra cui fac paza. El îmi răspunde contra tuturor: partizani, tâlhari, germanii care în retragere pot ridica aceste avuţii; tot în Gorj era refugiat şi regele la Bîltiţa. Eu replic că noi am mai avut o „cloşcă de aur" care ne-a fost luată de proaspeţii noştri aliaţi; paza aceasta va fi şi contra lor? la care primul ministru repetă scurt „contra tuturor". Îmi mulţumeşte că l-am ajutat şi este convins că şi acum îl voi ajuta.

La rândul meu, îi mulţumesc că mi-a arătat încredere, că mi-a dat comanda care a fost numai „ultraefemeră", că m-a trimis în valea Prahova şi, acum, să păzesc această „gingaşă cloşcă". Adaug că nu mai m-am apropiat de el, fiindcă despărţirea de la 23 august va putea să aibă răzbunări de la fanaticii naziști rezidenţi în ţară. Îi precizez că un gorjean m-a şi anunţat, ca şi altă dată, să mă feresc de „nemţoteii care se pot răzbuna".

Deci, îi adaug lui Sănătescu, că sub raportul acesta este bine să mă depărtez şi cade bine această misiune în Oltenia, la Gorj. Când l-am revăzut îmi spune de senzaţia ce s-a produs la comandamentul german când s-a aflat dispariţia mea de la OKW. Pe cale diplomatică, s-au făcut întrebări de OKW despre general Gârbea şi ofiţerii de stat major germani care m-au însoţit când am plecat ultima oară din Germania. General Sănătescu îmi spunea că întrebările au fost făcute de ministrul Suediei Patrik af Reuterswärd la Bucureşti care preluase şi prezenta interesele Germaniei în România.

12 septembrie

După repetate contacte şi hotărâri cu guvernatorul BNR, am plecat în Oltenia cu un grup de comandă, aparate de transmisiuni, mari mijloace de transport care mi s-au pus la dispoziţie fără precupeţire.

Aveam punctul de comandă la Târgu Jiu. În provincie se întinsese starea de nesiguranţă ce cuprinsese toată ţara. Comandanţii ruşi nu mai puteau stăpânii dezmăţul, beţia, jafurile şi crimele; şefii şi organizaţiile NKVD erau neputincioase. O comisie NKVD, condusă de un general, a trecut spre front şi instituia comandanţi de garnizoană, ca şi la Târgu Jiu. Eram venit de câteva zile şi luasem măsuri drastice de ordine, de pază şi de disciplină. În oraş, ca şi la sate, am afişat tăbliţe cu avertisment în limba română în limba rusă şi în cea germană că cine va fi prins jefuind cu arma în mână va fi împuşcat. Patrule armate circulau pe străzi în cursul nopţii şi unităţi de gardă alergau în camioane la locurile jafurilor şi crimelor. Generalul NKVD-ist a salutat cu bucurie aceste măsuri şi la comenduirea sovietică a cerut subliniat[189] că soldatul rus trebuie să salute pe ofiţerul român şi viceversa, accentuând că prin salut începe disciplina. Au fost cazuri când derbedei în uniformă au fost reprimaţi şi împuşcaţi. La

---

187 (S.M.) Referire probabil la localitatea Târgu-Cărbuneşti.

188 (S.M.) Constantin Angelescu (1883-1950) a fost om politic şi finanţist român, membru al Partidului Conservator-Democrat, al Partidului Naţional-Ţărănesc, al Frontului Românesc şi al Frontului Renaşterii Naţionale. A fost deputat, senator, prefect al judeţelor Durostor şi Caliacra, subsecretar de stat la Ministerul de Interne (1930), ministru al Lucrărilor Publice (1938) şi s-a aflat în fruntea unor bănci şi instituţii bancare. În 1930, a fost victima unei încercări de asasinat comise de un legionar, Gheorghe Beza. A fost guvernator al Băncii Naţionale a României în 1931,
1931-1934 şi 1944, luând decizia ascunderii tezaurului B.N.R. la Mănăstirea Tismana. A fost închis şi condamnat de regimul comunist, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne şi guvernanţi (1916-1938)*, Ed. Silex, Bucureşti, 1996, pp. 126-127.

189 (S.M.) Insistent.

înmormântare, comenduirea sovietică a fost anunţată pentru a trimite un reprezentant, dar a refuzat de cele mai multe ori pretextând că „sunt partizani germani travestiţi în uniforme sovietice" sau declarând că nu merită niciun onor militar. Exemple erau numeroase: Oficiul poştal îmi cere ajutor pentru că un agent rural a fost bătut, rănit cu arma, jefuit (de bani, de cal şi de vehicul) de trei militari sovietici, ieşind din oraş spre Bumbeşti. Am luat în maşină pe colonelul sovietic – comenduirea, şi cu un camion având o grupă am urmărit pe jefuitori; după 10-11 km i-am ajuns grămădiţi în şaretă; erau trei ofiţeri din care unul colonel; au refuzat să coboare şi au minţit că este şareta lor cu care au venit din Rusia şi merg la front. Factorul rănit, venit în camion, arată pe hamuri sângele său proaspăt, cum a curs când a fost lovit şi tăiat la mână când îşi apăra avutul său. Cu forţa au fost coborâţi şi arestaţi, duşi la Târgu Jiu şi predaţi comenduirii; acolo au reclamat că au fost bătuţi de soldaţii români; tâlhari cu grade pe umeri mai aveau îndrăzneala să reclame.

Tot în septembrie 1944 o coloană sovietică intră în comuna Bengeşti-Gorj şi se revarsă după jafuri şi violuri; un ofiţer român iese cu arma în mână pentru a-şi apăra avutul; arma veche era fără cartuşe, ofiţerul a fost ciuruit de gloanţe, şi jefuitorii-criminali au dispărut cu coloana. Aşa a sfârşit locotenent rezervă Ionescu Constantin Aţipingu, fiul preotului Vasilescu.

Nesfârşitul lanţ de nelegiuiri este prea bine cunoscut, şi dacă citim ordinele de zi ale unui vestit comandant sovietic de front, nu trebuie să se mai mire nimeni ci să se îngrozească. (se dă în anexă acest ordin de zi).

Tâlharii noştri făceau cor şi se înhăitau cu asemeni nemernici mârşavi. În mănăstirea Tismana, unde în grotă era betonat tezaurul ţării (33 vagoane), ţiganii satului, urmaşii robilor de la mănăstire, conduceau cetele sau grupele de sovietici la asaltul acestei avuţii. Am arestat pe aceşti instigatori la jaf, iar încercările au fost totdeauna respinse cu tot succesul. Reprimarea aceasta a adus liniştea în câteva săptămâni, dar mi-am atras şi acuzarea de „reacţionar".

În aceste zile grele (16 septembrie), am avut o convorbire cu fostul preşedinte de consiliu şi ministru, G. Tătărescu[190]. Se făcuse ordine în judeţ şi lumea începuse să se liniştească. Fostul preşedinte, după cuvinte laudative şi ştiind unde am activat, îmi cere părerea când se va încheia pacea la care răspuns scurt şi clar: „cred că războiul va mai dura şi la anul! iar pacea?!"

Revoltat şi doctoral îmi arată că noi am deschis zăgazul care, până la Crăciun, va aduce „pacea!". Fratele său, general Al. Tătărescu, era îmbrăcat cu o cazacă rusească ca să atragă cine ştie ce presupusă bunăvoinţă şi susţinea înflăcărat argumentaţia preşedintelui. Presar de întrebări repetate, când? când? Mai veniseră şi alte figuri gorjene cu aceeaşi întrebare. Leam răspuns textual: „dau două termene de sfârşitul războiului, unul optimist – la căderea zăpezii – şi alt termen mai pesimist – la topirea zăpezii"... apoi am adăugat că sunt convins pentru termenul pesimist. Preşedintele era aproape revoltat şi izbucneşte: „Nu se poate Domnule general" şi mă angajează într-o zi următoare să-i dau temeiurile pe care îmi sprijin această convingere.[191]

---

[190] (S.M.) Proeminent lider al Partidului Naţional-Liberal şi apoi al dictaturii regelui Carol al II-lea, „tovarăş de drum" al comuniştilor în perioada preluării puterii, în speranţa că mai putea salva fie şi o aparenţă a unui regim pluralist, Gheorghe Tătărescu (1866-1957) a fost preşedinte al Consiliului de Miniştri în mai multe rânduri (1934-1937, 1939-1940), precum şi vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (1945-1947). A fost închis şi condamnat de regimul comunist, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op.cit.*, pp. 244-245.

[191] Eram rubedenie prin repetată alianţă cu fostul preşedinte G. Tătărescu: sora sa Irena era căsătorită cu vărul primar al soţiei mele, colonel rezervă Pocivălişteanu Aurel.

La câteva zile după aceasta, am avut o convorbire şi mi-a cerut să-i expun aceste temeiuri (23 septembrie 1944). El face o introducere, arătând că România ridicând stăvilarul, Aliaţii vor pătrunde în centrul Europei, şi până la Crăciun, Ruşii se vor retrage din România, pacea se va încheia. El socoteşte părerea mea cu „zăpada" – un răspuns demn de oracol; ştia activitatea mea în Germania şi era doritor să mă asculte. Convingerea mea se datora cunoaşterii şi faptele au confirmat; de aceea, dau pe scurt ceea ce urmează.

- Caracterul poporului german dovedeşte o maximă capacitate de răbdare împinsă până la fanatism; conducerea nazistă va folosi această însuşire; asupra acestui caracter se poate scrie convingător şi tomuri întregi;

- Dictatura cu teroarea, partidul cu organizarea lui, vor putea ţine încătuşat multă vreme acest popor supus, răbdător cum este poporul german;

- Hitler este o voinţă sălbatică şi o înfiorătoare ambiţie care a reuşit să pună gheara în grumazul poporului; el şi cu fanaticii lui cred într-o minune care va fi disocierea coaliţiei;

asemănătoare cu cea din războiul de 7 ani (1756-1763) când Frederic a salvat Prusia;[192]

- Declaraţia de la Casablanca – 24.I.1943 – a lui Roosevelt la conferinţa de presă, [care definea] ca scop al războiului Aliaţilor ca: „Germania, Japonia, Italia să capituleze fără condiţii". Această declaraţie cu cele următoare (Roosevelt la 12.II, la 25.VIII, la 24.XII şi Churchill la 30.VI.1943 iar a lui Stalin la Teheran – conferinţa noiembrie 1943 când a declarat că trebuie ucişi 20.000.000 germani).[193] Toate acestea au provocat o indignare şi o revoltă în poporul german care s-a galvanizat pentru o rezistenţă disperată;

- Rezervele materiale germane menţin încă multe vreme potenţialul economic şi de război: se locuieşte şi se face industrie sub pământ şi sub dărâmături, aşa cum am văzut la Berlin şi alte centre (1944);

- Mijloacele şi armele moderne, completate cu propaganda, dau o considerabilă putere aparatului de stat contra oricărei rebeliuni; coasa, toporul şi ciomagul nu pot rezista mitralierii, tancurilor, bombelor. De asemenea, apărarea teritoriului capătă o mare capacitate cu armele moderne.

Cred că aceste temeiuri l-au convins pe fostul preşedinte Tătărescu.

Desprinderea României de Germania este un mare merit, fiindcă a scurtat războiul, dar nu putea să aducă repede prăbuşirea Germaniei.

Hidra nazistă este înverşunată; ea are în spate o tărie îndârjită şi o tenacitate sălbatică a rasei germane.

Închei spunându-i lui Tătărescu că voi ţine această sarcină belalie în Oltenia, de paza „cloştii cu ouă de aur" până se va linişti lanţul de nelegiuiri, după care voi cere comandă la front, şi – subliniez – va rămâne timp şi pentru mine a mai lupta pentru nimicirea hidrei naziste.

Războiul al doilea mondial s-a terminat la 9 mai 1945, când se topise de mult zăpada anului, iar eu încă pe zăpadă, în februarie 1945, am primit comandă de luptă pe frontul de vest.[194] În aprecierea mea cea mai pesimistă, am fost contrazis de evenimente, privitor la terminarea războiului. Tătărescu a spus mai târziu că generalul îi cunoştea bine pe germani, de aceea prognoza lui s-a adeverit.

---

[192] În Războiul de 7 ani, coaliţia Franţei, Austriei şi a Rusiei contra Prusiei împinsese la un pas de dezastru pe Frederic cel Mare, dar ţarul Rusiei, Petru al III-lea, se retrage din alianţă şi Prusia a fost salvată în 1762.

[193] Cei doi parteneri au fost revoltaţi de această declaraţie şi Churchill a şi părăsit sala conferinţei; publicistica s-a ocupat pe larg de această declaraţie.

[194] În februarie 1945, am primit comanda pe frontul de vest, a artileriei Corpului IV Armată şi a artileriei Armatei 1, astfel că după stăruinţe m-am dezlegat de misiunea ce-am avut în Oltenia.

Cu aceasta am terminat naraţiunea mea asupra misiunii de reprezentant român pe lângă Comandantul Suprem German (1944). Voi încheia cu părerile şi cu concluziile martorului şi făptuitorului ce-am fost la locul înalt arătat, voi încerca să dau informaţii şi explicaţii despre:

- Factorii care au promovat reuşita Insurecţiei Române;
- „Trădarea" României de la 23 august 1944 şi
- Războiul de coaliţie şi strategia poporului român.

Sunt trei chestiuni despre care s-au scris şi s-au comentat multe adevăruri, dar şi multe neadevăruri din care cauză contradicţiile se continuă. Nu voi scrie decât numai ceea ce mi-a fost cu putinţă să judec, este deci numai o parte din marele „tot", şi dacă această contribuţie va putea colabora în mod onest la întregul adevăr istoric, privitor la aceste două chestiuni controversate, cu atât mai bine.

Harta 2: Campania de vară sovietică 9 iunie – 23 august 1944 (schița 1/IIIF)

Anexa nr. 1

la caietul III E al Memorialului General mr.(r) Gârbea T.

Generalul Adjutant Sănătescu Constantin

Relaţiile mele cu generalul adjutant Sănătescu au fost vechi şi s-au bazat pe o activitate de serviciu de mai mulţi ani, pe o atitudine deschisă, clară, ceea ce a făcut să mă bucur şi să mă onorez de încrederea ce mi-a acordat.

Era originar din Mehedinţi (Sănăteşti) având legături de rudenie în Gorj. Ca înfăţişare era slab, nu prea înalt, cu un temperament liniştit de vioaie inteligenţă, cu judecată clară şi discernământ deosebit. Instrucţia şi pregătirea sa erau numai adânc militare ceea ce l-a promovat la grade tot mai înalte[195] şi la sarcini tot mai dificile. Această instrucţie militară şi unilaterală au putut să-i dea o notă de superficialitate în situaţii care îl scoteau din activitatea sa normală militară. Aveam legături îndepărtate de rudenie prin alianţă, dar fără nicio influenţă. La lucru l-am cunoscut la Marele Stat Major în 1924 când activa la Secţia Operaţii. A fost ataşat militar prin 1928-30. A făcut Primul Război Mondial ca comandant (sic!) de unitate de cavalerie, care a fost arma sa de origine. A fost mai mulţi ani subşeful Marelui Stat Major (1935-37).

În această funcţie – între alte atribuţiuni – mai avea:

- răspunderea desăvârşirii în pregătire a ofiţerilor absolvenţi ai Şcolii Superioare de Război, când urmau la Marele Stat Major un stagiu şi cu „Curs Suplimentar de Stat Major" (un an);
- sarcina lucrărilor ce decurgeau din Convenţia Militară a „Micii Înţelegeri".

În această perioadă şi în aceste atribuţiuni ale sale, am lucrat direct sub ordinele ce da, apoi am colaborat la diferite călătorii de studii, manevre ş.a.

În funcţia sa de subşef al Marelui Stat Major mi-a semnat ordinul de misiune ca ataşat militar în Germania – Olanda – Elveţia şi mi-a dat primele indicaţii şi sfaturi în această nouă misiune, pe care a avut-o în Anglia.

L-am revăzut în octombrie 1939, când am venit chemat la Bucureşti pentru a raporta asupra campaniei-fulger din Polonia. Atunci, într-o convorbire particulară, i-am narat generalului Sănătescu operaţiunile de război din Polonia cu explicaţiile ce mi-a cerut . În concluzie, privitor la acest război, i-am spus că Germania nazistă a făcut aceleaşi greşeli ca Germania wilhelmiană, practicând o politică de agresiuni şi de violenţe. La o scară mărită, a făcut o pregătire politică-strategică defectuoasă; pentru forţele armate pregătirea este necompletă, iar prin soluţia războiului, politica nazistă a dat armatei un complex de foarte grele probleme. Războiul care se va extinde, va îngroşa rândurile unei coaliţii covârşitoare contra lui Hitler; el se va generaliza şi Germania îl va pierde ca şi în 1918. Am adăugat că această concluzie am raportat-o la locul cel mai înalt, chiar mai înainte de invazia în Polonia.

Mi-a pus mai multe chestiuni privind operaţiile, a fost mirat de concluzia mea dar n-a spus nimic.

După alte scurte revederi la Bucureşti, l-am revăzut în iulie 1942 la Stalino, azi Donețk; la această vreme, generalul Sănătescu venea ca Comandant (sic!) al Corpului IV Armată, care urma să intre pe front în Stepa Donului. Conduceam atunci un stat major de legătură între Marele Stat Major – rămas la Bucureşti – şi Grupul de Armate Sud, care îngloba toate forţele române ca şi alte forţe aliate. L-am orientat operativ cum am făcut cu toţi comandanţii de mari unităţi care veneau pe front. În această ocazie, general Sănătescu m-a întrebat în parti-

---

[195] (S.M.) În manuscris, superioare.

cular, dacă mai păstrez convingerea ce i-am exprimat în octombrie 1939. I-am răspuns, întărind această convingere, argumentând că Hitler „a reuşit prin politica sa" să coalizeze în plus contra Germaniei cele mai mari două puteri din lume, URSS şi USA. Am subliniat că Germania nu mai poate pe calea armelor să obţină o decizie, fiindcă nu mai are forţe; i-am dat [ca] exemplu compunerea greoiului Grup de Armate Sud din care face parte; alături de armatele române, Hitler a trebuit să ceară forţe italiene, ungare, chiar şi slabele forţe ale micii Slovacii; i-am dat şi alte detalii de argumentare.

L-am reîntâlnit şi i-am vorbit mai îndelungat, în ianuarie-februarie 1943 în Crimeea (Simferopol), când i-am „reamintit orientarea" cu şase luni mai înainte la Stalino-Donețk, care s-a confirmat prin dezastrul de la Don-Volga şi care a depăşit cele mai pesimiste păreri.

Mi-a admis raţionamentul. Dar am avut impresiunea că el îl admisese chiar din octombrie 1939 când a fost de acord cu convingerea mea.

În februarie 1944, abia mă întorsesem din Germania (de la un Curs de Comandament), şi înainte de a pleca din nou în misiunea de legătură la OKW şi OKH, m-a chemat la palat; era de mai multă vreme în funcţia de mareşal al palatului. Am discutat aceeaşi temă, dar de data aceasta convingerea sa şi-o exprima deschis, că Germania va pierde războiul spre cea mai mare nenorocire a noastră. Mai apoi, la alte revederi, discret şi progresiv m-a iniţiat de hotărârea regelui, înconjurat de o seamă de bărbaţi politici, de a schimba politica ţării şi de război; mi-a vorbit de înrăutăţirea tot mai tare a relaţiilor cu Germania încă de la Stalingrad şi de la Don[196], despre demersuri de luarea contactului cu Aliaţii tatonate chiar de mareşalul Antonescu, iar mai apoi mi-a vorbit de o desprindere a noastră de Germania cu care mergem la „dezastru". După ce l-am informat că foarte curând voi pleca la OKW, m-a lăsat să înţeleg că această desprindere de Germania trebuie făcută repede, că Antonescu „trebuie ajutat în greaua lui sarcină".

General Sănătescu opina că lovitura de stat urmărea o reorganizare în conducerea statului cu ştirea lui Antonescu sau chiar şi fără voia lui, dar în ambele ipoteze trebuia ruptă alianţa cu Germania.

După această iniţiere, el mi-a cerut să-l ajut, făcând apel la convingerile mele. Se produsese ruptura de la Uman şi frontul se prăvălise pe teritoriul naţional, de aceea el stăruia într-o urgenţă în această periculoasă întreprindere.

Întâlnirile ulterioare s-au făcut la general Sănătescu, în locuinţa din str. Cercului nr. 1, colţ cu str. Aureliu, la parter. Acest imobil aparţinea unor rude ale familiei mele cu care ne vedeam des[197]; imobilul se afla numai la câteva sute de metri de locuinţa mea. Aceste împrejurări au uşurat întrevederile fără să stârnească bănuieli; ele s-au purtat tot mai deseori până la 23 august 1944, ori de câte ori mă întorceam din Germania cât am funcţionat cu statul major de legătură pe lângă OKW.

---

196 Despre tensiunea cu Germania fusesem orientat şi la Marele Stat Major, ca şi de colegul şi prietenul meu, colonel Davidescu Radu, ce lucra în preajma mareşalului, ca director al cabinetului militar; acesta m-a informat şi de schimbul unor scrisori tari dintre mareşalul Antonescu şi Hitler.

197 Aceste rude erau Ion Câlniceanu, Maria Câlniceanu (căsătorită Hortopan) şi Angela Câlniceanu, toţi veri primari cu soţia mea născută Câlniceanu.

Anexa nr. 2

la caietul III E al Memorialului General mr. (r) Gârbea T.

Generalul von Greiffenberg Hans

În campania germană din vara 1942, puternicul Grup de Armate Sud de 12 armate, opera ofensiv către Volga (Stalingrad) şi în Caucaz (Baku); între aceste armate, erau două armate române, o armată italiană, o armată ungară, un corp de armată slovac, iar restul erau armate germane. Divergenţa misiunilor strategice date acestui Grup de Armate, dar mai ales slăbirea acestuia prin luarea de forţe (Armata 11 transportată la nord, apoi Armata 1 Panzer = Blindată) au provocat o criză între OKW şi comandantul Grupului de Armată Sud, mareşalul List.

Hitler, furios, a demis pe acest valoros mare şef şi procedează în plină bătălie la reorganizarea comandamentului pe frontul de sud. El despică acest grup de armate în două, şi anume: un grup de armate cu misiunea în Caucaz şi în Crimeea, care ia denumirea de Grupul de Armate Ucraina „A", sub comanda directă a lui Hitler (OKW) şi al doilea grup de armate cu misiunea spre Volga cu denumirea Grupul de Armate Ucraina „B" sub comanda generalului de armată von Weichs.

Această reorganizare s-a înfăptuit în prima jumătate a lunii septembrie, şi ca şef de stat major al Grupului de Armate Ucraina „A" (pe care îl comanda Hitler de la circa 2000 km), [îl numise] pe general von Greiffenberg. Acest grup de armate cuprindea un mare număr de mari unităţi române, şi când comandamentul Grupului de Armate „A" a plecat în Caucaz, luând cartier general la Stavropol, l-am urmat cu statul major de legătură. Am lucrat direct cu acest general în misiunea lui atât de grea, cu un şef-comandant atât de capricios, aflat la peste 2000 km depărtare (Hitler).

Generalul von Greiffenberg era de veche şcoală germană cu multă practică de stat major. Era mai mult mic de statură, blond ca toţi germanii de nord din Frizia de unde provenea, era mai mult tăcut, dar precis şi clar în expresie, serios şi sever ceea ce se adăuga la autoritatea sa.

A funcţionat în preajma mareşalului von Hindenburg, apoi sub general von Fritsch, comandantul armatei = Reichswehr, apoi sub mareşalul von Brauchitsch, şi în statul major general, sub demisul de Hitler, generalul von Beck.

În funcţia de legătură şi de reprezentant al Marelui Stat Major, am avut cele mai bune relaţii de serviciu cu acest şef şi-i căpătasem încrederea. Devenise mai puţin tăcut, era receptiv la doleanţele noastre şi de mai multe ori mi-a încredinţat sarcini delicate privind operaţiile. Uneori mi-a vorbit de unii şefi germani de mare prestigiu, ca de exemplu de preşedintele Reich-ului pe la 1931-32. Astfel, el mi-a povestit de străduinţele marilor comandanţi din „Reichswehr" (denumirea armatei germane după tratatul de la Versailles, 1919) ca să reformeze uniforma germană în sensul să o facă mai lejeră şi să o deschidă la guler; dar Hindenburg care era un aprig păstrător al tradiţiei, nici nu a vrut să audă. Aceşti şefi reformatori au recurs la un procedeu simplu şi, într-o bună zi, povestea generalul von Greiffenberg, că s-a îmbrăcat în noua uniformă, cu gradul ce avea atunci de locotenent-colonel, şi s-a prezentat cu lucrările zilei. Mareşalul Hindenburg, fără a face cea mai mică remarcă, vede liniştit lucrările, semnează şi liberează pe nou uniformatul locotenent-colonel; când acesta era la uşă gata să părăsească cabinetul, mareşalul îi spune liniştit şi scurt: data viitoare să nu mai vii în civil!", şi încercarea a eşuat.

Generalul von Greiffenberg a făcut campania din Caucaz, apoi la comanda Grupului de Armate Ucraina „A" a venit mareşalul von Kleist, şi împreună au condus magistral retragerea

din Caucaz, din Crimeea şi din Rusia până în Basarabia şi în Moldova. Ca şef de stat major al grupului de armate, s-a dovedit foarte energic pentru a pune ordine în spatele frontului care se debandase. De data aceasta, toată armata română era înglobat în acest grup de armate care luase denumirea de „Ucraina Sud". Soarta frontului nostru depindea de aceşti doi: comandant şi şeful de stat major.

În prima decadă a lui martie 1944, când se hotărâse plecarea mea în Germania la OKW şi când general Sănătescu mă iniţiase asupra periculoasei acţiuni de desprinderea noastră de Germania, am zărit fugitiv pe general von Greiffenberg la Bucureşti şi faptul mi-a fost confirmat la Misiunea germană. Stăruiam în lungii ani de serviciu exterior, în Germania mai ales, ca şi în corpul diplomatic, să cunosc personajele şi să le abordez; făceam aceasta nu numai ca o curtoazie să-i salut, dar şi cu scopul informativ. Aceeaşi pornire am avut şi când am zărit pe acest şef cu care lucrasem atâta vreme şi pe care nu-l mai văzusem de aproape un an. În plus, acest general, cu funcţia sa importantă, putea să joace un rol capital în schimbarea proiectată în România aşa cum fusesem iniţiat. Dar stăruinţele mele pe lângă Misiunea Militară Germană de a-l aborda măcar pentru a-l saluta, au fost zadarnice, motivându-mi-se că este în trecere spre vest, că este foarte ocupat, ba că este deja plecat. Răspunsurile mi se păreau stranii, ca şi plecarea sa când grupul de armate era în plină bătălie de retragere pe Nistru, pe Prut şi cu o situaţie îngrijorătoare peste tot, şi mai ales în Crimeea; toate acestea nu indicau părăsirea postului de atâta importanţă, decât dacă ceva şi mai grav îl reclama în vest sau poate la OKW. Aveam un presimţământ nedefinit şi am comunicat la Marele Stat Major secretul ca şi graba trecerii prin Bucureşti a acestui general. Nu am întârziat ca să atrag atenţia şi generalului Sănătescu. Dar comunicarea mea nu a avut răsunet în acele zile grele când ţara era invadată şi devenise teatru de război cu toată urgia lui.

Am înţeles că optica mea, formată după lungi ani de judecarea informaţiilor importante şi de cântărirea personajelor proeminente, nu se potrivea cu a celor de la Bucureşti care puteau fi copleşiţi de complexe probleme şi să nu mai poată da importanţa cuvenită faptelor caracteristice.

Peste numai câteva zile eram la OKW, unde am întâlnit chiar pe comandantul grupului de armate, pe mareşalul von Kleist. Surprinderea mea a fost şi mai mare, dar nu am lăsat să-mi scape ocazia pentru a-l saluta şi a-l aborda. Din lunga convorbire ce am avut la dejunul la care m-a invitat, am dedus că lucrurile nu stau bine şi că von Greiffenberg era plecat cu sarcina senzaţională de ocupare militară a Ungariei, fiindcă încetase să mai fie partener de nădejde.

La numai câteva zile după aceasta, întorcându-mă la Bucureşti, am raportat subtilităţile faptului politico-militar şi am subliniat execuţia ocupării Ungariei, astfel că la un singur indicativ cu ziua „z" şi ora „h" ocuparea Ungariei de general von Greiffenberg a fost o chestie de ore. Aceasta ne putea privi şi pe noi, de aceea nu am pregetat ca să fac atent atât pe mareşalul Antonescu ca şi pe generalul Sănătescu.

În cuprinsul Memorialului am revenit deseori asupra acestei chestiuni arătând toate implicaţiile ce ne-ar privi covârşitor.

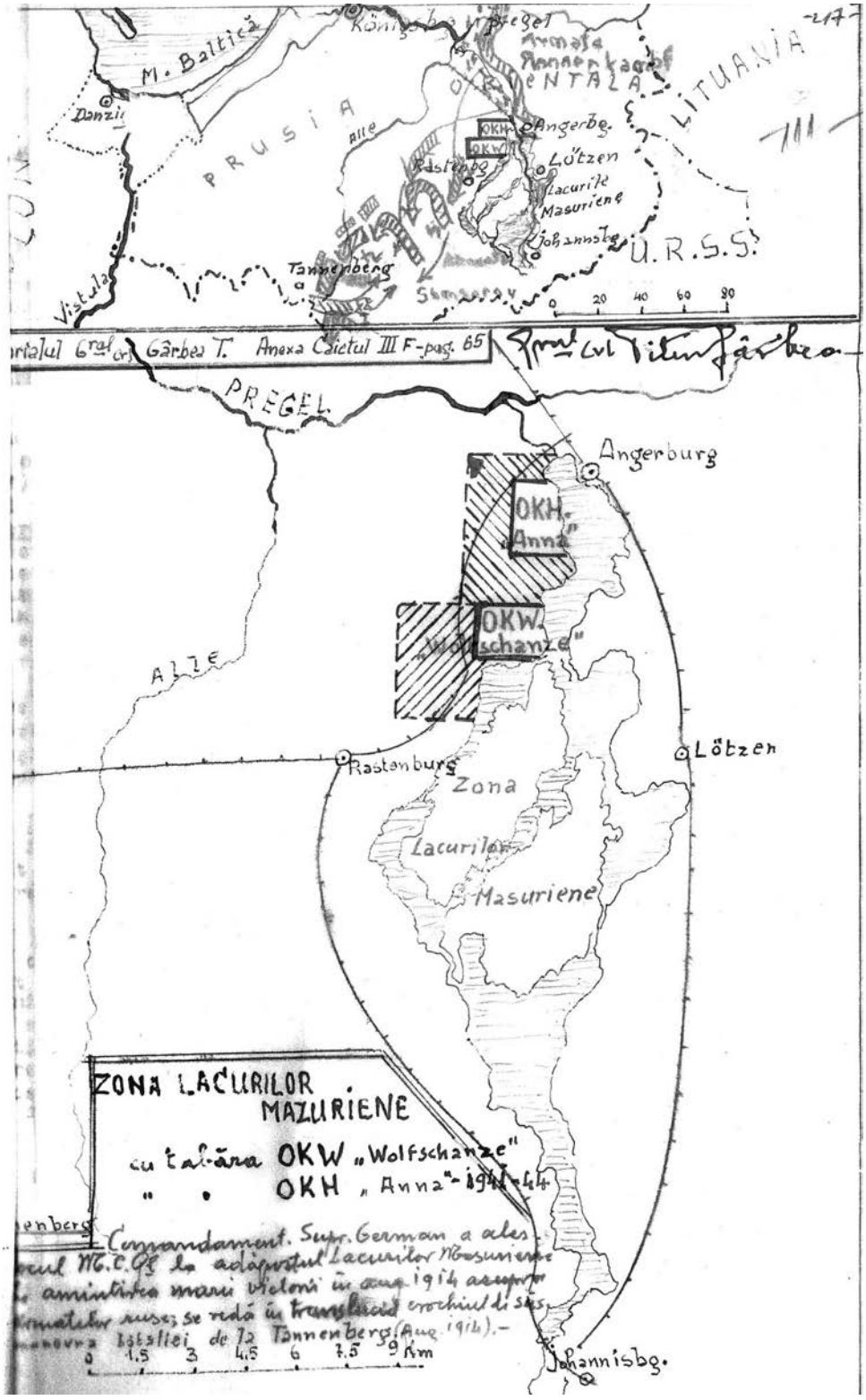

Harta 3: Zona Lacurilor Mazuriene cu taberele OKW și OKH

Anexa nr. 3

la caietele III E şi III F
Notă explicativă asupra organizării politice şi militare a Reichului nazist

Această organizare a luat naştere odată cu luarea puterii de Hitler şi Partidul Naţional-Socialist în ianuarie 1933; ea a evoluat şi a luat forma definitivă în februarie 1938 când s-a organizat şi comandamentul forţelor armate. Cu această organizare, Hitler a dezlănţuit războiul al doilea mondial şi ea a funcţionat, cu mici modificări şi adăogiri, pe durata lui.

Organizarea nazistă era bazată pe o conducere centralizată, toată puterea efectivă politică şi militară era în mâna lui Hitler, Führer al „Reichului al III-lea". Vreau să lămuresc ce se înţelege prin „Reich":

Reichul I sau primul imperiu este cel înfiinţat de Carol cel Mare în anul 800 şi el a durat nominal până 1291, adică 500 ani. Carol cel Mare a cucerit toate popoarele din vestul şi centrul Europei, Italia (Lombardia), Spania (Arabă), iar Papa Leon al III-lea l-a uns şi l-a încoronat împărat al Occidentului cu titlu oficial diplomatic „Sfîntul Imperiu Roman Germanic". A fost primul Reich care, în fapt, nu a durat după Carol cel Mare, căci s-a împărţit şi în cursul secolelor s-a fărâmiţat. În 1273, a fost ales împărat Rudolf de Habsburg care a luat şi titlul nominal cu prerogativele imperiale, dar nu domnia, şi stăpânea decât Austria cu o parte din ţările Europei Centrale până în Adriatică, şi şi-a mutat capitale la Viena; după moartea lui, imperiul – Reichul – lui Carol cel Mare încetează şi a rămas numai imperiul Austriei care s-a numit „Österreich".[198]

Reichul II sau al doilea imperiu, a fost proclamat în 1871 când s-a stabilit „Reichul" german de Prusia, învingătoare asupra Franţei în războiul 1870-71. Acest Reich nu durează nici 50 de ani, fiindcă el se prăbuşeşte şi încetează în 1918 după înfrângerea Germaniei în primul război mondial iar împăratul Wilhelm II este detronat.

Reichul III sau imperiul al treilea, a fost proclamat când Hitler şi Naţional-Socialismul au luat puterea în Germania ianuarie 1933; el nu a durat nici 15 ani, fiindcă s-a prăbuşit şi a fost desfiinţat după înfrângerea Germaniei în al doilea război mondial, mai 1945.

Organizarea imperiului Germaniei naziste este complexă şi încâlcită, pe care după multă vreme nu am putut să o lămuresc, în timpul cât am activat ca ataşat militar şi şef de misiune militară (1937-1944). Geniul organizatoric german, cel bine cunoscut şi preţuit, s-a dovedit în perioada nazistă mai puţin realizat şi eficient din cauza nestatorniciei lui Hitler, insolitului şi tiranicului său amestec care a dus la o funcţionare încâlcită şi a fost una din cauzele principale ale înfrângerii germane. Pentru o mai uşoară înţelegere a acestei complexe organizări, se vede pe verso o schemă cu legăturile diverselor organe.

Pe ultima pagină a acestei anexe, se dă organizarea unui stat–major de mare unitate germană: Grup de Armate, Armată, Corp de Armată şi Divizie.

De asemenea, se dă şi organizarea vestitului „Abwehr" condus de nu mai puţin vestitul amiral Canaris, organ al spionajului şi al contraspionajului care depindea direct de Hitler şi despre care s-a vorbit şi s-a scris în literatura germană şi străină.

---

[198] (S.M.) Istoricii au păreri contradictorii asupra datei de început şi de sfârşit a primului Reich. Unii consideră că putem vorbi despre primul Reich abia de la 962, data încoronării împăratului Otto cel Mare (912-973). Deşi nu mai exista ca atare de câteva secole, dizolvarea sa oficială poartă data de 6 august 1806, când împăratul Francisc al II-lea a abdicat, luându-şi numele de Francisc I al Austriei (1768-1835).

SCHEMA ORGANIZĂRII - 3 -

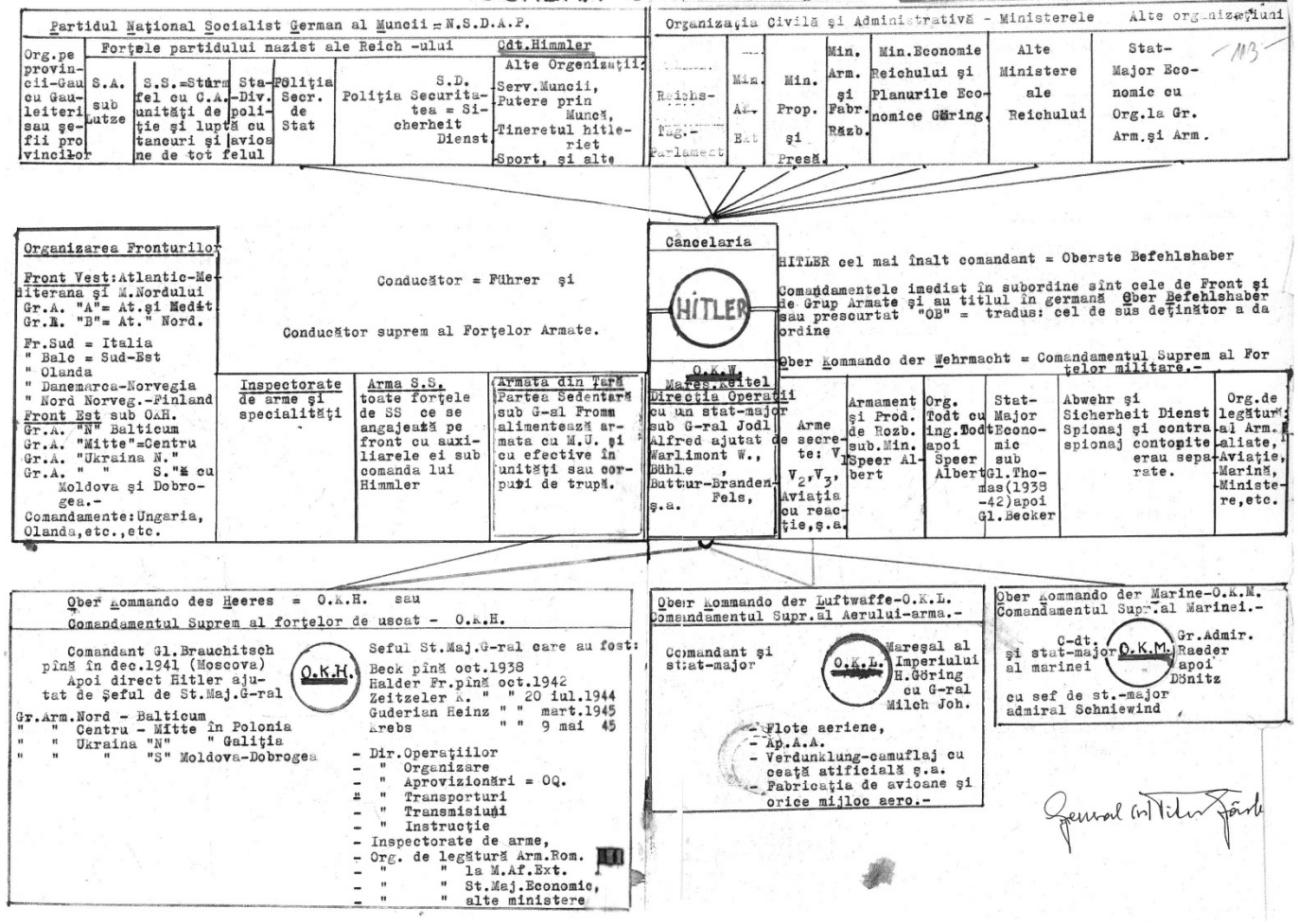
Partidul Naţional Socialist German al Muncii = N.S.D.A.P.
Org.pe provincii-Gau cu Gauleiteri sau şefii provinciilor
Forţele partidului nazist ale Reich -ului
S.A. sub Lutze
S.S.=Stürmfel cu C.A.-unităţi de poliţie şi luptă cu tancuri şi avioane de tot felul
Sta-Div.-poli-
Poliţia Secr. de Stat
S.D. Poliţia Securitatea = Sicherheit Dienst.
Cdt.Himmler
Alte Organizaţii: Serv.Muncii, Putere prin Muncă, Tineretul hitleriet Sport, şi alte
Organizaţia Civilă şi Administrativă - Ministerele
Alte organizaţiuni
Reichs-Tag.- Parlament
Min. Af. Ext.
Min. Prop. şi Presă.
Min. Arm. şi Fabr. Răzb.
Min.Economie Reichului şi Planurile Economice Göring.
Alte Ministere ale Reichului
Stat-Major Economic cu Org.la Gr. Arm.şi Arm.
113
Organizarea Fronturilor
Front Vest:Atlantic-Mediterana şi M.Nordului
Gr.A. "A"= At.şi Mediţ
Gr.A. "B"= At." Nord.
Fr.Sud = Italia
" Balc = Sud-Est
" Olanda
" Danemarca-Norvegia
" Nord Norveg.-Finland
Front Est sub OAH.
Gr.A. "N" Balticum
Gr.A. "Mitte"=Centru
Gr.A. "Ukraina N."
Gr.A. " " S."ă cu Moldova şi Dobrogea.-
Comandamente: Ungaria, Olanda, etc., etc.
Conducător = Führer şi
Conducător suprem al Forţelor Armate.
Cancelaria
HITLER
O.K.W.
Mareş.Keitel
Direcţia Operaţii cu un stat-major sub G-ral Jodl Alfred ajutat de Warlimont W., Bühle , Buttur-Brandenfels, ş.a.
HITLER cel mai înalt comandant = Oberste Befehlshaber
Comandamentele imediat în subordine sînt cele de Front şi de Grup Armate şi au titlul în germană Ober Befehlshaber sau prescurtat "OB" = tradus: cel de sus deţinător a dă ordine
Ober Kommando der Wehrmacht = Comandamentul Suprem al Forţelor militare.-
Inspectorate de arme şi specialităţi
Arma S.S. toate forţele de SS ce se angajează pe front cu auxiliarele ei sub comanda lui Himmler
Armata din Ţară Partea Sedentară alimentează armata cu M.U. şi cu efective în unităţi sau corpuri de trupă.
Arme secrete: V1 V2,V3, Aviaţia cu reacţie, ş.a.
Armament şi Prod. de Rozb. sub.Min. Speer Albert
Org. Todt cu ing.Todt apoi Speer Albert
Stat-Major Economic sub Gl.Thomas(1939-42) apoi Gl.Becker
Abwehr şi Sicherheit Dienst Spionaj şi contraspionaj contopite erau separate.
Org.de legătură al Arm. aliate, Aviaţie, Marină, Ministere, etc.
Ober Kommando des Heeres = O.A.H. sau
Comandamentul Suprem al forţelor de uscat - O.A.H.
Comandant Gl.Brauchitsch pînă în dec.1941 (Moscova)
Apoi direct Hitler ajutat de Şeful de St.Maj.G-ral
O.K.H.
Gr.Arm.Nord - Balticum
" " Centru - Mitte în Polonia
" " Ukraina "N" " Galiţia
" " " "S" Moldova-Dobrogea
Seful St.Maj.G-ral care au fost:
Beck pînă oct.1938
Halder Fr.pînă oct.1942
Zeitzeler A. " " 20 iul.1944
Guderian Heinz " " mart.1945
Arebs " " 9 mai 45
- Dir.Operaţiilor
- " Organizare
- " Aprovizionări = OQ.
- " Transporturi
- " Transmisiuni
- " Instrucţie
- Inspectorate de arme,
- Org. de legătură Arm.Rom.
- " " la M.Af.Ext.
- " " St.Maj.Economic,
- " " alte ministere
Ober Kommando der Luftwaffe-O.K.L.
Comandamentul Supr.al Aerului-arma.-
Comandant şi stat-major
O.K.L.
Mareşal al Imperiului H.Göring cu G-ral Milch Joh.
- Flote aeriene,
- Ap.A.A.
- Verdunklung-camuflaj cu ceaţă atificială ş.a.
- Fabricaţia de avioane şi orice mijloc aero.-
Ober Kommando der Marine-O.K.M.
Comandamentul Supr.al Marinei.-
C-dt. şi stat-major al marinei
O.K.M.
Gr.Admir. Raeder apoi DÖnitz
cu sef de st.-major admiral Schniewind

Urmare la anexa 3

Organizarea unui comandament de Mare Unitate: Grup de Armate, Armată, Corp de Armată şi Divizie

Comandant
Şef de stat-major

I a – Operaţii (tot ce este legat de operaţii are indicativul „I");
I b – Informaţii;
I c – Instrucţie;
I d – Organizare;
I e – Legături operaţii;
I f – Armate aliate, deci străine (fremde);
OQ – Aprovizionări, administraţie (Oberquartiermeister)

II – Adjutantură, personal,

III – Contrainformaţie;
Organe de legătură la armate aliate etc.;
Organe de legătură la Ministerul Afacerilor Externe;
Organe de legătură la alte ministere;
Organe de legătură la statul major economic (Wistab);
Organe de legătură la diverse.

Pază, poliţie cartier.

Notă: La Corpul de Armată şi la Divizie organizarea este mai redusă, fiindcă aceste mari unităţi n-au teritoriu de organizat şi administrat iar […][199] ca şi sarcinile sunt mai mici. Formaţia-comandament Armee-Grup este o întocmire operativă de 2-3 armate de durată scurtă şi cu un redus stat-major pur operativ.

Organizarea Abwehr-ului, organ grandios ce are misiunea „spionaj şi contraspionaj" = Auslandnachrichtenamt und wehr".

Secţia I-a = spionaj privind:
IH – armate de uscat străine, marina inamică;
IA – aviaţia, apărarea antiaeriană etc., blindate tehnică, alte mijloace de luptă etc.
Secţia a II-a = sabotaj, subversiuni etc.
Secţia a III-a = contraspionaj, securitate etc.
Secţia Z = administraţie, personal etc.

Sediul acestei vaste organizaţii era la Berlin – Tirpitzufer la Zossen (la circa 40 de km. sud de Berlin).

[199] (S.M.) Cuvânt neclar.

Preambul la caietul III G [200]

La capătul acestor lungi naraţiuni cuprinse în cele opt caiete ce formează Partea a III-a a Memorialului generalului mr.(r) Gârbea Titus privind cel de al Doilea Război Mondial, autorul a socotit să încheie lucrarea cu o expunere a gândirii sale asupra a patru mari teze şi anume:

I. „Trădarea României", la 23 august 1944

II. Insurecţia armată a României la 23 august 1944; factori care au promovat insurecţia

III. Războiul de coaliţie în decursul istoriei militare a poporului român

IV. Strategia militară a poporului român

Aceste teze nu mai sunt naraţiuni, ci expresia îndelungatei pregătiri şi experienţe ale unui luptător care a participat de la sarcina de simplu soldat până la înaltele sarcini ce a îndeplinit în cele două războaie mondiale precum şi perioada interbelică 1919-1939

În afară de enumerarea faptelor, stărilor şi evenimentelor din Memorial, se cuvenea ca autorul să arate lectorilor urmaşi care este gândirea lui asupra tezelor importante enunţate.

Recunosc că acestea impun o dezvoltare mai amplă şi un studiu pe multiplele feţe ale problemelor puse, totuşi atât cât se poate exprima, chiar pe scurt, va fi suficient ca să scrutez gândirea luptătorului şi martorului ce am fost în lunga perioadă ce cuprinde cele două războaie mondiale.

Cu acestea se încheie lucrarea de Memorial.

general Titus Gârbea

[200] (S.M.) De aici începe Caietul III G.

25. „Trădarea României", august 1944

Actul României de la 23 aug. 1944 este o temă despre care s-a vorbit, s-au făcut declaraţii, s-a scris mult iar dezbaterile se continuă. Acest act poartă numele de „Insurecţia armată" de la 23 august 1944[201] şi a constat din desprinderea României de Germania nazistă în războiul contra URSS şi [al] Aliaţilor. Autorii germani au înfierat această insurecţie şi au stigmatizat-o cu epitetul de „trădare" alături de alte epitete mai infamante iar alţi autori, din vest ca şi din est, se exprimă cu numiri mai îndulcite ca: „felonie", sau „defecţiune", sau „nerecunoştinţă".

Pentru România această dată este începutul liberării noastre prin luptă de sub ocupaţia nazistă şi de reîntregire a neamului; este începutul unei ere noi în dezvoltarea politică, socială şi economică a ţării care a adus instaurarea republicii şi a regimului democratic socialist; este ziua naţională a Republicii Socialiste România[202]; toată uriaşa dezvoltare politică, socială şi economică nu ar fi fost posibile fără actul de la 23 august 1944. Pentru toţi detractorii actului naţional de la această dată, care prin afirmaţiile şi prin scrierile lor încearcă să-l înjosească prin epitetul infamant pe care ni-l aruncă cu ură, cu inconştienţă şi cu rea credinţă. Se impune a se răspunde acestora printr-un studiu mai amplu ce-şi aşteaptă apariţia, dar ca martor şi ca participant luptător la evenimentele acestui act sunt dator să aduc şi să expun mărturiile cu informaţiile care să se adauge şi să ajute studiul amplu pomenit şi considerat de mare nevoie.

Obligaţiile poporului român

Nici poporul român prin delegaţii săi aleşi fără vreo asuprire şi nici guvernul dictatorial dinaintea sau din timpul celui de al Doilea Război Mondial nu au avut cu Reichul nazist nici un act oficial public sau secret, politic sau militar care să stipuleze obligaţii formale faţă de Germania nazistă şi faţă de conducătorii ei.

În această vreme, s-au negociat şi s-au semnat de Germania nazistă o serie de acte: pacte, tratate, convenţii etc. la care România nu a luat parte, nu a semnat, nu s-a ratificat nici cel mai mic acord politic afară de acte pur economice de schimburi şi livrări materiale.

Din aceste acte internaţionale semnate de Germania nazistă prin care să dobândeau anumite drepturi, teritorii, populaţii etc., dar prin care în mod categoric şi-a luat formal clare obligaţiuni, voi cita pe cele mai importante:

Acordul de la München din octombrie 1938 obliga Germania nazistă să respecte Cehoslovacia pe care după numai un an a sugrumat-o, ştergând-o după harta continentului; mai este nevoie să adaug declaraţiile perfide ale guvernului nazist pe timpul „Anschluss-ului" care asigurau republica cehoslovacă că viitorul său nu va fi cu nimic atins prin ocuparea şi desfiinţarea Austriei?

Pactul de neagresiune şi de consultare din august 1939 cu URSS în mod public a legat Germania nazistă la obligaţii clare, formale şi publice; dar după mai puţin de doi ani şi-a călcat iscăliturile şi a atacat tot prin surprindere, trădând grosolan învoirea.

Nu mai pomenesc de alte „declaraţii" şi „acorduri" de mai mică importanţă pe care Germania nazistă le-a călcat în picioare, trădând amiciţia ce se statornicise prin aceste acte şi purcezând pe ascuns, brutal la violenţe, perfidii, ocupaţii silnice şi crime.

---

[201] (S.M.) Terminologia dogmei istoriografiei comuniste era „Marea insurecţie naţională armată antifascistă şi antiimperialistă".

[202] (S.M.) Autorul, care aparent nu şi-a cenzurat amintirile şi analizele depănate în caietele anterioare, face o concesie regimului aflat la putere în România socialistă, regim de pe urma căruia avusese atât de mult de suferit.

„Axa", faimoasa axă pe care Germania nazistă a lansat-o în 1936 legându-se în amiciţie cu Japonia şi la care a fost atrasă şi Italia în 1939; apoi, pe rând, în anii următori s-au „raliat" partenerii cei mici: Ungaria, România, Bulgaria, Slovacia, Croaţia...

Ce era „Axa"? Un tratat de alianţă? Ce obligaţii a contractat România aderând la „Axă" cu titlul de partener?

Trebuie notat că acest titlu de „partener" a fost dat de Hitler, şi încă de mult, de când a scris „Mein Kampf" şi de când a şi fixat rolul şi sarcina „micilor parteneri"; iar în timpul războiului, Hitler defineşte şi precizează comportamentul faţă de aceşti parteneri; el le impune o anumită „fidelitate" pe care o defineşte clar şi brutal aşa cum ne-o redă autorul german Andreas Hillgruber în lucrarea sa: „Hitler, regele Carol şi mareşalul Antonescu"; autorul ne redă concepţia şi expresiile lui Hitler privitor la fidelitatea care să se impună partenerilor: „să-i pui şi să-i ţii strâns între stănoage din care să nu mai mişte sau să crâcnească" (ca la caii nărăvaşi sau nesupuşi).

Dar această „Axă" nu avea valoare nici cu aliaţii cei mari. Încă din iulie 1943, „Axa" se frânsese de mult la Roma şi căzuse lamentabil în ruine şi blocuri sfărâmate. Dar nici ambasadorul Oshima al marelui aliat imperial Japonia nu a avut încredere în ea şi o considerase ca o „noţiune fără conţinut"[203] încă de la dezlănţuirea războiului, fiindcă fiecare dintre aliaţi făcea după cum îi dicta interesele: Germania hitleristă s-a legat cu URSS în august 1939 fără să anunţe Italia sau Japonia, la fel, Italia s-a angajat în Balcani fără ca Germania sau Japonia să fie măcar anunţate, Japonia face pactul cu Rusia în 1940 la fel de singular, iar la operaţiunile militare, se acţionează fără o conjugare a eforturilor şi o idee militară strategică. Când aceas-

---

[203] General Oshima Hiroshi (Oşima Hiroşi) a fost ataşat militar al Japoniei în 1937-38 la Berlin, deci „Axa" Berlin-Tokio (1936) luase fiinţă. În această situaţie l-am găsit la Berlin în 1937 pe acest foarte mîndru general al prestigiosului imperiu „Răsare Soarele"; coleg cu mine, mă privea de sus şi de la distanţă. La începutul anului 1939, este numit ambasador şi conducea foarte numeroasa sa ambasadă tiranic, milităreşte. În 1942, cînd flota japoneză pustiise coastele Indiei şi se apropia ameninţător de Golful Persic, după ce Rommel cu armata germano-italiană se apropiase de canalul Suez, iar în Rusia foarte puternicul Grup de Armate german Sud (11 armate) lansase marea ofensivă spre Stalingrad şi în Caucaz, ambasadorul general Oshima vizitează pe Hitler la OKW, în Prusia Orientală (la „Wolfschanze = vizuina lupului") pentru o conjugare strategică a eforturilor. Ambasadorul avea instrucţiuni să aprecieze cît de serioasă era ofensiva germană. Hitler îl invită pe front la acest sectorul strategic de sud, cu o puternică escortă aero! A zburat aproape 1500 km la Stalino=Doneţk la Cartierul general al feldmareşalului List ce comanda acest grup de forţe în care era şi grosul armatei române. Fălosul ambasador m-a revăzut surprins, distant şi sceptic. Era în august 1942 şi nimic nu apărea clar decisiv; ar fi vrut să-mi vorbească, eram micul partener de „Axă" ce putea fi descusut, dar feldmareşalul era cel mai indicat să-l lămurească; nu a zăbovit mult şi a plecat acoperindu-şi scepticismul sub surîsul specific rasei. Dar flota sub amiralul Nagumo făcuse cale întoarsă de la Golful Persic încă din mai 1942 fără a mai aştepta pe Rommel să apară de la Suez sau pe Hitler din Caucaz; Amiralul Nagumo plecase de trei luni ca să dea marea bătălie navală de la Midway – iunie 1942, pe care a pierdut-o. Era o descusută strategie a „Axei", o deficienţă, o defecţiune care se manifesta sceptic şi cu surâs nipon. În rolul de reprezentant al comandamentului român care veneam pedestru la bătălie cam pe aceeaşi distanţă, am întrebat pe feldmareşal: „ce rost a avut această vizită?" El mi-a răspuns decepţionat: „Ah! japonezii îşi fac războiul fără a se gîndi la noi". Au trecut doi ani şi a apărut acelaşi mândru, dar tare îngrijorat ambasador Oshima după atentatul de la 20 iulie 1944; venise să felicite pe dictator că scăpase teafăr, dar în realitate să vadă: ce-a mai rămas din „Axa" prăbuşită. Foarte surprins iar dă ochii cu mine şi după ce i-am arătat rolul meu, şi-a mai lăsat din mîndrie ca să mă tragă de limbă şi să afle ce adîncime are acest atentat. Venise cu trenul şi am călătorit împreună la Berlin. (Eu călătoream la Berlin ca să informez ambasada noastră despre atentat, dar mai ales să-mi dau seama ce profunzime are această rezistenţă care a trecut la atentat). De data aceasta, am vorbit mult, a aflat mai multe şi neplăcute despre ce este pe fronturi, la OKW şi OKH ca şi în Gross Deutschland. De data aceasta, a fost mai locvace, iar privitor la faimoasa „Axă" cu dezgust şi amărăciune a exclamat că: „a fost o noţiune fără conţinut"; vorbea germana, şi instrumentul de alianţă: „Ja! Die Axe... es war ein Begriff ohne Inhalt".

tă diluată noţiune de „Axă", labilă tot timpul, se frânge în iulie 1943, mai cutează cineva să o invoce faţă de România şi să i-o opună ca un legământ?

Ce a trădat România în 1944? Axa? Mai exista ea la această epocă? ca că mai fie invocată?

Între Germania şi România nu a existat nici un pact, acord sau convenţie politică sau militară pentru conducerea războiului. Numai între Antonescu şi Hitler au fost înţelegeri verbale la care niciun reprezentant al poporului nu a fost nici întrebat şi nici prezent, deci la 23 august 1944 România şi poporul român nu avea ce trăda.

Cereri şi avertismente româneşti

Scopul războiului nostru, aşa cum a fost definit, era limitat: recucerirea pământului românesc ce ne fusese din nou răpit şi cotropit = Basarabia, Bucovina de Nord şi Moldova de nord. După atingerea acestor obiective armata şi comandamentul ei s-au retras în ţară, trupele şi-au sărbătorit triumful, armata s-a demobilizat iar Marele Cartier General şi-a reluat denumirea de pace Marele Stat Major. Dar la război ştii când şi cum pleci, dar când şi cum te întorci este greu de precizat; mai rămăseseră trupe organizate pentru serviciul de „pază temporară a teritoriului". Nici chiar Hitler nu a cerut mai mult de teamă ca Antonescu să nu-i ridice mai mari pretenţii. Am avut numai „promisiuni" că şi aceste trupe restante vor fi înapoiate: Corpul VI Armată, Corpul V Munte, Corpul Cavalerie, dar acestea au rămas şi au luptat cu pierderi mari până la sfârşitul amar.

Ni s-a făgăduit armarea şi înzestrarea armatei noastre ca să fie dotată cu tehnica superioară ca să-şi poată îndeplini aceleaşi misiuni. Aceste făgăduinţe n-au fost împlinite, şi în 1942 pe Don şi pe Volga diviziile româneşti am primit sarcini şi mari sectoare ca diviziile, fără a avea acelaşi armament şi instrucţie. Greşelile strategice germane (recte Hitler) ne-au apăsat cel mai greu şi am avut cele mai grele pierderi. Repetatele noastre cereri nu erau ascultate şi angajamentele nu erau onorate. Frontul în retragere se rostogolea şi se prăvălea până când teritoriul naţional a ajuns teatru de război. Cea mai categorică cerere a fost făcută de mareşalul Antonescu la convorbirile cu Hitler de le Klessheim (vest de Salzburg) în februarie şi martie 1944, dar cererile ca şi avertismentele au avut acelaşi rezultat: promisiuni neonorate.

În martie 1944 sunt trimis la OKW şi OKH cu misiunea de legătură şi de a stărui să fim ajutaţi ca să ne apărăm ţara. Eram ascultat, dar nu eram ajutaţi; mai mult încă, eram sfătuit să nu mai repet cereri care „îl indispun pe Führer căci au fost discutate şi rezolvate de cei doi dictatori!!!" Situaţia a ajuns exasperantă; la fiecare 3-4 zile zburam la Bucureşti pentru a raporta refuzuri, sau numai promisiuni sau amânări; aici cererile mi se repetau şi mi se impuneau, eram „între ciocan şi nicovală". O problemă acută şi grea erau cele şapte divizii române care numai cu două divizii germane apărau cu greutăţi şi pierderi (cu marea în spate), această nenorocită Crimeea pe care înalta strategie de la OKW o păstra pentru utopica, himerica contraofensivă a lui Hitler când frontul se retrăsese în Bucovina şi în Moldova.

Aprilie 1944

În această situaţie extremă am notificat, la 13 aprilie 1944, comandamentului german:

1. Dacă nu ni se dau cele şapte divizii româneşti din Crimeea, care luptă pentru o cauză pierdută, ca să ne apărăm ţara şi

2. Dacă frontul din Moldova slăbit prin retragerea de forţe germane se va prăbuşi, în România se vor produce covârşitoare evenimente politice şi militare!!

Am predat această notă semnată în numele comandamentului român iar a doua zi, la 14.IV, ora 13, eram la Bucureşti, unde am prezentat acest avertisment cominatoriu, la Marele Stat Major.

Generalul Şteflea, şeful Marelui Stat Major şi cu adjutantul său general Arhip erau alarmaţi şi mi-au reproşat că: „mi-am depăşit misiunea". Am replicat imediat că de două luni nu ni se ordonă decât aceste cereri insistente, şi când la capătul răbdării dau un avertisment energic, sunt dezavuat??? Le declar că nu mă mai întorc la OKW dacă sunt dezavuat.

Totuşi, alarmat, mă duce la mareşalul Antonescu, căruia îi arăt copia avertismentului; o citeşte şi la urmă repet declaraţia că: „dacă mă dezavuează nu mă mai întorc la OKW".

Mareşalul sare din fotoliu şi strigă: „Nu. Nu dezavuez nimic şi te autorizez să le vorbeşti numai aşa clar, deschis, tare, ca să nu ne mai înşele şi să nu ne poarte cu vorba!"

Acum, adresându-mă acestor scriitori germani ce ne acuză de trădare, îi întreb unde este „trădarea" şi „lovitura de pumnal în spate" când cu patru luni li s-a spus şi scris negru pe alb că în România se vor produce evenimentele de la 23 august 1944???

Şi, de atunci, avertismentele nu au încetat iar ultimul a fost declarat de mareşalul Antonescu la ultima convorbire de la 5 august 1944 în Prusia Orientală la OKW – „Wolfschanze". După ore de convorbire, Hitler apostrofează pe Antonescu, şi încruntat şi cu violenţă îl interpelează: „Înţelegeţi Dvs. să rămâneţi şi să luptaţi alături de mine sau să mă părăsiţi???" Modul cu totul neuzitat în relaţiile dintre şefii de stat şi violenţa langajului l-au surprins pe mareşalul Antonescu care îi răspunde cu patru întrebări:

1. Cum puteţi să-mi cereţi mie să mă sinucid cu ţara mea când retrageţi forţele Dvs. de pe front (întreaga Armată a 17-a şi toate diviziile blindate)?

2. Cum înţelegeţi să apăraţi aripa de sud a frontului acum când Turcia v-a declarat război şi va permite aliaţilor să-şi aducă flota prin strâmtori şi vor debarca în Balcani?

3. Cum veţi face faţă dacă ruşii debarcă în Bulgaria şi în spatele nostru?

4. Cum credeţi că România va mai rezista mult la atacurile masive aeriene aliate pe oraşe, centre şi comunicaţii dacă Dvs. nu vreţi să ne întăriţi cu aviaţie şi cu apărare antiaeriană???

Hitler a răspuns evaziv, promiţând că va readuce forţele blindate, că turcii nu vor ataca în Balcani şi că ruşii nu se vor încumeta să debarce.

Mai este nevoie să reamintesc alte avertismente?

Se mai putea pune la îndoială, după aceste avertismente, că România nu se poate sinucide printr-o luptă fără salvare? Iar dacă Hitler şi comandamentul german se retrag cu forţele principale de pe frontul român şi România este lăsată în părăsire, cu forţe ce nu vor putea rezista, pun întrebarea faimoşilor detractori, cine a trădat? Cei ce au rămas slăbiţi, trupele române, sau cei ce au plecat, peste 20 divizii părăsind frontul???

„Nerecunoştinţa României" faţă de vitregia nazistă. Reprezentanţele germane în ţară

Revizionismul. Am călătorit în Franţa, în Germania încă din iarna lui 1919 până în 1921; am activat pe lângă delegaţia română la Conferinţa de Pace şi pot afirma că spiritul protestatar contra ocupaţiei Aliaţilor după înfrângere şi după semnarea tratatelor de pace în Germania a început să se manifeste, deschizând cale lungă „revizionismului" care a contagionat Ungaria şi Bulgaria. Spiritul revanşard devenea chiar de atunci viguros şi violent. Eram un tânăr ofiţer la studii în Franţa şi nu puteam să rămân nealarmat. În 1920 şi 1921, am întreprins călătorii în Germania de vest ca să-mi dau seama de veracitatea acestui spirit; nu eram bătrân ca vechiul Cato[204], nici nu eram autorizat să-mi spun gândul, dar de atunci expresia

[204] (S.M.) Marcus Porcius Cato (234 - 149 î.Chr.) a fost un om de stat roman supranumit şi Cato cel Bătrân, dar şi Sapiens sau Censorius. Acesta atrăgea frecvent atenţia în Senat la pericolul reprezentat de puterea Cartaginei feniciene pentru ţara sa. Discursurile sale se pare că cu contribuit la decizia romană de a distruge complet Cartagina după cel de-al treilea război punic (149-146 î.Chr.), declanşat chiar în anul morţii sale, John Briscoe, M. Stephen Spurr. „Cato the Elder". În *Who's Who in the Classical World, Oxford University Press.* (, n.d.). Retrieved 14 Oct. 2012, from

lui repetată „Delenda [est] Carthago..."[205] mi-a revenit şi mi-a stăruit în gând. Eram surprins cât de sus se ridicau autorii germani care comentând concepţia wilsoniană cu cele „14 puncte", ba chiar invocând Pactul Societăţii Naţiunilor (1919) se urcau în sferele superioare ale filosofiei care afirmă că nimic nu este imutabil pe lume deci şi tratatele recente (1919-1922) care trebuie să fie revizuite. De la puciul lui Kapp cu generalul von Lüttwitz (Berlin 13.III.1920) până la cel al lui Hitler (9.XI.1923) toate încercările aveau ca fundament revizionismul şi astfel s-au continuat până a dezlănţuit al Doilea Război Mondial. Această stare, care a devenit endemică, privea direct România, şi lumea românească ca şi conducerea ei vedeau pericolul la Berlin unde era sursa tuturor tulburărilor continentului. Ce simţământ de recunoştinţă putea să-şi făurească lumea noastră faţă de această stare?? Nici nu se puteau uita cei peste doi ani de ocupaţie germană când noi pericole ţâşneau din aceeaşi lume. Orice român simţea acest pericol, şi cum i se poate cere lui un simţământ de recunoştinţă, aşa cum evocă mulţi autori germani după „trădarea României din august 1944"?

Să enumerăm pe scurt evenimentele şi stările ulterioare ca să judecăm pretinsa sa recunoştinţă ce ni se cere, după zeci de ani de ameninţător revizionism.

Coloana a 5-a nazistă în ţară. Dar surparea ordinei din ţară nu se urmărea numai prin revizionism, nici numai prin dușmănia ce ni se arăta la orice manifestare politică: Mica Înţelegere, Înţelegerea Balcanică, alianţele şi convenţiile noastre sau numai consolidarea pentru a se respecta tratatele de pace, toate acestea erau judecate, considerate mai făţiş şi pe ascuns cu dușmănie, cu adversitate, chiar [se depuneau eforturi] pentru eşuarea lor. Trăiam un contrast ca toţi românii care nu-şi puteau reţine admiraţia pentru poporul, omul sau soldatul german cu incontestabile calităţi, şi de altă parte politica germană, mai ales nazistă, care totdeauna năştea teamă, chiar spaimă şi ură. Aceasta a atins o culminanţă când pentru surparea noastră a socotit că o armă redutabilă şi eficace va fi „coloana a 5-a", folosind ca întotdeauna nu numai conaţionali, dar mai eficace „o rudă sau un frate", şi anume mişcarea legionară, garda de fier şi partidul ei. Se ştie ce proporţii şi ce incandescenţă a putut să capete această mişcare politică fermentată, organizată şi modelată după regimul nazist din Germania. Sprijinul nazist era atât de manifest nu numai de ideologii ce se perindau în Germania şi importau întreaga doctrină cu faptele dar şi odiosul comportament în toate, dar şi un amestec tot mai virulent şi grosolan al tuturor reprezentanţelor germane în cap cu cea diplomatică. Pentru toate acestea ni se cere recunoştinţă???[206]

Reprezentanţele germane, toate, de la cele mai neînsemnate, nu-şi aveau decât un singur scop al profitului până la răsturnarea ordinii în ţară. Nu se mai puteam lua o hotărâre de stat politică şi chiar economică fără avizul, părerea, sfatul! şi încuviinţarea acestora. România îşi pierduse suveranitatea după 1940 şi ajunsese la trista situaţie din secolul trecut când ocârmuirea din labila autonomie faţă de Înalta Poartă, se consulta sau se sfătuia cu consulii străini din principate. Mi-a fost dat să văd şi chiar să aud asemenea aprecieri şi manifestări. Ministrul Clodius, specialist economist pentru sud-estul Europei, era, alături de ministrul plenipotenţiar, omnipotent. El şi-a permis, în tratativele economice cu miniştrii noştri, să dicte-

---

http://www.oxfordreference.com.ezproxy.utu.fi:2048/view/10.1093/acref/9780192801074.001.0001/acref-9780192801074-e-121

[205] (S.M.) Cartagina trebuie distrusă.

[206] (S.M.) Legiunea Arhanghelului Mihail a fost un fenomen românesc, aceasta ajungând sub influenţa nazistă abia după asasinarea, în 1938, a liderului său, Corneliu-Zelea Codreanu, vezi, spre exemplu, Armin Heinen, *Legiunea „Arhanghelul Mihail". O contribuţie la problema fascismului internaţional*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1999, Rebecca Haynes, „Corneliu-Zelea Codreanu. The Romanian «new man»", în Rebecca Haynes, Martyn C. Rady. *In the Shadow of Hitler: Personalities of the Right in Central and Eastern Europe*, I.B. Tauris, London, 2011, pp. 179-180. Foarte probabil, generalul Gârbea se referă la această perioadă, care coincide şi cu debutul războiului mondial.

ze condiţiunile la importantele negocieri economice. Iar când ministrul respectiv[207] s-a opus cu fermitate, acest reprezentant Clodius, cu pumnul pe masă, exclamă: „Dann biegen oder brechen" adică „ori ne asociem acceptând condiţiile ori rupem negocierile" (chiar în 1938-39). Numai o atitudine fermă patriotică a marelui nostru economist-financiar Victor Slăvescu[208] a curmat această cutezanţă. Când aservirea noastră a ajuns la culme (1940-43), acelaşi reprezentant Clodius a fost auzit de mine la o interpelare ce i-a făcut un conaţional superior privitor la o eventuală rezistenţă românească la multiplele pretenţii: „Ah! Was? Kwacsi!"... „Hier, bei uns!!! Unsere Leute... alles in Ordnung!!! = adică „Ah! Ce? Mofturi (nici o rezistenţă)... Aici, la noi (în România era deja „la noi")... Ai noştri... Totul este în ordine!!!"

Ministrul Clodius, care mă zăreşte prezent insolit şi nedorit, pălеşte, mă cunoştea de la Berlin... schimbă tonul şi vorba.

Asemenea ocazii ale comportamentului şi vitregiei în comportament sunt multe, cunoscute chiar atunci; nu le mai menţionez decât pe ultima şi faţă chiar de mareşalul Antonescu la ultima convorbire cu Hitler la 5 august 1944, către ora 14. Violenţa a fost atât de neuzitată şi neaşteptată, încât Antonescu, ieşind afară, pe iarba din jurul barăcii (la OKW – Prusia Orientală) revoltat, exclama repetat, furios:

„Ai văzut domnule??? ca gangsterii mi-a pus mâna în gât... mi-a cerut să mă sinucid pentru el şi lângă el... domnule!!! domnule!!! ca gangsterii..."

Antonescu nu-şi mai regăsea liniştea după această mojicie. Eram prezent ca şi ambasadorul nostru general Gheorghe Ion care a redat scena în lucrarea sa „Rumäniens Weg zum Satelliten-Staat"[209] de ministrul României general Gheorghe Ion.

Dar sângerarea şi ciopârţirea ţării prin dictatul de la Viena – august 1940, mai poate fi un considerat un act pentru care autorii germani să ne pretindă recunoştinţa poporului român?? Dar lumea aflase chiar şi faptele mai puţin publice, şi poporul în cunoştinţă putea fi supus, putea tace, dar nu putea avea un simţământ de recunoştinţă. Dar cum se poate cere poporului român recunoştinţă când înaintea lui poporul german se leapădă de nazism şi de Hitler pe care vrea să-l ucidă (atentatul de la 20.VII.1944) ca să-şi salveze Germania.

Atentatul care s-a întins în toată Germania până pe front, la vest în Franţa (Paris), la est până dincolo de Nipru, a fost o revoltă generală pentru nimicirea capului. În zadar, Dr. Goebbels vrea să o minimalizeze persiflând revolta ce mocnea pe care a numit-o „un complot la telefon"; iar istoriograful sovietic D. Novikov[210], amintindu-l, declară „un complot de palat" cu totul lipsit de „simţul democratic, fiindcă masele populare germane n-au cooperat la atentat şi la revoltă". Istoriograful uită istoria care ne dovedeşte că toate comploturile se fac în secret şi nu se recurge la toba care să bată la răspântii anunţându-i ziua şi locul. Dar chiar Dr. Goebbels, pe care-l imită sovieticul Novikov, revine şi în oficiosul nazismului (Völkischer Beobachter) se adresează „poporului german" pentru lipsa lui de recunoştinţă, dojenindu-l,

---

[207] Kwacsi = expresie populară germană = mofturi.

[208] (S.M.) Victor Slăvescu (1891-1977) şi-a desăvârşit educaţia în domeniul economiei şi al economiei politice la universităţile germane din Göttingen, München şi Halle, la aceasta din urmă fiindu-i decernat şi titlul de doctor în economie. A fost autorul unor lucrări apreciate de istoria economiei româneşti, a deţinut funcţii importante în cadrul unor instituţii bancare precum Banca Românească, Societatea Naţională de Credit Industrial. Din punct de vedere politic, a activat în cadrul Partidului Naţional-Liberal şi al Frontului Renaşterii Naţionale, ajungând la poziţiile importante de ministru de finanţe (1934-1935) şi de ministru al înzestrării armatei (1939-1940),
Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op.cit.*, pp. 238-239. Pe larg, activitatea acestuia este reflectată în
Alin Gridan, Iulian Oncescu, *Victor Slăvescu. Documente (1909-1946)*, vol. I-II, Ed. Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2010.

[209] (S.M.) Lucrare citată în ediţia sa românească de către editor în notele acestui memorial.

[210] Lucrarea lui D. Melnikov „Complotul contra lui Hitler" apărută în 1942 şi tradusă în 1963 de Editura Politică, Bucureşti.

ocărându-l cu formule de ură demenţială: „Popor de laşi, laşi care vor să-şi ucidă şeful, laşi care îşi lasă pământul cotropit, care îşi lasă femeile violate... care-şi ucide şefii..."

Cum este cu putinţă ca aceşti autori germani să pretindă poporului român fidelitate faţă de nazism când însăşi poporul german a încercat să se desprindă de el şi de capul lui, de Führer-ul cel adorat???

„Salus populi est suprema lex"

Este o faimă întemeiată că poporul german a dat cei mai mari şi mai erudiţi latinişti, romanişti şi istorici ai Romei: republica sau imperiul. Mulţi ani, în desele mele contacte în Germania, am auzit, chiar printre mulţi ofiţeri de carieră, multă ştiinţă şi erudiţie romanică, pe unii din colegii germani debitându-mi tirade din Horaţiu, din Vergiliu, din Cezar care mi-au stârnit admiraţia. Sunt convins că toţi aceşti acuzatori ai României pentru actul de la 23 august 1944, au cunoscut acea maximă de drept public din faimoasa, istorica lege din cele XII table de aramă unde este încrustată şi această „Salus Publica sau Salus Populi"... care este acceptată public şi universal şi prin care orice lege de orice natură, chiar morală şi etică, este înlăturată pentru salvarea poporului şi a statului; chiar crima, atentatul, crima războiului şi cu atât mai mult trădarea sunt admise, explicate şi justificate, scuzate când este vorba de salvarea poporului şi a statului. În istoria sa poporul german a urmat fără niciun scrupul această lege dură: „Salus populi". Fără a merge mai înapoi, numai referindu-mă la tema din „Mein Kampf" a spaţiului vital, fără să fie cazul unei salvări a poporului german, fără să fie ameninţat cu robia, sau cu sufocarea, Hitler lansează apelul către poporul german: „să-şi lase plugul şi să pună mâna pe armă pentru a cuceri spaţiul vital", justificând astfel orice crimă, cotropire, subjugare, exploatarea, protectorat etc.

Poporul român, la 23 august, a invocat şi el legea lui „Salus populi" şi a declarat, a cerut să se desprindă de nazismul care-l duce la pieire. Poporul român nu a recurs la atentat ca poporul german ci a declarat că nu mai luptă cu sila alături de el şi i-a cerut să părăsească teritoriul naţional; poporul român şi armata sa nu au înjunghiat cu pumnalul în spate ci i-au cerut armatei germane să înceteze lupta pe pământul românesc pe care să-l părăsească; comandamentul german a fost avertizat cu patru luni înainte că poporul român nu va mai lupta dacă este părăsit şi dacă ţara sa se prăbuşeşte.

Pentru ce nu i se permite poporului român să-şi salveze viaţa, încetând o luptă inegală în care armata germană l-a părăsit, retrăgându-şi forţele principale.

Această dură maximă de drept public, „Salus populi", în decursul istoriei s-a aplicat de multe popoare şi de conducerea lor chiar din vechea antichitate, chiar la poporul chinez cum a exprimat-o gânditorul [...][211] cu patru secole înaintea erei noastre, mai înainte de a o formula romanii atât de lapidar în cele XII Table.

Eu voi nara exemple, dar pentru că este vorba de autori germani şi de poporul german, dată fiind marea asemănare în care s-a găsit el cu un secol mai înainte, o asemănare aidoma cu starea poporului român în august 1944, voi rezuma faptul petrecut în 30.XII.1812, atunci sub imperiul acestei dure legi „Salus populi" s-a produs:

„Trădarea" Prusiei, a armatei germane de atunci şi a comandantului ei, general Yorck von Wartenburg.

Iată pe scurt starea şi actul de trădare. Prusia (partea de nord a Germaniei), coalizată cu Rusia şi cu Anglia, a fost înfrântă de Franţa lui Napoleon şi, umilită, a fost nevoită să încheie o pace ruşinoasă la Tilsit (9.VII.1807) unde a pierdut mai mult de jumătate din teritoriul său. Prusia a fost mulţi ani ocupată şi s-a angajat prin tratatul de pace să respecte Blocusul Conti-

---

211 (S.M.) Spaţiu lăsat liber de autor. Putem presupune că se referă la Sun Tzu (544-496 î.Ch.), autor căruia i se atribuie lucrarea *Arta Războiului*.

nental contra Angliei, impus de Napoleon întregii Europe, ca şi Rusiei. El era asemănător cu pactul tripartit al „Axei" din 1936-43 impus de Hitler partenerilor săi şi Europei.

În 1812, Napoleon atacă şi invadează Rusia cu „La Grande Armée = marea armată" care era o armată coalizată: franceză, austriacă, prusiană, saxonă, poloneză, italiană, olandeză din care numai abia jumătate era franceză; Regele Prusiei, Friedrich Wilhelm al III-a, a participat cu armata sa care s-a numit „Corpul expediţionar prusian" sub comanda generalului (mai apoi Feldmarschall) Johann David Ludwig Yorck[212] von Wartenburg (1759-1830). Armata prusiană a operat contra Rusiei în Gruparea forţelor de nord care forma aripa stângă a „Marii armate", grupare ce era sub comanda mareşalului francez MacDonald[213].

După eşecul lui Napoleon în Rusia şi la numai câteva zile după ce a început retragerea armatei de la Moscova, comandantul german general Yorck intră în negocieri cu comandantul armatei inamice şi după scurte tratative, calcă jurământul de fidelitate faţă de regele său, îl angajează şi pe acesta care contractase alianţa cu Napoleon şi semnează la 30.XII.1812 la Tauroggen[214] (în Lituania, la 40 km sud-est de Tilsit) convenţia secretă prin care armata prusiană încetează lupta contra armatelor ruseşti. Pentru Napoleon fapta a fost o mare lovitură, iar din punct de vedere militar şi moral a stârnit o mare stupoare. La vremea aceea începuseră în lumea germană nemulţumiri şi se arătau semnele unei mişcări naţionale de desprindere din încătuşarea Prusiei şi chiar apăruse în Prusia Orientală patriotul baron von Stein[215] care a început a ridica şi organiza forţe în lupta contra lui Napoleon cu sprijinul puternic şi în jurul armatei generalului Yorck. Acesta a socotit că nu poate să se supună orbeşte unui jurământ şi unei fidelităţi. El scrie şi se explică faţă de regele Prusiei, care se găsea în câmpul francez, că dacă îl dezaprobă, să-i ia comanda şi chiar să-l condamne la execuţia capitală.

El invocă salvarea poporului german, şi de aceea a trădat. Regele proforma a dat ordinul prin care generalul comandant trădător este demis. Dar acest ordin n-a ajuns niciodată şi acesta a ocupat Prusia Orientală (Königsberg) unde s-a întărit cu miliţiile lui von Stein.

După mai puţin de trei luni regele Prusiei găseşte oportun şi îşi însuşeşte „trădarea" armatei sale şi a generalului Yorck, invocă şi el „Salus populi" şi la 10.III.1813 se pune în capul armatei „trădătoare" şi dă o proclamaţie „An mein Volk = către poporul meu" prin care declară că se desprinde de Napoleon şi cheamă poporul la luptă; cu această armată „trădătoare" regele Friedrich Wilhelm al III-lea porneşte la „războaiele de eliberare = Befreiungskriege" (1813-14); pe generalul trădător îl înnobilează dându-i titlul de conte, îl avansează mareşal, dându-i comandă superioară şi declarându-l că „a binemeritat de la patrie = hat sich Verdienste um das Vaterland erwerben".

Dar ţarul Alexandru I când a intrat victorios şi triumfător în Paris (31.III.1814), având alături pe regele Prusiei, a cerut (el beneficiarul „trădării" de la Tauroggen) ca „nucleul, cristalul armatei prusiene", trupele lui Yorck să nu ia parte fiindcă „nu sunt destul de curate = nicht genug proper". La această nerecunoştinţă faţă de „trădătoarele trupe", au fost autori germani

---

[212] De remarcat că un urmaş al generalului Yorck, colonel Yorck a complotat la 20.VII.1944 contra lui Hitler, trădând şi călcându-şi jurământul.

[213] (S.M.) Étienne Jacques Joseph Alexandre MacDonald, duce de Taranto (1765-1840), a fost mareşal al Franţei şi lider militar în perioada Revoluţiei Franceze şi a războaielor napoleoniene.

[214] (S.M.) Astăzi, Tauragė.

[215] (S.M.) Heinrich Friedrich Karl Reichsfreiherr vom und zum Stein (1757-1831) îşi declarase deja opoziţia faţă de Napoleon şi opoziţia faţă de alianţa Prusiei cu acesta. Va promova ulterior reforme în Prusia care vor sprijini modernizarea şi unificarea germană, http://www.lwl.org/westfaelische-geschichte/portal/Internet/finde/langDatensatz.php?urlID=502&url_tabelle=tab_websegmente (accesat la 14.X.2012).

care preamărind „trădarea" au evocat gândirea marelui poet german Fr. Schiller care în drama sa „Wallensteins Tod" în versurile sale spune:

Und setzt[216] du nicht dein Leben ein	Nu-ţi angaja viaţa
Wie wird es dir wieder gewonnen sein.[217]	Căci nu o vei redobândi"

Feldmarschall Graf Yorck von Wartenberg Johann David Ludwig
(1759-1830)

Trebuie să mai adaug că tot atunci s-a instituit faimosul ordin de merit în război: „Eisernes Kreuz = Crucea de fier"[218] care a fost adoptat de Reich-ul renăscut german în 1871, a fost reînnoit în 1914 şi din nou reînnoit în 1938 [pentru] deosebite, repetate merite. (Generalul Yorck a fost decorat cu acest ordin).

Aşadar, statornica „trădare germană" se califică ca un binemeritat de la patria germană iar pentru „trădarea" românească de la august 1944, înfierare, insulte şi hulă. Acestea reaminteşte pe cele două surate înduşmănite din care cea mai mare şi mai surdă, întâlnind-o pe cea slabă mai mică, strigă mumei sale: „Zi-i mamă surdă să n-apuce să zică ea".

Titus Gârbea

Anexă cu detalii asupra „trădării" române la 23 august 1944 şi a „trădării" germane la 30 decembrie 1812 (Tauroggen).

[216] (S.M.) În manuscris, setzest.

[217] (S.M.) Citatul mai apropiat de acesta pe care l-am identificat în textul german este: „Und setzet ihr nicht das Leben ein, / Nie wird euch das Leben gewonnen sein" [Într-o traducere liberă: Dacă nu îndrăzneşti să mori, / viaţa nicicând nu-ţi va fi părtaşă; sau, mai exact, Dacă nu îndrăzneşti să mori, / viaţa n-o vei câştiga], Wallensteins Lager, 11 / Chor.

[218] Primul Reich a fost al lui Carol cel Mare (1817), al doilea al lui Bismarck (1871), al treilea Reich al lui Hitler (1933).

A. Despre ataşaţii militari. Amintiri şi reflecţii [219]

De general-maior în retragere TITUS GÎRBEA

Bucureşti, 2 iunie 1979
Către Direcţia Generală a Arhivelor Statului
70602 – Bulevardul Gheorghe Gheorghiu-Dej, nr. 29, Bucureşti

Subsemnatul general maior (r) Titus Gârbea, domiciliat Bucureşti, str. Avram Iancu, nr. 9-73 104, activând mulţi ani la conducerea superioară a forţelor armate, în Marele Stat Major şi în diverse misiuni exterioare, inclusiv ataşat militar-aero-naval, am întocmit în 1973 o lucrare „Despre Ataşaţii Militari". Lucrarea mi-a fost solicitată de urgenţă de Ministerul Apărării Naţionale, considerându-se folositoare practica şi experienţa dobândită în aceste misiuni ce am avut (anii 1917 - 1936), dar mai ales ca ataşat militar în Europa Centrală (cu sediul la Berlin) şi în Ţările Nordice-Baltice (cu sediul la Stockholm, anii 1937 – august 1944), pe timpul preliminărilor dar mai ales pe desfăşurarea celui de-al doilea război mondial.

Lucrarea a fost considerată necesară de minister pentru alegerea şi pregătirea corpului de ataşaţi militaro-aero-navali [de] pe lângă ambasadele noastre când reprezentanţele noastre s-au extins pe toate continentele. Nici în literatura noastră şi nici în documentarea normativă nu se mai afla o asemenea lucrarea, de aceea Ministerul Apărării Naţionale a primit-o cu interes, a dactilografiat-o şi a multiplicat-o pentru uzul său intern. Aşezarea materiei în lucrare a fost fixată după un plan al ministrului.

Considerând că v-ar putea interesa asemenea lucrare ce se referă mai ales la activitatea din ultimul război, vă ofer unicul exemplar ce posed, în mod gratuit aşa cum a fost întocmită şi predată ministerului.

Prin această donaţie însă, îmi rezerv dreptul de autor şi vă cer favoarea ca să-mi daţi două copii după lucrare pentru uzul meu personal, manuscrisul original fiind predat cum s-a arătat.

General maior (r) Titus Gârbea

[219] Expresiile, denumirile şi ortografia din textul lucrării aparţin autorului.

Introducere

Lucrarea ce urmează tratează unele probleme referitoare la informaţia militară şi la legătura de comandament, cu referire la informaţie. Precizez că este vorba de legătura de comandament şi nu de legătura operativă din câmpul tactic. Lucrarea respectivă nu constituie un studiu, ci o înşiruire de naraţiuni care oglindesc parţial unele feţe ale celei mai mari drame ce a trăit planeta noastră. Naraţiunile privesc o parte din preambulul şi chiar din războiul ce s-a declarat, adică din cuprinsul dramei. Lucrarea nu este întocmită pentru a fi publicată fiindcă elaborarea frazei şi a povestirilor s-a făcut în fuga gândurilor reamintite şi în fuga condeiului.

Lucrarea mai cuprinde unele reflecţii pe urma unei lungi practici şi experienţe, precum şi, unele păreri privind direct informaţia militară, prin prisma progresului ştiinţific şi tehnic.

Amintirile şi naraţiunile se referă la misiunea mea de ataşat militar, aero şi naval în mai multe ţări din centrul şi nordul Europei (1937-1942 şi 1942-1944), mai ales în Germania nazistă, apoi pe teatrul de război în Rusia Sovietică (1942-1943) şi în cadrul Micii Înţelegeri – convenţia militară (1934-1937). Aceste activităţi privesc sarcina principală; a informaţiei.

Am răspuns cu plăcere la solicitarea ce mi s-a făcut de la locul superior de specialitate. Sunt solicitări ca şi misiuni care onorează pe cei chemaţi; dar bucuria rezultă din aceea că practica şi experienţa mea, ca unul care am fost martor, făptuitor şi luptător – şef militar – în această dramă ce a cuprins ţara şi armata noastră ar putea rămâne în afară de fapte, mai puţin cunoscute – o mărturie scrisă, ce ar putea folosi la o lucrare de sinteză mai completă, pentru cei ce vor urma. Faptele ca şi scrisul vor putea să aibă o adevărată valoare??... Lectorii posteriori vor da adevărata sentinţă. Personal m-am bucurat când am fost solicitat să scriu această lucrare, pentru ca practica şi experienţa să nu dispară odată cu mine.[220]

Eu fac parte din norocoasa generaţie, călare pe două secole, care la vârsta matură de luptător a luat parte la cele două războaie şi mai ales a trăit ciocnirea şi confruntarea a trei mari idei contradictorii, democraţia cu tipul revoluţiei burgheze franceze, dictatura de tip fascist nazist şi revoluţia socialistă sovietică. Am activat la locurile cele mai înalte şi în subtilul păienjeniş diplomatic, în centrul şi în nordul continentului, am putut să-mi dau seama de ciocnirea în dinamica dezvoltare şi de explozia războiului care inexorabil a trebuit să cuprindă în volbura lui uriaşă şi România. Cu gândul continuu la ţara mea şi la misiunea ce o aveam, activând multă vreme şi pe diferite meridiane, în numeroasele şi variatele contacte cu cercurile diplomatice şi militare, voi arăta în povestirea mea „informaţia" pentru care am lucrat în folosul armatei noastre.

Cuprinsul lucrării nu va avea nimic senzaţional, nimic divinatoriu, nimic care sa stârnească curiozitatea ca multe lecturi de genul acesta. Eu nu sunt un om deosebit faţă de ceilalţi ca mine, dar am apreciat că şi în activitatea de informaţii este absolut necesară o bază ştiinţifică, o stăruinţă lungă de cercetare şi de muncă care să înlăture diletantismul, prejudecata şi empirismul. Uzând de explicaţiile expuse, am avut să dau lectorilor conştiinţa şi înţelegerea că – unul din cei mulţi de ai lor – a ajuns la vârfurile de conducere, pe mai multe meridiane, datorită unei pregătiri ştiinţifice de durată, unei incontestabile practici, dar mai ales unei susţinute munci.

După această experienţă arătată în paginile ce urmează, eu am scrutat viitorul şi am făcut o scurtă incursiune asupra metodelor şi procedeelor moderne ale ştiinţei şi tehnicii de cibernetică şi informatică. Acestea vor ajuta sigur orice conducere, ca şi conducerea militară şi

---

[220] (S.M.) Acestea au fost câteva dintre argumentele care m-au determinat să public acest manual, chiar dacă autorul avertizează că nu este redactată pentru a fi publicată.

a informaţiei. Am conchis că noile mijloace moderne de forţă nu schimbă principiile de combinare a acestor forţe şi conducerea lor pentru succes şi pentru victorie. Asigur că toţi cei aleşi pentru activitatea informatică, dacă cu nădejde vor îndeplini acele condiţii de bază ştiinţifică, de practică şi de muncă continuă, pe care neobosiţi să se mişte ca pe nişte coordonate majore, vor avea chezăşia de a primi sarcina subtilă a informaţiei şi vor putea avea satisfacţia unor rezultate pozitive in activitatea lor.

Bucureşti
24.12.1973
General-maior în retragere GÂRBEA T.

1. Selecţionarea ofiţerilor pentru funcţia de ataşat militar

Selecţionarea ofiţerilor care trebuiau să fie trimişi ca ataşaţi militari a fost o sarcină a Comandamentului suprem al forţelor armate din România până în deceniul al IV-lea al secolului nostru. Ei reprezentau capul oştirii pe lângă Comandamentul suprem al forţelor armate din ţara acreditată.

Potrivit tradiţiei din armata franceză şi din armata germană, de la care ne-am inspirat, în armata română prima selecţionare s-a făcut de către Marele Stat Major prin selecţiile sale: Secţia a 2-a informaţii şi contrainformaţii, Secţia a 3-a operaţii si Secţia a 5-a instrucţie[221]; mai erau consultate secţiile Adjutanturii şi comandamentele (inspectoratele) marinei, aerului, tehnice etc.

Sub formă de propuneri, această primă selecţionare era supusă Ministerului Apărării Naţionale (Marinei şi Aeronauticei, când era cazul); după o prealabilă aprobare sau modificare, eventual adăugire, tabelul cu ofiţerii selecţionaţi era supus în ultimă instanţă capului oştirii care era regele pentru ultima alegere şi hotărâre.

Propunerile la aceasta ultimă instanţă cuprindeau mai mulţi candidaţi pentru fiecare post. Astfel, în vara anului 1937, pentru postul de ataşat militar la Paris erau propuşi 19 ofiţeri superiori, pentru postul de ataşat militar la Londra erau propuşi 15 ofiţeri superiori, iar pentru postul de ataşat militar la Berlin erau propuşi numai 3 ofiţeri superiori, câte unul din cele trei arme: infanterie, cavalerie şi artilerie.

În această vreme Germania nazistă denunţase Tratatul de pace de la Versailles (1919) ocupase ţinuturile Saar (1935) şi Renania (1936), forţele sale armate erau în plină dezvoltare iar politica sa de revendicări politico-teritoriale prevestea o perioadă întunecată pentru continent.

Selecţionarea numai a 3 ofiţeri pentru postul de ataşat militar la Berlin, în anul 1937, a ocazionat o apreciere critică din partea regelui, care i-a cerut părerea recentului ministru al Aerului, generalul Paul Teodorescu (fost director la Şcoala superioară de război – Academia Militară).

Deşi selecţionarea ofiţerilor pentru această funcţie se făceau în modul cel mai confidenţial posibil, totuşi intervenţii ascunse se exercitau atât la minister dar mai ales la Palat de persoane politice sau influente. Practica aceasta a continuat şi în timpul celui de-al doilea război mondial.

Ministerul Afacerilor Externe nu era consultat în problema selecţionării ataşaţilor militari. Acest minister afla despre ofiţerii selecţionaţi pentru funcţia de ataşat militar numai în momentul când se făceau demersurile pentru cererea agrementului.

Ministerul Afacerilor Externe putea interveni sau să-şi spună părerea, dar hotărârea regală în alegerea ataşaţilor militari scutea de orice intervenţii.

2. Condiţiile ce trebuia să le îndeplinească un ofiţer pentru a putea fi numit ataşat militar

O primă condiţie [ce] se impunea [era] să fie ofiţer brevetat de stat major[222]. Trebuia să aibă o activitate care să-l fi consacrat în serviciul de stat major, în misiuni exterioare (peste frontieră) sau studii şi strategii în armate străine, sau în misiuni de reprezentare. Să vorbească cel puţin o limbă străină de circulaţie internaţională. Toate acestea erau consemnate

---

[221] Secţia a 5-a instrucţie prin „Cursul complementar de stat major" (durata de un an la Marele Stat Major) putea să identifice ofiţerii ce aveau calităţi pentru a fi brevetaţi de stat major sau apţi pentru servicii exterioare şi ataşaţi militari. Acest curs era condus de Secţia 5-a sub îndrumarea subşefului Marelui Stat Major

[222] Pentru a nu îngreuna expunerea dau detalii în anexa nr. 1, cu fapte, situaţii de importanţă care dovedeau o practică repetată în sarcini: în străinătate sau de relaţii cu străinii.

detaliat în „Memoriul”[223] ofiţerului şi puteau să aibă o mare putere de argumentare în selecţionarea ofiţerului pentru funcţia de ataşat militar[224].

Un plus îl constituiau studiile academice: drept, economie politică, inginerie, studii şi publicaţii personale etc.; toate acestea se adăugau la cultura viitorului ataşat militar care puteau să-l ajute în variata şi complexa activitate posibilă de ataşat militar.

O seriozitate şi un adânc simţământ al datoriei şi corectitudinii cum şi ţinuta adecvată erau condiţii absolut necesare. O deficienţă, cât mai mică ar fi fost ea în aceste însuşiri, putea să anuleze calităţile de pregătire superioară sau de activitate peste frontieră. Am cunoscut cazul unui bun ofiţer de stat major, bun ataşat militar român, care în cadrul ambasadei României de la Paris s-a arătat moralmente deficitar. Era în al treilea deceniu al secolului nostru; el a fost chemat de la post urgent şi radiat de pe tabelul ofiţerilor de stat major. Acest ofiţer a reuşit, în aproximativ 10 ani de zile, să se reabiliteze şi să urce cu succes scara ierarhiei militare, ajungând până în cele din urmă la conducerea Secţiei a 2-a informaţii din Marele Stat Major.

La puţin timp, alte greşeli grave îl aduc la vechea postură şi de data aceasta a fost alarmat Ministerul Afacerilor Externe pentru un conflict cu ambasada Italiei fasciste.

Profitând de funcţia pe care o avea – şef al Secţiei a 2-a informaţii şi contrainformaţii din Marele Stat Major – acest ofiţer s-a autopropus pentru funcţia de ataşat militar, însă a fost radiat (1941) de către Conducătorul Statului. Cu aprigă „perseverenţă” izbuteşte să înlăture şi acest pericol. Astfel, rezoluţia „severă” a Conducătorului Statului, de care noul ataşatul militar spunea, […][225] nu ar fi mâncat-o” – nu a avut nici un efect.

Înconjurat de succesele repetate în lichidarea lipsurilor, puternicul şef de secţie din Marele Stat Major nu pregetă să expedieze mai multe cisterne de benzină în ţara unde era acreditat; era în plin război şi acest carburant „era tot atât de preţios ca şi sângele soldatului pe câmpul de luptă”[226] . Benzina a fost vândută *en detail* cu preţuri de speculă de către acest ataşat militar, ceea ce i-a permis să cumpere importante imobile în acea ţară. La alegerea acestui ofiţer pentru misiunea de ataşat militar, antecedentele n-au mai avut nicio influenţă sau respectivul le-a eludat. Aceste grave deficienţe sunt verigi dintr-un lung lanţ care s-a rupt la 23 August 1944, când Ministerul Afacerilor Externe a cerut cu fermitate rechemarea acestuia. Faptele relatate cu cinism mi-au fost relatate de ofiţer, şi pentru a nu îngreuna expunerea, le detaliez în anexa 2.

Un spirit de căpătuială a animat pe unii diplomaţi ai noştri de care mi-am putut da seama deseori; am remarcat această înclinare şi la unii reprezentanţi străini. Socotesc că o observare atentă, discretă poate să dezvăluie asemenea apucături şi năravuri, iar când ele s-au manifestat anterior, la selecţionarea ofiţerilor pentru misiunea de ataşat militar trebuie să fie luate în vedere cu toată severitatea. Scrupulozitatea trebuie extinsă şi la alţi ofiţeri trimişi în misiuni peste frontieră, nu numai pentru cei trimişi în funcţia de ataşat militar.

3. Pregătirea ofiţerilor selecţionaţi pentru funcţia de ataşat militar

Pregătirea aceasta urma un empirism şi mai dăunător fiindcă prezenta multe lacune. Pregătirea trebuia să îmbrace o formă generală oricât de rezumată, care trebuie completată pentru viitorii ataşaţi militari şi ajutoarele lor cu o pregătire de formă specială privind ţara de acreditare, cu situaţie foarte variată una faţă de alta.

---

223 Dosarul personal al ofiţerului.

224 Nu toţi ofiţerii care lucrau în statele-majore erau brevetaţi de stat-major

225 (S.M.) Textul este şters de autor.

226 Declaraţia lordului Curzon după terminarea primului război mondial („Le Pètrole” de Dèlaizi – 1922). Lucrarea este citată de generalul-maior T. Gârbea

Când am fost anunţat (1937) că sunt destinat a primi misiunea de ataşat militar în Germania, Olanda şi Elveţia eram ofiţer brevetat de stat major de 15 ani şi licenţiat în drept (drept internaţional) tot de atâta vreme. În grupul de ofiţeri aleşi eram singurul licenţiat în drept, totuşi am cerut să mi se facă un ciclu de conferinţe de drept internaţional în care să mi se precizeze concret poziţia ţării, alianţele, obligaţiile şi modul cum trebuie să aplic în misiunea mea de ataşat militar. Solicitând acestea, am arătat că rudimentarele noţiuni de drept internaţional predate în şcolile militare (cu 15-20 de ani înainte) erau cu totul insuficiente.

Secţia a 2-a informaţii şi contrainformaţii din Marele Stat Major avea sarcina şi răspunderea pregătirii ofiţerilor selecţionaţi pentru funcţia de ataşat militar. În anul 1937, şef al Secţiei a 2-a era colonelul […][227] din infanterie, care şi el fusese ataşat militar, timp de un an, la Sofia. Era un şef sârguincios, cu o doză de abilitate, dar instruirea ca şi gândirea erau limitate. La cererea menţionată de a ni se preda un ciclu de lecţii de drept internaţional, m-a privit pătrunzător şi mi-a obiectat că şi el a fost ataşat militar şi nu a avut nevoie de drept internaţional.

Pregătirea care ni s-a făcut atunci a durat aproximativ o lună de zile în care prezentările ne-au luat foarte mult timp. Pregătirea s-a făcut de Marele Stat Major şi a constat în simple noţiuni ale unor experienţe în serviciu, foarte inegale şi disparate. Nici chiar asupra informaţiilor şi interpretării lor nu s-a pus nici un accent, lăsându-se fiecăruia metoda de lucru şi concluziile, fiindcă – aşa cum spunea şeful Secţiei a 2-a – cei selecţionaţi erau „crema" şi nu mai aveau nevoie de o pregătire în plus. La una din aceste şedinţe, personal am subliniat că ultimul război mondial a dovedit o creştere a potenţialului tehnic şi a mecanizării mai ales în armatele vestului. Ca unul ce eram artilerist, am cerut să ni se dea date asupra aviaţiei şi a blindatelor care erau în mare dezvoltare. Am fost trimişi pe cont propriu la Inspectoratul aeronautic şi Inspectoratul tehnic pentru a ne informa.

O lună importantă a pregătirii a constat în contactul strâns cu „fronturile est, vest şi sud" din Biroul I informaţii, unde am studiat buletine informative periodice foarte secrete, cu date despre vecinii noştri şi despre armatele vecine pe aceste direcţii cardinale. Acesta a fost cea mai folositoare pregătire şi documentare, dar şi aceasta era fortuit limitată. Despre ţările unde eram acreditaţi: Germania, Anglia, Olanda, Elveţia, Franţa, documentarea era minimă, aproape nulă. Pregătirea informativă se reducea la cea făcută doi ani în Şcoală Superioară de Război (Academia) şi mai ales cea făcută practic la Cursul complementar de stat major (1 an) la Marele Stat Major.

Contactul cu Ministerul Afacerilor Externe a fost nul şi numai după repetate insistenţe mi s-a permis o vizită la directorul Protocolului. Rezultatul practic a fost minim fiindcă nu s-a putut învăţa nimic decât numai primirea făcută cu multă amabilitate. Nu mi s-a dat niciun detaliu asupra oamenilor cu care aveam să lucrez la reprezentanţele diplomatice din cele trei ţări unde eram acreditat.

Sub foarte multe aspecte pregătirea, documentarea şi informarea noilor ataşaţi militari aveau lacunele pe care le-am semnalat. Mi s-a spus că voi funcţiona cu vechiul ataşat militar timp de o lună de zile şi în timp ce voi lua în primire voi putea face şi pregătirea specială (specifică fiecărei ţări de acreditare). În adevăr, această lună a fost foarte folositoare şi fructuoasă. Sub raportul acestei pregătiri, cu ceea ce venea ataşatul militar era foarte puţin şi constituia un mare gol în rezolvarea marilor probleme ce se cereau rezolvate la post.

Vreau să subliniez că nici de la Marele Stat Major şi nici de la Ministerul Apărării Naţionale (inspectoratele tehnice) nu mi s-au dat niciun fel de documente privind sarcinile suplimentare în curs de execuţie: contracte, mod de recepţie, mod de plată etc. pentru diferite materiale, armament şi pentru diferite comisii militare.

---

[227] (S.M.) Numele este şters de autor.

Sosit la Berlin, am aflat că pe adresa ataşatului militar erau depuse de statul român (diferite ministere) fonduri mari în R.M. (Reichsmark) cu denumiri-indicative, de ordinul ce depăşea un milion (sau peste 40.000.000 lei). Pe parcurs, s-au mai adăugat alte fonduri. Acestea erau depuse la Deutsche Bank, cu care lucra Banca Naţională a României. Era o grea sarcină şi necunoscută de ataşatul militar. El emite ordine de plată acestei bănci pentru firmele care livrau materiale primite de către comisiile militare române de recepţie care apoi le expediau în ţară. Un volum mare de lucrări şi activităţi au rezultat, alături de o mare răspundere cum se poate înţelege. Spiritul de bună organizare şi de ordine al acestei bănci cum şi buna armonie ce exista cu comisiile de recepţie, mi-au uşurat sarcina această anexă la misiunea principală.

Se pune întrebarea pentru ce se dă această sarcină în plus ataşatului militar? Fiindcă el reprezenta o permanenţă, avea un prestigiu, fiindcă materialele erau ale forţelor armate române.

Este cazul să vă arăt că între aceste fonduri era unul destinat Serviciului Secret de Informaţii care la vremea aceea era condus de Moruzov şi care lucra în strânsă legătură cu Secţia a 2-a informaţii şi contrainformaţii din Marele Stat Major.

Când în aprilie 1938, după Anschluss, legaţia română a fost retrasă din Austria, am primit telegrafic sarcina să preiau şi postul de ataşat militar român de la Viena de la colonelul […][228], coleg şi de […][229].

Colonelul […][230] mi-a predat în schimb o sumă foarte mare de dolari, lire sterline şi mai ales mărci germane, deşi ocuparea acestei ţări se făcuse de numai câteva zile. Era o altă sarcină neaşteptată şi periculoasă de a primi şi transporta pe calea ferată o sumă atât de mare în devize. Predătorul mi-a adăugat că aceste fonduri erau ale Serviciului Secret de Informaţii – care depăşeau cu mult fondurile alocate în acest scop la Berlin.

Am cunoscut cu mai mulţi ani înainte pe fostul şef al Serviciului Secret de Informaţii, dar nu am avut niciodată relaţii de serviciu cu acesta. Dispoziţiile de plată pentru diferiţi mesageri ai acestui serviciu care s-au perindat prin Germania s-au făcut numai prin Secretariatul General al Ministerului Apărării Naţionale, în persoana unui vechi camarad din Şcoala Superioară de Război, astfel că totul a decurs normal şi fără nici o suspiciune, dar era o sarcină delicată.

Apreciez că este cazul să menţionez că în misiunea mea de ataşat militar mi s-a interzis orice act care ar fi avut cea mai mică tangenţă cu spionajul, adică activitatea de sustragere deghizat sau pe ascuns a documentelor care conţineau secrete de stat, pentru a le comunica altui stat sau inamicului. Subliniez că niciodată nu mi s-au precizat asemenea misiuni decât numai cele uzuale dreptului internaţional.

Verificarea pregătirii viitorilor ataşaţi militari trebuia să se facă, teoretic, de către şeful Secţiei a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii din Marele Stat Major, de sub-şeful Marelui Stat Major, de ministrul Apărării Naţionale. Dar această verificare a cunoştinţelor nu s-a făcut nici în timpul şi nici la sfârşitul pregătirii. Statele de serviciu ale ofiţerilor selecţionaţi dădeau chezăşia că pregătirea ce s-a făcut era eficientă. Conştiinciozitatea acestora şi spiritul lor de răspundere au operat pozitiv în majoritatea cazurilor, dar aşa după cum s-a arătat parţial şi cum se va mai arăta şi în continuare, au fost totuşi deficienţe, neglijenţe şi rele năravuri (vezi anexa nr. 2).

---

228 (S.M.) Este vorba despre locotenent-colonel Alexandru Gavrilescu, după cum menţionează memorialistul în altă parte.

229 (S.M.) Autorul menţionează în memorialul său că „am făcut cot la cot anii de militărie" cu Alexandru Gavrilescu.

230 (S.M.) Vezi supra.

Închei aceste consideraţii privind pregătirea pentru misiunea de ataşat militar cu aprecierea că durata şi metoda empirismului este cu totul insuficientă. În această privinţă, gândurile ca şi prevederile mele pentru această misiune ce putea să mi se dea au pornit de departe şi s-au făcut cu încrederea în viitor. Acestea le redau şi le narez în anexa 1-a, nu numai pentru că faptele petrecute pot servi ca istorie, dar şi ca reflexiuni ce ar putea fi de folos dacă în pregătirea pentru misiunea de ataşat militar se va instaura o bază ştiinţifică.

Pentru a nu îngreuna expunerea recurg la această anexă din care se va vedea că dacă am încheiat oarecum pozitiv această misiune la capătul atâtor ani, aceasta se datorează unei îndelungate pregătiri profesionale. Vreau să subliniez ca nu am avut nici puteri divinatorii în realizarea acestui pozitiv, nici discernământ în afara normalului. Pozitiv a fost rezultatul unei îndelungate pregătiri şi a unei activităţi care a integrat chiar şi cele mai mici detalii. Toate acestea au cerut o muncă perseverentă, o continuitate metodică şi o preţuire profitabilă a principalului ca şi a detaliilor, aşa cum trebuia să procedeze fiecare ofiţer de stat major. Această pregătire poate fi făcută şi aprofundată nu numai de ofiţerii de „elită", triumful muncii stăruitoare poate încorona şi pe cei care aparent nu se cred a fi dotaţi pentru această muncă.

4. Soţia ataşatului militar

Este un auxiliar preţios şi este necesar ca ataşatul militar să plece în această misiune căsătorit. În activitatea de reprezentare, soţia dă o mai mare greutate şi consideraţie acestuia. El trebuie să aibă şi să întreţină relaţii cu corpul diplomatic, consular şi mai ales cu societatea statului (armatei) de acreditare.

Relaţiile de serviciu sunt prea reduse pentru misiunea informativă care este partea principală din activitatea ataşatului militar. Ataşatul militar trebuie să ţină „casă deschisă", să primească diferite invitaţii şi să facă invitaţii periodice la prânzuri, la cine, la serate, la ceaiuri sau la cocteiluri, la recepţii ocazionale date de reprezentanţa diplomatică, când ataşatul militar poate sugera invitarea anumitor personaje cu soţiile lor. În asemenea ocazii soţia ataşatului militar este de cel mai mare ajutor. Cu prilejul unor asemenea ocazii, spiritele şi ţinuta îşi dezvoltă forma-fortuit rigidă, destinderea poate duce la veselie, euforie, mai multă consideraţie, chiar prietenie şi toate acestea pot să strecoare elemente care oglindesc o stare de spirit, o concepţie, de a obţine informaţii folositoare oricând.

În trecut, s-a recomandat ataşaţilor militari sa-şi ia soţiile în misiune, dar niciodată nu s-a făcut vreo pregătire a acestora, nici pe linia muncii de reprezentare şi nici pe linia muncii informative. S-a lăsat la latitudinea fiecărui ataşat militar această pregătire care putea să fie foarte variată. Educaţia, cultura, instruirea cu mult înainte pot să dea soţiei un plus activ până la strălucire şi care să fie de cel mai mare folos pentru ataşatul militar. Dau câteva exemple:

În primăvara anului 1938 am primit sarcina, după Anschluss, să preiau postul de la Viena de la colegul meu de promoţie, colonelul (atunci) [...][231]. Între alte preocupări, i-am cerut să-mi arate relaţiile ce le-a avut. Nu mi-a dat niciuna, pe motiv că „nu vroia să-şi cheltuiască banii" cu asemenea relaţii. Succesorul meu la Berlin, în ianuarie 1940, a venit fără soţie pentru a evita cheltuielile de reprezentare şi – a adăugat colonelul [...][232] – mai sunt şi alte cauze. Ataşaţii militari erau plătiţi cu salarii adecvate cu care ei trebuiau să suporte şi cheltuielile de

[231] (S.M.) Vezi supra.
[232] (S.M.) Referire la colonelul O. Vorobchievici.

reprezentare precum şi întreţinerea unei locuinţe confortabile. Lacuna aceasta[233] îi împiedica a-şi putea îndeplini misiunea pentru care erau trimişi.

Uneori au fost ataşaţi militari, care prin soţiile lor îmbrăcau un fast exagerat, care putea să ducă la nemulţumiri sau ridicol, chiar la aspecte penibile.

Exemplu, la Paris, prin anul 19[…][234] – 19[...][235] soţia ataşatului militar primea pe invitaţii săi de pe un fotoliu cu aspect de tron şi cu toalete ce-i dădeau aspectul unei prinţese „de imitaţie". La Stockholm, prin anul […][236], altă soţie de ataşat militar se complăcea în alocuţiuni de bârfă, care în langajul foarte stâlcit al limbii franceze ce poseda era foarte penibil, mai ales când se întindea la intimităţi.

În cazul unor lipsuri fortuite la aceste soţii – necunoaşterea unei limbi de uzură generală, un efort de învăţătură pentru a cunoaşte limba statului de acreditare va fi totdeauna răsplătit, mai ales dacă asemenea pregătire se face anterior. În afară de aceasta – care este primordială – o pregătire de pură reprezentare este necesară: aceasta cu reguli prestabilite în corpul diplomatic, prestanţă (precădere diplomatică), locul de aşezare la masă şi modul de a-l comunica, toaletele şi ţinutele. Apoi sunt alte reguli şi uzanţe ale ţării respective sau se pot urma ocazional obiceiuri ale ţării respective (pentru noi, costumele naţionale, muzica naţională, folclor etc.)

În aceste ocazii, se pot etala imagini, fotografii, proiecţii, alteori mici surprize, amintiri din ţară, surprize după caz, mici cadouri, amintiri, broderii, lucrări colorate etc.

În toate acestea, soţia cu tact şi cu discernământ, ajutată de soţul său, poate să fie de un real folos în această misiune.

În majoritatea cazurilor, dacă o strălucire nu este prezentă, cum nu se poate obţine, este mai potrivită o atitudine modestă care să impună prin corectitudine şi demnitate, care să nu fie nici disonantă şi mai ales să evite penibilul. Dau un exemplu: la Paris, în deceniul al treilea, un ajutor de ataşat militar român a provocat un scandal care a dus la rechemarea lui urgentă cum şi la radierea sa din tabelul ofiţerilor brevetaţi de stat major. Ofiţerul respectiv a raportat că abaterea săvârşită se datorează soţiei sale de care a şi divorţat. Metodele folosite pentru reabilitarea ofiţerului respectiv au scăpat şefilor săi şi din această cauză s-a dovedit că acesta era nechemat pentru misiunea de ataşat militar (vezi anexa 2).

Socotesc că ataşaţii militari trebuie să se documenteze, să se informeze şi să instruiască soţiile.

Cred că pentru a completa lipsurile posibile, inerente sau fortuite, o pregătire în acest domeniu trebuie făcută ofiţerului candidat, şi numai prin el, şi soţiei sale. Este o materie dificilă şi gingaşă, dar care are soluţii, fie împrumutând ceea ce a pătruns prin uzanţe, un manual de reguli, dar mai ales din bunul simţ şi discernământ. Acest manual poate fi folositor; el trebuie să conţină ceea ce s-a admis în dreptul internaţional, în uzanţe, dar după caz trebuie completat cu o instruire specială potrivit ţării de acreditare care poate avea şi alte uzanţe; de exemplu, obişnuit, soţul şi soţia dintre invitaţi nu trebuie să se aşeze alături la masă, dar în Suedia, cel ce invită trebuie să cunoască că aici după un vechi obicei soţul şi soţia trebuie să se aşeze la masă alături. Un alt exemplu: în Suedia o femeie nu poate bea la masă o băutură spirtoasă mai înainte ca unul din comeseni să o invite închinând, zicând „noroc – skol", deci acesta trebuie să prevină ca atare; sau dacă se bea bere, care este o băutură slabă, nu trebuie să închine sau să zică noroc; în acest caz, femeia invitată putea servi singură bere.

---

233 De a nu ţine casă deschisă.
234 (S.M.) Textul este şters de autor.
235 (S.M.) Textul este şters de autor.
236 (S.M.) Textul este şters de autor.

Soţiile ataşaţilor militari nu trebuiau pregătite pentru a ajuta pe soţii lor în misiunea informativă. Este ceva prea delicat şi poate fi periculos. Aşa cum am mai spus, ataşaţilor militari le era interzis de a face spionaj, tocmai de aceea cu atât mai mult soţiile trebuiau să evite cu desăvârşire asemenea acţiuni şi activităţi.

Tema soţiilor şi a altor femei din preajma ataşaţilor militari – secretare, rude, amante etc. era vastă; literatura veche şi mai ales cea nouă este abundentă cu asemenea cazuri.

Asupra ei se poate reflecta oricât de adânc, dar o pregătire specială a acestora, nu cred că este pozitivă. Orice pregătire să se facă numai de ofiţerul selecţionat pentru funcţia de ataşat militar şi acesta să-şi pregătească soţia.

Nu trebuie omis nici personalul casnic şi ajutător, permanent sau ocazional. Ataşaţii militari, ca şi ceilalţi diplomaţi, angajau personal din ţările de acreditare. Acest personal putea transmite sau interpreta diverse fapte, vorbe, atitudini şi gesturi pe care le putea observa. Cum soţiile ataşaţilor militari aveau de-a face cu un asemenea personal, se impunea din partea acestora o anumită rezervă, atenţie şi tact, asupra cărora soţii – ataşaţii militari – trebuia să le atragă în mod deosebit atenţia sau să le instruiască. În unele cazuri, fapte şi gesturi pot crea o atmosferă regretabilă privind casa şi menajul ataşatului militar. Este mai folositor ca personalului casnic sau ajutător să i se lase credinţa ca este un colaborator – la distanţa cuvenită – decât a se socoti ca servitori.

În pregătirea recepţiilor uneori este preferabil să se facă apel la diferite case sau restaurante. În Germania, ca şi în Suedia, era procedeul cel mai uzitat. Reprezentantul casei respective se prezenta la soţia ataşatului militar care îi spunea despre ce este vorba şi îi dădea indicaţiile necesare până la cele mai mici detalii. Acesta îşi aducea personalul său cu tot ceea ce era necesar, care de asemenea colporta şi informa.

În toate relaţiile cu aspect personal, o largheţe ca măsură de comportare este mai potrivită decât o stricteţe sau zgârcenie.

În capitolul mare al recepţiilor, plăcutele surprize: muzică, proiecţii, fotografii sau tablouri, eventuale cadouri de artizanat la diferite ocazii (ziua naţională, anul nou etc.) pot da un plus de strălucire acestor ocazii, care să întărească amintirea ca şi bunul renume (faima). Uneori, se pot produce şi excese la unii oaspeţi, mai ales la prânzuri, cine, cocteiluri. În cazul acesta, tactul este foarte necesar şi în special la atmosfere de veselie şi de bună dispoziţie când excesele se produc, ele trebuie judecate filozofic şi cu îngăduire, fără urmări. În anexa 2 arăt unele fapte şi stări petrecute din propria experienţă.

Pregătirea generală ca şi pregătirea specială, considerând societatea şi viaţa statului de acreditare, trebuie completată, şi această pregătire, deşi de valoare minoră, ajută pe ataşaţii militari în misiunea lor principală. Repet că pentru ataşaţii militari, ajutoarele sale, secretarii şi pentru soţia sa, un „Îndreptar" este necesar dacă lipsurile, lacunele şi deficienţele nu se pot îndrepta astfel. Socotesc că este bine ca el să aibă un caracter confidenţial.

5. Documente

În trecut, la numirea ataşaţilor militari pe baza referatelor diverselor secţii din Marele Stat Major, Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii întocmea un tabel cu ofiţerii propuşi pentru a fi selecţionaţi in funcţia de ataşat militar.

Tabelul respectiv cuprindea: numele şi prenumele, arma, gradul şi vârsta, ţara pentru care era propus, statele de serviciu (antecedente, practica în misiuni exterioare, comportări şi rezultate, practica de stat major informativă, operativă, tehnică etc.), cunoaşterea de limbi străine (vorbit, citit, scris), studii militare, academice, lucrări şi publicaţii, garanţii morale şi ţinută, diverse ...

La întocmirea acestora se ţinea seamă de unele sugestii, uneori chiar şi [de] intervenţii oculte.

Asemenea tabele erau prezentate subşefului Marelui Stat Major sub formă de propuneri, pe care subşeful Marelui Stat Major le supunea spre aprobare ministrului sau direct regelui care hotăra în ultimă instanţă pe cei ce urmau să fie numiţi în funcţia de ataşat militar. Lucrările aveau caracter strict confidenţial.

Agrementul se obţinea la cererea scrisă a Ministerului Apărării Naţionale (Marele Stat Major) către Ministerul Afacerilor Externe care făcea demersurile pe cale diplomatică la Ministerul Afacerilor Externe al ţării de acreditare. Ataşaţii militari, prin specialitatea lor, au avut un rol foarte însemnat, mai ales în perioadele de tensiune politică şi în timp de război, deci statului de acreditare nu-i este indiferentă persoana ataşatului militar. Tocmai de aceea se cere agrementul pentru ataşaţii militari, navali şi aero.

Cererea de agrement cuprindea anumite date biografice ale ataşatului militar, ale soţiei şi ale copiilor mai mari care puteau frecventa şi întreţine legături cu societatea.

După acordarea agrementului de către statul de acreditare (comunicarea răspunsului pozitiv), se făcea numirea oficială, iar Marele Stat Major comunica aceasta, în scris, ofiţerului respectiv. Numirea se publică apoi în presă – obligaţie prevăzută de dreptul internaţional.

La data numirii, ataşatul militar şi soţia sa (eventual şi copiii mai mari) erau trecuţi în cartea corpului diplomatic ce se întocmea de Ministerul Afacerilor Externe – Direcţia Protocolului. În cartea diplomatică se însera: numele şi prenumele său şi al soţiei (eventual al copiilor mai mari), adresa cancelariei, a domiciliului cu telefoanele respective. Aceleaşi date erau înserate şi pentru ajutoarele sale, dar pentru aceştia nu se cerea agrementul.

Paşaportul diplomatic se acorda ataşatului militar, soţiei sale şi ataşaţilor militari ajutori (marină, aero şi de uscat).

Pe timpul călătoriilor se mai acorda ataşaţilor militari şi ajutoarelor sale, în scris, „Laissez-passer" (în Franţa), „Grenz Empfehlung" (în Germania), „Nyílt Rendelveny" (în Ungaria) cu ştampilă şi sigiliu. Acestea erau necesare la frontieră (vamă) sau pe timpul călătoriei (controlul bagajelor), fiindcă diplomaţii militari puteau transporta corespondenţă ce beneficia de imunitate diplomatică.

Cererea de agrement pentru unii ataşaţi militari putea să fie refuzată de către Ministerul Afacerilor Externe al statului de acreditare dacă acesta avea informaţii că ofiţerul respectiv prin activitatea şi poziţia sa s-a arătat critic sau duşmănos faţă de statul respectiv. Refuzul nu se motiva.

După acordarea agrementului (comunicarea pozitivă), ofiţerul diplomat devenea agreat „persona grata" şi se publica în presă. Dacă agrementul era retras, după un timp oarecare, ofiţerul respectiv devenea „persona non grata" şi era nevoit să părăsească imediat ţara respectivă.

Ajutoarele de ataşaţi militari, deşi nu aveau nevoie de agrementul ţării respective, erau totuşi „persona grata" dacă primeau viza ţării respective şi deci puteau merge ca diplomaţi în ţara respectivă.

Întocmirea acestor documente şi formalităţi după primul război mondial dura timp de câteva luni. Din această cauză viitorul ataşat militar se putea preveni din timp şi avea mult răgaz pentru pregătirea obişnuită materială. Cealaltă pregătire generală şi chiar specială (specifică pentru ţara de acreditare), ca şi însuşirea limbii străine, cerea un timp mai îndelungat şi trebuia făcută pe bază ştiinţifică şi în perspectivă. Ea trebuie făcută de forul responsabil care era Marele Stat Major – Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii, ca şi de ofiţer, personal şi cu râvnă.

6. Rechemarea de la post a ataşatului militar

Acesta s-a făcut periodic – după 3 ani de regulă, dar s-a putut face şi mai repede, în unele împrejurări. Rechemarea periodică se făcea pe baza unui referat, când se prezenta un nou tabel cu ofiţerii propuşi pentru funcţia de ataşat militar, la expirarea termenului arătat pentru seria următoare. Marele Stat Major – Secţia a 2-a Informaţii întocmea referatul pentru rechemarea ataşaţilor militari pe care-l înainta conducerii armatei, după care atât vechii cât şi noii ataşaţi militari erau anunţaţi din timp. Se mai întocmeau uneori şi instrucţiuni despre modul predării postului, a gestiunii sale. A fost cazul când am predat postul la Berlin în decembrie 1939, în plin război, într-un timp relativ scurt, circa numai o lună. Postul acesta era foarte greu fiindcă:

- privea forţe armate foarte complexe, de mare volum şi în continuă creştere:
- aceste forţe erau suportul politicii naziste de revendicări, de violenţe şi de continui ameninţări;
- titularul postului era ataşat militar, naval şi aero;
- titularul postului mai era acreditat, în acelaşi timp, în Olanda şi Elveţia, apoi se adăuga gestiunea de la posturile desfiinţate ca urmare a ocupării Austriei (aprilie 1939) şi a Poloniei (octombrie 1939);
- fondurile financiare mari ale statului român depuse la Deutsche Bank pentru comenzi şi livrări în curs de materiale militare, care erau tot în atribuţiile ataşatului militar.

Rechemarea ataşaţilor militari se aproba de către şeful Statului Major, fiindcă până la 23 august 1944 numirea acestora s-a făcut cu aprobarea şefului statului.

Timpul de rechemare (cum şi documentele întocmite) putea fi foarte scurt în unele ocazii. Exemplu: în 19[…][237], nici nu trecuse un an şi ataşatul militar de la Belgrad[238] a fost rechemat din cauza unor neînţelegeri repetate ale acestuia cu ministrul României de atunci, […][239]. În anul 1939, ataşatul militar de la Madrid[240] este retras prin ordin telefonic[241], apoi după o scurtă perioadă de şedere în ţară i s-a încredinţat altă funcţie. În anul 19[…][242] ataşatul militar român de la Roma[243] a fost retras urgent pentru că i se furase cifrul si nu a raportat la centru decât după 24 de ore. În anul 19[…][244] ataşatul militar român de la Stockholm a fost retras urgent de la post în urma stăruinţelor imperioase ale Ministerului Afacerilor Externe la Bucureşti.

Rechemările sau schimbările ataşaţilor militari înainte de expirare se puteau face din diferite cauze, aşa cum s-a arătat prin exemplele de mai sus. Detaliez următoare situaţie care m-a privit direct.

La izbucnirea războiului, în campania din Polonia corpul de ataşaţi militari acreditaţi în Germania a fost invitat în perioada 9-10 septembrie 1939 să facă o călătorie pe front (Prusia Orientală) pentru a urmări operaţiunile de război executate de Armata 1-a, distrugerile şi incendierile de oraşe, exodul, suferinţele populaţiei, până la Varşovia, unde am fost puşi să asistăm la bombardarea şi incendierea acestei capitale.

---

237 (S.M.) Textul este şters de autor.

238 Locotenentul-colonel […]. În anul următor s-a petrecut un caz similar la ambasada germană de la Bucureşti, ataşatul militar colonelul Wahle a intrat în contradicţie cu şeful misiunii W. Fabricus. Ofiţerul nu era un nazist convins şi din această cauză a fost retras imediat.

239 (S.M.) Textul este şters de autor.

240 Locotenentul-colonel […].

241 (S.M.) Ataşatul militar român la Madrid în anul 1939 era locotenentul-colonelul Octav Vorobchievici (1938-1940), a se vedea Alesandru Duţu, Lenuţa Nicolescu, Alexandru Oşca, *Ataşaţii militari transmit (1938-1939)*, vol. III, Ed. Europa Nova, Bucureşti, 2003, pp. 6, 83-107, 177-182, 184-186.

242 (S.M.) Textul este şters de autor.

243 Colonelul […].

244 (S.M.) Textul este şters de autor.

Rapoartele fragmentare, raportul după încheierea companiei au fost trimise prin curieri speciali sau telegrafic cifrat. Ele au fost confirmate verbal atunci când am fost chemat telegrafic din ordinul regelui pentru a lămuri această rapidă cădere a aliatului nostru. În rapoartele mele, am subliniat şi starea de spirit deprimată a populaţiei germane, lipsită de strictul necesar la numai o lună de zile de război, alarmele aeriene şi camuflajul etc., etc.

Atât la Bucureşti ca şi la legaţia noastră legionarii mişunau tot mai îndrăzneţi după această „desăvârşită" victorie a unui „Blitzkrieg" (război fulger). Prin aceştia sau prin interceptarea cifrului, conţinutul rapoartelor mele a fost cunoscut de către Comandamentul Superior german. După circa două luni, am fost avertizat de Ministerul Afacerilor Externe român prin Legaţia noastră de la Berlin – ministru Radu Cruţescu – şi mi s-a cerut să nu mai comentez „duşmănos războiul nazist, cum şi starea de spirit din Germania".

Reprezentările[245] fuseseră făcute de ministrul Germaniei la Bucureşti, Fabricius, în octombrie 1939, la cererea Ministerului Afacerilor Externe de la Berlin. Faptul că reprezentările nu dădeau detalii şi nu indicau sursa comentariilor făcute de mine, demonstrează că germanii aveau o dovadă sigură. Totuşi, regele s-a temut de consecinţe mai mari care puteau să se sfârşească prin declararea ataşatului militar „persona non grata". Din acest motiv, la începutul lunii decembrie 1939 am primit telegrafic comunicarea şefului Marelui Stat Major, generalul Florea Ţenescu, prin care mi se aducea la cunoştinţă că din înalt ordin de pe data 01.01.1940 sunt ataşat militar în ţările nordice şi baltice. Totodată, sunt chemat urgent la Bucureşti pentru a primi instrucţiuni. Regele cunoştea bine armata germană şi mai ales susceptibilităţile naziste. El îmi dăduse instrucţiuni precise privind informaţiile ce trebuia să caut, de aceea de data aceasta mi-a adăugat că: „naziştilor nu le place că ai citit clar în jocul lor, şi pentru a evita o întorsătură mai rea a situaţiei, te mut la Stockholm ca ataşat militar în ţările nordice şi baltice de unde vei putea urmări liber evenimentele politice şi militare ale naziştilor".

Au urmat apoi instrucţiunile speciale despre care voi vorbi mai la urmă. Mi-a recomandat să plec cât mai repede în Norvegia, şi în adevăr în timpul scurt ce a urmat, am putut preda după anumite eforturi volumul mare de sarcini ale greului post de la Berlin.

În tot acest timp de doi ani fuseseră schimbaţi trei miniştri plenipotenţiari: Petrescu-Comnen[246], Djuvara şi Radu Crutzescu.

Succesorul meu a fost un ofiţer ce simpatiza cu legionarii, deci propunerea a fost acceptată de nazişti. În fapt, noul ataşat militar s-a arătat prea zelos legionar şi prea pronazist, iar în timp de mai puţin de un an a fost rechemat.

În cazurile arătate, care constituie excepţii, şi dată fiind starea politică în continue mutaţii, cum şi starea de război, formalităţile de rechemare a ataşaţilor militari şi termenele se reduceau simţitor.

7. Personalităţile la care erau obligaţi să se prezinte ataşaţii militari cu ocazia plecării şi sosirii de la post

Personalităţile la care erau obligaţi să se prezinte ataşaţii militari erau în primul rând miniştrii: Apărării Naţionale, Aeronauticii (eventual al Marinei) sau la inspectoratele generale aero şi marinei, la Ministrul Înzestrării şi la Inspectoratul Tehnic (în cazul ataşatului mili-

---

[245] Reprezentările în dreptul internaţional erau un avertisment mai blând, o dojană, spre deosebire de protest care privea fapte grave.

[246] (S.M.) O solidă operă istoriografică dedicată acestui diplomat a devenit accesibilă după publicarea vol. I al memorialului, de aceea îmi permit să o semnalez: Adrian Viţalaru, *Nicolae-Petrescu Comnen – diplomat (1923-1941)*. Teză de doctorat, Universitatea Al.I. Cuza din Iaşi, 2012, 437 pp. (coordonată de regretatul mare istoric român Prof.univ.dr. Ioan Ciupercă).

tar de la Berlin), apoi la şeful Marelui Stat Major, subşeful Marelui Stat Major şi şefii din Marele Stat Major. După aceasta la Palatul Regal şi la mareşalul palatului. Aceste prezentări şi audienţe erau reglementate de către Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii din Marele Stat Major.

O prezentare necesară dar pe care şeful Secţiei 2-a o eluda era Ministerul Afacerilor Externe cum şi ambasadele ţării respective. Am făcut din proprie iniţiativă vizită la Ministerul Afacerilor Externe (Direcţia Protocolului şi la Direcţia Personalului) de la care am primit lista personalului acreditat la reprezentanţele noastre din Germania, Olanda şi Elveţia, precum şi a consulilor noştri din aceste ţări. În Germania aveam mai multe consulate: Berlin, Leipzig, Hamburg, Köln, München, apoi Viena. De asemenea, am făcut vizită la ambasada germană, la ataşatul militar german, colonelul Walhe. Legaţiile Olandei şi Elveţiei nu aveau ataşaţi militari acreditaţi în România.

La venirile ocazionale în ţară, m-am prezentat la cei care m-au chemat, Marelui Stat Major, regelui pentru a raporta verbal, subliniind anumite probleme. De asemenea, în aceste vizite mă prezentam la Ministerul Apărării Naţionale, Ministerul Înzestrării, Ministerul Aerului şi Marinei. De regulă, mă anunţam telefonic prin Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii, singur.

În iarna anului 1940, aflându-mă la Bucureşti, am făcut o vizită la ambasadele Italiei şi Japoniei, după ce România aderase la „Pactul Tripartit Berlin-Roma-Tokio" (23.XI.1940). Tot atunci am vizitat pe noii ataşaţi militari şi ataşaţi aero ai Germaniei de la Bucureşti.

La întoarcerea din misiunea de ataşat militar, prezentarea se făcea la Marele Stat Major – Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii, şefului şi subşefului, apoi la respectivele ministere: Apărării Naţionale, Aero, Marinei, Înzestrării, inspectoratelor etc.

Se prezenta un raport de încheiere a misiunii în care se arătau concluziile cu învăţămintele posibile şi se menţionau misiunile adiacente: activitatea comisiilor, stadiul contractelor şi livrărilor, fondurile restante şi propuneri. Copiile acestor rapoarte, semnate, erau trimise la ministerele şi inspectoratele interesate. De asemenea, se mai menţionau diferitele activităţi la cursuri, la şcoli, la strategii în armata străină respectivă, efectivul acestor tineri (în Germania erau peste 600 de studenţi apţi de recrutare) şi propuneri; la acest capitol trebuia arătată recrutarea tinerilor din ţara respectivă şi mersul acestei activităţi cu respectivii consuli ai României.

Volumul acestor activităţi în Germania se mărea enorm într-atât încât, pe lângă ajutoarele ataşatului militar, au mai fost acreditaţi ofiţeri tehnicieni şi secretari.

Totuşi volumul crescând al acestor activităţi putea să-l distragă pe ataşatul militar de la misiunea sa principală de informare politico-militară, lucru de care mi-am dat perfect de bine seama în anii 1943 şi 1944.

Autorităţile şi persoanele la care ataşaţii militari erau obligaţi să se prezinte cu ocazia sosirii de la post se deosebeau de la ţară la ţară.

În Germania m-am prezentat la respectivele ministere şi comandamente de armată, aviaţie, marină, inclusiv la şeful Marelui Stat Major General, adică la generalii Keitel, Beck, Brauchitsch, Göring, Milch, grossadmiral Raeder şi amiral Schniewind[247].

Prezentările au fost făcute de către vechiul ataşat militar român, colonelul Petre Antonescu, la respectivele „Attaché gruppe"[248], conduse de colonelul de stat major von Köppelle pentru aviaţie şi de locotenentul comandor Mirow pentru marină. Pentru armată (das Heer)

---

[247] (S.M.) Otto Schniewind (1887-1964) a fost amiral general al Kriegsmarine în timpul celui de-al doilea război mondial, şef de Stat Major al Seekriegsleitung (Comandamentul Marinei de Război) între 1938 şi 1941.

[248] Prin „Attaché gruppe" se înţelege oficiul diplomatic care se ocupa de ataşaţii militari străini acreditaţi la Berlin. Acest oficiu făcea parte din serviciul de informaţii.

a fost necesară în prealabil prezentarea la şeful Secţiei Informaţii şi Contrainformaţii, generalul Kurt von Tippelskirch, foarte cunoscător şi doritor de a cunoaşte al stării din România.

La Ministerul Afacerilor Externe prezentarea s-a făcut la subsecretarul de stat Ernst von Weizsäcker[249] – foarte apreciat ofiţer de marină – adjunctul ministrului imperial von Ribbentrop.

Înainte de toate acestea, prezentarea s-a făcut la reprezentanţa diplomatică, la toţi membrii săi, inclusiv consulii României; pentru cei din provincie am făcut scrisori personale de prezentare, iar la prima ocazie, cu prilejul unor deplasări în oraşele respective, am făcut şi vizita de prezentare la consulii români. Cu ocazia acestor prezentări oficiale, vechiul ataşat militar conducea şi făcea prezentările, făcea vizita de plecare.

Pentru prezentarea la corpul diplomatic se depunea cartea de vizită la reprezentanţa diplomatică respectivă, pentru a fi difuzată tuturor diplomaţilor şi soţiilor acestora. La Berlin se obişnuia (fiindcă erau mulţi diplomaţi) să se indice discret, cu creionul (sus în stânga) numele persoanei căruia i se adresa cartea de vizită. De la această regulă se făcea excepţie pentru ambasadori şi miniştri.

Cu ocazia plecării definitive ataşaţii militari lăsau cartea de vizită pe care menţiona (în partea dreaptă jos) – „p.p.c" – care însemna „pentru plecare" sau în franceză "pour prendre congé". La Berlin, unde corpul diplomatic era foarte numeros, invitaţiile se trimiteau membrilor corpului diplomatic cu care relaţiile au fost mai frecvente, folositoare şi cu care pe parcurs au fost invitaţii reciproce în diferitele ocazii. Pentru membrii corpului diplomatic mai importanţi, mai prieteni şi mai apropiaţi se puteau da 1-3 prânzuri sau cine (dîners), pentru rămas bun; invitaţiile acestea nu mai aveau nevoie de menţiunea: „p.p.c.". Mi s-au oferit asemenea mese de însuşi ambasadorul nostru.

În Suedia şi în Olanda, ataşaţii militari se prezentau în audienţă monarhului, fiind conduşi chiar de ministrul sau ambasadorul reprezentanţei respective. Aceasta se făcea pentru că ataşatul militar era trimisul regelui, era adjutant regal şi cu atât mai mult când avea de prezentat un mesaj scris sau verbal. A fost cazul mesajului scris către regele Suediei în care se spunea că ataşatul militar este un bun cunoscător al situaţiei din nordul continentului şi că deci ar putea fi folositor dacă va fi consultat.

În toate celelalte ţări, prezentarea de rigoare era la comandamentul suprem şi la ministrul de război, fiindcă ataşatul militar era reprezentantul Comandamentului suprem al ţării sale pe lângă aceste personalităţi.

Este necesar ca ataşatul militar să-şi întocmească şi să ţină evidenţa la zi, un carnet repertoriu cu personajele mai importante la care face vizite de prezentare cu prilejul sosirii la post, în timpul cât stă la post şi cu ocazia plecării de la post. Repertoriul să fie completat cu următoarele date: numele exact, adrese, telefon, orice date biografice, fapte importante, ziua aniversării, naţiunea, comemorări etc. etc. care pot fi evocate la vizite, reuniuni, prânzuri şi recepţii, dar toate evocările trebuiau făcute cu discernământ şi fără exagerări care ar putea fi uneori neagreate sau iritante (de exemplu: un exces de atenţie, o informaţie supărătoare etc. etc.).

---

[249] (S.M.) Membru al unei proeminente familii germane, Ernst Freiherr von Weizsäcker (1882-1951) a fost un diplomat german care a deţinut funcţia cheie de Secretar de Stat la Ministerul de Externe al Reichului (1938-1943) şi de ambasador la Sfântul Scaun (1943-1945). Acesta s-a numărat printre numeroşii germani care se opuneau prevederilor Tratatului de la Versailles, aparţinând grupului de revizionişti moderaţi. S-a alăturat Ministerului de Externe al Republicii de la Weimar în 1920, dar a considerat că Hitler – în ciuda manierelor şi stilului politic care îi displăceau profund – era persoana potrivită să îndepărteze consecinţele păcii umilitoare din 1919, Jürgen Angelow, "Accomplices with Reservations: German Diplomats and the Preparation of the Polish Campaign of September 1939", *Australian Journal of Politics and History*, vol. 50, no. 3, 2004, p. 376.

Pentru ajutorii ataşaţilor militari care erau acreditaţi pentru armata de uscat (das Heer), aviaţie (die Luftwaffe) şi pentru marină (die Marine), ceremonialul era sensibil acelaşi, dar simplificat. Respectivul ajutor intra în funcţie după ce era anunţat la reprezentanţa noastră diplomatică, care îl anunţa la Ministerul Afacerilor Externe, şi prin ataşatul militar titular era anunţat la comandamentele superioare şi la statele majore generale ale armatei, aviaţiei, marinei etc. La aceştia erau prezentaţi de către ataşaţii militari titulari, în ziua stabilită pentru audienţe.

Acest personal ajutător era trecut în cartea corpului diplomatic al ţării de acreditare (Germania, Elveţia, Olanda, Suedia etc.). Cartea era tipărită, eventual se tipărea numai lista ţării, care avea modificările sau adăugiri; această listă nouă înlocuia pe cea veche până la apariţia unei noi ediţii a cărţii corpului diplomatic.

8. Documentele care defineau şi precizau misiunea

Documentele care defineau şi precizau misiunea ataşaţilor militari erau „Instrucţiunile" date de Marele Stat Major – Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii cu privire la: informaţiile, operaţiile, instrucţia şi aprovizionările, deoarece acestea erau înlocuite cu concursul secţiilor: operaţii instrucţie (regulamente) şi materiale (armament, aprovizionări etc.). De asemenea, se cereau dezideratele celorlalte ministere: aviaţiei, marinei, înzestrării armatei, armamentului sau ale inspectoratelor generale (când nu erau departamente).

Documentul era voluminos, important şi secret, de aceea el se despărţea pentru ca la redactare partea strict secretă să fie cât mai redusă, eventual una sau două pagini care puteau fi cifrate sau – şi mai bine – memorate. Am stăruit personal ca redactarea să fie cât mai redusă. Era tendinţa ca fiecare secţie sau oficiu să încarce aceste „instrucţiuni". Aveam convingerea că orice scris odată elaborat (chiar şi sub formă criptografică) era susceptibil de a fi interceptat. Vechea literatură şi mai ales cea după cel de al-doilea război mondial demonstrează elocvent şi din belşug asemenea interceptări, dar adaug că numai o parte minimă s-a publicat; un mare volum de interceptări şi divulgări au rămas încă necunoscute. Se cuvine ca pe lângă toate strictele măsuri de păstrarea secretului acestor documente, să se evite la maxim difuzarea lor prin scrisuri lungi şi greoaie.

Aceste instrucţiuni se completau pe durata misiunii prin ordine speciale sau alte instrucţiuni care completau pe cele date la plecarea în misiune sau care puteau să le anuleze.

Un document important care mi s-a încredinţat la plecarea în misiune a fost „cifrul" care era al Marelui Stat Major, diferit de cel al Ministerului Afacerilor Externe. Era o piesă voluminoasă care trebuia să circule cât mai puţin si sa nu iasă din oficiul păzit al ataşatului militar şi să fie scos din casa de fier numai pentru cifrare şi descifrare. Se poate spune că acesta era o piesă buclucaşă. Despre asta vom mai vorbi.

Cifrul se putea lua în primire şi de la vechiul ataşat militar. Fără a se pune la îndoială vigilenţa acestuia, era necesar, pentru prudenţă, ca cifrul să fie nou, sau cel puţin schimbate cheile odată cu venirea noului ataşat militar. Nu eram liniştit când primeam un asemenea cifru pentru că eram obligat să lucrez cu un cifru care trecuse prin mai multe mâini. Acest cifru, ca şi oricare alt document secret, avea probabilitatea ca, la una din articulaţiile acestor treceri, să fie interceptat. Cu cât lanţul sau înşirarea predărilor este mai frecventă cu atât probabilitatea interceptărilor este mai mare. Este in firea lucrurilor şi cine cunoaşte (cât de redus) calculul probabilităţilor, se poate convinge mai uşor. La timpul respectiv se va reveni detaliat asupra acestei teme.

La Marele Stat Major nu mi s-a arătat – la cererea expresă – care este gestiunea ce voi lua în primire la post.

Aceasta fusese primită cu proces verbal de la predecesorul meu şi un exemplar fusese predat la Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii din Marele Stat Major care-l păstra la arhivă, fără măcar a fi inserat într-o evidenţă uşor de controlat. Era desigur o deficienţă pe care şeful secţiei nu o percepea şi deci acest sistem a continuat să existe mai mulţi ani. Instrucţiunile ce le primisem nu prevedeau nimic cu privire la predarea şi primirea postului, iar „paza veche în bună stare" se perpetua într-o formă inferioară, mai slabă decât empirismul.

Insistenţa mi-a atras dojana că: „nu vei reforma dumneata care n-ai fost niciodată la Secţia a 2-a organizarea şi lucrul acestei secţii complexe". Acest şef de secţie nu a întârziat mult la conducerea acestei secţii. Dar am găsit o mai largă şi propice înţelegere la predecesorul meu de la Berlin, colonelul de artilerie Petre Antonescu[250], care mult mai conştient m-a documentat cu precizie, cu bunăvoinţă şi prietenie asupra trecutului ca şi asupra situaţiei documentelor prezentate. Acesta mi-a fost de un real folos pe timp de o lună cât am funcţionat împreună la Berlin şi după plecarea sa.

9. Drepturile băneşti

Drepturile băneşti şi de echipare mi s-au plătit la post ceea ce a constituit o mare greutate; uniforma militară şi civilă au fost confecţionate la Bucureşti, pe de o parte pentru că la Bucureşti erau mai ieftine, iar pe de altă parte aveam nevoie de acestea la începutul misiunii. Uniforma militară a trebuit să o schimb în anul 1937 deoarece ataşatul militar trebuia să poarte uniforma de adjunct regal care era mai variată, mai distinsă şi mai costisitoare. La aceasta se mai adăuga şi ţinuta civilă de rigoare: costum negru cu pantaloni dungaţi, smoching, frac etc., 1-2 costume de haine pe zi, rufărie, încălţăminte. La aceste cheltuieli s-au adăugat altele pentru procurarea toaletei soţiei şi a copiilor.

La Berlin am primit o sumă globală pentru echipare care nu a putut atinge, cu tot schimbul favorabil, cuantumul pentru minimum de cheltuieli făcute pentru procurarea îmbrăcămintei necesare. Nu-mi amintesc cât a fost această sumă globală, dar ea a atins valoarea unui salariu lunar care a fost la schimb echivalat cu dublul acestei valori. Se va explica mai jos acest lucru. Adaug că parte din uniformă a fost completată şi reînnoită la Berlin: pelerina pentru marea ţinută militară, pardesiu negru pentru smoching şi pentru frac, palton şi alte diferite costume.

Drepturile băneşti ce mi s-au alocat pentru gradul de locotenent-colonel erau circa 2000 de mărci, care atunci în 1937, aveau cursul de lei 40 la o marcă. La acesta s-a adăugat, şi numai la început, suma pentru echipare. La gradul superior solda a fost puţin mărită.

Alte fonduri se alocau sporadic şi cu totul insuficient, câte 100-120 dolari la 4-6 luni pentru cheltuieli suplimentare în Olanda şi Elveţia; sumele alocate erau foarte mici şi am cerut alocaţia respectivă mărită lunar, dar nu s-a răspuns pozitiv şi nici nu am mai insistat.

Se pune întrebarea dacă această alocaţie era suficientă pentru a face faţă cheltuielilor de viaţă (casă, masă, îmbrăcăminte etc.) şi mai ales celor de reprezentare care puneau în joc onorabilitatea ataşatului militar, că ataşatul militar trebuia să ţină „casă deschisă" pentru faima ţării şi îndeplinirea misiunii. În condiţiile arătate mai sus, cheltuielile erau mari, mai

---

[250] (S.M.) Petre Antonescu (1891-1957) a fost un general român care a luptat în cele două războaie mondiale. A absolvit Şcoala militară de ofiţeri de artilerie şi geniu (1911-1913) şi Şcoala Superioară de Război (1821-1923). Sublocotenent (1913), locotenent (1916), căpitan (1917), maior (1923), locotenent-colonel (1933), colonel (1938), general de brigadă (1943). A fost şef al Serviciului Secretariatului General al Ministerului Apărării Naţionale (1941-1943), şef de stat-major al Armatei 4 (1943-1944), comandant al Diviziei de Gardă (1944), comandant al artileriei Armatei 4 (1944), comandant al Diviziei 21 Infanterie (1944-1945), Alecsandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *op.cit.*, p. 26.

ales la început când am fost nevoit să-mi transfer sume personale prin Banca Naţională de la Bucureşti la Berlin. Dar adaug că aceasta a fost necesar la începutul misiunii.

Se pune din nou întrebarea cum putea face faţă ataşatul militar român cheltuielilor multiple din Germania în acea vreme:

Pentru îndeplinirea misiunii ataşatul militar român trebuia să ţină cont de următoarele condiţii:

- atât el cât şi soţia nu trebuiau să facă cheltuieli dezordonate sau care ar fi urmărit un fast deplasat, iritant;

- ataşatul militar nu trebuia să se gândească la căpătuială, pentru a recurge la economii exagerate care dăunau reprezentării ţării şi îndeplinirii misiunii sale.

Am arătat mai înainte că „echivalarea" la schimb şi în condiţiile din Germania era avantajoasă. În continuare, voi căuta să explic în ce constau aceste condiţii avantajoase.

Pe vremea aceea, în Germania nazistă exista o inflaţie dirijată din cauza creşterii bugetului militar, iar valoarea reală a mărcii era în scădere; prin măsuri financiare se realizau valori variate pentru aceeaşi marcă.

- Marca aur avea valoarea cea mai mare la schimbul tranzacţiilor internaţionale – era marca valută, aur;

- Marca imperiului (Reischsmark) avea în realitate valoarea scăzută cu 60-70 şi chiar 100% faţă de marca valută şi cu această valoare circula şi în ţările cu valută forte;

- Marca turiştilor (Reisemark) avea o valoare diferenţiată pentru a încuraja turismul; deci acestora finanţa germană (Deutsche Bank) le crea un curs mai favorabil.

- Marca diplomaţilor (sumele sosite pentru aceştia erau consemnate într-un registru – registermark) se plătea la un curs şi mai favorabil.

Aceeaşi bancnotă avea valori diferite, dar în interiorul Germaniei circula cu aceiaşi valoare.

Pentru a scuti pe diplomaţii tentaţi de a schimba la negru marca lor valutară la cursul cel mai mare, Deutsche Bank lua asupra sa acest schimb mai avantajos şi Registermark era achitată după cursul zilei, cu un avans de 2-2,10 mărci hârtie faţă de mărcile care circulau normal în Germania. Deci, salariul ataşatului militar transferat de Banca Naţională a României la Deutsche Bank, care aşa după cum am arătat era de 2000 de mărci valută, era achitat după valoarea lui Registermark, cu 4000 – 4200 mărci hârtie cu care diplomatul îşi făcea cumpărăturile obişnuite de pe piaţă. Solda lui era dublă.

În cazul când diplomatul vroia să-şi cumpere mărfuri de export ca: autoturism, blănuri etc. el trebuia să facă plata nu în bancnote curente, ci în mărci-valută prin Deutsche Bank care avea fondul diplomatului pe care i-l ţinea la dispoziţie.

De asemenea, ataşatul militar dacă vroia să meargă în Olanda sau Elveţia unde avea misiune, putea să ceară de la Deutsche Bank să-i transfere din fondul său de mărci valută în Olanda sau Elveţia, sau chiar în altă ţară, suma ce o dorea la cursul zilei oficial. Dacă diplomatul sau turistul respectiv nu cheltuia în întregime sumele solicitate, nu le mai putea introduce la Deutsche Bank pentru a putea fi transferate în altă ţară sau în alte scopuri.

În concluzie, procedeul folosit de organul de finanţe al Germaniei de a acumula cât mai multe devize (valută), acorda diplomaţilor un schimb favorabil cu condiţia ca mărcile să fie cheltuite în interiorul ţării. Deci ataşatul militar putea să facă faţă cheltuielilor impuse de misiunea şi de rangul său fără să i se mai trimită alte fonduri suplimentare din ţară.

Tocmai de aceea pentru misiunile executate în Olanda şi Elveţia, din cauza restricţiilor impuse de la Bucureşti, nu am mai insistat şi am făcut faţă cu aceleaşi fonduri alocate la Berlin din care am transferat în Olanda şi Elveţia cu ocazia deplasărilor mele în misiune în aceste ţări. Explicaţia aceasta cam lungă ar putea părea fastidioasă, dar a fost necesară pentru a

demonstra că alocaţia bănească era suficientă cu condiţia ca avantajul de schimb să nu fie un motiv de căpătuială pentru cei rău intenţionaţi[251].

Drepturile băneşti şi de echipare nu erau egale pentru toţi ataşaţii militari. Ele se alocau diferenţiat după gradul fiecăruia, dar mai ales după importanţa şi după valuta şi nivelul de viaţă al fiecărei ţări. Astfel, pentru posturile din Anglia, S.U.A şi Franţa soldele şi fondurile alocate ataşaţilor militari de la aceste posturi erau cele mai mari.

Departajarea alocaţiilor se făcea de către minister prin Inspectoratul Intendenţei după propunerile Marelui Stat Major. Uneori, ataşaţii militari respectivi, fie direct, fie ocult cereau suplimentarea fondurilor care se acordau după instanţe şi sprijin. După părerea arătată clar de rege în anul 1937 atât ministrului Apărării Naţionale, ministrului Aeronauticii şi şefului Marelui Stat Major, postul de ataşat militar de la Berlin era în epoca aceea (1937-1940) cel mai important, mai complex şi mai greu, dar nu i s-au alocat drepturi nici măcar egale cu cele din Londra sau Paris. Şeful Marelui Stat Major s-a exprimat totuşi că pentru armata cea mai complicată, cum era considerată armata germană – şi a adăugat măgulitor – am trimis unul dintre cei mai serioşi ofiţeri. El a venit în anul 1938 să mă inspecteze, cum a făcut-o şi secretarul general al Ministerului Înzestrării în anul următor. Aceasta a fost pentru mine o satisfacţie morală.

Nu au fost acordate în mod deosebit fonduri pentru cheltuieli de reprezentare la posturile din Germania, Olanda şi Elveţia sau pentru cele din Ţările Nordice şi Ţările Baltice.

Deşi uneori am simţit nevoia acestor fonduri şi chiar am raportat despre acesta, totuşi nu am cerut să mi se trimită. Simţeam că erau atâtea nevoi în ţară, peste care se abătuseră o serie de necazuri şi nedreptăţi. În cazul acesta, mi-am impus obişnuinţa de a elimina inutilul şi exagerările pentru a putea face faţă onorabil necesarului şi imperiosului.

Cheltuielile de întreţinere ale biroului ataşatului militar nu erau mari şi nici nu reclamau prea multe probleme. Stabilirea fondurilor se făcea de către minister şi nu am cerut niciodată mărirea lor. Am trimis acte de justificare numai pentru cheltuielile făcute cu plata telegramelor expediate la centru. Îmi reamintesc că în Suedia exista obiceiul să nu se ceară recipise pentru expedierile poştale, nici chiar pentru mandatele poştale de bani. Cererea pe care am făcut-o a surprins funcţionarii oficiilor poştale respective, dar mi-au eliberat recipisele solicitate fără nicio insistenţă. Mai îmi reamintesc faptul că, uneori, la Bucureşti, se manifesta un spirit de economii acut şi o încetineală exagerată din cauza formalităţilor.

Exemplu: în anul 1940, mi s-a cerut telegrafic şi urgent comandarea la o fabrică din Stockholm a două maşini de scris „criptografiat". Erau nişte aparate sensibile şi destul de scumpe. Am îndeplinit ordinul urgent şi am cerut să mi să trimită suma necesară pentru a putea ca, la livrarea maşinilor, să pot face plata imediat şi cu aceeaşi punctualitate de care suedezii erau animaţi. Dar cunoscând încetineala cu care se rezolvă la noi anumite probleme şi mai ales nerespectarea unor angajamente, împărtăşeam o mare îngrijorare. Cu toate acestea, am făcut comanda cu formele uzuale pentru termenul de 30 zile. Erau în joc renumele ţării, al legaţiei şi cuvântul meu scris de ataşat militar. Cererea mea repetată pentru bani la Bucureşti nu a avut ecou. La data exactă maşinile au fost aduse la ambasada română şi predate subsemnatului. Banii nu sosiseră încă de la Bucureşti. Fără a mai pregeta nici măcar o clipă, acolo, în forul legaţiei, pe loc, din banii personali am semnat cecul de plată. Problema era deja încheiată şi prin curierul obişnuit le-am expediat la Bucureşti spre satisfacţia Oficiului de Cifru din Marele Stat Major care a primit aceste preţioase mecanisme pentru care am primit mulţumiri elogioase. În schimb, costul acestor maşini nu a sosit nici după patru luni de aşteptare şi reveniri.

---

[251] Schimb valutar cu primă rată în Republica Socialistă Română.

Cheltuielile pentru întreţinerea biroului ataşatului militar nu erau aceleaşi pentru toate posturile. Deşi volumul lucrărilor era la Stockholm mult mai mic, alocaţia şi fondurile erau aceleaşi, fiindcă postul de la Stockholm gira şi pe cele de la Oslo, de la Helsinki, precum şi din Ţările Baltice.

10. Cazarea ataşaţilor militari

Cazarea ataşaţilor militari şi a familiilor lor se făcea înainte de cel de-al doilea război mondial prin grija şi răspunderea acestora. Ea era foarte variată, după concepţia acestora. Am văzut la Budapesta în anul 1926 pe ataşatul militar de atunci, colonelul Corneliu Dragalina, instalat într-un hotel; la Belgrad în anul 1921, cu ocazia funeraliilor regelui Petru I, l-am văzut pe colonelul Motaş[252] într-o frumoasă vilă; la Viena, în anul 1938, colegul meu – ataşatul militar – colonelul Alexandru Gavrilescu locuia într-o cameră mobilată. În primul şi ultimul caz, respectivii ataşaţi militari nu erau căsătoriţi şi în situaţia minoră a cazării lor, reprezentarea lăsa forţat de dorit, iar activitatea informativă era îngreunată până la reducerea completă. Discreţia ca şi caracterul confidenţial de viaţă ce trebuiau păstrate de ataşaţii militari şi familiile lor erau nule în cazul cazării la hotel sau în camere mobilate. Ar fi trebuit ca Marele Stat Major – Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii să se ocupe de această cazare şi să facă recomandări serioase şi riguroase. Nu am avut niciodată cunoştinţă de asemenea îndatoriri[253]. Ceilalţi colegi ataşaţi militari acreditaţi în alte ţări aveau locuinţe mari, arătoase dar cu aspect interior diferit.

La Berlin ataşatul militar-aero sovietic locuia chiar în localul ambasadei. Din unele puncte de vedere, era procedeul cel mai sigur, dar rezulta o încorsetare care îngrădea foarte mult reprezentarea ca şi relaţiile care nu mai puteau fi decât oficiale.

La toate reprezentanţele diplomatice unde am funcţionat, locuinţa personală a fost în afara localului ambasadei. Predecesorul ataşatului militar din Germania mi-a fost de mare folos, cedându-mi locuinţa sa. La Berlin am primit de la vechiul ataşat militar, colonelul Petre Antonescu, un frumos şi mare apartament de şapte camere, cu o sală mare de recepţii, în care aveau loc aproximativ 50 de persoane; acest apartament era frumos mobilat şi permitea primiri şi recepţii onorabile la nivelul rangului de ataşat militar şi diplomat. Proprietarul era un evreu bogat ce a avut legături în România printr-o societate de asigurare din Bucureşti unde era direct interesat. Acesta mi-a pus la dispoziţie, în afară de mobilierul apartamentului, întreaga argintărie pentru 24 de persoane, veselă de masă şi bucătărie. Nu am fost nevoit să aduc decât rufăria de pat. Acesta mi-a fost de mare ajutor, iar chiria am suportat-o lunar din salariul meu; chiria nu era exagerat de mare, deci acceptabilă. Conchid că această cazare s-a făcut pe răspunderea mea, era foarte onorabilă şi mi-a permis să ţin „casă deschisă", cu pondere, cu succes, cu bun renume şi satisfacţie.

Proprietarul cu familia sa treceau atunci printr-o grea epocă de persecuţii (era evreu) şi i-am fost un real folos fără a leza poziţia de ataşat militar. Respectivul proprietar mai avea încă două vile frumos mobilate situate la circa 30 km. de Berlin, la Wannsee, cu acces la frumoasele lacuri înconjurătoare. Mi-a oferit spre vânzare una din aceste vile, dar m-am abţinut; nu puteam să o cumpăr; am fost chiriaş cu contract, fiind mobilate şi fiindu-mi folositoare pen-

---

[252] (S.M.) Dumitru Motaş, după alte surse Motăş (1880-1942) a fost ataşat militar al României la Belgrad în perioada 1919-1927, dovedind capacităţi şi calităţi militare şi informative care l-au impus în mediul belgrădean, Marusia Cîrstea, "Mica Înţelegere şi ataşaţii militari români la Praga şi Belgrad", în *Revista de Ştiinţe Politice. Revue des Sciences Politiques*, no. 30-31 (2011), pp. 22-23; http://motas.uv.ro/membri.html (accesat la 14.X.2012).

[253] La timidele mele întrebări, chiar înainte de a gândi că voi primi vreodată misiuni extraordinare, mi s-a răspuns că Marele Stat Major nu se ocupă cu astfel de „domesticisme".

tru familie; am ajutat pe secretarul meu, cel destoinic şi devotat, Iuliu Anuşca, să ocupe vila cea mai mică. În caz că proprietarul mi-ar fi dat dreptul de proprietate, s-ar fi putut interpreta în regimul nazist – care sechestra bunurile evreilor – ca o sabotare; era de evitat o astfel de presupunere din partea autorităţilor naziste.

Adaug că în imobilul ce-l ocupam în vestul Berlinului – am Kurfürstendamm (Calea Prinţului Elector) – locuia în apartamentul de dedesubt ataşatul militar cehoslovac colonelul Hron (căsătorit), un admirabil coleg şi devotat prieten; soţiile legaseră o bună prietenie. Deasupra mea, apartamentul similar era ocupat de un diplomat american.

La preluarea acestui apartament, cu tot cuprinsul spaţios, am acceptat bucătăreasă şi bona predecesorului; era personal desăvârşit, cu practică şi care ne-a ajutat mult menajul şi reprezentarea. Soţia mai avea o bonă germană (austriacă) venită din România care de mai mulţi ani se ocupa de copii, fără a mă fii gândit atunci că voi pleca în misiune de ataşat militar în Germania. Această pregătire a copiilor mi-a îngăduit să-i înscriu la şcoala elementară germană din cartier pe care au urmat-o cu vădit succes; astfel, cel mai mare a putut să absolve în trei ani ciclul elementar de 4 ani; profesoara diriginte era foarte mulţumită de el şi a încurajat această performanţă scolastică.

În condiţiile arătate, cazarea şi instalarea au fost optime şi cu personalul arătat, soţia mea a putut face faţă greutăţilor de menaj într-un mare apartament, cum şi reprezentarea la care era obligată a concura cât mai onorabil, a unei „case deschise" ce impunea misiunea şi rangul de ataşat militar[254].

La Stockholm, pentru reşedinţa următoare (1940), cazarea mi-am făcut-o cu mijloace proprii şi pe răspunderea personală; ea a fost tot în afară de localul legaţiei, în apartamentul unui diplomat polonez retras după campania din Polonia. Era situat în cartierul diplomaţilor al acestei capitale sobre nordice; o poloneză refugiată in Suedia a ajutat soţiei mele la menaj şi ni s-a ataşat cu devotament până la venirea definitivă din misiune; ea ne-a urmat cu cea mai mare râvnă şi dorinţă; soţul său, medic de profesie se refugiase în România, în vâltoarea catastrofală cunoscută, din toamna anului 1939. Împreună cu o bucătăreasă suedeză, am putut face faţă vieţii de diplomat militar.

Din cele relatate se poate spune că au fost împrejurări favorabile. Este adevărat, dar acestea se pot ivi oricând, ca şi cele defavorabile. Primele trebuie prinse la ivirea lor pentru a fi folosite, iar celelalte trebuie evitate, eludate şi la nevoie lichidate.

Cazarea biroului ataşatului militar s-a făcut la Berlin, la Stockholm şi oriunde am îndeplinit misiunea, în localul legaţiei. Acesta este de altfel cea mai comodă, cea mai sigură şi cea mai impunătoare. Răspunderea generală revenea ambasadei, dar aceasta nu trebuia să scutească cu nimic pe ataşatul militar şi pe ajutoarele sale de la o vigilenţă legată strâns şi solidar în misiunea lor.

La Berlin cazarea biroului ataşatului militar s-a făcut într-o clădire separată de a ambasadei, dar în acelaşi imobil – teren, deci cu caracter exteritorial. La parter era Consulatul General al României, iar la etaj era biroul ataşatului militar român. Localul avea o intrare separată ce ducea în altă stradă, deci avea şi o adresă aparte. Era soluţia cea mai comodă şi cu aceeaşi asigurare posibilă.

La Stockholm biroul ataşatului militar era în localul legaţiei, destul de mic, dar era mai sigur decât într-un local închiriat aparte.

Cheltuielile de întreţinere a biroului ataşatului erau suportate de Ministerul Apărării Naţionale, în cotă aparte concurând şi Ministerul Afacerilor Externe. La fel se proceda şi la

---

254 Trebuie să adaug ca un avantaj că, la instalare, o cumnată a noastră originară din Germania (Halle), soţia cumnatului, ne-a acompaniat la Berlin pe timp de 2-3 luni; sprijinul a fost cum nu se putea mai folositor pentru începutul misiunii.

construcţia clădirilor – etajul 1, Ministerul Apărării Naţionale a suportat jumătate din cheltuieli. De asemenea, cheltuielile pentru mobilier, degradarea sau înlocuirea lui erau suportate de către minister.

Locuinţa ataşatului militar revenea – repet – în sarcina ataşatului militar la: chirie, mobilare, reparaţii, înlocuiri, toate priveau pe acesta şi se suportau din salariul său lunar. Erau unele reparaţii pe care le suporta proprietarul apartamentului.

O explicaţie trebuia dată pentru casele de fier ale biroului ataşatului militar; se ţineau în biroul în care lucra ataşatul militar titular care răspundea de acesta. Personal, am primit casa de fier de la vechiul ataşat militar prin proces-verbal. Dar ce încredere putea să se pună în siguranţa acesteia după ce trecuse din mână în mână pe la mai mulţi oameni – chiar din timpul primului război mondial. În acel timp, la cea mai simplă neglijenţă cheia (cheile) ar fi putut fi contrafăcute chiar de mai multe ori. În lipsa ataşatului militar sau noaptea, nu putea veni nimeni cu o asemenea cheie să controleze biroul şi să deschidă această casă de fier ce era solidă în aparenţă?? Încercările de control repetat au dovedit acest lucru, dar nu am putut avea niciodată o siguranţă desăvârşită. Cifrul ataşatului militar era păstrat în această casă de fier – compartimentul interior – care avea cheie dublă. Întregul „safe" avea două rânduri de chei din care un rând era păstrat de ataşatul militar, iar celălalt era sigilat intr-un plic pânzat şi păstrat în casa de fier a ambasadei. În cazul când ataşatul militar lipsea mai mult timp de la post, ataşatul militar preda cheia de la casa de fier ataşatului militar-adjunct pentru a putea folosi cifrul şi pentru a păstra corespondenţa pe care o primea în lipsa titularului.

11. Mijloacele de transport

Biroul ataşatului militar nu avea autoturism. În cadrul Ambasadei române de la Berlin avea autoturism, cumpărat şi întreţinut de stat, inclusiv plata şoferului, numai ambasadorul. Biroul ataşatului militar simţea o lipsă acută a autoturismului mai ales într-o capitală atât de mare cum era Berlinul (diametru 56 km).

Cea mai mare parte din ataşaţii militari străini acreditaţi la Berlin şi ajutoarele lor aveau autoturisme proprii.

Predecesorul meu nu avut autoturism pentru că nu a ştiut să conducă şi greutatea cea mai mare era şoferul care era foarte scump plătit. El m-a sfătuit să-mi cumpăr autoturism; în Germania autoturismele erau foarte ieftine, iar diplomaţii puteau să le cumpere şi mai ieftine pentru că li se făcea o reducere de până la 45%. Autoturismul era plătit cu mărci valută. În cazul acesta, am cerut aprobarea să mi se transfere, din banii mei personali, suma necesară pentru procurarea autoturismului. Mi s-a aprobat şi datorită acestui fapt chiar în prima lună de la sosirea la post mi-am cumpărat autoturism, „Mercedes 2400". Ştiam să conduc şi chiar lângă locuinţa mea aveam garaj comun şi astfel puteam să dispun de autoturism la orice oră.

La puţin timp după aceea am primit invitaţia Comandamentului german să particip la o demonstraţie a întrebuinţării unităţilor de motociclişti – observatori, cercetaşi şi grupe de izbire, demonstraţie ce a putut fi urmărită numai cu autoturismul meu. La demonstraţia respectivă au mai participat ca invitaţi colegul meu cehoslovac şi colegul sovietic, colonelul Gherasimov, cu care m-am legat în bună colegialitate, chiar prietenie.

Autoturismul mi-a fost de un real folos în misiunea de ataşat militar mai ales în timpul crizelor politice cunoscute în anii 1937, 1938 şi 1939. Deseori am făcut călătorii în scopuri informative în Austria, Italia şi mai ales în Cehoslovacia.

La ocazii solemne, fiind în mare ţinută, luam un şofer de la garajul unde îmi ţineam maşina. Altfel eram obligat ca să închiriez un autoturism de pe piaţă care era foarte scump şi nici nu corespundea normelor de reprezentare. În Suedia autoturismele erau mai elegante

iar şoferii nu se deosebeau de diplomaţi din punct de vedere al manierii şi ţinutei, dar şi aici plata autoturismelor de pe piaţă era foarte scumpă.

Toate acestea justificau cu prisosinţă cheltuiala pentru procurarea autoturismului care de obicei nu era prea mare. În legătură cu aceasta trebuie să vă arăt că, după un an, diplomatul respectiv avea dreptul să-şi vândă autoturismul şi să cumpere altul nou. Preţul de vânzare era plătit în mărci obişnuite, dar cu 1000-2000 mărci mai mult decât preţul de cumpărare în mărci valută; deci, după un an de folosire, când autoturismul putea să fie aproape nou, diplomatul avea un supraprеţ de 1000-2000 mărci.

Comparativ cu solda unui ataşat militar român un autoturism de tipul „Mercedes 24" nu atingea salariul pe o lună. În condiţiile arătate mai sus am reînnoit în fiecare an autoturismul.

Nu am cerut niciodată cheltuieli suplimentare de transport de la Bucureşti, nici pentru Berlin şi nici pentru celelalte posturi unde am fost acreditat. Mi s-au trimis fără să fi cerut cheltuieli de transport când eram chemat la Bucureşti sau când am călătorit cu avionul sau trenul în Ţările Nordice şi Ţările Baltice.

Cheltuielile de transport auto erau convenabile, şi în condiţiile avantajoase arătate, orice cerere de suplimentare nu putea avea un suport moral.

12. Mijloace tehnice

Nu se puneau la dispoziţia ataşatului militar decât casa de fier, maşinile de scris şi multiplicat cumpărate de minister odată cu înfiinţarea postului.

13. Principale sarcini ale ataşatului militar

În anii după primul război mondial şi până după terminarea celui de-al doilea război mondial, niciun ataşat militar nu a primit sarcina să-şi formeze o agentură în ţara de acreditare. Totuşi, prima sarcină a ataşatului militar era informarea.

Principalele surse oficiale: regulamentele, conferinţele (extrasele din aceste şi din diferite publicaţii), vizitele la unităţi militare, la şcoli, instituţii, fabrici, uzine, şantiere navale, porturi, publicaţii şi reviste militare sau paramilitare, ofiţerii de la strategii, piloţii, tehnicienii şi elevii, paradele militare, demonstraţiile şi exerciţiile, manevrele, călătoriile sau vizitele pe front, la comandamente şi la trupe etc.

În aceste surse oficiale erau numeroasele publicaţii, presa, studiile, precum şi lucrătorii consulatelor care puteau verifica, completa sau confirma informaţiile şi stabili importanţa lor.

Informaţiile erau în primul rând de ordin militar, dar se acorda o importanţă deosebită şi celor politice şi economice. Pentru acestea, prima sursă era ambasada, prin şeful ei, prin consilierii economici şi ai presei, precum şi consilierii culturali. Se impunea a fi judecat întotdeauna că un eveniment sau fenomen politic sau militar sau chiar de altă natură era în corelaţie cu altele ce erau subordonate sau principale, în raport cu cauzalitatea. Astfel era considerat că o informaţie nu este izolată, chiar dacă apărea ca atare. În această situaţie începeau întrebările care munceau pe ataşatul militar pentru ca să poată aşeza informaţia asupra evenimentului, în sistem, adică în legătură cu altele mai vechi, subordonate sau din contră, pentru a găsi cauza şi a sconta urmările, efectele; primele întrebări care munceau [pe] ataşatul militar erau cine, de la cine, persoană (sursă), apoi când, apoi unde şi apoi cum. Acestea ajunseseră la un moment dat reflexe, ceea ce aduceau ataşatului militar o preocupare continuă, ce-l putea acapara şi distruge sau putea să-i dea aerul de instigator, de curios, de pătrunzător, care de multe ori îi făcea pe interlocutori mai atenţi sau chiar mai alarmaţi, sfioşi şi temători. Această preocupare, care de multe ori devenea continuă, putea să-i dăuneze, deci

se impunea ca, în complexele relaţii, această preocupare să fie slăbită temporar fără a se neglija sau a renunţa la ea.

Am spus mai înainte că el, ataşatul militar, trebuie să procedeze cu tact şi metodă, cu continuitate şi să înregistreze în caietul său repertoriu informaţiile, evenimentele, fenomenele etc., cu primele sale reflecţii, cu primele răspunsuri ce le-a putut da sau presupunerile la întrebările arătate. Această înregistrare, prin ea însuşi, va linişti pe ataşatul militar, eliberându-l de preocuparea ce ar putea să-l copleşească. Din experienţa proprie, înregistrarea informaţiilor mă liniştea şi mă dirija pe încâlcitul drum al firelor, pistelor şi verificărilor. În această încâlceală trebuie să subliniez că pregătirea mea veche, ca artilerist, mi-a fost de mare folos. Recunosc că ofiţerii de artilerie aveau un mare avantaj faţă de ceilalţi ofiţeri, fiind familiarizaţi cu procedeul de intersectare a vizărilor pe obiective luminoase sau sonore, sau în mişcare, chiar dacă ele se camuflează, dar sunt susceptibile de dezvăluit mai precis. Ei au practica de a face întretăieri de fapte (evenimente), de noţiuni, de cercuri, de vizări, de ramuri parabolice (reperaje prin sunete)[255], ridicări înapoi care toate dezvăluie în timp ca şi în spaţiu faptul, evenimentul, sursa de foc sau de izbire. Dau numai un exemplu din primul război mondial: bombardierele de tranşee din regiunea Panciu (în toamna anului 1917) înnebuniseră infanteria noastră şi pierderile erau tot mai grele; îngăduirea (compartimentarea) se redusese la o zonă unică, dar artileria noastră era încă ineficace, camuflajul inamicului era desăvârşit, ca şi adăposturile; observaţia aeriană şi fotografiile nu mai puteau dezvălui nimic. Conduceam o secţie de observatori din cadrul Diviziei a 15-a şi frământat de întrebările cunoscute, am consultat fototeca fotografiilor aeriene cu 2-3 luni înainte; acestea au dezvăluit pete mari de pământ calcaros în viile dealului Panciu. Erau adăposturile în pregătire ale bombardierelor ucigătoare, care în forma incipientă nu fuseseră camuflate, dar în timpul tragerilor aveau un camuflaj perfect. Restituirea lor pe planul de tragere a fost o chestiune de minute; au urmat apoi tragerile noastre dirijate şi eficace care s-au combinat cu o incursiune pe obiectiv limitat cu efect de capturare a prizonierilor şi distrugerea pieselor de artilerie. Intersecţia informaţiei foto cu celelalte informaţii a fost eficientă. Un alt exemplu, de data aceasta din cel de-al doilea război mondial.

Eram la Berlin. La un moment dat, apare o informaţie care afirma că în porturile germane unele din vapoarele obişnuite (cargoboturile) primiseră la „pupa", pe ambele părţi, dispozitive de lansarea bombelor la apă – Wasserbomber. Informaţia respectivă a dat naştere la sfere de larg conţinut; pregătirea de „vase auxiliare" în porturile germane Hamburg şi Kiel, în primăvara anului 1939, după ce Cehoslovacia fusese ocupată şi se declanşase criza poloneză. Larga sferă de noţiuni de „crucişătoare"[256] auxiliare se concentra pe direcţia vest şi nord-vest, adică contra Angliei şi Franţei. Informaţia (faptul) se subordona războiului probabil contra Angliei care se declarase pentru a sprijini Polonia, în cazul când va fi atacată de Germania.

Cu ajutorul consulului general de la Hamburg, Eugen Galin, cu care eram bun prieten încă din anul 1915, am cercetat cu răbdare şi de mai multe ori uriaşul port şi am văzut, în sfârşit, asemenea modeste vapoare, murdare şi negre de cărbuni, care aveau la pupa simple gherete construite din scândură, vopsite pentru camuflaj; ele erau dispuse la pupa vaselor care cărau cărbuni în Norvegia şi aduceau de acolo minereuri de fier. Puteau oare aceste cărăuşe greoaie să ajungă vase auxiliare de război, care să cutreiere mările în jurul Angliei, ca vestitele crucişătoare auxiliare?? Războiul nu avea corelaţie cu aceste încete vase, dar informaţia ghe-

---

[255] Este vorba de reperarea prin sunet a bateriilor inamice prin intersecţia ramurilor de hiperbole construite din diferenţa constantă în timp – t – dintre 2 microfoane-receptoare, constantă pentru aceeaşi sursă sonoră (tunurile inamice).

[256] Germania a folosit cu succes asemenea vase armate improvizate cu tunuri şi bombe de adâncime foarte eficace contra submarinelor.

retelor de scândură se verifica. Atunci ne-am pus întrebarea, ce legătură au bombele de adâncime cu aceste scânduri? Cum sunt? Cum arată? Această întrebare ne-a îndemnat să pătrundem şi în interiorul acestor gherete. Cu ajutorul consulului general am aflat că gheretele respective nu erau altceva decât nişte simple W.C.-uri pentru echipaj!!! Mirare şi nedumerire. Aveau nevoie vasele pentru transportul cărbunelui de W.C.-uri suplimentare? De obicei, aceste vase erau prevăzute cu W.C.-uri însăşi prin construcţia lor.

După câteva luni de zile, o altă informaţie, în suspensie, îngrădită, dar nesigură, indica o posibilă extindere a unui război al Germaniei cu Ţările Nordice.

Noua informaţie cu umilele cargoboturi ce erau prevăzute cu W.C.-uri suplimentare se întretăia cu vechea informaţie în suspensie la nu mai mult de patru luni. Faptele pot avea corelaţie şi în minte îmi vine povestea antică a „calului troian". O nouă interpretare îşi făcea loc; aceste vase prevăzute cu W.C.-uri pentru echipaje ce însoţeau transporturile de cărbuni, în interiorul cărora puteau să fie mulţi războinici, ca şi în pântecele „calului troian", W.C.-urile suplimentare erau imperios necesare pentru masive transporturi de trupe [257]. Concluzia, vasele respective puteau să transporte foarte bine trupe, în loc de cărbuni.

Încă un exemplu:

Cu ceva timp înainte, în timpul unei petreceri organizate de vecinul meu de apartament – un diplomat american –, am cunoscut o doamnă tânără, voioasă, dornică de petreceri. Aceasta mi-a vorbit cu nostalgie de o călătorie pe care urma să o facă în fiorduri, în luna august 1938, împreună cu prietenul său. Era o călătorie fascinantă, dorită de toţi diplomaţii şi la care de multe ori mă gândeam şi eu. După câteva zile, colegul meu – ataşatul militar cehoslovac, colonelul Hron, mi-a spus că tânăra doamnă pe care o cunoscusem la petrecerea dată de diplomatul american era prietena unui colonel german care deţinea funcţia de şef al biroului de hărţi din Secţia Operaţiuni a Marelui Stat Major General german şi că doamna respectivă se complăcea în cercurile diplomaţilor.

În acelaşi timp, criza cehoslovacă era în plină desfăşurare. Pe la sfârşitul lunii noiembrie, am reîntâlnit-o pe doamna respectivă, care foarte dezamăgită, mi-a spus că prietenul său plecase singur pe ploaie şi viscol şi că nu era plăcut să-l însoţească.

Concluzia: totuşi colonelul german plecase în fiorduri. Şi plecase târziu. Şi nu de plăcere. Şi, desigur, pentru marea nevoie de hărţile sale.

Această informaţie, ca şi celelalte mai vechi, m-au condus după mai multe luni la întocmirea unei sinteze informative pe care am trimis-o urgent la Bucureşti, în anul 1939, şi care cuprindea următoarele:[258]

- Cum vor ocupa germanii cu aviaţia, trupe de desant şi cu amfibii zona petrolieră din România?

- Dacă Germania va intra în război cu Anglia (puterile occidentale), ea va ocupa Ţările nordice şi va rezulta o extindere a războiului în nordul continentului.

Suntem la capitolul „principalele sarcini ale ataşaţilor militari". Din cele arătate parţial şi pe scurt am dat o imagine asupra modului cum se lucra pentru îndeplinirea sarcinii principale prin folosirea surselor oficiale şi neoficiale, în timp, cu răbdare şi continuitate, căutând corelaţia dintre ele şi raportul de cauzalitate. Voi mai reveni asupra mijloacelor şi procedeelor pentru verificarea informaţiilor. Pentru aceasta nu am avut nevoie de stimulare, dar am stimulat pe cei cu care m-am ajutat aşa cum a fost consulul general român de la Hamburg. Am folosit şi pe ofiţerii veniţi în Germania în cadrul unor comisii, ca şi pe cei ce recepţionau

---

[257] În tot timpul războiului, până la invazia nazistă în Norvegia (aprilie 1940), lungi convoaie mineraliere au navigat (7 luni) în lungul coastei (1500 km) în apele teritoriale norvegiene. Germania aducea 60% din necesarul ei de minereu din zona Narvik. Englezii ştiau acest lucru şi turbau de mânie. Churchill (amiralitatea) a cerut violarea apelor, dar Chamberlain s-a opus.

[258] Copia sintezei informative se păstrează la Direcţia Informaţii şi pare a fi foarte interesantă.

materialele militare, pe inginerii şi marinarii veniţi la Hamburg în timpul cât a fost construită nava şcolară „Mircea" şi pe cei ce făceau stagiul şi practica în cadrul unităţilor de aviaţie germane. Cu toţi vorbeam şi-i îndatoram. Îi ajutam; din simple crâmpeie de cuvinte puteam culege informaţii chiar şi de la cei din Serviciul „S". Eram foarte circumspect şi în parte dezamăgit, fiindcă pe mulţi nu-i mâna o râvnă pozitivă. Chiar cu colegii mei – ataşaţii militari români – de la Paris, Roma, Viena şi Praga deseori luam legătura[259], dar niciodată prin scris. Ei treceau pe la Berlin să vadă minunea nazismului sau atunci când erau în trecere spre sau de la Bucureşti. Îi angajam în lungi discuţii, sau la masă sau în timpul plimbărilor cu maşina prin oraş. Chiar şi cele mai rudimentare informaţii îmi puteau fi de folos, de aceea nu scăpam nicio ocazie. Pe timpul cât am îndeplinit această funcţie am circulat şi chiar de multe ori ajutoarele mele se mirau de rezultatele muncii mele pentru că tot timpul eram plecat. Era necesar să circul[260] după informaţii, pentru că acestea nu veneau ele singure la biroul ataşatului militar, nu aveam nicio agentură şi nici fonduri. Am folosit şi ajutoarele, dar nu puteam avea rază mare de acţiune şi nici bătaie, ci încredinţarea unor obiective limitate. Eu mă ducem după informaţii fără a neglija pe cele care onorabil şi fără suspiciune puteau veni la mine. Circulau zvonuri că forţele militare germane merg sau se concentrează spre Austria sau Cehoslovacia sau Polonia. Cum auzeam, luam maşina şi repede plecam spre zonele limitrofe pentru a vedea dacă se confirmă. Uneori, împărţeam sarcina cu colegii mei englez, francez şi cehoslovac. Asemenea călătorii nu erau nici ascunse şi nici interzise, iar soarta ţărilor vizate interesa Bucureştii în cel mai înalt grad.

Conţinutul „instrucţiunilor şi ordinelor" era voluminos şi complex, aşa cum am arătat. Dar deasupra tuturor sta permanent sarcina informativă care trebuia formulată şi precizată de către Marele Stat Major – Secţia a 2-a Informaţii: celelalte sarcini erau sau puteau fi formulate de minister şi chiar de către inspectoratele ministerului. Aceste norme şi ordine se completau pe parcurs sau se modificau. De exemplu: puteam să primesc ordine pentru a procura un regulament german sau un caiet de sarcini, sau o decizie etc. chiar de la inspectorate.

Instrucţiunile se puteau completa verbal cu îndrumări şi sfaturi. De exemplu: în audienţă, regele mi-a precizat că observarea tendinţelor politice şi militare din Germania, cu informarea despre acestea, este principala mea misiune. Soarta aliaţilor noştri ne interesează ca şi soarta noastră, îndeosebi a ţărilor vecine cu noi (Mica Înţelegere).

Când am fost transferat în funcţia de ataşat militar în Ţările Nordice şi Baltice, am fost chemat la Bucureşti.

Cu ocazia plecării la post, regele mi-a spus, printre altele, că este tot interesul nostru să fim informaţi asupra tendinţelor puterilor beligerante în nordul Europei, cum şi despre extinderea războiului în această parte. Cu cât aceste vor acţiona mai adânc în această parte, cu atât România va respira mai uşurată. Apoi a mai adăugat că şi pentru Berlin, „[...] nu pot să mă bizui şi să mă mulţumesc numai cu informaţiile trimise de diplomaţii civili. Suntem în război şi informaţiile militare capătă o greutate sporită. Recomand (completa regele, n.a.) să lucraţi strâns legaţi, şi diplomaţi, şi militari. Iar informaţiile importante mi le trimiteţi direct, prin curierii mei sau telegrame cifrate la statul major regal."

Un capitol important al instrucţiunilor verbale date de rege în decembrie 1939, cu prilejul misiunii mele în Ţările Nordice şi Ţările Baltice, au fost cele privitoare la Rusia sovietică şi la uriaşele sale armate. Campania din Finlanda era în plină desfăşurare şi regele mi-a spus că nu avem ataşat militar la Moscova, deci operaţiunile din Finlanda ne puteau fi de cel mai

---

[259] Cu excepţia posturilor de la Viena şi Praga unde ataşatul militar român de la Berlin se deplasa foarte frecvent cu autoturismul.

[260] La Berlin, în Germania, în Elveţia, în Olanda, în Suedia etc.

mare folos atât din punct de vedere al cunoaşterii conducerii superioare militare, tactice, metodele şi procedeele folosite de sovietici. Această campanie finlandeză – mi-a spus regele, n.a. – valabilă în învăţăminte, trebuie urmărită cu perseverenţă şi cu tot discernământul pentru a ne informa cât mai complet şi cât mai repede. Apoi regele a mai adăugat: „Am văzut că la Berlin ai studiat şi te-ai documentat bine şi mi-ai trimis informaţii interesante şi importante. Din capitala nordică, şi îndeosebi [din] Stockholm, vei putea să urmăreşti şi să mă informezi de operaţiunile marilor puteri beligerante. Acolo se vor încrucişa multe şi diferite curente, precum şi contrarii influenţe şi tendinţe ale beligeranţilor care îşi au centrele de gravitate în nord şi în vest. Experienţa acestor ţări pentru a-şi păstra neutralitatea, îndeosebi Suedia, ne va fi folositoare. S-ar putea să nu fim scutiţi de urgia războiului dacă expansiunea lui va fi îndreptată spre noi, dintr-o parte sau alta. Este deci necesar ca diplomaţia noastră să ne prevină, informându-ne asupra experienţei căpătate pe teatrele nordice şi la timp cum se desprind mentalităţile bruşte sau năprasnice către noi". Ceilalţi şefi nu mi-au vorbit aşa de clar, cu excepţia generalului Florea Ţenescu care studiase în Germania şi cunoştea foarte bine situaţia[261].

Principala sursă oficială de informaţii era corpul diplomatic şi în mod special corpul ataşaţilor militari. Mai înainte, am mai vorbit despre sursele oficiale; cele cerute de la autorităţile germane, chiar dacă erau furnizate, erau totuşi limitate, uneori confuze, chiar nesigure şi care de multe ori nici nu mi se dădeau. Cu mare insistenţă am cerut să văd formaţiunea de artilerie de reperaj: observare, topografie, reperaj, ridicări, telemetrie, foto aero etc. Nu mi s-a rezolvat această dorinţă. Abia la Cursul de comandament ce am urmat în anii 1943/1944 – eram „aliaţi" – am obţinut, pentru câteva ore numai, regulamentul acestor formaţiuni (Vermessung Abteilung). Cea mai bogată sursă oficială de informaţii rămânea corpul diplomatic cu care a trebuit să fac, să întreţin şi să cultiv relaţii foarte variate. Cunoaşterea acestora, chiar parţial, mi-a fost de mare folos şi m-am străduit continuu să-mi lărgesc cercul de cunoştinţe, în toate ocaziile, şi mai ales prin "casa deschisă" ce o ţineam, aşa cum de altfel am mai spus. Am mai fost ajutat de către Ambasada franceză care primea informaţii bune prin Statul Major General francez, care în anul 1937 participase la manevrele armatei germane din anul 1937. Acesta mi-a permis întâlnirea chiar cu ambasadorul François-Poncet[262], apoi cu succesorul său, Coulondre[263], care era foarte adorabil. Cu ataşatul militar mă cunoşteam încă din 1919 de la şcoala de artilerie Fontainebleau. Cu diplomaţii italieni am putut avea

---

[261] În vara anului 1942, când am fost numit şeful statului major de legătură al Marele Stat Major, mareşalul von Kleist mi-a vorbit de colegul său, generalul Florea Ţenescu.

[262] (S.M.) André François-Poncet (1887-1978) a fost un politician şi diplomat francez care a fost puternic legat de Germania, unde s-a aflat de două ori în calitate de trimis al Franţei (1931-1938 şi 1949-1955, în această a doua perioadă fiind iniţial Înalt Comisar), iar timp de trei ani a fost închis din ordinul german, în etapa ocupaţiei de către Reich a Franţei. A mai fost ambasador la Roma (1938-1940). A fost considerat cel mai bun expert francez în problemele germane. Studiase literatura germană la École Normale, fusese consilier al forţelor franceze ocupante ale Ruhr-ului în anii 1920, susţinuse constant îmbunătăţirea relaţiilor comerciale cu Germania. Sosit la Berlin, acesta va întreţine excelente relaţii cu elita Republicii de la Weimar, încercând să facă acelaşi lucru şi în relaţiile cu liderii nazişti. A publicat numeroase lucrări, inclusiv cu caracter memorialistic. Unii istorici îl acuză că în ciuda corespondenţei sale foarte voluminoase trimise la Paris, nu a reuşit la o înţelegere sistematică a ameninţării naziste şi rapoartele sale diplomatice au fost mai puţin precise decât cele ale serviciilor franceze de informaţii, Peter Jackson, „French Intelligence and Hitler's Rise to Power", *The Historical Journal*, Vol. 41, No. 3 (Sep., 1998), p. 814.

[263] (S.M.) Robert Coulondre (1885-1959) a fost un diplomat francez de carieră cu o carieră întinsă de-a lungul a patru decenii (1909-1949). A fost ambasador al Franţei la Moscova (1936-1938), la Berlin (1938-1939), în Elveţia (1940), iar după război a condus delegaţia franceză la Comisia Aliată de Reparaţii. A public un volum de memorii inspirat din activitatea sa diplomatică, *De Staline a Hitler: Souvenirs de Deux Ambassades 1936-39*, Hachette, Paris, 1950.

relaţii datorită faptului că puteam vorbi bine limba lor şi a rubedeniilor pe care le aveam în Italia, dar mai ales pentru că aceştia mă considerau ca unul de-al lor deoarece cunoşteam cultura italiană (4 ani) şi puteam aborda subiecte variate nemilitare.

Ca la orice început, a fost mai greu până când relaţiile obişnuite au evoluat spre simpatii, prietenie şi interes reciproc. Nu am abordat niciodată la primele contacte probleme militare şi mai ales că nici nu ceream; preferam să dau eu dacă aveam informaţii sau mă confiam cu încredere. Îmi propuneam să urmez preceptul unui mare poet şi filozof italian:

„Confesso che a nullo confidente
Confidarsi perdona
Che come vedi
Ancor non m'abbandona".

Tradus, sensul ar fi că eu ca ataşat militar mă confiam deschis şi atât de onest, încât celui luat confident, la rândul său, nu-i era iertat să nu se confieze tot atât de onest, şi de atunci aceste relaţii de reciprocă confidenţă, nu-l mai abandonau pe interlocutor.

S-ar părea curios că se amestecă aici gânduri despre poezie şi despre filozofie. Acestea pot fi de folos când nu te aştepţi dacă ele sunt exprimate cu potriveală şi apropo. Bătrânul ambasador italian, dr. Bernardo Attolico, la o recepţie dată la Berlin în cinstea tânărului său şef, „il genere = ginerele", l-a privit semnificativ când „ginerele", lăsând oficiul său reprezentativ, sare afabil la o tânără fără importanţă unde întârzie. Eram lângă ambasador şi am şoptit furat de scenă: „...lasciando l'atto di contando uffizio..."[264]. Ambasadorul, dr. Bernando Attolico, mă cunoştea şi ştia că vorbesc italiana, dar să înţeleg scena, caracterizând-o cu apostrofa lui Dante!? Aceasta la mirat şi de atunci am găsit la el o cale deschisă cu privire la diplomaţia Axei. Acesta vedea cu spirit critic politica Axei a „ginerelui" lui Mussolini[265].

Tot aşa când am cunoscut pe ambasadorul sovietic la Stockholm (ianuarie 1940), doamna Alexandra Kollontay, în timp ce aştepta într-un ungher la Ministerul Afacerilor Externe pentru a fi primită in audienţă. Era reprezentanta unei uriaşe ţări care violase neutralitatea micii Finlande. Atunci revolta era unanimă. Am fost singurul diplomat, care abia sosit la post, am reuşit să înfrâng ostracismul împotriva doamnei Kollontay, şi contra voinţei ambasadorului nostru, m-am prezentat acesteia, i-am adus un scaun şi aproape două ore i-am ţinut compania. Nu i-am vorbit atunci decât despre lucrările ei literare traduse la noi şi pe care le cunoşteam de aproape două decenii[266]. La acest diplomat, începând cu această zi şi cu această ocazie, am avut oricând cale deschisă. Ambasadorului nostru îndărătnic i-am spus că relaţia cu ambasadorul sovietic, pentru el ca şi pentru mine, era o misiune principală.

Prin acest corp diplomatic de pretutindeni am cules cele mai variate informaţii, şi cum el era foarte mare (corpul diplomatic, n.e.), la Berlin ca şi în neutra Suedia, informaţiile erau multiple; era nevoie să fie triate şi puse în evidenţă. Mulţi dintre colegii mei ataşaţi militari căutau contacte pentru verificări, dar mai ales pentru interpretarea unor bizare noutăţi. Unul dintre aceştia a fost ataşatul militar englez colonel MacFarlane[267], care într-o zi, pe neaştep-

---

[264] Dante, în viziunea sa, când intră în infern vede pe marele judecător al păcătoşilor, care zărindu-l pe poet îl apostrofează, lăsându-şi actul de oficiu atât de mare: „lasciando l'atto di contando uffizio", aşa cum făcuse ministrul Ciano („ginerele" lui Mussolini), lăsându-şi rolul său.

[265] (S.M.) Acesta avertizase, de exemplu, la mijlocul lunii ianuarie 1940, pe ministrul său de externe, Contele Ciano, că Axa nu fusese gândită ca o coaliţie între egali, ci Berlinul se aştepta ca semnalul său Roma să sară în ajutor, fără să acorde nicio atenţie intereselor sale, James J. Sadkovich, „Anglo-American Bias and the Italo-Greek War of 1940-1941", *The Journal of Military History*, Vol. 58, No. 4 (Oct., 1994), p. 619, nota 10.

[266] A fost o mare surpriză pentru această diplomată ca după atâţia ani un diplomat militar balcanic să-i vorbească de operele sale literare.

[267] Colonel MacFarlane a fost invitat deseori la mine; activase cu mine pe timpul crizei austriece şi cehoslovace. Plecat după izbucnirea războiului, mi-a trimis la Stockholm, în vara anului 1940, o scrisoa-

tate, mi-a adus la birou o informaţie scrisă – fantastică care, după părerea colegului său naval, comandorul Troubridge[268], „nu merita decât dispreţ ca şi germanii care o concepuseră". Era o temă tactică în limba germană despre ocuparea cu flota a Ţărilor Nordice şi se cerea studiul forţelor navale, aeriene şi de debarcare. MacFarlane era ajutat de mijloace speciale de informaţii şi m-a rugat să o interpretez şi să-i comunic tot ceea ce cred eu despre aceasta (1938).

După abia 6-7 luni (mai 1939) am redactat şi trimis la Bucureşti o sinteză informativă privind pregătirea şi desfăşurarea războiului în nord. După alte trei luni a izbucnit războiul şi după alte 11 luni s-a produs invazia în Norvegia, aşa cum am prevăzut-o în sinteza amintită.

Dar cei mai preţioşi informatori mi-au fost colegii mei ataşaţii militari cehoslovac şi iugoslav. Primul era foarte bine documentat şi utilat; el mi-a trecut foarte multe documente importante, iar eu i-am fost de un real folos pe timpul ciopârţirii şi ocupării ţării sale.

Contactele cât mai dese şi varietate cu ceilalţi membri ai corpului diplomatic erau cele mai bune surse de informaţii. Ele nu erau interzise de nimeni şi toţi şefii de misiuni, ca şi colaboratorii lor, inclusiv consulii de toate gradele, erau autorizaţi să facă schimb şi culegere de informaţii. Uneori erau ocazii favorabile la serate, recepţii, mese când veselia şi euforia dezlega limbile. La o asemenea ocazie în prejma plecării de la Berlin a ambasadorului francez François Poncet, acesta mi-a şoptit, privind spre est, dacă n-ar fi posibilă o reluare de contacte nazisto-sovietice, după acordul de la München (octombrie 1938); şoapta era în acelaşi timp şi un îndemn de a urmări asemenea posibilitate. În acea vreme, era de necrezut o asemenea eventualitate. Şoapta era exprimată subtil, „s-ar putea readuce în primul plan Rapallo"[269]. Multe luni nu s-a mai vorbit nimic despre o asemenea eventualitate; eu nu i-am părăsit evidenţa.

În Suedia am avut ocazii favorabile prin ministrul Turciei. Acesta fusese cu mulţi ani înainte consulul Turciei la Constanţa, avea amintiri bune din România şi ştia limba română. Ataşatul său militar era rezident la Moscova. Ministrul turc a fost primul care în lunile martie-aprilie (1940) mi-a dat informarea că efortul politico-militar al Rusiei Sovietice după lichidarea campaniei finlandeze avea să fie îndreptat către sud-estul Europei.

Dar contactele cele mai frecvente le-am avut cu ataşaţii militari prin vizite reciproce anunţate prin telefon. Cu ataşatul militar cehoslovac şi cel sârb, aveam zile fixe pentru a se evita telefonul; şi cu colonelul Hron, care locuia în acelaşi imobil cu mine, evitam convorbirile la birou de teama interceptărilor. În genere, ataşaţii militari străini aveau contacte zilnice cu colaboratorii lor sau cu restul diplomaţilor, deci sfera informaţiilor putea fi mare, ca de exemplu la cel[270] englez, belgian şi italian. Italienii aveau foarte mulţi diplomaţi la Berlin ceea ce permitea contacte frecvente; bunele relaţii, prietenia, călătoriile mele la rude în Italia etc., toate acestea ofereau dintre cele mai mari posibilităţi de informare şi de verificare a informaţiilor. Acelaşi lucru în Olanda, ca şi în Elveţia; în aceste ţări, revederile erau chiar euforice, iar eu, care veneam din tumultoasa capitală unde „cazanul fierbea" mereu, nu mai eram un solicitator ci mai mult un vestitor; acesta îmi impunea prudenţă şi uneori rezervă, totuşi recolta de informaţii era întotdeauna bogată.

---

re cu imaginea unui arab care citea viitorul într-un cristal, adăugând „vrăjitorul mi-a proorocit anul trecut nenorocirea din Norvegia". În anul 1941, a fost trimis şeful misiunii militare engleze la Moscova.

[268] Comandorul era fiul amiralului englez Troubridge care a comandat escadrila de fluviu venită de la Istanbul pe mare-Dunăre la Budapesta în 1919. Prin aceasta, s-a demonstrat contra armatei române care ocupase această capitală.

[269] Prin tratatul de la Rapallo (în Italia), Germania prin Rathenau şi Rusia prin Krasin au convenit reluarea relaţiilor diplomatice, renunţarea la despăgubirile de război, prietenia între aceste două mari puteri. Europa a fost alarmată, Germania reuşise să capete concesii (16.IV.1922).

[270] (S.M.) Neclar. Este posibil să se refere la ataşaţii militari englez, belgian şi italian.

În aceste contacte am avut interlocutori foarte „butonaţi şi încuiaţi". Dar chiar şi în asemenea situaţii de contact, tăcerea sau sfiala, sau rezerva, tot spunea ceva, mai mult decât o evitare sau o renunţare la contact. Repet, era mai mult decât nimic, în plus, la asemenea contacte neprevăzutul sau hazardul putea să aducă mai mult decât strădaniile de săptămâni.

Ambasadoarea sovietică era o abilă şi uneori o butonată diplomată. Aveam cunoştinţă că nu-i agrea pe germani, şi pe timpul campaniei în Finlanda, când prietenia nazisto-sovietică era strânsă, ambasadoarea avea o atitudine de circumstanţă. Când Finlanda s-a aflat la mare strâmtoare şi a fost nevoită să se supună forţei armelor (martie 1940), ambasadorul german, prinţul zu Wied, s-a întrebuinţat cu succes (el era nepotul reginei Elisabeta a României şi avea simpatie pentru noi, pe care mi-a arătat-o întotdeauna), dar mai ales în situaţia de mijlocire a armistiţiului-păcii din martie 1940. Ambasadoarea sovietică a activat cel mai mult pentru această pace şi în această perioadă lăsa să se înţeleagă convingerea ei în sincera prietenie ruso-germană!!

Încercările mele de a aduce argumente veridice contra controverselor pe linia de demarcaţie din Polonia şi Balcani, în Iugoslavia etc., nu au scos-o din atitudinea sa. Dar ocazia şi hazardul au căzut când i-am debitat pretenţiile germane de a fi mediat pacea cu Finlanda. Atunci, blonda doamnă cu privirea nordică, placidă, într-un acces de revoltă sau vanitate, a roşit toată şi cu privirea de oţel, care te despuia, a protestat; în scurte vorbe, ea şi-a dezlănţuit convingerile, confirmându-mi ceea ce numai se bănuia despre sentimentele sale de îndoială şi chiar de duşmănie faţă de nazism.

Aşadar, evenimentele pot aduce elemente noi, ca şi verificări; deci ele trebuie întrebuinţate.

La Berlin era uzanţa ca lunar corpul ataşaţilor militari (de toate gradele) să se întrunească la o agapă (cină). Ea avea loc într-un vestit restaurant, „Horcher", unde erau invitate şi înalte personalităţi militare germane: marinari, aviatori şi de alte arme. Se petrecea, se bea, se fuma, se vorbea mult şi tot mai deschis, se aruncau diferite glume (poante) chiar între germani[271]. Nu am lipsit niciodată de la asemenea agape. Nu am fumat niciodată, nu am fost băutor, nici chiar amator de mese, dar n-am refuzat niciodată o ţigară de foi – marea plăcere a germanilor – şi nici o închinare a paharului. Era o greşeală a nu participa la veselia sau euforia ce se naşte sau a refuza o ţigară oferită prietenește, a te singulariza. O asemenea atitudine năştea ideea că-i observi pe ceilalţi, că-i pândeşti sau că îi eviţi cu cine ştie ce gânduri. O ţigară – mai ales de foi între două fumuri – îţi dă răgazul să întârzii pentru a da un răspuns mai gândit şi potrivit, la fel şi la un pahar, unde germanii închină de două ori, iar suedezii de 3-4-5 ori, exprimând de rigoare skol, skol! Intrat în asemenea petreceri eşti socotit trup şi suflet [adept] al veseliei şi ai creditul cuvenit în întregime, iar frecventarea regulată a acestor agape aducea ataşatului militar un renume de bun camarad şi prieten.

Conchid că contactele (sic!) cât mai dese în cadrul Corpului Diplomatic sunt cele mai folositoare; făcute cu regulă, cu tact, cu demnitate şi onorabilitate şi mai ales în [regim de] casă deschisă pe care ataşaţii militari trebuiau să o ţină.

Exemple date sunt numai pentru a ilustra metoda şi procedeele de lucru. Într-o lucrare memorialistică relatările şi narările sunt mai numeroase şi mai ample.

Planificarea informativă se făcea având ca normă instrucţiunile scrise şi verbale. Această planificare era o activitate [notată] pe un document succint; unul voluminos era periculos, ori conţinutul succint putea fi repede distrus, reţinut şi memorat. El era completat cu un repertoriu sau un caiet al informaţiilor cu adnotări privind sursa, perioadele şi răspunsurile ce le priveau. Repertoriul nu era decât parţial în clar, foloseam indicative, cunoscute numai

---

[271] Între aviaţie (aviaţia era protejarea lui Göring) şi armată-marină a fost o acerbă gelozie. Avansările în aviaţie erau foarte repezi, dar nu întotdeauna pe merit.

personal, din cele mai variate, de la mitologie la geologie şi botanică. Planul (planificarea) scurt, cu câteva idei simple, uşor de memorat, se schimba des prin completări şi radieri. Repertoriul era o piesă personală păstrată cu grijă, cu toate că se foloseau indicative. Nici planul, nici repertoriul nu mă însoţeau, ele rămâneau în casa de fier, dar le consultam personal, adăugând, completând sau radiind. Un alt document, care mă însoţea oriunde, era agenda de buzunar în care notările se făceau ca de obicei în fugă, succint, şi totdeauna, pe cât se putea de acoperit cu indicative.

Planul era nuanţat pe importanţă (eforturi) şi urgenţă.

Repertoriul era forţat voluminos, susceptibil de completări şi mărit iar informaţiile aveau index de importanţă şi urgenţă. El era des consultat.

Din acest repertoriu se luau informaţiile, sau părţi din ele ce se dădeau cu titlu de reciprocitate spre verificare sau completare colegilor din corpul diplomatic. Această colaborare era continuă; uneori se reflecta şi solicitarea. În repertoriu se nota cui, când s-a cerut concursul, colaborarea. Repertoriul era completat uneori cu relatări ample ce se treceau la anexele lui. Repertoriul avea aspectul de tabel cu rubrici: informaţia, sursa, persoana, răspunsuri, verificarea, interpretarea, transmiterea, toate aveau locul şi datele; repertoriul fiecărei informaţii era marcat cu indicativ pentru importanţă şi urgenţă. Unele informaţii stau în evidenţă luni, altele ani şi forţat repertoriul, sub formă de caiet, apoi de registru sau dosar, era voluminos. Era o piesă internă a ataşatului militar; repet, deseori consultată.

Consultarea o făceam mai ales sărbătoarea. Erau zile liniştite când uşurat de vizitele sau de sâcâitoarele şi de măruntele treburi, sau fastidioasele deplasări, se putea lucra. Într-o asemenea zi de sărbătoare a căzut inspecţia şefului Marelui Stat Major. El călătorea de la Paris spre Bucureşti şi s-a abătut şi pe la Berlin. A ajuns într-o dimineaţă când eu lucram la acest repertoriu, completându-l cu datele pe care le aveam înscrise în agendă. Majordomul anunţă grăbit vizita. În aceste zile capitala era pustie şi acest mare şef (era cu soţia) a venit la legaţie unde nu era nimeni iar portarul l-a îndreptat la ataşatul militar. Râzând zgomotos când urca scările, se felicita de siguranţa ce-o avea spunând soţiei sale că pe ataşatul militar îl va găsi la birou. Cu această ocazie, a văzut şi lucrul la misiunea principală. Mă cunoştea de mulţi ani şi ziua de sărbătoare ce în marele Berlin era o zi plicticoasă, a fost o zi plină: de inspecţie, de un dejun bun la mine unde i-am invitat, la o plimbare în împrejurimi şi chiar la o partidă de bridge de care era mare amator. Acest joc era apreciat în cercul diplomaţilor în toate capitalele iar eu l-am jucat cu soţia mea. La serate adăugam partide de bridge care dădeau o atracţie vizitelor. Mi-a fost de un real folos.

Revenind la sarcina de informare, aceasta nu trebuia să neglijeze celelalte sarcini adiacente sau anexe, dar ataşatul militar nu trebuia să fie acaparat de aceasta din urmă. Pe acestea putea să le repartizeze ajutoarelor sale.

Sarcina majoră de informare avea precădere şi era integrată cu sarcinile de informare curentă; acestea abundau uneori, dar unele aveau valori reduse sau fără importanţă; din noianul care putea să abunde trebuiau alese cu discernământ cele de seamă care se legau de efortul informativ, fie el politic, economic sau mai ales militar. Acestea din urmă se integrau intim în sarcina principală de informare a ataşatului militar.

Ansamblul de sarcini adiacente: recrutarea, comisii tehnice, delegaţii şi vizite, ofiţerii la stagii, cursuri hipice, nautice etc. sport, evidenţa şi contabilitatea fondurilor nu trebuiau neglijate, dar aici, în aceste sarcini secundare, ataşatul militar era ajutat de ajutoarele sale.

Reprezentarea nu era grea, dar era sensibilă, gingaşă şi trebuia tratată cu cea mai mare atenţie faţă de germani şi faţă de Corpul Diplomatic.

Corespondenţa nu-l preocupa pe ataşatul militar, era sarcina secretarului. Cea secretă, confidenţială şi cifrată era pusă în primul plan şi rezolvată personal şi ajutat de adjuncţii săi.

În niciun caz nu am socotit majoră întocmirea de planuri informative curate, frumoase, de dragul bunei planificări supraordonată. Ar fi cerut timp şi muncă în detrimentul informaţiei şi esenţialului ei.

Încheind acest capitol, apreciez că în afară de pregătirea anterioară a ataşaţilor militari (cu mulţi ani anterioară, de pregătire serioasă în practica de stat major, îndeosebi căutarea şi interceptarea informaţiilor), relaţiile cu organele şi şefii din ţara acreditată, dar mai ales cu membrii corpului diplomatic şi în primul rând cu corpul ataşaţilor militari străini, au fost mijloacele mai eficiente în munca informativă.

14. Informaţiile când Germania şi România erau aliate

Am avut această misiune când am funcţionat ca şef de stat major de legătură (misiunea militară) pe lângă O.K.W. şi O.K.H. (februarie – 22 august 1944). Sarcina informativă era fixată de Secţia a 3-a şi Secţia a 2-a din Marele Stat Major sub forma unui document foarte voluminos şi foarte periculos. Am preferat să nu-l port cu mine. L-am redus la maxim, l-am memorat şi nu mi-am făcut decât un mic repertoriu cu o agendă de buzunar. Instrucţiunea informativă am lăsat-o la Marele Stat Major.

Statul Major de legătură lucra chiar în clădirile O.K.H., fie Berchtesgaden sau în Prusia Orientală. Acest stat major era fracţionat şi lucra în trei eşaloane: unul operativ la Berchtesgaden, în prejma lui Hitler (la O.K.W. şi la O.K.H.), unde trebuia să mă aflu şi eu pentru a da relaţii; altul operativ (la O.K.H. în Prusia Orientală – Wolfschanze), unde sta adjunctul meu şi eşalonul trei ce lucra la Wünsdorf (sud de Berlin) pentru chestiuni de spatele frontului. Numai în Prusia Orientală aveam barăci separate, dar în cuprinsul O.K.H. se putea conta, cât de puţin, pe un secret al activităţii informative în asemenea împrejurări???

Corespondenţa privind materialul, armamentul şi muniţiile, aviaţia etc. etc. nu mai era secretă. Pentru operaţii şi informaţii nu am redactat sub nicio formă scrisori, nici chiar cifrate. Săptămânal zburam la Bucureşti, aveam în permanenţă un avion "Heinkel" bimotor cu un ofiţer de stat major german care mă însoţea; uneori chiar şi doi ofiţeri. Aveam deci putinţa să raportez săptămânal[272].

Mijloacele erau diferite, procedeele însă erau aceleaşi. Aveam cele mai bune relaţii cu şefii şi colaboratorii lor la serviciu şi mai ales în afara lui. Se manifestau multe nemulţumiri mai discret, dar şi în mod făţiş. La început, am fost uluit şi le-am considerat că ar putea fi „provocatoare". Eram la nivelul O.K.W. şi O.K.H., deci mi-am impus o atenţie mărită pe care am insuflat-o şi colaboratorilor mei ofiţeri români. Mai apoi, mi-am dat seama că nemulţumirile şi criticile erau reale. Persoanele care făceau legătura cu Ministerul Afacerilor Externe erau cele mai vorbăreţe, deci i-am cultivat ca atare, şi informaţiile culese demonstrau o adâncă demoralizare care m-a îndrumat să o aprofundez, călătorind la O.K.H. (Prusia Orientală), la Berlin, la ambasada noastră, la eşalonul nostru al III-lea (Wünsdorf), în interior şi la rudele ce le aveam în Germania (Halle). Am putut auzi explozii şi vedea incendii în interior ca acte grave de sabotaj. Erau deprimante concluziile mele pe care le-am raportat la Bucureşti; era în martie-aprilie 1944.

Procedeele au fost aceleaşi pe care le-am folosit cu succes ca ataşat militar, dar acum eram îngrădit de O.K.W. şi O.K.H.; aveam avantajul că mă găseam în mijlocul surselor de informaţii.

---

[272] Aveam un simplu secret-cod cu şeful Secţiei a 3-a pentru comunicarea unor evenimente grave. O.K.H. răspundea exclusiv de teatrul de est, în care intrau şi forţele armatei române. Când teatrul de est căpăta preponderenţă, Hitler îşi muta cartierul şi mergea la O.K.H. Uneori Hitler avea puncte de comandă înaintate fie pe teatrul de est, fie pe teatrul de vest. Eu îl însoţeam şi aici, dar nu întotdeauna, fiindcă nu erau de durată.

Aduceam de la Bucureşti – şi mi s-a dat tot ce am cerut – băuturi, delicatese de tot felul. În sobrietatea de la O.K.H. – O.K.W. îmi permiteam mese de camarazi, mese româneşti cu ocazii felurite. Am adus chiar ouă roşii de raţă şi de curcă, de gâscă, care erau cu adevărat rarităţi; iarna am adus chiar icre negre, sarmale şi altele, după sezon. La aceste mese se vorbea mult, foarte deschis, mai ales acei diplomaţi cu rang de ministru sau consilieri ai lui Ribbentrop pe lângă O.K.W. – O.K.H. Asemenea agenţi erau şi pe lângă fiecare grup de armate şi armată. Mulţi dintre aceşti mari şefi cu care am lucrat, pe care i-am avut oaspeţi la „mesele româneşti" au fost conjuraţi activi la atentatul de la 20.VII. şi s-au dovedit că nu erau agenţi provocatori cum m-am temut la început[273].

Raportam la Bucureşti alarmantele informaţii, unele putând fi hotărâtoare pentru decizii capitale.

Dau ca exemplu una dintre ele. Informaţia a avut o circulaţie de durată şi ea a fost hotărâtoare pentru 23 august 1944.

Când mi s-a dat misiunea de legătură, am fost convocat şi la mareşalul palatului, generalul Sănătescu. Acesta mă cunoştea de mult, avea încredere în mine şi mi-a vorbit: „ruperea din alianţă cu Germania". Cu un an înainte se produsese ruptura Italiei, deci naziştii erau cu ochii în patru. Aşa cum mi s-a pus chestiunea am crezut că generalul Sănătescu lucra în înţelegere cu mareşalul Antonescu. Mi-a cerut concursul. I-am cerut să mă duc să văd situaţia în Germania, la O.K.W. şi O.K.H. I-am cerut discreţie absolută şi mai ales să nu-mi dea numele nimănui, pentru compartimentare. În caz de divulgare, aş fi fost silit cu cruzime la mărturisiri.

Trec peste multe detalii informative care au ajutat evenimentul de la 23 august 1944, pe care puţin cunoscutul general de legătură din vizuina lupului le-a adus din timp la Bucureşti.

Încă din februarie 1944, o continuă cerere a noastră la O.K.W. a fost pentru unităţi de tancuri şi aviaţie.

Arătam de unde se pot aduce divizii pentru a întări frontul Moldovei şi am reuşit. Perseverenţa mea m-a pus în situaţia de a cunoaşte disponibilităţile, astfel încât la apropierea „insurecţiei" la noi, puteam şti dacă forţa de poliţie se trimite pentru paza interioară a spaţiului frontului. Trimiterea generalului Schörner [în calitate de] comandant al Grupului de Armate Ucraina [de Sud], m-a alarmat şi urgent am comunicat lui Sănătescu. Acest nou comandant era nazist convins, der Bulle = bivolul, era omul de mână forte. Am conchis şi i-am cerut lui Sănătescu atenţie mărită şi anumite condiţii de reuşită „sine qua non".

În iulie, Schörner este mutat din România şi eu m-am uşurat.

Dar aflu de la vorbăreţii agenţi ai Ministerului Afacerilor Externe că Ribbentrop suspecta România şi cerea trimiterea de divizii S.S (călăi) în spatele frontului. Disponibilităţile erau în Iugoslavia; şi în acest moment a început o ceartă aprigă între O.K.H. – răspunzător de frontul de la est – şi O.K.W. care răspundea de Balcani. Această ceartă a durat 4-5 săptămâni, dar nici un S.S.-ist nu s-a clintit spre România până la 23 august 1944.

Două sau trei batalioane S.S., cu aparatura necesară de la Bucureşti, în august 1944 ar fi schimbat situaţia.

Am comunicat lui Sănătescu această informaţie la 15 august 1944. Apoi, când şi frontul nostru a început să se mişte, la 21 august am plecat cu avionul în ţară şi am sosit la Bacău la ora 17.00, unde i-am spus mareşalului ca nu vor da nici măcar un soldat, un tanc sau un avion. Seara eram la Bucureşti unde i-am spus lui Sănătescu acelaşi lucru; spatele frontului ca şi interiorul nu aveau trupe de pază şi de S.S.

---

[273] Dintre aceşti mari şefi militari cu care lucram direct menţionez pe generalii Wagner, Lindemann, Fellgiebel, Stieff care lucrau direct cu Hitler. Toţi au fost în complot şi executaţi. Un timp am fost suspectat, fiindcă i-am adus în România pentru nevoile frontului nostru şi i-am avut oaspeţi.

În memorialul meu am dat detalii complexe inedite asupra pregătirii răsturnării de la 23 august 1944; când m-am despărţit la 21 august de generalul Guderian (O.K.H.) în Prusia Orientală, i-am spus că în România voi găsi noi schimbări politice şi militare.

Ştia prea multe[274] ca să nu-şi dea seama, dar de circumstanţă nega situaţia catastrofală. Între timp, trimisesem ofiţerii în ţară fără să se observe această situaţie[275]. Plecând cu avionul, am mai luat cu mine un ofiţer. Am lăsat acolo din tot Statul Major de legătură 3 ofiţeri (câte unul la fiecare eşalon), şapte subofiţeri şi un soldat.

Plecarea mea la 21.08.1944 nu a avut nimic deosebit. Nu am prevenit cu nimic nici pe adjunctul meu – generalul Eugen Mârza, dar discret am cerut din nou multă atenţie la persoanele cu care lucrasem şi o ţinută cât mai rezervată[276]. Nu trecuse decât o lună de la atentatul de la O.K.W. (Wolfsschanze – 20.07.1944). Cu mai multe luni înainte, am spus la trei dintre colaboratorii mei apropiaţi, recomandându-le vigilenţă, că: „noi putem trece de la o zi la alta din starea majoră de la O.K.W. – O.K.H. la o stare minoră şi mizeră într-un lagăr de prizonieri, la celulă". Era reflexul celor ce se plămădeau la Bucureşti. Informaţia urmărită de luni de zile, dacă se trimit sau nu unităţi de poliţie S.S. la Bucureşti, era decisivă pentru generalul Sănătescu.

În concluzie: chiar în situaţia de aliaţi, activitatea informativă trebuia continuată faţă de aliat; aceasta a putut fi hotărâtoare pentru pregătirea insurecţiei de la 23 august 1944.

15. Documentele informative

Aceste documente erau cerute de Marele Stat Major, şi anume:

- rapoarte scrise sau telegrafice (cifrate) zilnice sau întâmplătoare;
- dări de seamă pentru ocazii speciale: exerciţii, manevre, călătorii, operaţiuni (în timp de război), sinteze informative;
- rapoarte informative lunare – se trimiteau la sfârşitul lunii; ele menţionau şi dezvoltau tot ce se raportase sau se telegrafiase în cursul lunii curente; ele întregeau toate informaţiile raportate.

Acest raport informativ lunar (R.I.L.) era documentul care permitea ataşatului militar să facă o lucrare de sinteză, de perspectivă în timp şi era măsura activităţii acestuia. Se expedia în trei exemplare: pentru Statul Major Regal; pentru Ministerul de Război şi pentru Marele Stat Major – Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii. În el se menţionau şi se reuneau rapoartele şi telegramele curente din luna respectivă, deci cei trei destinatari puteau cere la nevoie explicaţii despre ele; în plus, menţionarea acestora permitea o verificare de recepţionare şi de punerea a lor în evidenţa corespunzătoare a celor interesaţi.

Raportul informativ cuprindea în mod obişnuit următoarele capitole: situaţia politică, economică, militară, diverse (fapte interne, starea de spirit ale populaţiei, manifestări culturale, sportive, festivităţi, parade, tendinţe şi concepţii, publicaţii, presă etc.). Economia germană interesa fiindcă era covârşitoare pentru pregătirea de război, pentru schimburi comerciale, materii prime şi mai ales pentru că relaţiile noastre economice erau tot mai importante.

---

[274] Mă refeream la nota scrisă în numele comandantului suprem român, că dacă frontul din Moldova se va prăbuşi, în România vor surveni evenimente politico-militare capitale. Această notă scrisă a fost predată seara târziu la 13 aprilie 1944. A doua zi de dimineaţă am zburat la Bucureşti.

[275] Fracţionarea pe eşaloane mi-a permis trimiterea în ţară a acestor ofiţeri, dar am lăsat acolo toate hainele şi proviziile şi chiar autoturismul.

[276] La 48 de ore după plecarea mea obişnuită de la O.K.W.- O.K.H. s-a produs răsturnarea de la 23 august 1944.

Celelalte documente nu se trimiteau în trei exemplare ci numai la Marele Stat Major – Secţia a 2-a Informaţii şi Contrainformaţii şi de aceea era necesar să fie menţionate în rapoartele lunare. În acest scop, se adăuga şi ceea ce interesa ţările de acreditare în plus, şi anume: Olanda şi Elveţia pentru postul de ataşat militar de la Berlin, Ţările Nordice şi Ţările Baltice, pentru postul de ataşat militar de la Stockholm.

Mesagerii regali trimişi lunar curieri erau ofiţeri aleşi, brevetaţi de stat major. Ei îmi erau cunoscuţi, la mulţi le fusesem dascăl la Şcoala de Artilerie sau la Şcoala Superioară de Război (Academie) şi-mi comunicau cum se prelucra acest raport informativ lunar cu rezoluţiile regale pentru Marele Stat Major şi pentru ministere, uneori se făceau comunicări şi altor reprezentanţe diplomatice sau altor ataşaţi militari. Tot prin aceştia am putut afla aprecierile şi referinţele asupra activităţii informatice.

Capitolul militar al raportului informativ lunar se trata pe armată (îndeosebi arma blindată, în continuă dezvoltare, cu modele secrete, noi şi noi principii tactice), aviaţia (metode, performanţe, secreta forţă de paraşutişti şi de desant – planoare) şi marină (nave, submarine, vase rapide, arme noi...). Informaţiile abundau, cu valori relative, din sursele cele mai variate, deci raportul informativ lua proporţii compacte şi materie tot mai mare de studiu, de reflecţii, de interpretare şi fantezie. Multe din acestea erau interpretate la nivelul ataşatului militar, totuşi erau trimise pentru ca Marele Stat Major, secţiile a 2-a şi a 3-a, cu mai multe mijloace şi pricepere puteau să le dezvolte mai bine. Eram informat că Statul Major Regal era mai stăruitor în aceste studii şi interpretare. Repet, la Berlin ca şi la Stockholm, materia şi temele, informaţiile erau abundente, copleşitoare, deci ataşatul militar nu se putea considera atunci nici sumar şi nici lipsit de informaţii dacă se străduia să-şi îndeplinească misiunea. Dar dacă preocupările şi străduinţele sale erau axate spre cercetări folclorice sau arheologice asupra shogunilor sau a samurailor[277], sau mai trist, spre lucrative combinaţii mercantile de carburanţi, de autovehicule, de imobile etc., desigur, ataşatul militar muncit de aceste îndeletniciri, nu mai putea să facă informaţie, iar documentele sale erau serbede şi fără folos; ele reflectau activitatea sa deplasată.

Dările de seamă importante se trimiteau în dublu exemplar la Statul Major Regal şi la Marele Stat Major. De exemplu, cele privitoare la manevre, la „întrebuinţarea paraşutiştilor", la „invazia în Ţările Nordice", la „armele noi" (în timpul războiului), la „Cursul de comandament ce am urmat în decembrie, ianuarie şi februarie 1943-1944" etc., etc.

Toate aceste documente aveau o copie pe care o păstra ataşatul militar. La întocmirea acestor documente, repertoriul şi agenda îmi erau de cel mai mare folos. Vreau să mai subliniez încă o dată că înregistrarea faptelor (evenimentelor) şi a informaţiilor în acest repertoriu îmi dădeau o anumită linişte, cu o degajare spirituală, dar şi putinţa de consultare zilnică şi ordonată; îmi puteam reliefa lucrul, păstram liniile de efort şi îmi eşalonam activitatea. La întocmirea raportului informativ lunar, mi-au fost de cel mai mare folos.

În aceste documente, cum am mai spus, informaţiile nu erau cu caracter definitiv – sunt rare cazurile în activitatea informativă [în care să se atingă] siguranţa şi caracterul definitiv – din contră, ele erau susceptibile de schimbări, de noi completări şi de alte interpretări, de durate variabile în aprecieri şi definiri, de concluzii, de sinteze. Ajung astfel să vorbesc de ceea ce s-a enunţat în această expunere: despre fantezie şi despre imaginaţie. Acestea pot surveni des în activitatea unui diplomat şi mai ales a unui ataşat militar.

Nimic nu mi s-a părut mai periculos în aprecieri şi în judecată decât „dorinţa" care să se confunde cu „realitatea". Dorinţa poate birui fantezia şi imaginaţia spre cele mai curioase forme şi spre cele mai periculoase concluzii. Ministrul român de la Berlin în anul 1938 era atât de filonazist încât dorinţa lui era ca tezele politice naziste să triumfe, că i se păreau tot

[277] Unii ataşaţi militari de la Tokio şi de la Stockholm.

mai juste şi bazate pe forţă.[278] Această dorinţă îi dădea realitatea apropiată a unei Germanii mari, autoritară, hegemonică în mijlocul continentului. Am avut unele controverse cu acest ministru. El a fost dezamăgit fiindcă „dorinţa" nu i-a furnizat „realitatea" şi a părăsit deprimat postul ce-l deţinea. Succesorul meu de la Berlin, legionar notoriu[279], numai prin prisma dorinţei sale privea evenimentele şi informaţiile, fără spirit critic, şi i se păreau posibile şi reale. Eu însumi am putut fi furat de asemenea „dorinţă" ce mă putea duce la concluzii false. Astfel, în campania finlandeză (1939-1940), dorinţa mea, ca a tuturora, era ca Rusia Sovietică, care se extinsese în nord, să rămână acolo cât mai angajată şi pe cât mai lungă durată. Din această dorinţă, frumoasele şi realele succese militare finlandeze au putut fi supraevaluate şi chiar fragmentar să fie raportate ca atare. Dar numai judecând raportul de forţe şi uriaşul potenţial demografic ca şi tehnic al marelui adversar de la est putea duce la concluzia că „frumoasele succese" nu puteau fi de durată. Mai apoi, când Finlanda izolată a trebuit să încline steagul, ataşatul militar de la Helsinki ce eram în acea vreme, în raportul informativ am raportat în scris:

„România izolată politiceşte nu se va putea opune cu armele revendicărilor sovietice şi vom pierde înainte de a face o rezistenţă. Vom avea aceeaşi soartă ca Finlanda".

Generalul Florea Ţenescu, şef al Marelui Stat Major, mi-a spus – la proxima ocazie – că era de aceeaşi părere şi să-l sprijin pe el în argumentarea lui la rege.[280]

Câte „dorinţe" ale acestui pătimaş Hitler n-au fost luate drept realitate, cu rezultate negative, catastrofale. Dorinţa de a nimici Anglia l-a împins la risipirea de forţe în nord până la ocean, peste 1500 km de coastă. Tot dorinţa aceasta l-a împins în Mediterana, mai întâi să cucerească Gibraltarul, chiar şi peste voinţa lui Franco, mai apoi să cucerească Suezul. Dar cum putea să poarte război Germania cu această mare putere navală, dacă nu avea armă potrivită: flotă puternică, mai puternică decât cea britanică?? Dar greşeala japoneză în bătălia navală de la Midway (1942) nu a fost tot urmarea conflictului dintre „dorinţă" şi „realitate"?

În conflictul dintre „dorinţă" şi „realitate" se manifestă fantezia şi imaginaţia. Acestea pot frământa pe ataşatul militar în munca lui informativă. Această facultate, dacă are un funda-

---

[278] (S.M.) Cel mai probabil, generalul Titus Gârbea se referă la Radu Djuvara, succesorul lui Nicolae Petrescu-Comnen în fruntea legaţiei de la Berlin. De altfel, în ultima monografie dedicată acestuia din urmă, se arată, bazat pe studierea documentelor de arhivă: "Comnen nu a devenit un filo-german şi nici nu a fost un admirator al lui Hitler, aşa cum s-a întâmplat cu alţi diplomaţi ce au activat la Berlin, însă el a înţeles că relaţia României cu Germania trebuia redimensionată. De aceea, Comnen a susţinut o dezvoltare a colaborării în plan economic între cele două state cu economii complementare şi a împărtăşit ideea unei politici de «echilibru» a României în relaţia cu marile puteri."
În schimb, Radu Djuvara se baza pe promisiunea lui Hitler, făcută în aprilie 1938 la depunerea scrisorilor sale de acreditare, că dacă România nu autoriza în caz de conflict trecerea Armatei Roşii pe teritoriul său, Germania nu se va implica in conflictele teritoriale care interesau Bucureştii, Raoul Bossy, *Amintiri din viaţa diplomatică (1918-1940)*, vol. al II-lea (1938-1940), ediţie şi indice de Stelian Neagoe, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1993, pp. 68-69; Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol şi Mareşalul Antonescu. Relaţiile germano-române 1938-1944*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, pp. 51-52.

[279] (S.M.) Colonelul Octav Vorobchievici a fost colaborator la publicaţia legionară *Buna Vestire*. Generalul Ion Gheorghe vorbeşte şi de legăturile acestuia cu legionarii din Germania, precum şi cu Serviciul Secret al lui Moruzov, Ion Gheorghe, *Un dictator nefericit. Mareşalul Antonescu (Calea României spre Statul satelit)*, ediţie şi studiu introductiv de Stelian Neagoe, Ed. Machiavelli, Bucureşti, 1996, p. 137.

[280] (S.M.) În faţa ultimatumului sovietic din 26 iunie 1940, repetat a doua zi, generalul Florea Ţenescu va fi unul dintre cei care au consiliat pentru cedare considerând că România nu putea rezista pe trei probabile fronturi deodată şi că aceasta risca să-şi piardă armata într-o asemenea întreprindere fără sorţi de izbândă. Poziţia lui Ţenescu va fi criticată de Nicolae Iorga, Carol al II-lea, *Între datorie şi pasiune. Însemnări zilnice*, vol. II (1939-1940), ediţie îngrijită de Marcel-Dumitru Ciucă şi Narcis Dorin Ion, Casa de Editură şi Presă Şansa, Bucureşti, 1996, pp. 199, 204.

ment, poate fi lucrativă şi fantezia este creatoare. Să dau explicaţiile: la o excursie în aprilie 1939, unde eram numai cu copii, m-am aventurat în nişte perdele de pădure şi întinse poiene plate, în nisipoasa, neteda Pomeranie: un vanitos şi guraliv westfalian[281], de pe proprietatea tăcutei sale soţii, o trupeşă pomeraniană, mă îndreptase să văd lucrul aviatorilor şi paraşutiştilor. El însuşi fusese la aviaţie şi vorbea cu faţa radioasă despre „unsere Fliegers = aviatorii noştri". De două luni de zile doream să aflu acest lucru. După ce am văzut ce era de văzut, gândul m-a purtat cu luni în urmă când o ambiţioasă doamnă mi-a spus la Berlin: „mai înainte ca să aprindeţi chibritul ca să incendiaţi puţurile petroliere ca în anul 1916, din cer căzând, ele vor fi ocupate"!!!??? Cum? Ca în Pomerania.

Fantezia mea atunci a completat restul în sinteza ce am trimis la Bucureşti privitor la întrebuinţarea tactică şi strategică. Aşa s-a petrecut în Norvegia (1940), aşa şi la ocuparea Cretei (1941).

La întocmirea acestor documente, fiind vorba de fantezie şi de imaginaţie în sensul lor pozitiv, socotesc că ataşatul militar trebuie să se gândească la şeful său, cititorul lor, să-şi imagineze judecata şi sentinţa acestora. Unele asemănări, analogii, câştigate cu ani în urmă m-au ajutat aşa după cum altfel am mai arătat în această naraţiune. Voi mai reveni odată pentru explicare, pentru a demonstra că fantezia ca şi imaginaţia au un fundament, sunt creatoare ca la orice literat sau poet sau lucrări de descoperire.

Cu mulţi ani în urmă, cu decenii, un bun profesor universitar la cursul de geologie şi la nivelul de licean ce eram atunci de 16-18 ani, ne-a vorbit de „minunea" lui Georges Cuvier care din nişte fragmente şi rudimente de fosile, a reconstruit ca o frumoasă sinteză, uriaşi mastodonţi şi alte animale preistorice. Tot acest învăţat savant (1800) a şi fixat legi de urmat pentru asemenea activitate. Acel bun profesor al meu ne-a şi enunţat aceste legi (simple şi puţine) care au fost cam mult pentru nivelul nostru de liceu, dar pentru unii a fost fundamentul unei fantezii. În adevăr, când mult mai târziu, ca ofiţer de stat major şi ca ataşat militar în căutarea, interpretarea şi sinteza informaţiilor, nu deveneam un Curier care să reconstituie în fapt sinteza? ?

Această întrebare pe care mi-am pus-o mi-a dezvăluit analogia prin fantezia care m-a muncit. Simple legi, numai două sunt: subordonarea formelor şi fenomenelor (evenimentelor) iar a doua, corelaţia lor. În căutarea informaţiilor cu interpretarea lor, în sinteza ca şi în întocmirea documentelor – cum am mai spus – aceste simple legi cunoscute cu mulţi ani în urmă şi la care a avut acces şi un licean, m-au ajutat şi la matura activitate de stat major ca ataşat militar. Închei subliniind că pe fantezie şi pe imaginaţie fără fundament, te poţi angaja ca pe o muchie de cuţit şi iei „dorinţa" ca pe o „realitate" sau crezi în divagaţii sterile.

Prin această lungă expunere, poate prea lungă, am vrut să răspund la dezideratul enunţat în nota Dvs.: - „am dori câteva explicaţii ca ordin tehnic"...

16. Soţia ataşatului militar în munca informativă şi de reprezentare

Aşa cum am arătat mai înainte ataşatul militar nu a avut niciun ajutor direct de la soţia sa în munca informativă. Aceasta nu a primit nici o pregătire pentru atare muncă.

Această pregătire şi de durată ce trebuie să aibă viitorul ataşat militar, intim legată de cariera sa, era destul de complexă; cum am apreciat, forurile superioare de specialitate interesate nu au dat o atenţie cuvenită acestei pregătiri pentru ataşaţii militari. Cu atât mai puţin s-a făcut pentru soţiile acestora din foarte multiple cauze. Aceasta nu înseamnă că femeia nu ar fi aptă pentru asemenea activitate. Literatura de specialitate dă foarte multe exemple şi practica a dovedit că întrebuinţarea femeii a putut să dea rezultate eficace, senzaţionale. Am opi-

[281] Era soţul proprietarei unei pensiuni în Lychen unde locuiam.

nat că nu ar fi indicat ca soţia ataşatului militar să fie folosită direct, special în sarcini informative.

Prin forţa stărilor şi a faptelor ea poate concura indirect pentru informare prin nepreţuitul ajutor ce-l are soţul – ataşatul – în activitatea de reprezentare. Am arătat că este necesar ca ataşatul militar să fie căsătorit ca să aibă un mai mare randament în noua misiune. Am comentat cu unii dintre diplomaţi că cei necăsătoriţi pot fi stingheri şi îngreunaţi în cariera lor. Unul dintre aceştia a fost chiar ministrul român de la Berlin, Radu Djuvara, care în unele situaţii de reprezentare apela la soţia consilierului de ambasadă. Colegul meu, ataşatul militar italian, colonelul da Cortanze, marchiz de veche familie, deplângea starea lui de celibatar. La invitaţiile lui, ruga pe soţia mea să prezideze masa sau recepţia pe care el o pregătea.

Soţia ataşatului militar putea fi de un mare ajutor în relaţiile pe care el trebuia să le facă, să le cultive şi să le întreţină. Prin aceasta se obţine o deosebită atracţie, cunoaşterea diferitelor personaje se putea desăvârşi, tinzând către amiciţii durabile. La asemenea stadii de relaţii, informaţiile sau numai rudimentele, sau zvonurile puteau să abunde, iar ataşatul militar avea ocazia să profite. Soţia putea astfel să fie un ajutor indirect în munca informativă.

Dar aceasta se mai putea manifesta şi altfel. Soţia prin activitatea cazanieră[282] şi prin personalul auxiliar ce o ajuta, la menaj, prin cumpărături, confecţii, prin cercetare magazinelor, alte localuri etc., venea în contact cu persoane şi ocupaţii mult mai repede şi mai ales într-o sferă mult mai largă decât soţul. Un spirit de observaţie şi un ochi ager al soţiei puteau să aducă fapte şi impresii care-l ajutau pe ataşatul militar. Fără să-şi dea seama, cele povestite de soţie pot oferi elemente informative sau de verificare. Vin a da un exemplu: în 1938, după succesul nazist (Anschluss-ul şi acordul de la München), un prieten îmi trimitea prin avion o ofrandă neaşteptată şi de senzaţie, pentru germanii foarte utilitarişti şi pozitivi. Acest dar era un purcel de lapte, dar de apetisante forme şi înfăţişare. Bucătăreasa, foarte mândră de această delicatesă, l-a purtat în triumf până la măcelarul din apropiere pentru a-l păstra la frigider; acesta îl arăta ca o mare raritate clienţilor, care în coadă şi cu bonuri aşteptau redusa lor raţie de carne. Măcelarul făcuse campania în România (1917) şi ca ocupant văzuse ţara prin optica belşugului aparent; el povestea cu detalii despre ţara noastră, ca o îmbelşugată Schlaraffenland[283]. Un zelos nazist prinde ocazia să spună că aşa va face şi Hitler din Germania, la care ceilalţi în cor au protestat şi glăsuit că şi germanii de pe lumea asta au drept la o viaţă de belşug. De mai puţină trudă şi de glorie; deci şi umile păreri se pronunţau că lipsurile de ani se menţineau cu toată reclama, şi... se mai stă „la coadă”..., şi comentariile continuau.

Micul fapt făcuse senzaţie în cartier. După câteva zile, la garajul unde îmi garam maşina, şoferul mi-a povestit multe amănunte şi comentarii legate de acest "Ferkel" = purcel; el adăuga că în Germania nimeni nu-şi permitea luxul să mănânce astfel de bunătăţi; el trebuia lăsat să crească mare cu maximum de folos şi din care totuşi populaţia se înfruptă, dar cu puţin. Acest mărunt fapt explică şi el fenomenul Hitler în care poporul german protestatar şi revanşard şi-a pus toate speranţele de ridicare miraculoasă a Germaniei; dar el mai explică şi marele lipsuri la care poporul era silit să consimtă, ca şi dezamăgirea produsă de lipsurile în care trăia. Asemenea exemple au fost numeroase dacă soţia ataşatului militar în cadrul casnic şi în cadrul relaţiilor sale nu se singulariza şi cu atenţie observa, înregistrând numeroasele aspecte, impresii şi fapte; ele se adăugau la concluziile informative pe care ataşatul militar putea să le folosească.

Inspecţiile care s-au produs (pomenite), comisii şi delegaţii, chiar curierii diplomatici care s-au perindat pe la mine, au putut să-şi dea seama de cadrul casnic în care trăiam, de modul de viaţă ce-l ducem şi deci să aprecieze sau să conchidă că reprezentarea la ataşatul militar

---

[282] (S.M.) Casnică.

[283] Ţară fabuloasă unde se trăieşte din belşug fără a munci.

se adăuga pozitiv la activitatea sa. Dar o simulare de la centru nu s-a făcut niciodată. Simularea se făcea totuşi indirect prin aprecierile bune de care uneori luam cunoştinţă sau mi se spuneau. Aceşti vizitatori şi şefi mai conchideau că alocaţia bănească ce primeam permitea un cadru onorabil pentru modul de viaţă ce trebuia să ducă ataşatul militar. Aprecierile bune mi-au folosit întotdeauna mai târziu când ocaziile au impus să cer diverse materiale sau fonduri. El mi-au fost totdeauna acordate cu încredere. Cu asta m-am onorat şi în alte ocazii cum se va relata la timp.

Aşa după cum am arătat şi mai înainte, în atmosfera şi în cercurile în care am activat, în Germania ca şi în Ţările Nordice, o bună consideraţie m-a înconjurat, începând cu cercul reprezentanţei noastre. Deseori, aceşti diplomaţi români au fost invitaţi la mine, şi mai mult decât consideraţia, se stabiliseră legături de prietenie care s-au păstrat şi după părăsirea postului, ba chiar şi acum. În această manifestare de ani, relaţiile şi atragerea trebuiau să fie dezbărate de orice aspect utilitarist şi interesat. Se cuvenea totdeauna cu tact şi măsură. O exagerare într-un sens sau altul putea să evite sau să producă temeri. Chiar dacă ataşatul militar avea anumite interese, nu trebuia să le indice nici chiar soţiei, dacă nu era necesar. Această înţelepciune şi grijă era cu atât mai necesară faţă de personaje şi faţă de cercuri, cunoscute ca susceptibile, sau temătoare, sau sfioase. Subliniez aici pe maghiari, cu atât mai mult pe sovietici (rare ocazii) şi pe germani. Îmi permit să mai descriu un exemplu:

La Stockholm, în noiembrie 1940, am văzut un spectacol de operă. Eram doritor să ascult o interpretare nordică. Prin ambasadorul bulgar ce avea fotoliul lângă mine, aflu că soţia acestuia era furioasă pentru că soţul său îmbrăcase un sacou gri deschis. Eu eram în smoching iar soţia ambasadorului bulgar în mare toaletă neagră. Mergeam des la acest ambasador, care s-a aşezat lângă mine şi m-a întrebat ironic pentru ce am venit în straiele, „frac" (în franceză) negre de înmormântare.

Vorbeam cu el în limba franceză. Apoi, văzându-mă surprins, îmi adaugă că spectacolul organizat de ambasadoarea sovietică este pentru ziua naţională [de] 7 noiembrie şi mi-o arată pe Doamna Kollontay care într-o lojă era într-o ţinută de mare gală, având pe fiul său în frac. Nu am insistat asupra discrepanţei în care ambasadorul bulgar se pusese, ce voia să fie „mai catolic decât papa", cum spunea soţia lui, care i-a reproşat: „de ce nu ai venit în salopetă"??!

Nu am lăsat să treacă ocazia şi în antract am urcat să prezint omagii şi felicitări Doamnei Kollontay. Aceasta era mişcată fiindcă, după spusa sa, nu a făcut nicio invitaţie şi, fiind stare de război, sărbătorirea s-a făcut cât mai discret. Cu atât mai mult a preţuit prezenţa mea la această discretă manifestare; iar ziariştii au fotografiat pe ambasadoarea care mă conducea în faţa exponatelor expoziţiei ce ea aranjase pentru autorul operei – Ceaikovski – ce se reprezenta. A doua zi dimineaţa – 7 noiembrie – am trimis un mare buchet de trandafiri roşii ambasadoarei sovietice care mi-a mulţumit călduros.

A fost o ocazie ce mi s-a oferit pentru a adăuga un plus[284] la activitatea mea. Despre alte urmări ale acestui fapt, voi mai relata mai târziu.

17. Personalul în subordine şi munca informativă şi de reprezentare

Am întrebuinţat personalul ajutător în toate misiunile, dar mai ales în cea informativă, atât ca ataşat militar cât şi ca şef al Detaşamentului de Legătură de la Grupul de Armate sau la O.K.W – O.K.H. Eram doritor să aflu de la oricine, orice şi oricât, cu atât mai mult de la cei din jurul meu care aveau aceeaşi pregătire. În această cooperare aveam o singură teamă – excesul de zel. Eu însumi am greşit uneori din cauza acestui exces. Îmi reamintesc o vorbă

[284] (S.M.) În original, pozitiv.

înţeleaptă a unui faimos diplomat care la încredinţarea misiunii obişnuia să încheie cu sfatul pentru executanţi: „et surtout pas trop de zèle”[285]. Prinţul de Talleyrand, diplomatul lui Napoleon şi al atâtor regimuri, iscusit dar şi versat, cunoştea bine defectele omeneşti când încheia cu un asemenea sfat. De aceea, în sarcinile date precizam un obiectiv limitat. Voi da un exemplu care m-a dus la o concluzie justă. Eram în aprilie 1939 când am dus copii în vacanţă la o pensiune în platoul Pomerania, dar aproape de Berlin, la Lychen (80 km nord), înconjurat de păduri şi lacuri. Proprietarul pensiunii din Westfalia, mândru că în pensiunea sa sunt şi diplomaţi, guraliv din fire, îmi spunea într-o zi: „aţi văzut băieţii (soldaţii) cum se scaldă cu maşinile lor?? ... Mergeţi la lacuri”!? Nu eram lămurit cu aceasta pentru că era un timp friguros şi nu aveau cum să se scalde în lac, apoi lacuri erau peste tot. Nu am cerut lămuriri. La puţin timp după aceasta, într-o zi am fost oprit de un jandarm de campanie. Eram în autoturism cu copiii. Nu am aşteptat mult şi deodată din pădurea apropiată au ieşit într-o formaţie larg desfăşurată autovehicule de culoare galben nisipie şi, cu o viteză destul de mare (40-60 km/oră), au traversat şoseaua şi au coborât repede pe terenul nisipos spre lacul apropiat; fără a reduce viteza s-au lansat în apa în care au plutit şi navigat, traversând o baltă lată de aproximativ 3-4 km; formaţia era compusă din trei eşaloane şi fiecare vehicul avea 4 oameni dotaţi cu armamentul necesar. După aceasta jandarmul respectiv şi-a luat motocicleta şi a plecat în grabă pentru a face cale liberă. După câteva minute am auzit împuşcăturile provocate de acest exerciţiu. Aşadar, aceasta era scalda westfalianului meu.

A doua zi am povestit despre această întâmplare ajutorului meu, maiorul Alexandru Proca. Trebuie să arăt că problema amfibiilor ne preocupa cam de mult timp, dar obţinusem prea puţine date. Atunci, limitat, i-am cerut maiorului Proca să cerceteze dacă: armata germană are multe asemenea vehicule şi pentru ce, în verdea şi vânăta Germanie, se folosea culoarea nisipie pentru camuflare. Mi-am păstrat pentru mine organizarea şi întrebuinţarea tactică.

Cercetarea culorii nisipii a maiorului Proca aduce senzaţionalul. Culoarea era pentru: tunuri, tancuri (tip III şi IV), tunuri aeriene, autovehicule etc. Astfel, în vara anului 1939 am dedus că Germania pregăteşte tancuri care să opereze în zone nisipoase, Libia, Africa, deci extindea războiul dincolo de Mediterana. Gândirea comandantului şef al marinei germane Raeder – şi-a exprimat-o în 1938 la o recepţie la Kiel, eram la masă chiar alături de Grossadmiralul Raeder – avea acum o semnificaţie: „Napoleon pretindea că cine stăpâneşte cadrilaterul Boemiei are hegemonia Europei”..., apoi gânditor el continuă: „Mediterana aceasta aduce supremaţia ... imperiul roman a dovedit-o. ...” Vorba aceasta îmi venea în primul plan. [286] ... De aceea, gânditor, vorbeam cu maiorul Proca de corelaţia faptelor; o simplă vopsea de camuflaj ne-a dus la concluzia stranie; trebuie urmărită, verificată[287]!! Dar clipele când în goană formaţia amfibiilor mi-a tăiat drumul şi a trecut o baltă atât de lată, mi-au adus în gând şi apostrofa pe care am mai pomenit-o „că puţurile de petrol vor fi ocupate mai înainte de a se aprinde chibritul pentru a la incendia”. Cu bazele din protestatara Bulgarie, amfibiile vor putea trece Dunărea chiar într-o clipită, apoi în 2-3 ore acestea puteau fi în capitală şi la Ploieşti pentru a veni în ajutorul eşantionului aerian care ocupase zona petrolieră căzând din cer. Aici fantezia pozitivă a lucrat şi ea, cum am mai spus, şi am imaginat operaţiunea în cadrul strategic a trupelor de paraşutişti (germanii aveau deja Divizia General Student).

---

[285] Şi mai ales nu prea mult zel.

[286] Profesorul universitar, care la nivelul de licean mi-a vorbit despre G. Cuvier şi legile lui în cercetările geologice, a fost Popescu Voiteşti ce a făcut studii în Germania şi a profesat la Bucureşti. Se cere să fie amintit aici, deşi atunci el nu s-a gândit o clipă că învăţătura sa, prin analogie, va fi folosită în activitatea militară pentru informaţii.

[287] Aceste vehicule galben-nisipii au fost văzute la Stalag; m-am decis şi eu să le văd în Prusia Orientală. Era un uriaş ansamblu de mari hale improvizate, luminoase, cu un puternic miros de acetonă.

Cu un alt ajutor al meu, maiorul Zaharescu, am descifrat încet, încet folosirea trupelor de paraşutişti: cu vizite, cu conferinţe, cu rudimente prinse în zbor şi, desigur, şi cu fantezia care avea să aibă un fond real.

Acestea şi aceştia (ajutoarele mele) m-au ajutat să fac acea sinteză[288] care conchidea la (repet ceea ce am mai narat la alt capitol): ocuparea Ţărilor Nordice (mai ales Norvegia); ocuparea zonei petroliere româneşti.

Adjuncţii mei mă înlocuiau şi mă reprezentau. Maiorul Zaharescu, care era primul, provenea din artilerie, îl cunoşteam de la Şcoala de Artilerie, unde l-am apreciat şi l-am cerut ajutor de încredere.

La vizite, la parade, la exerciţii, la conferinţe, la petreceri, adjuncţii mă însoţeau după caz, după nevoie sau după rând.

În legătură cu trupele de paraşutişti şi de desant, reamintesc un alt fapt văzut care mi-a stârnit imaginaţia: la congresul nazist anual (1938) de la Nürnberg, în arena tribunelor, arenă de proporţii mici, din înaltul cerului pică şi aterizează fără aproape niciun zgomot trei planoare mari care apoi au defilat prin faţă tribunelor. Am fost uimiţi când, câteva luni mai târziu, mi s-a aruncat apostrofa cu atacul fulger din cer „mai înainte de a aprinde chibritul"; nu a fost greu să-mi dau seama că este foarte posibil.

Pentru volumul mare de misiuni şi activitatea la Berlin a fost necesar să folosesc personalul ajutător aşa cum am arătat, ca şi în ultimele exemple. Contribuţia acestora a fost preţioasă atât in munca informativă cât şi în munca de reprezentare.

Dar nici secretarul meu nu a fost mai puţin folositor. Acesta era Iulius Anuşca, originar din Transilvania, pe care evenimentele din primul război mondial l-au prins în Germania, apoi a fost internat, şi după război a fost numit secretar al ataşatului militar, post pe care l-a ţinut şi în cel de-al doilea război mondial. El era cunoscător al multor treburi germane, dar mai ales m-a ajutat mult la sarcinile economice şi financiare legate de contractele noastre.

18. Procedeele folosite pe lângă statele majore din statele de acreditare

În Germania mă adresam la Attaché Gruppe cu cereri care mă interesau: manevre, exerciţii, vizite, organizare, dotare etc. Cererile cele mai multe erau pentru armată care era de interes major, dar cu toate bunele relaţii răspunsurile întârziau şi mi se dădeau fragmente. Găseam mai multă bunăvoinţă la aviaţie şi chiar la marină. Am reuşit chiar la Kiel să fac călătorii, să asist la exerciţii, am făcut scufundări cu submarine chiar cu comandantul şef care era în 1938 vechiul comandor Dönitz, succesorul în anul 1943 al Grossadmiralui Raeder şi în 1945 a luat locul lui Hitler, după 30.IV.1945.

Niciodată nu am urmărit manevre navale cu nave mari de suprafaţă. Am asistat la simple croaziere la Kiel sau la Hamburg, la concursuri nautice internaţionale când au fost prezenţi şi marinari români care s-au comportat meritoriu şi înaintea unor marine cu renume, cum era cea spaniolă.

Am asistat la congresul N.S.D.A.P. (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) pentru a ni se arăta desfăşurarea de forţe politice S.A. (Sturmabteilung = batalion de asalt), S.S. (Schutzstaffel = secţii de apărare). Desfăşurarea aceasta de forţe era impresionantă până la uluială. Forţele militare nu apăreau cu excepţia aviaţiei (cu avioane de mare performanţă). De altfel, prezenţa acestor două mari grupuri de forţe de partid şi de apărare a ţării a produs totdeauna între ele o adversitate surdă. În 1938, după mazilirea lui von Fritsch şi a lui von Blomberg, împreună cu o pleiadă de apropiaţi generali, adversitatea a atins o culminanţă de tensiune. Noua organizare (primăvara anului 1938),

---

[288] Sinteza se anexează în copie.

O.K.W. { O.K.H. - armata; O.K.L. - aviaţia; O.K.M. - marina.

dar mai ales succesele politice Anschluss şi acordul de la München, au potolit disensiunea şi consolidarea partidului se asigurase. Corpul ataşaţilor militari nu a fost prezent toată perioada manifestărilor congresului aşa cum s-a procedat pentru restul corpului diplomatic.

În Suedia era mult mai comod de lucrat cu respectivele state majore; toate cererile se aprobau, dar cererea făcută personal se extindea şi la ceilalţi ataşaţi militari, care erau invitaţi *in corpore*, şi fiindcă era timp de război, trebuiau făcute două grupe. Acest sistem era jenant date fiind greutăţile survenite. La manevrele de iarnă cu mari zăpezi era mai greu. Operaţiunile n-au putut fi urmărite mai ales de italieni şi de japonezi care erau sensibili la gerurile mari şi s-au limitat să rămână pe şoselele mari şi în cantonamente. Desfăşurarea a avut loc la nord de capitală, la o depărtare de peste 600 km, sub conducerea şefului Marelui Stat Major General care mă primise cu un an înainte la prezentarea la post. Am fost singurul ataşat militar care a putut urmări manevra şi în câmpul tactic pe schi. Generalul-şef era foarte bucuros că-l flancam cu aceste manevre. Am trăit bivuacarea în corturi, am urmărit marşurile artileriei, pe sănii, a trupelor de schiori, aprovizionările grele pe drumurile de ţară, deszăpezirea drumurilor cu plugurile armatei şi ale populaţiei. Manevra a durat 4 zile şi au fost lucruri noi. La Östersund, cel mai mare oraş nordic[289], s-a făcut încheierea şi critica la care am asistat. Ceilalţi ataşaţi militari, răciţi sau rebegiţi au preferat să plece. Seara a urmat o frumoasă recepţie la Casa Armatei la care au luat parte şi soţiile. Am fost tot timpul în uniformă. Generalul-şef a organizat partide de bridge pe lângă dansuri şi mai ales [a oferit o] varietate de băuturi tari, în special ademenitorul punch nordic tare, dulce şi foarte rece. Am ţinut hangul acestei petreceri toată noaptea nordică (ce ţine până la ora 10), abia atunci mijeşte lumina zilei care după 4 ore dispare. Printre noi erau comandanţii de artilerie (buna artilerie Bofors) de variate calibre şi ca cunoscător am urmărit de la Punctul de Comandă şi Punctul Operativ lucrul tunarilor. Vorbeam cu aceştia limba comună a tragerilor în conversaţia şi problemele ce se puneau comandanţilor de unităţi. Ei mi-au făcut o demonstraţie de lucru tehnic-artileristic la curent cu procedeele noi de tragere. Generalul-şef a fost foarte vesel şi mi-a dăruit din partea armatei un foarte frumos cort cu soba lui în care puteau dormi 12 oameni. Era o mândrie de piesă în care se putea dormi iarna când afară erau şi -30 de grade. Am înnoptat în asemenea corturi suedeze.

O lungă dare de seamă am trimis la Bucureşti asupra acestei manevre, cu o lungă documentaţie, cum şi cortul pe care l-am primit cadou.

În Finlanda procedeul de lucru era la fel ca şi în Suedia; era o simpatie şi mai mare faţă de armata română. Mi s-a arătat tot ce am cerut. Am fost pe front în prima campanie ca şi după iunie 1941. Îmi făcusem uniformă din postav finlandez şi nu era o diferenţă prea mare. La cererea mea am fost pe front când lucrau comisiile de armistiţiu în zona Viipuri (Vâborg) pentru a vedea armata sovietică; era încă zăpada groasă şi frig la jumătatea lunii martie 1940. Soldaţii ruşi erau mai prost echipaţi ca cei finlandezi, dar de statură mai mare, mai greoi, în comparaţie cu sprintenii finlandezi, toţi buni schiori, care se descurcau uşor în pădurile nesfârşite, în nămeţii marilor întinderi şi în gerurile de -30°, -40°.

Trei luni mai târziu am cerut vizita frontului de la Narvik, în Norvegia, venind din Finlanda şi Suedia. Statul Major General suedez mi-a făcut toate înlesnirile în această călătorie şi mi-a dat putinţa să cercetez zona bazinului de fier Kiruna-Gällivare. Concomitent, am cerut Comandamentului german permisiunea de a vizita frontul de la Narvik. Comandantul şef, generalul von Falkenhorst fusese cu ani înainte ataşat militar la Bucureşti. El m-a ajuta să

[289] (S.M.) Este cel mai mare oraş din nordul Suediei.

urmăresc operaţiunile de primăvară spre Trondheim (port la ocean) în aprilie 1940. Tot el m-a ajutat să vizitez frontul Narvik, venind pe la nordul Suediei. Această vizită a fost ajutată şi de Statul Major General finlandez care avea legături cu comandamentul german. Acolo am cunoscut pe vestitul general Dietl, „eroul de la Narvik", care m-a primit cu interes şi senzaţie – fiind un ataşat militar din sudul continentului. Era vara anului 1940. Mai mult de doi ani după ce Finlanda a luat din nou armele alături de Germania, am cerut iar la Marele Stat Major General finlandez permisiunea de a vizita frontul de nord. Anterioarele cereri au rămas fără rezultat. Vroiam să vad cooperarea cu armatele aliate pe acest front. Comandamentul finlandez era scrupulos în exercitarea comandamentului, pe care vroia să-l aibă exclusiv în sectoarele ce le deţinea. El era refractar la dictatul german în aceste sectoare şi nu admitea amestecul unităţilor.

Statul Major General finlandez mi-a răspuns că în nord sunt numai trupe germane, de aceea am fost îndreptat la acestea; tot astfel mi s-a răspuns în 1940 când am vizitat sectorul Narvik; era în februarie 1942 când am făcut aceste demersuri. Aflasem de oarecare disensiuni între aliaţi şi cu atât mai mult vroiam să merg pe front şi pe la comandamente. Era tot interesul pentru noi, care luptam alături de germani, să aflu ce se petrece în nord, pentru a documenta comandamentul nostru.

Menţionez că înainte de izbucnirea războiului în răsărit, de mai multe ori, însuşi şeful Statului Major General[290] m-a întrebat (1941) cum se va face cooperarea între comandamentele aliate cu România. Nu am putut să dau un răspuns precis, dar pentru că ocuparea ţării se făcuse încă din toamna anului 1940, i-am spus şefului militar nordic că legătura ce-l interesa se făcea prin Misiunea Militară Germană (general Hansen) iar în câmpul tactic, între marile unităţi, se făcea prin Statul Major de legătură „Verbindungsstäbe" (cum se numeau detaşamentele de legătură). Îngrijorarea aceasta s-a menţinut mai ales în desfăşurarea operaţiilor, finlandezii temându-se ca mica lor armată să nu fie antrenată în operaţiuni grele, nimicitoare. Însuşi generalisimul Mannerheim avea această îngrijorare. Acest şef foarte distant, cu mare prestigiu, îmi vorbea totuşi deschis şi uneori familiar. El fusese în primul război mondial pe frontul Moldovei ca general comandant de divizie şi păstra bune amintiri despre ţara noastră, despre şefii militari, îndeosebi despre generalul Averescu.

Astfel, în vara anului 1941, am discutat şi m-a întrebat până unde vom merge alături de armatele germane. În aceste discuţii şi comentarii am obiectat că întrebarea sa este o problemă politico-strategică care mă depăşeşte. Mareşalul Antonescu îi trimisese înaltele ordine pe care le adusesem de la Bucureşti (Ordinul Mihai Viteazu clasa a 1-a, a 2-a şi a 3-a). Însoţind pe ministrul nostru Notti Constantinidi, acestea i-au fost fastuos înmânate la Marele Cartier General finlandez. Au urmat mesaje scrise între aceşti doi şefi la care am fost consultat, după ce am dat referinţe că în 1917, când generalisimul era pe front în Moldova, Antonescu ca locotenent-colonel era la Marele Cartier General român, pe lângă generalul Prezan, unde conducea operaţiile. Cu această nouă ocazie a decorării, o lungă conversaţie s-a desfăşurat şi apoi un prânz la Marele Cartier General.

Am fost din nou întrebat despre războiul nostru. Întrebările le-a pus şi ministrului. El vroia să ştie ce gândeşte Antonescu, iar ministrul a eludat declarând că este o problemă militară care nu-l priveşte iar cu Mareşalul Antonescu nu a vorbit decât o singură dată la plecarea sa în Finlanda. Insistenţele au continuat pe lângă mine, mai amical, mai cu un pahar de vin, dar cu revenire şi perseverenţă. I-am răspuns că este părerea mea personală, că vom merge în est până la înfrângerea şi slăbirea adversarului. Mândrul generalisim, maliţios, a afirmat că "răspunsul" este bun pentru o academie militară, apoi zâmbind către diplomat, precizează: „diplomaţii dezlănţuie războiul apoi îl socotesc că nu mai este politic ci numai un act mili-

[290] Generalul-locotenent K.L. Oesch.

tar"… Mi-am permis să întreb, dar Finlanda până unde va merge în nord?? Zâmbind din nou, îmi dă acelaşi răspuns „academic" şi tema s-a încheiat în zâmbete.[291]

Cele arătate redau un aspect cu privire la greutăţile survenite în lucrul cu statele majore din ţările de acreditare; ele pot fi mai mari în timp de război, chiar în cercul aliaţilor.

În dorinţa mea de a vedea frontul finlandez ajunsesem la un impas la începutul anului 1942. Totuşi, o împrejurare favorabilă s-a ivit la legaţia germană din Finlanda. Ataşatul militar adjunct german – cu un nume foarte lung: maior baron Silvius von der Lancken-Wakenitz von Albedyll – îmi era cunoscut de multă vreme; el a funcţionat din 1937 la Attaché Gruppé în Statul Major General de la Berlin. Era de veche familie de junkeri, cu o bună instrucţie, cu rafinament, dar mai ales cu o independenţă spirituală care în regimul tiranic nazist era o raritate, ba chiar periculoasă. Ca reprezentant al Statului Major General, el m-a condus la aeroport când am părăsit postul de la Berlin pentru a pleca la Stockholm (2.I.1940), mai apoi el a fost avansat şi numit titular ataşat militar la Helsinki. Prin acesta am putut să fac dorita călătorie pe frontul de nord de la Kirkenes şi Capul Nord (în Norvegia) la Petsamo (Pechenga azi în URSS) – în Karelia (la 30 km de Murmansk) – apoi jumătate din frontiera de est a Finlandei până la sud de Salla. Era în februarie şi martie 1942. Vizita s-a organizat de legaţia germană cu ajutorul Finlandei şi a fost condusă de cunoscutul ataşat militar Albedyll. A avut un cadru mai larg, cu ataşaţii militari ai Axei. Ea s-a făcut cu trenul şi autoturismele. Zăpada era groasă şi gerul de - 20° la -35° C. Am vizitat mai ales sectoarele germane, iar la centru – sectorul Salla – trupe germano-finlandeze.

Dau câteva detalii care pot interesa.

Am ajuns la Comandamentul Armatei de Nord pe care o comanda generalul Dietl şi pe care îl cunoşteam din timpul vizitei pe care o făcusem pe frontul de la Narvik; şeful său de stat major era generalul Jodl, frate cu cel care condusese operaţiile de la O.K.W. Am fost primiţi pretutindeni cu veselie la comandamente fiindcă în nordul aspru, trist, ce lâncezea iarna care îngreuna totul, vizita era şi un divertisment. Comandantul şef era un austriac amabil şi mi-a arătat o atenţie deosebită căci îl vizitasem şi în Norvegia. De la Inari (în Finlanda – 270 km la nord de cercul polar), oraş unde era Cartierul General al Armatei, am plecat de la Corpul Armatei Alpine comandat de generalul bavarez F. Schörner. El a fost acela care în martie 1944 a înlocuit pe mareşalul von Kleist; agitat în timp de pace, faimos, înfocat, zelos nazist, spătos, voinic şi aspru. A ţinut să ne primească pe zăpada bătătorită unde muştruluia pe bieţii bavarezi în frigul şi vântul oceanului. El însuşi era în veston, dar se vedea că pe sub veston este îmbrăcat cu un cojocel şi flanele de lână. A voit să ne demonstreze cât de necesară este muştruluiala, „Drill-ul"[292] german pentru menţinerea disciplinei în monotonia deprimantă nordică, în tundra albă nesfârşită. Şeful său de stat major, colonelul von le Suire, de origine veche franceză – hughenot, sub ochii noştri a avut un accident de schi şi şi-a fracturat piciorul.

În aceste zile de vizită, însoţitorul nostru Albedyll, deşi numai locotenent-colonel, i-a aruncat acestui comandant de armată alpină Schörner câteva aluzii ironice la plăcerea de a chinui trupa în ger. Schörner purta o mare decoraţie din primul război mondial, - „Pour le Mérite" (fondată de Frederic cel Mare) şi făcea caz de isprăvile strămoşilor săi povestind anecdote. Dar Albedyll nu-l ierta şi, jumătate în glumă, îi reamintea că atunci bavarezii lui cu el erau „pe falsa poziţie" (lupte intestine germane). El îmi mai adăuga că acest zelos nu a

---

[291]La alte întrevederi, generalisimul – aşa era intitulat generalul Mannerhein în vremea aceia – mi-a atras atenţia că toată industria de război sovietică fusese mutată la timp spre est de Urali, deci era greu de lovit Rusia în zonele ei vulnerabile.

[292] „Drill" înseamnă o mişcare de învârtire, de du-te vino.

putut explica verosimil cum a putut obţine înalta veche distincţie. Faima de asprime şi perseverenţă îi dăduse porecla cunoscută în armată de: „der Bulle" – taurul.

Despre acest personaj a mai fost vorba într-un capitol anterior.

Tot ce am aflat mi-am notat cu detalii. Spuneam mai înainte că ofiţerul de stat major nu trebuie să neglijeze amănuntele, mai ales când face muncă de informaţii; nici notarea în agendă sau înregistrarea în repertoriu nu trebuie omisă sau uitată; spiritul de metodă o cere şi este de folos aşa după cum se va mai vedea în exemplele ce le voi da.

Am reîntâlnit pe unii dintre înalţii şefi militari germani, toate datele culese mi-au fost de folos şi ajunsesem un bun cunoscător al armatei germane sub felurite aspecte, precum şi ale comandanţilor. Pe lângă folosul respectiv, această detaliată cunoaştere mi-a creat şi o anumită linişte. Aşa a fost şi cu accidentatul şef de stat major; când după două zile am părăsit sectorul, i-am lăsat o carte de vizită cu salutări şi regrete pentru accidentul său de schi.

După 7-8 luni, făceam legătura la Grupul de armate Ucraina A; am plecat cale de 600- 700 km de la Stavropol (Ordjonikidze) unde era Cartierul general, să văd Divizia a 2-a vânători de munte, comandată de generalul Dumitrache; acesta flanca în lungul Caucazului Armata 1-a blindată (general von Kleist) ce avea misiunea să opereze ofensiv spre zona Baku (pe Marea Caspică). Era toamna anului 1942, pe o vreme frumoasă de toamnă însorită şi am luat calea pe sub munţi pentru a străbate o zonă cu populaţie dușmănoasă ruşilor (kabardini, cerchezi etc.). La poalele Elbrus (vârf 5630 m în Munţii Caucaz) o divizie încerca greu să escaladeze coama principală pe care o atinsese. Comandantul diviziei era generalul von le Suire, accidentatul de la Capul Nord. El însuşi era în ascensiune către vârf unde a ajuns şi a înfipt drapelul cu zvastica nazistă. I-am vorbit la telefon, a fost surprins şi m-a rugat să stau 3-4 zile până revine la Punctul de Comandă. La întoarcerea de la Divizia a 2-a vânători de munte am trecut să-l felicit pentru performanţa sportivă de mare efort. Era vesel, entuziasmat. Eu i-am spus că vin ca mesager de la grupul de armate la divizia sa; şi-a dat seama de importanţa misiunii mele, ştia de Divizia a 2-a vânători de munte, unde deja fusesem; statul major raportase de prima mea vizită; apoi, amintirea de la Petsamo (Finlanda atunci), curtoazia, l-au determinat să-mi vorbească deschis şi cu încredere. De aceea, la felicitările pe care i le-am adresat pentru „performanţa sportivă", mi-a răspuns cu însufleţire că acela nu a fost „sport" şi că a avut misiunea să deschidă o direcţie peste creasta principală şi să asigure debuşeul în valea largă spre sud. Această simplă replică confirma o alta asemănătoare, mai fantastică, pe care o aflasem în august de la mareşalul List, comandantul acestui grup de armate. Acest mareşal a fost demis de Hitler fiindcă „misiunea spre Baku şi deschiderea trecerilor peste Caucaz pentru ofensiva din 1943 spre Golful Persic impuneau forţe superioare!!!"

Grupul de Armate A a fost luat sub comanda directă a lui Hitler, având un foarte bun şef de stat major rezident la Cartierul General din Stavropol. La acest Cartier General am văzut pe şeful operaţiilor, colonelul Guldenfeld, studiind hărţile la sud de munţi către Persia.

Informaţia de confirmare de la Cartierul General, cu cea primită de la generalul von le Suire, a meritat toată osteneala de zile pe drumurile de munte. Nu mai dau alte detalii, dar arătând modul de lucru cu statele majore, cu toate greutăţile arătate, mi-au dat rezultate, unele chiar târziu, dar covârşitoare.

Armatele noastre în această himerică strategie aveau sarcina să asigure pe Volga flancul de nord. Am raportat urgent la Bucureşti, confirmând cele spuse într-un alt raport trimis în luna precedentă. Mareşalul Antonescu trebuia să comande forţele de flancgardă – un grup de armate – în Stepa Calmucă, în spate. Am făcut propunerea de a se renunţa la onoarea acestei comenzi pentru campania de iarnă. Eram numai colonel, şi dându-mi seama de pericolul ce urma să vină, am încheiat textual: „armatei române i s-au dat misiuni în care a intrat ca într-o

capcană din care trebuie retrasă înainte de venirea iernii"[293]. Raportul scris a fost trimis prin avion. Mareşalul, alarmat, i-a cerut lui Şteflea explicaţii. Am fost vizitat pe front de către subşeful Marelui Stat Major, foarte alarmat, dar şi-a revenit văzând realitatea. A urmat o a doua vizită de inspecţie, de data aceasta chiar a ministrului – generalul Pantazi. Cu acesta făcusem Şcoala de Război, el fiind printre cei mai vechi, eu fiind cel mai nou. Fără să fi făcut vreun joc de cuvinte, i-am demonstrat pericolul care ne ameninţa armata şi i-am propus să viziteze comandamentele, fronturile imense şi starea trupelor, dar răzbunătoarea zeiţă Nemesis a aruncat vălul orbirii şi după mai puţin de 2-3 luni a căzut dezastrul de pe Don şi Volga.

S-ar putea crede că o parte din cele arătate de mine la acest capitol nu au nicio legătură cu activitatea de ataşat militar. Totuşi, trebuie să arăt că misiunea de legătură pe lângă Grupul de Armate A, ca şi la O.K.W. – O.K.H., a fost aceeaşi iar procedeele asemenea, cu rezultate pozitive confirmate de evenimente. De aceea am apreciat că trebuie arătate.

19. Subordonarea ataşatului militar faţă de şeful misiunii diplomatice

Subordonarea era organică, prin acte normative, prin instrucţiuni şi prin uzanţe. Aşa trebuia să fie, şeful misiunii era capul legaţiei şi ambasadei, iar ataşatul militar era un auxiliar, un ajutor. Politicul, acesta trebuie să primeze oricând, deci şi în timp de război. Am cunoscut şefi de misiune la Stockholm (1940-1941) care pe motiv că era război se sustrăgeau de la anumite sarcini de răspundere şi lăsau rezolvarea acestora pe seama ataşatului militar sau se abţineau. Am auzit de cazuri când şeful de misiune tindea să acapareze toată activitatea. Exemplu: cazul tiranicului ambasador japonez generalul Oshima care până către sfârşitul anului 1938 îndeplinise funcţia de ataşat militar şi care avea un prestigiu deosebit pe lângă naziști.

În armata română, ataşatul militar era un trimis special al regelui pentru informare, reprezentare etc. pe linia problemelor militare, strategice, organizării, înzestrării armatei etc. Prin sfera de acţiune a acestora era o înfăţişare politică pe care ataşatul militar o afla, o judeca şi trăgea o concluzie pe care trebuia să o comunice la centru, chiar dacă nu era de acord şeful misiunii cu aceste concluzii, el trebuia să-şi comunice părerea. Subordonarea ataşatului militar faţă de şeful misiunii este un fapt şi este necesară.

Concepţia şi deducţiile pot fi diferite şi ataşatul militar era obligat să le comunice. Acesta este alt fapt. Dar activitatea ataşatului militar nu trebuia să îngreuneze cu nimic sarcinile şefului de misiune. Îmi permit să fac o analogie: preşedintele de tribunal este şeful instanţei, al tuturor judecătorilor precum şi al procurorilor; toţi îi sunt subordonaţi; preşedintele tribunalului poate să facă act de autoritate, dar în şedinţa tribunalului, procurorul îşi spune părerea şi concluzia potrivit cu faptele cercetate de el şi cu convingerile sale. Tot astfel şi ataşatul este subordonat şi sub autoritatea şefului de misiune, dar părerea, convingerile şi concluziile sale, chiar diferite, este chemat să şi le spună cu toată subordonarea. Când cei doi sunt de acord cu aceleaşi concepţii şi înţelegeri, [împărtăşesc aceeaşi optică], cu atât mai bine, este ideal. Ataşatul militar trebuie să se străduiască pentru a atinge acest ideal.

---

[293] Acest raport a fost inspirat de ceea ce îmi spusese Mareşalul List în septembrie 1942 care, faţă de rezistenţa dârză sovietică la Stalingrad şi faţă de forţele germane tot mai slabe, a propus retragerea frontului pe mare şi pe Don, deci să se renunţe "la acoperirea cu Grupul de Armate Antonescu". Pentru aceasta i s-a luat comanda mareşalului List.
O lună mai târziu Halder, şeful O.K.H. – a făcut aceiaşi propunere pentru campania de iarnă. El a avut aceeaşi soartă, fiindcă Hitler a făcut o nouă criză de nervi, exclamând că toţi generalii îi discută ordinele şi instrucţiunile ce dă.

Ataşatul militar ocupă în ierarhia diplomatică un loc de frunte. Uzanţa îl punea pe lista diplomaţilor după consilierul de ambasadă sau de legaţie; acesta din urmă gira în lipsa şefului ambasadei, deci se cuvenea să fie aşezat în faţa ataşatului militar. Dar uneori ataşatul militar a avut ranguri mai mari, activităţi mai covârşitoare şi s-a bucurat de un mare prestigiu.

În asemenea situaţii se obişnuia ca în cartea diplomatică, după lista diplomaţilor civili să urmeze – separat cu o linie – lista diplomaţilor militari. Nu am avut niciodată controverse pe linia aceasta şi cu toate că am avut diferenţe de vederi, armonia şi colaborarea nu au suferit niciodată cât am funcţionat ca ataşat militar.

Ataşatul militar nu era obligat să informeze sau să prezinte ambasadorilor informaţiile obţinute şi pe cele pe care le raporta. Dar am practicat întotdeauna să arăt şi să comentez cele aflate, văzute şi deduse, cu şeful de misiune. El trebuie informat de ataşatul militar pentru că este ajutorul său şi prin aceasta poate să-l ferească pe ambasador să-şi facă o judecată, o părere sau o concluzie greşită. Nu mi s-a cerut niciodată să trimit un exemplar al documentelor ataşatului militar la Ministerul Afacerilor Externe, dar ştiam că unele informaţii sau extrase, erau trimise de Marele Stat Major, sau de Statul Major Regal la Ministerul Afacerilor Externe.

Nu am ştiut şi nici nu am aflat că ataşaţii militari ar fi fost notaţi de şefii misiunilor diplomatice. Socotesc că este necesar să se facă această caracterizare şi să fie comunicată. Ea poate să prevină sau să facă să se reprime la timp unele deficienţe sau năravuri. Ştiu că în cazuri grave şefii de misiuni au cerut motivat rechemarea ataşaţilor militari. Despre acestea s-a mai menţionat că Ministerul Apărării Naţionale sau Marele Stat Major nu puteau decât rareori să inspecteze pe ataşaţii militari, deci socotesc că era necesar ca şefii de misiune să dea referinţe privind activitatea ataşaţilor militari.

Ataşatul militar trebuie să colaboreze cu personalul diplomatic şi cu cel consular atât pe linia muncii informative cât şi pe linia muncii de reprezentare. Mai ales la Berlin rugam pe acest personal la anumite ocazii la care nu eram prezent să caute, să afle anumite probleme, pe o anumită linie, chiar amănunte, aparent fără însemnătate. Preferam să rog lucruri precise sau obiective limitate. Am arătat ce folos am putut trage din informaţiile consulului general de la Hamburg.

M-am onorat de concursul acestora, şi bazat pe consideraţie reciprocă, relaţiile au fost totdeauna bune, chiar dacă unii dintre diplomaţi erau tineri şi chiar foarte tineri. Faptul că deseori au fost invitaţi acasă a întărit bunele relaţii cu bune rezultate, îndeosebi faţă de consilieri, ataşaţii de presă şi economici. Dintre aceştia trebuie să menţionez în mod deosebit pe consulul general de la Leipzig, Otto Prager, pe care-l cunoşteam din ţară, era ofiţer de rezervă de artilerie. Acesta mi-a fost de mare folos prin manierele sale, prin sfaturile sale, dar mai ales prin informaţiile reale.[294]

De asemenea, am folosit chiar personalul inferior pe care mi-l apropiasem. Am răspuns totdeauna la solicitările acestui personal. Aici, în ţări străine, se aplică mai mult ca pe oriunde, zicala: "vorba dulce mult aduce". Ataşatul militar, de la înălţimea postului său, nu trebuia să neglijeze solicitarea şi păsul acestui personal chiar dacă el era de altă naţionalitate. Dar şi aici atenţia şi discernământul nu trebuie să-l părăsească.

---

[294] Cu acest consul, ca şi cu alţi diplomaţi, prietenia şi relaţiile de atunci se menţin şi azi, vizite, scrisori şi consideraţii.

20. Comunicările directe ale ataşatului militar cu conducerea statului

Acestea se făceau periodic prin raportul informativ lunar, fiindcă aveam ordine precise. Fiindcă eram la Berlin în stare de tensiune politică, apoi război, în cazurile grave care ne interesau pe noi sau pe aliaţii noştri, am făcut unele comunicări urgente, când am avut ocazia, curierului diplomatic. Astfel, în anul 1938, am trimis raport scris privind iminenta invazie a Cehoslovaciei. Nu am comunicat niciodată cifrat telegrafic[295]. Asemenea comunicări am făcut din Finlanda după campania din 1939/1940 când URSS pregătea invazia şi ocuparea Basarabiei şi a Bucovinei; apoi invazia germană în Ţările Nordice. Această pregătire am comunicat-o deja la începutul anului 1939 (în luna mai) şi anticipat prin raport special; dar epoca nu s-a putut indica. Abia în luna martie 1940 am raportat telegrafic apropiata invazie care avea să preceadă ofensiva din vest. Abia la începutul lunii aprilie am aflat data şi am telegrafiat în clar, cerând să se transmită lui „Stamar/Stamate[296], descărcarea cărbunilor este iminentă în două zile”[297], era ziua de 2 aprilie 1940 (ziua mea onomastică, uşor de reamintit).

Informaţia a fost obţinută fără efort, prin surpriză şi cu antecedente foarte favorabile. Venisem la Berlin de la Stockholm pentru a trimite familia în ţară. Cu acelaşi avion zbura la Bucureşti şi ataşatul militar aero german, cunoscutul colonel Gerstenberg. Îl cunoşteam mai demult, era un nazist notoriu, un mare petrecăreţ, holtei, în căutarea sexului slab. Deseori l-am întâlnit în cartier unde un vestit local de noapte nazist îl atrăgea. Localul numit Bender a fost motiv să-l tachinez pentru înclinările sale orientale. La aeroport l-am rugat să aibă grijă de soţia mea cu copiii, în caz de nevoie. I-am adăugat că eu urma să plec cu autoturismul la Stockholm şi i-am cerut părerea ce rută trebuie să urmez pentru a „nu mă încurca în eventualele convoaie germane”, adică via Copenhaga sau mai la est prin Sassnitz. Întrebarea a căzut de minune, fiindcă însufleţit m-a sfătuit să merg prin Sassnitz şi cu ochii sclipind, îmi spune că ai lor toţi „băieţii cu marinari şi aviatori aveau să plece spre nord în 1-2 zile”. L-am felicitat, i-am urat drum bun şi m-am despărţit. Îl ştiam mare nazist, bine informat, verosimil; totuşi înainte de a porni la Sassnitz, am trecut pe la Statul Major General, Attaché Gruppé, pentru a-mi lua rămas bun de plecare definitivă în nord. Cu această ocazie, am pus aceeaşi întrebare de tatonare în legătură cu „drumul cel mai uşor”. Sobru, tăcut şi îngândurat, şeful, colonelul von Mellentin mi-a indicat ruta Sassnitz ca cea mai directă şi mai scurtă; de fapt, cu feribotul dura mai mult. Dar am înţeles. În fugă, am dat telegramă în clar. Nu aveam cifrul cu mine şi nici timp. „Stamar era Statul Major General”, iar „descărcarea cărbunilor” era descărcarea războinicilor germani din vapoarele ce staţionau deja în cele 6 porturi norvegiene, care porturi comandau ţara.[298] Este un caz concludent când a fost nevoie a comunica direct informaţia de extindere a războiului în nord, care interesa în cel mai înalt grad conducerea statului. Repet, era 2 aprilie 1940, către amiază. La 4 aprilie 1940[299], s-a produs invazia în Ţările Nordice: „S-au descărcat cărbunii”.

---

[295] Nu am avut cod cifrat cu stat major regal ci numai curier.

[296] Sta-ma-r=Statul major regal = era un nume de cod convenit

[297] Analogia „descărcării cărbunilor” din vapoarele germane staţionate în porturi cu a războinicilor din „calul troian” o raportasem cu un an mai înainte – mai 1939 şi am repetat-o cu o lună înainte – mai 1940

[298] Când la Berlin, cu aproape doi ani înainte, am avut primul zvon de invazie germană, am studiat Norvegia ca profesor de „Geografie militară” la Şcoala de Artilerie (1926 -1930), am fost izbit de starea Norvegiei care n-avea nici măcar un drum nou, o cale ferată în lungul ei; toate legăturile se făceau prin cele 6 porturi unde veneau de zeci de ani vapoare germane cu cărbuni. Acestea putând aduce războinici, ca mitologul cal troian, Norvegia putea fi ocupată dacă cele 6 porturi erau ocupate la ziua „z”, ora „h”, odată cu descărcarea cărbunilor.

[299] (S.M.) În realitate, 9 aprilie.

În fuga mare am plecat la Sassnitz pentru a prinde vaporul şi în felul acesta am ajuns în Suedia încă pe lumină. Marea era brăzdată de vapoare, aprovizionări spre vest. Tot atunci am văzut un strălucit cuirasat în mişcare spre est. Am aflat că era vestitul „von Tirpitz" în călătorie de probă.

21. Alte activităţi protocolar-diplomatice în scopuri informative

Întreaga activitate a ataşatului militar era axată în permanenţă pe linia muncii informative, de la simplele „agape" la anodinele ceaiuri, până la fastuoasele şi solemnele ceremonii sau manevre, vizite pe front. Fără ca ceilalţi diplomaţi să ştie, ataşatul militar avea obligaţia să fie tot timpul preocupat numai pentru culegerea de informaţii.

Cu atât mai mult această preocupare este necesară când ataşatul militar putea fi delegat să reprezinte interesele armatei; aceste ocazii erau destul de frecvente; contracte pentru procurarea de armament şi alte materiale din Germania sau Cehoslovacia (după 15.III.1939), la Hamburg sau la Kiel, la manifestări internaţionale navale, marinăreşti sau la alte activităţi etc. etc.

22. Participarea ataşatului militar la reuniunile din cadrul Micii Înţelegeri şi Înţelegerii Balcanice

Am participat deseori la asemenea reuniuni ce au avut loc la Bucureşti, Praga şi la Belgrad; am văzut pe ataşaţii militari numai la sosirea şi la plecarea delegaţiilor, având doar un rol reprezentativ. Numai cel cehoslovac a fost mai insistent la aceste reuniuni.

Era o mare lacună această absenţă a ataşaţilor militari. Ataşatul militar reprezenta o permanenţă care putea deveni executant sau executor al unor obligaţii ce decurgeau din convenţiile militare. El trebuia să cunoască temele discutate şi ambianţa lor, precum şi conţinutul protocoalelor şi hotărârilor care se încheiau, pentru a le putea urmări evoluţia atât din punct de vedere al pregătirii cât şi al execuţiei.

Ataşatul militar mai trebuia să fie participant şi pentru a face muncă informativă care putea fi mult uşurată de diferitele aspecte. Prin această activitate adiacentă, care nu dura mai mult de 3-4 zile, putea să fie în măsură a orienta pe unii şefi sau alte delegaţii viitoare, dar mai ales pentru modificările posibile şi pentru perioadele de criză. În felul acesta, el ar fi putut să fie nucleul misiunilor militare în caz de război.

Am remarcat chiar dorinţa unor ataşaţi militari de a se retrage din această activitate pentru a nu-şi complica misiunea normală. Aceasta s-a remarcat la Belgrad ca şi la Praga; mai insistent, deşi politicos, a fost ataşatul militar cehoslovac Pika şi urmaşul său Buda, ambii acreditaţi la Bucureşti.

23. Documentarea periodică a ataşatului militar de către Marele Stat Major asupra evenimentelor interne şi internaţionale

O asemenea documentare a fost săracă. În general, reprezentanţele noastre diplomatice erau ţinute în ignoranţă, în care caz presa şi radioul dădeau unica imagine care putea să orienteze pe diplomaţii români. În toamna anului 1940, după schimbările impuse şi modificarea frontierelor, s-a primit o circulară care după ce arăta jertfele grele, făcea apel la patriotism, la o eficientă activitate, la o sobră comportare şi economii.

O deosebită lipsă de documentare s-a simţit în schimbarea politică din anul 1940 când România a intrat sub influenţa germană şi s-a produs ocupaţia nazistă. Simţeam nevoia de a avea o directivă, care însă nu mai venea. Schimbarea dregătorilor şi a şefilor la scurte inter-

vale a mărit confuzia şi nesiguranţa. De acord cu ministrul nostru de la Stockholm, m-am hotărât să zbor la Bucureşti pentru a cere instrucţiuni. Acest ministru, Barbu Constantinescu, se temea să nu indispună Ministerul Afacerilor Externe[300] cu asemenea cereri, de aceea m-a şi prevenit să nu fac nicio cerere în numele său. Nu era prima ocazie când se complăceau într-o asemenea activitate până la negaţie. Dar la Bucureşti am găsit dezorientarea mai mare decât am crezut eu. La Marele Stat Major, ca şi la minister, nu puteam găsi niciun şef cu care să pot vorbi. Dezmăţul legionarilor evolua către anarhie. Cererea de către mine a unei directive a fost privită cu mirare şi apoi am fost dirijat la Ministerul Afacerilor Externe, dar nici aici nu mai era niciun şef.[301]

Deci toate demersurile mele au avut rezultate negative. Am fost sfătuit să mă duc la mareşalul Antonescu, dar nu am putut vorbi decât cu directorul de cabinet al acestuia. Directorul de cabinet al mareşalului Antonescu fusese ataşat militar la Budapesta şi şi-a dat seama de nevoia unei directive; încordarea ce prevestea rebeliunea legionară era din ce în ce mai mare. Acest înţelept colonel Radu Davidescu, director de cabinet la Antonescu, mi-a putut da o idee precisă: „este alianţa de nevoie cu Germania". Toată noua activitate politică şi militară decurgea din această „alianţă". Tot era ceva decât nimic. Cu aceasta m-am întors la post, trecând pe la Berlin – la legaţia unde speram să găsesc sau să aflu o directivă sau măcar un cuvânt de ordine în noua situaţie politică a ţării noastre. Nu l-am găsit pe ministrul Greceanu, aşteptatul ministru al afacerilor externe, la Bucureşti. La legaţie, diplomaţii vorbeau în şoaptă, speriaţi şi terorizaţi de legionarii ce roiau în jurul şefului de misiune. Aceştia ca şi şeful lor aşteptau de la nazişti ordine.

24. Alte activităţi ale ataşatului militar în afara celei informative şi de reprezentare

Asemenea activităţi au fost arătate la capitolele anterioare. Repet, cea mai importantă a fost aceea a contractelor noastre de procurare de armament şi alte materiale militare. Acestea au fost mai importante în Germania. În Olanda au fost contractate căşti, iar în Suedia un redus contract pentru puţinele tunuri pentru tanc „Bofors".

Aşezămintele de cult ale eroilor români căzuţi pe teritoriul Germaniei şi pe teritoriul celorlalte ţări de acreditare nu au fost identificate şi din această cauză nu am avut niciun fel de sarcină pe această linie.

25. Poziţia ataşaţilor militari faţă de evenimentele principale

Urmaşul meu de la Berlin, colonelul […][302], era un recunoscut simpatizant al legionarilor şi s-a crezut la Marele Stat Major că activitatea lui va fi mai lucrativă dacă va avea un plus de agrement din partea autorităţilor germane. Acest ofiţer nu vorbea limba germană, şi dată fiind starea de război, noul ataşat militar român, necunoscut şi fără antecedente de lucru, nu putea să culeagă informaţii. Şeful legaţiei române, ministrul Radu Cruţescu, a fost foarte dezamăgit fiindcă nu a avut niciun ajutor, nicio colaborare şi nici, mai ales în starea de război, nu i-a furnizat nicio idee de perspectivă[303]. Informaţiile ce le etala erau luate din comunicatele

---

[300] (S.M.) Denumirea oficială a acestuia era Ministerul Afacerilor Străine.

[301] Vechiul ministru Sturza fusese demis de Antonescu ca necorespunzător iar noul numit era Greceanu; acesta era ministrul nostru în Germania şi zăbovea la Berlin, unde aştepta instrucţiuni, „cum era uzanţa în această neagră vreme" de la nazişti.

[302] (S.M.) Octav Vorobchievici.

[303] Colonelul [text şters] avea înclinaţii literare, a scris câteva volume foarte îngrijit, care i s-au publicat şi i-au adus faima de literat.

operative transmise prin radio. Ministrul respectiv mai adăuga că acest ataşat militar se abţinea de la orice activitate ca nu cumva să-i supere pe germani, iar lipsa de orice contact îl împingea să se complacă într-un „dolce far niente" în postul de cea mai mare importanţă şi în timpul celui mai crunt război care ne interesa în gradul cel mai înalt. A funcţionat doar nouă luni în care s-au produs grave evenimente care au sfâşiat tare frontierele ţării şi au pus în joc existenţa neamului şi a statului. Ministrul Radu Cruţescu mi se plângea de inactivitatea ataşatului militar român în această perioadă (ianuarie – septembrie 1940), care a rămas „senin şi rece" la şirul de nenorociri care s-au abătut asupra României. El mi-a mai spus, confidenţial, că frecventa cercurile ofiţerilor din comisiile militare de fabricaţie şi de recepţie ale materialelor militare comandate. Chiar cu ocazia recepţiilor din cadrul legaţiei, sublinia ministrul, acest ataşat militar nu a dat nicio atenţie personalităţilor invitate şi de vădită importanţă, de care trebuia să se ocupe ca diplomat militar al legaţiei. Ministrul era revoltat, şi mi s-a plâns că ataşatul militar se străduia a ţine companie numai […][304] din comisiile amintite, pentru care stăruia să fie invitate la recepţiile date de legaţie[305].

În acest an am călătorit de foarte multe ori la Berlin, în trecere spre Bucureşti, sau pentru a-mi vedea copiii care urmau şcoala pe care au terminat-o în aprilie după uzanţa germană. Era cea mai bună ocazie să am lungi discuţii cu ministrul României de la Berlin Radu Cruţescu asupra situaţiei politice şi militare din Ţările Nordice şi Ţările Baltice, precum şi viceversa. Relaţiile de prietenie şi de reciprocă consideraţie dădeau un multiplu interes acestor întrevederi şi lungi convorbiri. Prietenia de atunci, după 35 de ani, se menţine şi azi, aici, la Bucureşti. În acele multiple ocazii, ministrul mi-a arătat jenat carenţele şi ineficienţa ataşatului militar român ce mi-a urmat. Marele Stat Major a fost sesizat şi după încercări al Marelui Stat Major de remediere a stării negative, ataşatul militar a fost rechemat în ţară.

Despre activitatea reprezentativă privind cultul eroilor şi diverse reuniuni la biserica română de la Paris şi în Franţa, mi-a vorbit deseori vestitul ataşat militar român acreditat în Franţa (1937-1940), colonelul Gheorghe Potopeanu. El mi-a povestit cu amănunte despre această sarcină suplimentară şi uneori costisitoare. El sublinia că această sarcină îi răpea mult timp fiindcă în afară de zilele consacrate, pe parcurs diferite delegaţii şi personalităţi veneau special la Paris pentru a proslăvi eroii căzuţi pe teritoriul Franţei. La aceasta se mai adăugau foarte multe vizite de militari, de şefi, de profesori, conferenţiari care veneau cu recomandări la ataşatul militar ca la un „fac totum"; urmau cheltuieli şi sâcâitoare activităţi; soldă, invitaţii, transport, rechizite, publicaţii etc. etc.

Colonelul Gheorghe Potopeanu făcuse cu ani înainte studii militare în Germania pe care o cunoştea şi era tare doritor să cunoască acum Germania nazistă atât de tumultoasă şi de ameninţătoare-revanşardă. Venea uneori special să mă vadă sau se oprea în drum spre şi de la Bucureşti. Aveam cu el lungi convorbiri de reciproc folos informativ şi îmi arăta un interes deosebit, deşi era mult mai în vârstă ca mine, dar ne cunoşteam în muncă de foarte mulţi ani. Pe lângă voluminoasa adiacentă activitate tehnică a contractelor şi a livrărilor de armament din Franţa, reprezentarea menţionată mai înainte era costisitoare, cu un folos minim pentru armată şi foarte obositoare pentru ataşatul militar, colonelul Potopeanu.

B. Despre reuniunile statelor majore ale Micii Înţelegeri

[304] (S.M.) Textul este şters de autor.

[305] Ministrul Radu Cruţescu mi-a mai arătat o scrisoare trimisă din ţară de la Piteşti de [text şters]. [text şters] acestuia era proprietar de cofetărie-patiserie şi se plângea că agoniseala lui a dat-o ginerelui pentru a-l ţine la studii militare în Franţa, iar acesta şi-a părăsit soţia neglijând-o complet. Ruga ca legaţia să intervină pe lângă el pentru a-l obliga să-şi respecte familia. Ministrul a încercat, dar nu a făcut nimic şi a trimis o scrisoare Marelui Stat Major pentru soluţionare.

Am participat la aceste reuniuni ale statelor majore aliate pentru problemele operative şi de armament când am funcţionat la Marele Stat Major ca şef al Biroului Operaţii din Secţia a 3-a Operaţii (1934-1936), iar mai înainte (1931-1934) în cadrul Secţiei a 4-a din Marele Stat Major. Aceste reuniuni au avut loc la Bucureşti, Praga, Belgrad. Ele se ţineau anual cel puţin o dată; problemele fiind multiple, s-au ţinut şi de mai multe ori în cursul unui an.

Problemele ce se dezbăteau decurgeau din convenţiile militare ale tratatului de alianţă cunoscut sub numele de Mica Înţelegere între România, Cehoslovacia şi Iugoslavia. Alianţa avea drept scop menţinerea tratatelor încheiate după primul război mondial şi în special a Tratatului de la Trianon (4.VI.1920).

1. Pregătirea documentelor pentru reuniuni

Aceasta revenea Marelui Stat Major, prin grija subşefului Marelui Stat Major care era ajutat de Secţia a 3-a Operaţii şi de celelalte secţii a 2-a, a 4-a şi a 5-a. La nevoie erau solicitate şi inspectoratele.

Reuniunile aveau un caracter secret, dar cu toate acestea Ministrul Afacerilor Externe era întotdeauna anunţat în scris. Acesta anunţa pe cale diplomatică reprezentanţele române din capitalele respective, iar Marele Stat Major anunţa din timp pe ataşaţii militari. Comunicările se făceau direct Marelui Stat Major, iar Ministerul de Război era anunţat din timp despre aceste reuniuni.

Un registru special al Micii Înţelegeri cuprindea toată activitatea acestor reuniuni cu scopul, data, compunerea delegaţiilor, locul şi hotărârile luate, apoi protocoalele, procese verbale, rapoarte, dări de seamă, repartiţia lucrărilor şi executarea lor de Marele Stat Major (secţii), de inspectorate şi comandamente. În afară de această permanentă evidenţă, registrul cuprindea reuniunile următoare şi lucrările pregătitoare pentru acestea.

Registrul era ţinut la Secţia a 3-a Operaţii unde subşeful de stat major venea să-l controleze şi să-l consulte.

Reuniunile se făceau pe rând, dar deseori aceste reuniuni s-au făcut numai între statele majore ale României şi Cehoslovaciei, fiindcă pe linia aceasta se considera la Praga şi la Bucureşti interesul cel mai mare din cauza pericolului ungar.

Documente ce se întocmeau:

a) Comunicările prin ataşaţii militari respectivi. Reuniunea era comunicată şi ataşaţilor militari aliaţi acreditaţi în România. Reuniunea era secretă şi restrictivă privind data, durata, numărul persoanelor, transportul.

Scopul reuniunii se stabilea încă de la reuniunea anterioară. Dacă se convoca cu un scop suplimentar sau redus, se comunica din timp statelor majore ale ţărilor aliate.

b) Agenda de lucru şi planul se întocmeau de statul major aliat gazdă şi se trimiteau din timp pentru a fi studiată de aliaţi şi eventual completată sau redusă; agenda mai cuprindea protocoale şi alte lucrări de întocmit.

c) Lista participanţilor nominală cu gradul şi funcţia.

d) Documentaţia necesară călătoriei: paşaport, recomandări diplomatice, protocolul de primire la frontieră şi conducerea pe teritoriul respectiv, prânzuri, vizite, divertisment etc.

e) Programul reuniunii: prezentări, vizite, recepţii (uneori la palatul regal).

Deşi asemenea reuniuni s-au făcut deseori, ele cereau timp de pregătire şi multă atenţie. Câte un ofiţer de la secţiile a 2-a şi a 3-a ajutau pe subşeful Marelui Stat Major care răspundea de pregătirea acestor reuniuni.

Cea mai importantă era „agenda". Ea era văzută şi aprobată de şeful Marelui Stat Major. Uneori era nevoie să se ceară şi avizul Ministerului Afacerilor Externe – Direcţia Tratatelor

sau, după caz, la Protocol. Era comunicată din timp statelor majore respective prin curieri diplomatici speciali.

De asemenea, agenda fiecărui stat major aliat era studiată de Marele Stat Major; uneori se cerea avizul Ministerului de Externe, apoi cu propuneri se răspundea Ministerului de Război şi în ultimă instanţă regelui.

Compunerea delegaţiei era în funcţie de scopul reuniunii; astfel, când s-au discutat uniformizarea armamentului sau aprovizionării de tot felul, delegaţii erau desemnaţi de inspectoratele de resort.

Dar nu întotdeauna asemenea reuniuni se făceau la nivelul de state majore, uneori aveau un obiectiv limitat, de exemplu: legături şi transmisiuni sau transporturi, sau aprovizionări etc. etc. Delegaţii aveau compuneri diferite în asemenea situaţii.

De obicei, delegaţiile erau conduse de şeful Marelui Stat Major sau subşeful Marelui Stat Major, iar uneori de către un şef numit de către aceştia. De menţionat că reuniunile mai importante erau conduse de şeful Marelui Stat Major, ajutat de şefii Secţiilor a 2-a şi a 3-a, eventual şi de alţi şefi. Secţia a 3-a delega pe şeful Biroului Operaţii, iar Secţia a 2-a un ofiţer pentru protocol. Componenţa delegaţiei era aprobată de şeful Marelui Stat Major care ţinea seama de scopul reuniunilor şi chiar banii alocaţi în acest scop. De cele mai multe ori subşeful Marelui Stat Major participa, iar dacă reuniunea era la noi, el era prezent pe toată durata reuniunii.

2. Pregătirea reuniunilor

Pregătirea reuniunilor se făcea sub îndrumarea subşefului Marelui Stat Major, care după cele hotărâte în protocoale şi alte documente, repartiza sarcini pentru fiecare secţie şi inspectorat tehnic, precum şi persoanelor stabilite. Aceasta se făceau de obicei în şedinţe de lucru.

Pregătirile constau în studierea şi aprecierea cererilor făcute prin protocoale-încheieri, judecarea posibilităţilor noastre, ordine pregătitoare de executat, propuneri pentru locul şi data, modalităţile etc. Totdeauna pregătirile se încheiau cu cereri sau propuneri ce urmau să se facă de către statele majore aliate.

Într-o altă sau mai multe şedinţe de lucru subşeful Marelui Stat Major, după o documentare prealabilă, hotăra şi ultima sa propunere era supusă spre aprobarea şefului Marelui Stat Major.

3. Procedee în caz de dezacord între statele majore aliate

Se comunicau statului major respectiv cauzele dezacordului, raţiunea nepotrivirilor şi se cereau reducerile sau adăugările. Vin a da un exemplu: în primăvara anului 1935, şeful marelui stat major, generalul Antonescu, cu şeful Secţiei a 3-a Operaţii, colonelul Rozin şi ajutaţi de doi ofiţeri, au conferit la Praga asupra pretenţiilor protestatoare ale Ungariei ca răsunet al politicii revanşarde naziste. Împreună cu generalul Kreiči s-a hotărât o manevră cu trupe aliate române şi cehoslovace pe teritoriul nostru în zona Satu Mare sub comandament român: forţele a două divizii româneşti şi ale unei divizii cehoslovace care trebuia să fie transportată şi debarcată în zona Hust (pe Tisa), de unde prin marşuri trebuia să se concentreze la vest de Satu Mare. Se încheiase protocolul şi delegaţia noastră imediat după întoarcerea de la Praga a şi început lucrul pentru pregătirea manevrei ce urma să se desfăşoare în a doua jumătate a lunii iunie când instrucţia trupelor era gata. Efectivele unităţilor erau întărite; concentrări nu se făceau. Pregătirile erau executate până la începerea transporturilor şi a

marşurilor. Scopul manevrei: modul de cooperare al trupelor aliate în zona de joncţiune şi cunoaşterea reciprocă a luptătorilor aliaţi.

Generalul Antonescu se ocupa de acest prim exerciţiu cu trupe, într-un cadru larg de manevră. Subşeful Marelui Stat Major, generalul Cartianu[306], care de drept trebuia să se ocupe, era depăşit.

Şeful Secţiei a 3-a a trecut la lucru împreună cu şeful Biroului Operaţii, pe care îl conduceam. Eu nu făceam parte din delegaţie. Citind protocolul şi caracterul „secret" al exerciţiului, am spus de la început că el nu este posibil fiindcă este anticonstituţional; sau să se facă o lege dezbătută în parlament prin care să se autorizeze intrarea pe teritoriul naţional a unor forţe străine. Aşa era prevăzut în Constituţia ţării, art. 123[307]. Şeful Secţiei a 3-a intrase în impas şi pregeta să mai apară în faţa generalului şef care-i cerea pregătirea hotărârii de la Praga. Dar la urmă a trebuit să spună că şeful operaţiunii „se opune pentru raţiuni constituţionale". Iritat, impulsivul general şef a cerut să mă prezint la el. M-am prezentat şi i-am explicat textul legii. Era furios că tot ce hotărâse la Praga a căzut lamentabil cu nota de ridicol ce se înţelegea; şeful Secţiei a 3-a a ieşit rău din această încurcătură iar generalul şef mi-a cerut soluţia. Reflectasem la ea şi am propus un exerciţiu cu cadre de legături şi transmisiuni între corpul de armată cehoslovac de la Uzhorod la care să participe un cadru divizionar de legătură şi transmisiuni român care opera pe teritoriul Cehoslovaciei în zona Mukačevo. Generalul şef a aprobat şi am trecut la pregătire, ajutat de un eminent ofiţer de geniu-transmisiuni şi de întreaga reţea civilă din zona Satu Mare. Apoi am fost trimis special la Praga unde am explicat generalului Kreiči, generalului Fila (subşeful Marelui Stat Major cehoslovac) şi colonelului Fetka (şeful operaţiilor). Aceştia mă cunoşteau de la reuniunile anterioare şi au înţeles explicaţiile mele. Împreună cu colonelul Fetka am plecat la Košice la comandantul armatei, generalul Prhala, unde s-a stabilit cadrul tactic şi modalităţile de executare. S-a încheiat un nou protocol care a fost adus la Bucureşti şi admis în întregime. Am fost numit şeful acestui grup de legătură care a operat timp de 5 zile în zona Hust-Mukačevo-Uzhorod-Csap. A şasea zi a fost repaus în zona cehoslovacă, după care reîntoarcerea în ţară a trupei, materialelor şi ofiţerilor.

O dare de seamă operativă şi tehnică a fost întocmită la Uzhorod, semnată de aliaţi. Am completat cu aceasta învăţămintele noastre, lipsurile şi cererile imperioase pe care le-am prezentat la Marele Stat Major. Pe timpul exerciţiului am fost în legătură telefonică cu Marele Stat Major şi am raportat zilnic.

A fost primul şi unicul exerciţiu cu cadre şi trupe de transmisiuni şi cu toată gama de aparate în serviciu din acea epocă.

4. Documente întocmite de Marele Stat Major român

Raportul reuniunii era documentul principal întocmit cu concursul participanţilor şi semnat de şeful delegaţiei. El cuprindea esenţialul, urmat de detaliile care erau cuprinse în darea de seamă. Acest cuprins se limita la:

---

306 (S.M.) General de divizie (artilerie) Grigore Cartianu (născut 1881). A urmat următorul parcurs profesional: sublocotenent (1902), locotenent (1906), căpitan (1911), maior (1916), locotenent-colonel (1917), colonel (1920), general de brigadă (1933), general de divizie (1938), Marian Moşneagu, Petrişor Florea, Vasilica Manea (coord.), *Înzestrarea armatei române în perioada interbelică. Documente, vol. II (1930-1935)*, Ed. Centrul Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2008, la adresa http://www.mapn.ro/smg/SIA/Inzestrarea_armatei_vol_2.pdf (accesat la 16.X.2012).

307 Încălcările repetate ale ţării de trupe cotropitoare care nu s-au uitat au făcut ca acest capitol să fie în prima noastră constituţie şi de atunci a apărut astfel drastic în toate constituţiile ca şi în ultima constituţie a României întregite (1923).

- scopul reuniunii;
- locul şi data;
- participanţii (şefii);
- lucrul efectuat;
- hotărâri şi protocoale;
- dificultăţi, temeri;
- anexe (dare de seamă, exerciţii, hărţi grafice, tabele, diagrame etc.).

Am funcţionat în anii 1934-1937 la Secţia a 3-a, conducând operaţiile şi am lucrat în perioada evenimentelor internaţionale care preludau conflagraţia celui de-al doilea război mondial. De notat: ridicarea Germaniei naziste protestatară în abolirea treptată a clauzelor tratatului şi ocuparea Renaniei (1933-1934), asasinarea regelui Alexandru (1934), expansiunea fascistă, Etiopia (1935-1936), războiul civil din Spania (1936), expansiunea Japoniei şi denunţarea acordului naval cu S.U.A. şi Marea Britanie (1934-1937). Toate acestea impuneau o atenţie mărită, deci reuniunile în cadrul Micii Înţelegeri aveau o importanţă mărită şi din această cauză colaborarea era tot mai activă. Eram deci tot mai legat şi de redactarea documentelor menţionate care reflectau punctele vulnerabile ale ţărilor din Mica Înţelegere. O permanentă influenţă asupra activităţii era teama Cehoslovaciei de Germania nazistă, teama Iugoslaviei de Italia fascistă şi teama României de Rusia Sovietică. Eram chemat de cele mai multe ori să redactez şi aceste documente, astfel că amintirea lucrului de patru ani se întipărise adânc.

Darea de seamă detalia raportul şi era un document complet, uneori voluminos, cuprinzând: teme şi exerciţii, hărţi şi tabele, grafici şi diagrame, diverse.

Uneori această dare de seamă era separată de cea informativă, de cele tehnice (armament, tancuri, materiale de transmisiuni, uniformizare etc.)

Registrul Micii Înţelegeri era documentul care integra aceste documente şi planul de lucru pentru executarea hotărârilor. Am lucrat deseori la acest registru, stimulând pe colaboratori, sesizând deficienţele şi propunând, eventual provocând convocări de lucru. Şeful Marelui Stat Major, prins de alte lucrări, putea să scape sau să neglijeze lucrările Micii Înţelegeri.

Raportul era prezentat ministrului sau direct regelui. Prin rezoluţie se făceau uneori comunicări Ministerului Afacerilor Externe, îndeosebi privind dificultăţile survenite. Când reuniunile aveau cadru redus, raportul se prezenta numai şefului Marelui Stat Major.

Toate documentele se adunau la subşeful de stat major care ordona înregistrarea lor, după care le dădea la Secţia a 3-a Operaţii pentru păstrare, cu excepţia celor ce priveau problemele tehnice. Evidenţa documentelor se păstra în registrul Micii Înţelegeri.

5. Hotărâri adoptate pentru colaborarea operativă

Despre această activitate îi plăcea să se ocupe şi să se intereseze omului politic Nicolae Titulescu. A şi venit odată la Marele Stat Major în vizită atunci când s-au prezentat delegaţiile militare cehoslovace şi iugoslave. Altă dată a luat un prânz cu aceste delegaţii, iar altă dată a fost numai cu ofiţerii români. El se considera, alături de Eduard Beneş, ctitorul acestui organism internaţional.

Pe Nicolae Titulescu l-am cunoscut în vara anului 1915 la Constanţa când a vizitat Regimentul 13 Artilerie din care făceam parte; abia fusesem avansat la gradul de sublocotenent şi comandantul, colonelul August Stoica, bun prieten cu tânărul de atunci, omul politic Titulescu, ne-a prezentat pe toţi cei şase ofiţeri tineri, cea mai tânără promoţie.[308] El fiind oltean

[308] Titulescu vroia să se documenteze prin aceste vizite particulare cât de mult putea conta pe armată în politica de intervenţie a României alături de aliaţii din anul 1915.

mi-a reţinut numele de veche rezonanţă oltenească, ca şi la Marele Stat Major în anul 1935. L-am putut deci aborda cu încredere, expunându-i tema ce o discutasem şi în reuniunile Micii Înţelegeri. I-am arătat că în cadrul Micii Înţelegeri fiecare dintre puterile contractate avea un potenţial militar superior Ungariei. Aceasta, revanşardă, protestatară, nu putea să încerce cu forţa, singură, o surpare a Tratatului de la Trianon, dar sprijinindu-se pe Italia şi mai ales pe Germania nazistă, sau speculând vreo conjunctură de slăbiciune, ar fi putut. Arătam că Cehoslovacia avea situaţia politico-strategică cea mai grea. Aşa fiind – cum am apreciat şi la Praga în acel an – cadrul politic al Micii Înţelegeri în sens larg să fie extins şi la cadrul militar strategic. Cadrul politic enunţa că „alianţa Micii Înţelegeri dintre România, Cehoslovacia şi Iugoslavia avea drept scop menţinerea tratatelor care au urmat după primul război mondial", în timp ce convenţia militară avea un sens strict care viza numai Ungaria, care singură nu putea să încerce niciodată abolirea Tratatului de la Trianon. Am arătat apoi lui Nicolae Titulescu rezervele şi greutăţile la reuniunile noastre din cauza temerilor partenerilor respectivi faţă de Germania nazistă, de Italia fascistă şi de Rusia Sovietică.

Atunci, însufleţit, acest om politic îmi răspunde: „România este legată de soarta Cehoslovaciei ca şi de soarta Iugoslaviei. De aceea am militat pentru o politică de înţelegere şi de apropiere a noastră de Rusia Sovietică, căutând o soluţie a litigiului în suspensie. Pentru Cehoslovacia ca şi pentru Iugoslavia tratatele prezente dau o oarecare garanţie a foştilor aliaţi Franţa şi Anglia. Dar noi nu aveam o asemenea garanţie". Gânditor şi poate îngrijorat, el a ţinut să adauge: „România ar putea interveni cu toate forţele posibile alături de Cehoslovacia şi Iugoslavia, dar aceasta nu se poate în situaţia actuală politică, de aceea convenţia militară are obiective limitate numai contra Ungariei dacă aceasta ar ataca una din puterile participante la Mica Înţelegere". Apoi cu aceeaşi notă de îngrijorare, completează: „dacă foştii mari aliaţi nu vor să se apere şi să apere Europa, Mica Înţelegere, în apărarea ei, este subordonată. În vest este soluţia şi a apărării noastre". Încheierea sa suna ca un preludiu trist.

De aceea toată această activitate şi hotărârile luate au fost lovite de temerile arătate, rezervele cele mai mari ca şi colaborarea.

Până în anul 1936 strategia Micii Înţelegeri era ofensivă. O rapidă înaintare asupra Budapestei pentru a stinge pericolul mai înainte de ivirea complicaţiilor a fost hotărârea aliaţilor.

Armata română constituia grosul ofensiv cu opt divizii de infanterie şi două divizii de cavalerie, cu care ar fi trebuit să atace în direcţia generală Solnoc (Szolnok), cu efortul spre nord.

Armata cehoslovacă în defensivă pe Dunăre avea misiunea de a ataca pe la est de fluviu spre Budapesta cu patru divizii de infanterie [pentru] a fixa grosul forţelor adverse.

Armata iugoslavă în defensivă pe Druva avea misiunea să opereze ofensiv cu trei divizii de infanterie şi o divizie cavalerie între Tisa şi Dunăre.

Legături:

Această hotărâre, care s-a menţinut mulţi ani, nu preciza legăturile între forţele aliate. După anul 1934 s-au făcut studii şi s-a ajuns la o soluţie greoaie, aceea ca armatele română şi cehoslovacă „să se caute şi să ia legătura în zona Uzhorod". S-a dovedit a fi o soluţie greoaie, lentă şi ineficace. Până atunci ea era completată cu misiuni militare între Comandamentul General al armatelor aliate, cu grupul de ofiţeri de legătură reciproce, cu comandamentele operative la „Nitra pentru Cehoslovacia, la Cluj pentru România şi la Novi Sad pentru Iugoslavia".

În anul 1935, legătura operativă între România şi Cehoslovacia trebuia să fie conformă cu concepţia ofensivă strategică prin înaintarea concentrică în direcţia Miskolç. Era foarte greu ca cele două armate să-şi întindă forţe spre Mukačevo (Munkács) pentru a lua o legătură îndoielnică. Soluţia ofensivă era cea mai eficace.

Comandamentul:

După ce forţele române aveau să treacă pe Tisa pe un front larg la nord de Solnoc, comandamentul român trebuia să coordoneze operaţiunile româno-cehoslovaco-iugoslave ale forţelor aliate ce primiseră misiunea să opereze între Dunăre şi Tisa.

Rezerve:

Armata română:

- 3 divizii la est în poarta Someşului (Dej-Satu Mare);
- Armata cehoslovacă:
- 2 divizii infanterie la nord de Dunăre (valea Nitrei şi valea Hronului);
- Armata iugoslavă:
- 2 divizii infanterie la sud (Zenum-Novi Sad).

Pregătirea acestor hotărâri luase o amploare din ce în ce mai mare şi începuse să se facă mai detaliat între statele majore român şi cehoslovac. Ele constau în jocurile de război pe hartă privind: mobilizarea, transporturile şi concentrarea; acoperirea şi concentrarea forţelor stabilite prin convenţia militară şi hotărârile adoptate la reuniuni.

Jocuri de război operative (hartă) s-au executat numai în zona de legătură dintre România şi Cehoslovacia: Košice – Satu Mare – Debreţin –Miskolc.

Asemenea jocuri de război nu s-au făcut între aliaţi cu statul major iugoslav. A fost o deficienţă. Statul major general iugoslav era sceptic în jocul acesta al alianţei pe care l-a socotit puţin probabil; teama de Italia şi de spatele vulnerabil către Bulgaria impuneau rezerve şi reticenţe.

Aceste jocuri de război la Marele Stat Major ca şi la Corpul 6 Armată (Cluj) au avut rezultate pozitive de cunoaştere reciprocă a ofiţerilor şi a metodei de lucru. Stagiile reciproce au ajutat această cunoaştere reciprocă.

Pregătirile respective au fost completate cu exerciţii pe hartă, pe teren şi cu cadre pentru „legături şi transmisiuni".

Poziţia României în aceste pregătiri era aceea a aliatului doritor de alianţă, cu potenţialul demografic cel mai mare, dar cu o dotare tehnică mai slabă.

Statul major cehoslovac era cel cu iniţiativa, mai prompt şi cu mai mare dinamism pentru a atrage pe aliaţi, mai ales Iugoslavia.

Pregătirile de înzestrare a armatei române şi iugoslave au avut rezultate pozitive după anul 1933 când armamentul, muniţiile şi aparatura, contractate masiv din industria cehoslovacă, au început să apară cu începere din anul 1936. Tot atunci s-au contractat primele tancuri, dar au fost livrate mult mai târziu. Noul armament pus în serviciu a fost pus la probe iar în cadrul manevrelor din 1937 au participat primele unităţi motorizate. La aceste manevre au asistat şi delegaţii statelor majore francez, cehoslovac şi iugoslav.

6. Colaborarea informativă

Pregătirea acestei colaborări a fost mai activă cu cehoslovacii prin respectivele secţii din statele majore, dar nu a atins niciodată nivelul realizat de secţiile operaţii şi servicii-armament. Se realizase chiar un centru de informaţii în zona de frontieră cu Cehoslovacia cu personal ceh care vorbea limba română şi respectiv cehă[309]. Documentarea cehoslovacilor era mult mai dezvoltată ca a noastă şi mai ales decât a iugoslavilor. Statele majore aliate elaborau periodic (la intervale de 6-12 luni) buletine informative care erau schimbate reciproc. Forma ca şi fondul documentaţiei ne era permisă oricând la cerere sau cu ocazia reuniunilor. O mai mare încredere reciprocă era între noi şi organele cehoslovace atât pentru informaţii

[309] Ofiţerii cehoslovaci ca şi ataşaţii militari erau sârguincioşi şi vorbeau bine româneşte. Aproape mult mai bine decât unii dintre ofiţerii noştri.

cât şi pentru transmisiuni; efortul de echipare a frontului de [către] tânăra Republică Cehoslovacă a fost remarcabil şi ne-a impus totdeauna. Moralul trupelor cehoslovace ca şi al populaţiei era mai slab decât al iugoslavilor, dar aici disensiunile interne erau mai aprige şi mai manifeste. În Cehoslovacia nu am putut remarca asemenea disensiuni decât în regiunea minorităţii germane la frontiera Boemiei (Sudetului) care era virulentă.

Aceste disensiuni au fost fomentate din afară, exagerând nemulţumirile. În Iugoslavia ele erau pronunţate, şi aşa după cum se cunoaşte, mai ales în Croaţia, mişcarea ustaşilor susţinută de fascism, asasinarea regelui Alexandru (1934). În Cehoslovacia ele au fost susţinute tot din afară, provocând crizele cunoscute. Chiar şi disensiunile slovace tot din afară au fost stârnite iar „cozi de topor" s-au găsit şi s-au lăsat ademenite.

Sarcinile noastre informative nu au avut totdeauna o documentare sigură asupra acestor disensiuni şi când ele au răbufnit – cunoscutele crize, au constituit un şir de surprize la noi. De aceea, activitatea informativă trebuia să se extindă şi asupra aliaţilor, prevederile sunt totdeauna necesare. În reuniunile obişnuite ale Micii Înţelegeri asemenea ipoteze, de surpare internă a puterii de stat, nu s-au pus; noi nu am cunoscut nimic în afară de ceea ce n-au prezentat alţii.

7. Activitatea şi legăturile statelor majore în perioada dintre reuniunile Micii Înţelegeri

Am arătat mai înainte că subşeful Marelui Stat Major avea sarcina să ţină evidenţa lucrărilor cu privire la Mica Înţelegere. El era ajutat în această dificilă sarcină de secţiile din Marele Stat Major şi mai ales de Secţia Operaţii care constituia o permanenţă şi era depozitarul întregii documentaţii. Această activitate consta în executarea hotărârilor luate în cadrul reuniunilor anterioare din care cele mai importante fuseseră consemnate în protocoale. Uneori această executare impunea laborioase convocări în şedinţe de lucru la nivelul Marelui Stat Major sau chiar al Ministerului de Război (inspectoratelor) aşa cum, de exemplu, a fost înzestrarea forţelor armate, sau a fortificaţiilor pe frontul de vest, sau a unor exerciţii pe hartă.

În unele din aceste probleme subşeful Marelui Stat Major a fost ajutat de inspectorii sau de şefii militari cu pondere în cunoştinţe. Astfel, prin anii 1934-1935, s-a făcut apel la generalul Iacobici pentru „exerciţii la hartă" în anumite situaţii strategice, când au lucrat grupuri de ofiţeri români şi cehoslovaci, din respectivele state majore, comandamente şi chiar de la trupe. Scopul acestor exerciţii nu era numai studiul strategic şi tactic, dar şi cunoaşterea ofiţerilor precum şi a deprinderilor de lucru în comun în cadrul statelor majore; în aceste ocazii ofiţerii cehoslovaci ce făceau stagii în armata română participau la lucrări împreună cu ataşatul militar cehoslovac, colonelul Pika sau urmaşul său colonelul Buda şi ajutoarele lor.

Generalul Iacobici, care era provenit din fosta armată K.U.K. (Kaiserlich und Königlich Armèe) austro-ungară, cunoştea cel mai bine mentalitatea şi spiritul acestor ofiţeri proveniţi din această armată, deci a putut să fie cel mai mare folos. În plus, prin personalitatea sa de mare şef a putut să dea acestor exerciţii şi convocări ce au avut loc în cadrul Micii Înţelegeri multă seriozitate, greutate şi importanţă. Ofiţerii aliaţi se deosebeau prin moralul ridicat şi plusul de încredere care le întărea speranţele.

În afară de executarea hotărârilor era un al doilea complex de lucrări privind pregătirea reuniunii următoare. Aceste lucrări se făceau în paralel cu primul complex care era considerat principal şi mai urgent. Uneori, când executarea hotărârilor nu era terminată sau dura mai mult, reuniunea următoare se făcea mai târziu sau chiar se amâna. În genere, aceste două complexe de lucrări se desfăşurau în cadrul militar, iar uneori se cerea şi avizul Ministerului Afacerilor Externe sau era pus la curent cu ceea ce credea că este necesar. Uneori aceste lucrări au fost completate sau grăbite ca urmare a impulsului dat de Ministerul Afaceе-

rilor Externe, atunci când aveau loc reuniuni la nivel de miniştri ai Afacerilor Externe ai Micii Înţelegeri şi când aceştia erau însoţiţi de consilieri militari. S-a întâmplat ca aceste reuniuni să se ţină la Geneva în cadrul sesiunilor Societăţii Naţiunilor.

Pentru ţinerea legăturilor între statele majore ale Micii Înţelegeri se folosea calea normală, diplomatică adică prin ataşaţi militari. Atât la Praga cât şi la Bucureşti (mai rezervat la Belgrad), accesul ataşaţilor militari era foarte mult uşurat şi vizitele reciproce erau foarte frecvente, având caracterul unei tovărăşii de adevăraţi aliaţi, iar între respectivii participanţi se stabiliseră prietenii care au ajutat colaborarea.

În cazuri urgente şi mai complexe, ofiţerii ce cunoşteau problemele erau trimişi pentru explicaţii şi pentru hotărâri de detaliu. Eu însumi am fost de două ori la Praga şi o dată la Belgrad în asemenea cazuri. Unul a fost menţionat mai înainte când s-a pus problema manevrei pe teritoriul ţării noastre cu trupe cehoslovace.

8. Masurile luate de statele majore ale Micii Înţelegeri în timpul crizelor politice – ipoteze operative

Până în anul 1938 criza din bazinul dunărean a avut o formă latentă care nu a impus măsuri militare. Chiar în vara anului 1934, când a fost asasinat la Marsilia regele Alexandru al Iugoslaviei, nu s-au luat asemenea măsuri. După ce s-a dovedit că faptul a fost săvârşit de dizidenţii croaţi, organizaţia „ustaşilor" conduşi de Pavelić[310], cu concursul fasciştilor, dar mai ales cu cel maghiar[311], măsuri militare ale aliaţilor nu s-au luat. Totul s-a redus la proteste, acuzaţii şi discuţii la Geneva, în cadrul Societăţii Naţiunilor. Activitatea revanşardă maghiară a putut marca o mai lentă şi scurtă perioadă, dar fără manifestări războinice s-a continuat şi după acest asasinat. Un fel de „coloană a 5-a" formată pe teritoriul Ungariei s-a manifestat împotriva Iugoslaviei chiar din acea vreme. În Cehoslovacia o acţiune protestatară a minorităţii sudeto-germană era, de atunci, în desfăşurare şi Cehoslovacia, după exemplu Franţei, începuse să-şi construiască fortificaţiile din Boemia la frontiera cu Germania. Aceasta privea indirect Mica Înţelegere. Nu apăruse până atunci vreo activitate revendicativă a Slovaciei contra Cehiei. Am călătorit în acea vreme de mai multe ori în Slovacia şi am activat în garnizoanele acesteia. În anii 1934-1936 nu am putut să remarc niciun fel de nemulţumire a populaţiei slovace sau a ofiţerilor contra unei asupriri din partea cehilor. De asemenea, nici în provincia Rutenia prin care ne legam cu Cehoslovacia şi cu armata sa, nu am remarcat nici cea mai mică nemulţumire. De aceea niciodată în reuniunile statelor majore aliate nu s-a pus problema izbucnirii unor asemenea nemulţumiri sau răscoale; deci nu s-a pus niciodată problema de a se lua măsuri speciale de siguranţă militară în eventualele crize politice.

Dar chiar în anul următor s-a pus în discuţie ipoteza că Ungaria va putea trece la acţiuni revendicative ajutată din punct de vedere militar de Italia fascistă sau de Germania nazistă. Pentru prima dată această ipoteză s-a pus în anul 1935 la Praga când mă aflam trimis cu misiunea convorbirilor militare. În acelaşi an am supus această ipoteză ministrului afacerilor externe Nicolae Titulescu, aşa cum am arătat mai înainte. Ea era mai dinainte apăsătoare şi a

---

310 (S.M.) Ante Pavelić (1889-1959) a fost lider al regimului ustaş de extrema dreaptă antisârb şi antisemit din Croaţia (Poglavnik) din timpul celui de-al doilea război mondial. Încă din deceniul al III-lea, a dat mişcării sale iredentiste (Ustaše) un caracter extremist şi terorism.

311 (S.M.) Asasinul a fost în realitate macedoneanul Vlada Georgiev Chernozemski (1897-1934), un temut asasin politic, însă între organizaţiile macedonene şi ustaşii croaţi legăturile erau strânse, prin prisma dorinţei comune de destrămare a Iugoslaviei. De altfel, asasinul antrenase anterior în Italia şi Ungaria un grup de ustaşi croaţi pentru a-l ucide pe suveran, R. W. Seton-Watson, "King Alexander's Assassination: Its Background and Effects," *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1931-1939), vol. 14, no. 1 (Jan. - Feb., 1935), pp. 29-33.

continuat să rămână ca ameninţătoare fără a se încerca să i se dea măcar un răspuns, dacă nu o soluţie. S-a discutat atunci pe larg la Geneva că pacea este „indivizibilă" şi după lungi şedinţe la acest înalt for, pacea era din ce în ce mai ameninţată, iar goana înarmărilor devenea tot mai vertiginoasă în Germania nazistă şi Italia fascistă.

La noi, ca şi la Praga-Belgrad, activitatea Micii Înţelegeri s-a văzut subordonată celor mai mari aliaţi din vest şi ca întotdeauna activitatea sau măsurile militare s-au aplicat după acel dictat: „accesoriul urmează principalului". Activitatea statelor majore ale Micii Înţelegeri a îmbrăcat acest caracter de accesoriu şi, pe măsură ce o criză politică din Europa Centrală se agrava, noi toţi cei care participam de ani de zile la această activitate începusem să pierdem încrederea şi să simţim că lucrul este steril. Acesta s-a produs mai ales după ce Germania nazistă surpase Tratatul de la Versailles iar la noi coloana a 5-a a legionarilor era tot mai virulentă, fomentată şi îndrumată de nazism.

Plecat în Germania ca ataşat militar am putut să-mi dau seama de gravitatea situaţiei. De mai multe ori am călătorit la Praga unde mă întâlneam cu colegul şi prietenul meu Eftimiu ce era ataşat militar, precum şi cu vechii colaboratori din Marele Stat Major cehoslovac. Deci aveam dorinţa şi putinţa să mă informez şi la rândul meu să informez despre situaţia din Germania. Străbăteam şi staţionam în zona sudetă pe mai multe itinerarii, apoi când criza a atins punctul culminant din septembrie 1938, mi-am dat seama că toată strădania noastră în cadrul Micii Înţelegeri nu era eficientă. În raportul trimis la Bucureşti, înainte de acordul celor mai mari de la München (octombrie 1938), am conchis ceea ce mi-a inspirat istoria noastră cu repetatele răpiri suferite de secole: „până la urmă puterile mari se vor împăca pe spinarea Cehoslovaciei, cum s-au împăcat pe spinarea noastră când ni s-au răpit când Oltenia, când Bucovina, când Basarabia". În aceste repetate călătorii ce am făcut când evenimentele premergeau declanşarea războiului, am aflat la Praga sau la Berlin că din laborioasa noastră activitate, activitate operativă, nu s-au făcut decât concentrările, mobilizările parţiale şi fortificaţiile din Transilvania; mai eficiente şi mai sigure au fost lucrările care erau în curs pentru înarmarea, înzestrarea şi aprovizionarea armatei.

Când principalul s-a prăbuşit începând cu München 1938, acceptat de marii aliaţi, ce putea să mai facă subordonata ei Mica Înţelegere??

9. Aprecierile la Marele Stat Major ale acestei activităţi. Comandamentul forţelor aliate

Marele Stat Major român a considerat cu toată seriozitatea lucrările ce decurgeau din Convenţia militară a Micii Înţelegeri şi ca pozitivă activitatea statelor majore ale armatelor aliate. Dar pe măsură ce revendicările ţărilor învinse la 1918 deveneau tot mai virulente, cu realism a judecat acţiunea Micii Înţelegeri ca subordonată hotărârii marilor aliaţi de la vest care trebuiau, uniţi, să păstreze pacea, să onoreze iscăliturile ce şi-au pus pe tratate. Începând cu anul 1936, Marele Stat Major a subliniat cadrul prea strict al tratatului Micii Înţelegeri care prin convenţia militară nu avea în vedere decât apărarea contra Ungariei, dar un demers oficial către Ministerul Afacerilor Externe nu s-a produs niciodată.[312]

Problema comandamentului unic al Micii Înţelegeri nu a fost pusă niciodată, fiindcă fiecare din „înaltele părţi contractante" avea mari îngrijorări pe alte fronturi unde erau chemate să acţioneze cu grosul forţelor lor. Totuşi, în cadrul strâmt al operaţiunilor contra armatei agresive ungare – aşa cum s-a arătat – Comandamentul român, care avea avantajul de forţe

[312] Marele Stat Major visa să fie ajutat în caz de conflict armat şi pentru alte agresiuni şi pe alte fronturi în afară de cel cu Ungaria revanşardă.

superioare faţă de cele cehoslovace sau cele iugoslave, „era autorizat să coordoneze conducerea forţelor aliate între Tisa şi Dunăre, operând concentric asupra Budapestei".

De la Berlin am asista din clocotinda capitală a agresorului „la prăbuşirea şi dispariţia provizorie a aliaţilor noştri din Mica Înţelegere şi cu adâncă dezamăgire am reflectat la sterila noastră activitate care s-a desfăşurat în cadrul strict al convenţiei militare". Prevederile noastre îndoielnice făcute la timp s-au adeverit, dar „politicul care comanda" nu a putut stăvili la timp prăbuşirile ce au dus la cel de-al doilea război mondial.

Istoria ne subliniază dese cazuri când politicul s-a culcat pe laurii victoriei, neglijând pe adversarul înfrânt. Această neglijenţă s-a aşternut şi în câmpul aliaţilor, bizuindu-se pe „tratate fără forţă" sau acoperindu-se cu fortificaţii „Linia Maginot" încă din anul 1927; şi Franţa surpată de lupte lăuntrice decade, uită să se pregătească, iar Anglia, mai mult cu preocupări economice, s-a lăsat orbită de o insidioasă propagandă pronazistă. Aceşti puternici aliaţi au uitat că „pentru pacea mult dorită era nevoie de o singură puternică pregătire militară; ei au uitat că acel clopot de alarmă prin care Caton-ul vechi[313] din antica Romă nu a uitat o clipă Cartagina înfrântă"; oriunde şi oricând, el îşi încheia discursurile cerând distrugerea duşmanului înfrânt. După două milenii, victorioşii au neglijat această alarmă şi zeiţa s-a răzbunat atât de crunt conducând la cel de-al doilea război mondial cu primii lungi ani de înfrângeri catastrofale.

C. Detaşamentul de Legătură pe lângă Grupul de Armate Sud

(schiţele anexate).

Acest stat major de legătură a luat naştere după o lungă nehotărâre a Marelui Stat Major şi a mareşalului Antonescu, urmată de o înfrigurată grabă în luna iunie 1942.

Am trăit în Suedia şi Finlanda campania de vară de pe teatrul de operaţii militare de est cu răsunătoarele, dar nedecisivele victorii naziste (1941), cum şi campania de iarnă (1941-1942) cu grele pierderi şi cu mari eforturi. După eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei şi după căderea Odessei (octombrie 1941), misiunea armatei române s-a considerat quasi-terminată. Ştiam că armata finlandeză mobilizase şi a participat cu 16 divizii de infanterie, plus forţa a 2-3 brigăzi cu trupe neîndivizionate, iar acum – mai 1942 – stă cu „arma la picior" pentru a păstra ce cucerise în Istmul Carelian şi în Carelia. Din nou am fost întrebat de generalisimul Mannerheim în primăvara anului 1942: „ei, ce facem?" I-am răspuns că armata română ce angajase 27 divizii de infanterie, plus o divizie blindată, plus cavaleria şi trupe neîndivizionate s-a retras în ţară, ca şi comandamentul suprem care şi-a schimbat denumirea de „Marele Cartier General" în acea de pace „Marele Stat Major". În luna martie am comentat cu generalisimul finlandez marile succese japoneze: se cucerise Singapore, arhipelagul de nord al Australiei, pustiise Oceanul Indian şi înaintase spre vest, bombardând Coastele Indiei şi Ceylonului (Colombo), controlând autoritar comunicaţiile spre Marea Roşie spre Golful Persic şi spre Madagascar. Am subliniat victoriile în curs ale Axei în Africa de nord, dar preocupările cele mai grele erau tot pe teatrul de operaţiuni din est, unde se opera a doua decisivă campanie de vară (1942).

În luna mai 1942 mi-a încetat misiunea de ataşat militar în Ţările Nordice şi la sfârşitul lunii am plecat din Stockholm. Am traversat continentul de la nord la sud prin Finlanda şi Suedia, apoi Germania, Ungaria, România, în plin război, şi la 15 iunie m-am prezentat la Marele Stat Major.

Era o vară caldă şi am găsit o atmosferă liniştită în aparenţă, moralul în general bun, armata revenită de pe front îşi făcuse parada de întoarcere „victorioasă cu misiunea îndeplinită"!...

---

[313] (S.M.) Marcus Porcius Cato sau Cato cel Bătrân (234-149 î.Ch.), vezi mai sus.

Dar repede încep să îmi dau seama de vorbe, opinii opoziţioniste politice şi militare la intenţiile mareşalului Antonescu. Acestea se manifestau la adresa folosirii forţelor române care au mai rămas pe front, care au dus greul campaniei de iarnă şi care încă mai operau: Corpul 6 armată în Ucraina, Corpul de vânători de munte în Crimeea, cavaleria în stepa Ucrainei. În şoaptă se vorbea că germanii ne mai cer forţe şi noi eforturi economice. De aceea a demisionat generalul Iacobici – şeful Marelui Stat Major – şi Alexandru Creţianu de la Ministerul Afacerilor Externe şi de aceea oamenii politici se opuneau la noi concesiuni şi sacrificii pe care Conducătorul Statului, de unul singur, era dispus să le facă. Tocmai de aceea am zis: „linişte aparentă la Bucureşti".

La Marele Stat Major ignoranţa era generală. La secţiile a 2-a, a 3-a şi a 4-a se lucra la reorganizări, iar Secţia 1-a Organizare nu-şi mai găsea liniştea cu noile ordine scurte, secrete şi nesecrete, care lăsau să se înţeleagă că mai aveam de luptat pentru eliberarea Transilvaniei. Chiar subşeful Marelui Stat Major, generalul Nicolae Tătăranu, care m-a primit interesat, mi-a cerut să pregătesc un ciclu de conferinţe despre operaţiunile din nord; dar chiar a doua zi această acţiune este înlăturată de noul şef al Marelui Stat Major – generalul Ilie Şteflea. Acesta era foarte preocupat şi încordat; fără multă vorbă, după ce mi-a spus că i s-a dat o sarcină grea, că fusese la O.K.W. (cu două luni înainte), că mai înainte generalul Keitel fusese la Bucureşti; şi, deodată, mi-a cerut să mă pun la curent cu campania de iarnă!!! A doua zi mi-a spus clar că voi pleca în curând pe front şi că vom angaja forţe în sprijinul Germaniei şi fiindcă Comandamentul român continua să rămână la Bucureşti, voi conduce un stat major de legătură pe lângă comandamentul german unde voi fi reprezentantul mareşalului şi al Marelui Stat Major. În încheiere, mi-a cerut să iau legătura cu Secţia 1-a Organizare care urma să primească ordin pentru organizarea acestui stat major de legătură. Sarcina impunea urgenţă şi era strict secretă.

Bunul meu coleg şi vechi prieten, colonelul Enache Borcescu[314], ce era în vremea acea şeful Secţiei 1-a Organizare m-a primit, năucit de multiplele ordine şi sarcini neclare, iar unele chiar contradictorii şi mi-a precizat că noul şef al Marelui Stat Major este la fel de copleşit. Privitor la acest stat major de legătură, spunea că i s-a vorbit cu 2-3 săptămâni în urmă, dar nimic precis, fiindcă nici cei mari nu erau hotărâţi cu privire la legătura de comandă a trupelor noastre. Abia a doua zi mi-a spus că acest stat major de legătură este:

- reprezentantul comandantului suprem român pe front;
- ca un stat major de mare unitate, cu un Cartier General, cu o unitate completă de transmisiuni, o unitate de transport, cu o unitate de cartier etc.;
- Se prevedea a fi organizat astfel:
- denumirea: „Detaşamentul de Legătură colonel Gârbea";
- organizarea: cerută de germani (în 10-15 zile)
- misiunea: … ulterior !!! …

Apoi, în şoaptă mi s-a spus că întreaga armată română trebuia să fie pregătită pentru a fi transportată pe front; transporturile deja începuseră.

În încheiere, mi s-a cerut să văd organizarea acestui detaşament şi lista ofiţerilor propuşi pentru a fi încadraţi.

De la Marele Stat Major unde m-am prezentat şi unde aveam vechi şi valoroşi cunoscuţi, am putut afla câte ceva din pretenţiile germanilor, dezacordul ministerului, contradicţiile cu politica ungară şi tensiunea crescândă, cauza disensiunile şi cascada evenimentelor diplomatice: presiunile naziste asupra noastră de a declara război U.S.A. la 12.XII.1941; presiunile URSS asupra Aliaţilor care ne-au somat să ne retragem la vest de Nistru, apoi cunoscutele

[314] (S.M.) Ulterior generalul Enache Borcescu (1895-1955).

declaraţii de război ale Angliei (30.II.1942)[315] şi S.U.A. (05?.VI.1942)[316]. Situaţia aceasta îmi era, în parte, cunoscută, dar devenea şi mai sumbră în această vară (1942) de greu război. Toate acestea au făcut ca crearea (sic!) acestui detaşament de legătură să fie, după o lungă nehotărâre a Marelui Stat Major şi a mareşalului Antonescu, tardivă.

În această ambianţă nebuloasă a fost creat „Detaşamentul de Legătură" prin ordinul de zi nr. 207/1942 al Marelui Stat Major – Secţia 1-a Organizare.

Necesitatea creării acestui detaşament a rezultat dintr-o curioasă contradicţie: armata română, cu grosul ei, era trimisă pe front să lupte sub conducerea superioară germană, iar comandamentul suprem român [trebuia] să rămână la Bucureşti; acesta îşi trimitea pe front numai o reprezentanţă: Detaşamentul de Legătură amintit comandat de un colonel.

Formula aceasta hibridă nu putea rezolva nimic folositor pentru trupele noastre, chiar eu personal nu mă credeam ca cel mai indicat pentru un asemenea rol. Încă de a doua zi am raportat categoric şefului Marelui Stat Major că eu am părăsit postul de ataşat militar de la Berlin fiindcă nu am fost pe placul naziştilor. Generalul şef, vădit plictisit de cele raportate de mine, m-a concediat, spunându-mi că se va duce la mareşal unde va supune probleme ridicate de mine; eu i-am sugerat ca indicaţi pentru această misiune pe: generalul Gheorghe Rozin sau generalul Gheorghe Potopeanu – care cu mult înainte făcuse studii militare în Germania (1910-1912) – şi erau mult mai indicaţi (5-7 ani mai vechi ca mine).

În acea vreme, mareşalul era cam bolnav şi întrebată misiunea germană la Bucureşti despre mine, nu a avut nicio obiecţie, din contră, a cerut urgent numirea mea după insistentele recomandări făcute de la O.K.W.

După aceasta, generalul Ştefl ea mi-a ordonat (luni, 29.VI.1942) să plec în două zile cu avionul pe front, iar Detaşamentul de Legătură, organizat zi şi noapte, urma să vină cu trenul.

Împreună cu comandantul Armatei a 3-a, generalul Petre Dumitresu (însoţit de un stat major redus), am plecat cu avionul la Tiraspol. Eram cu un singur ofiţer şi, după o singură escală de o zi, la 3 iulie (în zori), am plecat la Potlava unde erau cartierul general al Grupului de Armate Sud. În aceeaşi zi, dimineaţa, a sosit cu avionul Hitler pentru a da „instrucţiuni complementare" privind marea ofensivă germană care urma să se dezlănţuie.

1. Compunerea şi încadrarea „Detaşamentului de Legătură" (se dă din memorie, ordinea de bătaie de mai jos)

- Şeful de stat major
  - colonel Titus Gârbea;
- Adjunct (şi special pentru spatele armatei)
  - colonel Gheorghe Filipescu;
  - locotenent-colonel Heinrich Kovar (artilerie)
- Biroul 1 (adjutantură)
  - căpitan Stoica cu […]?
- Biroul 2 informaţii şi contrainformaţii
  - maior Vovu, apoi […]
  - maior Siminel Gheorghiu
  - locotenent Otto Prager

  cu 6 ofiţeri, 12 subofiţeri şi 24 gradaţi, pentru cele 6 centre de informaţii.
- Biroul 3 operaţii:

[315] (S.M.) În realitate, data la care Marea Britanie a declarat război României este 7 decembrie 1941.
[316] (S.M.) Statele Unite răspund la declaraţia de război a României din decembrie 1941 abia la 6 iunie 1942.

- maior Emil Predoiu
- căpitan Florian Dorwagen
- locotenent Gheorghe Juncu
- locotenent Cernomordic

- Biroul 4 servicii:
  - locotenent colonel Cristescu Gheorghe
- Aviaţie:
- comandor Budacu Octavian
- Serviciul transporturi:
  - căpitan Aurel Ştefănescu
  - locotenent Radu Udroiu
- Serviciul transmisiuni:
  - maior Albeanu […] cu 2 ofiţeri
- Serviciul sanitar:
  - maior dr. Ioan Popescu-Sibiu
- Serviciul veterinar:
  - maior dr. Oskar Scobesch
- Serviciul intendenţei şi administrativ:
  - locotenent-colonel Virgiliu Chirnoagă
  - locotenent Mircea Vrânceanu
- Secţia transporturi auto cu 16 vehicule mari şi 6 autoturisme:
  - plutonier major Ioan Neagu
  - plutonier major […] ?

Efectivul total al acestui Detaşament de Legătură depăşea cifra de 250 de oameni.

2. Misiunea şi atribuţiile Detaşamentului de Legătură

Misiunea şi atribuţiile Detaşamentului de Legătură, în largul sens al cuvântului, erau de a informa şi documenta conducerea armatei asupra întregii activităţi de pe front care privea Comandamentul superior român, marile unităţi române, precum şi comandamentele grupului de armate şi armatelor şi chiar a Comandamentului armatei germane. Activitatea era imensă şi cuprindea un volum uriaş de muncă şi de străduinţe dintre cele mai variate. Activitatea începea din linia întâia, trecând prin ierarhia militară, până la linia capetelor de etapă unde Detaşamentul de Legătură avea linia centrelor de informaţii şi îndrumare. Activitatea includea şi relaţiile cu populaţia civilă. Acest Detaşament de Legătură a avut reşedinţa la un loc cu Comandamentului Grupului de Armate Sud şi cartierul general al armatei germane la Poltava, apoi Stalino (azi Donețk – centru miner), apoi la Stavropol, şi la Slavianskaia în Caucaz, şi la Simferopol în Crimeea. Zona în care au operat trupele noastre s-a întins până la Don – Voronej – şi la Volga, iar în Caucaz până la Alagir, sub masivul muntos Kazbek (5043), până la Taman – Kerci şi în întreaga Crimee. Personal şi cu ofiţerii mei am parcurs sute şi chiar mii de kilometri ca să vedem trupele şi comandamentele noastre; dar ne preocupa şi populaţia civilă de pe teritoriile menţionate şi în mijlocul căreia trăiam. Dau câteva aspecte de felul cum se exercitau aceste atribuţii, care ilustrează şi varietatea lor:

- La Grupul de Armate Sud era desemnat un birou (Ia) care se ocupa cu operaţiile şi un birou (Iaf) care se ocupa de cunoaşterea armatelor străine. La început am avut dificultăţi cu şeful acestui „Iaf", un încuiat din fire, cu gradul de locotenent-colonel de stat major, care se ascundea în spatele unui ordin strict al lui Hitler; acest ordin, pentru a i se păstra secretul, interzicea orientarea oricărui mare comandant despre operaţiile vecine şi proiectate. El nu vroia să înţeleagă că şeful Detaşamentului de Legătură era reprezentantul Comandamentului

suprem. Ajungând la capătul răbdării, am spus şefului de Stat Major General al Grupului de Armate Sud, generalul de corp de armată Sodenstern, că mă voi adresa direct mareşalului List, ceea ce am şi făcut. Problema respectivă a avut răsunet iar lucrurile începuseră să se mai îndrepte. Niciodată nu am pregetat să mă adresez în unele cazuri direct acestui comandant sau succesorului său, von Kleist. Eram reprezentant al unei armate aliate şi al comandamentului ei.

Alt exemplu: un subofiţer accidentat a decedat şi la înmormântare nu aveam preot. După laborioase şi discrete!!! cercetări, medicul, ajutat de o „poteră", a găsit la marginea acestui mare centru Stalino, sub o râpă, într-un bordei, un bătrân preot. El a fost luat şi condus la autoturism (în plânsul amarnic al soţiei sale care într-o legătură i-a pus o bucată de pâine şi lenjerie de schimb) pentru a face ceremonia de înmormântare. Preotul s-a lămurit şi ajutat de un cor improvizat de către soldaţii noştri – care l-a uimit – a condus mişcător prohodul. După ceremonie, el a fost condus la locuinţa sa, încărcat cu merinde, băutură şi fiindcă nu a primit obol a fost întrebat ce doreşte. El a spus că vrea o sală (casă) unde să oficieze liturghia în zilele de duminică. A fost lucrul dorit şi de soldaţii noştri.

Pravoslavnica populaţie a aflat cu mare mirare şi când s-a deschis casa de rugăciuni (în duminica ce a urmat) marea sală era arhiplină. Parohul a mai cerut cu multă smerenie, şi patriarhia de la Bucureşti mi-a trimis prin avionul curier (până în duminica următoare), sfântul mir, smirnă şi tămâie, pe care le-am predat preotului împreună cu o cruce de argint, cu lanţ.

„S.D." (Sicherheitsdienst – S.D.) – siguranţa nazistă ne urmărea şi zilnic trimitea note informative despre comportarea noastră, chiar şi comandantului şef.[317]

---

[317] Începând cu februarie 1938, Hitler a reorganizat forţele armate ale imperiului dându-le denumirea de Wehrmacht (forţa de apărare). Înainte se numea Reichswehr (apărarea imperiului). Începând cu luna februarie 1938, Wehrmacht-ul a fost comandat de Oberkommando der Wehrmacht, prescurtat O.K.W. (un fel de Stat Major General) condus de mareşalul Keitel. În această nouă formă de organizare, armate germană a fost împărţită în trei grupe şi anume:
- das Heer =armata de uscat O.K.H.;
- die Luftwaffe = aviaţia O.K.L.;
- die Marine = marina O.K.M.

Schematic, se poate reprezenta astfel:
- Hitler (Oberste Befehlshaber), comandant suprem;
- Keitel, şef la O.K.W.;
- Göring, şef la O.K.L.;
- Raeder, şef la O.K.M. apoi Doenitz;
- Brauchitsch cu şefii statului major general, şef la O.K.H. – armata de uscat;
- şefi ai statului major general, succesiv: Halder, Zeitzler, Guderian, Krebs;

Fiecare din acest O.K. = Ober Kommando a avut câte un stat major general.
În iarna anului 1941, din cauza eşecului suferit în faţa Moscovei, Brauchitsch a fost demis, iar comanda trupelor de uscat a fost luată de către Hitler.
Marile unităţi au fost denumite astfel:
- Heeresgruppe = grup de armate;
- Armeegruppe = detaşament de armate;
- Armee = armată;
- Armee Korp = corp de armată;
- Division = divizie.

Statele majore de mari unităţi:
- Operaţiile = Ia cu Iaf (armate străine), 1.a. (hărţi)
- Personalul = 1.b.
- Informaţii= 1.c.

Informaţia şi contrainformaţia – Direcţia era Abwehr, condusă de amiralul Canaris, dublat de Sicherheitsdienst – S.D. - care era al partidului nazist.

Comandantul şef – poate alarmat de siguranţa nazistă – a venit inopinat la o asemenea liturghie, însoţit de câţiva ofiţeri; a văzut poporul în sala mare, a auzit cântecele ocazionate, a gândit şi a ordonat ca nimic să nu turbure poporul care în reculegere asculta rugăciunile. Nu am fost de faţă, dar cu ocazia invitării la o masă organizată de către mareşalul von Kleist, acesta mi-a arătat o fascicolă de note informative primite de la S.D. cu privire la „uneltirile ştabului de legătură român". Apoi el mi-a spus cu umor că probabil din cauza aceasta nu a fost nici cea mai mică manifestare duşmănoasă din partea grupurilor de partizani existente în vestitul şi masivul bazin minier. Apoi a ţinut sa-mi arate că soldaţii mei cu cântecele şi comportarea lor au făcut mai mult decât întreaga reţea S.D. pentru menţinerea ordinei.

Acest Detaşament de Legătură, atât de ocupat şi fracţionat, nu avea personal de serviciu pentru: popotă, curăţenie, ordine etc. În cazul acesta, am apelat la personal civil – femei care ne-au făcut aceste servicii. Ofiţerii şi subofiţerii contribuiau cu câte o sumă mică, cu care serviciul administrativ a plătit fiecărei femei un mic salariu. Dar pentru masa ce o aveau asigurată (împreună cu familiile lor), lemnele şi săpunul necesar, aceste femei au făcut un serviciu ireproşabil.

Milostiveniile făcute ne-au adus satisfacţii atunci când am auzit că un post de radio sovietic a lăudat ajutorul dat populaţiei civile din zona respectivă de către un nacialnic român.

3. Relaţiile Detaşamentului de Legătură cu Comandamentul german şi cu comandamentele marilor unităţi române

Am depăşit cu mult sosirea Detaşamentului de Legătură pe front, înaintea comandamentelor şi trupelor române. Chiar comandantul Armatei a 3-a române a rămas în urmă la Tiraspol pentru a aştepta transporturile de trupe române.

La 3.VII.1942, către orele 09,30, am sosit la Poltava, unde se afla Cartierul general al Grupului de Armate Sud, la care m-am prezentat imediat. Aici nu am găsit atmosfera favorabilă despre care mi s-a vorbit mult la plecarea din Bucureşti.

Atmosfera de lucru ce am găsit la acest înalt comandament german care urma să cuprindă întreaga noastră oştire m-a surprins neplăcut şi m-a dezamăgit. Comandantul, mareşalul von Bock, provenit din cavalerie, îmi era bine cunoscut. Când am plecat, cu ani înainte, în funcţia de ataşat militar român la Berlin, regele Carol mi-a vorbit şi mi-a făcut recomandări asupra unor personalităţi, printre care şi acest şef. Apoi în lucrarea „Der Feldzug im Westen"[318], tipărită de O.K.W., se preamăresc meritele mareşalului von Bock care condusese strălucit Grupul de Armate B în campania contra Franţei şi Angliei.

Îmi era deci foarte cunoscut, ca şi şeful lui de stat major. La prezentare am evocat acest trecut cu cuvinte omagiale şi, ca urmare, cei doi şefi mi-au arătat o aleasă curtoazie. Apoi, la prânzul oferit a doua zi, limbile şi-au dat drumul în bună camaraderie. Mareşalul von Bock mi-a spus că este suferind şi că va trebui să lase comanda, iar nedespărţitul său şef de stat major, generalul Sodenstern, era foarte supărat, aproape furios, şi ca un derivativ îneca amarul într-un mai repetat pahar de vin. Şeful operaţiilor[319] nu-şi ascundea dezamăgirea şi vibrând ca o lamă de oţel fin îşi rodea teaca. M-am lămurit imediat când mi-a spus că, în ajun, Hitler venise să demită comandantul „din comanda cea apăsătoare" pentru slabele rezultate

---

[318] Această lucrare mi-a fost predată la Stockholm, în toamna anului 1940, de către generalul von Uthmann din O.K.W. La acest O. K.W., în 1940, se ştia că ataşatul militar român în septembrie 1939 a opiniat că pregătirea politică a războiului a dat armatei o problemă strategică foarte greu de rezolvat victorios. Campania din 1940 infirma părerea mea din 1939, dar războiul nu se terminase...

[319] Acesta era colonelul Winter, care completa pe numitul său şef de stat major, generalul Sodenstern. În iunie 1942, nervii săi ajunseseră la un stadiu de grea încercare. În august a urmat pe şeful său la Grupul de armate "B" în zona Don-Volga.

ale campaniei din iarna anului 1941- 1942. Am regretat că nu am stat mai mult în preajma acestui colonel. El a izbucnit atunci revoltat, arătând că s-au uitat strălucitele victorii obţinute în mai 1942 pe frontul de la Harkov (bătălia de încercuire). În această bătălie participase şi Corpul 6 Armată român comandat de generalul Dragalina. Nici chiar mersul victorios al ofensivei de vară cu efortul Armeegruppe general von Weichs, care ajunsese să cucerească Voronejul, nu putea să potolească necazul acestor şefi.

În această atmosferă am început noua mea misiune. Eram numai cu un ofiţer adjutant fără putinţa de a comunica informaţii.

În aşteptare, am fost condus de un ofiţer să parcurg câmpul de bătălie unde Petru cel Mare a zdrobit armatele lui Carol al XII-lea. Apoi mi s-a arătat şi predat o uriaşă clădire cu trei etaje unde am instalat Cartierul General al Detaşamentului de Legătură. Era demoralizantă această clădire la care nu se închidea nici măcar o uşă sau fereastră, duşumeaua era arsă, iar sobele de încălzit toate sparte: primăria oraşului era obligată să-mi facă reparaţiile necesare şi să-mi aducă mobilier. La marginea oraşului am găsit doi ofiţeri români care făceau legătura cu Corpul 6 Armată, dar care transmiteau numai prin reţeaua germană cu acest corp.

Cu totul pe neaşteptate, mi se comunică că în 3-4 zile urma să ne mutăm la Stalino (azi Doneţk), unde urma să sosească şi noul comandant al Grupului de Armate Sud. Am asistat la plecarea mareşalului von Bock; vechile mele state de serviciu la Berlin şi la Stockholm mi-au permis accesul la acest comandament. Împreună cu colonelul de la I.a (operaţii) contemplam cu tristeţe pe fereastră plecarea în convoi la gară a cailor mareşalului care, deşi bolnav, totuşi încăleca. Atunci, şeful de stat major, ca şi colonelul de la operaţii lansează întrebarea: „Nu credeţi că Stalin ar fi bucuros să încheie pacea???" Am răspuns, convins, afirmativ. Apoi colonelul de la operaţii continuă: „unde mergem în acest abis?" Am înţeles că Hitler explicase cu câteva zile înainte obiectivele campaniei de vară, din care aceşti doi şefi dezamăgiţi aveau îndoială că acestea ar duce la decizie. A fost pentru prima dată când am aflat îndoiala unor ofiţeri germani.

Abia [fuseseră] înfiripate relaţiile cu acest comandament german, pe care speram să le adâncesc la noul Cartier General de la Stalino, când a urmat o reorganizare a Comandamentului grupului de armate. Despre aceasta am telegrafiat urgent la Bucureşti (la Marele Stat Major), să dirijeze trenul cu Detaşamentul de Legătură spre Stalino, iar prin „Transport Wesen" al Grupului de Armate am cerut acelaşi lucru cu urgenţă şi precădere.

În aceste zile, m-am orientat şi documentat asupra misiunii Grupului de Armate Sud, a organizării sale şi a proiectelor de perspectivă, dar mai ales am început să aflu rolul armatei române şi ungare, ca participante la campania de vară.

Pe parcurs, documentarea amintită s-a completat şi s-a precizat. Mai înainte spuneam că misiunea de legătură a impus un mare volum de continuă activitate. În schiţa anexată dau succint, dar destul de clar, cum s-a desfăşurat operaţiunea ofensivă a acestui grup de armate, cum şi proiectele ofensive germane conjugate cu cele ale aliaţilor din Axă, adică cu japonezii şi cu italienii. Repet, această sinteză este cuprinzătoare campaniei în faza ei finală şi este rezultatul unei lungi colective activităţi a Detaşamentului de Legătură care a început imediat la Poltava în condiţii de bun augur pentru mine, aşa după cum am mai arătat. Ele au continuat la Stalino şi Stavropol (în Caucaz).

Încă de la Poltava am putut să-mi dau seama ce uriaşe erau forţele Grupului de Armate Sud şi ca atare cât de greoi era el.

Dau schematic mai jos gruparea Grupului de Armate Sud pentru campania din vara anului 1942.

De asemenea, am dat în rezumat organizarea generală a forţelor germane care va uşura înţelegerea prezentului studiu.

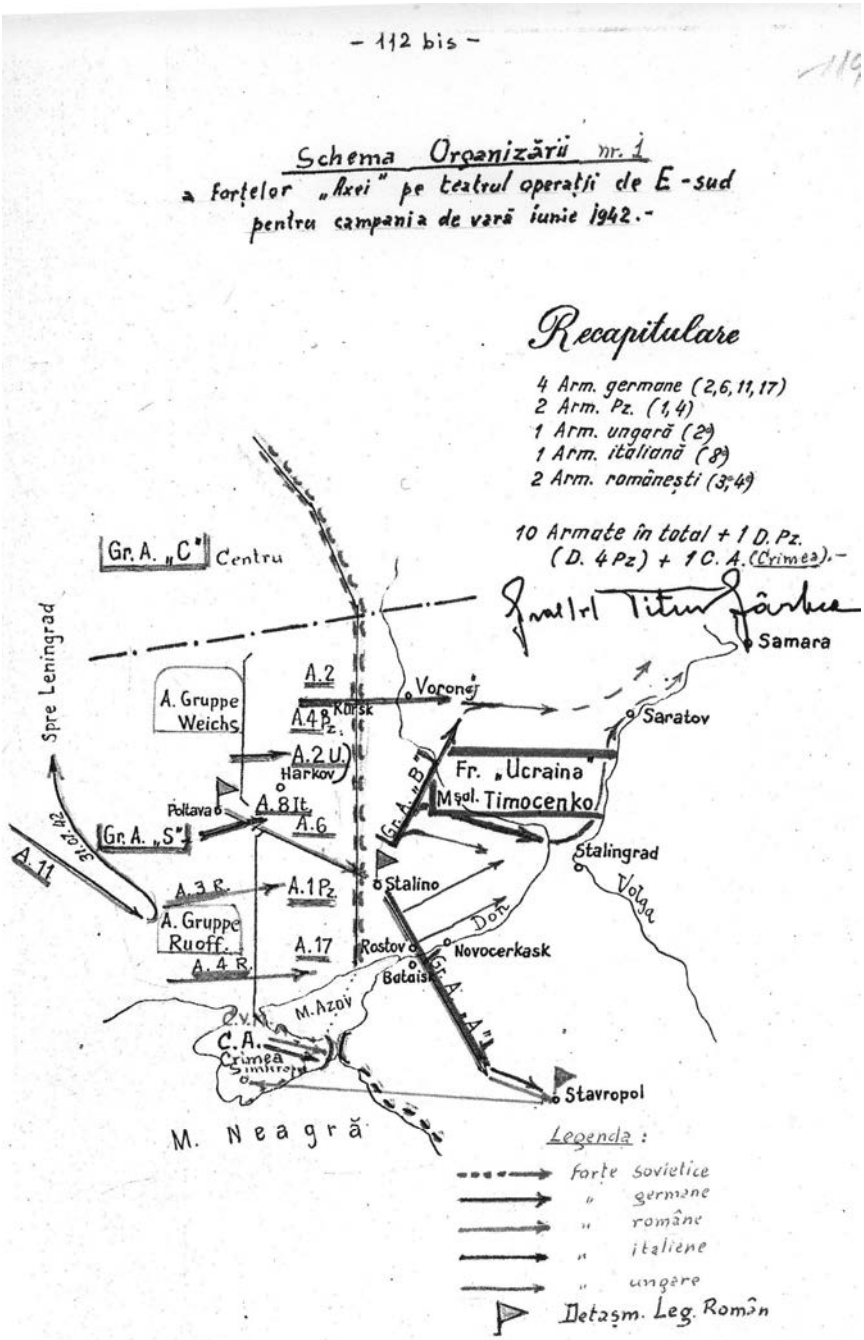

Schema organizării (nr. 1) forţelor Axei pe teatrul de operaţii de est – sud pentru campania de vară iunie 1942

Grupul de Armate Sud cuprindea 10 armate din care 2 armate blindate de mare forţă, 4 armate germane plus Comandamentul Crimeea, 1 armată ungară (Armata a 2-a), 1 armată italiană (Armata a 8-a), 2 armate române (Armata a 3-a şi Armata a 4-a), plus Corpul de vânători de munte şi Corpul de cavalerie.

Grupul de Armate Sud era organizat pe două detaşamente de armate (Armeegruppe). Armata a 11-a trebuia să întărească Grupul de Armate A pentru misiunea principală: Caucaz-Baku-Don. La 31 iulie, Hitler personal a ordonat împingerea acesteia în luptele de la Leningrad.

Gruparea acestor forţe şi misiunea lor fusese ordonată încă din primăvara anului 1942 (5.IV.1942) când forţele Axei operau biruitoare în Rusia (Harkov), în Africa (Tobruk) şi în Extremul Orient (Singapore, Oceanul Indian, coastele Indiei). LA O.K.W. se puneau cele mai mari nădejdi pe campania de vară.

Directiva elaborată de O.K.W. la data respectivă preciza:

- Distrugerea forţelor sovietice din Cotul Donului (între Don şi Doneţ), pătrunzând între Don şi Volga în zona Stalingrad; erau forţele frontului Grupului Ucraina comandate de mareşalul Timoşenko.

- Dezvoltarea succesului, tăind comunicaţiile pe Volga, la Stalingrad, Saratov şi Samara, ce duceau spre vest.

- Cucerirea Caucazului cu bazinul petrolifer „Baku", asigurând trecerile peste munţi spre sud (operaţiunile spre sud erau prevăzute pentru anul 1943).

Succesorul mareşalului von Bock a fost mareşalul List pe care-l cunoşteam din strălucita campanie din Franţa cu Armata a 12-a când a fost avansat la gradul de mareşal şi din nu mai puţin cutezătoarea ofensivă în Grecia şi Creta. Acest mareşal petrecuse concediul de odihnă din anul 1941-1942 în România, la Sinaia. Aceste cunoştinţe mi-au îngăduit să mă prezint ulterior la el şi să-l abordez sincer şi deschis[320]. L-am condus pentru prezentare şi pe generalul Petre Dumitrescu, comandantul Armatei a 3-a române, când a ajuns în garnizoana Stalino.

L-am găsit atunci plictisit de multiple misiuni divergente şi de amestecul O.K.W. de a-i lua forţele, rupte de la luptele de la Stalingrad. Apoi fantasticele proiecte de perspectivă care prevedeau asigurarea trecerii peste munţi, în sud, fără a i se da forţe de urmărire.

Siguranţa flancului nord îl îngrijora tot atât de mult fiindcă prizonierii în Caucaz erau tot mai puţini, deci adversarul se susträgea, iar înaintarea spre Stalingrad era îngreunată de o rezistenţă tot mai aprigă.

În aceste împrejurări a izbucnit contradicţia dintre mareşalul List şi O.K.W. În acest timp, văzând Corpul 6 român armată de mai multe ori în zona Donețului, apoi pe Don şi în cele din urmă în Stepa Calmucă, am raportat mareşalului (25.VII.1942) starea de epuizare a trupelor acestui corp de armată. Corpul 6 Armată român a acţionat toată iarna, în bătălia de la Harkov, în această perioadă susţinând ca flancgardă Armata 1 Panzere. Mareşalul german, revoltat, mi-a spus că aceste slabe forţe, epuizate, ale românilor trebuiau să-i facă şi siguranţa pe Don, între Don şi Volga, adăugându-mi că în iarna anului 1942-1943, acest Grup de Armate urma să fie comandat de mareşalul Antonescu, sub denumirea de Grupul de armate Don.[321]

În acest timp, s-a produs o vizită de tot interesul; la 28 iulie 1942 a venit la Stalino generalul Oshima, ambasadorul Japoniei în Germania. Acesta îmi fusese coleg ca ataşat militar în anul 1938. Acum la Stalino, în timp ce mă prezentam, i-am amintit că, în urmă cu numai 4 ani, am urmărit împreună manevrele armatei germane din Prusia Orientală. De faţă era şi mareşalul List. Japonezul era foarte distant, se interesa de mersul operaţiilor spre sud-est, ascultând de la comandant aprecierile de îndoială. În aceeaşi zi a plecat cu avionul înconjurat de curtoazie.

---

320 În timpul scurt cât a avut loc comanda Grupului de Armate Sud s-a arătat prietenos faţă de armata română şi mi-a vorbit deschis cum n-am văzut la alt mare comandant.

321 Corpul 6 Armată român, întărit succesiv cu Marile Unităţi sosite în iulie şi august, urma să formeze Armata a 4-a română care trebuia să intre în compunerea proiectatului Grup de Armate Don sub comanda mareşalului Antonescu.

La următoarea prezentare, întors tot din Calmucia, am abordat ca o ipoteză sensul vizitei ambasadorului japonez Oshima. Am apreciat ca inexplicabilă retragerea flotei japoneze din Oceanul Indian şi Golful Persic (aprilie 1942) şi abandonarea unor eforturi strategice convergente ale Axei din Suez şi din Caucaz.

Gândeam că poate se reia acea idee de convergenţă după „strălucita victorie din Pacific"[322] asupra flotei americane din iunie 1942 şi prin aceasta se explica vizita ambasadorului japonez, dar mareşalul, evaziv, a conchis pe scurt că japonezii îşi fac războiul lor.

În exprimările mele privind vizita acestui ambasador japonez, imaginaţia m-a purtat fără să fi ştiut atunci [la modul] cum se desfăşurau operaţiunile cu reale succese strategice în rapid tempo.

În imaginaţia mea, nota exagerată a comunicatelor pe care le făceau puterile Axei nu a constituit un bun presentiment. Iar încheierea pe care o făcea mareşalul a avut sigur o notă pesimistă când a afirmat că japonezii îşi fac războiul lor, deci puţin le păsa ce făcea restul Axei. Această concluzie confirma presimţirile mele.

Se pare totuşi că disputa dintre mareşalul List şi O.K.W. (în speţă, mareşalul Keitel[323]) privind divergenţa eforturilor spre Stalingrad şi spre Baku a avut urmări.

Grupul de armate Sud s-a despicat în două grupuri de armate, şi anume:

- Grupul de armate A sub comanda mareşalului List cu misiunea de a pătrunde în Caucaz-Baku şi [de a realiza] asigurarea trecerilor peste munţi.

- Grupul de armate B, sub conducerea generalului von Weichs, cu misiunea de a distruge forţele sovietice din zonele Don – Volga – Stalingrad.

Prin aceasta, divergenţa eforturilor în cadrul aceluiaşi Grup de Armate a fost înlăturată, dar ea s-a menţinut totuşi în cadrul teatrului de acţiuni din est şi în cadrul O.K.W.

În prima decadă a lunii septembrie 1942 mareşalul List a fost demis de la comandă, din motivul că pe măsură ce se avânta în uriaşa luptă ce se chema Caucaz, forţele reale erau luate treptat şi trimise spre Leningrad (Armata a 11-a) şi spre Stalingrad (Armata 1-a şi Armata a 4-a, ambele blindate) unde rezistenţa sovietică era tot mai dârză. Nici pe Don, la Voronej, progresul nu era mai mare; din contră, contraatacurile vehemente sovietice înfrânaseră până aproape de epuizare ofensiva germană. Protestele repetate ale mareşalului i-au adus destituirea. Comanda Grupului de Armate A a fost luată direct de Hitler (O.K.W).

Misiunea destul de dificilă a Detaşamentului de Legătură prin numărul mare de unităţi, devenise complexă: prin împărţirea lor la două grupuri de armate, prin divergenţa liniilor de operaţii şi mai ales prin alungirea continuă a liniilor de operaţii.

Aceste două grupuri de armată germane, cu misiuni diferite, au avut grupări de forţe care au oscilat, iar marile unităţi ale armatei române au trecut de la un grup la altul după nevoile operative.

Au rezultat frecături după cum se va arăta:

- Grupul de armată şi-a simplificat ulterior denumirea în A şi B.

Noua organizare, mai de mult în aer, am raportat-o la timp Marelui Stat Major Român, iar când s-a produs am alarmat arătând cât de greu se va putea face legătura într-o asemenea situaţie.

Concomitent, Marele Stat Major era presat de misiunea germană din Bucureşti să înfiinţeze un Stat Major al Grupului de Armate Don sub conducerea mareşalului Antonescu, cu

---

[322] La Comandamentul Grupului de Armate S s-a comentat cu mare bucurie victoria navală japoneză din iunie 1942, dar toţi au conchis că nu are nici un efect pozitiv pentru Germania.

[323] După plecarea mareşalului List am aflat că la o altercaţie telefonică acesta i-ar fi exclamat mareşalului Keitel că el, List, nu este general politic. În adevăr, se spunea că acel mareşal Keitel era foarte servil faţă de Hitler, nu făcea nici cea mai mică opoziţie, luând totdeauna o atitudine de „lacheu", ceea ce i-a adus şi porecla de mareşalul „Lakeitel", Lakei= Lacheu.

Armata 6-a germană, Armata a 3-a şi a 4-a română la Don şi Volga în zona Stalingrad; acestea se intercalau între grupurile de armate A şi B şi aveau să contribuie la siguranţa forţelor ce operau în Caucaz spre Baku. Despre această soluţie aflasem încă de la Poltava şi am raportat-o urgent şi susţinut la Bucureşti.

Trebuie să mai adaug că tot ce statornicisem în funcţionarea legăturii cu Grupul de Armate Sud şi ajunsesem să lucrez satisfăcător s-a destrămat. A trebuit să zbor de urgenţă la grupurile de armată A şi B fiindcă Armata a 3-a română intrase în compunerea Grupului de Armate A. Alţi şefi, alţi colaboratori, într-o nouă tensiune operativă, când vehementele contraatacuri sovietice începuseră să dea alt aspect frontului. Iată din ce se pot deduce greutăţile care se creaseră Detaşamentului de Legătură.

Să părăsim legătura şi relaţiile la nivelul Grupului de Armate pentru a arăta cum funcţionaseră acestea cu comandamentul marilor unităţi române în a doua jumătate a lunii iulie, când acestea au început să sosească în zona Stalino şi la Doneţk, cu trenul şi apoi în marşuri. Chiar înaintea sosirii acestora am zburat la Corpul 6 Armată care era în zona Doneţk-ului şi se pregătea să atace în sprijinul Armatei 1 Panzere spre est, convergent cu atacul german al Armatei a 4-a. Panzere ce veneau de la nord în lungul Donului.

Cunoşteam din primul război mondial pe comandantul Corpului 6 Armată, generalul Dragalina. După revederea prietenească şi după orientarea ce i-am putut face, am remarcat cum fremăta gata să lanseze greul său corp de armată (cu 4 divizii de infanterie) în ofensiva decisivă. Era după o campanie grea de iarnă şi după bătălia de la Harkov (mai 1942). El marca un zel juvenil potrivit cu firea sa, cum o arătase şi în primul război mondial. În plus, îmi arăta aprecierile elogioase ce i le făcuse comandamentul german. Apoi, vorbind cu şeful său de stat major şi trecând la situaţia trupelor, efectivelor, pierderilor, stării de spirit etc., colonelul Raşcu mi-a descris o situaţie mai sumbră. El era chiar mâhnit de eforturile continue extenuante ale infanteriei pedestre ce trebuia să alerge după unităţile blindate germane sau [după] cele motorizate. Am înţeles că aici sus, la corpul de armată, era un zel exagerat. Trecând la diviziile 1-a, a 2-a şi a 4-a, mi s-a confirmat întocmai afirmaţia şefului de stat major. În cele trei zile cât am stat la Doneţk am văzut şi m-am convins cât de păgubitoare putea fi această dorinţă de zel. Au fost asemenea şefi în armata română care n-au precumpănit jertfele de oameni ce puteau fi reduse, dacă nu evitate, cu o mai chibzuită manevră, o mai mare eficacitate a focului, cum şi a tehnicii. În misiunea de legătură am putut constata acest lucru şi la camaradul prieten de studii şi de promoţie, generalul Radu Cornea, care a fost un brav călăreţ şi un îndrăzneţ comandant; a trebuit ca pentru rezultatele pozitive pe care le-a obţinut să facă mari sacrificii de trupă.

În această vreme am văzut şi grupul de schi comandat de colonelul Roată. Acest grup (după unii, detaşament), care iniţial avea un efectiv de 6000 de oameni, a fost o rapidă rezervă mobilă pe schi care în campania de iarnă a redresat şi rezolvat multe situaţii grele în câmpia deschisă a Ucrainei sub viscol şi prin nămeţi. Pierderile grele, epuizarea şi degerăturile au conchis încă din primăvară ca acesta să fie adus în ţară pentru dublarea diviziei de munte. A fost o amarnică, perseverentă muncă pe lângă comandamentul german ca să-l îmbarc în a doua jumătate a anului 1942 pentru a pleca în ţară. Am ameninţat atunci că dacă promisiunea dată, că va fi eliberat, nu va fi onorată de Comandamentul german, conform cererii Marelui Stat Major, îi voi da ordin să plece în marş, prin ţară.

Ajung acum în a arăta relaţiile Detaşamentului de Legătură cu comandamentele şi cu marile unităţi române ce veniseră din ţară şi urcau la front, cum se spunea atunci, în a doua jumătate a lunii iulie; acestea începuseră să debarce în zona Stalino şi în zona Doneţk.

Îmi organizasem o reţea cu trei centre de informare şi îndrumare pe Nipru, la centrele de trecere: Dniepropetrovsk, Zaporoje şi mai la sud de Melitopol, iar centrala era la Stalino

Aceste centre erau conduse de către un ofiţer ajutat de câţiva subofiţeri şi gradaţi [şi] aveau misiunea să ţină legătura cu centrele de informare şi îndrumare germane.

Misiunea de fond a centrelor de informare şi îndrumare era următoarea:

- informarea marilor unităţi (trupelor) despre Detaşamentul de Legătură al Marelui Stat Major de la Stalino;
- îndrumarea militarilor răzleţi, întârziaţi şi rătăciţi care rămâneau de coloană şi nu mai cunoşteau unde se găsesc unităţile lor;
- cazarea şi hrănirea prin comenduirea germană a militarilor răzleţi, întârziaţi, bolnavi sau rătăciţi de unităţile lor şi asigurarea posibilităţilor de hrană, medicamente şi mijloace de transport pentru a ajunge la unităţile lor;
- culegerea şi transmiterea (zilnic) a tot felul de informaţii cu privire la starea de spirit a trupelor româneşti, germane şi aliate şi a populaţiei civile.;

Centrele de informare şi îndrumare aveau legătură telefonică şi cu reţeaua germană; un ofiţer era ataşat pe lângă organul regulator german, în gările respective.

La vest de această linie a capetelor de etape era zona etapelor cu un comandant şi o organizare proprie; aceasta ieşea din sarcina Detaşamentului de Legătură[324].

Această reţea de centre de informare şi îndrumare mi-a fost de un real folos sub toate aspectele. Bunele relaţii de serviciu pe care le-am stabilit personal încă de la Poltava cu şeful transporturilor şi cu şeful transmisiunilor au ajutat trupele noastre şi formaţiile care circulau în spatele frontului. Această reţea [servea] pentru îndrumarea circulaţiei spre front şi de la front, pentru a orienta militarii de orice grad răzleţi, întârziaţi, bolnavi, răniţi, permisionari, convalescenţi etc.

Centrala mea de la Stalino lucra cu Comenduirea germană. Cu toţi aceşti importanţi şefi de rangul doi am păstrat permanent relaţii bune, uneori întărite cu „agape" la sediul Detaşamentului de Legătură unde mi se trimitea necesarul suplimentar de la Marele Stat Major cu avionul curier care circula zilnic. La timpul potrivit, ofiţerii, subofiţerii şi chiar soldaţii germani, şoferi, piloţi etc. au fost decoraţi pentru sprijinul pe care mi l-au dat.

Eu însumi am fost deseori oaspetele diferiţilor şefi şi comandanţi germani.

Reţeaua de informare a fost redusă după terminarea transporturilor de concentrare (faza I-a), dar am instalat o altă reţea de informare spre front (faza a II-a), prima pe Doneţk, desigur în spatele sectoarelor de mari unităţi româneşti. La această reţea de informare s-a adăugat o reţea de Cruce Roşie românească unde toţi aceşti numeroşi militari drumeţi (inclusiv ofiţeri) găseau asistenţă medicală românească.

Primirea şi informarea pe care o pregătisem pentru marile unităţi ce trebuiau să sosească pe front a fost completată cu o documentare scrisă pe care am socotit-o foarte necesară. Studiile şi lucrările noastre militare n-au mers niciodată atât de departe şi n-au îmbrăţişat teritorii vaste unde urma să opereze armata română. În activitatea zilnică la Comandantul grupului de armate am descoperit o lucrare-manual complet şi îngrijit redactată, tipărită, cuprinzând date geografice, logistice, etno şi demografice, economice etc. Fiecare regiment şi mare unitate erau dotate cu un asemenea manual. Am tradus de urgenţă capitolele mai importante, mai ales problemele logistice, pe care le-am multiplicat. Această traducere am distribuit-o la statele majore de divizii şi corpuri de armată de pe front precum şi la cele care se retrăgeau în ţară. Am profesat la şcolile de artilerie şi la Şcoala Superioară de Război mulţi ani „Geografia militară şi Strategia", deci mi-am dat seama de importanţa acestui document pentru statele majore. Desigur că înaltul nostru comandament ar fi putut din timp să întocmească mai complet o asemenea documentare, cu atât mai mult că hotărârea participării noastre fusese luată din primăvară, ba chiar din iarnă şi s-a întrevăzut o atare eventualitate.

---

[324] Dar legătura am păstrat cu acest comandament al etapelor comandat de generalul Ghineraru.

Iar asta cu atât mai mult cu cât Marele Stat Major ştia că nu-şi pregătise ofiţerii şi statele majore pentru operaţiuni atât de grele şi zone necunoscute la aceste uriaşe deplasări.

Această documentare improvizată a fost exploatată cu folos de către comandamentele noastre în măsura în care statele majore au înţeles-o sau i-au simţit nevoia. Dau un mic exemplu: Grupul de Cavalerie comandat de colonelul (apoi generalul) Radu Cornea, care a operat dezlănţuit în Stepa Calmucă unde aşezările omeneşti erau foarte rare, unde apa era sărată, unde bântuiau furtunile de nisip, a putut lua măsuri din timp pentru ca manevra de luptă să nu fie frântă; el a folosit autocamioane, lăsându-şi caii (temporar). De asemenea, toate trupele trebuiau să-şi care apa iar locomotivele germane au fost tratate cu chimicale pentru a se putea consuma apa sărată.

Reţeaua de informare şi îndrumare de care am vorbit mai înainte a avut o linie şi pe Donеţk, în a doua jumătate a lunii iulie 1942. Ea a funcţionat bine mai ales în timpul luptelor ofensive, dar tot atât de necesară a fost şi în defensivă, în retragere etc. De aceea, când Detaşamentul de Legătură a trecut în Caucaz odată cu Grupul de Armate german A ce cuprindea foarte multe trupe române (Corpul de vânători de munte, Corpul de cavalerie, Corpul 3 armată comandat de generalul Florea Mitrănescu, chiar Armata a 3-a română iniţial, plus Divizia 18 Infanterie şi Divizia 19 Infanterie) instalasem o reţea de baraj pe Kuban (frontul se găsea pe înălţimile Munţilor Caucaz, începând de la Novorosiisk, până la Marea Neagră)[325]. Apoi, când Grupul de Armate A a început retragerea din Caucaz (1.I.1943) am instalat o reţea de şase centre de informare la Kerci – la cele şase plaje de debarcare româno-germane. Când s-a mutat cartierul general (martie 1943) în Crimeea, la Simferopol, am mutat şi o reţea de trei centre de informare pe care le-am dislocat la Sevastopol (port), Eupatoria (aeroport) şi Perekop; prin raza de acţiune a centrelor de informare Eupatoria şi Perekop afluiau foarte mulţi fugari, dezertori, rătăciţi, agenţi, curieri, răniţi, bolnavi etc. De asemenea, în raza centrelor menţionate era o mare afluenţă şi acelor veniţi din ţară. Cu toate acestea, cea mai mare afluenţă era la Kerci, unde în ultima fază a retragerii a funcţionat un teleferic puternic care transporta peste mare oameni, alimente, medicamente, muniţii, armament, materiale de război, carburanţi etc.

Repet, centrele de informare principale aveau organe de Cruce Roşie, cantine, cămine, ceainării etc. care deserveau militarii români. Deci aceste centre aveau atracţie şi ca urmare munca informativă era foarte mult ajutată.

Comandamentele marilor unităţi şi chiar trupele erau informate prin aceste centre în timpul transporturilor de concentrare, iar comandanţii marilor unităţi (şefii de state majore) erau orientaţi pentru a putea ajunge cu uşurinţă în localitatea Stalino unde se găsea Detaşamentul de Legătură (reprezentanţii Marelui Stat Major român). Atât comandanţii cât şi şefii statelor majore de mari unităţi erau deseori primiţi la reşedinţa Detaşamentului de Legătură, după caz invitaţi chiar la masă, unde erau informaţi asupra organizării Comandamentului german, grupărilor de forţe, ordinei de bătaie şi în general asupra zonelor şi sectoarelor posibile în care trebuiau să acţioneze marile unităţi respective. De asemenea, cu

---

[325] Iniţial, la 13.VII.1942, Armata a 3-a română trebuia să intre în compunerea Grupului de Armate A german, împreună cu Armata a 4-a Panzere, Armata a 11-a, şi Armata 1-a Panzere. Armata a 17-a şi Divizia a 4-a Panzere, cu misiunea de a acţiona în zona Caucaz-Baku; de aceea, am condus pentru prezentarea la mareşalul List pe generalul Petre Dumitrescu (încă din luna iulie). Deci, prin ordinul dat la 13.VII.1942 de către O.K.W. pentru acţiona din zona Caucaz-Baku şi pentru concentrare forţelor în vederea ofensivei din vara anului 1942, Grupul de Armate A avea rolul principal (în compunerea sa intrau cinci armate din care două armate panzere plus Divizia a 4-a Panzere). Curând, Hitler a început să ciuntească acest grup de forţe astfel: Armata a 11-a a fost trimisă la Leningrad, Armata a 4-a la Stalingrad, Armata 3-a română la Don. Dezorganizarea armatei germane din anul 1914 (Marna) s-a repetat în anul 1942 la Stalingrad cu aceleaşi rezultate funeste.

ajutorul hărţii, li se prezenta situaţia reală a frontului, desfăşurarea operaţiilor în curs şi rezultatele obţinute. Nu am informat niciodată pe aceşti comandanţi despre intenţiile ulterioare şi de perspectivă ale comandamentului superior; aceasta nu o făceam nici cu comandanţii corpurilor de armată. Se ştia doar că adâncimea operaţiilor era prevăzută până la Don, apoi zona cuprinsă între Don şi Volga, precum şi zona cuprinsă între Caucaz şi Stepa Calmucă. În această situaţie operaţiunile spre Marea de Azov începuseră cu 10 zile mai târziu; ele erau în curs spre Don şi spre Caucaz, când aceşti comandanţi soseau în zonă.

Moralul acestora era de o vădită îngrijorare exprimată după firea şi temperamentul fiecăruia. O întrebare unanimă ce mi se făcea era asupra părerii mele personale. Eu nu le-am ascuns greutăţile, că operaţiunile ofensive n-au pătrundere mare, că prizonierii erau puţini, că în Caucaz înaintarea era mai uşoară, că armata română urma să fie prinsă iarna în stepă deschisă, aproape de furtunile şi gerurile siberiene, că aveam să suportăm o nouă campanie de iarnă şi că trebuie echipament gros, adăposturi pentru oameni, cai etc.

Chiar de la sosirea primelor trenuri (25 iulie) am cerut Marelui Stat Major ca transportul echipamentului de iarnă să înceapă imediat spre front în localităţile Volnovaha şi Stalino. Marele Stat Major era nedumerit şi mi-a făcut observaţie pentru că cerusem aceste transporturi prematur (Secţia a 3-a Operaţii). Dar această secţie care a fost informată prin rapoartele mele despre intenţiile operative germane, atât de adânci, nu trebuia să fie mirată. Deşi transporturile au fost totuşi trimise aşa cum am cerut, în iarna respectivă unele unităţi nu au putut primi echipamentul corespunzător. Au fost grele suferinţe.

Am condus pe toţi comandanţii de corpuri de armată la mareşalul List, cu două scopuri: de a susţine moralul şi încrederea acestora printr-un prim contact cu marii comandanţi; apoi pentru a arăta acestora că forţele române sunt sosite şi prezente în zonă, deci nemulţumirile care mi se arătau erau cu totul neîntemeiate.

Printre toţi comandanţii de mari unităţi care se arătau îngrijoraţi nu a fost şi generalul Lascăr care comanda o divizie (a 6-a). Informaţiile şi prevenirile mele ca şi îngândurarea comandanţilor le considera prea pesimiste, ba chiar nu la lua în seamă, afişând o mare încredere în Comandamentul german; el se bizuia pe experienţa sa din Crimeea (Sevastopol) unde a condus cu succes atacuri cot la cot cu germanii. El a primit cea mai mare distincţie germană „Crucea de război, comandor cu frunze de stejar" şi, desigur, în judecata sa această distincţie a avut greutate. Era deci apreciat de germani. Când s-a produs ruptura de la Cotul Donului (noiembrie 1942) divizia sa a fost încercuită; proclamaţia germană făcea apel disperat somând pe acest erou general român cu „frunzele de stejar de gât"[326] să lupte şi să reziste. Nu trecuseră nici trei luni de când acest comandant manifesta atâta încredere, pentru a fi nevoit să lupte în cea mai nenorocită situaţie, în vremea de iarnă a lui noiembrie 1942. Era foarte cutezător să fi făcut vreo proorocire, dar în campania de vară a aceluiaşi an, nu era greu de prevăzut greutăţile iernii, în capcana în care intrase armata română pe Don şi în Calmucia. Despre aceste greutăţi şi despre capcana în care intrase armata română, Detaşamentul de Legătură a raportat scris încă din vară.

Despărţindu-mă de aceşti comandanţi care mergeau pe front le-am arătat care sunt relaţiile, precum şi priza pe care o aveam la Grupul de Armate A şi le-am spus că atunci când au greutăţi de orice fel să mă anunţe prin curieri pentru a putea interveni repede şi prompt până la cea mai înaltă treaptă pe care puteam să o sesizez în numele Comandamentului su-

---

[326] Eram la 2 luni în Caucaz cu Grupul de armate A când a început catastrofa de la Don, iar trenul-tipografie fusese dirijat la acest grup de armate care în perspectiva ofensivei elibera populaţie eterogenă care avea nevoie de propagandă şi îndemnuri la răscoale, prin manifeste. În toiul nopţii, la Stavropol, am fost trezit din somn pentru a traduce şi tipări manifeste necesare diviziei generalului Lascăr care se găsea încercuită. În toate aceste manifeste era chemat făcându-i-se apeluri de încurajare la luptă şi la rezistenţa „arici". Aceasta a avut loc la 30.XI.1942.

prem român. De asemenea, i-am asigurat că îi voi vizita pe front şi aceasta cât mai repede şi mai des dacă mă vor anunţa din timp şi numai atunci când vor aprecia ca necesară intervenţia mea.

Toţi comandanţii mă cunoşteau, ofiţerii din statele majore de asemenea, la cei mai mulţi le fusesem dascăl, deci mă bucuram de încrederea lor şi la rândul meu îi asiguram că nu sunt „copii oropsiţi" pe meleaguri întinse unde o soartă nemiloasă i-a adus să lupte pentru o cauză care nu era a noastră – aşa cum gândeau toţi aceştia – cauza noastră era în spate, în Transilvania, în contradicţie cu tot ce pătimeam.

Printre ultimii comandanţi de corp de armată a fost generalul Sănătescu (şef de stat major colonelul Verdeş). Primul mi-a fost şef de mai multe ori în carieră, şi în anul 1937 a fost primul care mi-a semnat misiunea secretă de ataşat militar la Berlin. Ne cunoşteam din Gorj-Mehedinţi, eram şi rude prin alianţă; iar după răsunătoarea-fulger campanie nazistă în Polonia (octombrie 1939), i-am prezis la Bucureşti că „războiul nazist" nu poate fi câştigat de Germania nazistă, după cum nici Germania imperială, în 1914, nu l-a putut câştiga.

În august 1942, după trei ani de succese germane, generalul Sănătescu m-a întrebat confidenţial în faţa hărţilor operative prezentate la sediul Detaşamentului de Legătură din Stalino dacă „mai îmi menţin convingerea din anul 1939". Nu ştiam ce părere avea el, dar i-am răspuns că „convingerea (sic!) mea este mai fermă ca în urmă cu 3 ani"; uriaşa coaliţie aliată pe care Hitler a reuşit să o facă aruncând Rusia sovietică în braţele S.U.A. şi Angliei a uzat Germania în aşa hal, încât „invincibila armată" recurge acum la slabe contingente slovace, ungare, italiene şi recurgea la şantajul cu Transilvania faţă de România, excitând dorul care ne purta de toţi, după ciopârţirea ţării prin Dictatul de la Viena. Ba chiar şi lui Franco i-a cerut o divizie de voluntari acest mândru Hitler, invocând: „şi el i-a dat voluntari în anul 1936". Tot aşa de confidenţial ca şi mine, Sănătescu mi-a arătat convingerea sa, care era aceeaşi.

La despărţirea de aceşti comandanţi de mari unităţi le-am mai adăugat ca o încurajare că totuşi şefii de la Marele Stat Major vor veni şi ei pe front şi că vor lua în mână, sub comanda mareşalului, trupele române, după care le-am confirmat că la 17 august 1942 trebuia să sosească pe front primul eşalon al Marelui Stat Major.

Corpul expediţionar italian, de tăria a două divizii, a devenit între timp Armata a 8-a italiană, despre care am şi amintit. Un ştab de legătură a venit după noi la Stalino. El purta denumirea ce se cuvenea partenerului prim din Axă, de „Misiune Militară Italiană". Şeful acestei misiuni era colonelul Caballero, fiul şefului Marelui Cartier General italian. [Eram] foarte doritor să-i cunosc, dar mai ales să aflu de la ei, ca „primi aliaţi", ceea ce nu puteam afla şi mai ales ceea ce se petrecea în Europa, cum şi pe celelalte teatre de război ale Axei; de aceea, a trebuit să-i salut alături de ofiţerii germani, alături de locotenentul Prager care vorbea perfect limba germană. Şi ei erau doritori să afle cât mai mult şi mai sigur despre lumea nouă a frontului, tocmai de aceea mi-au făcut o vizită cu o suită de ofiţeri eleganţi, curtenitori şi mândri. Erau surprinşi că pe câmpiile dintre Boristen[327] şi Don, câmpia sarmatică cum am numit-o eu, să le glăsuiesc după plăcerea şi graiul lor – au fost primiţi şi li s-a vorbit în limba în care răsuna „Si"[328].

Ei mi-au vorbit copios despre strălucitele rezultate strategice din Africa unde puterile Axei urmau să continue spre Suez şi în lumea arabă ostilă Angliei. Despre campania lor în Rusia erau dezamăgiţi şi critici. Nu făceau un secret din a declara că nu au nici o plăcere să lupte atât de departe de patrie. Apoi le-am spus părerea şi i-am orientat în linii generale des-

---

[327] Italienii păstrau pentru Nipru denumirea antică de Boristen.

[328] Dante Aligheri a scris poema sa „Divina Comedia" pe la 1290-1300; aluzia cu răsunet la Sarmatica a graiului cu "Si" este tot o figură a lui Dante în acelaşi poem.

pre relaţiile noastre cu comandamentul german. Nici noi nu eram mai puţin surprinşi de sectorul deschis, în câmpie, deşi mult mai mic, unde aveau să opereze.

La prânzul ce le-am oferit, în scurta mea cuvântare, mi-am arătat mirarea că au venit în Rusia, împrumutând mirarea lui Dante când a văzut florentini italieni în "Infernul" viziunii sale poetice; acesta şi-o exprima ironic, aşa cum tot ironic s-au exprimat şi ei fiind aduşi în imensa „pianura sarmatica" câmpia sarmatică. Şeful misiunii, colonelul Caballero, a înţeles totul, dar n-a scos un cuvânt, însă adjunctul său, tot colonel, m-a întrebat cu seriozitate despre mirarea „dantească"; eu i-am recitat „terzina" cu pricina care se potrivea aidoma cu apariţia lor în anul 1942 în Sarmatică, care după aproape şapte secole[329] putea să devină un infern „in freddo e in gelo" (în frig şi în ger). Cu înţelegerea reciprocă şi în condiţiile arătate, relaţiile cu aliaţii italieni au început sub cele mai bune auspicii şi au continuat să fie aşa în cele 10-12 zile cât am fost împreună. Odată cu reorganizarea comandamentului german, detaliată mai înainte, „misiunea militară italiană" ne-a părăsit trecând la Grupul de Armate B, în compunerea căruia intra şi Armata a 8-a italiană. Nu ne-am mai văzut după aceea.

Alte relaţii pe front

Obişnuiam chiar de la Poltava să mă prezint şi să menţin relaţii cât mai bune şi mai strânse cu comandanţii de garnizoane (Kommandatur), precum şi cu autorităţile civile sovietice: primarul şi şeful poliţiei din oraşele unde am rezidat mi-au fost totdeauna de folos chiar şi sub aspectul informaţiilor. Folosul a fost şi de natură administrativă, cum şi în viaţa de garnizoană. De asemenea, aceşti dregători se adresau mai cu încredere Detaşamentului de Legătură şi deseori am intervenit pentru ei pe lângă Comandamentul german.

O bună şi constantă legătură am avut cu generalul Auleb care comanda acest spate uriaş al Grupului de Armate A în care forţat se mişcau trupe şi elemente ale armatei române, care trebuiau dirijate, supravegheate şi controlate. Acest comandant mi-a atras atenţia asupra unui centru de informare şi îndrumare din reţeaua Detaşamentului de Legătură. Era prin luna februarie a anului 1943 când un ofiţer de la centrul respectiv a produs unele imprudenţe care au atras atenţia spionajului german care îl suspecta de activitate subversivă prosovietică.

Personal am vizitat acest centru şi fără să fac vreo anchetă am trimis pe ofiţerul suspectat la dispoziţia Marelui Stat Major de la Bucureşti, iar cazul lui nu a avut nicio urmare[330]. L-am revăzut pe generalul german după doi ani de zile la O.K.W. după atentatul săvârşit asupra lui Hitler. El se găsea în funcţia de Generalquartiermeister[331] după faimosul general E. Wagner care fusese în complot şi se sinucisese. Generalul Auleb era bucuros de vederea cu mine la O.K.W., dar nu era mai puţin sumbru, ca în iulie 1942, despre soarta războiului pentru ţara sa.

---

[329] Aluzia în legătură cu apariţia italienilor nu a putut fi sesizată de ofiţerii Detaşamentului de Legătură prezenţi la masă. Numai locotenent Prager vorbea italiana şi el îmi era cel mai devotat prieten (fusese consul în Germania în timpul cât eu am fost ataşat militar).

[330] Prin 1949-1950, acest ofiţer inginer conducea o importantă întreprindere de construcţii sovieto-română şi m-a invitat să ocup un post în cadrul întreprinderii unde am văzut o pleiadă de ofiţeri valoroşi licenţiaţi. I-am mulţumit pentru aducerea sa aminte şi i-am recomandat un alt ofiţer care nu avea pensie.

[331] Generalquartiermeister avea la O.K.W. un rol foarte, foarte important, de generalitatea aprovizionărilor pentru toate forţele armate, precum şi administraţia Statului Major General.

4. Colaborarea cu Comandamentul german şi cu marile unităţi ale armatei române

Ca urmare a rapoartelor mele, apreciate uneori cam alarmante, Marele Stat Major s-a gândit totuşi că va trebui să vină pe front pentru a lua în mână conducerea trupelor române. Cred că această hotărâre se datorează şi intervenţiei Misiunii Militare Germane la Bucureşti care a stăruit să se înfiinţeze proiectatul Grup de Armate Don sub comanda mareşalului Antonescu, cu un stat major mixt româno-german.

Cererile pe care le-am făcut prin rapoartele trimise au fost totdeauna satisfăcute. Dau ca exemplu escadrila sanitară condusă de comandorul Abeles, cu un avion Junkers Ju 52 şi şase avioane sanitare care în august 1942 au sosit la Stalino şi pe care am instalat-o imediat la Corpul 6 Armată dislocat la sud de Don, în localitatea Ţimlianskaia. De asemenea, am mai instalat un spital în localitatea Stalino. O bogată şi activă asistenţă militară a dat-o şi Crucea Roşie în frunte cu dr. Costinescu.

La data de 21 august au venit pe front ministrul de război, generalul Pantazi şi subşeful Marelui Stat Major, generalul Mardare, pe care i-am condus la trupe şi s-au convins că cele raportate de mine nu erau exagerate.

În primele zile ale lunii septembrie am văzut şi pe mareşalul List cu ocazia anunţării venirii la Rostov a Marelui Stat Major român. Era foarte necăjit din cauza contradicţiei dintre misiunea principală în Caucaz ordonată şi slăbirea Grupului de Armate A redus la mai puţin de jumătate decât fusese prevăzut. Noua sa atitudine critică a fost cântecul său de lebădă. În mai puţin de 24 de ore a dispărut. Şeful său de stat major, generalul Sodenstern, trecuse la Grupul de armate B. În prima săptămână a lui septembrie Cartierul General al Grupului de Armate A (Hitler) urmează trupele sale în Caucaz şi se mută la Stavropol. Marele Stat Major român a venit cu un eşalon la Rostov, a luat legătura cu Grupul de Armate B, iar Detaşamentul de Legătură a primit ordin şi la 17 septembrie s-a mutat la Stavropol pe lângă Grupul de Armate A. Aceste era comandat direct de Hitler din Prusia Orientală (Rastenburg – „Wolfsschanze" sau „vizuina lupului"). La cartierul general era noul şef de stat major, generalul von Greiffenberg[332], cu şeful operaţiilor, colonelul Guldenfeld. Noi şefi, noi personaje, un nou front şi mai ales uriaşe distanţe din Crimeea şi până la Ordjonikidze (Vladikavkaz), sub Vârful Kazbek. O depărtare asemănătoare cu aceea de la Berlin la Atlantic.

Am cunoscut pe acest general în anul 1938 la Statul Major General când lucra la operaţii sub comanda generalului Beck (mare adversar al lui Hitler).

A început o perioadă de strânsă legătură cu acest comandament „sui generis"[333] şi cu marile unităţi distanţate la 700-800 km unele de altele. Voi nara câteva situaţii care demonstrează aceste probleme de colaborare care au durat din septembrie 1942 până în iunie 1943. Mai mult decât până acum, am folosit ofiţerii de la operaţii, de la informaţii sau de la servicii, pentru legătura cu marile unităţi răzleţite iar eu însumi mă întrebuinţam fără preget. Vizitarea marilor unităţi o făceam din proprie iniţiativă şi mai ales la trupele expuse perico-

---

[332] Generalul von Greiffenberg, de circa 55 de ani, mic de statură, serios, avea o practică lungă în Statul Major General, cu generalul von Beck şi generalul von Fritsch; a lucrat şi în anturajul mareşalului Hindenburg. Îmi povestea că prin anii 1931-1932, Statul Major General plănuise să-l convingă pe mareşal să modifice uniforma germană, deschizând-o la guler. Generalul Greiffenberg, atunci locotenent-colonel, era îmbrăcat cu proiectata uniformă şi apărea cu corespondenţa la mareşal; mareşalul l-a observat şi la plecare i-a spus „să nu mai vină în civil." Acest general având activităţi de comandament în luna martie 1944, a fost însărcinat cu ocuparea militară a Ungariei – sub denumirea de "general german cu puteri depline în Ungaria".

[333] Comandantul Hitler la O.K.W. al acestui Grup „A" se găsea în Prusia Orientală sau în Alpii Bavariei la 2500 km de front.

lului sau mai îndepărtate, dar uneori eram trimis chiar de Comandamentul german. În deplasările pe care le făceam foloseam autoturismul şi avionul.

4.1. La Divizia a 2-a [vânători de] munte

Abia ajuns în Caucaz am şi plecat la Divizia a 2-a vânători de munte care opera ofensiv cu Armata 1-a Panzere comandată de generalul von Kleist. Amintirea Corpului 6 Armată m-a îndemnat la această urgenţă pe care am comunicat-o şi şefului de stat major al Grupului de Armate A. Acesta era totdeauna bucuros de contactele pe care la aveam cu trupele şi mi-a acordat sprijin. În toată această toamnă prelungită am fost mereu la Divizia a 2-a munte. Distanţa era mare, drumurile rele, ziua mai scurtă şi pe vreme rea, era nevoie de un popas, deşi plecam de la Cartierul general pe întuneric. Divizia făcuse marşuri grele în august şi în septembrie, dar când am găsit-o era tot în marş spre Baksan şi Nalcik. Rezistenţa sovietică era tot atât de mare şi mişcarea blindatelor era îngreunată de terenul muntos, tot mai greu tăiat în adânc de apele şi văile Caucazului. Divizia ducea lupte tot mai grele şi efectivele se răriseră, pentru că din ţară nu mai puteau veni. Pe parcurs am intervenit stăruitor pe lângă armată şi Grupul de Armate care satisfăceau orice cerere şi am cerut cu precădere transporturile de efective.

Divizia avea o faimă foarte bună. Era comandată de un bun general[334], energic, cu mult simţ psihologic şi cu discernământ. Cred că a fost cea mai bună divizie. Ea a operat la flancul drept sprijinită pe munţi şi prin munţi. În toamna târzie o divizie moto germană aventurată a fost încercuită. Printr-o îndrăzneaţă mişcare, Divizia a 2-a, cu un grup important, a manevrat prin munţii grei şi a căzut surprinzător între încercuirea rusă şi front. Divizia germană despresurată s-a degajat intactă, luând şi prizonieri. Comandantul Armatei 1 Panzere era entuziasmat şi nu mai vroia să se despartă de această divizie. În desele mele vizite aduceam o încurajare acestei mari unităţi, răzleaţă, aruncată ca „un copil pierdut" în uriaşa zonă caucaziană. Îl ţineam la curent pe comandant cu mersul operaţiilor pe întregul front. Nu era un comandant care să se impresioneze uşor. L-am informat despre Corpul Alpin ce opera spre creasta principală a Elbrus-ului pentru a asigura trecerile peste Caucaz în antica mitologica Colchida la mare, de asemenea despre relaţiile mele cu Divizia Alpină comandată de generalul Suire care mi-a confirmat proiectele himerice naziste în Orientul Mijlociu.

În iarna grea care a urmat, moralul unităţilor era tot mai zdruncinat; pierderile pe Baksan, la Malka, Nalcik, oboseala şi depărtarea de ţară apăsau greu asupra acestui moral. Mă duceam să văd şi unităţile pe front. Într-una din aceste ocazii le-am văzut pe poalele Kazbek (5100 m), în tranşee, într-o zi grea, tristă, când în prezenţa acestui emisar de la centru, ce eram, au izbucnit ieşind din tranşee şi au venit la mine care eram un ofiţer din statul major, cerându-mi să se odihnească, să fie retraşi în rezervă, să se întoarcă în ţară. A fost un moment greu de şovăire, ce putea avea urmări; am reintrat în tranşee cu ei şi le-am promis ferm că voi interveni cu toată tăria ca să fie retraşi în linia a doua. Comandantul diviziei a fost anunţat şi a dominat criza. El nu a uitat contribuţia şi colaborarea şefului Detaşamentului de Legătură. Am condus chiar pe generalul Şteflea, şeful marelui stat major, la această divizie când ataca la Alagir, în ofensiva Armatei 1 Panzere la Ordjonikidze (Vladikavkaz). Era la începutul lui noiembrie 1942 (12.XI).

Repetatele mele rapoarte de a se da un repaus câteva zile diviziei l-au alarmat şi a venit pentru a lua contact cu comandanţii Diviziei a 2-a vânători de munte şi Grupului de Armate A.

---

334 Generalul Dumitrache era un vechi vânător de munte care participase şi în primul război general cu aceleaşi bune state de serviciu. Îl cunoşteam încă din anul 1935 de la Corpul de vânători de munte din Munţii Maramureşului. Era ofiţer de stat major şi avea măiestria comandantului.

Încă de la 23 noiembrie 1942, Hitler renunţase la conducerea directă a acestui îndepărtat grup de armate de „adâncă perspectivă strategică". Eşecul de la Stalingrad, precum şi eşuarea ofensivei în Caucaz l-au făcut să abandoneze himera, ca şi ideea Grupului de armate româno-german „Don" sub denumirea de „mareşal Antonescu". La această dată, generalul (ulterior mareşalul) von Kleist[335] a fost numit comandant al Grupului de Armate A. Pe lunga cale ierarhică: Marele Stat Major – Misiunea Militară Germană de la Bucureşti – O.K.W. şi apoi Grupul de Armate A, rapoartele mele ajunseseră „alarmiste" şi controversa rezultată din aprecierea mea că divizia este istovită, extenuată, apreciere care a ajuns deformată, cam în felul acesta: „divizia este lipsită de forţe, sleită", ceea ce a supărat pe comandantul Grupului de Armate A. Între timp, divizia a fost autorizată să-şi retragă pe rând grupurile în repaus pentru 6-7 zile. Generalul Şteflea şi-a dat seama cât de întemeiată era alarmarea mea când divizia mergea spre istovire, după care nu mai avea ce reface.

Tensiunea aceasta a durat vreo trei săptămâni. Începuse la Armata 1-a Panzere (în timpul când încă se mai afla sub comanda mareşalului von Kleist) şi ajunsese la grupul de armate când venise la comandă acelaşi mareşal Kleist care mi-a făcut reproşuri. I-am răspuns ferm acestui comandant că începând cu luna septembrie am vizitat repetat această divizie supusă la eforturi continui din iulie şi mi-am dat seama că extenuarea ei merge la stadiul când nu se mai poate reface şi această mare unitate urma să fie pierdută pentru armata română. Apoi am adăugat că eu am fost numit pe lângă Grupul de Armate A să văd şi să intervin ca acest stadiu să fie evitat; ea pierduse mai mult de jumătate din efectiv, aproximativ 30% din săracul nostru armament era pierdut şi deteriorat, echipamentul la fel; ajunsese ca trupa să fie mai apoi în uniformă germană. În concluzie, după declaraţia comandantului de divizie, în 3-4 săptămâni divizia înceta să mai existe ca mare unitate şi şeful Detaşamentului de Legătură ca „reprezentant al O.K.W. român" nu putea trece sub tăcere asemenea eventualitate. Şeful de stat major, generalul von Greiffenberg, a exprimat grija mea permanentă cum şi îngrijorarea ce o aveam pentru cea mai bună divizie română. Au urmat măsuri de îndreptare, eficiente, dar cu întârziere.

---

335 Am cunoscut pe mareşalul Kleist în Caucaz, dar ştiam de mult de faima sa strălucitoare. Provenea din cavalerie. La Şcoala de Război fusese coleg cu generalul Florea Ţenescu de care mi-a vorbit în termeni foarte elogioşi. Kleist provenea dintr-o veche şi ilustră familie de ofiţeri prusieni. Un strămoş al lui a fost general al lui Frederic cel Mare (1700), altul, Fr. von Kleist, a fost victorios contra francezilor în 1813. A luat parte la primul război mondial. În cel de al-doilea război mondial a comandat în Polonia, iar în Franţa a condus trupele blindate şi motorizate. Controversa avută cu el privind Divizia a 2-a vânători de munte n-a lăsat urme. Deseori m-a invitat la masă şi l-am avut oaspete la Detaşamentul de Legătură. Îi plăcea mult să joace bridge şi i-am fost partener. Era înţelept, ponderat şi de mare prestigiu comandant. În Caucaz a avut o sarcina grea pe care – spunea el – nu a putut-o îndeplini din cauza slabelor forţe. Am abordat relaţia dintre politică şi strategie când mi-am exprimat [opinia] că greşelile politico-strategice nu mai pot fi reparate nici de cea mai strălucitoare armată ca cea germană. A crezut un timp în succesul nazist şi în „era" nazistă. Era ponderat şi rezervat la vorbă. Manevra de retragere în Caucaz a condus-o strălucit. Capcana din zona caucaziană a îndreptăţit pe mulţi să creadă că acest Grup de Armate A va avea aceeaşi soartă ca Armata a 6-a a lui Paulus. Nu a pierdut nimic în această manevră. Când în iunie 1943 m-am despărţit de grupul de armate, mi-a exprimat mulţumirea adăugând că uneori am fost sever şi acuzator, dar cu înţelepciune mi-a spus, „aveaţi dreptate, eraţi reprezentantul armatei române". Mi-a dăruit fotografia sa în ramă cu dedicaţie. L-am reîntâlnit în martie 1944 la O.K.W. când Hitler îi luase comanda ca şi mareşalului von Manstein. Era amărât de soarta Germaniei. Am luat masa împreună. Atunci mi-a spus că cele discutate în Caucaz referitor la legăturile dintre politică şi strategie sunt lucruri inseparabile şi dacă prima a greşit a doua nu mai poate îndrepta. În Caucaz (1942) a păstrat tăcere la afirmaţia mea, iar la Berchtesgaden (1944) era convins de dezastrul care era evident. Câte înfrângeri de atunci, fronturile s-au mutat, stările s-au mutat, comandanţii s-au mutat şi ei, concepţiile s-au mutat şi ele, *mutatis mutandis*.

În timpul retragerii, aflându-se în Peninsula Taman pe ţărmul Mării de Azov, Divizia a 2-a vânători de munte era încercuită de tancurile sovietice care profitaseră de îngheţul din februarie 1943 şi pe smârcurile îngheţate pătrunseseră în spatele diviziei. Am fost trimis la grupul de armate şi cu un avion românesc am zburat în zona încercuită; culorile naţionale ale avionului au adus încurajare luptătorilor; comandantului i-am adus ordinul de atac şi de despresurare. Divizia 13 Panzere, cea despresurată de către Divizia 2 Vânători de Munte în toamnă, a concurat cu succes. Peste noapte curenţii marini calzi au slăbit gheaţa, iar tancurile sovietice au început să coboare în smârcuri, multe tancuri sovietice scufundându-se în bălţi.

În noaptea de revelion 1942/1943 m-am aflat de la Postul de Comandă al acestei divizii. În aceeaşi noapte, după ce am închinat câte un pahar de vin, a început retragerea din Caucaz a acestui Grup de Armate A. Impedimentul cel mai greu a fost înlăturat la timp prin retragerea de la Bataisk-Rostov. Acolo ţinea să ajungă ofensiva sovietică. Însuşi eu, tot ce aveam de prisos [din cele ale] Detaşamentului de Legătură, le-am trimis pe această cale. Grosul Grupului de Armate A a manevrat în retragere în Taman, apoi în Crimeea până în vara târzie a anului 1943. Divizia a 2-a Vânători de Munte s-a retras şi ea în Crimeea. Ministerul de Război şi comandamentul Corpului de Vânători de Munte au primit-o şi au trecut-o în revistă în luna mai 1943. Se terminase o grea etapă. Pe marele front încheiat de comandamentul diviziei, ministrul a atârnat de gâtul şefului Detaşamentului de Legătură ordinul de război.

4.2. La Corpul de cavalerie

Cavaleria a luptat cot la cot cu infanteria şi vânătorii de munte, călare şi descălecat, când a primit şi executat aceleaşi grele misiuni. Voi da două exemple de colaborare în cadrul acestui strălucit corp comandat de generalul Cialâk. Era un om înţelept şi cu o profundă judecată acest distins comandant. La comandamentul şi trupele sale am fost deseori. În anul 1942 grosul Corpului de cavalerie a operat în Caucaz, alte forţe ale sale se găseau în Stepa Calmucă şi la Stalingrad (generalul Radu Cornea cu Divizia a 8-a cavalerie). Diviziile descălecate luptau între Kuban şi Krasnodar. Caii cavaleriei, circa 6-7000, fuseseră duşi pentru iernat într-o zonă cuprinsă între Kuban şi Marea de Azov. Retras la Slavianskaia cu Grupul de Armate A, am primit ordin în februarie 1943 să evacuez aceşti cai la nord de Marea de Azov. Frontul era în retragere şi „gâtul" de la Bataisk-Rostov era aproape ştrangulat, iar pe la Kerci era imposibil fiindcă abia se puteau retrage trupele Grupului de Armate A. Ordinul preciza ca retragerea acestor cai să se facă peste „marea putredă" a Azovului unde se constituise pe gheaţă (cu paie, fascine, bârne, jaloane etc.) o cale pe gheaţă (Eisstrasse) care debuşa la Taganrog (circa 70 km vest de Rostov). Iscusinţa trupelor germane de geniu crease această lată cale pe unde au trecut şi autocamioanele, degarnisind „istmul" Bataisk-Rostov.

Aici am întrebuinţat serviciile veterinare din Caucaz şi Taganrog unde caii şi oamenii urmau să fie porniţi şi primiţi. Pregătirile au fost eficiente, dar mişcarea a întârziat: Corpul de cavalerie, diviziile de cavalerie şi ofiţerii nu vroiau să se despartă de caii lor. Spiritul de dragoste dintre călăreţi şi cai, rău înţeles, a făcut să se piardă timp iar înaintarea adversă punea în primejdie şi aceste drumuri de gheaţă. Când caii au putut fi adunaţi şi îndreptaţi către „calea de gheaţă" pe drumuri lungi întroienite, viscolite şi desfundate, era întârziat; înaintarea sovietică ameninţa şi această cale, ca şi pe cea de la Bataisk. Repetate atacuri germane degajau temporar aceste treceri, dar pericolul de interceptare revenea şi se menţinea ca o ameninţare continuă.

Mişcarea cailor era strict dirijată cu prudenţă fiindcă coloana lor mergea spre inamic ce putea oricând să izbucnească spre vest. Instalasem la intrarea pe gheaţă un centru de informare, iar Grupul de armate, cu avioane de recunoaştere, observa mersul frontului. Astfel, noi etape de marş ale cailor erau ordonate oportun. Caii au trecut şi iernarea lor a continuat în

siguranţă în stepa de pe litoralul de nord al Azovului. A fost o lună grea, de mari îngrijorări, cu aceşti cai care dintr-un spirit îngust, rău înţeles, puteau fi pierduţi.

La Slavianskaia mai era un imens depozit de echipament şi armament preţios de peste 30 de vagoane; un biet ofiţer de rezervă cu câţiva subofiţeri nu ştiau ce să facă cu el şi n-aveau putinţa să-l evacueze. Bunele relaţii pe care le aveam cu organele de transport germane au permis ca sute de avioane Junkers Ju 52 (1,5 tone), care se întorceau goale din Caucaz peste mare, să evacueze în lunile martie-aprilie acest depozit unde nu s-a lăsat nici măcar o raniţă; ultima am luat-o pentru folosul personal pentru drumuri.

Alt exemplu, între multe altele, privind colaborarea.

De sărbătorile pascale (timpurii 1943) s-au trimis din ţară ofrande ocazionale pentru trupe care au putut ajunge la timp, iar pentru trupele ce luptau în apărare în Caucaz, transportul peste mare fiind grav, ofrandele nu mai puteau ajunge. Ministrul de război anunţase sosirea lui, trimis special să sărbătorească cu trupele de cavalerie; acest ministru, ca şi mareşalul erau din cavalerie şi spiritul frumos de armă le dădea un imbold merituos. Dar nu mai erau decât 2-3 zile!!!

Aceleaşi bune relaţii mi-au permis transportul aerian al acestor ofrande din Crimeea la centrele stabilite în Caucaz, de unde cu colaborarea auto erau transferate în alte centre din spatele diviziilor de unde s-a făcut distribuţia pe o scară îmbelşugată, inclusiv băutura. Am însoţit pe ministru la această sărbătoare care s-a făcut timp de trei zile. Fusesem cu acest ministru colegi de Şcoală de Război (cu aproape 20 de ani mai înainte), el fiind atunci dintre cei mai vechi, iar eu eram cel mai tânăr din promoţie. I-am arătat cum s-a rezolvat această problemă. A fost o acţiune de colaborare şi de organizarea transporturilor, altfel venirea ministrului pe front nu se putea completa cu închinarea unui pahar de vin, cu ciocnirea unui ou roşu tradiţional între călăreţii săi iubiţi. El a înţeles şi nu a uitat, cum s-a arătat la refacerea Diviziei a 2-a Vânători de Munte şi parada ei în Crimeea.

4.3. La Divizia a 3-a Vânători de Munte

Variatele situaţii arătate mai înainte dau măsura complexităţii acestui Detaşament de Legătură. Voi încheia acest capitol cu încă două exemple:

În ultima decadă a lunii septembrie 1942 generalul von Greiffenberg m-a rugat alarmat să mă duc la Armata a 17-a unde opera Divizia 3 Vânători de Munte la care se produsese o defecţiune gravă. Divizia era angajată împreună cu Divizia a 19-a la sud de Krasnodar, către Munţii Caucaz, într-un teren accidentat, acoperit de păduri şi compartimentat, cu mulţi colonişti români din Basarabia şi Transnistria (Moldovanscaia, Abinskaia, Basarabskovo); ruşii stăvileau cu îndârjire ieşirile spre mare. Ordinul dat era urgent. Generalul şef de stat major era îngrijorat. Avea şi de ce cu un comandant atât de mare care era rangul militar al lui Hitler. El mi-a dat un avion şi am plecat cale de 3-400 km.

La Armata a 17-a din Krasnodar alarma nu era aşa de mare. Am ajuns către seară la divizie şi am găsit un stat major select de tineri ofiţeri[336] liniştiţi, dar amărâţi de atmosfera creată la Punctul de Comandă. Comandantul era lipsă, dar nu a întârziat. Nu-l cunoşteam decât din scrisori, şi spunându-i rostul meu s-a lansat în aprige critici la adresa subalternilor săi şi nimic nu-l mai mulţumea. Afirma că defecţiunea se datora unor neînţelegeri, a „lenei" comandanţilor de unităţi. S-a pierdut teren, dar pierderea se va recupera. Am vorbit cu ofiţerii din statul major, apoi am rugat pe comandant să mergem, a doua zi, la front, la batalioane şi companii. Bucuros, comandantul a acceptat să mă însoţească.

---

[336] Comandantul Diviziei a 3-a Vânători de Munte era generalul Fâlfănescu, şeful de stat major era locotenent-colonel Constantin Ionescu (zis „Ţiganu"). Biroul 3 operaţii era condus de maiorul Nicolae Bercea. Aceşti ofiţeri destoinici erau foarte mult iubiţi de subalterni.

Pe frontul întins şi acoperit, am stat mai mult de jumătatea zilei. Comandantul „lua în primire" pe la fiecare batalioane şi la companii, cu ocări, cu înjurături şi expresii care m-au uimit. Aceşti comandanţi îşi comandau subunităţile lor în cele mai bune condiţii. Comandantul diviziei nu vroia să asculte nimic, nici măcar situaţia nu o cerea. Terenul împădurit închidea uneori orizontul, dar o orientare se putea face, aşa cum de altfel am făcut-o adeseori. Aceşti comandanţi erau timoraţi, pierduseră încrederea, moralul lor era zdruncinat şi erau de aşteptat lucruri şi mai grave. Eram mai alarmat pentru că s-ar fi putut întâmpla mai rău decât a fost. După înapoierea la Punctul de Comandă am aflat de multe idei încâlcite ale comandantului. Nimic şi nimeni nu-i intra în voie. În faţa lui nu mai erau nici comandanţi, nici colaboratori şi putea foarte uşor să mai fie neexecutare sau nesupunere. Am întâlnit pe front pe comandantul secund, tânărul (atunci) general Leonard Mociulschi[337], cu care mă cunoşteam de mult, dar ne văzusem rar. De atunci am început să-i port stimă unui comandant de soldaţi, cunoscător adânc al oamenilor săi, stăruitor, inimos şi brav. Puteau să apară anumite artificii, unele procedee, dar era dominat de realităţi şi izbutea să fie eficient, de nădejde. După atâţia ani în Caucaz era şi el trist de cele întâmplate şi se străduia să fie cât mai folositor. Nu am mai stăruit mult şi am plecat la Corpul de Cavalerie pentru a lua legătura direct cu Marele Stat Major. Am raportat scurt situaţia de la Divizia a 3-a Vânători de Munte şi am opinat o rapidă schimbare a comandantului, cu toate menajamentele, fără răgaz; am trecut la Armata a 17-a şi am raportat situaţia grea pentru viitor şi mi-am exprimat propunerile mele. Am plecat apoi la Grupul de Armate A încă pe lumină. Curând a amurgit şi carburanţii s-au terminat. Tânărul pilot german a aterizat între nişte tranşee. Mare noroc! Am încuiat maşina şi am pornit pe firul unei văi pe o lumină împrăştiată a lunii în răcoarea serii plăcute de toamnă. Am mers câteva ore. O fisură la rezervor semnalată la plecare ne-a provocat pana. Târziu, după miezul nopţii, am întâlnit o casă izolată fără pomi, fără gard. Ne-a deschis după un timp o femeie speriată, cu mulţi copii. Cu puţinele mele cunoştinţe de limba rusă am cerut o bucăţică de pâine pe care am împărţit-o cu pilotul care devenise fricos. Nu mâncasem toată ziua. Fără să pregetăm am continuat să mergem până la un post de ascultare de unde am alarmat Grupul de Armate A. În zorii zilei a fost trimis un autoturism care ne-a luat şi ne-a transportat la destinaţie. Generalul Greiffenberg ne-a admirat aventura. El cunoştea deja propunerea mea şi a susţinut-o întru totul.

A treia zi am zburat din nou la Punctul de Comandă al Diviziei a 3-a Vânători de Munte, l-am felicitat pe comandant[338] , l-am asigurat despre cele de la Grupul de Armate A şi am ţinut să-i adaug că are la cea mai înaltă treaptă un sprijinitor, ca si la „Lutoasa".

Nu era ofiţer de stat major, dar ştia să comande iar statul major înviorat l-a ajutat din plin. În luna următoare Divizia a 3-a Vânători de Munte a fost citată prin ordin de zi de Grupul de Armate A. Au urmat şi alte succese care l-au determinat pe generalul von Greiffenberg să se mire. Eu i-am spus că divizia era bună, dar nu-şi găsise comandantul.

---

337 Am condus pe locotenent-colonel Mociulschi prin 1935 în Carpaţii Păduroşi, trimis de Marele Stat Major pentru a cerceta zona de legătură la vest de Carpaţi cu aliaţii noştri polonezi. Era la locul zis „Lutoasa" unde am găsit pe acesta, venit cu batalionul de vânători de munte de la Sighet, şi cu pieptul gol săpa cot la cot cu soldaţii şi cu ofiţerii să-şi facă tabăra de iarnă. L-am admirat şi pe loc m-am înscris cu o sumă de bani ca membru fondator al taberei, după care am stăruit la Marele Stat Major pentru a i se aloca o mai mare sumă de bani şi materiale, precum şi o legătură telefonică de la Sighet. Deşi eram tunar, în iarnă am fost invitat la concursul de schi al elitei infanteriei noastre, cu marii comandanţi de vânători de munte şi cu bravii ofiţeri vânători de munte.

338 Vechiul comandant, generalul Fâlfănescu, a fost trecut telegrafic la o comandă superioară – Comandant al Corpului teritorial de corp de armată în interior.

La retragerea din Caucaz, Mociulschi a cerut să fie la ariergardă în Taman. Această cerere a fost aprobată şi alături de divizia de vânători de munte germană comandată de generalul Müller a început acţiunea.

După aceasta am trecut împreună cu cartierul general al Grupului de Armate A din Caucaz în Crimeea; la Kerci aveam deja instalată o reţea de centre de informare-îndrumare.

La Kerci am zăbovit şi am poposit deseori. Aveam ca ajutor pe maiorul Gheorghiu Siminel, ofiţer de stat major, descurcăreţ şi indicat pentru misiunea ce o primise. Am aflat că în apropierea acestui oraş lucrează unităţi de soldaţi la corvezi umilitoare, cot la cot cu prizonierii. Personal am plecat la aceste şantiere unde un locotenent-colonel german strămuta nişte lagăre, bărci şi săpa la drumuri, folosind trupe şi unităţi speciale de construcţie cale ferată. Fuseseră aduse acolo patru batalioane de căi ferate care nu-şi mai aveau niciun rost. Eram în retragere. I-am cerut ofiţerului german să suspende pe loc corvoada cu unităţile româneşti şi să plece la batalioane. Mi s-a opus rezistenţă şi m-a întrebat: cine sunt. I-am spus că dacă nu dă ordin, îl voi da eu, pe care sigur trupa română îl va executa. Am zăbovit până unităţile s-au pus în marş. I-am spus ofiţerului german că îi voi comunica şefului Transportwesen al Grupului de Armate A, colonelul Otto Schiel, că ordinul meu a fost executat. Am trecut apoi să văd aceste batalioane grele de specialişti, atât de valoroase, care stăteau fără rost cantonate în garnituri de tren, ţintă uşoară pentru bombardamente aeriene ce nu întârziau să aibă loc.

Aceste batalioane sosiseră de 2-3 luni pe front şi nu făceau decât corvezi, nimic în legătură cu căile ferate.

Am văzut cum sunt cantonate, hrănite şi echipate şi am constatat că totul este în ordine. Apoi le-am dat ordin să se pregătească pentru plecarea în ţară, după care le-am comunicat data, ziua şi ora de plecare din gara Kerci. Aveam ordinul confidenţial al Marelui Stat Major ca orice element fără rost şi fără folos, să-l evacuez în ţară. Un asemenea ordin îl primisem după retragerea de la Don.

La Grupul de Armate A colonelul Schiel, un excelent coleg, inginer, înalt şef al căilor ferate militare germane, s-a opus să încuviinţeze această plecare şi aceste batalioane, după ce parcursese 250 km, au fost oprite la Sevastopol. Am făcut o nouă intervenţie la colonelul Schiel, dar aceste mi-a spus că primise ordin să construiască un teleferic peste mare la Kerci şi va trebui să folosească aceste batalioane. I-am spus să nu facă această greşeală pentru că riscă să i se prăbuşească telefericul în mare, iar eu voi urca pe locomotiva primului batalion care va pleca la Perekop şi de aici sub comanda mea în ţară.

Acest bun coleg al meu a zâmbit şi nu s-a mai opus.

Un atac aerian declanşat la Sevastopol a grăbit plecarea batalioanelor de căi ferate româneşti (fiecare batalion avea un efectiv de 1200-1300 de oameni).

Acest mare, variat şi complex volum de sarcini pe care l-am arătat a fost de regulă în tot timpul cât a funcţionat Detaşamentul de Legătură.

La activitatea narată de mine au contribuit toţi colaboratori mei din Detaşamentul de Legătură. Menţionez pe maiorul (de atunci) E. Predoiu care neobosit în lucrul de birou a pregătit situaţiile cu care informam comandamentele noastre şi documentările necesare. Tot atât de eficient a fost acest ofiţer şi atunci când mergea şi mă reprezenta la comandamentele germane sau române, de exemplu la Grupul de Armate B, când Armata a 3-a română a intrat în compunerea acesteia.

În munca informativă am fost foarte bine secondat de maiorul Gheorghiu Siminel atât în problema armatei germane (cunoştea bine limba germană) cât şi în privinţa armatei române. La acest capitol menţionez şi pe locotenentul rezervă Otto Prager care vorbea bine limba rusă, un om cu mult discernământ şi tact; aş putea spune că a fost cel mai preţios colaborator nu numai în munca informativă, ci în toate problemele. De asemenea, a fost alături de mine şi secundul meu, Gheorghe Filipescu; ei au constituit permanenţa de nădejde în absenţa mea şi

în peregrinările de serviciu ale celorlalţi ofiţeri. Prager vorbea perfect germana, franceza, engleza, rusa şi apoi italiana. Medicul Ioan Popescu-Sibiu a fost mai mult decât medic. Cunoştea bine limbile germană şi rusă, dar mai ales graţie intuiţiei sale a putut fi folosit întotdeauna cu folos în toate problemele sanitare, de transporturi şi adiacent în cele mai variate probleme. Prin calităţile sale avea totdeauna priză la comandamente şi m-a putut informa multilateral. Era un om neobosit. Pe orice vreme, pe jos, cu autoturismul, cu motocicleta etc. alerga pentru executarea sarcinilor Detaşamentului de Legătură. În multe din contactele şi vizitele ce întreprindeam, mă însoţea fără preget şi secondându-mă în sarcinile de orientare, documentări şi informare. Împreună cu căpitanul Aurel Ştefănescu[339], mi-a rezolvat spinoase probleme de transporturi cale ferată, auto, aeriene etc.[340]

Pentru legătura cu comandamentul german, îndeosebi cu Armata a 17-a, ca şi cu Grupul de Armate A, căpitanul rezervă Florian Dorwagen mi-a fost cel mai eficient şi de neînlocuit ajutor. Găsea cele mai potrivite mijloace pentru reuşită şi puteam conta pe ceea ce făcea el, fără şovăire. A fost bine apreciat de comandamentele de contact germane.

Cu aceşti vechi colaboratori relaţiile au evoluat către prietenie care şi azi se mai păstrează după 30 de ani. Tuturora le păstrez o bună amintire fiindcă fără colaborarea lor nu aş fi putut să-mi îndeplinesc sarcina. Este de notat că pe cei mai mulţi i-am cunoscut la lucru în cadrul Detaşamentului de Legătură, dar la lucru în eficientă activitate se făuriseră şi cele mai solide relaţii. Nu am menţionat decât pe câţiva din colaboratorii mei, dar m-am onorat cu eficienta activitate a tuturora, de aceea în povestirea aceasta recunoştinţa mea îi urmăreşte deopotrivă.

În acest lung răstimp şi parcurgând atât de imens spaţiu, colaboratorii mei şi cu mine nu am avut nicio pierdere şi nici măcar o întâlnire cu partizanii. Aceşti partizani au putut fi. Am fost şi preveniţi, dar nu i-am întâlnit. Poate ... noroc! La război contează şi norocul. O singură dată, în iarna anului 1943, în Caucaz, camioane germane alarmate ne opresc în retragere, între Nevimomîska şi Maikop, pentru a ne anunţa de partizani. Eram trei ofiţeri într-un autoturism Horch. În centrul satului, cu străzi largi, am văzut un tânăr rus rănit la picior, înconjurat de locuitori. Afirma că fusese rănit de partizani. Un sanitar i-a făcut pansamentul, l-a urcat într-un camion, apoi grupaţi în coloană am continuat drumul spre Krasnodar.

Aceasta a fost totul. Rănitul a fost lăsat în localitatea Maikop, la spital. În fapt, a fost o ceartă între locuitori [341].

Am spus mai înainte că în septembrie 1942 am fost nevoit să fac o aterizare forţată. O altă aterizare de acest fel am fost nevoit să o fac în martie 1943 în zona inundată Taman. Singură geanta cu documente a avut de suferi din cauza apei. Cu ajutorul unei plute improvizate m-am îndreptat spre cablul unui tanc care ne-a tras din smârcurile inundate. Şi atât ...! Poate ... tot noroc! Însă un ofiţer norocos valorează mai mult decât cel strălucit, dar ghinionist.

Închei capitolul [cu privire la] relaţii şi colaborare menţionând că păstrez amintirea omagială a comandanţilor de mari unităţi şi îndeosebi a celor căzuţi sau răniţi pe front. Dar au fost şi cazuri de deficienţă. Se acreditase ideea că în Caucaz este o „cursă" din care comandantul intrat nu mai ieşea. Manevra în retragere şi luptele în Caucaz au durat aproximativ 6-8 luni. Am făcut de zeci de ori du-te - vino din Caucaz în Crimeea. Centrele mă informau des-

---

[339] Căpitanul Aurel Ştefănescu a continuat să fie ofiţer şi să lucreze în Direcţia de Informaţii din Marele Stat Major până în anul 1944.

[340] Serviciul veterinar nu a avut aparent o activitate importantă, dar armata română cu tracţiunea generalizată hipo a atribuit merite deosebite acestui serviciu în cadrul Detaşamentului de Legătură. Grija pentru animale în timp de iarnă, salvarea cailor în timpul retragerii etc.

[341] Centrul de informare al Detaşamentului de Legătură ce am sesizat a cercetat rănitul şi a putut concluzia că a fost o ceartă mai veche între locuitori. Şoferii germani tineri au susţinut că erau partizani.

pre comandanţii care veniţi la Kerci pregetau. Interveneam personal. Pe unii dintre aceştia îi treceam marea însoţindu-i cu avionul.

Un comandant de divizie, sosit pentru comandă, refuza să treacă marea. Comandantul şi şeful de stat major, ambii grav răniţi la Punctul de Comandă, fuseseră evacuaţi. Comandantul secund [fusese] ucis la un atac aerian. Noul comandant nu vroia să treacă cu niciun preţ. Era mult mai vechi ca mine şi era general, unul din cei cu faimă bună, ofiţer de stat major, din arma artileriei.

La capătul încercărilor neizbutite i-am propus să iau comanda Diviziei a 19-a Infanterie, iar el să conducă Detaşamentul de Legătură şi amândoi să semnăm raportul telegrafic la Marele Stat Major. După altă zi de gândire, el a cedat şi a urcat în avion.

Am luptat mult ca să reintegrez divizia pe care germanii o despicaseră după atâta întârziere şi aşteptare. Era convenţia între cele două comandamente român şi german, ca cel german să nu se amestece în comanda interioară a marilor unităţi şi nici să le dezorganizeze pe acestea prin despicarea sau ruperea corpurilor de trupă. Aveam sarcina să veghez cu atenţie la respectarea acestei convenţii.

În cazul nenorocit al Diviziei a 19-a Infanterie, când comandantul generalul Schmidt şi şeful de stat major locotenentul-colonel Hagiopol au fost răniţi amândoi la Punctul de Comandă (foc intens de artilerie), precedată de uciderea comandantului secund cu o zi înainte de un bombardament aerian, comandamentul german al Corpului de Armată a folosit divizia, rupând-o pe regimente, pe care le-a aranjat după nevoile operative în sectoare foarte compartimentate, cum era situaţia aproape generală în Caucaz.

5. Documentele

Detaşamentul de Legătură a avut o intensă şi variată activitate, pe largi spaţii, dar documentele pe care le-a întocmit nu au fost prea numeroase. Nu s-a întocmit un jurnal de operaţii, fiindcă Detaşamentul de Legătură nu a condus operaţii, dar a avut:

- Jurnal de activitate unde se redactau succint evenimentele şi activitatea zilnică. Acest jurnal se completa şi se păstra la operaţii. Celelalte elemente componente ale detaşamentului erau obligate să comunice în scris activităţile lor. Eu însumi înseram pe scurt activitatea mea şi în special vizitele pe care le făceam pe front la unităţi şi comandamente. De menţionat că toate birourile şi serviciile din cadrul detaşamentului aveau fiecare jurnalul lor în care operau detaliat toate problemele şi evenimentele.

- Raportul operativ-informativ se trimitea la Marele Stat Major în scris, uneori chiar şi zilnic, de care Marele Stat Major lua la cunoştinţă prin radio, dar nu avea un caracter de buletin. În raportul Detaşamentului de Legătură se menţionau numai nepotrivirile şi exagerările buletinelor informative germane. În detaliu, rapoartele acestea erau în sarcina armatelor.

Nici chiar partea informativă nu se raporta zilnic de către Detaşamentul de Legătură. Acesta se făcea şi zilnic, dacă era ceva nou, dar de cele mai multe ori se făcea periodic.

- Rapoarte speciale se făceau la operaţiuni şi evenimente, stări sau situaţii mai importante, urgente, care uneori au abundat.

Informaţiile de la reţeaua de centre se făceau prin note scrise, dar de cele mai multe ori telefonice, aceasta numai când aveam posibilitatea. Dezavantajul notei scrise era acela că soseau târziu.

Serviciile Detaşamentului de Legătură comunicau direct, din ordin, la Marele Stat Major, la secţiile sau la serviciile respective.

Un serviciu de curier prin avion transmitea zilnic aceste documente, dar iarna ele ajungeau mai târziu. Telefonic sau prin telegraf se comunicau urgenţele.

Repet, activitatea Detaşamentului de Legătură, precum şi compunerea lui nu îngăduiau o documentare zilnică detaliată, scrisă sau desenată. Am urmărit să comunic esenţialul pe scurt şi cât mai repede.

Nici cu comandamentele germane documentarea nu a avut o formă scrisă, amplă şi detaliată. Contactele personale, comunicatele verbale, des telefonice, au fost regula generală.

6. Contribuţia adusă de Detaşamentul de Legătură la activitatea de informare

Misiunea de legătură este dificilă şi ingrată. Organul de legătură este pus între „ciocan şi nicovală". Nicovala vrea să ştie cât mai mult, să fie informată cât mai repede, nu din comunicatele, buletinele operative radio, iar ciocanul german folosea la maxim forţa noastră combativă lovind cu putere, uneori ascunzând intenţia de a lovi, alteori întârziind în a informa. Detaşamentul de Legătură era la mijloc şi trebuia să se descurce cu mult tact, cu intuiţie, cu multe cunoştinţe anterioare, mai ales privind personalităţile şi în genere mentalităţile nicovalei, dar mai ales ale ciocanului. Totdeauna cu tact fiindcă act de autoritate nu se putea face. O autoritate de prestigiu ce putea să-şi facă era unica, dar pe care trebuia să şi-o făurească în şi cu orice ocazie. Această unică autoritate putea să-l ajute, dar, repet, totdeauna cu tact, de cele mai multe ori cedând momentan pentru reveni insistent personal sau prin colaboratori.

Informarea Detaşamentului de Legătură s-a făcut continuu. Aceasta a avut şi concluzii asupra fazelor periculoase pentru campania de iarnă, pentru fronturile imense, distanţele mari şi pentru conducerea operativă a Grupului de Armate Don de care s-a vorbit. Era un mare risc „conducerea română"; oricât ar fi fost de onorabilă, nu putea să aibă rezultate pozitive în anii 1942-1943 ai războiului şi am propus a se declina comanda. Aceasta ar fi impus şi mai mari jertfe, iar în plus era o ocazie sigură de discreditare a conducerii române. Faţă de perspectivele sumbre ale campaniei din iarna anului 1942-1943 am făcut un tablou şi mai sumbru preconizând retragerea din „capcana în care intrase" armata. Relaţiile de aliaţi ale Axei puteau să dea urmare unei asemenea propuneri?? Nu mi-am făcut nicio iluzie, de aceea raportul scris la jumătatea lunii septembrie 1942 preciza: „o retragere renunţând la situaţia din Caucaz scurta frontul considerabil ceea ce ar fi putut realiza o considerabilă economie de forţe pentru apărarea elastică pe Don, între Volga şi Marea de Azov". Raportul acesta a fost alarmant. Cum am mai spus, subşeful Marelui Stat Major, apoi ministrul de război, au venit urgent şi au constatat veracitatea celor raportate. Nu ştiu dacă au susţinut soluţia propusă de Detaşamentul de Legătură, dar au plecat cu ideea ce le-am etalat că diviziile noastre fără artilerie numeroasă şi eficace, precum şi fără sprijin de unităţi blindate vor fi „spulberate de tancurile sovietice" în atacurile ce vor avea loc în timpul iernii.

Dacă soluţia dată de Detaşamentul de Legătură a fost apreciată just, chiar Conducătorul Statului nu ar fi putut să o adopte fiindcă ar fi pus în cauză alianţa cu Axa, în afară de alte aspecte, privind năzuinţele şi revendicările noastre asupra Transilvaniei.

Cu un partener atât de puternic cum era încă Hitler în anul 1942, mareşalul Antonescu nu i-ar fi putut propune retragerea trupelor româneşti din Stepa Calmucă sau din Caucaz ca să întărească apărarea pe Don. Ambiţia acestui irascibil dictator era nemăsurată şi nu a admis nici chiar retragerea la timp a Armatei a 6-a de la Stalingrad, cu atât mai mult retragerea forţelor din Caucaz. Hitler a respins şi asemenea alte propuneri de retragere la timp a unor forţe şi fronturi fiindcă, în pregătirea şi concepţia sa strategică, nu intra şi ideea că retragerea, defensiva, manevra în retragere sunt forme de luptă ca şi ofensiva sau atacul. Acum acestea sunt fapte trecute în istorie; când a respins retragerea din anul 1941 în faţa Moscovei, ca şi retragerea Armatei a 6-a a generalului Paulus, Hitler a invocat raţiuni politice, sau cum a spus „ar fi să ne retragem şi să aruncăm peste bord esenţa campaniei din vara 1942 ce am pornit cu atâtea forţe şi speranţe".

7. Relaţiile dintre aliaţi, unul puternic şi unul slab

Este îndeobşte cunoscut din istoria cea mai veche că totdeauna coaliţiile au fost organisme slabe, iar pe câmpul de luptă formula hibridă a coaliţiilor a fost şi mai slabă din cauza conducerii. Hitler a vrut să remedieze aceasta prin conducerea unică pe care a vrut să o exercite pretutindeni, din Africa până la Capul Nord, de la Atlantic până la Volga.

Când cei doi aliaţi au fost sau s-au crezut deopotrivă de tari pe teatrele de operaţii, cei doi aliaţi tari scăpărau, vibrau fără gând de a ceda unul sau altul: este ca trenul care rulează gonind pe şine de oţel cramponate pe traverse tot de oţel, solidarizate, care nu pot ceda armonizându-se şi trenul deraiază.

Când aliaţii sunt foarte diferiţi, cel puternic apasă, impune celui mic eforturi tot mai mari care depăşesc limita şi traversa cedează sub enorma apăsare, trenul iar deraiază: Italia (1943); România (1944); Finlanda etc., toate au fost traversele slabe care s-au rupt sub povara războiului, sub comanda rigidă, tiranică, neîndurătoare a lui Hitler.

Tendinţele de apăsare ale puternicului aliat ce a fost comandantul german s-au simţit şi la nivelul Detaşamentului de Legătură pe care l-am condus în perioada anilor 1942-1943. Problemele care s-au pus pe timpul îndelungat cât s-a exercitat această tiranie a puternicului aliat se rezumă toate la a ceda; dacă comandantul german ar fi făcut mai multe sacrificii şi în mod mai sincer ar fi ajutat mai eficient, mai din belşug şi mai din timp aliatul său slab, ruptura pe calea inexorabilă a cedărilor s-ar fi produs mai târziu; dar ruptura tot ar fi survenit din cauza dezechilibrului de forţe – ale Germaniei care mergea spre uzură şi epuizare faţă de ale adversarilor aliaţi care mergeau în creştere şi spre o tot mai iscusită conducere.[342]

La nivelul Detaşamentului de Legătură (1942-1943) care activa în cadrul unui puternic grup de armate, ca şi la începutul anului 1944, când cu aceeaşi misiune am activat în cadrul O.K.W, am trăit şi am văzut un lung şir de cedări. Este în firea lucrurilor ca cel puternic să impună legea sa celui mai slab, fiindcă totdeauna accesoriul urmează, umblă sau aleargă după principal.

În lumea acestor tendinţe şi noianul atâtor probleme care se iscă sau se pun, care este remediul? Socotesc că este de ordin politic, când cu adâncă prevedere să se evite angajarea ţării şi a forţelor armate, dar cum numai uneori în viaţa armatelor aceasta se mai poate evita, în relaţiile de la „mare la mic" cel mic să procedeze folosind elementele şi organele cele mai bune sau mai bine pregătite pentru ca acestea, cu abilitate şi cu tact, să reducă cât mai mult căderile şi cu cât mai mici sacrificii. Ca să mă folosesc de expresia franceză „rendre pour prendre", a ceda pentru a reveni, a slăbi pentru a apuca mai bine şi a insista ca să se reducă pierderile.

Activitatea Detaşamentului de Legătură pe lângă grupul de Armate A german pe Fontul de Est s-a încheiat în iunie 1943 fără elogii şi fără cea mai mică ceremonie[343]. Trupa şi ofiţerii

---

[342] (S.M.) Există o amplă meditaţie în domeniile istoriei şi teoriei relaţiilor internaţionale cu privire la chestiunea alianţelor, la problematica alinierii, unele dintre aceste analize fiind discutate în contextul războiului: de exemplu, Brett Ashley Leeds, "Alliance Reliability in Times of War: Explaining State Decisions to Violate Treaties," *International Organization*, vol. 57, no. 4 (Autumn, 2003), pp. 801-827; Alastair Smith, „Alliance Formation and War," *International Studies Quarterly*, Vol. 39, No. 4 (Dec., 1995), pp. 405-425; Stephan M. Walt, „Alliance formation and balance of world power," *International Security*, vol. 9, no. 4 (Spring, 1985), pp. 3-43; Frank Whelon Wayman, „Bipolarity and War: The Role of Capability Concentration and Alliance Patterns among Major Powers, 1816-1965," *Journal of Peace Research*, vol. 21, no. 1 (Apr., 1984), pp. 61-78.

[343] Numai Grupul de Armate A a dat o masă de despărţire.

au fost trimişi fiecare la locul lor de origine şi arhiva încheiată cu o scurtă dare de seamă s-a predat la Marele Stat Major pentru Serviciul Istoric. Poate nici nu mai există.

Despărţirea de colaboratorii acestui Detaşament de Legătură a fost tot atât de simplă, dar legăturile sufleteşti ce se sudaseră în apriga şi complexa activitate se menţin şi astăzi cu cei care mai sunt în viaţă. Prietenia a rămas şi deseori ne revedem sau ne scriem – unii sunt departe în Anglia şi Germania. Cu cei mai apropiaţi mă văd mai des, la un simplu prânz sau la o întrevedere. Evocăm deseori acest trecut şi activitatea Detaşamentului de Legătură. La vremea aceea, la acele distanţe şi la acele felurite probleme, şeful a avut încrederea în colaboratori care erau animaţi de aceeaşi încredere în şeful lor. Când le-am spus, chiar de la început, că le voi aproba iniţiativele, prin aceasta am înfipt sămânţa încrederii, fapt care mi-a dat posibilitatea să-mi închei această misiune cu rezultate bune.

Aprecierea Marelui Stat Major asupra activităţii Detaşamentului de Legătură de pe lângă Grupul de Armate A germane am putut să o aflu de-abia după un an cu ocazia trimiterii mele într-o altă misiune tot atât de grea pe lângă O.K.W.- O.K.H., în luna martie 1944.

D. Cercetarea la trupe

Această activitate nu a fost în atribuţiile Detaşamentului de Legătură şi nici în alte ocazii nu am avut legătură directă cu cercetarea la trupe.

1. Interogarea prizonierilor de război

Această activitate nu m-a preocupat direct decât rareori şi mai ales în primul război mondial. În cel de-al doilea război mondial, în cazuri urgente când prizonierii au fost aduşi la Punctul de Comandă al corpului de armată sau al armatei, în cazuri de neînţelegere cu translatorii pe care îi aveam, rămâneau probleme în suspensie. Aceasta s-a întâmplat pe frontul de vest, în Cehoslovacia, aşa după cum voi arăta.

În primul război mondial, activând în cadrul unei divizii când frontul se stabilise şi s-au desfăşurat bătăliile de ruptură la Mărăşti şi apoi de la Mărăşeşti, prizonierii de război au fost trecuţi totdeauna pe la Punctul de Comandă al diviziei. Ei erau selecţionaţi şi [erau interogaţi] numai cei ce prezentau interes prin gradul şi funcţionarea lor. Uneori, când pe parcursul interogărilor se iveau sau se identificau şi alţi prizonieri minori, erau aduşi pentru interogatoriu. Divizia avea un număr de barăci sau adăposturi unde aceştia erau cazaţi separat. Timpul afectat pentru interogatoriu era de cel puţin 24 de ore, dar la nevoie puteau să fie reţinuţi şi mai mult. Uneori, la Corpul de Armată şi chiar la Armată anticipau şi veneau la Punctul de Comandă al diviziei ofiţeri, agenţi, translatori etc. pentru a interoga prizonierii. Războiul de poziţie îngăduia un răgaz mai mare.

La divizia (brigadă de artilerie) funcţiona o secţie de observare-informare care lucra direct cu Biroul 2 şi în sprijinul direct al artileriei. La aceasta erau doi ofiţeri care cunoşteau limba germană şi datorită acestui fapt interogarea prizonierilor se făcea repede şi cursiv. În această activitate am căpătat în mod fortuit o lungă practică.

În afară de procedeele ce variau de la ameninţări şi pedepse până la tratamentul cel mai bun, din activitatea practică am dedus că cel mai bun procedeu era de a-l pune pe prizonier în ambianţa hărţilor şi planurilor din care rezulta pentru acesta că noi cunoşteam perfect situaţia lor şi că interogarea nu mai constituia decât o simplă formalitate. Interogarea prizonierilor viza în mod special determinarea obiectivelor inamicului ca: puncte de comandă, puncte operative, baterii, depozite de orice fel, drumuri şi comunicaţii, centre de aprovizionare etc. etc.

Mai de efect era atunci când prizonierul era pus în faţa fotografiilor luate din avion care dădeau detalii sau elemente necunoscute. Aceste imagini foto, luate apoi diferit, puteau avea aspecte diferenţiate la care lipseau unele elemente ce apăreau pe altele. Prizonierul putea fi antrenat de aceste imagini şi putea face declaraţii de confirmare sau infirmare, la completarea fotografiilor cu alte elemente recente şi în cazul acesta cu misiuni urgente aero-foto.

În permanenţă s-a aplicat procedeul de întretăiere a informaţiilor, şi de la interogatoriul cu alţi prizonieri la aceeaşi dată, ca şi cu declaraţiile anterioare.

Întretăierea informaţiilor se făcea între aceste declaraţii şi alte surse; observare, foto, galoane captive.

Procedeul foto în acel timp a dat rezultatele cele mai bune. Fotografiile erau puse în asamblaje de cele mai multe ori. Voi da un exemplu: pe valea Şuşiţa, în sectorul Mărăşeşti-Odobeşti, a apărut pe fotografiile luate din avion un păienjeniş nelămurit şi neexplicat, între malul escarpat şi drumul larg de rocadă pe o luncă sau între acest mal escarpat şi apa Şuşiţei. Fotografiile aeriene anterioare nu aveau acel păienjeniş ce avea o lăţime de 100-300 m. Zonele respective trădau aglomerări de trupe fără a putea fi identificate cu precizie. Fotografiile recente indicau prezenţa unor adăposturi acoperite, tot mai dese şi mai numeroase pe malul escarpat. Drumuri de care vechi legau malul escarpat pe distanţe de câţiva kilometri. Aceste drumuri legau poziţia adâncă a frontului inamicului. Drumurile respective aveau o întreţinere şi frecvenţă inegală, dar alte drumuri nu au mai apărut. Cu ajutorul prizonierilor furaţi de fotografiile ce li s-au pus în faţă a putut fi dezlegată această enigmă. S-a ajuns la concluzia că păienjenişul subtil erau sute de potecuţe abia perceptibile care legau adăposturile rezervelor germane cu drumul respectiv, pe care se transportau muniţie, hrană, apă, oameni răniţi şi bolnavi etc., iar pe cealaltă bandă de păienjeniş la apa râului erau, de asemenea, potecuţe peste câmp până la marginea apei. Instruirea oamenilor în acest caz îi obliga de a nu merge pe acelaşi drum, ci peste câmp, pe potecuţe pentru a nu demasca căile de acces principale. Din contră, accesul la front, care se făcea peste noapte, se executa numai pe anumite drumuri, vechi, existente, pentru a nu trăda zonele de acces. Dar uşoara frecvenţă a acestor drumuri – trecând pe lângă o vie, sau capelă, sau un grup de case, sau o fântână – ar fi putut fi confirmată de declaraţiile anodine ale prizonierilor, demascând căile de acces ale rezervelor pentru intervenţii sau pentru schimbul unităţilor.

Acest procedeu, eficient în acea vreme, se mai poate aplica şi cu alte mijloace tehnice revelatoare: radarul, ultrasunetele, razele speciale, undele sonore suprasensibile, cibernetica etc. Prin ele se poate obţine la interogarea prizonierilor un efect de surprindere cu bune rezultate, ca în multe cazuri de surprindere.

În acel timp, un asemenea procedeu a putut stabili obiective sau zone sensibile asupra cărora se puteau dezlănţui la vreme trageri de hărţuială, de represalii, de interdicţie sau de baraj, fixate în repertoriul de trageri.

Secţia de informaţii înregistra rezultatele acestor interogatorii (într-un registru cu diferite rubrici), cum şi exploatarea lor prin trageri de artilerie, executarea unor incursiuni etc. Una dintre rubrici arăta verificarea sau întretăierea informaţiei, confirmarea sau infirmarea. Prizonierii aveau fiecare fişă individuală cu care plecau imediat la eşalonul superior.

În afară de registrul şi fişa menţionate, rezultatele interogării se trimiteau, cu concluzia sau sinteza celor ce le executaseră, la Biroul 2 al diviziei, iar noile obiective descoperite în timpul interogatoriului se raportau direct la artileria Corpului de Armată (artileria grea). Existau documente normative care ajutau şi conduceau această cercetare sub formă de chestionare. Trebuia evitat a vedea acest chestionar prizonierul care se putea sfii şi intra în alarmă.

Rezultatele obţinute la interogatorii erau repartizate la observatoarele Secţiei de Observare (3, 4, 5 Punct de Observare), la mijloacele de cercetare aeriană (baloanele captive şi

aviaţia de recunoaştere), precum si la grupările de artilerie din subordine, pentru a fi verificate şi completate. Uneori, la anumite ore, se ordonau misiuni speciale de observare aeriană cu fotografierea din avion.

Evidenţa informaţiilor se ţinea în registrele de informaţii şi de observare care indicau pentru fiecare în parte numărul şi fila dosarului în care se găsea. Fotografiile erau legate în dosare pe perioade şi aşezate intr-o fototecă pentru folosirea lor cât mai operativă.

Activitatea de interogare a prizonierilor, deşi a fost limitată, interesând mai ales determinarea obiectivelor principale ale inamicului, a fost de mare folos la eşalonul divizie.

Războiul de poziţie a permis o aprofundare şi o detaliere a acestei activităţi. Interogarea prizonierilor nu a avut o extindere prea mare la divizie.

Asupra celorlalte probleme, ca de exemplu: studiul şi verificarea documentelor capturate sau aflate asupra prizonierilor, transportul lor din zona frontului în lagăre, despre prizonierii răniţi şi bolnavi, despre ofiţerii prizonieri, evidenţa şi tratamentul lor, despre evidenţa prizonierilor la diferite eşaloane etc. nu m-am ocupat la divizie. Aceste activităţi intrau în atribuţia eşalonului armată.

Urmează încheierea care va cuprinde în câteva pagini în care se va arăta baza ştiinţifică în pregătirea şi lucrul personalului ce va activa în „informaţie" care se va face în lumina trecutului şi experienţei ultimului război mondial. Apoi se va scruta viitorul în lumina uriaşului progres tehnic lansat după acest război şi a nevoii imperioase a armatelor mici de a exploata aceste mijloace şi metode care să completeze slăbiciunile interne ale armatelor mici.[344]

E. Încheierea

1. Scrutarea trecutului şi valoarea informaţiei

Suntem la capătul unui şir de poveşti, poate prea lungi şi mai lungi decât am vorbit. Dar am urmărit să înfăţişez o experienţă ce se leagă de cel mai crunt război ce a trăit omenirea. Acest studiu a vrut să demonstreze că informaţia trebuie aşezată pe o bază ştiinţifică pentru pregătirea şi desfăşurarea unui război. Excluzând mai ales diletantismul şi considerând empirismul insuficient, am privit înapoi şi scrutând trecutul atât de îndepărtat al informaţiei, apreciez că se poate şi trebuie să se cristalizeze toate gândurile în legi şi în principii, în reguli şi procedee.

Bătrâna activitate, multimilenara informaţie s-a născut înainte de mişcarea lumilor şi înainte de migraţii, când seminţiile, în nevoia de viaţă, au primit vestea (sau au trimis după ea) că, alături sau la vecini, este o păşune mai bună, sau este mai cald, sau se poate trăi mai bine. Atunci s-a născut informaţia.

Biblica Juditha, ca să-şi salveze patria, vechea cetate Bethulia, n-a pregetat să pătrundă în lagărul generalului Holofern, unde etalându-şi şi plimbându-şi graţiile, a putut iscodi şi măsura uriaşa ordie trimisă de Nabucodonosor în secolele VI–V î.Ch.[345] să cucerească pământuri despre care avea vestea că sunt ale „făgăduinţei". Iar când insidioasa şi fermecătoarea Juditha şi-a dat seama că altfel nu se poate, după farmece, l-a despicat pe generalul ajuns la poarta patriei sale, pe care astfel a salvat-o. Aceasta l-a făcut pe un aspru gânditor să dea sentinţa că „informaţia este veche ca şi prostituţia".

Dar Cirus cel Mare al secolului VI î.Chr. aflase de nesfârşitele păşuni şi bogăţii ale reginei Tomiris. Din Persia, s-a tot dus trecând peste Caucaz şi peste Sarmatica să înfrunte seminţia

---

[344] (S.M.) Urmează semnătura şi data: General-maior în retragere Titus Gârbea, 24 noiembrie 1973.

[345] (S.M.) Nabucodonosor al II-lea a domnit între anii 605–562 î.Chr., aşadar autorul face referire la evenimente atribuite sec. al VI-lea, nu al V-lea.

mesogetică[346] din părţile noastre. Îndurerată, vajnica regină, a aflat că acestui antic şi nesătul stăpânitor îi plac spaţiile, cruzimile. Regina i-a pregătit spaţiul şi capcana. Astfel, cu o bună informaţie ea s-a răzbunat şi mândrul, crudul rege a ispăşit într-un hârdău plin de sânge[347]. Dar informaţiile n-au pierit odată cu regele şi urmaşul său a pornit o campanie asemănătoare, dar pe la vest de Marea Neagră. Este regele Darius al lui Histape (500 Î.Chr.) „ce din vechi se pomeneşte" a pătruns şi el în ţara mesogeţilor „de-a cerut pământ şi apă".

Înţelepciunea neamurilor ce se reflectă în mitologie ne spune cu câtă stăruinţă Paris a căutat să afle unde îl poate lovi pe temutul erou Ahile şi numai frumoasa Helena, cea din prăsila lui Zeus, a putut să-i aducă informaţia cu vulnerabilul călcâi ahilean care i-a şi adus moartea.

Dar vicleanul Hagen ce n-a făcut ca să afle locul al eroului Siegfried din mitologia nordică! Cu perfidie a înşelat pe Krimhilda, soţia eroului, şi i-a smuls secretul ca să-l dea morţii. Dar după aceea ani la rând văduva înşelată a cules informaţii cu care a prins în capcană şi pe ucigaşul Hagen von Tronje, ca şi pe regele Günter, instigatorul crimei. Cât de veche este informaţia!

O asemenea atât de veche activitate şi-a avut şi teoreticieni, autorii ei. Se ştie că scriitorul chinez Sun Tzu a scris în secolul al V-lea î.Ch. o lucrare interesantă, „Arta războiului". Unii dintre marii şefi militari au şi astăzi această carte de căpătâi. Cartea a fost tradusă. Autorul antic Sun Tzu spune în lucrare despre informaţie: „Dacă un monarh luminat sau un conducător iscusit, în realizările lor depăşesc cele obişnuite, se datorează unei informări prealabile". Anticul mai apropiat, Vegetius (secolul al IV-lea d.Chr.) a scris la Roma un tratat de „Artă militară". Mai recent, (secolul al XIV-lea) Niccolò Machiavelli a scris la Florenţa despre „Arta războiului", în care machiavelicul autor stăruie asupra informaţiei ce precede acţiunea (atacul, războiul).

Această veche monedă, informaţia, nu şi-a pierdut valoarea şi împreună cu reversul ei, „contrainformaţia", au realizat surprinderea care uluieşte şi paralizează. Vechile mari puteri, stăpânitoare de multe limbi, cu aprig zel îşi făureau frontiera ţării largă de zeci şi sute de kilometri, unde de teamă nu va călca picior de om, iscoadă, ci numai păsările cerului şi jivinele pământului. La adăpostul acestor graniţe nepătrunse, s-au adunat masele migratoare, s-au făurit falangele macedonene ale efemerului imperiu elen, s-au organizat şi instruit legiunile imperiului roman. Călărimea numeroasă şi rapidă a lui Ginghis Han a întins imperiul său în inima Europei şi puţin a lipsit ca acest continent să devină lumea mongolă.

Revoluţia franceză a potenţat nebănuitor această formă de pregătire şi conducere a războaielor napoleoniene. În mijlocul lacului de la Fontainebleau este o mică insulă cu un chioşc unde puteau lucra 2-3 oameni. Acolo îşi făurea marele căpitan planurile de război, iar versatul, diabolicul său ministru Fouché, cu miile de informatori şi cu fabuloasele sume, culegea informaţiile.

Primul război mondial a demonstrat o pondere crescândă a „bătrânei doamne", informaţia, şi reversul ei. Războiul se duce şi se termină cu marea surprindere a cuirasei mobile având sub carapacea ei proiectilul şi tunul – naşterea armei blindate. Odată cu avionul, având sub aripă bomba şi torpila, s-a născut arma aviaţiei. Acestea sunt etape ale unei evoluţii arătată succint. În timpul acestei drame şi înapoia ei, ca şi în mileniile trecute, „bătrâna informaţie", veşnic reîntinerită, apare pretutindeni pe nesimţite, pe furiş, oriunde, la bucătărie ca şi în salon, pe stradă, pe pământ, în apă şi în văzduh. Este războiul secret. O literatură senzaţională postbelică ce te răpeşte demonstrează că o asemenea activitate a fost continuă,

---

[346] Străvechii noştri strămoşi.

[347] Lucrarea „Arta războiului" a lui Sun-Tzu a fost tradusă de un misionar iezuit, preotul Amiot, în limba franceză şi tipărită la Paris, editura Gallimard (vezi nota de la pag. 93)

chiar dacă a avut răstimpuri şi răgazuri de încetineală, între războaiele vechi ca şi între cele contemporane.

Din cele narate şi din scurta scrutare a trecutului s-a văzut că informaţia este începutul comandat de nevoia popoarelor şi puterilor. Gânditorii şi autorii în arta militară o consideră alfa şi munca milenară a veştilor ascultă şi se supune unor reguli.

Nevoia informaţiei este cu atât mai mare cu cât ea trebuie să supleeze inferiorităţile, slăbiciunile de alt ordin. Ea trebuie să fie invers proporţională cu aceste slăbiciuni, vreau să spun că un popor mai slab demografic şi, fortuit, cu o armată mai puţin numeroasă, trebuie să apeleze mai mult la iscusinţa în conducere, la o mai completă şi mai sigură informaţie, la o mai rafinată contrainformaţie.

Urmărind forţele şi proporţiile prezente, se vor putea ivi noi sceptici care să considere sub puterile noastre a aborda o asemenea activitate de informaţie. Ei ar putea chiar să renunţe la luptă şi pe tărâmul acesta, fiindcă nu cred în minuni. Nu mă voi întinde mult asupra unor minuni aşteptate. Dar în istoria noastră minuni mai vechi au fost, aşa după cum se ştie.

Această masă daco-romană din spaţiul carpato-dunărean a dispărut cu milenii din istorie şi tocmai după aceea un fluviu subteran înghiţit de hăul pământului apare firav, dar reclamând şi luptând pentru dreptul la viaţă. Aceasta nu este o minune care să ne întărească încrederea în viaţa de popor şi de stat ??

Dar copleşitoarele şi nimicitoarele ocupaţii duşmane ce ne-au pustiit ţara de atâtea ori fără să ne poată spulbera la încrucişarea aceasta de vânturi sălbatice, nu este o dovadă de trăinicie şi de dârzenie, ca o minune de viaţă?

Dar aducerea la viaţă şi la conducere a noilor forţe din străfundul poporului, în era socialistă ce o trăim, care ne pune pe locul prim între statele lumii, al dezvoltării economice, în numai două decenii„ nu este altă „minune" a României socialiste??[348]

Şi în informaţie se pot întâmpla minuni, chiar sub ochii noştri.

A fost în 1967 în Orientul Apropiat un război zis „de 6 zile". El a durat numai şase zile pentru că informaţia, la unul din beligeranţi, foarte slab, a supleat covârşitor inferioritatea demografică. El cunoştea la adversarul său toate punctele şi părţile vulnerabile şi acolo a lovit, el micul şi slabul, cu o eficientă dibăcie. Astfel, încă o dată, micul, biblicul David a răpus pe uriaşul Goliat lovindu-l la unicul ochi, punctul vulnerabil al uriaşului. Este o minune a informaţiei.

Iar în octombrie în acest an (1973) triumful unei informaţii eficiente a fost atât de concludent. Acesta s-a lăsat aparent surprins, ca să lovească mai eficace în punctele vulnerabile. Informaţia celuilalt beligerant numeros, încrezut, dar indolent a fost atât de slabă, ca şi capacitatea lui în meşteşugul armelor.[349]

Graţie informaţiei, el, slabul, s-a lăsat aparent respins ca să-şi creeze avantajul politic al celui atacat. Dar se ştie cu ce repeziciune şi ce decisiv succes a contraatacat. Este o altă minune ce demonstrează ponderea informaţiei, chiar şi la cel slab, în jocul politico-strategic.

Să avem încredere în noi, ce ne putem considera slabi, să înlăturăm scepticismul, să avem încredere în capacitatea noastră informativă alături de alte eficiente activităţi. Să mergem mai departe şi să studiem cum trebuie să fie omul, personalul ce face informaţia.

---

[348] În recenta declaraţie de la 06.XII.1973 a tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Washington se spune clar: „În perioada postbelică ritmurile dezvoltării economice ale României s-au situat printre cele mai înalte din lume…."

[349] Se arată aici latura informativă din conflictul arabo-israelian care durează de decenii. Publicaţii numeroase mai vechi ca şi mai recente au arătat că informaţia israeliană a fost ajutată de individul arab, care pentru un dolar îşi vinde neamul şi familia.

2. Pregătirea personalului de informaţie şi desfăşurarea ei

Personalul acestei activităţi trebuie să fie special select şi tot mai numeros. În lupta vieţii ştiinţa, industria şi comerţul, sociologia şi economia… alături de politică şi militărie îşi au secretele şi investigaţiile lor. De aceea, mai ales după al doilea război mondial, alături de ofiţeri şi ajutoarele lor în informaţie, au apărut pentru pregătirea, organizarea şi desfăşurarea ei un personal tot mai numeros. Reflecţiile şi propunerile ce le fac privesc întreg acest personal care direct sau indirect lucrează pentru informaţia militară.

Selecţionarea acestui personal este prima operaţie. Elementele unitare de informaţie, până la cele mai complexe organe informative, mă gândesc la atâtea corpuri de trupă, până la statele majore, la atâtea alte ocupaţii ce fac investigaţii sau care îşi păzesc secretele – cer un personal cu anumite calităţi care trebuie pus la pregătire pentru desăvârşirea lui. Acest personal va avea o stratificare, o eşalonare şi o importanţă de diferite nivele şi ordine. Se impune, deci, o mare atenţie şi mai ales discernământ al acelor organe superioare şi al acelor şefi care fac alegerea personalului. Este prima şi cea mai grea operaţiune. Stratificarea, eşalonarea şi importanţa amintită impune selecţionerului o îngrădire raportată la scop. Volumul mare necesar de personal impune un volum şi mai mare de muncă celor chemaţi să facă aceasta, căci şi aici se aplică regula „mulţi chemaţi, puţini aleşi". Cum neprevăzutul va putea cere suplimente, cum şi pierderi pot surveni, în selecţionare trebuie să se prevadă şi o rezervă de personal informativ.

Selecţionarea mai are caracter de continuitate. Vreau să spun că pe timpul lung al pregătirii, ca şi al desfăşurării, supravegherea să corecteze prima selecţionare, uneori infirmând primele şi următoarele hotărâri în alegere. Greutatea acestei prime operaţiuni este de înţeles, fiindcă este vorba de a pune omul cel mai potrivit pentru cea mai potrivită sarcină.

Este în firea lucrurilor o mare diferenţiere a acestui personal. Elementele dinamice se vor dovedi mai bune în dinamica informativă, pentru a preîntâmpina informaţia, sau aleargă, deci aceşti dinamici sunt indicaţi la lucru „în teren", în vizite, în călătorii, la diverse întruniri sau reuniuni, care prind în zbor vestea, care au spiritul de observare mai ascuţit, care au o memorie vizuală, a nuanţelor, a mimicii, care preţuieşte amănuntul şi nu-l lasă să treacă neprins, neagăţat, nespeculat, neexploatat.

O altă mare categorie a celor mulţi chemaţi va fi cei mai greu de depistat, fiindcă având o gândire şi un raţionament mai adânc, vor da mai încet sau vor fi mai rezistenţi manifestărilor lor. Între aceştia se vor găsi mai mulţi din cei cu pătrundere mai mare şi cu bătaie mai lungă, intuiţia lor va putea fi mai rezervată, mai puţin explozivă, aceştia vor putea să sintetizeze mai clar şi mai util. Forţa de integrare a unor asemenea oameni indică a fi folosiţi mai ales în centrele informative, mai ales până la cele mai înalte organe de informaţii şi de contrainformaţii. Deci, grupa dinamicilor şi grupa gânditorilor.

Între aceste două grupe se pot găsi şi exploata prin interpolare elementele care să furnizeze pe informatorii viitori de calitatea primă a ataşaţilor militari, a personalului diplomatic, a activităţilor din ştiinţă, sociologie, biologie, tehnologie, industrie, comerţ, transporturi etc. etc. Restul, o pleiadă, vor fi destinaţi ca să lucreze în umbră, în centrale, cu o activitate mai sobră, fără strălucire şi fără imediate satisfacţii, dar nu mai puţin valoroasă.

Din această scurtă expunere se poate deduce cât de dificilă va putea fi selecţionarea. Grea sarcină pentru organul selector; răspundere mare pentru selectori, va decurge din această activitate.

O gamă de probe, teme şi mai ales teste moderne (şi cu aparate) trebuie folosită de şefii şi comisiile de selecţionare că să recunoască şi să măsoare aptitudinile naturale şi apoi cele câştigate de personalul candidat şi apoi ales.

Pregătirea trebuie să aibă un suport de cultură generală pentru orice lucrător de informaţii şi una specială pentru genul de informaţie. Pentru informaţia militară orice lucrător

informator trebuie să posede ştiinţa militară, inclusiv tehnica ei. Un cercetător care va face investigaţii în automatică sau în industria unor agregate nu va reuşi dacă nu are o solidă pregătire ştiinţifică pentru automatică sau pentru construcţia agregatelor.

Cei ce vor face pregătirea acestor informatori trebuie să verifice această pregătire generală şi specială tehnică. Dacă aceştia nu o au, ei nu sunt indicaţi a urma această pregătire. Dar dacă totuşi candidatul informator are alte calităţi care precumpănesc, el va fi întrebuinţat şi deci pregătit ca atare, având o strictă îngrădire informativă, sau limitat obiectiv, pentru care se va specializa acest lucrător informator.

Numai din acest enunţ se poate deduce că pregătirea este de lungă escontare şi de îndepărtată scadenţă.

Pregătirea începe cu studiul lingvistic. Este primordial fiindcă informaţia se face cu oameni şi între oameni dintr-o altă lume, în altă ţară. Cel mai mic şi elementar schimb impune cunoştinţa uneia din limbile de mare circulaţie care deschide cele mai mari posibilităţi de relaţii şi de contacte. Cu cât această limbă este mai bine vorbită, cu atât conversaţiile şi manifestările vor fi mai cursive şi mai abundente până la stăpânirea nuanţelor, aluziilor şi subtilităţilor. Dacă candidatul are o prealabilă cunoştinţă lingvistică adecvată, cu atât mai bine, el va fi mai apt spre desăvârşire în pregătirea lingvistică.

Această pregătire lingvistică privind o limbă de circulaţie mare (sau mai multe) este o condiţie primordială pentru ataşaţii militari şi pentru diplomaţi. Ea trebuie completată cu limba ţării unde aceştia sunt destinaţi să funcţioneze. Dacă această limbă este mai puţin curentă, pregătirea va putea fi completată şi desăvârşită de respectivul diplomat pe parcurs şi cu mai mare succes în ţara şi mediul unde va fi acreditat, unde nu va trebui să pregete a continua cu practica zi de zi şi moment de moment. Lucrătorii informatori în comisii, la studii sau la alte îndeletniciri vor trebui să fie şi mai bine pregătiţi, special pentru limba în ţara de acreditare.

Direcţia de informaţii va trebui să hotărască care sunt studiile de limbă de largă circulaţie internaţională şi care sunt studiile specifice pentru celelalte limbi. Misiunile diplomatice au o creştere considerabilă în relaţiile României Socialiste, deci aceste studii specifice vor fi foarte variate şi pregătirea în studii specifice va fi fortuit foarte fracţionată. De cele mai multe ori aceste limbi au contingenţe reduse sau nule cu limbile europene şi cu limba română, de aceea am apreciat că viitorul diplomat va trebui să-şi desăvârşească pregătirea de îndată ce ocupă postul unde va fi acreditat sau va activa, în ţara şi în mediul ei.

Studiul lingvistic de uzanţă internaţională trebuie să se poarte asupra vorbitului, ca şi al cititului, scrisului. Informatorul, şi mai ales ataşatul militar va avea foarte mult de citit, mult de vorbit şi mai puţin de scris (care este şi partea cea mai grea).

Din experienţă adaug că acest studiu este de lungă durată şi este greu. Mi s-a spus uneori că sunt un „sprechen talent" = (talentat) în a vorbi limbi străine. Prin stăruinţă şi cu răbdare, prin practica pe care va trebui să o facă, să nu-si scape ocazia acestei practici. Orice om cultivat îşi va apropia acest pretins talent. Studiul şi practica o continui şi acum, la vârsta de octogenar (în prezent am 81 de ani). Nu trebuie să se teamă nimeni sau să se depărteze. El va ajunge să vorbească, să citească, să scrie şi-l asigur că munca aceasta îi va da cele mai mari şi mai alese satisfacţii.

3. Cercetarea relaţiilor

Prin cercetare înţeleg, în sensul larg, toată activitatea de cunoaştere a statului unde lucrătorul informator va activa şi care va completa cultura generală pe care acesta a avut-o. Trebuie să se înceapă reîmprospătarea cunoştinţelor de istorie, geografie, a situaţiei politice prezente, economice, sociologice, presa, aspiraţii şi revendicări, moravuri, uzanţe, situaţia

militară, personaje de diferite ranguri şi valori, biografii etc., etc. Pentru ataşaţii militari şi cei aero şi navali, studiul cât mai aprofundat va fi [alocat] capitolelor speciale, iar personajele proeminente militare, diplomatice şi ale corpului diplomatic vor trebui cercetate în primul rând. Totdeauna personajele şi persoanele, după importanţa lor, trebuie ţinute în evidenţă şi oricât de bună memorie ar avea informatorul, va trebui să înveţe şi să ţină la curent şi o evidenţă.

În variatele şi multiplele ocazii apelul la această evidenţă sau repertoriu [îl] va ajuta să-şi reîmprospăteze memoria. În psihologia contactelor, vizitelor, agapelor etc. trebuie să primeze cunoaşterea. Personajului i se va vorbi în cunoştinţă de cauză şi el va fi măgulit, deoarece lucrătorul informator va uza cu tact de acest mijloc care îi atrage simpatia şi interesul. În numeroasele naraţiuni poate am abuzat de multe detalii. N-au fost prea multe, pe cele mai multe le-am înlăturat ca expunerea să fie mai curgătoare. Dacă a fost un abuz, l-am făcut ca să arăt ce importanţă deosebită are partea sufletească când se tratează cu aceste personaje. Un tratament potrivit, cu tact, cu demnitate, niciodată nu va strica iar folosul poate să cadă pe neaşteptate chiar la o scadenţă mai întârziată. Rezultă că în pregătirea lor, mai ales a diplomaţilor, noţiunile de psihologie sunt necesare.

Cercetarea, cum am spus, trebuie luată în sens larg – este venită de departe şi trebuie reîmprospătată pentru respectivul stat, poporul, organizarea şi relaţiile lui.

Această cercetare, chiar mai mult decât studiul lingvistic, trebuie să fie continuă, completă, reîmprospătată. În ea vor trebui să intre şi celelalte persoane care fortuit vor veni, vor apare sau le vor aborda la contact şi în cunoştinţă, la locul de muncă. Cum am spus, se va cerceta la departamentul externelor, la ambasada statului de acreditare. Organul ce pregăteşte informatorii trebuie să ajute această cercetare, ca sfera cunoaşterii să fie completă.

Relaţiile se ajută reciproc cu cercetarea. Acestea au un volum mai mic de pregătire. Este normal, cu atât mai mult ele sunt preţioase la început. De ele se leagă „recomandarea" care ajută pe informator să păşească, să purceadă cu încredere. Aceste relaţii în volumul lor se făuresc, se detectează odată cu desfăşurarea misiunii şi au o mare dezvoltare. Cunoaşterea va veni în ajutor, alături de bagajul lingvistic. Se înţelege că acest capitol este în continuă dezvoltare, voită, căutată, fortuită creştere în volum. Această continuitate nu trebuie niciodată nici uitată şi nici neglijată. Candidaţilor trebuie să li se reamintească despre această caracteristică. Continuitatea este ca un meşteşug care se desăvârşeşte meşteşugind tot mereu şi tot mai bine. Acesta nu trebuie uitat. Să ne reamintim şi proverbele marilor popoare: „A force de forger on devient forgeron" (tot făurind te faci făurar) sau „Übung macht den Meister" (practica face pe maistru).

4. Metodologia în desfăşurarea lucrului informativ

În naraţiunile făcute am exemplificat ce valoare are lingvistica şi pregătirea de lungă durată. Deci şi acolo am arătat că informaţia are teoria ei, reguli şi principii, mijloace şi procedee. Să precizăm care sunt acestea.

Se poate concepe informaţie fără logică, să alegi o pistă şi să urmăreşti pe ea un ţel fără raţionament?? Ajungem astfel la logică după cum în paragraful anterior am amintit despre psihologie. Candidatul lucrător de informaţii trebuie să-şi reamintească aceste mari capitole ale filosofiei pe care a studiat-o, logica şi psihologia. Direcţia va trebui să ceară colaborarea profesorilor care în câteva conferinţe, să reamintească regulile acestora, cu referire la informaţie.

Metodologia, ramura şi sora mică a logicii, se studiază pe baza celor aflate şi cunoscute. Candidaţii obişnuiţi cu acest raţionament ca din aproape în aproape, convergând, întrebând sau intersectând veştile, punându-le în corelaţie, subordonându-le cu răbdare, în timp etc.

ajung la o concluzie valabilă. Apoi, mai departe; cu un cuvânt, un studiu posterior pentru informaţie şi de aici mai departe.

Vor fi cazuri când spirite alese cu agerime şi intuiţie vor sări înainte, apriori îşi vor pune una sau mai multe teze şi ipoteze sau, cum s-ar zice, „vor intui", vor pune concluzia şi vor face sinteza. Dar viitorii candidaţi, spunându-li-se şi acest fel de studiu, vor primi sarcina, înainte de a li se atrage atenţia de pericolul unor prejudecăţi sau idei preconcepute. Ce va rezulta?? O informaţie falsă sau greşită. De acea metodologia cu spiritul său critic şi autocritic intervine ca să ceară una sau mai multe verificări, pune necondiţionat în funcţie logica, raţionamentul. Aceste ajutoare ale metodologiei fac atent pe viitorul informator – poate furat de intuiţie – să-l silească după ce şi-a pus teza, să-şi pună şi antiteza, să se întrebe, dar dacă nu este aşa?? Dacă presentimentul m-a înşelat? El va reveni de unde a sărit, să se compare sau să o compare – informaţia – cu ceea ce este cunoscut, în ce raport valent stă cu realul şi cu cunoscutul, ce grad de verificare are şi cât se confirmă. Prin aceasta nu trebuie înţeles că intuiţia, fantezia sau imaginaţia trebuie să fie sugrumate. Dar acele superioare spirite sunt mai rare, uneori foarte rare şi în lipsa lor, spiritele gânditoare, cu discernământ, să urmeze metodologia de care şi geniile au nevoie, fiindcă şi geniul are la bază tot munca şi sârguinţa, bazate şi conduse de raţionament. Vreau să subliniez că deducerea, cunoaşterea clară, directă, imediată, fără ajutorul raţionamentului este cazul rar cu rezultate pozitive, singure – aceste rarităţi – vor fi totdeauna considerate şi folosite.

În cursul naraţiunilor, am arătat că unele fapte, evenimente, forme au o influenţă decisivă asupra ansamblului de informaţii şi că acestea se subordonează sau ordonează unele faţă de celelalte, că este deci o regulă, o lege care le regizează şi că deci trebuie urmată această lege. De asemenea, am mai arătat că faptele, informaţiile, evenimentele se adună, se susţin mutual, în timp ce altele se exclud. Cu alte cuvinte, este o legătură între fapte, evenimente şi informaţii ca şi între fenomene. Deci, o altă regulă sau lege este a legăturilor dintre evenimente, informaţii etc.

Când această subordonare şi legătură existentă a faptelor este găsită şi urmată ca pe o pistă valabilă, există şansa să se ajungă la concluzii reale şi folositoare. Dar dacă asemenea subordonare şi legătură nu există şi cu toate stăruinţele unei intuiţii sau chiar al unui raţionament, oricât de scrupulos şi migălos ar fi el, evenimentul sau informaţia nu se leagă, trebuie înlăturate, trebuie căutată altă pistă. Zicând înlăturate, nu am zis nici exclusă, nici scoasă din evidenţă. Lucrătorul de informaţii va trebui să şi-o noteze înlăturând-o din primul cerc al investigaţiilor. Atribuindu-i personal o deosebită atenţie acestor reguli, voi lua un nou exemplu despre care s-a mai vorbit: văzut şi judecat de la Grupul de Armate Sud german, atribuit comandamentului sovietic.

Era în iunie 1942, când a început campania de vară germană. Cu o lună mai înainte s-a desfăşurat bătălia de la Harkov – bătălia de încercuire – o mare victorie germană cu multe pierderi sovietice. Forţele germane, cu grosul lor, se găseau la nord de Harkov (evenimentul, informaţia a 1-a), alte forţe erau în curs de transport şi concentrare la est de Kursk (evenimentul, informaţia a 2-a). Ele se subordonau unui eveniment probabil, şi cel mai periculos, de atac şi ruptură spre nord către Moscova. La data de 28.VI.1942 a început ofensiva la Kursk către Don şi dintr-un salt, cu mare îndrăzneală, divizii blindate germane au trecut Donul şi au ocupat Voronejul (est, informaţia a 3-a) care se subordona ideii tactice de învăluire largă a capitalei sovietice, pe la sud, în lungul Donului, spre nord. Mare succes nazist. Grele pierderi şi mulţi prizonieri sovietici. Pericolul de învăluire pe la sud a capitalei sovietice subordona restul evenimentelor. Deci, forţele aduse şi contraatacurile sovietice între Orel şi Voronej se dezlănţuiau ca o subordonare, ca o consecinţă logică.

Dar repede unităţile blindate germane de la est la Don–Voronej s-au retras, nu au dezvoltat succesul şi nici la nord spre Moscova, ci, cu mirare, sovieticii au primit vestea că spre sud

se îndrepta o masă de tancuri germane la adăpostul Donului (eveniment, informaţia a 4-a), confirmat la 4-5 iulie 1942 (este Armata a 4-a Panzere). Aceste mari forţe blindate, după o goană de 170-180 km, s-au oprit în zona Rossoş, unde au zăbovit 5-6 zile (evenimentul, informaţia nr. 5). [350]

Ofensiva germană s-a lărgit violent spre Doneţk, pe un front larg cu efortul spre Rostov şi spre Stalingrad (evenimentul, informaţia a 6-a). Acestea se subordonau unei mari bătălii în Cotul Donului, cu neexplicabila stopare a blindatelor germane la Rossoş. La jumătatea lunii iulie, sovieticii au aflat că forţele germane părăsesc zona Kursk spre nord (evenimentul 13-14 iulie, informaţia nr. 7) – era Armata a 11-a germană. Aşadar, până la data de 10-15 iulie 1942 (evenimentele – informaţiile nr. 1, 2 şi 3) au confirmat o mare victorie germană spre Voronej şi Donul superior prin ideea principală de manevră învăluitoare pe la sud asupra Moscovei, căreia, logic, aceste evenimente i s-au subordonat şi [de care] s-au legat strâns. Poate că şi teama sovietică a îndemnat această sinteză.

După această dată, chiar mai înainte, alte evenimente (cele de la informaţiile nr. 4, 5, 6 şi 7) nu au mai avut corelaţie, au infirmat ideea de manevră asupra Moscovei, care a fost dată la o parte. Ultimele veşti care au fost confirmate de fapte au indicat efortul spre Rostov care a căzut la 23.VII.1942 şi pe Don, spre Volga şi Stalingrad. Aceste informaţii s-au legat între ele şi s-au subordonat ideilor de efort spre Rostov şi Stalingrad, deci altă sinteză. Comandamentul sovietic a manevrat pe la est de Don, a întărit apărarea acestei zone cap de pod şi mai ales a ocupat repede înălţimile dintre Don şi Volga, iar când a sosit întârziata Armată a 4-a Panzere între cele două fluvii, abia a mai putut să se adăpostească în nişte dulbine comandate şi observate de apărarea sovietică. Blindatele germane au fost ţintuite, ele au pierdut beneficiul manevrei, care îngheţase într-un război de poziţie şi aşa a început apriga bătălie de la Stalingrad.

Aceste exemple demonstrează modul cum se judecă corelaţia dintre informaţii şi raportul de subordonare. Exemplele mai arată exploatarea informaţiilor pe baza concluziilor valente, fără întârziere, cu promptitudine şi ca urmare cu eficienţă.

Dacă succesul german pe Don-Voronej, în iunie 1942 – 240.000 prizonieri – ar fi fost dezvoltat unde informaţiile indicau slăbiciune, fără întârziere de carburanţi, direct în stepă, pe la est de Don, beneficiind de mişcarea blindatelor pe drumul mult mai scurt, forţele germane ar fi putut cuceri spaţiul caracteristic dintre cele două fluvii la nord-vest de Stalingrad, capturând toate forţele sovietice din Cotul Donului, iar întârziata Armată a 4-a Panzere n-ar mai fi încurcat liniile de operaţii ale Armatei a 6-a şi a Armatei 1-a Panzere, aşa cum s-a întâmplat şi cum se plângea mareşalul von Kleist ce comanda Armata 1-a Panzere, la sfârşitul lunii iulie putea fi cucerit Stalingradul. Este un nou exemplu de eficace exploatare a informaţiilor de către Comandamentul sovietic şi de carenţa germană în aceeaşi exploatare de informaţii; întârzieri, lâncezeală, încâlceala în liniile de operaţii, confuzia, contradicţiile, insuccesele etc. Victoria de la Voronej-Donul superior – repet, numai prizonieri 240.000 – nu a avut nicio urmare strategică.

Exploatarea informaţiilor îmbracă diferite forme în care timpul are valori decisive şi variate. Pe câmpul de luptă are o valoare diferită de cea când se lucrează la alte eşaloane. De exploatare se leagă o altă idee, aceea a schimbului de informaţii. Se pune întrebarea dacă diferitele organe de informaţii trebuie să se lege între ele şi dacă trebuie să-şi comunice informaţiile pentru o promptă şi eficace exploatare. Experienţa a dovedit că este necesar acest interschimb de informaţii. Ea a fost reglementată şi organizată la marile unităţi. Am dat

[350] O greşită manevră a carburanţilor care nu corespundea manevrei cu efortul spre Voronej a paralizat Armata a 4-a Panzere în zona Rossoş, în plină bătălie. Criza a durat câteva zile.

exemplul pozitiv şi de lungă durată din cadrul Detaşamentului de Legătură de pe lângă Grupul de Armate A germane.

Am mai amintit de acest schimb de informaţii atunci când am vorbit despre activitatea informativă ca ataşat militar şi am arătat că acolo avea o altă valoare în timp, dar am subliniat că el era o bogată sursă de informaţii dacă lucra cu discernământ şi cu tact. Deci, conchid: în desfăşurarea activităţii informative comunicările, ca şi schimbul de informaţii, sunt necesare şi utile.

El ar putea veni în contradicţie cu altă regulă a muncii informative care se numeşte „compartimentare". Prin aceasta se urmăreşte să se păstreze secretul, să „nu ştie stânga ce face dreapta". Doctrina germană împingea această compartimentare la extrem, la o îngrădire periculoasă – era doctrina hitleristă a ordinelor severe când chiar un comandant de grup de armate nu trebuia să privească decât drept înainte – „la dreapta, la stânga şi în spate, privesc eu", ordona sentenţios Hitler, repezindu-l pe generalul Friessner şi pe alţii (comandantul Grupului de Armate Ucraina „S"- 1944). În 1870, von Moltke avea cu totul altă concepţie, iar comandanţii de armată şi corpuri de armată alergau la bătălie chiar numai la bubuitul tunului.

De aceea, schimbul de informaţii poate fi admis şi este folositor între marile unităţi de la divizie, între centrele de informaţii. La aceste nivele, şefii serviciilor (birourilor) au practica şi vor şti să le interpreteze, să sintetizeze şi să aleagă ce trebuie comunicat, difuzat şi, eventual, dat pentru schimb. Sub acest aspect şi astfel expus, activitatea informativă ar avea un caracter colectiv.

Acest paragraf al metodologiei trebuie completat cu câteva reflecţii asupra scriptelor şi documentaţiei.

O atât de complexă activitate impune o grijă deosebită în alegerea şi fixarea documentelor care să ajute şi să susţină metodologia pe care am subliniat-o ca subtilă.

Aşa după cum am mai arătat şi în naraţiunile mele, evidenţa în lucrul de informaţie trebuie mereu revăzută, completată, redactată cât mai clar, pentru ca aceasta este una din condiţiile primordiale şi poate să aibă o dezvoltare cu atât mai mare cu cât eşalonul este superior. Evidenţa nu poate fi socotită ca un sac unde să se adune rudimente, fragmente, resturi sau informaţii complete. Ea trebuie să aibă relief, să aibă o eşalonare în timp, ei trebuie să i se fixeze direcţii sau linii de efort în spaţiu, precum şi certe modalităţi. Numai în felul acesta şeful organului de informaţii va avea liniştea şi asigurarea, chiar numai relativă, ca şi colaboratorii săi, pentru ca sfârşitul lor să-şi păstreze calităţile cerute de acest serviciu. Nu voi mai înşira aceste scripte şi documente care pot fi diferite de la caz la caz. Aceste scripte vor începe de la registre, condici, repetoare, aparate, etc. Dar voi putea reduce şi simplifica această auxiliară documentaţie absolut necesară, într-o evidenţă generală atotcuprinzătoare şi pentru lungă durată de ani şi ani care va putea avea numeroase forme de completare, detaliere şi precizare.

O evidenţă zilnică, care va trebui să cuprindă activitatea de tot momentul şi care va alimenta informativ evidenţa generală, după cum au fost periate de nulităţi informaţiile. Această evidenţă zilnică se va schimba lunar şi anual. Ea va trebui să furnizeze cuprinsul buletinelor, rapoartelor zilnice ca şi informaţiile cele mai urgente. Evidenţa generală va trebui să servească la redactarea şi difuzarea dărilor de seamă, sintezelor periodice şi mai de lungă durată.

Închei acest capitol mare de „pregătire" a personalului pentru informaţie până la a deprinde desfăşurarea şi executarea ei, făcând remarca că nu mi-am exprimat niciun gând sau vreo propunere pentru „organizarea" ei. Această organizare este o funcţie complexă de determinare, postulate politice şi de scopuri militare. În plus, organizarea este în funcţie şi de fondurile care se alocă pentru munca informativă.

5. Informaţia modernă, perspective

Războiul s-a încheiat cu un progres nebănuit al ştiinţei şi tehnicii care au schimbat şi vor mai schimba viaţa fără însă să-i schimbe regulile generale. Ştiinţa şi arta militară au fost şi ele înrâurite, dar principiile nu s-au mai schimbat. Ele vor fi aceleaşi în combinarea forţelor pentru victorie, în conducerea pentru victorie în război. Progresul ce-l vedem a adus însă noi, multe şi covârşitoare mijloace care înrâuresc ştiinţa şi arta militară. Acestea au o mare greutate, atât de mare încât conducerea politică se străduieşte să nu mai recurgă la război şi să-l evite, iar unde mai dăinuie, să-l oprească şi să-l stingă.

Politica de pace, convieţuire paşnică, respectul reciproc al statelor şi popoarelor sunt principii care de teamă sau din convingere îngrădesc sau împing *in extremis* soluţia războiului, Dar nu şi informaţia care acum trebuie să fie şi mai vigilentă.

Informaţia este şi ea influenţată de progresul tehnic şi de născocirile ştiinţei. Ea şi le apropie, iar pentru aceste mijloace ea devine atât de atotştiutoare încât a alarmat pe conducători – care au lansat principiile cunoscute enunţate mai sus.

Bătrâna, multimilenara informaţie reapare iar reîntinerită şi împodobită cu noile mijloace ale progresului ştiinţific şi tehnic, se dovedeşte mai complexă şi mai hotărâtoare. Informaţia aeriană, spaţială, cu superioare aparate, detectează şi dincolo de scoarţa pământului; sau tainice fascicole de raze informează chiar [cu privire la] lansarea unui avion sau pornirea unui tanc de la depărtări nebănuite.

Despre aceste noi procedee şi noi surse de forţe trebuie să ia cunoştinţă toţi ce vor lucra în informaţie, dar mai mult decât atât. Direcţia Informaţii trebuie să pună la curent pe comandanţi până la cel mai înalt grad despre aceste noi forţe şi să înveţe a le folosi; nu însă a le mânui.

După cum se consideră ca un „a.b.c." şi ca axiome proprietăţile tehnice ale armamentului ce trebuie cunoscute de luptători şi comandanţii lor, tot astfel comandanţii trebuie să cunoască caracterele noilor arme şi mijloace de forţă pe care, ajutaţi de statele majore tehnice speciale, le vor conduce în viitor.

Se ştie şi s-a publicat că politica[351], ştiinţele şi întreprinderile au făcut apel la noile ştiinţe aduse de progresul tehnic. Ele sunt: cibernetica şi informatica ca să citez pe cele ce au legătură cu ştiinţa militară. Despre acest apel şi despre ajutorul dat activităţii şi ştiinţei militare, nu s-a scris, nu s-a publicat mare lucru.[352] Dar oricine a privit cum se prepară şi cum se execută o călătorie spaţială, cum lucrează un select stat major de distinşi profesori şi tehnicieni în centrala de la N.A.S.A., tablourile de comandă, calculatoarele şi ordinatoarele, poate să înţeleagă că la conducerea superioară politică şi mai ales militară în viitorul apropiat tot aşa vor lucra statele majore militare. Fără ştiinţa informatică şi cibernetică nici nu ar fi fost cu putinţă aceste antreprize spaţiale. Numai cu aceste noi procedee tehnice şi automate se pot face în timpi foarte mici miliarde de operaţiuni.

Informaţia va face un apel mai mare şi mai eficace la cibernetică şi informatică. Apreciez că se cuvine să o explic prin prisma punctului meu de vedere.

Cibernetica, după cum arată denumirea sa, este ştiinţa conducerii, dirijării, care se ocupă de mecanisme şi de control la fiinţe, maşini sau mecanisme.

Informatica este arta de a conduce prin mecanisme care prelucrează informaţiile.

---

[351] Îndeosebi conducerea politică a orânduirii socialiste, care a preluat atâtea variate şi complexe activităţi, este nevoită să facă apel la aceste moderne ştiinţe, ca să câştige timpul, marea necunoscută.

[352] Pentru a păstra secretul formulelor de a folosi aceste ştiinţe ca şi tot mai felurite, complicate şi noi aparate, publicaţiile sunt rare şi îngrădite.

Numai prin definiţie se înţelege cât de înrudite sunt aceste ştiinţe cu ştiinţa şi arta militară, precum şi aportul major ce-l poate aduce.

Marea majoritate a comandanţilor ca şi a şefilor şi a ofiţerilor în faţa „noului", la început, se vor sfii şi, timoraţi, îşi vor închipui complicatele studii matematice superioare. Deci, la început teamă şi sfială.

Oricare ascultător va putea să înţeleagă că aceste ştiinţe cu tot aparatajul lor complex şi complicat sunt făcute de oameni, pentru oameni şi la îndemâna lor. Conducerea superioară a armatei ca şi Direcţia Informaţii, consider eu, că ar fi util dacă ar face apel la profesorii militari şi civili care să fie invitaţi să conferenţieze în faţa militarilor despre aceste ştiinţe şi folosirea lor în armată.

Studiul simplu al acestora trebuie să se bazeze pe o înţelegere clară până la adâncirea ei ce nu este mare. Sunt puţine idei de bază ca şi în strategie. Nu le auzim noi discutate acestea la o masă de cafenea, sau cum spunea mareşalul Foch, „în jurul unui biliard" sau „la o masă de şah"??

Deci şi problema ciberneticii trebuie exprimată corect şi corect înţeleasă, studiul ei pe baza simplei matematici ce nu depăşeşte liceul, iar scurta desfăşurare a studiului să fie progresivă. Un comandant care conduce cu măiestrie tancurile sale trebuie să le ştie proprietăţile generale: viteza, autonomia, puterea armamentului şi a blindajului, precum şi capacitatea de manevră. Dar tehnica de construcţie, a călirii oţelului, motorul etc. nu este necesar să le ştie.

Personalul din informaţie va trebui să-şi apropie şi el mai mult cunoaşterea acestor noţiuni şi să se obişnuiască a mânui aparatura, maşinile de calcul, calculatoarele automate, ordinatoarele. Acestea sunt variate şi progresul tehnic ni le pune la dispoziţie.

Acest personal al informaţiei, cred că este necesar să se deprindă cu:

1. Codificarea informaţiilor prin fişe sau alte forme, care să fie introduce şi exploatate în mecanisme.
2. Cu folosirea şi cunoaşterea mecanismelor de care dispun.
3. Scoaterea concluziilor, sintezelor şi deciziilor în timpii cei mai scurţi.

Oamenii noştri de ştiinţă, matematicienii şi tehnicienii am credinţa că nu vor pregeta să colaboreze cu armata pentru apărarea ţării, ca informaţia noastră să ţină pasul cu atâtea desăvârşiri ferme ale ştiinţei şi tehnicii pentru a le folosi cu cel mai desăvârşit efect.

În perspectivă, progresul acesta va fi atins şi în armată, mai ales în informaţie, pentru a câştiga timpul[353] care are o valoare covârşitoare în conducerea viitoare. De acest timp trebuie să ne temem, să fim gata ca instantaneu să dăm sintezele valabile pentru deciziile politice şi militare. Noua aparatură a ştiinţelor moderne ne vor ajuta să câştigăm acest timp[354].

Aici trebuie eforturile oamenilor, militarilor şi iscusinţa pentru a suplini slăbiciuni inerente, de altă natură. Aici trebuie avută încrederea în noi şi ştiinţa noastră, în ingeniozitate şi în munca noastră pentru ca să răzbim greutăţile ce pot surveni şi pentru ca să dăinuim cum existăm de milenii pe locurile carpato-dunărene, care sunt ale noastre.

General-maior în retragere T. Gârbea

---

[353] Timpul este o mare necunoscută şi marele duşman al confruntărilor viitoare. Aparatura modernă din ce în ce mai perfecţionată va putea fi salvatoare.

[354] Noua lege a dezvoltării ştiinţei şi exploatarea progresului ştiinţific (încă în proiect) poate fi de mare ajutor.

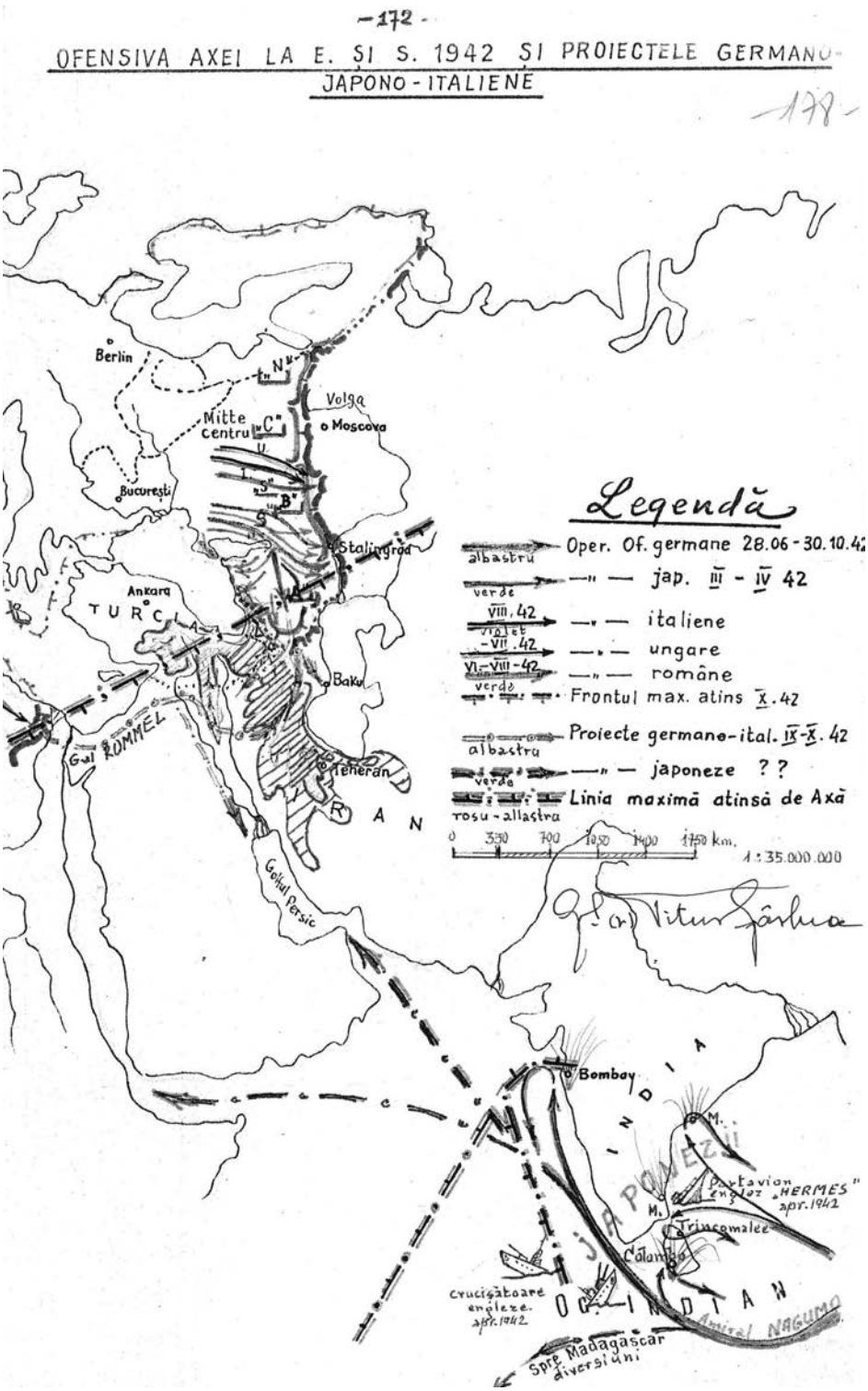

Harta 4: Ofensiva Axei în anul 1942 la sud și est și proiectele germano-italiano-japoneze

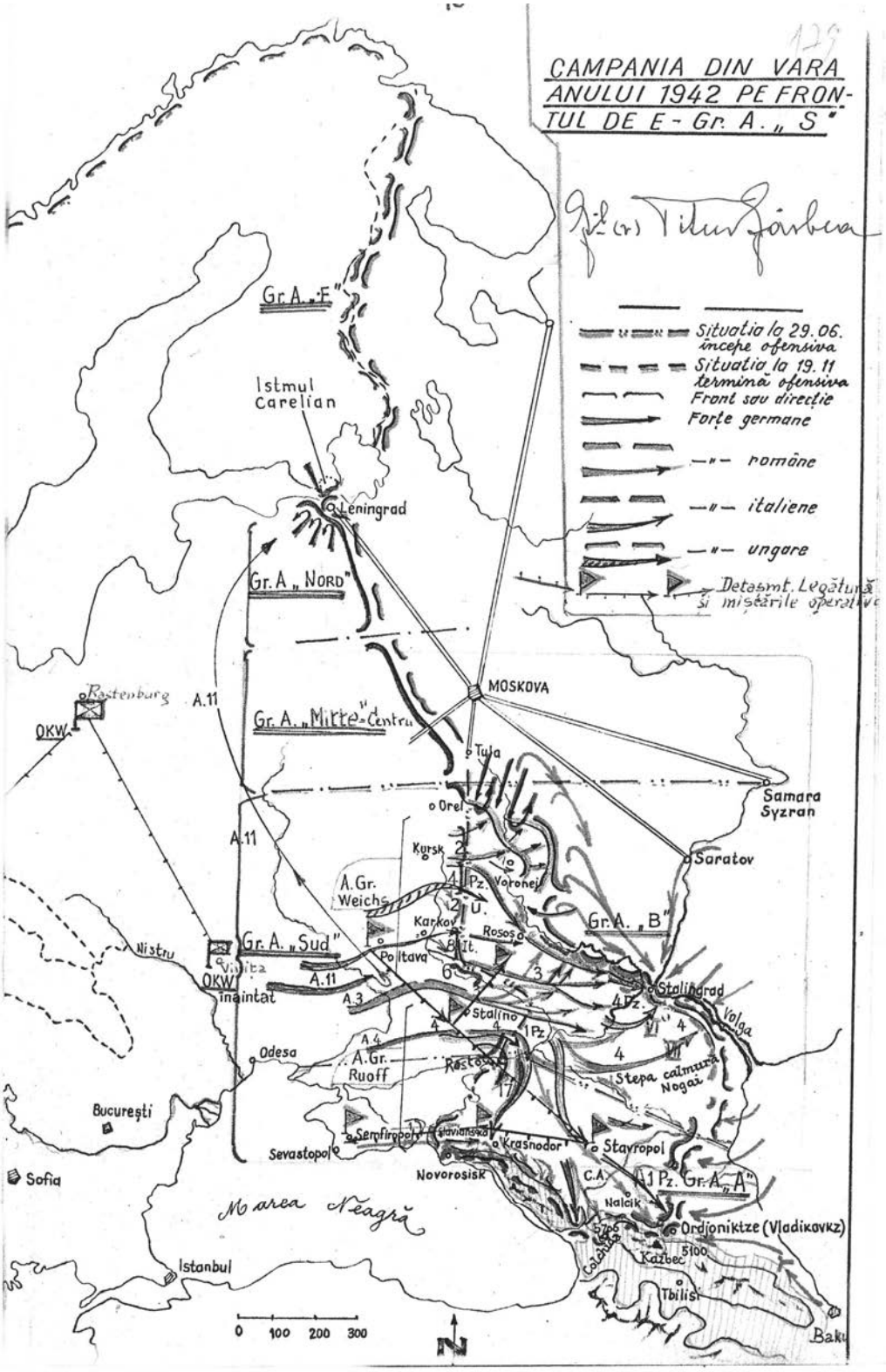

Harta 5: Campania anului 1942 pe Frontul de Est – Grupul de Armate Sud

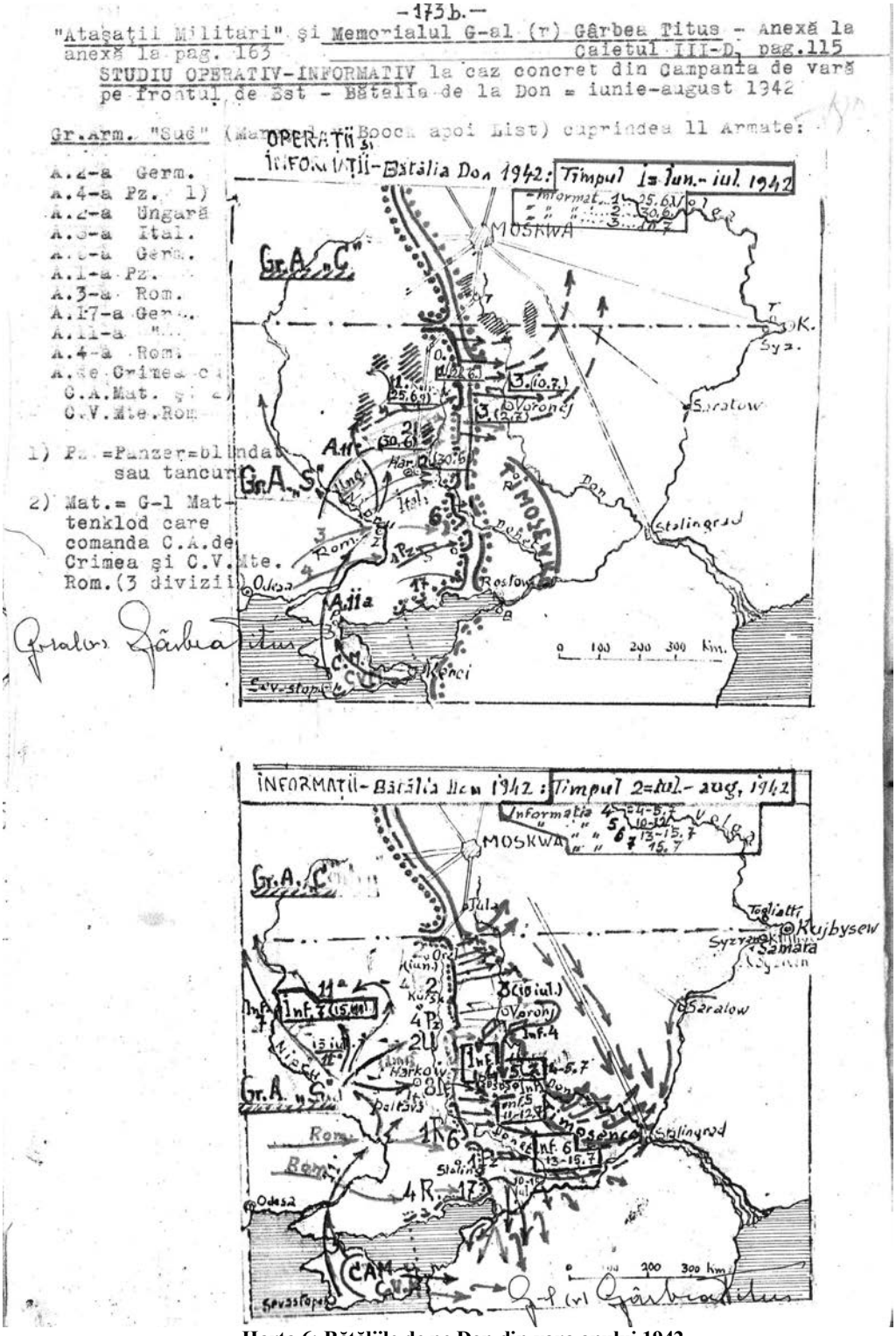

Harta 6: Bătăliile de pe Don din vara anului 1942

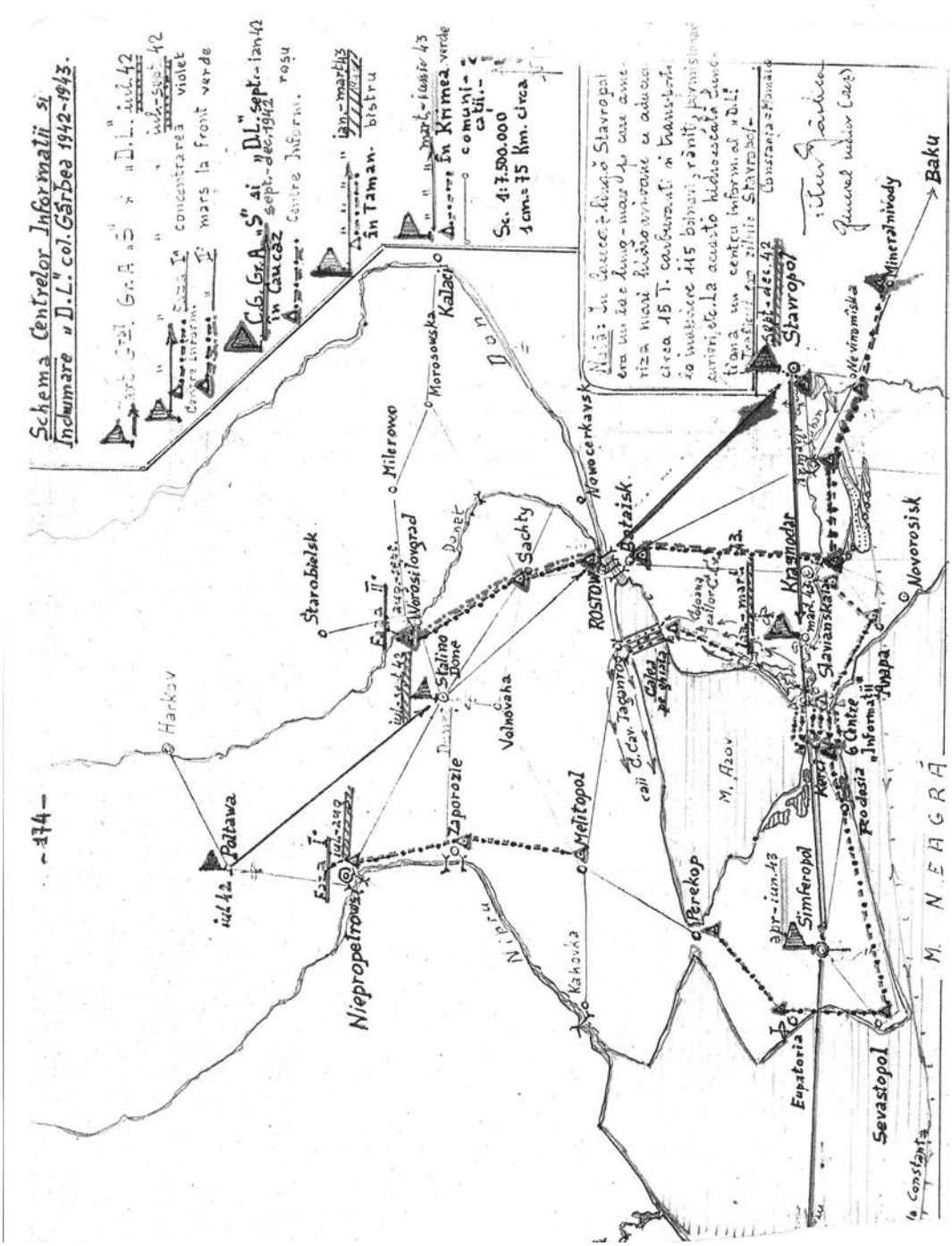

Schema centrelor de informaţii şi îndrumare ale Detaşamentului de Legătură Colonel Gârbea (1942-1943)

Anexa nr. 1
Despre ataşaţii militari

Misiuni exterioare ale militarilor – ataşaţi militari, etc.

Misiunea de ataşat militar, aero, naval face parte din misiunile cele mai importante, din sarcinile cu caracter exterior, adică peste frontieră. Aceste misiuni exterioare pot fi foarte variate şi de diferite durată şi importanţă. Ele sunt frecvente în timp de pace, dar pot deveni foarte complexe, mai grele şi mai gingaşe în timp de război.

Condiţiile pe care trebuie să îndeplinească militarii din aceste misiuni exterioare, recrutarea şi pregătirea lor este variată potrivit cu sarcinile ce li se dau în aceste misiuni exterioare. Dar în toate cazurile aceştia trebuie să fie conştienţi că ei reprezintă armata, aviaţia, marina şi ţara, deci acest caracter de reprezentare este general. De această caracteristică generală de reprezentare trebuie să ţină seama alegerea ce revine forului superior al acestui militar reprezentant, ca şi militarul căruia i se încredinţează misiunea exterioară. În plus, la distanţele care pot fi foarte mari, răspunderea revine şi reprezentanţei diplomatice care rezidă ca o permanenţă în ţara acreditară de la marile distanţe, în executarea şi comportarea acestor misiuni exterioare. Este o răspundere triplă ce revine acestor trei eşaloane. Ataşaţii militari rezidenţi pe lângă ambasade, legaţii, agenţii sau consulate au primit sarcina de a supraveghea comportarea misiunilor exterioare şi sunt obligaţi să semnaleze sau să ia măsuri de oprire a deficienţelor.

Se enumeră aceste misiuni exterioare pe care istoria le-a pus în evidenţă prin necesitatea lor:

- reprezentanţe diplomatice – ataşaţii militari, aero şi navali cu adjuncţii şi ajutoarele lor (militari sau funcţionari militari);
- reprezentanţe militare ştiinţifice, culturale, artistice, economice şi tehnice de tot felul;
- stagii în armatele străine, şcoli studii, practici;
- reprezentanţi de comandament, operative, de legătură, de informare, de tehnologie etc.;
- delegaţii în foruri internaţionale, conferinţe de armistiţiu, de pace, la Societatea Naţiunilor, la O.N.U. etc.;
- reprezentanţe sanitare, carantină, asistenţă şi ajutoare;
- reprezentanţe sau delegaţii de executare a convenţiilor internaţionale, linii sau zone-provincii interzise sau neutre, ocupări sau depăşiri în timp sau condiţional, delimitări de frontiere, de evacuare, de protejare, de semnalizare etc.;
- reprezentanţe economice de comenzi, de controlul fabricaţiei, de recepţionarea şi de transportul materialelor, armamentului etc., de remontarea animalelor etc. etc.

În toate aceste reprezentanţe, comisii, delegaţii etc. ataşaţii militari pot fi chemaţi să le asiste şi să le dea tot concursul, făcând legătura cu autorităţile din ţara acreditară El poate să fie chemat ca în afara respectării stipulaţiilor convenite, să facă ca să se respecte uzanţele internaţionale în interesul statului (armatei), cerând la nevoie concursul ambasadorului. Voi da exemple de cazuri şi stări diferite:

În septembrie 1938, după încheierea acordurilor de la München privind Cehoslovacia care a fost silită să cedeze zona sudeţilor – [regiune de] frontieră, ambasada engleză a realizat executarea celor convenite. Pentru a evita incidente şi ciocniri, ataşatul militar colonel MacFarlane, ajutat de echipe militare, a avut sarcina „portărelului – executor" şi mergând la teren zi şi noapte a reglementat şi a urmărit evacuarea anumitor zone pe linii succesive, precum şi ocuparea lor de trupele naziste.

Cu luni înainte, pe timpul tensiunii din această zonă, am călătorit cu acest ataşat militar pentru a cerceta mişcarea trupelor germane ce se puteau deda la violarea frontierei; am colaborat strâns şi cu succes. Noi eram cei mai interesaţi ca Republica Cehoslovacă să fie

scutită de orice ştirbire a suveranităţii şi a frontierelor sale, fiindcă ne-ar fi venit şi nouă rândul şi [s-ar fi ajuns la] prăbuşirea întregii opere după primul război mondial.

Acum, după nenorocitul acord, ataşatul militar britanic mi-a făcut aluzia dacă l-aş putea ajuta la executarea silită!!! Am fost surprins şi pe loc i-am răspuns în germană că este o imposibilitate din toate punctele de vedere.

Un alt exemplu a fost în vara anului 1919, când după luni de tensiune româno-maghiară şi pe timpul operaţiunilor de la Tisa spre Budapesta, delegaţiile franceză, americană şi engleză dar mai ales cea italiană năuciseră Comandamentul român (general-şef Mărdărescu[355]) cu intempestive intervenţii şi mai ales cu interpretări variate, insolite şi cominatorii ale Conferinţei de Pace şi ale Consiliului Militar Interaliat. Guvernul român a delegat de urgenţă un ministru-delegat, Diamandi[356], diplomat de carieră, care ataşat pe lângă comandamentul român avea sarcina să sprijine pe general Mărdărescu în variatele şi pretenţioasele interpretări ale numitelor delegaţii. Este vorba de un ajutor, de data aceasta din partea diplomaţilor în sprijinul militarilor.

În desfăşurarea acestei activităţi primează caracterul general de reprezentanţă a ţării şi a armatei (forţele armate). Este nevoie ca ataşatul militar să se ţină la curent cu liniile mari politice ale statului cum şi [cu] concepţia şefului de misiune diplomatică care trebuie să fie ajuta permanent, să se ţină la curent cu rostul misiunilor, delegaţiilor de orice natură în legătură cu forţele armate pentru că are răspunderea în activitatea acestora.

Nevoia imperioasă ca să se ţină la curent cu liniile coordonate superioare trebuie să fie completată şi cu activitatea curentă, pentru că ataşatul militar poate fi chemat să ia conducerea misiunii diplomatice în cazuri de forţă majoră la dispariţia titularului, sau a consilierului, sau a însărcinatului de afaceri. Istoria mai veche dar mai ales în timpul ultimului război ataşaţii militari au fost chemaţi – nu vremelnic sau pentru cazuri de forţă majoră – ci prin ordine superioare, să ia conducerea reprezentanţei diplomatice. Au fost cazuri chiar pentru noi când în 1943 şi 1944 ataşatul militar român, general Ion Gheorghe, din ataşat militar a devenit ambasador. În aceeaşi vreme, ataşatul militar din Japonia, general Nicolae Rădulescu, a fost numit ambasador în această ţară.

Din toate aceste naraţiuni şi exemple rezultă o serioasă alegere a tuturor militarilor trimişi cu diferite misiuni exterioare şi – repet – răspunderea celor ce aleg, a celor trimişi cum şi a celor rezidenţi care supraveghează aceste misiuni şi au partea lor de răspundere.

---

355 (S.M.) Gheorghe D. Mărdărescu, (1864-1939) a fost un general român care a luptat în al doilea război balcanic, în prima conflagraţie mondială şi a condus operaţiunile armatei române care a ocupat la 3/4 august 1919 Budapesta. Era absolvent al Şcolii de ofiţeri de cavalerie şi infanterie din Bucureşti (1888), al Şcolii Superioare de Război (1892-1894), precum şi al cursurilor de cursurile de comandant la Brück şi Spandau. În campania militară din 1913 a comandat Corpul 4 Armată. A fost comandant al Şcolii militare de infanterie şi cavalerie şi al Şcolii Militare de Război (1915-1916). A fost şef de stat major al Armatei a 3-a (1916) şi a 2-a (1916-1918), Inspector tehnic al Infanteriei (1918-1919), comandant al forţelor româneşti din Transilvania ce operau împotriva Ungariei (1919), ministru de război (1922-1926), Inspector General de armată (1927-1930), Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op.cit.*, p. 205.

356 (S.M.) Constantin Diamandy (1868-1931) a fost un diplomat român de marcă, apropiat de cercurile liberale. Studiase la universităţile din Bucureşti şi Paris. S-a alăturat Ministerului Afacerilor Străine în 1892, având însărcinări diplomatice la Sofia (1910-1912), Roma (1913), devenind apoi ministru al României la Petrograd şi contribuind la încheierea Convenţiei Sazonov-Diamandy care a pus bazele alianţei României cu Rusia. A fost arestat din ordinul guvernului lui Lenin în ianuarie 1918, fiind în final eliberat la insistenţa colegilor săi din corpul diplomatic. A fost ulterior desemnat al doilea delegat al României la Conferinţa de Pace de la Paris din 1919, iar după ocuparea Budapestei în august 1919, a fost numit înalt comisar al guvernului român în Ungaria. Şi-a încheiat activitatea diplomatică ca ministru plenipotenţiar al României la Paris (1924-1930), în "Constantin Diamandy", *Enciclopedia României - o enciclopedie online 100% românească*, la adresa de internet http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Constantin_Diamandy (accesată la 17.10.2012).

Curierii militari diplomatici

În perioade de tensiune internaţională şi mai ales în război se folosesc ofiţeri pentru serviciul de curieri diplomatici[357]. Erau, în general, tineri, bine pregătiţi profesional şi moral. Am cunoscut şi am avut de-a face cu asemenea ofiţeri. Sarcina lor era de încredere, era periculoasă şi subtilă. Frecvenţa acestei misiuni îi dezvăluia şi ca urmare aceste „rari păsări cu penele de aur" erau urmărite, pândite, jefuite de curierul ce purtau, eventual ucise.

Un asemenea valoros ofiţer curier diplomatic a fost jefuit de geamantanul ce conţinea curierul diplomatic. Nefericitul curier, căpitan de cavalerie din statul major, a înţeles să tragă consecinţa şi s-a sinucis. Un scrupulos până la jertfă, conştient că odată cu misiunea îmbrăcase cămaşa lui Nessus din mitologie, care putea să-l ducă la pieire.

[357] Ca adolescent în 1910-1913 am călătorit deseori în Orientul Apropiat, însoţind pe tatăl meu care funcţiona la Serviciul Maritim Român; el m-a iniţiat şi mi-a fost mentor, iar înţelegerea mea ca şi gândirea mea s-au maturizat. În decembrie 1917 am însoţit pe general Râşcanu la Focşani pentru preliminările armistiţiului; fusese ataşat militar prin 1906 în Germania şi m-a sfătuit să studiez Dreptul pregătindu-mă pentru misiuni exterioare. Mi-a fost de bun augur; am fost folosit curier diplomatic din februarie 1919 la Conferinţa de Pace de la Paris; apoi am făcut studii în Franţa 1919-1920. Toate acestea mi-au făcut pregătirea generală în parte pentru misiuni exterioare.

Anexa nr. 2

Despre ataşaţii militari

Moravuri, năravuri, neglijenţe, slăbiciuni, manii ce se pot dezvălui pe timpul misiunilor.

În lunga activitate de serviciu exterior şi mai ales de ataşat militar, am cunoscut, am abordat şi am putut aprecia multe persoane care mi-au lăsat în marea majoritate a cazurilor amintiri neşterse de care s-au legat simţăminte de respect, de înaltă preţuire sau de aleasă prietenie, afectuoase şi călduroase relaţii; unele din acestea s-au menţinut multă vreme după încetarea misiunilor şi se menţin şi acum după decenii de ani. Despre aceste persoane nu va fi vorba; dar pentru că este de cel mai mare interes pentru respectivele foruri, în alegerea şi pregătirea personalului trimis în misiuni exterioare, îndeosebi în misiunea de ataşat militar pe lângă ambasade, voi nara câteva cazuri deficiente şi chiar reprobabile. Sunt cazuri care demonstrează moravuri anumite, năravuri, slăbiciuni, neglijenţe sau unele porniri spre profituri lucrative; ele se menţionează cu scopul de a le preveni, a le evita şi chiar de a le stârpi de la alegerea unor asemenea persoane.

Spiritul de căpătuială poate anima uneori pe aceşti trimişi, care se poate manifesta fie sub forma unei exagerate chiverniseli împinsă până la zgârcenie, putând dăuna misiunii principale. În aceste misiuni, ţinuta, corectitudinea, comportamentul potrivit impune anumite cheltuieli pe care respectivul le evită sau le eludează cu statornicie; el nici nu pregetă să arunce o scuză: „privind misiunea, ce o să cheltuiesc eu banii pentru străini … sau pentru cheflii?" Am remarcat acest spirit şi la alte persoane din corpul diplomatic care, fără discernământ, sau din neglijenţă, sau din obişnuinţă lăsau să transpară asemenea scăpări.

După primul război mondial am aflat asemenea cazuri când activam la cabinetul ministrului de război. O misiune militară română fusese trimisă în Germania ca să reglementeze unele posibile despăgubiri de război şi unii din această misiune, reputaţi ofiţeri, au profitat de situaţia lor pentru a achiziţiona şi a transporta în ţară, pe cont propriu, mari cantităţi de medicamente. Ele au fost plătite în parte cu sume modice, apoi erau plasate cu câştiguri mari în ţară. Afacerea a făcut vâlvă, s-a făcut şi cercetare, s-a şi sancţionat, dar s-a estompat.

În cadrul serviciului secret de informaţii („S") condus de faimosul Moruzov – cel atotputernic – s-au aciuiat numeroşi ofiţeri, din care unii cu pretenţii mai mari, şi care aveau pretinse sarcini. Am cunoscut pe unii cu din aceştia mai înainte, iar pe alţii pe timpul când funcţionam ca ataşat la Berlin (1937-39); aceştia cutreierau ţările apusene şi mai ales Germania. În mod practic, ridicau de la ataşatul militar sume de bani, uneori foarte mari; el era depozitarul responsabil în banca germană a acestui fond numit „S". Ce rost aveau aceste sume, nu am putut afla, dar ştiu că se cumpărau diferite obiecte, articole, furnituri etc. (unele pentru şefii de la centru) sub titlul modest de „furnituri de cancelarie". Practica aceasta (am găsit-o la luarea în primire a misiunii de ataşat militar), asupra căreia am avut repulsie, mi se dăduse cu titlul de tabu („aşa sus se voia şi nu mai întreba").

Toţi aceşti trimişi erau nişte patentaţi profitori. Între aceştia a apărut şi un colonel ce-mi era vag cunoscut şi de valoare mediocră. Am socotit că poate pe urma unei pregătiri speciale, se indicase şi se profilase pentru subtilul serviciu informativ. Era foarte rezervat sau – cum i se mai spunea „încuiatul" – atent, măsurat, econom în aparenţă, uneori dubios, alteori lăsând să transpară rolul său de importanţă, ceea ce contrasta cu rezerva ce afişa altădată. La ambasade el se declara specialist în ziaristică, dar acesta indispunea fiindcă respectivele reprezentanţe diplomatice aveau oficii de presă acreditate, deci nu aveau nevoie de un ziarist dubios, cu o situaţie neclară. Nu sta mult locului, dispărea un timp, apoi apărea într-o altă capitală şi

prefera să stea în Elveţia care, spunea el, este neutră, este în afară de război, are valută forte, iar la caz de mare nevoie şi de neaşteptate răsturnări, oferea cele mai apropiate şi mai sigure reşedinţe de refugiu. Omul avea gândire cu lungă bătaie şi simţea de departe mersul vânturilor şi al furtunilor. Omnipotentul şef al serviciului „S" avea forţa să numească şi miniştrii plenipotenţiari, ataşaţii militari, deci pentru un consul nu a fost nicio greutate. Noul consul şi-a luat postul în primire după marea cotitură a războiului când nu mai era niciun dubiu asupra sfârşitului şi ca urmare a făcut să i se încredinţeze mari fonduri albe pentru zile negre; dar şeful cel puternic a căzut lamentabil şi curând a dispărut şi consulul cu fonduri cu tot. A fost o căpătuială de mare câştig.

Nici unii ataşaţi militari nu au fost străini de asemenea înclinări lucrative. O asemenea persoană cu mare putere la centru s-a autonumit tot într-o ţară cu valută forte şi în timpul războiului, dar nu a neglijat ca pe timpul misiunii puterea de la centru să fie asigurată, prin orice mijloace – tot lucrative – neoneste şi lipsite de orice fel de scrupule. Încă înainte de a pleca în noua misiune şi-a aranjat ca să-i fie expediate pe rând mai multe cisterne mari cu benzină superioară din ţară - chiar să-l devanseze – pe care să le negocieze la preţ de speculă şi pe valută forte. Câştigurile de negustor au devenit capitaluri şi alte afaceri cu autoturisme au umflat această agoniseală, ceea ce i-a permis iscusitului negociant să-şi cumpere imobile în respectiva ţară. Cu lipsa de carburanţi, autoturismele aveau preţuri scăzute, deci puteau fi achiziţionate cu mare uşurinţă. Un ambasador al nostru a crezut că va putea să cumpere şi el o asemenea ocazie; dar ataşatul său militar a simţit afacerea şi pur şi simplu, fără nici cel mai mic scrupul, în răstimp de câteva ore, i-a „suflat-o" pentru a o revinde. Cu amărăciune, ambasadorul mi-a istorisit această ticăloşie între altele. Această stare de putregai se cunoştea, dar respectivul reuşea să se menţină până la marea răsturnare din august 1944. Atunci abia, la intervenţia Ministerului Afacerilor Externe, respectivul, mult mai bine dotat în negustorie decât ca militar, a fost demis telegrafic. Sancţiune întârziată, fiindcă ani la rând năravul lucrase nestingherit cu mare folos.

Un alt „om" al lui Moruzov este promovat cu mare uşurinţă, ca şi cu mare surprindere, ca ataşat militar într-o mare capitală; anterioarele lui state de serviciu nu-l indicau pentru asemenea misiune, dar omnipotenţa pomenită lucrase cu succes. Respectivul, care avea oarecare agerime, se căznea să facă faţă, dar neglijenţele şi lipsurile se manifestau totuşi fără gând de îndreptare, fiindcă el se simţea protejat de la centru. Dar când neglijenţă a dus la pierderea cifrului prin dispariţie după uşuratică practică, picătura a umplut paharul şi acest ataşat militar a trebuit telegrafic să părăsească misiunea prea grea.

Neglijenţele se manifestau şi prin alte aspecte, la unii diplomaţi destul de simandicoşi şi cu practică în funcţiune.

Era uzanţa în corpul diplomatic ca recunoscuţi furnizori să aprovizioneze pe membrii săi cu diverse: din Franţa (băuturi de tot felul), din Danemarca (cu delicatese alimentare), din Anglia cu stofe de cea mai bună calitate; am uzat şi eu de acest procedeu în cadrul necesarului cu avantajul de calitate şi de preţ; după darea comenzii, se făcea plata cel mai târziu la primirea articolelor prin simplu procedeu bancar (rapid şi sigur); respectivele firme confirmau cu mulţumiri şi desigur că înregistrau sau apreciau promptitudinea comportamentului clienţilor. La o asemenea ocazie, vestita casă Bentley din Anglia (Manchester) îmi scrie respectuos şi jenată, rugându-mă să intervin pe lângă consilierul de ambasadă, spunându-i numele, ca să-şi achite o veche comandă făcută de mai multe luni, dar livrarea nu fusese onorată cu suma respectivă.

I-am arătat respectivului scrisoarea cu o vorbă dojenitoare; distanţa mare la care se afla, a socotit el, că poate să-l absolve, fără să se gândească că prestigiul ambasadei şi al ţării era în jocul neonest.

Iritat şi dezvelit în năravul său, acesta îmi cere să nu mă amestec în treburile lui. Uimit, i-am replicat că fapta lui şi casa engleză m-au amestecat în penibila lui carenţă; l-am avertizat că, fără a mai aştepta pe ambasador (plecat), voi trimite toată afacerea la Ministerul Afacerilor Externe; s-a potolit şi se scuză că: „n-am avut valută". I-am cerut o adeverinţă şi telegrafic, în aceeaşi zi, am dispus plata casei creditoare în suferinţă; am primit confirmarea cu mulţumiri călduroase pe care i-am arătat-o neglijentului care a primit lecţia, mi-a mulţumit şi în rate şi-a plătit suma ce i-am împrumutat şi totul s-a regularizat.

Nu mult după începerea războiului am primit un tânăr ofiţer – ajutor vioi, instruit, binevoitor şi bine intenţionat, dar mai puţin înţelept. Zorit, împreună cu alt tânăr diplomat, mă roagă stăruitor ca amândoi să facă o comandă pe numele meu (care aveam credit) pentru un mare număr de cupoane-stofă (un cupon era necesarul pentru un costum) de iarnă, de vară, de bărbaţi şi de dame, pretextând că din cauza războiului nu se vor mai găsi, se vor scumpi şi vor dispărea. Toate obiecţiile mele au fost zadarnice şi nici nu-mi venea uşor să-i refuz. Comandasem pentru mine şi familia mea (necesarul patru cupoane) iar aceştia s-au adăugat cu alte numeroase (circa douăzeci), neuzitate.

Comanda a întârziat, ofiţerul s-a îmbolnăvit grav şi a trebuit să se întoarcă în ţară, iar tânărul diplomat (economic) a fost mutat fără să mai gândească la enorma comandă care îl obliga. Nici eu nu mai credeam că renumita casă Bentley de la Manchester ar mai fi putut executa comanda; totuşi, într-un târziu, prin avion soseşte un maldăr de suluri-fişic, fiecare sul fiind câte un costum strâns şi perfect împachetat. Era de admirat zelul acestei firme, ca şi spiritul ei comercial, însă eu rămâneam descoperit cu întreaga comandă, deşi nu s-a făcut nicio mărire de preţ. Dar unde să găsesc pe tinerii zoriţi care nici nu mai puteau să onoreze obligaţiile lor şi nici nu se puteau aştepta lunile până să fie găsiţi. Am virat imediat respectabila sumă şi, desigur, firma a confirmat ca întotdeauna cu aceiaşi reverenţă, arătându-şi toată încrederea. Faptul a făcut senzaţie în ambasadă şi imensul maldăr şi-a găsit amatori în cercul nostru în noile condiţii de război şi totul s-a terminat cu bine, fără pagubă iar zicala s-a adeverit: „nu-i pentru cine se pregăteşte ci…".

La aceste neglijenţe se mai pot adăuga mai multe mai mărunte, dar totuşi reprobabile, mai ales în materie de bani, împrumuturi ş.a.

La acestea narate aş vrea să adaug cazul unde pregătirea şi forţa morală joacă anumit rol, dar rămânând în spate, sau mult în urmă: este vorba de unele pasiuni sau înclinări, sau chiar toane. Un ataşat militar dintr-o ţară foarte depărtată avea pasiunea colectării de vechituri, relicve, costume, săbii de samurai, costume de folclor, care puneau în umbră principala misiune, mai ales că la acea vreme eram şi noi în „Axa" ce ne lega pe meridiane atât de depărtate. Respectivul proaspăt ambasador nu mai putea corespunde şi a fost înlocuit de ataşatul militar care, de altă substanţă, l-a urmat cu deosebit succes.

Un alt tânăr adjunct de mai multă vreme căpătase gustul de colectarea porţelanurilor, ceramicelor, faianţei vechi şi noi; purta după el grele, voluminoase lăzi cu aceste „rarisime" (cum le numea el) valori de artă şi de arheologie; ajunsese ridicol.

Numai din scurta narare se poate înţelege câtă grijă, simţ de răspundere trebuie să aibă şefii care aleg şi pregătesc acest personal ce va fi trimis în misiuni exterioare şi de reprezentare. La cultura generală şi cea specială, trebuie să aibă în vedere şi valorile morale ce pot deveni precumpănitoare.

Indice

A

Abeles, comandor · 239
Abinskaia · 243
Abwehr · 150, 152, 227
Africa · 27, 30, 202, 223, 231, 237, 249
Alagir · 138, 226, 240
Albeanu, maior · 226
Albedyll, Silvius von der Lancken-Wakenitz von · 206
Alexandru I, ţarul Rusiei · 161
Alexandru, rege al Iugoslaviei · 137, 161, 169, 174, 182, 202, 217, 220, 221, 224
Alpi, Munţi · 34, 37, 48, 56, 68
Angelescu, Constantin · 140
Angerburg · 29, 104
Anglia · 28, 30, 78, 80, 84, 91, 145, 160, 168, 181, 187, 198, 218, 223, 250, 271
Anschluss · 154, 169, 170, 200, 204
Antonescu, Ion · 9, 10, 15, 16, 18, 19, 21, 23, 25, 26, 31, 33, 36, 37, 38, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 53, 56, 60, 64, 66, 70, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 79, 80, 91, 95, 101, 102, 104, 105, 109, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 139, 146, 148, 155, 156, 157, 159, 179, 182, 195, 198, 205, 207, 212, 215, 216, 223, 224, 225, 231, 232, 239, 241, 248
Antonescu, Mihai · 117
Antonescu, Petre · 176
Anuşca, Iuliu · 183, 203
Arhanghelsk · 61
Arhip, Ioan · 48, 157
Armata 1 Blindate · 19, 24, 25, 26, 30, 31, 36, 37, 45, 65, 84, 95, 104
Armata 17 germană · 50, 70, 82, 84, 91, 107, 119, 120
Armata 3 Română · 41, 64
Armata 4 Română · 63, 64
Armata 6 Germană · 64
Armata 8 Germană · 63, 64
Armata Roşie · 49, 60, 63, 84, 87, 93, 97, 131
Arno · 120
Atlantic, Oceanul · 30, 88, 239, 249
Attolico, Bernardo · 190
Auleb, Helge Arthur · 238
Australia · 112
Austria · 27, 54, 150, 169, 184, 188
Austro-Ungaria · 89
Avramescu, Gheorghe · 64, 132
Axa · 20, 102, 112, 113, 133, 155, 156, 190, 248, 272

B

Bacău · 132, 195
Bagramian, Ivan Hristoforovici · 120
Bahlui · 25
Baia de Fier · 139
Baksan · 240
Baku · 111, 147, 207, 231, 232, 233, 235
Balcani · 26, 27, 29, 30, 34, 42, 48, 49, 59, 68, 69, 74, 75, 79, 127, 131, 155, 157, 192, 195
Baltikum
  regiunea Baltică · 86, 90, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 111, 112, 114, 115, 117, 119, 128, 130
Basarabia · 11, 18, 21, 24, 30, 31, 34, 36, 37, 47, 63, 64, 65, 69, 72, 100, 115, 116, 122, 123, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 137, 148, 156, 222, 243
Bataisk · 242
Bavaria · 24, 25
Bayeux · 89, 95
Băneasa · 116, 132, 136
Beck, Ludwig von · 28, 39, 40, 147, 176, 239
Belgia · 27, 30, 59, 85, 86, 87, 88, 91, 99
Belgrad · 174, 182, 211, 214, 221, 222
Beneş, Eduard · 217
Bengeşti · 141
Berchtesgaden · 15, 16, 25, 26, 29, 30, 34, 35, 46, 48, 51, 54, 59, 60, 65, 67, 68, 69, 73, 77, 84, 85, 88, 94, 97, 98, 99, 101, 103, 104, 105, 107, 110, 111, 113, 131, 194, 241
Berghof · 12, 29, 35, 36
Berlin · 13, 15, 16, 19, 29, 30, 37, 38, 39, 40, 51, 52, 54, 59, 60, 62, 67, 79, 84, 85, 95, 97, 98, 109, 111, 112, 114, 117, 121, 124, 134, 142, 152, 155, 158, 159, 163, 166, 169, 170, 174, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 202, 203, 206, 209, 210, 212, 213, 222, 223, 225, 228, 229, 237, 239, 270
Beskizi · 116, 119
Bethulia · 252
Bismarck, Otto von · 22, 51, 162
Bîltiţa · 140
Blomberg, Werner Eduard Fritz von · 28, 203
Bock, Fedor von · 83, 228, 229, 231
Bodnăraş, Emil · 137
Boemia · 221

Bofors · 204, 212
Bombay · 112
Borcescu, Enache · 24, 134, 224
Boris al III-lea Unificatorul · 15
Boristen · 237
Bormann, Martin · 32
Brandt, Heinz · 31, 32, 46, 62, 109, 110
Braşov · 48, 138
Brauchitsch, Walther von · 28, 29, 147, 176, 227
Braun, locotenent-colonel · 134
Brătianu, Constantin (Dinu) I.C. · 79
Breaza · 138
Brennecke, Kurt · 52
Brest-Litovsk · 83
Brigada 18 Artilerie · 2, 16
Bucovina · 36, 69, 89, 156, 222
Bucureşti · 2, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 21, 24, 26, 27, 28, 30, 32, 37, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 52, 55, 56, 64, 66, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 81, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 93, 96, 97, 98, 101, 107, 109, 114, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 125, 126, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 145, 148, 156, 158, 159, 163, 165, 174, 175, 176, 179, 180, 181, 182, 185, 187, 188, 191, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 202, 204, 205, 207, 210, 211, 212, 213, 214, 216, 221, 222, 224, 225, 227, 228, 229, 232, 237, 238, 239, 241, 268
Buda, colonel · 211, 220
Budacu, Octavian · 226
Budapesta · 85, 182, 191, 212, 218, 268
Bug · 43, 104
Buhle, Walther · 75, 85
Bulgaria · 15, 29, 69, 123, 131, 155, 157, 219

C

Caballero, colonel · 237, 238
Caen · 88, 89, 95, 98, 100, 101
Cairo · 27, 30, 46, 74, 128
Calmucia · 232, 236
Calotescu, Corneliu · 93
Capul Nord · 206, 207, 249
Carelia · 223
Carentan · 89, 95, 100
Carol al II-lea · 136, 141, 198
Carol al II-lea al României · 22, 136, 141, 150, 155, 162, 198, 228, 229
Carol al XII-lea · 229
Carol cel Mare · 22, 150, 162
Carpaţi · 31, 37, 55, 94, 105, 107, 119, 122, 123, 124, 129, 132, 137, 244
Carpaţii Păduroşi · 82, 244
Cartianu, Grigore · 216
Casablanca · 19, 22, 27, 53, 54, 55, 126, 142
Caucaz · 16, 26, 27, 33, 40, 50, 72, 111, 112, 138, 147, 155, 207, 226, 229, 231, 232, 233, 235, 236, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 252
Călniceanu · 146
Câmpina · 137
Câmpul Mare · 103
Cehia · 23, 53
Cehoslovacia · 52, 154, 184, 186, 188, 211, 214, 218, 219, 220, 221, 250, 267
Cerkasî · 65
Cernomordic, locotenent · 226
Cezar · 112, 160
Cherbourg · 95, 98
Chirnoagă, Virgiliu · 226
Churchill, Winston · 27, 107, 142, 187
Cialâk, Gheorghe · 242
Cirus cel Mare · 252
Clodius, Carl August · 71, 73, 74, 76, 81, 83, 158, 159
Colchida · 240
Colombo · 112, 223
Colomeea · 82
Constantinescu, Barbu · 212
Constantinidi, Notti · 205
Constanţa · 191, 217
Copenhaga · 210
Corpul 6 Armată · 219, 229, 231, 233, 239
Corpul 6 Armată român · 229, 231
Corpul de cavalerie · 230, 235, 242
Corpul de Cavalerie · 244
Corpul de vânători de munte · 224, 230, 235, 240
Corpul V Armată · 59
Corpul VI Armată · 16, 59, 156
Costinescu, dr. · 239
Cotul Donului · 58, 59, 231, 236, 259
Coulondre, Robert · 189
Creta · 39, 67, 231
Creţulescu, Ilie · 58
Crimeea · 11, 15, 16, 24, 31, 34, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 82, 84, 131, 138, 146, 147, 148, 156, 224, 226, 230, 235, 236, 239, 242, 243, 245, 246
Cristea, colonel · 137
Cristescu, Gheorghe · 226
Croaţia · 16, 27, 155, 220
Crutzescu, Radu · 175
Cruţescu Radu · 135
Cruţescu, Radu
Crutzescu, Radu · 134, 135, 139, 175, 212, 213
Csap · 216
Curlanda · 123, 129
Cuvier, Georges · 199, 202

D

Danemarca · 67, 86, 99, 271
Danzig · 55
Darius, rege antic · 253
Davidescu, Radu · 48, 146, 212
Dealu Mare · 25
Debreţin · 219
Dieppe · 76
Dietl, Eduard · 205, 206
Dietrich Otto · 32, 43
Dietrich, Otto · 54
Dietrich, Sepp · 54, 55
Divizia 103 Infanterie · 115
Divizia 13 germană · 132
Divizia 13 Panzere · 242
Divizia 18 Infanterie · 235
Divizia 19 Infanterie · 235
Divizia 2 Vânători de Munte · 242
Divizia 3 Vânători de Munte · 243
Divizia 6 Infanterie · 59
Divizia 97 Vânători · 115
Divizia Blindate „Grossdeutschland" · 49
Divizia de Gardă · 59
Divizia Vânători de Munte · 55
Diviziei 10 Grenadieri · 132, 135
Djuvara, Radu · 175, 198, 200
Dobrogea · 69, 82, 84, 86, 91, 107, 123
Don · 27, 45, 65, 70, 72, 112, 146, 156, 208, 226, 228, 231, 232, 235, 236, 237, 239, 241, 245, 248, 258, 259
Doneţ · 231
Donețk · 145, 146, 155, 226, 229, 233, 234, 235, 259
Dönitz, Karl · 203
Dragalina, Corneliu · 182, 229, 233
Dumitrescu Petre · 64
Dumitrescu, Petre · 64, 231, 235
Dunajec · 120
Dunăre · 35, 69, 122, 124, 131, 132, 191, 218, 219, 223
Dunăre, fluviu · 37, 123, 129, 202
Dunkerque · 76
Duţu, Alesandru · 21, 39, 48, 58, 93, 136, 138, 139, 179

E

Egipt · 30
Elba · 95
Elbrus · 207, 240
Elveţia · 2, 73, 98, 145, 168, 174, 176, 178, 179, 180, 181, 188, 191, 197, 271
Eupatoria · 49, 235
Extremul Orient · 231

F

Fellgiebel, Erich · 40, 53, 82, 89, 99, 110, 195
Fellgiebel, Fritz Erich · 12, 40, 82
Fetka, general · 216
Fila, general · 216
Filipescu, Gheorghe · 137, 225, 245
Finlanda · 29, 30, 37, 61, 62, 63, 76, 79, 82, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 99, 100, 104, 111, 112, 115, 128, 129, 188, 192, 198, 204, 205, 206, 207, 210, 223, 249
Flandra · 96
Fleurieu, Médéric Claret de · 28
Florenţa · 120, 253
Focşani · 10, 37, 122, 123, 124, 129, 132, 269
Fontainebleau · 189, 253
Franco, Francisco · 30, 80, 198, 237
François-Poncet, André · 189
Franţa · 2, 26, 27, 29, 30, 34, 42, 45, 48, 50, 53, 55, 57, 59, 69, 75, 76, 78, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 106, 108, 117, 126, 157, 159, 160, 168, 173, 181, 213, 218, 223, 231, 241, 269, 271
Friedrich Wilhelm al III-a · 161
Friessner, Johannes (Hans) · 10, 115
Fritsch, Werner von · 28, 147, 203, 239
Fromm, Friedrich · 51, 110, 122
Frontul 1 Ucrainean · 65
Frontul 2 Ucrainean · 65

G

Galaţi · 10, 37, 69, 122, 123, 124, 129, 132
Galiţia · 15, 36, 37, 41, 42, 54, 55, 65, 69, 76, 82, 84, 86, 87, 91, 100
Gällivare · 204
Gaulle, Charles de · 28
Gavrilescu, Alexandru · 169, 182
Gârbea Titus · 153
Gârbea, Titus · 1, 2, 3, 4, 9, 10, 12, 13, 14, 17, 153, 162, 163, 198, 225, 252
Geneva · 135, 221, 222
Genova · 95
Germania · 2, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 38, 39, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 59, 60, 61, 62, 63, 67, 68, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 97, 98, 99,100, 101, 102, 103, 104,

107, 109, 113, 114, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 140, 142, 145, 146, 148, 150, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 164, 166, 168, 169, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 191, 194, 195, 198, 200, 201, 202, 203, 205, 211, 212, 213, 217, 218, 221, 222, 223, 224, 225, 231, 232, 237, 238, 241, 249, 250, 269, 270
Gerstenberg Alfred · 18, 51
Gheorghe, Ion · 67, 113, 114, 121, 124, 126, 159
Gherasimov, colonel · 184
Ginghis Han · 253
Glasing, colonel · 27, 49, 93
Goebbels, Paul Joseph · 88, 112, 113, 117, 121, 159
Goga, Veturia · 117
Golful Finic · 76
Golful Persic · 112, 155, 207, 223, 232
Golful Riga · 120
Göring Hermann · 28
Gorj · 22, 76, 103, 140, 141, 145, 237
Greceanu, Constantin · 212
Grecia · 29, 30, 39, 50, 99, 231
Greiffenberg, Hans von · 16, 17, 18, 39, 41, 43, 44, 53, 115, 147, 148, 239, 241, 243, 244
Grupul de Armată Ucraina de Sud · 30
Grupul de Armate A · 207, 208, 231, 235, 236, 239, 241, 242, 244, 245, 246, 249, 250, 260
Grupul de Armate B · 42, 228, 238, 239, 245
Grupul de Armate Centru · 42, 96, 97
Grupul de Armate de Nord · 107
Grupul de Armate Nord · 98, 114, 115, 120
Grupul de Armate Sud · 2, 17, 58, 65, 111, 145, 146, 147, 223, 226, 230, 231, 233, 258
Grupul de Armate Ucraina de Nord · 42, 105
Grupul de Armate Ucraina de Sud · 105
Guderian, Heinz Wilhelm · 11, 12, 19, 26, 36, 51, 52, 87, 95, 111, 115, 116, 117, 118, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 196, 227

H

Halder Franz · 29
Halder, Franz · 26, 29
Halder, Hans · 29, 71, 208
Halle an der Saale · 97
Hamburg · 176, 186, 187, 203, 209, 211
Hanovra · 32, 38
Hansen, Erik · 18, 25, 45, 47, 48, 77, 78, 81, 134, 205
Harkov · 229, 231, 233, 258
Heinrici, Gotthard · 94, 95
Helsinki · 100, 182, 198, 206
Heusinger, Adolf · 12, 31, 32, 39, 40, 43, 45, 64, 86, 87, 88, 90, 94, 95, 97, 99, 105, 107, 109, 110, 115, 121, 128
Hillgruber, Andreas · 155, 198
Himmler, Heinrich · 19, 53, 54, 55, 71, 121
Hinckelday, maior german · 26, 27, 28, 31, 39, 46, 47, 67, 74, 81, 87, 98, 104, 108, 109, 110, 114, 116, 134, 135
Hindenburg, Paul von · 147, 239
Hirschberg · 15, 24, 28, 72
Hitler · 10, 12, 15, 19, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 61, 62, 64, 65, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101,102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 133, 142, 145, 146, 147, 150, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 177, 189, 194, 195, 198, 200, 203, 207, 208, 225, 226, 227, 228, 229, 231, 232, 235, 237, 238, 239, 241, 243, 248, 249, 260
Hitler, Adolf
Hitler · 198
Holofern, general antic · 252
Horaţiu · 160
Horthy, Miklós · 15, 18, 79, 125
Hron, Antonin · 183, 191
Hube, Hans-Valentin · 24, 30, 31
Hust · 215, 216

I

Iacobici, Iosif · 220, 224
Iampol · 18, 31
Iaşi · 10, 25, 31, 41, 64, 65, 92, 93, 123, 128, 130, 137, 175
Inari · 206
India · 112
Ionescu, Marin · 93
Ionescu-Aţipingu, Constantin · 141
Istanbul · 191
Istmul Carelian · 223
Italia · 15, 20, 22, 23, 24, 26, 27, 30, 38, 42, 43, 45, 53, 54, 56, 66, 68, 69, 75, 76, 86, 88, 90, 91, 95, 99, 100, 106, 112, 120, 126, 142, 150, 155, 167, 176, 184, 190, 191, 195, 217, 218, 219, 221, 249
Iugoslavia · 23, 29, 30, 53, 55, 75, 78, 87, 90, 91, 131, 192, 195, 214, 218, 219, 220

Î

Înţelegerea Balcanică · 158

J

Jaenecke, Erwin · 70
Japonia · 27, 111, 112, 113, 142, 155, 176, 217, 231, 268
Jitomir · 29, 30
Jodl, Alfred · 30, 91, 95, 96, 206
Jukov, Gheorghi Konstantinovici · 18, 19, 31, 65
Juncu, Gheorghe · 52, 132, 136, 226

K

Kamianeţ · 65
Kapp, Wolfgang · 158
Karelia · 61, 96, 206
Kazbek · 138, 226, 239, 240
Keitel Wilhelm · 30
Keitel, Wilhelm · 12, 25, 28, 29, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 43, 46, 53, 65, 68, 72, 91, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 121, 123, 126, 130, 176, 224, 227, 232
Kerci · 49, 226, 235, 242, 245, 247
Kiel · 186, 202, 203, 211
Kiev · 18, 65
Killinger, Manfred von · 18, 73, 81, 104, 114, 134
Kirkenes · 206
Kiruna · 204
Kleist, Paul Ewald von · 26, 30, 33, 34, 38, 46, 65, 147, 148, 189, 206, 207, 227, 228, 240, 241, 259
Klessheim · 15, 64, 68, 79, 156
Kluge, Günther Adolf Ferdinand „Hans" von · 50, 58, 83, 96, 99, 104, 105, 107
Kollontay, Alexandra · 62, 128, 190, 201
Konev, Ivan Stepanovici · 18
Koniev, Ivan · 65, 105
Königsberg · 161
Königsee · 34
Köppelle, von colonel · 176
Korne, Radu · 233, 235, 242
Korsun · 65
Košice · 216, 219
Kovar, Heinrich · 225
Kovel · 82
Krasnodar · 242, 243, 246
Kreiči, general · 215, 216
Krull, colonel dr. · 73, 74, 76
Kuban · 70, 138, 235, 242
Kursk · 42, 83, 96, 258, 259

L

Ladoga · 61, 86
Lascăr, Mihail · 236
Le Suire, Karl von · 37
Lemberg · 24, 30, 31, 37, 62, 63, 76, 81, 101, 105, 107, 116, 120
Leningrad · 61, 90, 231, 232, 235
Leonida, Paul · 21, 23
Letonia · 120
Libia · 202
Lindemann, Fritz · 34, 39, 41, 43, 52, 53, 82, 83, 99, 102, 103, 121, 195
List, Wilhelm von · 111, 112, 147, 155, 207, 208, 227, 231, 232, 235, 236, 239
Lituania · 161
Londra · 166, 181
Lublin · 83
Luftwaffe · 28, 178, 227
Lupu, Nicolae · 79
Lutoasa · 244
Lüttwitz, Walther Freiherr von · 158
Lychen · 199, 202

M

MacDonald, Étienne Jacques Joseph Alexandre · 161
Machiavelli, Niccolò · 15, 198, 253
Madagascar · 112, 223
Maikop · 246
Malka · 240
Maniu, Iuliu · 79, 135
Manstein, Erich von · 31, 33, 34, 42, 45, 46, 58, 65, 83, 107, 241
Manteuffel, Hasso-Eccard Freiherr von · 49, 57, 58
Mardare, Socrate
Mardari, Socrat · 18, 21, 22, 24, 25, 87, 110, 138, 139, 239
Marea Adriatică · 150
Marea Baltică · 28, 29, 62, 94, 96, 98, 101, 107, 122
Marea Britanie · 217, 225
Marea Caspică · 207
Marea de Azov · 236, 242, 248
Marea Mânecii · 91
Marea Neagră · 29, 37, 235, 253
Marea Nordului · 86

Marele Stat Major · 2, 15, 16, 18, 19, 21, 23, 24, 30, 39, 41, 43, 44, 46, 48, 56, 68, 70, 76, 84, 87, 88, 89, 91, 92, 97, 98, 99, 103, 105, 107, 108, 110, 111, 115, 119, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 136, 138, 145, 146, 148, 156, 163, 166, 167, 168, 169, 172, 173, 174, 176, 178, 179, 181, 182, 188, 189, 194, 196, 197, 205, 209, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 229, 232, 234, 235, 236, 237, 239, 241, 244, 246, 247, 250
Margarethe I · 12
Margarethe II · 12
Marsilia · 95, 221
Mavrichi D. · 137
Mazuria · 108
Mărăşeşti · 250, 251
Mârza-Reus, Eugen · 24, 89, 98, 103, 104, 105, 107, 108, 110, 111, 115, 128, 130, 134, 135, 136, 196
Mediterană, Marea · 30, 48
Mehedinţi · 145, 237
Mein Kampf · 155, 160
Melitopol · 233
Memel · 28
Mica Înţelegere · 158, 182, 188, 214, 217, 218, 220, 221, 222, 223
Midway · 112, 155, 198
Mihai I · 9, 12, 136
Mihail, Gheorghe · 10, 136
Mihalache, Ion · 79
Milch, Erhard · 28, 176
Minsk · 96, 100, 102
Mirow, locotenentul comandor · 176
Misiunea Militară Germană · 18, 21, 24, 25, 27, 38, 47, 48, 77, 85, 92, 93, 98, 103, 104, 133, 134, 148, 205, 241
Miskolc · 219
Mitrănescu, Florea · 235
Mociulschi, Leonard · 244, 245
Model, Walter · 42, 45, 46, 81, 83, 99, 103, 104, 105, 107
Moghilev · 96
Moldova · 11, 18, 20, 21, 24, 25, 30, 31, 34, 36, 37, 38, 42, 43, 47, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 62, 63, 64, 65, 69, 70, 72, 81, 82, 91, 93, 100, 103, 105, 107, 115, 116, 118, 119, 120, 122, 123, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 138, 148, 156, 196, 205
Moscova · 27, 29, 46, 62, 79, 83, 161, 188, 189, 191, 258
Motaş, Dumitru · 182
Mukačevo · 216, 218
München · 24, 26, 30, 39, 41, 54, 57, 71, 94, 98, 154, 159, 176, 191, 200, 204, 222, 267
Muntele Păduchiosu · 137
Munţii Caucaz · 207, 243
Munţii Maramureş · 240
Murmansk · 61, 206
Mussolini, Benito · 15, 54, 80, 98, 109, 190

N

Nabucodonosor · 252
Nalcik · 240
Napoleon · 22, 34, 57, 73, 160, 161, 202
Narva · 115
Narvik · 187, 204, 205, 206
Naţiunile Unite · 26
Neagu, Ioan · 226
Nedelcu, Dumitru · 24, 28, 45, 75
Nestorescu, Constantin · 24
Nestorescu, general · 24, 94
Nicolae al Transilvaniei, mitropolit · 117
Nicolescu, Constantin · 59, 174
Niculescu-Buzeşti, Grigore · 135, 139
Niemen · 100, 120
Nipru · 26, 27, 65, 159, 233, 237
Nistru · 16, 17, 19, 20, 26, 30, 41, 45, 65, 84, 104, 119, 133, 148, 224
Nobel, Alfred · 4, 28
Normandia · 12, 62, 88, 89, 91, 93, 95, 96, 98, 100, 101, 120
Norvegia · 27, 30, 40, 75, 86, 99, 100, 175, 186, 187, 191, 199, 203, 204, 206, 210
Novikov, D. · 159
Novorosiisk · 235
Nürnberg · 46, 58, 88, 203

O

Oberkommando der Wehrmacht · 227
Oceanul Arctic · 61
Oceanul Indian · 112, 223, 231, 232
Oceanul Pacific · 112
Oder · 27, 95
Odessa · 18, 19
Odobeşti · 251
OKH · 2, 11, 12, 17, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 55, 56, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 72, 74, 75, 77, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 135, 146, 155, 156

OKW · 11, 12, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 59, 60, 61, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 108, 111, 112, 114, 117, 119, 120, 121, 124, 125, 131, 132, 133, 134, 140, 146, 147, 148, 155, 156, 157, 159
Olanda · 2, 30, 59, 85, 86, 88, 99, 145, 168, 174, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 188, 191, 197, 212
Olăneşti · 116, 117, 119, 121, 124
Olivenbaum, plan de livrări · 41, 63, 66, 67, 71, 73, 75, 81, 82, 84, 89, 90, 98, 102
Olt · 138
Oltenia · 2, 22, 139, 140, 142, 222
Onega · 84
Opriş, Ştefan · 58
Ordinul Mihai Viteazu · 205
Ordjonikidze · 34, 138, 207, 239, 240
Orel · 46, 96, 258
Orientul Apropiat · 254, 269
Orientul Mijlociu · 112, 240
Orşa · 82, 83, 96, 135
Oshima, Hiroshi · 111, 112, 113, 155, 208, 231, 232
Oslo · 182

Ö

Östersund · 204

P

Pactul Tripartit · 176
Panciu · 186
Pantazi, Constantin · 119, 208, 239
Pantelimon · 136
Paris · 2, 88, 98, 159, 161, 166, 167, 171, 181, 188, 189, 193, 213, 253, 268, 269
Pasărea · 136, 137
Pavelić, Ante · 16
Peipus, lacul · 82
Peninsula Cotenin · 98
Peninsula Cotentin · 95
Peninsula Taman · 242
Perekop · 235, 245
Persia · 207, 252
Petrescu-Comnen, Nicolae · 175, 198
Petru cel Mare · 229
Petru I, rege · 182
Petsamo · 37, 62, 206, 207
Piatra Neamţ · 49, 64
Picardia · 86, 88, 91, 96
Pika, colonel · 211, 220
Pinsk · 82, 100
Pipera · 136
Piteşti · 26, 213
Ploieşti · 48, 69, 77, 137, 202
Podilskîi · 65
Podolia · 29, 30, 31, 36, 42, 45, 76, 77
Polonia · 10, 15, 18, 21, 24, 29, 34, 39, 41, 51, 53, 54, 55, 79, 82, 83, 85, 86, 90, 103, 104, 105, 107, 109, 112, 115, 120, 123, 129, 130, 132, 145, 174, 183, 186, 188, 192, 237, 241
Poltava · 30, 46, 226, 228, 229, 233, 234, 238
Pomerania · 199, 202
Popescu-Sibiu, Ioan · 226, 246
Potopeanu, Gheorghe · 25, 213, 225
Praga · 182, 188, 211, 214, 215, 216, 218, 221, 222
Prager, Otto · 209, 225, 237, 238, 245, 246
Prall, Paul · 132, 134, 135
Predeal · 10
Predoiu, Emil · 226, 245
Prezan, Constantin · 205
Prhala, general · 216
Pripet · 82, 83, 96, 97, 101, 102, 103, 104, 105, 107
Proca, Alexandru · 202
Prusia · 27, 29, 30, 34, 36, 42, 45, 46, 52, 59, 60, 61, 66, 67, 75, 77, 81, 82, 89, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104, 105, 107, 112, 119, 120, 127, 134, 142, 150, 155, 157, 159, 160, 161, 174, 194, 196, 202, 231, 239
Prusia Orientală · 29, 30, 36, 42, 45, 46, 52, 59, 60, 61, 66, 67, 75, 77, 81, 82, 89, 96, 97, 104, 105, 107, 112, 155, 157, 159, 161, 174, 194, 196, 202, 231, 239
Prut · 25, 31, 48, 92, 93, 122, 123, 124, 125, 130, 133, 148
Przemyśl · 116
Pskov · 82

R

Racoviţă, Mihail · 38, 58, 64
Raeder Erich · 29
Raeder, Erich · 29, 176, 202, 203, 227
Rapallo · 191
Rastenburg · 29, 30, 96, 104, 112, 120, 121, 128, 131, 239
Rădulescu-Pogoneanu, Victor · 135, 139
Regimentul 13 Artilerie · 217
Regimentul 2 Artilerie de Gardă · 59

Reich · 22, 26, 40, 41, 63, 73, 78, 88, 97, 98, 103, 129, 147, 150, 162, 189
Reichnhall · 34
Renania · 166
Renaniei · 217
Reuterswärd, Patrik af · 140
Ribbentrop, Joachim von · 42, 43, 52, 54, 61, 74, 79, 81, 83, 99, 100, 113, 114, 121, 124, 177, 195
Riedl, colonel · 66, 97
Riga · 107, 135
Roma · 30, 55, 86, 88, 95, 100, 155, 160, 174, 176, 188, 189, 190, 253, 268
Roman · 49, 59, 150
România · 2, 9, 10, 11, 12, 15, 18, 19, 20, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 59, 60, 62, 63, 65, 66, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 99, 100, 102, 103, 105, 112, 114, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 135, 136, 137, 140, 142, 143, 148, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 164, 166, 167, 169, 174, 176, 177, 180, 182, 183, 187, 188, 191, 192, 194, 195, 196, 198, 200, 205, 211, 213, 214, 216, 217, 218, 219, 223, 225, 231, 237, 249, 254, 256, 268
Rommel, Erwin · 46, 50, 88, 112, 155
Rosetti-Solescu, căpitan · 45, 68, 105
Rostov · 239, 242, 259
Rozin, Gheorghe · 25, 93, 215, 225
Rudolf de Habsburg · 150
Ruginoasa · 58, 81
Ruhr · 42, 189
Rundstedt, Karl Rudolf Gerd von · 88, 91, 94, 99, 100, 107, 121
Ruoff, Richard · 50
Rusia · 26, 29, 34, 48, 50, 62, 69, 74, 78, 79, 97, 99, 100, 102, 104, 106, 107, 112, 115, 123, 126, 129, 141, 148, 155, 160, 161, 164, 188, 191, 198, 206, 217, 218, 231, 237, 238, 268

S

S.U.A. · 27, 217, 225, 237
Saar · 166
Salla · 61, 206
Salzburg · 15, 16, 28, 34, 43, 84, 156
Saratov · 231
Sassnitz · 210, 211
Satu Mare · 116, 215, 216, 219
Săcel · 139
Sănătescu, Constantin · 10, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 43, 44, 45, 47, 49, 59, 60, 61, 77, 78, 81, 92, 93, 94, 102, 103, 109, 118, 119, 125, 127, 133, 134, 135, 136, 139, 140, 145, 146, 148, 195, 196, 237
Sănăteşti · 145
Schiel, Otto · 245
Schmidt, Andreas · 113, 114
Schniewind, Otto · 29, 176
Schöltz, căpitan · 53
Schörner, Ferdinand · 10, 12, 32, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 47, 48, 55, 70, 77, 92, 94, 98, 99, 101, 103, 111, 114, 118, 119, 120, 128, 195, 206
Schuhardt, colonel · 26, 27, 28
Schwedt, Bruno · 114
Scobesch, Oskar · 226
Sculeni · 25, 64
Sena · 88
Sevastopol · 34, 64, 71, 138, 235, 236, 245
Sibiu · 16, 114, 132
Silezia · 15, 18
Simferopol · 146, 226, 235
Siminel, Gheorghe · 45, 66, 83, 225, 245
Sinaia · 10, 45, 136, 137, 231
Singapore · 112, 223, 231
Siret · 48, 55, 56, 58
Skaba · 65
Slavianskaia · 226, 242, 243
Slăvescu, Victor · 159
Slovacia · 15, 23, 27, 41, 95, 155, 221
Snagov · 78
Sodenstern, Georg von · 227, 228, 239
Sofia · 168, 268
Solnoc, Szolnok · 218, 219
Spania · 15, 27, 30, 80, 150, 217
Speer, Albert · 66, 73, 88, 98
Speidel, Hans · 46, 50, 51
Stalin, Iosif Visarionovici · 18, 19, 27, 28, 57, 62, 112, 142, 229
Stalingrad · 15, 24, 45, 61, 64, 65, 66, 70, 71, 72, 90, 96, 104, 120, 129, 146, 147, 155, 208, 231, 232, 233, 235, 241, 242, 248, 259
Stalino · 22, 40, 145, 146, 155, 226, 227, 229, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 239
Stauffenberg, Claus Philipp Maria Schenk Graf von · 41, 109
Stavrescu, colonel · 98
Stavropol · 147, 207, 226, 229, 236, 239
Stein, Heinrich Friedrich Karl Reichsfreiherr vom und zum · 161
Stepa Calmucă · 207, 231, 235, 236, 242, 248
Stieff, Helmuth · 12, 39, 46, 88, 99, 110, 121, 195
Stockholm · 2, 28, 62, 127, 135, 163, 171, 174, 175, 181, 182, 183, 189, 190, 197, 201, 206, 208, 210, 212, 223, 228, 229
Stoica, August · 217, 225
Student, Kurt · 202

Suedia · 2, 62, 171, 172, 177, 178, 181, 183, 184, 188, 189, 190, 191, 204, 211, 212, 223
Suez · 112, 155, 232, 237

Ş

Şcoala de Artilerie · 2, 89, 197, 203, 210
Şcoala Superioară de Război · 2, 48, 93, 136, 138, 139, 169, 197, 234
Ştefănescu, Aurel · 226, 246
Ştefănescu, Ilie · 15, 17, 18, 24, 25, 32, 43, 47, 48, 49, 56, 81, 91, 94, 101, 102, 103, 115, 116, 117, 118, 121, 122, 125, 126, 157, 208, 224, 225, 240, 241
Şuşiţa · 251

T

Taganrog · 242
Tallinn · 135
Taman · 226, 242, 245, 246
Tannenberg · 108
Tarnopol · 19, 20, 43, 45, 82
Tatra · 119
Tauroggen
Tauragė · 161, 162
Tătăranu, Nicolae · 224
Tătărescu, Gheorghe · 79, 141, 142
Târgovişte · 4, 10, 62, 84, 137, 138, 159
Târgu Frumos · 41, 55, 56, 57, 58, 64, 81
Târgu Jiu · 16, 17, 21, 22, 103, 139, 140
Târgu Neamţ · 49, 55, 58
Teheran · 27, 28, 30, 46, 62, 74, 142
Teodorescu, Iosif · 136, 137
Teodorescu, Paul · 136, 137, 166
Thomas Georg · 41
Thomas, Georg · 41, 57, 85
Thorn · 51
Tilichi, Eugen · 67, 114
Tilsit · 160, 161
Timişoara · 137
Tippelskirch, Kurt von · 177
Tiraspol · 130, 225, 228
Tirol · 30, 34, 73
Tisa · 215, 218, 219, 223, 268
Tismana · 2, 11, 139, 140, 141
Tiso, Josef · 15, 16
Titulescu, Nicolae · 217, 218, 221
Todt, Fritz · 35, 40, 66, 88
Tokio · 112, 155, 176, 197
Tomoroveanu, Ion · 98
Toulon · 95, 100, 101
Transilvania · 21, 24, 31, 36, 42, 69, 104, 113, 119, 135, 137, 139, 203, 222, 237, 268
Transnistria · 9, 41, 69, 243
Trianon, tratat · 214, 218
Trondheim · 205
Trotuş · 69
Troubridge, comandor · 191
Tunisia · 109
Turcia · 27, 29, 30, 31, 48, 123, 128, 131, 157, 191
Turku · 42, 54, 55, 71

Ţ

Ţările Nordice · 21, 163, 181, 185, 187, 188, 197, 201, 210, 213, 223
Ţenescu, Florea · 175, 189, 198, 241
Ţimlianskaia · 239

U

U.R.S.S. · 27, 62, 137, 206, 210, 224
Ucraina · 10, 16, 27, 29, 33, 34, 37, 41, 42, 43, 45, 46, 63, 65, 70, 72, 73, 81, 83, 84, 91, 99, 107, 112, 115, 118, 120, 147, 195, 207, 224, 231, 260
Udroiu, Radu · 226
Uman · 17, 20, 31, 37, 38, 65, 102, 146
Ungaria · 12, 15, 18, 23, 25, 26, 27, 29, 31, 39, 41, 42, 43, 44, 53, 54, 55, 59, 60, 68, 69, 75, 76, 79, 82, 84, 85, 105, 148, 155, 157, 173, 215, 218, 221, 222, 223, 239, 268
Urali · 206
URSS · 34, 49, 74, 104, 124, 137, 146, 154, 155
USA · 28, 61, 112, 146
Uzhorod · 216, 218

V

Valea Prahovei · 2, 11
Varşovia · 63, 116, 174
Vasilescu, preot · 141
Vasiliu-Răşcanu, Constantin · 138
Vatutin, Nikolai Fiodorovici · 65
Vegetius · 253
Verdeş, colonel · 237
Vergiliu · 160
Versailles, tratat · 147, 166, 177, 222
Viena · 15, 20, 43, 48, 79, 136, 150, 159, 169, 170, 176, 182, 188, 237
Viipuri · 62, 93, 204

Vinniţa · 29, 30
Vistula · 51, 71, 95, 97, 116, 120, 131, 135
Vitebsk · 82, 83, 96, 131, 135
Vladikavkaz · 34, 239, 240
Volânia · 100
Volga · 112, 146, 147, 156, 207, 226, 228, 231, 232, 233, 236, 248, 249, 259
Völkischer Beobachter · 159
Volnovaha · 236
Voronej · 226, 232, 258, 259
Vovu, maior · 225
Vrânceanu, Mircea · 226

W

Wagner, Eduard · 12, 35, 40, 41, 44, 46, 47, 48, 53, 56, 57, 64, 66, 71, 72, 73, 74, 76, 81, 82, 83, 88, 90, 93, 96, 97, 98, 102, 110, 121, 195, 238
Wannsee · 182
Warlimont, Walter · 30, 45, 55, 68, 69, 72, 75, 89, 90, 91, 94, 95, 105, 111
Wartenburg, Johann David Ludwig Yorck von · 160, 161
Watzmann, Muntele · 35, 37, 47
Weizsäcker, Ernst Freiherr von · 54, 177
Wenck, Walther · 41, 42, 93, 115, 116, 119, 128, 129, 132
Weser · 32
Westfalia · 202
Wied, Victor zu · 192
Wilna · 100, 102
Wöhler, Otto · 58, 64
Wolff, Karl Friedrich Otto · 54, 55
Wünsdorf · 29, 30, 45, 67, 68, 84, 97, 98, 194

Z

Zaharescu, maior · 203
Zaporoje · 233
Zălaru, ofiţer din Secţia 4 Servicii · 24
Zeitzler, Kurt · 11, 12, 24, 25, 26, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 57, 62, 64, 65, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 81, 82, 84, 86, 90, 91, 92, 94, 96, 98, 100, 101, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 121, 131, 133, 227
Zotter, Toma · 138